BIBLIOTECA NAZ.
LIBRERIA
MATURI
284
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

LUCÆ ANTONII
P O R T I I
OPERA OMNIA.

Digitized by Google

Digitized by Google

LUCÆ ANTONII
PORTII

Medici Neapolitani, in Regia Studiorum Univerſitate Primarii Anatomiæ Profeſſoris.

OPERA OMNIA,

MEDICA, PHILOSOPHICA, ET MATHEMATICA,

IN UNUM COLLECTA,

Atque ad meliorem, commodioremque formam redacta.

Cura, ac Studio

FRANCISCI PORTII

Medici Neapolitani ejuſdemque Authoris Conſanguinei.

TOMUS I.

NEAPOLI, Typis Felicis Caroli Moſca, MDCCXXXVI.
Superioribus annuentibus.

EXPENSIS CAJETANI ELIA.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLUSTRISS. AC SPECTATISSIMO VIRO

FRANCISCO
BUONOCORE

Medico Regio, & in Regno Neapolitano Archiatro.

VIri Clariſſimi LUCÆ ANTONII PORTII operibus nunc primum in unum collectis, atque e Neapolitanis prælis publicæ luci reſtitutis, cum aliquid ſplendoris addere cogitaverim, Digniſſimum Patronum, ac fautorem de induſtria quærendum ſtudui. Non multo autem labore

ad

Digitized by Google

ad id præſtandum opus fuit, cum in te, VIRORUM MAXIME, mentem animumque intendi, cui noſtris his temporibus maximam librorum Medicorum partem dicatam vidimus; ita ut jure veluti quodam tuo id exigere videaris. Non alii, inquam, quam tibi Opera iſta dicata volui, cum ab ineunte ætate in hac ipſa noſtra Civitate, non incelebri quidem Italiæ parte, quæ tanto cive ſuperbit, Arti Apollineæ, Nobiliſſimæ Medicinæ ſumma ἀκριβείᾳ animum appuleris, eique faciendæ incubueris, ut non ab illa illuſtratum, ſed illam illuſtraſſe, nemo Doctorum Virorum ignoret. Ignorat ſane nemo in remotiſſimæ poſteritatis ſtuporem, te noſtri ſeculi ornamentum, tali ingenii perſpicacia, judicii maturitate, doctrinæ excellentia pollere, ut primam, quam de te habuimus ſpem, nunquam feſelleris, cum & tibi ipſe ſuperior, & patriæ glorioſus, & tuis jucundiſſimus ſemper extiteris. Prætereo hinc ſeveriora tuæ ætatis Studia, Philoſophia præſertim, & Mathematica, ut Viros Clariſſimos GALILEUM, CARTESIUM, NEWTONUM, LEIBNITIUM, WOLFIUM, BORELLUM, GULIELMINUM, alioſque veſtigiis perſequi, Medica, in quibus Doctiſſimos Profeſſores SYLVIUM, WILLISIUM, SYDENHAMIUM, FREINDIUM, BOERHAAVIUM, BELLINUM, MAZINUM, alioſque imitari, ac denique amœniſſima

illa

illa, quæ ad naturalem Hiſtoriam pertinent, in quibus Præclariſſimos Naturæ Myſtas MALPIGHIUM, VALLISNERIUM, REDUM, cæteros exæquare viſus ſis. Inter eos, itaque, merito te accenſere poterimus, qui Patriæ noſtræ laudem attulere, cujuſmodi ſunt (ut hos potiſſimum commemorem) BORELLUS, CORNELIUS, CAPUA, PORTIUS, TOZZIUS, CYRILLUS. Sed ne tua perfundatur pudore modeſtia libenti animo eas omnes laudes prætereo, quas & egregie promereris, & pro animi tui candore quam quod maxime averſaris. Tuas namque virtutes innumeras, & cætera eximia ornamenta, de quibus nulla unquam ætas conticeſcet, nec ſatis explicare dicendo, nec percenſere numerando ullo pacto poſſum (quis autem pro re nata poterit) & ſi poſſem paucis tamen hic non aggrederer, cum & hujus temporis ratio vetet, & brevioris Epiſtolæ inſtitutum haud quaquam patiatur. Sunt quippe ſatis ſuperque a noſtro Principe ſpectatæ, probatæque virtutes tuæ; ita ut jure de te dici poſſit

Principibus placuiſſe Viris non ultima laus eſt.
effecit id, ut ex omnibus unus ab Hiſpaniarum REGE ſemper Invictiſſimo PHILIPPO V. fueris delectus, ut in ejus Filii Dilectiſſimi CAROLI BORBONII Clementiſſimi Noſtri REGIS ſalu-

ſalutem ſartam tectamque ſervandam, nervos omnes induſtriæ intenderes, ex quo proinde univerſi noſtri Neapolitani Regni Archiater es conſtitutus. Illud denique, VIR CLARISSIME, relinquitur, ut duo per humanitatem tuam a te petam, ut ſcilicet hoc grati animi munus, & tibi eſſe inſcriptum, & gratum acceptumque habere velis; Ego interim D. O. M. precor, ut tuam, e qua publica pendet, incolumitatem, quam diutiſſime conſervet.

Dabam Neap. Idibus Novemb. cIↄIↄccxxxvi.

Addictiſſimus, & Obſequentiſſimus tuus
Stephanus Elia.

Digitized by Google

FRANCISCUS PORTIUS
LECTORI BENEVOLO.

ETſi LUCÆ ANTONII PORTII opera edita, quæ extant omnia, fato, fortunaque obſiſtente eadem, in qua idem ipſe Autor poſuit, dum variis in locis, diverſis in temporibus, aliis, atque aliis occurrentibus negotiis ſparſim ſcripſit, publicique juris fecit; unuſquiſque de re litteraria benemeritus maxima uſus induſtria unita ſimul, atque inter ſe ſemper habuerit conſentientia; tamen quia in tui commodum,utilitatemque redundat quam maxime,edita hæc omnia, quæ habentur *Autoris* opera non ſolum nova hac editione in unum complecti ſimul, & ad commodiorem formam reducere curavimus, verum etiam ut ea habeas meliora, quæ de re Medica, Philoſophica, ac Mathematica in differendo conſcripſit,ſuorum, & amicorum conſilio ſervata, typis haud hactenus commiſſa digna ſuperſunt ut per omnium Eruditiſſimorum Virorum manus verſentur: quorum profecto,dum hæc ſub prælo erant, tanta fuit in eis expetendis aſsidua ſollicitudo, ut ad eorum vota adimplenda, quæ typis jam ab *Autore* commiſſa fuerunt opera,duobus hiſce prioribus tomis complexa eis exhibere ſumma fuerit neceſſitas. Nec profectò in poſtumis aliis *Au-*

toris operibus perguſtandis ſollicitum longa te detinebit mora, quamplurima ſiquidem, & meliora apud nos extant jam, ut in ordinem, melioremque formam redacta, typis committendo tibi ipſi abundè ſatisfacere valeamus.

Longa autem te hac præfatione defatigarem inutiliter, ſi in his *Autoris* operibus commendandis ea repeterem, quæ merito tu ipſe ſentis; muneri tamen aliquantulum ut ſatisfaciam meo tuos ante oculos ponere decrevi, quam ob cauſſam, quo tempore, quibus in locis ſingula hæc, quæ in unum redegimus opuſcula ab *Autore* conſcripta fuerint, atque evulgata.

Quum enim Romæ eſſet LUCAS ANTONIUS PORTIUS, ibique Primariam Medicinæ Cathædram obtineret eo tempore, quo ab iis, qui GALENI mente haud ritè intellecta de Galenicorum ſecta eſſe jactabantur immeritò, phlebotomia, quæ tamquam omnium malorum præſidium certiſſimum decantabatur, novis jam eluceſcentibus bonæ philoſophiæ luminibus ab immoderato ipſius uſu declinaſſet aliquantulum, quumque eos potiſſimum invenerit oppugnatores, qui poſthabitis rationibus, atque experimentis inſanientes Galenicos contra phlebotomiam per ea, quæ ipſe Galenus aſſeruit, redarguere voluerunt; (quæ inter omnes medicorum ſectas fera tum vigebat pugna) quamplurimi LUCAM ANTONIUM PORTIUM aſsiduis precibus premere ceperunt, ut ſuam Reipublicæ perutilem nimis ſcripto traderet ſententiam, quibus inſtantibus ut ſatisfaceret ſimul, atque ut inter ſe pugnantium effugeret invidiam, in dialogi formam ERASISTRATUM, *ſive de ſanguinis miſſione* opuſculum conſcripſit, quod Romæ ibidem CHRISTINÆ SVECORUM REGINÆ dicatum edidit anno MDCLXXII. Opus quidem hoc non alia ratione fuit excogitatum, niſi ut redarguantur ii, qui Galeni nomen, authoritatemque falsè adducendo ægrotis omnibus ſanguinis miſsionem imponunt. Quatuor in eo ſtatuit interloquutores, ex antiquioribus ERASISTRATVM, & GALENUM, ex recentioribus THOMAM VILLIS, & HELMONTIUM, inter quos, etſi contra ERASISTRATUM, & HELMONTIUM pro phlebotomia ſæpius adminiſtranda primo

mo

imo aſpectu GALENUM audies propugnare, tamen ſi ad ipſius GALENI leges, ac monita ab oppugnatoribus ERASISTRATO, atque HELMONTIO relata attendere volueris, ægrotum vix unum invenies, cui tutò venam ſecare potueris. Quod quidem ut clarius innoteſceret, ipſius GALENI *Apologiam inſtituit, qua præcipuè fit manifeſtum ſecundum* GALENI *regulas rarò venas eſſe ſecandas*. Strenuo autem labore, atque induſtria *Autor* perſequutus eſt ea, quæ circa ſanguinis miſſionem tradidit ERASISTRATUS adhoc ut cum per ea, quæ docuit, poneret interloquentem, hujus enim Celeberrimi antiquitatis Viri ne nomen quidem apud nos perveniſſet, niſi de eo quam honorificam mentionem feciſſent PLINIUS, & CORNELIUS CELSUS, & niſi perpauca ſcriptorum ejus fragmenta eo animo non tranſcripſiſſet GALENUS, ut eis ſe opponeret acrius in libris potiſſimum, quos tradidit *de ſanguinis miſſione adverſus ERASISTRATUM*. Habes igitur Benevole Lector, parvo hoc in opuſculo ab Autore in antiquorum ſcriptorum lectione ſummopere verſato omnia, & meliora potiſſimum, quæ ab antiquioribus, & recentioribus poſt GALENUM ſcripta fuere ad admittendam nec ne frequentius ſanguinis miſſionem.

Poſt ERASISTRATUM non minoris utilitatis, ac famæ librum apponere curavimus ab *Autore* inſcriptum *Opuſcula, & Fragmenta varia*, quæ inſtantibus amicorum aſſiduis precibus apud quos manuſcripti codices pervenerunt, publici juris tandem fecit Neapoli anno MDCCI. Quamplurima continent ſcitu digna, & à nemine hactenus excogitata, precipuè ea, quæ circa *tumorum præter naturam* productionem affirmavit, deſcripto prius innumerabilium, & diverſorum canaliculorum varii generis fluida tranſmittentium ordine, & congerie, in quorum proinde mutatione diverſa, ſive fluidorum, ſive ſolidorum vitio exorta diverſorum omnium *præter naturam tumorum* productionem recognovit. *Specimina quædam* tradidit *Ægritudinum*, ſeu illarum corporis conſtitutionum, quibus vel moleſta aliqua naſcitur ſenſatio, vel ad aliquod opus præter ritum inepti, vel deformes ſumus, in quibus perquirendis ea

 eſt

eſt aſſecutus, quæ ad omnium morborum cauſsas dilucide recognoſcendas conducere poſſunt. Fragmentis hiſce ſuam itidem Lectionem appoſuit, quam ad Cathedram medicinæ primariam obtinendam, ut mos eſt in ſtudiorum Univerſitate Neapolitana publice habuit, in qua prefixo vigintiquatuor horarum tempore examinatur per horæ curriculum titulus capitis decimiprimi libri de differentiis febrium GALENI, qui eſt *de dignoſcenda hectica febre, cui putrida adjungatur*; qua arrepta occaſione alia addidit, quæ in Galeni libris de differentiis febrium examinandis adnotavit. Subſequuntur deinde *Diſſertationes variæ* Venetiis editæ circa annum MDCLXXXIII., quamplurimiſque Venetum ordinis Senatorii Excellentiſsimis Viris dicatæ, apud quos cum Venetiis eſſet *Autor* ſumma ſemper fuit in exſtimatione. Poſtremo in loco *Paraphraſim* habes *in librum Hippocratis De veteri medicina*, quam Romæ compoſuit, eidemque REGINÆ SVECORUM dicavit anno MDCLXXXI; ſcribendi occaſionem dederunt ii, qui ex calido, frigido, humido, & ſicco, vel alio quocumque, omnia, quæ de novo in homine, accidunt, fieri affirmantes Hippocratis librum *de Veteri Medicina* ab eorum placitis diſſentientem nimis, haud Hippocratis eſſe contendebant acriter, proindeque ejus libri paraphaſim conſtituendo propriam Hippocratis doctrinam oſtendit, utpotè à Democriti preceptoris ſui ſiſtemate non alienam. Quo in paruo Hippocratis libello, quia tam multa ſcitu neceſſaria, & ad firmiora medicinæ fundamenta conſtituenda *Autor* recognovit, arbitratus eſt, *hoc paruo Hippocratis libello medicinæ compendium, & inſtitutionem optimam comprehendi, ac neminem alia via, aliiſque principiis, quam his, quæ ab Hippocrate hic docentur, in medica diſciplina eſſe profectarum*. Huic paraphraſi, ut volumen adaugeret mechanicam conſtructionem, expoſitionemque adjunxit fontium illorum reciprocantium, quorum meminit PLINIUS *lib.2. Naturalis Hiſtoriæ cap.* 103. fontium ſcilicet *Jovis, Solis, & Padi, aliorumque ſimilium*; quæ omnia hac in re conſcripta ab *Autore* inventa fuiſſe haud negant ii, qui *Autoris* fidem abundè recognoſcunt, quamvis hæc omnia eadem ſanè conſtructione ſcripſerat, atque evulgavit ſeptem

annis

annis prius R. P. CLAUDIUS FRANCISCUS MILLIET DECHALES Propoſ. XV. Tractatus *De Fontibus naturalibus*, & *Fluminibus*, nam ſi ad ea attendere volueris, quæ idem *Autor* jam facti conſcius adjunxit in editione alterius libelli *de motu Corporum*, ubi de hiſce fontibus naturalibus locutus eſt plenius, eum DECHALES propoſitionem prædictam haud vidiſſe unquam confitearis. Duas itidem huic libello inſeruit Epiſtolas ad ANDREAM DE AQVINO Epiſcopum TRICARICEN *de incremento*, *ſive generatione metallorum*, & *de fontium*, *atque fluminum origine*, parvam etiam appoſuit *logicam diſſertationem*, precipuè ad diſſentiones omnes inter Medicos, & Philoſophos evitandas conſcriptam, ſecundum ea potiſsimum, quæ GALENUS habuit lib. de Methodo Medendi.

Secundo tomo initium dedimus illum tibi ante alios *Autoris* exhibendo librum *de Militis in caſtris ſanitate tuenda*, qui jure merito omnium laudes, exiſtimationemque eſt conſecutus. Eum conſcripſit ſimul, typiſque mandavit Viennæ Auſtriæ anno MDCLXXXV., quo, & in præcedenti anno cum fera illa irrepſiſſet Epidemica conſtitutio, qua illos præcipuè omnes, qui in Viennæ obſidione, atque in Budæ, Strigonii, aliarumque inferioris Ungariæ Urbium oppugnatione erant, dyſenteria, ac diarrhæa tam crudeliter affligebantur, ut non minorem INVICTISSIMI LEOPOLDI I. IMPERATORIS Milites cladem habuerint ab his morbis, quam ab invadente illa immenſa Turcharum multitudine; occaſionem habuit *Autor* ea excogitandi, quæ ad *militum ſanitatem in Caſtris tuendam* conducere poſſunt quam maximè, eos mempe ab illis caſtrentium præcipue morborum cauſſis præſervando, in quibus ſive ab inſueta vivendi ratione, ſive in cibis, ſive in aquis, ſive in aere, ſive in quopiam ſimili incidere poſſunt facillime, proinde omnia hæc animadverſa, non militum in caſtris tantum, ſed viventium omnium tuendæ reſpicere debent valetudini. Liber ſubſequitur de motu corporum continens nonnulla, & de fontibus aliquibus naturalibus, editus Neapoli circa annum MDCCIV., in quo, quæ circa gravium deſcenſum, eorumque in planis declivibus

bus momentum determinandum nova inſtituitur methodus, utpote quæ à RENATI præſertim, & GALILEI doctrina recedens ſummopere iis diſplicuit, qui Celeberrimorum iſtorum Virorum placitis ſolebant tantum acquieſcere, quorum proinde nonpauci adverſus hanc Auctoris methodum inſurrexere Oppugnatores, inter quos fuere VITALIS JORDANUS, & GUIDO GRANDUS Cremonenſis Monachus Camaldolenſis Celebres Geometræ, Epiſtolas evulgarunt, quibus, etſi novam *Autoris* hypotheſim evertere conati ſunt, inter ſe ipſos tamen diſcordes fuere, ac diſſentientes. GUIDO enim GRANDUS in ſua Epiſtola JORDANUM redarguit, dum ait, *Quandoquidem contra quam expectaveram illum non vindicandæ ab oppoſitionibus PORTII mechanicorum ſententiæ incumbere deprehendi, ſed totum eſſe in alia ſua opinione perſuadenda, quæ à GALILEANA hypotheſi, & (quantum arbitror) à veritate ipſa æquè vel magis recedit, quam illa PORTII*, quod de ipſa itidem Grandi epiſtola dixerunt nonpauci aſſerentes ea potius contineri, quidquid ad GALILEI doctrinam exponendam ab omnibus fere Mechanicis demonſtratum jam fuit, quàm novam *Autoris* hypotheſim præcipuis argumentis confutare, quæ an vera ſint, hujus loci non eſt examinare, eorum enim, Amice Lector, conſulere potes Epiſtolas, & præſertim eam GUIDONIS GRANDI editam Romæ anno MDCCX. ſub titulo *Conſiderazioni del P. D. GUIDONE GRANDO, e del Sig. NN.* Huic de motu Corporum opuſculo quamplurima adjunxerat *de aliquibus fontibus naturalibus*, quæ & ſi jam antea habuiſti ubi appoſuimus *paraphraſim in librum Hippocratis de veteri medicina*, attamen ea denuo hic exhibemus, utpote novis experimentis adaucta, atque excogitatis, *Autoris* etiam de prima eorum inventione aliquam contineant Apologiam.

Ultimo demum in loco duo italico ſermone conſcripta poſita ſunt opuſcula, primum illud eſt, quod ſuum poſt reditum edidit Neapoli anno MDCCXI. ſub titulo *Lettere, e Diſcorſi Accademici*, ſecundum illud ſubſequitur, *Del ſorgimento de liquori nelle fiſtole aperte d'ambedue l'eſtremi*, quod etſi

ulti-

ultimum obtineat locum, primum tamen fuit opuſculum, quod *Autor* prælo commiſit anno MDCLXVII., in quibus quamplurima ad naturalem philoſophiam atque ad Phiſico-Mathematicam ſcientiam ſpectantia, haud hactenùs quidem excogitata phenomena facillimè in differendo expoſuit, hæc igitur accipe, benevole Lector, tuoque bono conſule. Vale.

Digitized by Google

O P E R A

In hoc Tomo Primo contenta.

ERASISTRATUS, ſive de Sanguinis miſſione. pag. 1
Apologia GALENI. 127
Opuſcula, & Fragmenta varia. 163
Diſſertationes variæ. 291
In HIPPOCRATIS librum de Veteri medicina Paraphraſis. 341

Opera in Tomo Secundo contenta.

DE Militis in Caſtris, ſanitate tuenda. pag. 1
De Motu Corporum, & de nonnullis Fontibus Naturalibus. 106
Lettere, e Diſcorſi Accademici. 179
Del Sorgimento de' Licori nelle Fiſtole aperte d'ambidue l'Eſtremi. 323

Digitized by Google

ERASISTRATUS
SIVE
DE SANGUINIS MISSIONE.
DIALOGUS PRIMUS.

Eraſiſtratus, Galenus, Thomas Willis, & Joannes Van-Helmontius.

ERAS. SI vel mortuus convicio, & calumnia abſtinere, & magniloquentiam tuam parumper omittere potes Galene; amicè, & brevi ſermone, quam habeant vim rationes, quas adverſus me, atque meos de ſanguinis miſſione vivens protuliſti, velim mecum examines. Neque hunc extimeſcere debes Helmontium, qui venarum in morbis ſectionem damnavit; adeſt enim & Willis, qui æquè ac tu venas in morbis exhauriendas putavit: licèt uterque noſtrarum rationum momenta, quibus tu ſecandas venas eſſe; ego eaſdem vix unquam aperiendas exiſtimavi, haud omninò probaverint; ſed aliis exquiſitis argumentis alter mecum, alter tecum ſentiat.

GAL. Multum ſanè, ut vides, Eraſiſtrate, ab his, quæ à me ſcripta ſunt, gloriæ, atque nominis ſum conſequutus; ut gravitati potiùs, & famæ conſulere nunc debeam meæ; & juniores iſtos ſinere de his diſceptare: qui etiam noſſe debent, ſi quæ poſt meos conatus in corporum diſſectionibus inventa ſunt. Ac demum ſi videbitur geometrica ratione, qua medendi methodum abſolutam dedi, quid conſtantiùs ab ipſis dicatur decernam. Doctrina autem tua ſatis, ſuperque in illis libris de ſanguinis miſſione everſa eſt. Sectatores tuos, pluſquàm opus eſſet redargui; qui mutarunt ſententiam: neque ullus omnium, quot erant, aliquid contra ſcribere auſus eſt; ut poſtea vix ſectæ nomen reliquum fuerit.

HELM. Adeò nè poſt ortum etiam, & Medicinæ progreſſum novum, & phyſicæ

phyſicæ principia inaudita à me edita; in quibus te, & Ariſtotelem oſtendi phyſicæ ignaros; adeò ne, inquam, tamque magnificè de temetipſo ſentis, Galene; ut qui plebejos homines verborum torrente traxeris, quà volueris, nos quoque infatuare poſſe ſperes: & tuis argumentis aliorum doctrinam everſam putes; & geometrica ratione; qua nunquam es uſus, quid à nobis de venæ ſectione conſtantiùs dicatur, decernere promittas?

GAL. Convicio ne abſtineam, Eraſiſtrate, cum hic Helmontius, quod vivus perpetuò fecerat, me omni verborum contumelia dilacerare non ceſſet mortuus? Ego autem licèt aliquid liberiùs contra te locutus fuerim, culpa tamen factum hoc eſt ſectatorum tuorum; qui omnium bonarum artium expertes; & ad omne maleficii genus paratiſſimi odiis me inſectabantur, verſutiis me exagitabant, & me unum omni inſidiarum genere petebant. Quorum temeritatem, ut reprimerem, hac occaſione ſum uſus; quòd ſanguinem ægrotantibus mitti non paterentur; tuoque nomine, & auctoritate, quæ maxima tibi Romæ erant, tanquam ſacro clypeo ſeſe defenderent. Toparcha verò iſte nullam juſtam habuit occaſionem, tam ſedulam operam impendendi vel ut mea dogmata refelleret, vel ut mihi malediceret. Quod ſi ſpecioſas cauſas afferat humani generis utilitatem, & ut miſeris languentibus contra diſcipulos meos præſidio eſſet; debuiſſet potiùs remedia, quæ occultaſſe dicitur, poſteris communicare, quàm omne ferè vitæ tempus inconcinnis declamationibus contriviſſe.

ERAS. Jurgia quæſo, & jactantiam mittamus Galene; Mittamus Helmonti inanium contentionum jejunitatem. Dedecent hæc magis umbras, quàm vivos. Mortales enim rerum facultates, & copias, & divitias, & civilem potentiam rixa, & iniqua controverſia frequenter ſibi quærunt. Verùm nihil eſt quod nos ab illiberali, & jejuna verborum concertatione ſperare valeamus. An fortè ſpes nobis facit Pythagoras redeundi ad vivos; & veluti tauri cornua per ocium exacuunt perfricando ad ſaxa, nos maledicendi arma experiemur; quibus poſtea meliores in pugna fortiùs altercemur; & contendamus acriùs? Vana ſunt hæc: ac niſi ſolitarias potiùs animas nos eſſe placeat; & omni ſublata communione, ut olim fertur ante Orpheum, & priùs quàm urbes conderentur factum fuiſſe ab hominibus, mentem quiſque ſuam in iis occupare velit, quæ magis ſibi videbuntur; unum hoc ſupereſt ex conſociatione ſtudiorum colloquio uti familiariter. Quod ſi rixamini, hæc ipſa nobis deperibit voluptas; & ſatiùs erit conticuiſſe, ſilenteſque perpetuò eſſe.

WILL. Non tantùm rixari nolim; ſed neque libenter alios vidi, aut audivi rixantes; eritque mihi ſolitudo pro maxima frequentia.

HELM. An ne hoc patiamur Galene, ut umbris etiam contentioſi, & rixoſi videamur? Jam Eraſiſtratus, & Willis niſi ſimultates omittamus, eorum conſuetudine nobis interdicunt; aditum ſermonemque deſugient noſtrum, ne quid ipſi veluti ex contagione incommodi accipiant. At umbræ concipiendo tantùm offenſam, & contumeliam ipſæmet ſibi nocent. Nos autem etiam ſi quid aſperiùs propter conſuetudinem dicamus, ea tamen mente eſſe convenit, qua credamus omnem deeſſe nobis aut nocendi, aut obtrectandi ſive vim, ſive animum.

GAL. Invidiam, pertinaciam, ſimultates mittamus, Helmonti; &, ut

ut Eraſiſtrato placeam, magniloquentia ego non utar mea: atque ut vivens illi ſæculo mores accommodavi meos;ſic nunc quantum fieri poteſt,ſinè ſimulatione,aut oſtentatione vobis præſtabo operam, & liberè dicam, quæſentiam.

ERAS. Igitur viri præſtantiſſimi, niſi habeatis aliquid, quod huic ſermoni præferendum putetis, quæramus an ſanguinis miſſio ſemper aliena ſit; an unquam conveniat in morbis; & quando vel homini, vel equo, vel mulo, vel aſino ſit neceſſaria; nam his omnibus venas nunc exhauriri audio: & hac diſquiſitione etiam ſi nullùm ſit habitura uſum, mentes noſtras oblectemus.

GAL. Ut lubet.

WILL. Non video quid melius facere valeamus, quàm de his iiſdem diſſerere; quibus viventes detineri conſuevimus.

ERAS. Multa (1) autem de te accepi, Galene, ab iis umbris, quæ vel dum inter vivos agerent, tua opera legerunt: vel te ſive vivum, ſive mortuum gloriantem audiverunt. At Ego, qui in minimis curioſus adeò tibi viſus ſum, ut notaveris, quod neque (*a*) offerendæ offæ, & cichorium decoquendi rationem prætermiſerim; tam parcè tamen de vena ſecanda locutus ſum, ut neque ſignificaverim, an aliquando incidenda ſit vena, an omninò & in omnibus morbis id ſit prætereundum. Verùm quidquid alii de me dicant, quos non moror, tu tamen Galene ex hoc nunquam rectè, & concludenter oſtendes, me in ægritudinibus ſanguinis miſſionem damnaſſe. Nec ſatis tibi eſſe poteſt conjecturæ, quod ſi quandoque probaſſem, ſilentio non præteriſſem. Tu enim voluiſti Hippocratem ſanguinem (*b*) detraxiſſe iis etiam ægrotantibus, in quibus neque verbum unum fecerat de ſecanda vena. At Hippocrates ſolers nimis, atque diligens fuit in deſcribendis iis, quæ circa ægrotantes illos facta, aut obſervata eſſent; ut monuerit etiam de ſuppoſito, deque paucis ſanguinis guttis ſponte è nare ſive dextra, ſive ſiniſtra prodeuntibus.

Prout occaſio tuliſſet, & res tibi cecidiſſet, meliùs ajebas Hippocratem venas aperuiſſe iis, quibus nihil tale ille dixerat fuiſſe factum: me verò a ſanguinis detractione omninò, ac ſemper abſtinuiſſe; cum neque ſignificaverim recipienda (*c*) ne illa ſit in morbis, an poſthabenda. Neque profectò rationes ullas tradidi, (*d*) quibus ſanguinis miſſio explodenda mihi viſa fuerit. Tu autem qui ex multis tempore, doctrina, ſententia, atque moribus maximè diſcrepantibus hominibus frequenter unnm tibi confingere ſolitus fueras Hippocratem; quo, veluti clavigero Hercule monſtra omnia debellante, vulgares homines deterreres; dum rationes meas de non admittenda ſanguinis miſſione divinares, confixiſti tibi pro Eraſiſtrato pumilionem hominem, quem vel digito protereres, vel levi magniloqui oris ſputo obrueres.

GAL. Divinatione quidem opus erat, ut cauſas inveſtigarem eorum, quæ nulla dilucida oratione complexus fueras; & ſic eas redargui, quas di-

A 2 ſcipuli

(*a*) Gal. de venæ ſect. adv. Eraſiſt. cap. 4.
(*b*) Gal. paſſim in l. Epidem. lib. 3. ſect. 3. ægr. 8.
(*c,d*) De venæ ſect. adv. Eraſiſtr. cap. 1. & cap. 2.
(1) *Ex iis, quæ Eraſiſtratus ſcripſit, Galenus minime cognoſcere potuit, admiſerit ne ille unquam ſanguinis miſſionem; an omninò damnaverit.*

Digitized by Google

ſcipuli tui adducebant; ut ſi aliæ deſint, Eraſiſtrate, jure videri poſſis pumilio. Tu autem fortè veritus es, ne oppoſitum tibi accideret ejus, quod mihi evenit: Cum enim vidiſſem Romæ Medicos religione quadam abſtinentes ab inciſione venarum, illos increpans libellum conſcripſi, appoſuique titulum *de vena ſectione adverſus Eraſiſtratum*; quo malè quidem, fateor, conſultum eſt hominum generi. Nam poſtea juniores Medici, qui ſtatim tunc meam ſententiam amplexati (*a*) ſunt, *febres cunctas in principio venæ ſectione indigère putabant*; *& non mediocri noxa ægrotos afficiebant, ut plures hac ratione perierint; quàm quibus non fuerat vena ſecta.* Qui huc erant magis ridiculi, quòd ne doctrinam tuam deſeruiſſe viderentur, affirmabant te omiſiſſe hoc præſidii genus, tanquam indubitatum: veluti Ego dixeram in innumeris ægritudinibus omiſiſſe Hippocratem venæ ſectionis mentionem facere, tanquam rei, de qua minimè dubitari poſſet. Atque ideò opus fuit alium conſcribere librum, in quo id potiſſimum Medicis perſuaſum volui, in nulla ægritudine hanc medicinam à te uſurpatam fuiſſe. Præſtabat enim eos ſic (*b*) credere, *quàm omnibus uno ordine venam incidere.* Tu verò fortè timuiſti, ne ſi rationes reddidiſſes quibus morbis ferè in omnibus ſanguini parcendum exiſtimaſti, ſemper omninò alienam eſſe ſanguinis miſſionem crederent homines. Quorum credulitas, ceu levibus auris humilis juncus, ad autoritatem ſermonemque probati, & eloquentis viri hàc, illàc inflectitur. Sed illud etiam inſitum eſt homini; ut cum adhuc non conſtet, an aliquid faciendum, & adminiſtrandum ſit, necne; propenſior ſit ad faciendum, quàm ad quieſcendum: contra morem veteris Academiæ, quæ aſſenſum retinebat ab omni eo quod evidenter adhuc non innotuiſſet; & iis minimè utebatur, quæ minùs clarè conſtarent. Hinc Medici plerique, qui ipſi potiùs inclareſcere, quàm ægrotos à morbis vindicare cupiunt; ſemper aliquid circa illos faciunt: & commendandi eſſent, ſi ad hoc ea non attingerent, quæ magni momenti ſunt, & malè adminiſtrata perniciem afferunt.

Illud autem in te valdè admirandum viſum eſt Eraſiſtrate, quod Romæ maximè clarus fueris, quia vinciri membra juſſiſſes; & quia ſanguinem non detraxeris! Populus enim Romanus propter libertatis amorem vincula abhorrebat: & propter ſanguinolentam in illis ſæculis gentis naturam pacis etiam tempore funebribus ludis; muniiſque gladiatorum; horrendarum beſtiarum in homines crudelitate; & ludicra armorum arte militi profutura; ac ficta naumachia delectabatur; ſanguinis aſpectum non ſolùm non perhorreſcebat; verùm etiam ad inſigniora vulnera, caſuſque gladiatorum gentis illius animus erigebatur, & lætabatur: ut non pauci decorum etiam putarent violentas ſibi inferre manus; corporiſque domicilia, non jubente domino deſerere. Sanguinis, inquam, miſſio admittenda potiùs erat, quàm damnanda, ut apud Romanos medicus inclareſceret.

ERAS. Non mihi hoc unquam quæſivi Galene, ut Romanis clarus eſſem; nec Romanis ſcripſi: illud tamen timui ne ſi rationes expoſuiſſem, quibus vaſa humorifera non eſſe incidenda ſum opinatus; crederent homines hoc unum perpetuò eſſe hominum vitæ adverſum. Verùm ſi hoc credidiſſent; neque

(*a*) De venæ ſect. adverſ. Eraſt. cap. 6.
(*b*) De cur. rat. per ſanguinis miſs. cap. 2.

Digitized by Google

neque tamen ullo magno auxilio eſſent deſtituti; nam ſæpiſſimè multa reperire licet, quæ tutiùs id omne præſtent, quod ſanguinis miſſio præſtare poteſt: cujus etiam graviora, & frequentiora ſunt maleficia, quàm beneficia.

Cœterùm (1) languida ſunt, & inania nimis, quæ de non ſecanda vena diſcipuli mei dicebant.

Difficile eſt venam (*a*) ſecare, & venam à proxima arteria internoſcere; ac maximum imminet ab arteriæ inciſione vitæ periculum? Quid ſi hæc ſectio, & venæ ab arteria internotio quibuſdam ſectoribus facilis eſſet, pro ut eſt facillima; an à morbis homines ſecta vena vindicari poſſent?

Aliquis præ timore dum vena incideretur (*b*) mortuus eſt? Sic aliquis aquæ potu extinctus eſt: an propterea aquæ uſus interdicendus? dejectis animo vena non incidatur; vel priùs moneantur, ne timeant ab iis, quæ timenda non ſunt.

Aliqui incompeſcibili (*c*) ſanguinis fluxu defecerunt? Quid ſi fluxus iſte facilè ſiſti poſſit; ut re vera ſiſtitur?

Menſura mittendi (*d*) ſanguinis conjici nequit? Quid ſi illam aſſequamur? quid ſi minùs mittatur, quàm conveniat; & poſtea ſi videbitur iterum vena aperiatur? Semper remanet illud quærendum, an ſanguinis miſſio conveniat?

GAL. Hæc & alia ſimilia ridicula mihi viſa ſunt.

ERAS. Ridicula ſunt ſanè: neque mihi imputandæ ſunt ineptiæ diſcipulorum meorum, ut neque tibi tuorum; maximè cum nullam Ego dederim illis occaſionem tam vana adducendi. Sed ſive Apoemantes fuerit (*e*) ille, ſive Strato, aut Ariſtogenes, aut Medius, aut alius, qui ſanguinis miſſionem modum exuperantem à cæde non differre affirmavit; non eſt profectò vana locutus. Sed neque propterea rejicienda eſt venæ ſectio; cum modus eſſe poſſit in ea, qui non ſit excedens, & non enecet. An quia opium malè adhibitum enecat, opio nunquam utemur?

HELM. Verum (2) enim verò neque ex his Medici plerique rectè concludunt venas ſecandas eſſe. Nequaquam hoc tantum videndum eſt, an venarum inciſio modum non excedens perdat hominem; nec ne: ſed inſuper videndum quid ipſa auxilii præſtet; & an unquam prodeſſe poſſit? Neque ſanè tàm ridicula ſunt illa, quibus neglectis complures perierunt.

ERAS. Ipſa (3) igitur rei natura examinanda eſt, ut etiam tibi, Galene, viſum eſt. Qui illud priùs diceris aſſumpſiſſe evacuationem, & detractionem aliquando convenire.

At ego ſic habeo, non mediocris evacuationis perpetuò vivens animal indigere; modo vitæ fungatur muneribus; & non ſit hyeme ſopitum, aut conge-

---

(*a,b*) De venæ ſect. adv. Eraſiſ. cap. 2.

(*c, d, e*) De venæ ſect. adv. Eraſiſt. cap. 2.

(1) *Rationes quas Medici afferebant Galeni tempore pro non mittendo ſanguine ſunt inanes, atque ridicula.*

(2) *Non ſolùm videndum eſt, an aliqua ſanguinis miſſio non lædat; ſed an proſit vel prodeſſe poſſit.*

(3) *Semper aliqua evacuatione opus habet animal vivens; ſemper aliquid decedit è corpore animalium.*

gelatum: & tunc exiſtimo aliqua evacuatione ipſum etiam opus habere; ſed quæ fortè hominum ſenſibus percipi nequeat. Semper aliquid decedit è corpore animalium: ac ſi nihil omninò decedat, aut animal mortuum jam eſt; aut brevi morietur. Vita enim ſinè multarum partium motu minimè conſiſtit. At ſemper aliquid decedit ab eo, quod movetur.

Quidquid movetur, pro viribus id omne impellit, quod ſuis motibus utcunque objicitur; non enim in ſpatio prorſus inani movetur; ſed qua fertur, corpora alia exturbat. Id autem ſaltem propter contactum, corporumque affrictum non fit ſinè aliqua ejus, quod movetur deperditione. Et hoc manifeſtum quoque eſt in duriſſimo chalybe; qui dum movetur, & alia corpora movet; licèt lentè, ipſe tamen conteritur, & attenuatur. Neque profectò reſtaurationis, & nutrimenti ad vitam prorogandam neceſſitatem haberent viventium corpora; niſi aliquid continuò ab ipſis effluerct. Neque mutatio laboris hominem non rarò reficeret à præcedenti alia laboris ſpecie, in qua laſſus ille factus eſt (ut qui ſcribendo feſſus eſt, dum ambulat reficitur; ſitque denuò ad ſcribendum validus) niſi ab iis organis, quæ præter participationem motuum, quibus homo vivit, aliis etiam motibus exercentur, aliquid deceſſerit; quod illis iiſdem, dum poſt laborem quieſcunt; reſtitui poſſit etiamſi alia membra interim exerceantur. Veriſſimum autem eſt, nequaquam idem, aut omninò ſimile diſſipari in quocunque exercitii genere: videlicet aliud aliquo pacto eſt, quod ambulando, aliud quod contemplando abſumitur; ſic aliud videndo, aliud audiendo, aliud loquendo decedit.

Perpetua igitur evacuatione, aut partium diſſipatione, ſive diſſolutione, translatione, aut permutatione indigent corpora viventium; quoniam tum compluribus indigent motibus; ut vivant; tum etiam aliis, quorum alius, atque alius accidit uſus, frequenter exercentur.

Hæc autem in morbis ſæpè ſunt moderanda; & pro ut varia eſt eorum, ex quibus corpus conſtat natura, aliæ, atque aliæ fieri poſſunt neceſſitates hoc, vel illud aliud evacuandi, & detrahendi; & aliud, atque aliud apponendi, atque reſtituendi.

Tibi (1) autem, ut audio, ſatis eſt, Galene, ſi dicam corpora aliquando detractione & evacuatione opus habere; quod ex iis, quæ de febrium ortu, & inflammationum natura à me dicta ſunt, deduxiſti. Atque ad detrahendum facillima, & omnium expeditiſſima via tibi viſa eſt venarum ſectio. An tutiſſima etiam, & commodiſſima? An quia aliquid decedere debet, & aliquid eſt evacuandum, ſanguis erit hoc, quod evacuendum eſt; & ex iis vaſis, in quibus ille minimè reſtagnat? An cuique evacuationi, & detractioni, cujus homini neceſſitas facta ſit, ut à morbis vindicetur, venæ ſectio ſatisfacit? Nequaquam hæc tam facilè determinantur, Galene, etiam ſi illud ponatur, tum ex reliquis ſubſtantiis, quæ corpus vivens conſtituunt; tum ex ſanguine in quocunque ſtatu ſive ſanitatis, ſive ægritudinis; & in quacunque ætate ſemper aliquid decedere. Etiam ſi illud ponatur in quacunque ſive copia, ſive penuria tùm ſanguinis, tum aliarum ſubſtantiarum ſemper aliquid diſſipari; ſemper etiam aliquod debere auferri, atque decedere; nequaquam illud ſequi-

(1) *Ex quod hoc aliquid evacuandum ſit, & decedere debeat è corpore animalium; non ſequitur venæ ſectione id fieri debere.*

Digitized by Google

quitur venam eſſe aperiendam; ſinendumque ſanguinem ex apertione fluere: & multa ſanè alia requiruntur, ut hoc determinetur.

Pudet autem ea referre, quæ de febrium, & inflammationum ortu ſum opinatus: non quia meliora ſcripſeris, Galene, qui potius pernicioſam de febrium eſſentia ſententiam promulgaſti; ſed quoniam ſanguinis à venis in arterias, & ab arteriis in venas, aliarumque liquidarum ſubſtantiarum motum ſi cognoviſſem, multò ſanè præſtantiora de his, aliiſque cogitaſſem; & poſteris tradidiſſem. Referam tamen illa qualiacumque fuerint.

Arterias putabam (*a*) dum homo integer eſſet, ſpirituum tantum receptacula eſſe; eaſque dividi, ac ſubdividi in anguſtiores, atque anguſtiores arteriolas, quæ tandem minoribus venis occurrerent; quibuſcum fines haberent eoſdem: ſed venas repleri ſanguine; qui propter extremorum oſculorum conniventiam, & tenuitatem vaſorum non exiiret in proximas arterias; niſi cum violentia alicujus morbi, vel cauſæ morbificæ in illas impelleretur. Ac tunc quidem cordis motui, & arteriarum ob concitatos, & perturbatos ſpiritus reſiſtentiam fieri; & inde febrem ſuſcitari. Quæ conſiſteret (*b*) in arteriarum, & cordis motu perturbato: atque ideò febris non eſſet per ſe affectus; ſed ſymptoma, ſive (*c*) conſectarius, & ad ſanguinis in arterias dilapſum acceſſorius affectus. Quod ſi ſanguinis aliquid condenſaretur, & coagularetur in extremis venis, arteriiſque & circa confinia earundem, tunc inflammationem fieri exiſtimabam. Quæ nihil aliud eſſet, quàm tumor ex congeſto, & condenſato humore in extremis venis, arteriiſque, & circa confinia earundem. Sic putabam: quæ quidem nullam afferunt homini ægrotanti perniciem; & magna parte nunc etiam ſunt retinenda. Sed ſi ſanguinis motum cognoviſſem; multò ſanè meliora, & præſtantiora protuliſſem.

WILL. Neſcio (1) quis nomini, atque gloriæ veſtræ invidens effecit, ut motus ſanguinis ſyſtema, ſive circulationem ejuſdem, quam non rarò veluti manibus contrectaſtis non cognoveritis. Ac uterque veſtrum, tuque potiſſimùm Galene ſi ea, quæ de extremarum venarum, & arteriarum communione ab Eraſiſtrato dicta fuerant, conſueto faſtu non ſpreviſſes, facili profectò negotio ſanguinis motum perceptum habere potuiſſes. Cognoviſti enim ſanguinem natura in arteriis contineri, atque moveri; & non ſolum in dextro, (*d*) verum etiam in ſiniſtro cordis ventriculo ſanguinem potiùs, quàm puros ſpiritus perpetuò reperiri. Et his cognitis, niſi facultatibus tuis plus juſto faviſſes, facillimum quoque fuit glandularum naturam, atque uſum perſpecta habuiſſe.

GAL. Ità (2) planè ſe res habet: ſed cum pluries de iis partibus, quas nos propriè glandulas appellabamus locutus ſueris, Willis, audire mihi viſus

(*a*) Gal.de 5.miſſ.adverſ.Eraſt.cap.3.
(*b*) Gal.in 6.Hipp.de morbis vulgar.comm.1.text.29.
(*c*) Gal.lib.Medic.ſive introductio cap.13.
(*d*) Gal.de Hipp.& Platon.Decret.lib.1.c.5.& alibi.
(1) *Veteres multa cognoverunt, quibus facilè ea, quæ de ſanguinis motu à recentioribus comperta ſunt, dignoſcere potuiſſent.*
(2) *Marinus Anatomicus priſci ævi cognovit ductus proprios plerarumque glandularum.*

Digitized by Google

ſus ſum vel ea, quæ ab Eraſiſtrato; vel quæ à Marino præſtantiſſimo Anatomico dicta, & ſcripta fuerant: ut vix aliquid memoria dignum addidiſſe his recentiores videantur. Facultates autem appellavi rerum cauſas incognitas; ut ingenuus potiùs, quàm mendax, aut arrogans videri debeam ex illo vocabulo.

WIL. An non videntur memoria digna, quæ ſæpiùs retuli de cerebro; de hepate; de glandulis ſalivalibus; de pancreate; de renibus; deque aliis multis mea potiſſimùm ætate, celeberrimorum virorum fœcundiſſima, memoriæ proditis?

GAL. Digniſſima quidem hæc, & alia multa circa univerſam rem anatomicam. Sed ea, quæ memoraſti mihi de glandulis circa os, & circa fauces poſitis; deque aliis multis partibus, quas nos glandulas propriè dicebamus; deque earum ductibus, omninò Marini ſuut; qui librum conſcripſit de eo, (*a*) quod à glandulis eſt, vaſe. Salivales ductus, ſive venulas evidentes ſalivam à glandulis acceptam ſtillatim in os effundere nemo meis temporibus ignorabat. Ab aliis item glandulis è cerebro in palatum, & è tonſillis in fauces aliquid eluctari cognitum erat; nec non etiam univerſa inteſtina à glandulis irrigari. *At Marinus* (b) *alias quaſdam etiam præter ante dictas ad irriganda membra glandulas enumeraverat*. Non tamen in omnibus ajebat meatus, qui ſenſui paterent, exiſtere. Cui condonandum eſt, ſi non omnia indagavit; ac ſi quaſdam glandulas, quas ipſe non vidit foraminuloſas, & ſpongioſas, fulcire vaſa cum aliis veteribus affirmavit. Eraſiſtratus verò (*c*) rejecto nomine facultatis tum in libris univerſalium ſermonum, tum paſſim alibi multa docuit de aptis figuris oſculorum meatuum; quibus peculiaris aliqnis liquor ſecernatur, ut neque in his multum habeant, de quo nimis ſe jactare debeant recentiores.

WILL. At ſive Eraſiſtrati, ſive Marini opera ad nos non pervenerunt.

GAL. Ego tamen multa retuli tum Marini, tum Eraſiſtrati, tum aliorum; quæ ſatis eſſe potuiſſent; niſi veteribus gloriam eripere voluiſſetis.

HELM. Ac tu, aliique multi, Willis, nomini atque gloriæ invidiſtis meæ; & nullas mihi retuliſtis gratias, quod vanum omninò de quatuor humoribus, & de quatuor qualitatibus, & de temperamentis commentum; inanem humoriſtarum doctrinam; atque decipi eos, qui febrium eſſentiam in calore ponerent, oſtenderim. Cumque docuerim febres non in ſolo nixu (*d*) expulſivo, ſive motu alterativo conſiſtere, & multo minùs in ipſa alteratione, & diatheſi, ut alioqui putarunt ſcholæ; ſed in parte materiali deturpati indignatione Archei (defœdatur enim pars Archei materialis (*e*) per iram, ſuſcipitque iconem, ſive ideam indignationis) cumque multa docuerim de variis rerum fermentationibus, plerique veſtrum tuque ipſe, Willis, vel mutatis vocibus, & nulla nominis mei mentione facta, eadem docuiſtis; vel ſi ali-

(*a*) Gal.lib.de lib.proprius cap.3.
(*b*) Gal.lib.de ſemine cap.6.
(*c*) Gal.tum in libris de natural.facult.tum alibi.
(*d*) Helm.de febrib.cap.13.
(*e*) Idem de morbis Archealibus.

ſi aliqua addidiſtis, illa ſunt deteriora, aut ſaltem haud meliora iis, quæ à Galeno, & diſcipulorum ejus caterva dicta ſunt.

ERAS. Hæc de febribus, & de humoribus, & de fermentationibus diſputatio non eſt, quæ brevi digreſſione explicetur; neque ea in præſenti opus eſt: transferamus igitur illam; & pergamus quærere, quod inſtitueramus, an ſanguinis miſſio unquam conveniat?

Et (1) quidem pro illa afferenda ſatis non eſt admiſiſſe, viventia corpora indigere evacuatione. Nam hoc perpetuum eſt, utcunque corpus vivat. Et ægra, & integra corpora; & emaciata, & plena, aliqua indigent evacuatione. Et multæ ſemper ab iis, quæ continentur in vaſis ſanguiferis, ad alia vaſa neceſſariæ ſunt tum partium tranſmigrationes, & transfuſiones; tum deceſſiones variæ neceſſariæ ſunt. Et multa ab aere, aut cibo, & potu deſumpta vaſis ſanguiferis continuò adduntur. Nec non etiam ab aliis vaſis corporis viventis, & partibus ejuſdem multa continuò tranſeunt in vaſa ſanguifera. Eſtque non ſolùm ſanguinis, ſed multarum, aliarum ſubſtantiarum perpetua quædam circulatio. Quandoquidem (2) nequaquam id omne, quod è partibus, vel parte aliqua decedit; ſtatim extra corpus pellitur, & omninò abſcinditur ab eo: ut eſt id, quod tenues, & ſenſu minimè perceptibiles abit in auras; & id quod ſub ſudoris, aut lachrymarum ſpecie emittitur; vel ut ſunt illa, quæ ſub furfuris, aut piguis ſubſtantiæ è nonnullorum capitibus, aut à naribus, vel ab ore ſub muci, aut ſputi ſpecie redduntur; & ut ſunt ea, quæ per urinarum vias, vel per extremum inteſtinum unà cum impuritatibus cibi, & potus ejiciuntur; & ſi quæ ſunt alia, quæ omninò abſcindantur, & decedant è corpore. Sed quædam partes priuſquàm extra corpus ferantur, ſic decedunt à ſanguine, exempli gratia, ut vel ſpiritibus, vel lymphæ, vel ſalivæ, vel bili, vel ſemini, vel nervis, vel aliis partibus totum corpus conſtituentibus addantur, ad certos adhuc naturæ uſus; & quædam ab his decedunt, quæ priuſquàm omninò expellantur, aliis partibus, & ipſis etiam vaſis ſanguiferis ad naturæ etiam uſus iterum adduntur.

In his autem omnibus id ferè ſemper perpetuum eſt, quod nihil decedere videtur ſub forma, ſpecie, & natura ejus, à quo facta eſt deceſſio; & nihil addi videtur ſub forma ſpecie, & natura ejus, ex quo fit additio.

Quod (3) quidem dupliciter contingit. Primùm quia nihil eſt, quod partes habeat omninò ſimiles inter ſe; niſi fortè aurum, de quo mihi ſæpè locutus es, Helmonti; vel puriſſimum argentum; vel mercurius; vel quid aliud his ſimile: in quibus fortaſſis eſt etiam aliqua partium diſſimilitudo; ſed quæ ſenſibus, & hominum induſtria, ut in oleribus, pane, vino, ſanguine, aliiſque, notari nequeat. Cumque neque eadem, neque omninò ſimilia ſint organa, aut renum, aut hepatis, lienis, pulmonum, cerebri, aliarumque partium: neque ubique iidem, aut omninò ſimiles, & æquales inter ſe ſint mea-

(1) *Quæcunque corpora viventia ſemper aliqua indigent evacuatione, & partium deceſſione.*

(2) *Multæ ſunt in viventibus plerarumque ſubſtantiarum circulationes & transfuſiones.*

(3) *Ea quæ decedunt è corporibus animalium, vel adduntur; ſub alia ſpecie, & forma decedunt, ſive adduntur.*

Digitized by Google

meatus; & pori, quorum innumerabilis eſt in univerſo corpore multitudo; fit ut ex diſſimilibus particulis ſive ſanguinis, ſive lymphæ, ſive alterius liquoris aliud decedat in hepate, aliud in liene, aliud in cerebro, aliud in pancreate, aliud in renibus, aliud in cœteris glandulis, & in aliis corporis partibus.

Quod ſi hæc non ſufficiat partium ſanguinis aliorumque liquorum; & conſtructionis organorum, & meatuum, & pororum diſſimilitudo; addere poſſumus mutationes, & alterationes, quas ſuſcipere poſſunt ſubſtantiæ ob varios motus, incurſioneſque; & corporum permixtiones ad invicem. Quibus comprehendere etiam videri velim, quas appellaſtis fermentationes, de quibus tamen nunc minutiùs, & exactè quærendum minimè eſt: tum quia huic quæſtioni non ſunt neceſſaria; tum ne nimis digrediamur.

Illud (1) autem ex his conſequitur, quòd dum animal benè ſe habet, quacunque ratione aliquid decedat è ſanguine, exempli gratia; id, quod in vaſis ſanguiferis ſupereſt, non eſt omninò, quale fuerat; priuſquàm illud deceſſiſſet. Non ſolùm quantitas minuitur ſanguinis iis ſubſtantiis, quæ à ſanguine, dum animal integrum eſt, multifariam decedunt; verùm etiam id, quod ſanguinis reliquum eſt, non remanet, quale priùs fuerat: & ex hoc etiam non erit ejus ſimilis uſus.

Hinc fit, quòd ſanguis arteriarum non ſit omninò ſimilis ſanguini venarum.

Nam poſtquam ſudor exempli gratia, ſatis, atque ſatis prodiit è corpore; ſubſtantiæ, quæ in corpore ſunt reliquæ, vel non habent, vel in minori certè copia habent id, quod ſub hac ſpecie decedere poſſit. Et poſtquam urina; & ea, quæ cum urina commixta prodeunt ſatis, atque ſatis fuerint ſecreta è vaſis humoriferis; jam quod in his reliquum eſt, non remanet, quale priùs fuerat ante ſecretionem: vel quia deceſſerunt partes, quæ congregatæ in pelvim renum urinam conſtituunt; vel quia deceſſerunt illæ, quæ præviis nonnullis mutationibus, faciliùs quàm reliquæ in urinas abire, & tranſmutari potuerunt.

Plerunque autem accidit in integra animante, ut etiam ſi ſecundum naturæ neceſſitates multùm ſemper decedat, & diſſipetur, & multæ fiant ſubſtantiarum tranſmigrationes, & circulationes ab his vaſis in alia; illud tamen, quod reliquum eſt ejus, ex quo factæ ſunt deceſſiones, tale omninò videatur, quale priùs erat: quoniam eodem ferè tempore, quo quædam decedunt; alia adduntur ſimiliter reficientia, & reſtaurantia, ſive reſtituentia illud idem, quod deceſſerat: in cujus locum ſuccedentibus aliis ſimilibus ſubſtantiis, videtur illud tale, quale priùs videbatur.

Sic cum ex ſucco uvarum, aut alterius fructus aliquid decedit, quod vel in fœces, aut in tartarum, aut in vini flores, vel in aliud quodcunque illud ſit, congregetur; vel quod mutatum fermentationibus in fœces, aut in tartarum, aut flores abeat; reliquum profectò ſucci uvarum non remanet; quale priùs fuerat. Vel, ut ex iis deducere licet, quæ me docuiſtis Helmonti, atque Willis, dum deſtillatione phlegma, atque ſpiritus ab aceto: exempli gra-

(1) *Quoniam varia decedunt è ſanguine, dum animal benè ſe habet, & varia adduntur; non eſt ſanguis in vaſis ſibi ſemper ſimilis.*

gratia, decedunt; id quod reliquum eſt, non eſt profectò quale priùs fuerat; neque acetum dici meretur.

Cœterum, (1) dum ſanguinis, aut aliarum ſubſtantiarum ſemper cordis motu in circulum actarum ſecto vaſe aliquid detrahitur, id, quod ſupereſt in vaſe, omninò remanet, quale priùs fuerat: neque detractione corrigitur, aut in meliùs mutatur reliquum. Non minùs ac ſi à muſto muſtum auferas; à vino vinum; vel ab aceto acetum; reliquum muſtum, vinum, aut acetum erit; quale priùs erat. Neque aliud detractione præſtiteris, niſi quòd reliquum minùs erit. Et præter hoc, quod reliquum minus eſt, nihil omninò aliud neceſſariò conſequitur ex quacunque confuſa, & ſinè delectu partium detractione.

HELM. Sanguis igitur, aut alius humor per vaſa fluens, & nullibi ſtagnans ſi bonus eſt, ſinendus, ſin malus ſinendus etiam: quoniam confuſa ſanguinis à ſanguine detractione reliquum minimè corrigitur. Nunquam igitur mittendus ſanguis.

Verùm (2) enim verò ego multorum hominum, ſive ægrotantium, ſive benevalentium curioſè ſanguinem examinavi: Ac tandem cognovi ſanguinem in venis nunquam putrefieri; quin ſimul ipſa vena putreat; ut in gangræna, & in mortificationibus. Nec non etiam cognovi vana eſſe Medicorum de ſanguine judicia ex vario colore ſive viridi, ſive flavo, ſive ſubfuſco, ſive nigro deſumpta: necnon vana eſſe, quæ ex majori, aut minori conſiſtentia ejuſdem, craſſitie, & viſcoſitate, aquoſitate, & tenuitate indicia deſumuntur. Sanguines enim ejuſmodi colore, materia, conſiſtentia valdè diſſimiles; quoſque Medici dixiſſent putridos; medicamenta mihi dederunt æquè utilia, ac quilibet alius ſanguis; qui medicis videri poſſet optimus.

GAL. Memini (3) me aliquando docuiſſe, *neque* (a) *ex colore*; *neque ex odore*; *neque ex conſiſtentia*: *neque ex conglaciatione*; *neque ex duritie*; *neque ex aſperitate*, *aut levitate*, aliiſque ſimilibus *de medicinarum facultatibus rectè Medicos ratiocinari poſſe*. Sunt enim nonnulla in pleriſque ex his diſſimilia (ut vina quædam alba, quædam nigra) quorum tamen vires ad nos ſunt ſimiles. Hoc idem docuit Clariſſimus Medicus Diocles in primo ad Pliſtarchum de ſanitate tuenda libro; ubi hæc ſcripta reliquit: (b) *qui ergo omnia ſapore eodem, odore, colore, aut alio id genus prædita, vires eaſdem obtinere exiſtimant, haud rectè opinantur: nam multa oſtendere quis poſſit diſſimilia fieri ab his, etiamſi, quo ad prædicta attinet, inter ſe conveniant. Neque ſanè ſi quid alvum, aut urinam movet, aut quamlibet aliam habet facultatem: ideò tale eſſe quodque eſt putandum, quod vel calidum ſit, vel frigidum, vel ſalſum: quandoquidem non dulcia omnia, aut acria, aut ſalſa, aut cætera id genus eaſdem habent facultates.*

(a) Gal. de ſimpl. medicam. facult. lib. 2. c. 2.
(b) Diocles apud Galenum de alimen. facult. lib. 1. c. 1.
(1) *Poſt ſectam venam, id quod ſanguinis reliquum eſt in vaſis; niſi alia cauſa occurrat, remanet quale priùs erat.*
(2) *Vana ſunt ſecundum Helm. plerorumque de ſanguine judicia.*
(3) *Medicamentorum vires, neque ex odore, neque ex colore, aliiſque ſimilibus dignoſci poſſunt.*

Sed heù per quàm facilè illa omnia concludis Helmonti! Licèt ſanguinis natura ex colore, & conſiſtentia: aquoſitate, & tenuitate (etſi multoties aliter (1) pronunciaverim) cognoſci nequeat; nunquam tamen, quantumvis mente contorquearis oſtendes ſanguinem in venis non poſſe grave aliquod vitium concipere; & inde non poſſe animantem extinguere.

At ſi ſanguis ſit ſanè optimus; ſed ſuperabundet nimis in venis; cur quæſo non erit evacuandus?

WILL. Audacter profectò de his omnibus decernit Helmontius. Sed neque tu places Galene; qui ſcrupulum injeciſti ad ea, quæ apud te notata legi, quæve ego etiam ſervavi; attendendum ſanguinis colorem, ut de ſanguine dijudicemus; attendendam in ſanguinis miſſione coloris mutationem.

GAL. Et hæc, quæ refers; & ea, quæ retuli, à me quoque ſcripta ſunt Willis.

WILL. Neque ſolùm cum ſuperabundat mittendus ſanguis eſt; verùm etiam cum *ſulphure, aut ſale* (a) *fixo, vel ſimul utriſque exaltatis in acrem ſalſum, aut ſalino-ſulphureum degeneravit: vel* (b) *cum æſtro percitus in partes modo has, modo illas impetuosè irruit; aut materiam noxiam transfert. Siquidem cruoris portione detracta, nova ſtatim ejus fermentatio oritur; & non rarò particularum omnium ejuſmodi ſit metatheſis, ut deinceps ſpiritus cum ſale volatili paulum emergant; & dominium ſuum recuperent; ſulphure, & ſale fixo ſub jugo miſſis: unde phlebotomia cohibetur, & reducitur ſanguis.*

ERAS. Admiranda quidem, & tumida ſanè verba; non tamen pulchra nimis.

WILL. Neque illud tibi admiſerim, Eraſiſtrate, ex ſanguinis per venæ ſectionem detractione neceſſariò conſequi ejuſdem in venis diminutionem. Quin imò ſæpè detracto ſanguine, non ſolùm tandundem remanet, ac ante detractionem erat; ſed etiam creſcit in venis ſanguinis copia.

ERAS. Nihil omninò eſt, quod detractione creſcere poſſit. Confuſa ſanguinis à ſanguine detractione; ut etiam confuſa particularum omnis generis à vino detractione non mutatur reliquum ſive ſanguinis, ſive vini; verùm poſt detractionem remanet minùs ſanguinis; remanet minus vini.

WILL. Paradoxa tamen illa facilè probari poterunt. Primum conſtat experimento.

ERAS. Abſtineto hac vice ab experimentis; ni vel is omnibus te onerem obſervationibus; quibus conſtat decreſcere ea, ex quibus aliquid aufertur, ea autem creſcere, quibus aliquid additur.

WILL. Adducam tùm experimenta, tum etiam rationes.

ERAS. Sive experimenta, ſive rationes adducas, non erunt meliora iis, quas quis afferre poſſet ad probandum Helenæ potiùs raptu, aut ligneo Caballo; non autem Pyrrhi, Ulyſſis, Machaonis, aliorumque Græcorum manibus concidiſſe Ilium: vel ad probandum, quòd Pyrrhi potiùs, aut Ulyſſis ira, quàm *Troja arſerit igni*. Cum contra ego videam potuiſſe poſt Helenæ raptum meliùs eſſe Trojæ: ac potuiſſe equo illo exornari potiùs, quàm ex-

(a, b) Willis de phlebotomia fol. mihi 171. & 173.

(1) *Sanguis in vaſis poteſt eſſe vitioſus; vitium tamen difficillimè cognoſci poteſt.*

excindi pergama. Sed audiamus rationes, & experimenta iſta tua.

WILL. *Conſtans*(a)*obſervatio eſt à cruore parciùs detracto totam illicò maſſam ejus inſigniùs effervescere; novaſq; in partem affectum* [illegible] *habere.*

Cujus ratio eſt, (b) *quòd in magna plethora plures, & ſanguinis, & ſeri portiones in receſſus, & anguſtias protruſæ illic reſidere cogantur.*

Quæ poſt vaſa perpaulum (c) *inanità in maſſam ſanguineam impetuosè regurgitant, ipſamque valdè exagitant; & hùc illùc impetuoſiùs adigunt.*

ERAS. Nihil (1) magis inconſtans; & quamplurimi vix inflicto vulnere à chirurgo animo linquuntur, frigent, & pulſus ipſis dejiciuntur.

Sed in magna aliqua plethora, ex vini potione, exempli gratia, omnia velociùs moventur uſque ad inſaniam, & furorem hominis.

Cur non potiùs placidè regurgitant? Cur non potiùs illius fervorem compeſcunt? Cur hùc, illùc impetuoſiùs, & non placidiſſimè, & per conſuetas vias ſanguinis maſſam adigunt?

Quapropter hoc (d) *etiam reſpectu, vaſa per multum depleri opus eſt; videlicet ut, præter laticem priorem ab anguſtiis liberandum, etiam ſucco ab exilio reduci, ſpatium concedatur.*

Cur redux iſte ab exilio ſuccus eſt in majori quantitate? non in æquali, aut potiùs, ut æquum eſt, in minori copia quàm ſanguis, qui tunc effluit per ſectam venam?

Qui ſecus (e) *cruori minùs congruè adveniens tumultuatur; ipſum in effervescentias, & eruptiones concitat.*

Cur hoc etiam? Cur tumultuatur redux iſte exul? qui cum ob reſtitutam civitatem gratari potiùs debeat concivibus ſuccis, turbas excitat!

Hinc (f) *advertere licet, quoſcunque ferè homines ſtatim à phlebotomia magis incaleſcere; qui tamen ſanguine ſufficienter evacuato paulo poſtea temperatiùs habent.*

Frequentiùs contrarium accidit: ac ſi aliquando ſtatim à phlebotomia incaleſcunt homines, eſt iſta eorum calefactio, veluti Ilii excidium ab Helenæ raptu.

Attamen (g) *hujus evacuationis per venæ ſectionem neceſſitas, quæ licet, evitari debet.*

Neceſſitati, nec reſiſtit Marſpiter.

Quoniam (h) *exinde ſanguis fit magis ſulphureus, & minùs ſalſus.*

Nullam video neceſſitatem, qua ex detractione reliquus ſanguis fieri debeat magis ſulphureus, & minùs ſalſus.

Proinde (i) *homines fere quoſvis ad febricitandum, & pingueſcendum diſponit.*

Homines quidem facit morbidos: ſed neque febres, neque pinguem habitum certò promittere potes ex ſanguinis detractione.

Por- Igitur

(*a,b,c,*) Willis de phlebotomia pagina mihi 177.
d,e,f,) Willis de phlebotomia pagina mihi 177.
(*g,h,i,*) Willis de phlebotcmia pagina mihi 171.
(1) *Argumenta, & rationes, quibus Tho. Will. oſtendere conatur, qui effectus, & motus conſequantur ſanguinis miſſionem; nihil habent roboris, & nihil rectè concludunt.*

Porrò (a) *venæ ſectio, magnum ſanè remedium, ſi ad parvas quaſcunque occaſiones proſtituatur, quando opus erit ad grandes affectus minùs efficax evadet.*

Igitur grandes affectus non ſanantur ſanguinis miſſione: ſicuti neque raptu Helenæ Ilium evertitur; licèt occaſione raptus hujuſmodi everſum dicatur. Neque puer lupi aſpectu, ſed ex ſemetipſo terretur; licet deſumpta occaſione ab aſpectu lupi expaveſcat. Cui quidem ſi aſſueſcat, poſtea neque hanc ſibi ſuſcipit à lupi aſpectu occaſionem terroris. Sic(1)aliquis,qui priùs maximè lætabatur propter tenue lucrum; poſtea quandoque non ſibi ſuſcipit à majori lucro lætitiæ occaſionem: Sic ſimiliter de aliis animi affectibus, Secus quoniam ſemel ignis ſuffocari poteſt aqua, quæ ad hoc ſatis ſit; ſemper ſuffocari poterit aqua, quæ ſatis ſit; & à copioſiori aqua citiùs, atque meliùs extinguetur, & ſuffocabitur.

Cui (b) *accedit, quòd juxta vulgi obſervationem quò familiariùs quiſpiam phlebotomia utitur, eò crebriùs hac indigebit.*

Neque cauſam video, quæ hanc ſanguinis crebrius mittendi ponat indigentiam.

Quippè ſanguine ad phlethoram evitandam emiſſo, maſſa reliqua denuo citiùs ad plethoram aſſurget.

Satiùs igitur ſemper erit nunquam mittere ſanguinem. Sed neque hoc verum eſt, quòd ex ſanguinis detractione reliqua maſſa, denuò citiùs ad plethoram aſſurgat.

Longe (c) *ſecus, ut quorundam, fert opinio; qui verentur ne cruoris penus crebra phlebotomia abſumatur: quoniam è contra hoc modo ſit quantitas ejus auctior; licèt craſis deterior.*

Ea quæ poſt ſanguinis miſſionem corpori adduntur; quoniam minori ſanguinis copiæ permiſcentur, ſæpè minùs rectè convertuntur in humores muneribus vitæ idoneos:ut craſis quidem fiat deterior poſt repetitam ſanguinis miſſionem. Sed non video, ut ex detractione quantitas ejus fiat auctior: nam ex detractione non ſequitur, quòd plus addatur, quàm detractum ſit; imò neque ſequitur quòd addatur tantundem.

Ità namque cruor ſale balſamico, (d) *& contra putredinem præſervativo multum ſpoliatus; loco ejus ſulphure pinguifico, & πυρετικῳ magis ſaturatur.*

Cum ſanguis confusè educatur, cur quæſo reliquum ſpoliatur ſale balſamico putredinis præſervativo? Cœterùm ſcio quædam meliùs præſervari à corruptione, vel pingui oleo, vel myrrha, vel ſuccino, vel therebinthi lacryma, quàm ſale. Ac ſi ſanguis ſpolietur ſale; non video cur ſaturari debeat ſulphure hoc pinguifico, & incendiario!

Phlebotomia inſuper (e) *ſanguinis mixtionem, & temperiem ſæpè emendare ſolet; adeoque multiplici reſpectu. Primò enim ſi quiddam heterogenium maſſæ ejus confunditur; quod ſci-*

Ejus, quod neque rectè ſubigi, nec facilè ſecerni, ac amandari poſſit, tantum educitur, quantum permixtum erat illi ſanguinis portioni, quæ, pertuſa vena detrahitur. Nec proin-

(*a,b,c,*) Willis de phlebotomia pagina mihi 171.
(*d,e,*) Willis de phlebotomia mihi 171.
(1) *Vera cauſa alicuius effectus ſemper producit effectum illum.*

ſcilicet non rectè ſubigi nec facilè ſecerni, ac amandari poſſit; vena pertuſa, ſanguis effluens materiæ iſtius portionem non rarò multam ſecum foras convebit; proinde ut reliqua perdomari, aut expelli queat.

proinde, quod remanet invenis minùs domabile, faciliùs perdomatur, aut expellitur.

Enim (a) *verò vaſis foramine aperto, ſtatim ſanguis fermenteſcens particulas extraneas, quà licet, unà congregat; & ſui portionem iſtam, in qua plurimæ agregantur, foras extrudit.*

Illud, ſtatim, quam bene ſedet!

Papè, ſanguis, ſtatim pertuſo, & aperto vaſe particulas extraneas unà congregat! Una congregat, & ſui portionem iſtam, in qua plurimæ aggregantur, foras extrudit! Cur non potiùs extraneæ, rebelles, contumaces, ab exilio reduces, & magis noxiæ ſanguis particulæ ſtatim, ubi vena aperta fuerit, utiliora congregant; & ſimul aggregata foras expellunt?

Hinc (b) *obſervare eſt: quando cruor primo,*

GAL. Dum hæc narras, Willis, non audis, quæ mecum ſuſurrat Eraſiſtratus, verbis his tuis nihil omninò probari?

ERAS. Sunt ſermones iſti tui veluti Cabaliſtici, Aſtrologigi; ſunt omninò profani.

HELM. Pejora ſanè habes iis, quæ à Galeno dicta ſunt.

GAL. Multa (1) quidem, Willis, ſive bona ſive mala poſſunt, per accidens contingere homini, cui ſanguis mittitur; & oportet diſtinguere ea, quæ ſic fiunt, ab iis, quæ per ſe, an neceſſariò conſequuntur ſanguinis detractionem: quale eſt illud, quod dicebat Eraſiſtratus, eorum, quæ in venis continebantur, diminutio. Nam ut fieri unquàm poterit, cum aliquid detrahatur; quin etiam ex hoc copia ſimul minuatur ejus, à quo detrahitur? Minuitur quidem neceſſariò copia, ipſis etiam annuentibus Eraſiſtrato, & Helmontio. Cavè, Willis, ne ipſis hac in re repugnes; neve contrarium affirmes. Non enim parùm hoc eſt, quòd concedant detractione diminui copiam: ac mox debebunt fateri in pleriſque morbis, in quibus adeſt plenitudo vaſorum, venæ ſectionem frequenter convenire.

Illud (2) autem, an ex detractione mutetur reliquum, dubium ſanè eſt. Ac etiam ſi mutetur, dubium eſt, per ſe ne; an per accidens; ſive caſu potiùs, & fortuna aliqua, vel ex animi affectu aliquo mutetur. Et hæc fortè intelligit Eraſiſtratus, dum raptum memorat Helenæ, Trojæ excidium, Lupi aſpectum, lætitiam occaſione lucri, & alia ſimilia. Negat Eraſiſtratus, quòd ipſa detractione mutetur reliquum; quoniam ſanguis confusè detrahitur, & ſine partium diſcrimine. Ac etiam ſi concedat mutari reliquum, attamen quòd maximè incertum eſt, nos probare deberemus; in meliùs, & non in deteriùs mutari.

Nos

(*a*, *b*,) Willis de phlebotomia pagina mihi 171.

(1) *Nihil neceſſariò conſequitur ſanguinis miſſionem præter ejuſdem ſanguinis in vaſis diminutionem.*

(2) *Quædam tamen alia per accidens ſive non neceſſariò conſequuntur ſanguinis miſſionem, ut fuit Trojæ excidium ex raptu Helenæ.*

Nos (1) verò circa humores in vaſis ſanguiferis exiſtentes, quidquid velis, ſtatuamus Willis; quòd habeant tot portiones ſalis utriuſque, tot ſulphuris, tot aquæ, tot terræ, tot ſpiritus: vel, ſi hæc non ampliùs placent, dicamus, quod ego aſſerueram, bilem naturalem, tum melancholiam, tum pituitam, & quartam quandam ſubſtantiam aeri reſpondentem componere totam ſanguinis maſſam, quæ in venis eſt: vel alia quæcunque ponantur ſanguinem componentia. Hæc quæcunque tandem fuerint, ſanitatis tempore modum ſervabunt aliquem; ægritudinis verò ſæpiſſimè non ſervabunt. Excedant jam in ſanguine ſal, & ſulphur ſecundum tuam hypotheſim; vel ſecundum meam excedat bilis flava. Cum non liceat chirurgo ſic vas pertundere, ut ſal, vel ſulphur tantùm; vel bilis tantùm egrediatur; neque cognoſci poſſit in quo vaſe ſit plus ſalis, & ſulphuris, vel bilis, quàm aliarum ſubſtantiarum; conſequitur, ſecta vena, id profundi, quod foramini proximius erat: quodcunque illud ſit. Adeò ut licèt caſu fieri poſſit, ut aliquid mittatur diverſum ab eo, quod remanet in vaſis ſanguiferis. & fortè commodum aliquod ex hoc ſequi poſſit; attamen id neque promitti, neque certò ſperari poteſt. Ac licèt ſupponere valeamus tenuiores, ac ſpirituoſiores particulas aperto ſemel aditu faciliùs effluere; & remanere in vaſis craſſiores; videndum adhuc eſſet, an hoc prodeſſe potiùs; quam obeſſe poſſit; & quando plus proſit, quàm obſit. Prœterquamquod ſpirituoſiores implicitæ cum ſint craſſioribus, & craſſiores tenuioribus; hæ illas, & illæ iſtas unà ſecum ferunt. Ac tu mihi dixiſti. Willis, ſanguinis ſpiritum implicitum adeò eſſe terreſtrioribus, & craſſioribus particulis, ut diù permaneat in educto ſanguine; (a) & opus te habuiſſe ignis vi haud mediocri, ut ſpiritus iſte eliceretur. Ego autem quantum dignoſcere potui, dum Cryſippi, & Eraſiſtrati ſententiam examinabam, ne vulnerato quidem corde, viſus eſt ſiniſter ejuſdem ventriculus exinaniri propter effluentem ſpiritum; (b) verùm propter effluentem ſanguinem; qui meo quidem judicio habet particulas quaſdam efficaciores, & tenuiores, quas ſpiritus appellare poſſis, aliis tamen implicitas particulis.

HELM. Verùm (2) enim vero, ego teſtor vobis, ſanguini, dum in venis animalium eſt, minimè ea omnia ineſſe; nec talia, qualia chymicis operationibus poſtea ab ipſo educuntur. Multa enim fermentationibus, & ignis vi fiunt, quæ priùs non erant in eo, in quo, vel ex quo illa facta ſunt.

GAL. Hoc (3) magis comprobat ineſſe ſanguini partes hæterogenias; quæ etiam ſi omnes igni, vel alia cauſa urgeantur, non poſſint in unum, idemque tranſmutari; quoniam heterogeniæ ſunt. Ac illud confirmatur debere partium varia genera in ſanguine aliquam ſervare proportionem; & ex non ſervata proportione aliquando morbos fieri poſſe, Quod æquè explicatur, ſi bilem, melancholiam, & pituitam dicamus ſanguinis partes eſſe; ac ſi ſan-

(a) Willis de febr. cap. 1.

(b) Galen. de Hip. & Platon. decret. lib. 1. cap. 5.

(1) *Principia medica Galeni, & prima ſanguinis componentia comparantur cum principiis, & ſanguinem componentibus Th. Willis.*

(2) *Non omnia, quæ à ſanguine videntur extrahi, ſanguini priùs inerant.*

(3) *Partes ſanguinis ſunt hæterogeniæ, & aliquam ſervare debent proportionem.*

ſi ſanguinem ex ſale, ſulphure, ſpiritu, aqua, & terra conſtare affirmemus.

Hippocrates (ſive (1) potiùs is, aut illi, qui aphoriſmos conſcripſerunt) cum ſervata proportione humorum, ſanguinis maſſa abundaret in venis, & morbus urgeret, miſſione utebatur per ſectam venam; via videlicet omnium expeditiſſima ad diminuendam ſanguinis abundantiam. Si verò proportio non ſervaretur (puta ſi bilis excederet; vel ſales, & ſulphura, Willis, magis, minùſve aduſta, aut exaltata ſupra reliquas ſubſtantias excederent) medicamentum propinabat; quo vel per vomitum, vel per urinas, vel ſudore, vel inferna potiſſimùm evacuatione humor is, quì ſuperabundaret, exturbaretur.

Ego autem licèt, aliquandò alias mihi propoſuerim tum cauſas, tum rationes, quibus ſanguis mittendus eſſet; ut plurimùm tamen Hippocratem ſum imitatus: ac cum ſanguis bonus eſſet, aut parum recederet à naturali ſtatu, & ſuperabundaret; tunc maximè mittendum exiſtimavi: exceptis tamen iis, in quibus miſſio contraindicatur; (2) & præſertim pueris (a) qui decimum quartum annum non attigerint. Qui quoniam multum diſſipant, & multa ipſis fit per halitum digeſtio; ſanguinis miſſione non indigent; etiamſi ſanguis in ipſis aliquando abundet. Quod ſi crudior ſanguis eſſet, aut ſuperexcoctus; tunc alio præſidii genere utendum cenſui. Ac frequenter timui, ne dum puri, vel vitioſi ſanguinis per ſectam venam miſſio celebraretur; impurior, & magis vitioſus è primis viis in vacuas venas traheretur. Tu autem, Willis, quid ſimile ais contingere de is ſanguinis, & ſeri portionibus, quæ in magna plethora in receſſus, & anguſtias protruduntur: cui periculo neſcio an largiori miſſione ſatis conſultum fuerit.

Quam ob rem etiam, atque etiam rogo; hoc maximè retineamus: & quantùm rectiùs fieri poteſt, hoc maximè firmemus, ſanguinem optimum poſſe aliquando ſuperabundare in vaſis; & ex copia fieri poſſe morbos; qui citò, & tutiſſimè miſſione ſanguinis ſanentur.

ERAS. Quando hæc eſt, Galene, ſanguinis in venis, per quas liberè movetur ſuprabundantia?

GAL. Rectè mones: & primò plenitudinem vaſorum, quæ non ſunt adhuc impedita, vel obſtructa; poſtmodum verò examinabimus illam, quæ contingit in vaſis jam obſtructis, aut impeditis; ut per eorundem cavitatem ſanguis haud liberè fluere poſſit. Utraque autem alicujus reſpectu eſt; quin copia, inopia; plenitudo, inanitas; exceſſus, defectus; & alia ſimilia nunquam meliùs cognoſcuntur, quàm cum reſpectivè ad aliquid, quod ſit veluti norma, conſiderantur.

ERAS. Ità ſanè.

GAL. Quapropter (3) tibi perſuaſum velim, Eraſiſtrate, duplicem eſſe poſſe ſanguinis plenitudinem, aliam reſpectivè ad ægrotantis corporis vaſa, quæ nimis diſtendantur; aliam reſpectivè ad ejuſdem corporis vires, quæ ve-

(a) Gal.Methodi med.l.11.c.14.ad Glaucon.1.c.14.in lib.contra Eraſm.& Eraſiſtr.& de c.1.per ſanguinis & paſſim alibi.

(1) *Hipp.mittebat ſanguinem, cum is bonus eſſet, & ſuperabundaret.*

(2) *Nunquam pueris ſanguis detrahendus ex Galeno.*

(3) *Duplicè ponebat Galenus ſanguinis plenitudinem aliam reſpectivè ad vires; aliam reſpectivè ad vaſa.*

velciti opprimantur. Illius diſertè quidem (*a*) meminiſti libro primo ſalubrium; ſecundam, quæ vires reſpicit, minimè cognoviſti Eraſiſtrate.

ERAS. Neque nunc quidem capio plenitudinem iſtam; quæ vires, non vaſa, nec vaſorum capacitatem reſpiciat.

GAL. Efficiam, ut capias. *Sunt* (b) *qui ſeſe graves, pigros, ſegnes, atque ægrè mobiles referant*; quibus neque brachia; neque tibiæ, neque manus, neque partes aliæ pleniores videntur; perinde ac illis, qui ab exercitio partes eas diſtentas, & univerſum corpus tenſum habent: quos ea plenitudine laborare affirmo, quæ virtutem reſpicit. Nam ubi corpus tenſum eſt, venæque, arteriæque turgent, & diſtentæ nimis apparent; veluti ab exercitio eſſe conſueverunt; & brachia, tibiæque, manuſque videntur pleniores; tunc plenitudinem eam dico, quæ ad vaſa, & eorundem capacitatem referri debeat.

Quòd ſi hæc accidant univerſo corpori totiùs quidem plenitudo aderit, ſive quò ad vires, ſive quò ad vaſa. Si verò contingant parti alicui, in qua gravitatis ſenſus percipiatur; quæve ad proprias actiones ſit languidior, ſinè tamen tenſione in vaſis; partis illius virtutem, atque robur reſpiciens plenitudo tunc aderit. Quòd ſi præterea adſit tenſio illius partis, & vaſorum, quæ ad illam pertinet, diſtenſio, atque ampliatio; tunc plenitudo illius partis ad vaſorum capacitatem referenda erit. His ſimilia ventriculo etiam ſæpè accidunt; qui vel tenſionem, & periculoſam tunicarum ampliationem, & protractionem à nimia cibi, & potus copia patitur; vel propter virtutis imbecillitatem etiam à non magna copia gravatur: illam dixeris quò ad capacitatem ventriculi plenitudinem; hanc verò quò ad vires, roburque ejuſdem.

Utraque autem plenitudo, ſive quò ad vires, ſive quò ad vaſa evacuatione indiget: & ea quidem, quæ ſanguinis eſt, venæ ſectione; quæ verò ventriculo, exempli gratia accidit, vomitu, aut inferna dejectione curatur.

Sed (1) cùm infeſta adeſt degravans plenitudo, videndum priùs eſt, *ne* (c) *crudus per corpus collectus ſit ſuccus. In quo advertendum diligenter eſt, quantum valeat, robuſtaque ſit virtus; & quantùm humor ipſe ſit refrigeratus: nam exoluta ab id genus affectibus virtus, adhibita ſanguinis miſſione, in extremum malum recidere ſolet: ut nequaquam poſteà reſtitui poſſit. Quod ubi evenit, periculum non leve conſequitur; potiſſimùm ſi febris accedat ſtatu æſtivo; ſtomachoque malè affecto; aut toto adeò corpore natura molli, & temperie humido: ejuſmodi enim hominibus multa accidit per halitum digeſtio, repentinaque ſyncopa, etiam ſi febris haud magna invadat. Si verò horum nihil ſit, cæterum hyems fuerit, regiove natura frigida; tum natura quòque hominis frigidior, iis per ſanguinis miſſionem, & totum corpus graviter perfrigeratur, & accidunt nonnulla, quæ ad gravem ſequuntur refrigerationem ſymptomata. Quocirca, qui ſic affecti ſunt, eos ſanguinis miſſione vacuare non convenit; ſed frictionibus, mediocriterque excalefacientibus unctionibus; tum potionibus humorum craſſitudinem incidentibus, ac modicè calefacientibus.* Ne quæſo credas, Eraſiſtrate,

---

(*a*) Eraſiſ.rel.à Gal.lib.de plenitud.

(*b*) Galenus l.de cur.rat.per ſanguinis miſ.cap.4.& 5.&.lib.de plenitud.& paſſim alibi.

(*c*) De cur.rat.per ſanguinis miſſ.cap.6.

(1) *In cruditate humorum non eſt ſanguis detrahendus ſecundùm Galenum*

te ; me ſemper in plenitudine ſanguinem profudiſſe!

WILL. Pleraque (1) ex his verbis quidem diſcrepant, re autem maximè conſentiunt iis, quæ à me ſcripta ſunt: videlicèt *in ea* (a) *ſanguinis dyſcraſia, in qua principia nobiliora, & activa; ſpiritus nempè, ſal volatilis, & ſulphur depreſſa, vel abſumpta ſunt; particulæ verò aquoſæ, ac terreſtres præpollent; ſanguis haud quaquam emitti, ſed tanquam vitæ theſaurus præſervari debet*. Sed ubi principia activa minimè ſunt depreſſa contra plethoram, aut factam, aut incipientem, ſive in homine, ſive in jumentis, prima, ac communiſſima indicatio eſt ſanguinem mittere.

HELM. Verùm beneficium hoc aut nunquam, aut vix ſemel, vel bis in toto vitæ curriculo phlebotomia præſtatur: nam ut ajebas Willis, poſt *(b)* ſemel aut bis detractum ſanguinem fit inevitabilis ulteriùs mittendi neceſſitas; & quò plus mittas; eò plus ſanguinis copia creſcet!

Tibi autem Galene ex ejuſdem Willis monitu in humorum cruditate, & frigiditate, cum regio eſt frigida, & hominis natura frigidior, conſulerem, ut parcè ſanguinem, & repetitis vicibus mitti jubeas; nam, ut inquit, ex parca ſanguinis detractione id, quod (*c*) reliquum eſt effervеſcere conſtans eſt obſervatio; & ſtatim à phlebotomia homines ferè quoſcunque magis (*d*) incaleſcere!

GAL. Sed hæc conſtans Willis obſervatio Eraſiſtrato maximè videtur inconſtans: & ego ad rifrigerandum potiùs, quàm ad calefaciendum ſanguinem detraxi.

ERAS. Ambigua Oraculi reſponſa audio:

Cræſus (e) Halim penetrans, magnam pervertet opum vim;

vel illud aliud Apollinis.

Ajo (f) te Æacida Romano vincere poſſe.

At, Galene, ea, quæ comparantur, debent eſſe ejuſdem ſpeciei. Motus motui, ſive vires viribus; ſuperficies ſuperficiei; magnitudo trinendimenſa corpori, & ſanguinis quantitas capacitati vaſorum rectè comparantur. Tu verò ſanguinis molem, ſive quantitatem, corpus ſcilicet trinendimenſum, viribus comparas; cum tamen trina dimenſio, quæ ſanguini convenit, nullo pacto viribus aptari poſſit.

Vel (2) præterea mihi videris, Galene, accipere ſanguinem veluti plumbum; à cujus pondere viginti circiter librarum robuſti, & bene valentis hominis vires non opprimantur; valetudinarii verò opprimantur: ut expediat à ſanguine, veluti a plumbo aliquid detrahere, ut infirmi hominis vires à pondere, & à ſarcina leventur. Ac qui mittendi ſanguinis indicationem pluries ſumendam duxeris à virium conſtantia; nunc eandem ſumendam præcipis à virium infirmitate; cum ſeſe graves, pigros, & ægrè mobiles ſentiunt ægroti! Mihi verò haud ſic videtur.

(*a*) Willis de phlebotomia fol.mihi.172.
(*b*) Willis de phlebotom.fol.mihi 176.
(*c,d*) Willis de phlebotomia pag.mihi 177.
(*e,f*) M.Tul.Cic.de divinat.l.2.
(1) *Neque ſecundum Willis cujus verbis non re à Galeno diſcrepas ſententia*.
(2) *Non datur plenitudo, quò ad vires, quam Galenus malè confixit*.

Digitized by Google

Rectè (¹) quidem pondus comparari poſſet viribus; nam pondus motum quendam corporis ſignificat; & vires motum etiam quendam ſignificant. Sed ſanguis non eſt veluti corpus grave extrinſecum homini, & nihil pertinens ad hominem: à quo ſi magis, ac magis detrahas: magis, ac magis levabitur homò; quoniam minùs, atque minùs gravabitur à minori, atque minori extrinſeci plumbi pondere. Sanguis eſt quid intrinſecum homini; eſt quid pertinens ad hominem: & vires corporis nequaquam ſunt independentes à ſanguine; non ſunt quid diſtinctum à ſanguine; quodve à ſanguine maximè non dependeat. Ea, quæ ad invicem hac ratione referuntur, debent eſſe omninò diſtincta; aut ſaltem in eo ſecundum quod referantur ad invicem, & comparantur diſtincta eſſe debent.

Neque (²) planè dixerim vires ventriculi diſtinctas omninò eſſe ab iis, quæ in ventriculo continentur; maximè ſi nihil vitioſi, neque nimii contineatur; quod ejuſdem tunicas pluſquam æquum eſt diſtendat, & eam faciat repletionem, quæ ventriculi capacitatem reſpiciat; quam tu in venis ſanguinis plenitudinem, quò ad vaſa appellas. Et meritò quidem, ut audio, junior Aſclepiades in eo (*a*) volumine, quod (³) de tuenda ſanitate compoſuit, vomitum damnavit, fortè non tantùm eorum Offenſus conſuetudine, qui quotidiè ejiciendo vorandi facultatem moliuntur; ſed quoniam vomitu ventriculus fit imbecillior. Ventriculi enim vires ex parte conſiſtunt in iis liquoribus, qui in ipſum ventriculum ad ciborũm diſſolutionem,& præparationem confluunt. Qui cum ſemielaboratis cibis ſimul vomitu rejiciuntur, & exinde fit poſtea ventriculus imbecillior. Neque in hoc ſaltem caſu in quo ventriculus quantumvis imbecillis, non eſt tamen repletus cibis; ſive nequaquam ea laborat plenitudine, quæ ad ejus capacitatem referenda eſt; neque vitioſi quicquam continet, reprehendendus eſt Aſclepiades: quin potiùs eſt commendandus. Si imbecillis eſt ventriculus corroboretur; atque tardiùs, & minori copia ſit habenti offeratur: nam ſi vomitu non repletum ventriculum, neque alieni quicquam in ſe habentem tentes, imbecilliorem reddes.

Ita ſanè dicendum de ſanguine eſt, quòd non ſit veluti plumbum, quod nullam habet connexionem cum corpore viventi; neque robur hominis ſit quid diſtinctum, & Independens à ſanguine: adeò ut quantumvis vires langueant, modò ſanguis non ſuperabundet reſpectivè ad vaſa; (de qua plenitudine poſtea dicemus) neque alicubi vitioſus reſtagnet, nullum ex ejus detractione vires levamen accipere poſſint; neque virtutis augumentum aliquod ex miſſione ſequi debeat; quin potiùs major ejuſdem coſternatio.

HELM. Aliàs, Galene, quò vires erunt imbecilliores; eò plus ſanguinis, veluti plus plumbi, detrahendum erit. Ac licèt detur hoc, Eraſiſtrate, ſanguinem reſpectivè ad vires eſſe veluti pondus plumbi; cum multò majorem gravitatem percipiant languida corpora viventium à brachiorum, aut crurum, quàm à ſanguinis pondere; reſcindenda illis brachia, aut crura erunt: & pro-

(*a*) Cornel.Celſ.l.1.cap.3.

(1) *Vires animalis non conſiſtunt in aliquo omninò diſtincto à ſanguine.*

(2) *Neque vires ventriculi conſiſtunt in aliquo omninò diſtincto ab iis, quæ in ventriculo continentur.*

(3) *Aſclepiades damnabat vomitum, & quare.*

& profectò quandoque id ſatius erit: nam omninò ſinè brachiis, & ſinè cruribus diù ſuperſtes eſſe poteſt homo; cum omninò ſinè ſanguine, neque momentum quidem vivere valeat.

GAL. Præſenſeram, (1) Eraſiſtrate, difficultatem illam oportere nos accipere vires, roburque hominis, veluti quid independens, & diſtinctum à ſanguine; cujus copia aliquando reſpectivè quidem ad vaſa ſuperabundans non ſit: ſed quoniam gravis eſt ſanguis, & vires poſſunt eſſe magis, atque magis languidæ; aliquando illius non magna copia, reſpectivè ad vaſa, magna, & excedens ſit reſpectivè ad vires. Atque ideò libro de plenitudine oſtendere conatus ſum, neque ex incremento, neque ex ſanguinis decremento vires neceſſariò augeri, aut minui. Nam, ut optimè noverant, qui meo tempore gymnaſticam docebant, aut exercebant, poteſt homo magis ſanguineus eſſe, & minùs, aut magis, quàm ante valentior; poteſt eſſe minùs ſanguineus, & magis, vel minùs robuſtus: poteſt demum tantundem ſanguinis habere, ac priùs; cum neque ex hoc neceſſariò ſequatur, quòd æquè validus futurus ſit. Quandoquidem robur corporis nequaquam omninò à ſanguine dependet; nam ad motus quoſvis faciliùs. & validiùs edendos concurrit, & ſpirituum animalium, & nervorum, & muſculorum, cœterarumque partium conſtitutio. Ac etiamſi omninò à ſanguine vires dependeant: cum poſſit is magis minuſve eſſe pituitoſus, & frigidior, aut aliter vitioſus: fieri etiam quandoque poteſt, ut ſanguinis quidem decreſcat copia: ſed quoniam vitium, quod in eo erat corrigitur, corporis vires creſcant.

Cæterùm his poſtea minimè ſum uſus, dum de curandi ratione per ſanguinis miſſionem librum conſcriberem: verebar enim ne obiiceretur, miſſione ſanguinis quò ad vaſa non ſuperabundantis ſpirituum animalium, nervorum, muſculorumque conſtitutionem non fieri meliorem; neque ejuſdem vitia corrigi: & probandum priùs eſſe, quod tacitè ſuppoſueram, ſanguinem eſſe veluti pondus extrinſecum reſpectivè ad vires; ad hoc, ut illud poſtea concludi poſſit, ſanguine, qui vitioſus non ſit, quivè vaſa non repleat, aut diſtendat, pluſquàm æquum eſt, infirmam corporis virtutem gravari.

Quæ omnia ex his, quæ dixeram, neque ex incremento ſanguinis, neque ex decremento vires neceſſariò augeri, aut diminui, minimè probari poterant.

HELM. SI plus tamen, atque plus auferas: videbis, an præſtet brachium excindere, quàm omnem ſanguinem detrahere!

GAL. Quamobrem (2) in eo libro, Eraſiſtrate, de curandi ratione aliter ſanè rem explicavi iſtam: atque docui (*a*) non ſolùm *nutrimentum animantis partibus ex ſanguine eſſe; ſed calorem quoque naturalem* (pro quo nunc intelligere poteſtis id omne, in quo vires conſiſtunt) *perſeverantiam ex ſanguine obtinere: quemadmodum ex lignis comburi idoneis perſeverantiam, & durationem habet, qui in foco eſt ignis; à quo ædes totas caleſcere conſpicimus*

(*a*) Gal. lib. de cur. rat. per ſang. miſs. cap. 5.

(1) *Ex aliquo in animante ſanguinis incremento, vel decremento, non ſequitur neceſſariò majus, minuſve robur.*

(2) *Vires, ſive calor naturalis à Galeno comparantur igni, & ſanguis lignis ſive viridibus, ſive ſiccis; quod malefactum.*

Digitized by Google

mus. Atque ſicuti ignis poteſt eſſe languidus, vel validus; exiguus, & magnus; & ſicuti ligna poſſunt eſſe viridia, aut ſicca, & magis, minuſque combuſtibilia, & in magna, aut minima copia: ita, & is, qui in corpore animantis eſt calor naturalis, qui maximè in corde ceù in fonte vigere debet, & ſanguis quo calor iſte nutritur; multas ſuſcipere poteſt variationes. Et ut exiguus ignis obruitur congeſtis in eum confertim lignis quantumvis ſiccis; ita non rarò exiguus in corpore viventi, & in ipſo corde calor naturalis etiam à non magna ſanguinis copia, ſi ad vaſorum capacitatem illa referatur, opprimi, & veluti obrui poteſt. Detracto autem ſanguine per venæ ſectionem, & ſuſcitari, & faciliùs accendi poterit calor ille.

ERAS. Hæc alia explicandi ratio tua, Galene, non differt à prioribus; nam mutatis vocibus iterum tacitè ſupponis, vires, & robur corporis; ſive id in quo potiſſimùm vires conſiſtunt, quod tu calorem naturalem appellas, eſſe omninò quid diſtinctum à ſanguine; & iterum accipis ſanguinem, veluti plumbi extrinſeci pondus; ſive veluti ligna diſtincta ab igne; reſque tota in idem recidit.

Quod (1) autem in corpore animato, cujus partes ſolidæ ſint benè organizatæ, ſive conſtructæ, nos ſupponere poſſumus, eſt; vires, roburque ejuſdem, ſive quem dicis calorem naturalem conſiſtere in motibus liquidarum ſubſtantiarum, quotcunque illæ ſint, & quocunque nomine appellentur. Quæ quidem liquidæ ſubſtantiæ ſint veluti in circulo diſpoſitæ; ita ut cujuslibet motus dependeat à motibus reliquarum; & unius turbato, vel alterato motu facilè turbentur, & alterentur omnes.

Inter has omnium conſenſu non infimum locum ſanguis habet; à cujus motibus dependent motus aliarum liquidarum ſubſtantiarum; ſive ſpiritus, ſive lympha, ſive alio nomine vocentur. Sed unaquæque aliarum motu ſuo, & partium conſtitutione aliquid contribuit ad ſanguinis motum tum circularem, tum inteſtinum particularum ejus. Et hæc quidem fiunt neceſſitate naturæ; quoniam veluti in circulo ſunt omnes diſpoſitæ, & invicem quàm maximè communicant; ita ut ad motum unius ſive velociorem, ſive tardiorem, & ad hunc, vel illum terminum alteretur motus alterius, & fiat velocior, vel tardior; & ad unum potiùs, quàm alterum terminum: & aliquid ſublimetur, vel aliquid præcipitetur; vel ſecernatur, vel miſceatur aliquid; aut quid aliud fiat.

Vires (2) inſuper tunc maximè conſtant cum tunicæ vaſorum ſunt potiùs aliquantulum tenſæ, & diſtente; quàm rugoſæ, & flaccidæ. Tunc maximè conſtant vires cum vaſa ſunt turgidiuſcula potiùs; quàm exinanita. Mediocri enim turgiditate, & tenſione tunicarum multa tum rectiùs, tum validiùs fiunt; quàm cum exinanita ſunt, & nihil turgent vaſa; & quàm cum flaccidæ potiùs, quàm tenſæ ſunt fibrillæ, & tunicæ vaſorum, aliarumque partium. Id manifeſtum adeò eſt, ut non indigeat majori explicatione.

Qui-

(1) *Vires corporis animati conſiſtunt in aptis motibus liquidarum ſubſtantiarum; quæ ſunt veluti in circulum diſpoſita, ut unius motus dependeat à motu aliarum.*

(2) *Vires animantis tunc maximè conſtant cum vaſa ſunt turgidiuſcula potiùs, quàm exinanita, & flaccida.*

Quibus poſitis quò ad vires, & non quò ad vaſa plenitudo iſta tua Galene apparet inanis, & omni veriſimilitudine deſtituta. Ac dum illam explicas, ſemper ſupponis ſanguinem, (1) tanquàm aliquid in quo vires, neque ſaltem ex parte, conſiſtant. Quod eſt falſum. Ac ſi parùm detrahas à venis fortè aliquando nullam obſervabis virium dejectionem; ſed ſi plus detrahas, certò certiùs vires deficient: maximè ſi non adſit illa magna plenitudo quò ad vaſa; tunc enim, præter alia, quæ accidunt, propter detractionem ejus, quod non ſuperabundat in vaſis, & nimium non eſt reſpectivè ad vaſorum capacitatem, flacceſcent tunicæ; & minus tenſæ, quàm opus, erunt fibrillæ, & membranæ: ut dictum eſt; & vires ex hoc erunt imbecilliores, & languidiores.

HELM. Natura (2) autem animalis reſpuit, Galene, & aſpernatur metaphoras illas ignis, & lignorum ſive ſiccorum, ſive viridium. Cordis quidem ſiniſtro ventriculo ineſt vitale fermentum; quo cruor venalis nobiliorem formam acquirit; & ex venali fit arterialis. Ac maximum diſcrimen eſt inter venarum cruorem, (*a*) & ſanguinem arterialem; qui per accenſionem, non quidem igneitatis, ſed illuminativam, ad tenuiſſimum æthera, vitales ſpiritus, & animæ ſubſterniculum aſcendit: ut tandem totus ſanguis mutetur in ſpiritus ſinè fæce, aut capite mortuo. Fæx autem ſemper remanet in iis, quæ per ignis calorem attenuantur, aut reſolvuntur.

WILL. Mihi tamen non diſplicuit illa caloris nativi, ſive ejus in quo vires animantis maximè conſiſtunt, cum igne comparatio. Et præſtantiſſimus Philoſophus Renatus des Cartes lib. de homine ignem quendam (ſinè lumine tamen, Helmonti) cordi ineſſe aſſeruit; à quo ſanguis, qui in cordis ſinus illabitur, temporis momento rareſcat, inque multo majorem molem creſcat. Quod meliùs explicavit per epiſtolas ad amicos aſſimilans hujus ignis vires virtutibus nonnullorum liquorum chymicorum, qui ut ut ſeſe mutuo tangunt, ſtatim rarefiunt, fervent, & ebulliunt, moxque caloris ſenſum excitare apti ſunt.

At liquorem quendam, ſpiritumque hujus virtutis, qui ſanguini permiſceatur, continuo per nervos in cor deferri ego ſum opinatus.

Verùm (3) quidquid ſit de his; ac ſive ignis ſit in cordis ſinubus, cujus ſanguis venoſus ſit pabulum: ſive inſit cordis ventriculo vitale fermentum illuminativum, ſive ſinè lumine, nunquam hoc ſuadebis Galene ad ſuſcitandum, ſive ventilandum, atque ſublevandum ignem iſtum; vel ad corroborandum vitale fermentum ſanguinis miſſione opus habere animantes. Nam cum ignis iſte languidulus eſt, tunc etiam depreſſa ſunt principia activa. Tu autem tunc diceres, Galene, ſanguinem eſſe crudiorem, comparandumve lignis viridibus, & minus combuſtibilibus. In quo caſu neque ſecundùm meam, neque ſecundùm ſententiam tuam utilis eſt ſanguinis miſſio; vel, ut

tu

(*a*) Heſ. Blas human. &c.

(1) *Ex ſanguinis detractione vires imminuntur.*

(2) *Sanguis in ſiniſtro cordis ſinu aliquid accipit, ſive acquirit quo poſtea ſanguis arteriarum, differat à ſanguine venarum.*

(3) *Sanguis non eſt mittendus cum id quod ſupponitur in corde perficere ſanguinem, languidum eſt.*

tu inquis, ne magis refrigeretur, & crudior fiat humor; vel, ut ego affirmo, ne magis activa principia deprimantur.

Neque cruor non ſuperabundans in vaſis, & cujus quantitas reſpectivè ad vaſorum capacitatem non ſit magna, opprimere, vel obruere poteſt languidulum cordis ignem. Sanguis enim deſcendit in cordis ſinus (*a*) cochleatim, & pro ratione ejus, quod accenditur, & rareſit: ut ſi parum ſanguinis accendatur, & rareſiat, & in parva quantitate lentoque motu per arterias propellatur; parùm quoque ejuſdem in cordis ſinus dilabitur: ac ſi multum ſanguinis accendatur, multum quoque ejuſdem è venis in cordis ſinus influit. Quæ quidem in principiis maximè, & ſtatu nonnullarum febrium manifeſta ſunt. Atque ideo ab eo, quod in vaſis, & reſpectivè ad vaſa neque copioſum, neque excedens eſt, nativus; ſive vitalis ignis, aut vitale fermentum minimè opprimi poteſt.

Præterea monſtruoſum hoc eſſet, à virium tum imbecillitate, tum robore ſumendam eſſe ſanguinis mittendi indicationem; & idem eſſet, ac ſi diceremus ſanguinem perpetuò mittendum eſſe!

Cæterùm ſi principia activa prævaleant; ſi ignis iſte ſive calor nativus cordis validus nimis ſit; ſi ſpiritus animales, & ſubſtantia, quæ per nervos in cor deſcendit efficax nimis ſit; ſive efficax nimis ſit vitale fermentum cordis; ſi ſanguinis copia ſuperabundet in vaſis, ſitque ſanguis ad accenſionem, & repentinam maximè rarefactionem paratus; & immineat propter eam vaſorum diſruptio, non video, qua religione teneamur, quin ſanguinem mittamus!

HELM. Ut tandem probes Willis, convenire, aliquando ſanguinem mittere, faſciculum conformaſti ex tua, ex Galeni, ex mea, & ex Renati hypotheſi!

ERAS. Hoc tamen majus tibi faceſſit negotium Helmonti vaſorum diſruptio ex ſuppoſita repentina ſubſtantiarum, quæ in vaſis continentur, rarefactione.

Nam in prima plenitudinis ſpecie, (1) quæ Galeno dicitur quò ad vires, conceſſo illam aliquando dari, & poſſibilem eſſe, non tamen ſanguinem reſpectivè ad vaſa non ſuperabundantem detrahere, ſed vires reficere, & ut licet augere debebimus.

In ſecunda verò ſpecie, quæ dicitur quò ad vaſa, & reſpectivè ad vaſorum capacitatem, ſi nullum diſruptionis vaſorum periculum immineat, ſatis eſt conſueta per poros evacuatio, partiumque perpetua deceſſio: quæ etiam induſtria aliqua, remediove, ſi videbitur, ſollicitari, & promoveri poterit. Enim verò cum multum ſemper decedat, ſi nihil interim adiiciatur, aut minùs ſanè adiiciatur, quàm diſſipetur; neceſſariò brevi hæc etiam ceſſabit quò ad vaſa repletio.

Id (2) autem confirmatur ampliſſimo Galeni decreto, quo ſancitum eſt puerorum omnium, qui decimum quartum annum non attigerint, ſemper

(*a*) Will. de affect. hyſtericis contra Nathanaelem Higmorum.

(1) *Sanguis non eſt mittendus niſi ex nimia rarefactione ejuſdem vaſorum immineat diſruptionis periculum.*

(2) *Ratione, qua pueris ſanguis mitti non debet; neque aliis mitti debet;*

per parcendum eſſe ſanguini: quoniam plurima pueris fit per halitum digeſtio. Puerorum autem naturæ accedere exiſtimavit ea corpora, quæ mollia, tenera, humida, laxaque membra, & perſpirabilia habent; quibus neque ſanguis detrahendus eſt. Verùm reliqua viventia corpora, cujuſcumque ætatis, atque habitus fuerint, multum quoque diſſipant; ut paulò quidem longiori tempore, quàm pueris, & fortè etiam in aliquo caſu breviori, ſi quæ eſt illis quò ad vaſa plenitudo, ipſius naturæ ſponte, & unius diei lapſu facilè curetur.

Neque (1) profectò iis, quæ cibo, & potu adduntur, tam facilis eſt hæc vaſorum repletio. Quæ vix fortè in aliis hominibus eſt unquam admittenda, præter eos, qui inſolita crapula replentur; & inſolito copioſi vini potu inebriantur. Si quidem homines, qui paulatim, atque paulatim aſſueſcunt lautiſſimis conviviis, vaſa poſt modùm ſatis ampla habent: ut ſi præcedentem crapulam exhalaverint, remaneant apta ad accipiendum id, quod ipſis ex nova crapula additur. Repletio igitur, quæ vaſorum capacitatem reſpiciat, non poteſt contingere niſi iis, qui peccant in tenui victu: hoc eſt iis, qui cum ad pleniorem tum cibum, tum potum aſſueti minimè ſint, pleniori cibo, potuque utuntur.

In quibus eſt etiam aliqua dubitatio: quoniam haud ſimiliter venæ, arteriæque, ac ventriculus repleri poſſunt. Motu primùm voluntario faucium cibus in œſophagum protruſus, poſtea, niſi vomitus obſtet, neceſſariò in ventrem deſcendit. Neque ſi ventriculus nimis repleatur, neceſſariò vaſa humorifera replebuntur.

Cuncta (2) inſuper viventium corpora aſſueta ſunt ad quaſdam notatu dignas repletionum, & inanitionum viciſſitudines: à quibus nihil mali ſuſcipiunt. Et hominis ferè cujuſcumque bene habentis poſt prandium, vel cœnam liquorum libræ aliquot vaſis accedunt; fiunt ipſi venæ manifeſtò turgidiores, & cordis pulſationes magis concitatæ; & elapſis horis circiter duodecim exinaniuntur ipſi vaſa per totidem librarum deceſſionem: neque ex hac quotidiana vaſorum repletione, & evacuatione incommodi aliquid accipit homo.

Eſtque in his omnibus latitudo ſanè notabilis.

Quo (3) circa illi ſunt maximè reprehendendi, qui cum à prima ægritudinis hora curationem hominis ſuſceperint; poſt unam, & alteram diem, & quandoque poſt tertiam, & quartam, & quintam, & decimam etiam, vaſorum in quibus nihil reſtagnat plenitudinem accuſant; & propter hoc, quod plena ab ipſis ſupponantur vaſa, aliquid detrahunt. Cum jam, vel ſpatio ipſo materies, quæ fortè plenitudinem faciebat exhauſta ſit, vel debuerint ipſo, priuſquam tot horæ, vel dies præteriſſent; vomitu; vel clyſtere; vel pharmaco, vel frictionibus; vel venarum ſectione, ſi illam probent, id omne, quod plenitudinem faciebat evacuaſſe, & deſinere in poſterum plenitudinem accuſare!

(1) *Rarò contingit vaſa eſſe nimis repleta.*

(2) *Corpora viventium aſſueta ſunt ad quaſdam notatu dignas evacuationes, & repletiones.*

(3) *Poſt unam, vel alteram diem malè accuſatur plenitudo in morbis.*

GAL. Animadverti ([1]) ego te, Eraſiſtrate, atque (*a*) Aſclepiadem, qui fortè à te accepit; alioſque non paucos pernegaſſe plenitudinem eſſe continentem morborum cauſam. Atque Aſclepiades quidem ajebat; (*b*) *ſi continens morborum cauſa eſſet plenitudo, factis nonnunquam largis inter morbi initia evacuationibus fore, ut nocumentum ſtatim à ſe omne æger depellat: nunc contra viſi ſæpius ſunt, purgata plenitudine, morbi tamen ipſi augeri.* Sed multa quidem adverſus hæc à me ſcripta ſunt.

ERAS. Ut ([2]) plurimum ſic ſe res habet, ut ab Aſclepiade dictum eſt. Neque tempus nunc eſt examinandi, vel quia nos obſcurè locuti ſumus, te non intellexiſſe ea, quæ diximus; vel plerunque placuiſſe tibi nos malè traducere per ora virorum; ut ſaltem ſecundum ab Hippocrate in Medicina occupares locum: neque præſens quæſtio hac alia indiget diſceptatione.

Verum ſive vaſa animalium, aut alia utcunque nimis repleta ſint, ſive non ſint adeò repleta; contingere tamen poteſt, ut nimis diſtendantur, & de repentè nimis repleantur propter nimiam eorum, quæ in ipſis continentur, rarefactionem. Ex qua, magnum ſanè malum, diſruptio vaſorum internorum, & ea, quæ conſequuntur diſruptionem, timenda ſunt? effuſio nempè, & extra vaſa liquidarum ſubſtantiarum influxus in ſinus, cavitateſque, ventreſque nobiles; & inter partes, quarum uſus neceſſarius eſt ad vitam prorogandam; & alia multa: quæ vel hominem citò auferant, vel morbi curationem reddant difficiliorem.

Et ([3]) ad hæc præcavenda non video, quare ſanguis mittendus non ſit: maximè cum ignoretur in quam partem diſruptio futura ſit. Nam ſi ſciremus diſruptionem futuram eſſe in parte ignobili: è qua humor extra vaſa lapſus facilè, & ſine gravi incommodo extra corpus univerſum effundi poſſit (quod ſæpè accidit non ſine levamine; cum ſimul educatur quod fortè in parte illa reſtagnabat) profectò haud ſollicitus eſſem de ſanguine per inſtitutam arte venæ ſectionem mittendo. Neque de rē omninò impoſſibili eſt hypotheſis illa, Helmonti, repentè, & improvisò poſſe ſanguinem nimis rarefieri.

GAL. Rectè igitur hanc quoque in libro de plenitudine addidi vaſorum diſtentionem, & repletionem nimiam; quæ ex rarefactione fieri poteſt.

HELM. Hæc ([4]) quidem ſanguinis rarefactio non eſt omninò impoſſibilis; ſed niſi aliud ſimul concurrat, non poteſt vaſa diſrumpere: quoniam tunicæ vaſorum partim cedunt, partim reſiſtunt illi nimiæ rarefactioni, quæ vaſa poſſet diſrumpere. Requiritur inſuper ad diſruptionem gas ſylveſtre; (*c*) quod etiam vaſa vitrea utcunque magna, niſi rima in juncturis relinquatur aper-

(*a, b,*) Gal. con. ea, quæ à Iulian. in Hip. aph. dicta ſunt, & de cauſis procatarticis cap. 3.

(*c*) Hel. tract. de flatibus.

(1) *Aſclepiades negabat plenitudinem continentem eſſe morborum cauſam.*

(2) *Multa mala conſequuntur vaſorum diſruptionem.*

(3) *Sanguinis miſſio convenit, ubi propter nimiam ſanguinis rarefactionem vaſa diſrumpi poſſunt.*

(4) *Nimia ſanguis rarefactio, quæ vaſa poſſit diſrumpere non eſt impoſſibilis, ſed rarò contingit.*

Digitized by Google

aperta, ſubitò diſſringit; ut accidit cum pomum acidulum ſinè aquis vitro hermeticè clauſo coquitur; nam ſi aquæ addantur, in quibus pomum coquatur, alitus tantùm aquoſus, nullum autem emittitur gas ſylveſtre. Similiter, ac multò citiùs, & faciliùs vaſa diſrumpuntur in deſtillationibus olei tartari; quoniam gas ſylveſtre, quod è tartaro per ignem emittitur, validius nimis eſt.

ERAS. Quædam ut facilè rareſiunt, & intumeſcunt; ità facilè detumeſcunt, & condenſantur: ut quævis reſiſtentia impediat in illis magnas rarefactiones ampliſſimum locum expoſcentes. Et quædam ſunt, quæ ſic rareſiunt, ut multum ejus, propter quod rareſiunt, effluere poſſit per poros vaſis, in quo continentur. Alia ſunt, in quibus haud ſimiliter contingit.

Sed poteſt gas illud ſylveſtre, Helmonti, non deeſſe in homine, ut expediat foramen aliquod adaperire in vena; ne vaſa diſrumpantur in parte nobili, cujus uſus ſit neceſſarius.

HELM. Poteſt quidem gas ſylveſtre non deeſſe in homine; ſed in ſanguine, & in ultimis digeſtionibus, aut nunquam, aut per quàm rarò, niſi deforis accedat, adeſt.

ERAS. Poteſt tamen adeſſe; poteſt deforis accedere.

HELM. Ac ſi adſit; vel tam repentè, tamque citò, & improvisò vaſa diſrumpit, ut neque chirurgus poſſit accerſiri ad ſecandam venam; vel ſi tempus concedatur, alia potiùs ſunt adhibenda remedia, quæ exoticum, quicquid hac eſt, in venis corrigat, atque expugnet.

ERAS. At (1) ſi Chirurgus preſtò ſit, cur ſanguinem non mittemus? Neque remedia huc uſque comperta ſunt, quæ tam facilè in quibuſdam caſibus, ac ſanguinis miſſio vaſorum diſruptionem prohibeant. Ac ſi dentur remedia iſta, qua religione tenebimur ſanguinem quòque non mittere? Cum expediat quandoque crus abſcindere: cur in magno diſruptionis ex ſanguinis rarefactione periculo non conveniet venam aliquam ſecare; & ſinere partem ſanguinis aliquam effluere?

An, quia ſanguis dicitur animatus, timebimus, ne ſimul anima emittatur? Willis, qui hoc dedit ſanguini tum venali, tum arteriali eſſe animatum, id non timet; multò minùs hoc ipſum timere debes Helmonti, (*a*) qui venarum cruorem animatum non eſſe aſſeruiſti; ſed illuſtrativè tantum vitalitatem participare: maximè cum neque in magna copia mitti debeat; ſed tantum quantum opus, ut ex hac nimiæ intumeſcentiæ vaſorum cauſa ceſſet timor diſruptionis.

Mihi (2) verò timenda adeò videtur ſanguinis, & aliarum ſubſtantiarum inſinus, cavitateſque partium, quarum uſus ad vitam protrahendam neceſſarius eſt, effuſio (puta in cavitatem bronchiorum, vel circa nervorum principia ex vulnere, contuſione, vel ex alia cauſa) ut non ſolùm ad præcavendam diſruptionem, ex qua ſequitur humorum extra venas effluxus; verùm

D 2 etiam.

(*a*) Hel. Blas human.cap.22.

(1) *Ac ſanguinis miſſione ceſſat ex magna rarefactione diſruptionis periculum.*

(2) *Cum aliquid intus de recenti ruptum, aut colliſum eſt, convenit ſanguinem mittere.*

etiam cum diſruptio de recenti facta eſt, ad præcavendum ne magna in ſinus, cavitateſque partium nobiliorum, & circa illas effuſio fiat, convenire videatur ſanguinis detractio; etiam ſi vaſa non nimis turgeant; etiam ſi ſanguis non ſit nimis rarefactus, Multa rectè fiunt in præcipiti; ut cum ruptum aliquid intùs, atque colliſum eſt, & cum homo concidit, vel ſuffocatur diſrupto vaſe in cerebro, vel in pulmonibus; quæ aliàs minimè conveniunt.

Sed (1) ſi ex rarefactione non immineat proximè vaſorum diſruptio (poteſt enim etiam illa fieri ex alia cauſa) vel ſi cum jam facta ſit, id, quod effluit extra corpus effundatur; vel commodè, facilique induſtria, conatuve educi queat; melius erit non mittere ſanguinem, aliiſque uti remediis; ac ſinere ſi quid abundet in vaſis humoriferis, per conſuetas vias exhalari; necnon etiam per vulnus: parùm interim ſi videbitur adiiciendo; aut multò minùs, quàm per tranſpirationem diſſipetur; vel nihil omnino, donec videbitur.

GAL. Cum ſemel conceſſeris Eraſiſtrate poſſe ſanguinem ex aliqua cauſa abundare in vaſis; conſequitur non ſolùm convenire detractionem cum vaſa diſtenta nimis ſunt, ut diſruptio immineat; ſed in quocunque caſu, in quo hæc per conſuetas vias exhalatio, & tranſpiratio ſatis non ſit. Nam (a) cutis poteſt eſſe denſa; poruli, qui in ea ſunt poſſunt eſſe obſtructi; ut minùs diſſipetur, quàm conveniat. Cumque humores minimè decreſcant in vaſis, tantundem ſingulis diebus cibo, & potu addatur, quantum per poros in auras abit, inedia inſuper magis, minuive rigoroſa opus habes; & plures quidem ſectatorum tuorum diatritarii erant.

Abſtinentia (2) autem à cibo, & potu vires maximè fatigat; humores (b) bilioſiores amarulentioreſque reddit, frequentes item cordis morſus, & inquietudines parit. Dejectiones alvi propter abſtinentiam à cibo, & potu ſunt difficiliores; & omnia excrementa acriora, & maligniora efficiuntur.

Non igitur cæcorum more, (c) qui amplam, compendioſamque, & planam viam in propinquo habentes ſæpè numero anguſtam, ac aſperam, prolixamque errabundi ineunt; omiſſa venæ ſectione per inedias multorum dierum lentam, tardamque vaſorum ſanguiferorum inanitionem expectabimus; quæ momento temporis, & compendioſiſſimè liberali miſſione evacuari poſſunt.

Item cum inedia non ſolùm ſanguinem, ſed univerſum corporis habitum (d) evacuet, & carnes etiam eliquet; cur quis id evacuet, quod evacuatione opus non habet? aut cur ſine operæ pretio eliquet etiam carnes, cum ſanguinem tantum ſubtrahere liceat?

WILL. Non (3) videris intellexiſſe, Galene, ea omnia, quæ ab Eraſiſtrato

---

(a) Gal. de venæ ſect. adv. Eraſiſtr. cap. 4. & 9.

(b, c,) Gal. de venæ ſect. adv. Eraſiſ. cap. 4.

(d) Gal. de venæ ſect. adv. Eraſiſtratum cap. 4.

(1) *Si ex rarefactione non immineat proximè vaſorum diſruptio, ſatiùs eſt omittere ſanguinis miſſionem.*

(2) *Quæ mala præſtet abſtinentia.*

(3) *Malum quod fit à plenitudine ſanatur ſpontè à natura dummodo nulla pars ſolida interim lædatur.*

Digitized by Google

ſtrato dicta ſunt. Aut non datur morbus ex plenitudine vaſorum in quibus nihil reſtagnat, pro ut non dari dixit etiam poſt Eraſiſtratum Aſclepiades; aut ſi datur is continget iis, qui præter conſuetudinem crapulæ indulſerunt; vel largiori, & inconſueto vini, ſimiliſque liquoris potu uſi ſunt; vel iis, quibus ex aliqua cauſa humores de repente rareſiunt in vaſis. Quod ſi id accidat cum periculo effuſionis humorum è vaſis in partem aliquam internam, ut vel mors ſequi poſſit, vel malum aliud fiat difficilioris ſolutionis, tunc miſſione utendum cenſet. Si verò nihil ejuſmodi timeatur; ſatiùs eſt, inquit, ſinere ægrotantem: nam poſt unam, vel alteram diem plenitudo ceſſabit; & æger ex hac cauſa erit integer; vel ſi ægrotet adhuc, nequaquam ex plenitudine vaſorum ægrotabit.

Et (1) quidem poſt crapulam, aut vini potum largiorem; poſt balnea; poſt inſolationes, & alia à quibus ſanguis valdè turgeſcit, ut ſæpè ſpontanea fiat hæmorrhagia, convenire (*a*) venarum ſectionem exiſtimavi: quoniam in magnis turgeſcentiis, antequam fiat, neſcitur ex qua parte futura ſit hæmorrhagia; & fieri illa poteſt ex diſrupta vena in ſinum, cavitatemque partis nobilioris, aut circa partem nobilem: aliàs ſi nihil ejuſcemodi timendum eſſet; in his profectò miſſionem minimè probaſſem.

GAL. Neque in hoc caſu ego illam probo; neque ſtatim exporrectis à ſomno; neque poſt largiorem potum, & poſt crapulam, in qua impoſſibile eſt, quin crudi ſucci abundent, incidendæ ſunt venæ.

WILL. De his autem manuſcriptum reliqui, cui noviſſima deeſt manus; pereundum enim mihi fuit, priuſquam opus abſolverem: & vereor ne multa ſint in illo minùs caſtigata; minùs rectè, minùs clarè expreſſa; in quo etiam ſunt, quæ priùs dixi de ſanguinis incremento ex detractione: quæ vobis nihil rectè concludere viſa ſunt. Ac vereor ne amici nominis mei obſervantiſſimi illud typis mandari curaverint. Sed ſi id præſtiterunt fortè etiam monuerunt Lectorem opus eſſe poſthumum.

Memini (2) autem me notaſſe in eodem manuſcripto *noviſſe*(*b*)*quoſdam à phlebotomia paulò poſt potum pleniorem; aut liquoris vinoſi ingeſtionem adhibita in leipothymias terribiles incidiſſe, quæ per quam diù donec ſpiritus vitalis ſemiobrutus denuò emergeret, perduraverunt*; ut acri omnino opus ſit ingenio, & in rerum medicarum experientia ſatis inſtructo ad decernendum, an his expediat ſanguinem mittere. Neque temerè, & ſinè magna conſideratione adminiſtranda in his eſt venæ ſectio; etiam ſi de plenitudine, & ſanguinis turgeſcentia, & diſruptione periculo nullum adſit dubium. Ac niſi periculum hoc diſruptionis vaſorum internorum ſit ſanè magnum, ego cum Eraſiſtrato ſentio, meliùs eſſe ſinire ægrotantes crapulam, & ebrietatem dormire, & exhalare.

Ne-

(*a*) Willis de phlebotomia fol. mihi 168. & 170.
(*b*) Willis de phlebotomia pagina mihi 176.
(1) *Willis ebriis, quibus vaſa diſrumpi potuiſſent propter plenitudinem, ſanguinem mittebat.*
(2) *Sed in terribiles leipothymias obſervavit incidere eos, quibus poſt vinoſum potum largiorem ſanguis miſſus eſſet.*

Neque([1])tanta unquam eſſe poteſt in corpore adhùc viventi,aut cutis denſitas, aut meatuum obſtructio,ut multum non diſſipetur. Quod ſi tanta adſit, prima indicatio non eſt ſanguinem mittere; ſed cutem laxare; porulos, & meatus adaperire. Et cum prima die, aut nihil omninò, aut ſanè parùm offeras, aut etiam vomitu, vel clyſteribus utaris; pleniſſimi ebrii, & crapuloſi abſque ſanguinis miſſione à plenitudine ſanabuntur. Atque hoc volui monitum; quoniam non ſemel obſervavi terribiles animi defectus *poſt (a) potum largiorem, aut liquoris vinoſi ingeſtionem* ex ſanguinis detractione fuiſſe inſecutos.

ERAS. Neque ([2]) ego diatriton, aut diatritarios probo Galene; neque rigidam eorundem victus rationem commendo; neque illa videtur neceſſaria: ſufficit ſi prima die nihil, aut parum; ſequenti parum, aut paulò plus quàm parum offeratur: in reliquis ut videbitur.

Tu autem inquis, Galene, quòd inedia totum corpus (*b*) evacuat, & carnes eliquat, Idcirco ut vaſa evacuentur, ſanguinem mittis; ne carnes eliquentur; & ne corpus emacietur, cibum præbes eodem tempore. Quod idem eſt, ac eodem tempore vaſa deplere, & iterum replere. Id enim omne, quod cibo, potuque additur, nequaquam ſtatim carnibus, verùm omninò priùs additur vaſis humoriferis. Et illud ſæpè numero accidit, te ſanguinis miſſione meliores humores detrahere; & cibo, potuque largiori pejores in venas intrudere.

HELM. Canes duorum, & trium dierum, & ſæpè plurium inediam ſibi dum ægrotant, præſcribere ſolent: & hac ratione abſque chirurgo, aut Medico à quamplurimis morbis vindicantur.

Verùm, ([3]) Galenus inquit, *Inedia* (c) *vires fatigat*. Primùm, inquam, vires inedia confirmantur; poſtea ſi nihil omninò detur languidiores certè fiunt. An ſanguinis miſſione illæ fortificantur?

Inedia, ([4]) inquit, *humores* (d) *bilioſiores*, *& amarulentiores reddit*: Ita ſanè; inquam, concedatur hoc. Illud eſt frequenter inedia humores fieri efficaciores ad ſuperandum, & debellandum morborum cauſas. Nonne tibi humores videntur Galene fieri bilioſiores, & amarulentiores abſinthio, centaureo, ſucco cyrenaico, pipere, aliiſque ſimilibus; quibus tu multoties uſus, febres pleraſque curare conſueviſti?

Frequentes ([5]) etiam, ais, abſtinentia *cordis* (e) *morſus*, *& inquietudines parit*. At ego frequenter vidi inquietudines, & cordis morſus abſtinentia; aut levi hauſtu, vel aquæ, vel vini ſedatos. Neque inquietitudines ſunt ſem-

(*a*) Willis de phlebotomia pag.mihi 176.
(*b*) Galenus de ven.ſec.adv.Eraſiſt.cap.4.
(*c,d,e*) Galen.de ven.ſec.adv.Eraſiſt.cap.4.
(1) *Nunquam eſt in corpore viventi maxima cutis denſitas, aut meatuum obſtructio*.
(2) *Diatritatoriorum Medicorum victus ratio probanda non eſt*.
(3) *Inedia ab aſſumpto cibo primis horis vires confirmat*.
(4) *Humores bilioſiores, & amarulentiores ſæpè ſunt aptiores ad ſuperandum cauſas morborum*.
(5) *Inquietitudines quandoque ſedandæ minimè ſunt*.

ſemper ſedandæ. Quibus criſis futura eſt, iis nox præcedens moleſta; ac ſæpè motu illo, quo fit animi, & corporis inquietitudo, morbus curatur. Parturiens mulier, & gallina etiam inquieta, anxia, & querula eſt, & multas percipiens moleſtias; quibus ipſis poſtmodum mulier, & gallina levatur: & væ parturienti cui ante excluſum fœtum partus dolores ceſſant.

Quid inſuper ais, Galene; abſtinentia dejectiones alvi fiunt difficiliores *excrementaq; omnia (a) acriora, & maligniora efficiuntur?* Igitur, inquam, ſanguinem mittamus, pleniorem victum poſt ſanguinis miſſionem offeramus; ut largior, copioſior, & benignior ſit excrementorum alvi proventus!

WILL. Puerilia (1) nimis hæc omnia ſunt, quæ adduxiſti, Galene; meliora tamen Helmonti, & fortiora ſuperſunt argumenta, de quibus poſtmodum.

Vel aquam clyſtere infundas, Galene, & dejectiones alvi non erunt difficiliores, & excrementorum acrimonia miteſcet. Vel, cum diatriton non probemus, fruſtulum panis propina; quo grammaticum ſanaſti; (*b*) qui quoties vehementer doceret aut cogitaret, aut inediam ſuſtineret, aut iraſceretur, comitiali morbo corripiebatur: offulam panis propina, vel ex ſe, vel vino auſtero, vel poſca, vel granatorum ſucco madidam; pro ut meliùs videbitur. Sic etiam his, aliiſque ſimilibus, modò non præſtet humores eſſe bilioſiores, bilem retunde; & aliquid adhibe eorum, quæ in minima quantitate vires reficiunt, & vitia corrigunt humorum: qua ratione eodem tempore vaſa deplebuntur, & humorum vitia emendabuntur.

ERAS. Non igitur, ò eloquentiſſimè cœcorum more, qui neque ſaxa, neque ſtirpes, neque foveas devitant, ſi vaſa unquam evacuatione indigent, compendioſiſſima ſectionis via, liberalique miſſione evacuabimus. Atque ex me diſcere potuiſſes, ò præſtantiſſimè (*c*) neque hydropicorum aquas affatim, & liberali miſſione eſſe evacuandas; & mortiferum eſſe (*d*) pus omne quantumvis corruptiſſimum effudiſſe. Eo pernicioſior exiſtimanda erit compendioſa hæc tua per ſectionem vaſorum evacuatio; quò ſanguis pure, & hydropicorum aquis utilior eſt; & magis neceſſarius ad vitam conſervandam, & prorogandam; & quò faciliùs ſanguis inſenſibiliter abſumitur.

Secta (2) vena ſanguis affatim, & ſinè diſcrimine eorum, quæ in vaſis continentur, ſequitur. Secus cum natura, vel urinis, vel inſenſibili corporis tranſpiratione vaſa evacuantur; neque confertim è vaſis humoriferis; neque ſinè particularum diſcrimine fit evacuatio. Eaque licèt in minima copia ſingulis momentis, perpetua tamen cum ſit, & multipliciter remediis ſollicitari poſſit, ut ſæpè ipſo morbo ſollicitatur; ſola ſatis quoque erit, & tutior, & commodior niſi magnum illud ex ſuppoſita non impoſſibili repentina humorum rarefactione diſruptionis vaſorum, & in quibus nihil reſtagnat, proximum immineat periculum.

COL-

(*a,b*) Galenus de venæ ſec.adv.Eraſiſt.cap.4.
(*c*) Eraſiſ.rel.à Gal.6.aphoriſ.aph.27.
(*d*) Celſ.l.2.cap.8.
(1) *Quibus præcaveantur mala, quæ ab abſtinentia fiunt.*
(2) *Sufficit ubi vaſis non imminet diſruptio conſueta per tranſpirationem humorum evacuatio.*

Digitized by Google

DIALOGUS

SECUNDUS.

GAL. EXperiar, Eraſiſtrate, an verbis tantùm admittas ſanguinis miſſionem, re verò eandem ſemper damnes. Nam caſus ille, ut præſcribebatur, ſi ex repentina ſanguinis rarefactione vaſorum, in quibus nihil reſtagnat, proximum immineat diſruptionis periculum, eſt ut Lunæ in terram occurſus; qui, (1) impoſſibilis quidem non eſt, ſed tot ſæculis nunquam obſervatus. Niſi peculiare adſit parte in aliqua vitium, ut meatus alicujus anguſtia, vel obſtructio, vel tunicæ infirmitas; nunquam, aut per quàm raro vaſa diſrumpentur. Siquidem humores rarefacti velociùs trajiciuntur per eos ductus, in quibus nullum adeſt impedimentum; ſinè tamen diſruptionis metu, propter indifferentiam vaſorum ad diſruptionem. Ac niſi à particulari aliqua cauſa determinetur locus; nulla ratio eſt, cur hoc potiùs vas, quàm aliud diſrumpatur; & in unum ſinum potiùs, quàm in alium humores effundantur. Neque vaſa omnia ſimul diſrumpi poſſunt: atque ideò conſentaneum eſt nullum diſrumpi.

Præterea (2) in febrium, & paroxyſmorum febrilium ſtatu, in quo humores maximè rareſiunt, & ampliorem ſibi expoſcentes locum vaſa maximè diſtendunt; propter alias rationes minùs convenit, quàm aliis temporibus ſanguinem mittere.

WILL. Quin in ſtatu morborum omnium, ut etiam in declinatione venæ minimè ſunt aperiendæ; vel cautè admodum. *Quippe (a) in ſtatu dum natura criſim moliens maximè occupatur; adeò ut ſpiritus ſummè laborent, ſanguis valdè fermenteſcat, iſte ſupremus ejus nixus perturbari non debet.* Similiter in ſtatu paroxyſmi: tunc enim natura maximè etiam occupatur; & ſpiritus ſummè laborant. *In (b) declinatione verò morbi, aut natura victrix ſubſidio iſto non indiget; aut victa talem evacuationem non feret.*

HELM. Si vehemens febris urget, (c) in ipſo impetu ejus ſanguinem mitte-

(a,b) Willis de phlebotomia pag. mihi 176.

(c) Celſ.l.2.cap.10.fol.15.

(1) *Periculum diſruptionis vaſorum ex ſanguinis rarefactione rariſſimè contingit.*

(2) *His febrium temporibus, in quibus ſanguis eſt maximè rarefactus ſecundum pleroſque non convenit ſanguinem mittere.*

Digitized by Google

mittere, hominem jugulare eſt, dixit Celſus. Igitur ſi ſanguinis miſſio non convenit, cum ſanguis eſt maximè rarefactus; nunquam profectò conveniet.

GAL. Sed in omni inflammatione ſivè jam facta, ſivè incipiente, magnum diſruptionis vaſorum; & humorum extra vaſa effluxus, imminet periculum: ſuntque inflammationes frequentiſſimæ. Si igitur illis circumſtantiis hanc addamus, inflammationem nempè, vel inflammationis metum; frequentiſſimus erit uſus mittendi ſanguinis.

ERAS. Jam video, Galene, nos eſſe in eo caſu, in quo non ea tantùm inſpicienda ſunt, quæ continentur in vaſis, in quibus nihil reſtagnat; verùm etiam id, quod alicubi infixum, & impactum hæret: ut eſt id, quod ſæpè in vaſe aliquo, vel meatu, vel ſinu, vel inter fibras partis alicujus reſtagnat, aut coactum eſt; aut aliter ipſi inhæret, & morbum facit: de quibus omnibus agendum eſt.

Ac (1) primò determinemus, quid pro inflammatione accipiamus; & an id, quod inflammatio vulgò dicitur, in aliquo ex his conſiſtat. Vox enim ipſa ignem ſignificat: ut cum domus comburitur, prætioſiora quæque extrahuntur, vel per feneſtras, & quòcunque facultas eſt, foras ejiciuntur; & aquis accurritur ad extinguendum ignem; ſic plerique, cum audiunt inflammatione quempiam laborare, ſanguinem mittendum eſſe exiſtimant; & corpus eſſe refrigerandum.

GAL. Inflammationis (2) notæ præcipuæ quatuor ſunt; tumor, & rubor, cum calore, & dolore: alii febrem; alii dolorem addunt, ut is ſit pulſatilis circa partem affectam; alii neque febrem, neque dolorem requirunt, ut morbus dicatur inflammatio.

ERAS. Omnes retinent, quòd ſit tumor: ac ſi placet addere velim; quòd in eo mutationes ſint celeres. Nam ſi tumor non habeat celeres mutationes, etiam ſi rubeat, non dicitur inflammatio. Et morbi nonnulli, inflammationes quidem dicuntur à Medicis, ſed occultæ, & indolentes: inter quos etiam ſunt peripneumonia, & pleuritides pleræque (licèt hæ ex dolore definiantur (quoniam nonnunquam adeſt tumor celeris mutationis, ſivè in pectore, ſive in parte alia; ſinè tamen aut doloris, aut caloris notabili, vel gravi perceptione. Quæ perceptio doloris, ſi adſit, vel ſuperveniat; adſit item, & febris, erunt effectus potiùs tumoris celeris motus, quàm quòd morbi eſſentiam conſtituant.

WILL. In (3) peripneumonia, pleuritide, (*a*) angina, aliiſque ſimilibus inflammationibus obſtructio aliqua requiritur in parte affecta à ſanguinis, aut aliarum ſubſtantiarum lentòre, & craſſitie: adeò ut pleræque particulæ per anguſtias vaſorum liberè meare nequeuntes, turgeſcentiam in illis, & inter eorundem interſtitia, & phlegmonen, ſivè inflammatoriam obſtructionem creent. Requiritur (*b*) etiam in ſanguine febrilis efferveſcentia; vel ſaltem, quòd is ſit ad febriliter efferveſcendum paratus, atque diſpoſitus.

(*a*, *b*) Willis de perip. & de pleur. & in aliis locis hæc, & ſimilia habet.

(1) *Quid vulgò ſit inflammatio.*

(2) *Inflammationis ſigna.*

(3) *Cauſa pleuritidis, anginæ, & ſimilium affectionum ſecundum Th. Willis.*

Quæ duo (*a*) ſanguinis lentor, & febrilis efferveſcentia ſimul concurrere debent: aliàs à peripneumonia, pleuritide, ſimilibuſque aliis inflammationibus immunitas eſt. Quorum (*b*) tamen, modò alterum in actu priùs eſt; & quodammodo alterum alterius cauſa, aut ſaltem occaſio exiſtit. *Nam* (*c*) *interdum ſanguis in febrem concitus obſtructionem pulmonarem* pleuriticam, aut aliam *facit* (*d*) *quandoque item iſte in pulmone*, vel in alia quapiam parte *remoram offendes* (*e*) *à propria obſtructione efferveſcentiam febrilem concipit. Attamen ad morbi hujus procatarxin conſtituendam ſanguis unà ad efferveſcendum; ſimulque ad vaſa pulmonaria obſtruenda aptus eſſe debet.*

ERAS. Ut (1) omnes inflammationes comprehendantur; mihi videtur, ſi vobis placet, ſic definiendum: *Inflammatio eſt tumor, cujus mutationes ſunt celeres*. Reliqua omnia, quæ de his dicuntur, appellari velim, vel cauſas, vel effectus tumoris celerem habentis motum, ſivè quòd idem eſt, celeres habentis mutationes: mutationes enim, quæ fiunt in tumore alicubi fixo (quales ſunt reſolutiones; ſuppurationes; diſruptiones; effuſiones humorum è vaſis; ſeparationes ejus, quod alienum eſt; mortificationes, aliæque ſimiles) vel motus ſunt; vel ſinè motu minimè ſunt.

Quòd ſi dolor, maximè pulſatilis, calor, & quid aliud moleſtum alicubi percipiatur; & cordis etiam motus perturbetur, ut in febre fieri conſuevit, certiores ex his ſumus de inflammatione celeres mutationes habente; & in ea corporis parte conſiſtente, in qua moleſtiæ illæ percipiuntur; præcipuè ſi locus affectus oculis conſpici nequeat. Quæ quidem moleſtæ perceptiones, licèt dici poſſint animi affectus, ut re vera ſunt; attamen non fiunt ſinè mutationibus, ſivè ſinè motu nonnullarum particularum corporis.

In hujuſcemodi tumore adeſt etiam obſtructio. Et rubor in eo, ſi oculis cernere facultas ſit, facilè conſpicitur propter meantem minùs liberè ſanguinem per eam partem: & propter luctam inter ea, quæ circulationibus ibi reſiſtunt; & eas ſubſtantias, quæ in circulum propelluntur: Ex qua lucta ſæpè etiam dolor percipitur pulſatilis.

WILL. His quidem ſic expoſitis, excepto, quòd non denotas aliquando præcedere febrilem efferveſcentiam, & lentòrem in ſanguine, omnia comprehendi videntur.

ERAS. Nunquam tamen dixeris febrilem efferveſcentiam, & lentòrem in ſanguine, utcunque præcedant, pleuritidem conſtituere; ſed tantùm pleuritidem facilè, non tamen neceſſariò, ex illis fieri poſſe: videlicet ſi aliquid per anguſtias vaſorum minus aptum ad permeandum, pleuræ hæreat.

Neque difficultates omnes, circa hæc, quæ, ut verum fatear, nimis confidenter affirmas, aut negas, Willis, ne nimis digrediamur enumerandæ nunc ſunt.

HELM. Ne vulgus audito inflammationis nomine facilè decipiatur, & ne pro tumore accipiat ignem, operæ pretium quidem eſſet, malum hoc deinceps appellare tumorem, cujus mutationes ſint celeres. Pro mutationibus autem in pleuritide, in peripneumonia, aliiſque ſimilibus morbis accipio cruoris extravenationes; dolores, quorum comes, & cauſa eſt convul-

(*a,b,c,d,e,*) Will.de perip.& de pleur.& in aliis locis hæc & ſimilia habet.
(1) *Inflammatio eſt tumor cujus mutationes ſunt celeres.*

vulſiva, & ſpaſmodica contractio partis, in qua dolores fiunt; accipio ejuſdem cruoris grumefactiones, coagulationeſque; & niſi citò ſuccurratur putrefactiones, transmutationeſque in pus.

His [1] tamen addendam cenſeo potiſſimam tantorum malorum effectricem cauſam; quæ eſt peregrina aciditas concepta in Archeo, & in cruorem depoſita. Quod ſic breviter explico. Accidit ſæpenumero, ut dum quis limonem acidum, vel fructus alios acidos, & acerbos, & immaturos avidiùs devorat, intuentibus dentes obſtupeſcant, & gingivæ rigeant; non minus ac ſi ipſimet acidum limonem dentibus contriviſſent, & devoraſſent. Id autem nulla alia ratione explicari poteſt; niſi hac, quòd intuentium Archeus (tu autem, Eraſiſtrate fortè diceres intuentium animus) aciditatem in ſemetipſo occaſione illius aſpectus concipit (ut puer terrorem ex aſpectu concipit Lupi) quam poſtea deponit in dentes proprios, & in proprias gingivas; quæ nihilo minus obſtupeſcunt, & rigeſcunt, ac ſi ipſa acidum limonem maſticaſſent. Quòd ſi nullam Archeus, ſivè animus, Eraſiſtrate, concipiat aciditatem, licèt oculi aſpiciant alios, atque alios acidum quidpiam avidiſſimè devorantes, & maſticantes; nullus tamen fit in intuentium dentibus ſtupor. Ita ſimiliter, inquam, ſi Archeus occaſione aliqua peregrinam concipiat aciditatem, quam in cruorem deponat, morbi fiunt: nam ex ſuſcepta aciditate grumeſcit cruor.

Ubicunque autem [2] acidus cruor appellat, eſt veluti ſpina parti infixa; & ejus generis apoſtema parit Eraſiſtrate, quale denotaſti ex illo apoſtemate, ſive tumore ea omnia poſtmodum fiunt, quæ à te enumerata ſunt.

Quod ſi major cruoris portio aceſcat; eaque non ejiciatur à venis, peſtilens aliquod pathema inſurgit. Idque videtur primus medendum Hippocrates ſenſiſſe: dum ſcribit libro de veteri Medicina: *non calidum* (a) *frigidum, humidum, ſiccumque morbi ſunt; ſed acre, amarum, acidum, & auſterum eſt.*

ERAS. Aliquid aliud intelligere videtur Hippocrates in illo libro; & eædem ſunt de amaro, & acido, & de calido, & frigido difficultates. Neque meo quidem judicio ea tantùm, quæ aciditatis ſenſum excitare apta ſunt; ſanguinem, vel aliquas ſanguinis particulas coagulare valent.

GAL. Neſcio [3] an his omnibus affirmandi occaſionem mihi præcidere volueritis, ſæpiſſimè inflammationes fieri ex humoribus calidiorem naturam adeptis; & vaſa nimium replentibus, atque diſtendentibus.

ERAS. Non quidem omnem ſic dicendi occaſionem tibi præcidimus. Semper enim alieni quidpiam eſt in parte affecta; quod illius loci vaſa obſtruat: meatus, & porulos aliquos occludat; & inter fibrillas ſtatuatur: ac ſi omnia deſint; non deeſt id, quod ab Helmontio ſpina dicitur. Atque quodcunque hoc ſit, quod vel reſtagnet in parte affecta, & in circulum minimè

(a) Hel.pleura furens f.mihi 246.

(1) *Inflammationum cauſa ſecundum Helmontium eſt concepta in Archeo aciditas.*

(2) *Acidus cruor facit apoſtema, eſtque veluti ſpina parti infixa ſecundum Helmontium.*

(3) *In parte inflammata eſt ſemper alieni quidpiam, quod in illa plenitudine aliquam facit.*

rapiatur; vel eidem ſit infixum; ſemper partem illam magis, minùſvè replet; & membranulas divellit; & fibrillas magis, minuſvè contendit: ut dubitandum non ſit de aliqua in loco affecto plenitudine.

In aliis (1)verò partibus,quæ nihil ſimile patiuntur;& in aliis partibus in quibus nihil coactum ſtagnat; nulla plenitudo neceſſaria eſt, ad hoc, ut illa pars, quæ malè habet, inflammatione laboret. Et frequenter quiſque noſtrum obſervare potuit corporum etiam emaciatorum, & exinanitorum partes quaſdam tumoribus cujuſcunque generis prehenſas: ut manifeſtum ſit nullam requiri in univerſo corpore plenitudinem ad faciendam in parte aliqua inflammationem.

Illud (2) autem quod inflammationem facit, ſæpè non excedit avellanam nucem; ſæpè non eſt majus fabæ magnitudine. Et ſpina, quæ in pleura inflammationem excitare poteſt, & atroci dolore hominem torquere, eſſe poteſt mole minor, quàm ſit frumenti ariſtula: quæ abſque dubio digitum etiam inflammare: & febres citare; & totum corpus perturbare valet: ut cum priùs nihil in corpore excederet, poſt infixam ariſtulam multa ſuperabundare videantur; cum re vera nil niſi ariſtula ſuperabundet. Et frigoris ſæpè numero, & caloris, aliæque ex eadem cauſa fiunt animi moleſtæ perceptiones, ſivè ſenſationes; quæ omnia ubi infixa ariſtula ſublata fuerit, deſinere ſolent.

WILL. Circa calorem verò illud, Galene, animadvertendum eſt; *in febribus pleriſque, ac (a) imprimis in cauſone ſanguine, ut ut vehementiſſimè æſtuanti, & tota præcordia accedenti peripneumoniam* tamen *haud concitari*, ut neque pleuritidem: requiritur ſcilicet illa alia in ſanguine diatheſis ad lenteſcendum, & ad obſtructiones faciendum; ſivè, quoniam placet id, quod in pleuritide obſtructionem facit, ſpinam appellare, ſanguinis requiritur ad ſpinam hanc alicubi infingendam aptitudo.

GAL. Eſto facilis ad hæc omnia concedendum, Willis, Tu qui fanaticos, & pſeudo chymicos ab Helmontio inſtructos, eos, qui in pleuritide venas minimè ſecant, appellare ſolitus es. Eſto etiam facilis ad mittendum metaphoricam in pleuritide ſpinam! Ego autem ſi quid logices ſum peritus, jam animo provideo; mox nos exaudituros Eraſiſtratum, & Helmontium conſtanter affirmantes ſanguinis miſſionem, aut omninò non convenire in inflammationibus; aut certè nunquam per ſe convenire; & vix fortè hoc extorquebis; aliquandò indirectè, & per accidens venarum ſectionem ſivè in pleuritide, ſivè in peripneumonia, ſivè in angina proficuam eſſe.

ERAS. Anxietas (3) hæc tua, Galene, eſt inanis. Ac in eo maximè decipi videris, quòd credas proximè imminenti vaſorum diſruptionis periculo

---

(a) Will.de peripneu.

(1) *Nulla tamen neceſſaria eſt in toto corpore plenitudo, ut alicubi tumor, ſivè inflammatio fiat.*

(2) *Spina in tumore, ſivè id quod inflammationem facit, ſæpè mole minimum eſt.*

(3) *Si unquam conveniat ſanguinem mittere, rariùs convenit cum pars aliqua eſt inflammata, quàm cum ſine inflammatione ſanguis eſt nimis rarefactus.*

Digitized by Google

culo ex humorum copia, ſi illa unquam datur, ſivè potiùs ex eorundem repentina rarefaſtione; ſi hæc alia addatur circumſtantia, præſens ſcilicet inflammatio, vel inflammationis metus, frequentiùs conveniat ſanguinem mittere: cum ſæpe ex hoc ipſo, quòd præſens ſit alicubi inflammatio, aut tumoris, cujus celeres ſint mutationes, metus; miſſio, quæ alias conveniret, non conveniat.

Cum nullus adeſt in univerſo corpore hujus generis tumor; vel planè ignoratur, an alicubi adſit; ſemper in proximè imminenti ex ſuppoſita plenitudine, ſivè potiùs propter repentinam rarefaſtionem humorum, diſruptionis, & dilacerationis periculo, commendandus, aut ſaltem excuſandus eſt Medicus, qui venas ſecari juſſerit: videlicèt propter incertitudinem & loci ignorationem, in quo diſruptio, & extra venas humoris effuſio futura eſt.

At cum inflammatio alicubi conſtiterit, locus eſt ferè ſemper ad mutationes, criſes, ſivè judicia morborum determinatus: & eſt is idem in quo inflammatio facta eſt. Quòd ſi is ſit item commodus, ut plerunque accidit, & eo diſrupto id, quod è vaſis minoribus effluit, & è fibris ſtillat, facilè educi queat, tantum abeſt, quòd ſanguinis detraſtione diſruptionem prohibere debeamus, ut ſæpenumero illam medicamentis promovere, & ſollicitare teneamur: videlicèt cum aliter ſolvi, & auferri nequit id, quod morbum facit; ut non rarò igne, ferroque pars affeſta violenter ſit aperienda. Contrarium ſi faxint Medici, frequenter hoc unum præſtabunt, quòd ſalutares criſes impediverint; & morbos reddiderint tum curatu difficiliores, tum magis periculoſos. Pro criſi autem ſalutari eas etiam intelligo morborum judicationes; quæ nonnunquam fiunt ſinè ulla ſenſibili, aut notabili evacuatione, emendatis, & reſtitutis iis, quæ morbum faciebant: & in tumore quidem timetur ſæpe diſruptio; ſed haud ſemper accidit.

Quid ſi tanta non adſit in vaſis liquidarum ſubſtantiarum rarefaſtio, & ex rarefaſtione plenitudo? Quæ, utcunque ſupponatur, rarò contingit; & cum parum, aut nihil adjicias, brevi tempore durat. Quid ſi humores in vaſis ſint magis lenti, ut dicitis, quàm conveniat; ſint craſſiores; ſint ignavi; ſint effœti? Quid ſi motus cordis ſit minùs concitatus? Quid ſi Archeus, ut ait Helmontius, ſivè animus aciditatem conceperit; & illam in cruorem depoſuerit? Sivè ut ait Willis ſit ſanguis ad magis lenteſcendum paratus? Utriuſque autem verba ſic interpetror: quòd aliquando liquidæ animati corporis ſubſtantiæ multas particulas habeant jam grumoſas, vel ad grumeſcendum paratas, jam ineptas ad permeandum per anguſtias vaſorum; vel quæ facilè ad id ineptæ jam jam fieri poſſint ex hac, vel alia quacunque cauſa. Quod tum ab Helmontio, tum ab Willis, verbis in hoc non re diſcrepantibus, ſatis expoſitum eſt.

Sequitur (1) ne fortè ex his, quòd ſanguis ſit mittendus? eſt ne proinde ejuſdem copia ſinè diſcrimine, & ſinè vitioſarum partium ab optimis ſeleſtione, ut ſeſtione fit, diminuenda? Mihi videtur perficiendus potius, & emendandus; quàm diminuendus. Vel ſi diminuendus erit; non ſinè partium

(1) *In inflammationibus ſanguis eſt emendandus, & corrigendus, non diminuendus, Corrigitur autem, emendatur, & diminuitur cordis motu.*

tium diſcrimine, & ſelectione quadam diminuendus. Utrunque præſtat cordis præcipuè motus; & omnium, quæ in vaſis invicem communicantibus continentur, circulatio.

Quibus quidem motibus, aliiſque ab his ortum ducentibus quidquid in circulum propellitur, multiplici ratione perficitur: ac ſi labem aliquam, per partem affectam pertranſiens, acceperit; repetitis circuitionibus; ac variis generis perpurgationibus; & ſeparationibus, quæ in glandulis, & in aliis partibus fiunt, feliciùs illam deponit; quàm quacunque alia artis induſtria: quæ nulla omnino eſſe poteſt ſine hujus circulationis beneficio.

Motibus his multa quòque fit, ſed non ſinè ſelectione quadam, partium tùm deceſſio, tùm tranſpiratio, & diſſipatio; qua decreſcit humorum copia, & detumeſcunt vaſa. Idque meliùs, atque faciliùs contingit, ſi prima, ſecundave die parum cibo, potuque addatur; & ſi id ipſum, quod quacunque ratione addendum videtur, aptum quoque, atque potens ſit tum ad corrigendum, tum ad perficiendum ſanguinem: ad hoc ut item is percurrens locum affectum, & partes circumpoſitas diluens, efficaciùs corrigere, & emendare, vel ſolvere valeat id, quod morbum facit; & aliquid indè auferat; & id quod remanet magis reſolubile reddat.

Aeris quòque, quo æger utitur, conſtitutio ſivè illa eligi, ſivè arte procurari poſſit, & reliqua omnia, quæ adminiſtrantur, & quorum uſus fuerit, hoc idem reſpicere debent: ſcilicet ut ſanguis, & aliæ liquidæ ſubſtantiæ, quæ ſunt in corpore, perficiantur, & aptiores reddantur ad ſolvendam, & ſuperandam morbi cauſam; dum tranſeunt per partem affectam.

GAL. Non (1) diſplicet, Eraſiſtrate, illa tua de criſi non impedienda animadverſio; ſivè per ſolutionem, aut inſenſibilem reſolutionem ejus, quod morbum facit; ſivè per urinas, vel ſudores; vel per aptam, commodamque abſceſſus diſruptionem criſis expectetur. Neque inficiabor particulam præcipuè affectam ſæpiſſimè locum eſſe ad futuram criſim determinatum; eò enim potiſſimùm natura conatur omnem ſarcinam deponere, quò minùs reſiſtitur ab affecta parte propter majorem, quàm in cæteris, virium imbecillitatem: ut ex pleriſque, quæ à me poſteritati tradita ſunt, perquam facilè oſtendi poteſt.

Sed (2) ſi pars affecta ad criſim omninò ſalutarem ſuſcipiendam (ut eſt; quæ ſæpe fit inſenſibiliter) non ſit diſpoſita; & locus non ſit aptus, ut id commodè evacuetur, quod criſi evacuari debet (ut commodi non ſunt pulmones, neque ſuccingens membrana, neque pleræque aliæ partes) ac ſi propter vaſorum plenitudinem, & humorum, ſivè turgeſcentiam dixeritis, ſivè rareſactionem; vel futura timeatur diſruptio in loco minimè commodo ad evacuationem ejus, quod extra vaſa erumpet; vel etiam, diſruptio cum timeatur, nec ea omnino evitari poſſit; major tamen illa futura ſit, quàm ſi vaſa non eſſent repleta, vel ſi humores non eſſent rareſacti; an non venam ſecabimus?

ERAS. Satis dictum eſt de rareſactione, & plenitudine vaſorum. Nunc, Galene, loquimur de inflammationibus: ad quas conſtituendas nulla requiritur rareſactio excedens, aut ex rareſactione, vel ex alia cauſa excedens plenitudo

(1) *Quæ criſes non impediendæ.*
(2) *Quæ verò ſunt ſanguinis miſſione retardandæ, aut impediendæ?*

Digitized by Google

nitudo. Sufficit craſſiuſcula particula ad permeandum inepta; ſufficit ſpina, quæ tumori hujus generis det occaſionem; vel quid aliud, quod ſpinæ locum ſubeat.

Præterea, ſaltem ut plurimum, ea, quæ concreſcunt, & craſſiora fiunt; eodem tempore minimè rareſiunt, vel creſcunt in mole.

Sed (1) demus in parte affecta aliquid eſſe coactum; in vaſis verò non obſtructis, & in toto reliquo corpore humores eſſe rarefactos. Hæc ipſa tamen humorum rarefactio poteſt eſſe inflammationis remedium ſolvendo ſcilicet, & item rarefaciendo in tranſitu per partem affectam; quod in ipſa concreverat, & obſtructionem faciebat.

Demus etiam rarefactis humoribus, & turgidis vaſis diſruptionem aliquam loci minimè commodi fieri poſſe majorem; quàm non rarefactis, & non turgidis. Demus aliquando rem tam graviter urgere, ut non ſinè periculo nonnullarum horarum lapſus expectetur; quo ſanguis conſuetis viis, mediiſque tum diminuatur, & detumeat, tum perficiatur. Concurrant etiam Galene, illa omnia, quæ tu aſſeris; quis enim dixerit impoſſibile prorſus eſſe illa omnia ſimul concurrere, lunamque, ut tu ais, terræ occurrere! Atque ideò, ubi omnia concurrant, venarum ſectionem admittamus; ſinendumque dicamus tantum ſanguinis effluere, quantum exigit imminens, atque proximum ex rarefactione nimia, atque nimia vaſorum plenitudine diſruptionis periculum.

Hoc (2) tamen, Galene, non eſt inflammationem curare. Nam ſi nihil eorum, quæ dicta ſunt, adſint; ſi in vaſis humoriferis nihil excedat, nihil ſit rarefactum, nihil vaſa pluſquam æquum eſt diſtendat, & ampliet; utique etiam tumor omnis generis partem aliquam corporis moleſtare poterit. Tumor autem id expoſcit auferi quod in parte affecta conſiſtit; ſivè ſpina illud vocetur; ſivè ſanguis grumefactus; vel humor craſſus, & lentus, & ad permeandum ineptus; ſivè alio quocunque nomine appelletur. Detractione verò, quæ ſectione vaſis à parte affecta remoti inſtituitur, non evacuatur id, quod morbum facit. Quòd neque in inflammationibus evacuatur ſectione vaſis proximi; nam ſi hac ratione evacuari poſſet, utique fluidum eſſet, & permeabile, & facile amovibile à parte affecta; & abſque venæ ſectione raptum unà cum humoribus, in circulum ſemper actis, relinqueret partem affectam: quæ proinde detumeſceret, & facilè ſanaretur.

HELM. Conſiderent quæſo viri ornatiſſimi; *in pleuritide* ſimilibuſque affectibus *phlebotomiam* (a) *non eſſe uſui propter revulſionem, & derivationem: ſed propter meram ſanguinis, viriumque, extractionem, & diminutionem. Ut ſcilicet natura evacuationem exhorreſcens deſiſtat, ceſſetque mittere cruoris augmentum circa pleuram. Attendant inquam, an hoc non ſit cum virium jactura tam inſigni, & repentina (in morbo in quo totum onus vires ſola bajulant) à poſteriori mederi per cautionem, præventionemque incrementi* ...... *Stul-*

(a) Hel.pleura fur.num.8.& 9.

(1) *Rarefactio humorum aliquando eſt tumorum remedium.*

(2) *Sanguinem detrahere non eſt curare inflammationes; quæ id expoſcunt auferri, quod in parte affecta morbum facit.*

Stulta (a) prorſus miniſteria ab artificialibus minùs rectè applicatis *deſumpta. Torrens (b) quippè fluens ad quendam terminum minuitur, ſiſtiturque ſi ripa eius ad latus aperiatur, & propinquiore, magiſque prono itinere ad declivem locum labatur. Sed quid iſtud juverit in pleuritide? ſi tantùm ad aliquot uncias venæ depleri queant; & quidem cum notabili jactura!*

GAL. Ad hæc quid tibi videtur reſpondendum, Willis? Eraſiſtratus niſi multa concurrant in tumoribus quibuſcumque, & niſi nonnullarum horarum lapſus minimè tutò expectari poſſit; ſanguinis detractionem minimè convenire affirmat: ac ſi illa concurrant maximè in tumore cujus celeres ſint mutationes, quas criſes cum antiquis poſſumus appellare; non quidem tanquam tumorum iſtiuſmodi, ſivè inflammationum remedium, vel per ſe; ſed alio reſpectu, ſivè per accidens convenire aſſerit. Helmontius neque hæc quidem admittere videtur; quoniam detractio non fit ſinè virium jactura; neque propter revulſionem, & derivationem aliquod præſtare poteſt beneficium.

WILL. Non ſumus adeò deviti, Galene: Atque tu, Helmonti, qui ſacrum codicem perlegiſti, meliora ſentire debes; etenim *lex divina (c) circumciſionis ritum, quaſi ſymbolum* phlebotomiæ *præcipiens innuere videtur, ingenitas naturæ humanæ impuritates aliquatenus per ſanguinis miſſionem expurgari debere.*

HELM. Mente ne ſanus es, Willis, qui circumciſionis Hebræorum ritum phlebotomiæ ſymbolum eſſe exiſtimas: cum contra ſacra pagina non ſemel ſanguinis utilitatem, & ad protogandam vitam neceſſitatem pluribus inſinuet? Neque diſſimulandum eſt, pium, fidelemque hominem minimè decere; ab iis, quæ ſinè dubio ad ſpirituales uſus inſtituta fuere a Deo, tam longè remotas, nullamque cum illis connexionem habentes deducere concluſiones.

WILL. In pleuritide, & peripneumonia, aliiſque ſimilibus affectionibus ad obſtructionem in pulmone, ſivè pleura tollendam, *phlebotomia (d) omni ſemper ævo à Medicis quibuſque, veluti remedium præcipuum, præſcribi ſolebat.* Qui verò hodie illam damnant, ab Helmontio tantùm, vel à Chryſippo per Galeni traditionem id accepere.

ERAS. Neque(1)hoc verum eſt. Antiquiores enim Medici quotquot fuere celebriores hoc vitæ breviario minimè ſunt uſi, vel perquàm parciſſimè. Idque manifeſtum eſt ex iis, quæ ſub Hippocratis nomine his etiam temporibus inter vivos circumferuntur. Sunt autem non unius Hippocratis, quidquid dicat Galenus, ſed antiquiſſimorum medicorum, quæ ab injuria temporum ſuperfuerunt volumina, in unum poſtea collecta, & uni attributa.

In his libris rariſſimè reperies veteres Medicos celebriores ſanguinis miſſionem uſurpaſſe in morbis. Reperies frequentiſſimè anginas; peripneumonias; pleuritides; tumores alios, in quibus mutationes, ſive criſes, & judicia

(*a*, *b*,) Helm. pleura furens num. 8. & 9.

(*c*) Will. de phlebotom.

(*d*) Will. de pleurit.

(1) *Antiquiores celebriores Medici etiam in inflammationibus rarò, vel nunquam venas ſecabant.*

Digitized by Google

cia ſunt celeres; febres omnis generis ſedulò deſcriptas; curationeſque ſimilium morborum diligenter traditas; medendi rationes, & remedia, quibus utebantur ſtudioſiſſimè, & curioſiſſimè enarrata: cum tamen nihil meminerint de mittendo ſanguine; vel de ſecanda vena.

Hiſtoriæ tum ægritudinum, tùm ægrotantium his, ſimilibuſque morbis, in quibus vos venas ſecaſtis, ad faſtidium, & nauſeam uſque legi poterunt tum in libris Epidemiorum; tùm in libris de internis affectionibus; tùm in libris de morbis; tùm in libro de natura muliebri; & paſſim in aliis, in quibus nihil omninò memoratur de ſanguinis miſſione. Ac niſi Galenus nobis etiam imponat, dum affirmat, non quidem omiſſam in curatione ſanguinis miſſionem, ſed omiſſam ab antiquioribus ſcriptoribus ejuſdem narrationem; oportet exiſtimare illos per quàm rarò ſanguinis miſſione fuiſſe uſos. Ac cum rarò ſanguinem detraxerint, inter eos tamen, quibus detractus fuit, neſcio an ægrotantem aliquem oſtendere poſſis, Willis de quo certè, & ſinè dubitatione affirmare valeas, eum miſſione fuiſſe ſenatum!

Quòd ſi aliis innumeris ægrotantibus miſſus quòque fuit ſanguis, ut gratis Galenus aſſeruit; Ego inquam, puduiſſe poſteà Scriptores illos meminiſſe, & in codicem referre miſſionem; quoniam obſervaverunt vel nocumentum, vel nullum ægrotis attuliſſe auxilium. Cur quæſo diſertiſſimi viri obliti ſunt illam referre, cum meminerint minutiora quæquè?

Chryſippus autem Siculus, qui venæ ſectionem damnavit, & rerum anatomicarum, pròut tunc licuit, peritia: & conſuetudinum populorum notitia; & morum prudentia, quàm potiſſimùm ex poetis traxit, quibus maximè delectabatur; Chryſippus, qui de affectibus, & ægritudinibus animi, deque remediis ægro animo convenientibus (quæ medicinæ pars eſt nobiliſſima ab aliis prætermiſſa) accuratè nimis, atque diligenter ſcripſit; non eſt ſanè ſpernendus Chryſippus.

Cumque duo fuerint Aſclepiadæ vetuſtior alter (*a*) Bithynus ex eodem cum Hippocrate genere; recentior alter, & me poſterior, *qui* (*b*) *memorabiles pharmacorum compoſitiones in multis libris conſcripſiſſe* dicitur; ille in curatione multorum difficiliorum morborum nil de venæ ſectione memoratu dignum habuit; recentior verò, qui, ut audio, antiquiorem medicandi rationem mortis meditationem appellabat, pleuriticos, (*c*) dixiſſe fertur, Athenis, & Romæ phlebotomàtos pejùs habuiſſe; in Helleſponto autem, & (*d*) Pario relevatos: ut ex his etiam, quæ junior Aſclepiades notavit, deduci facilè poſſit; pleuræ inflammationem ex ſe non expoſcere ſanguinis miſſionem.

Hippocrates item, (ſive is, qui librum conſcripſit de victus ratione in morbis acutis) in pleuritide, *at ſi quidem*, inquit, *dolor ad claviculam de ſe ſignificationem præbeat, aut gravitas ad brachium, aut circa mammam, aut ſupra ſeptum tranſverſum; venam ſecare prodeſt in cubiti flexura internam, ſi verò ſub ſepto tranſverſo fuerit dolor, ad claviculam autem de ſe ſignificatio-*

(*a*) Galen. introd. ſive Medic. cap. 4.

(*b*) Galen. de compoſ. pharmac. 2. loco lib. 1.

(*c,d,*) Cel. Aurel. a quo Mercur. lib. 1. cap. 4. variar. lect. & Gal. lib. 3. de morbis vulgar. com. 3. æg. 1. & paſſim alibi.

ficationem non præbeat, *alvum mollire oportet*, *aut veratro nigrô*, *aut peplio*: ut etiam ex his pateat: nihil ſatis comperti, atque manifeſti habuiſſe ſcriptorem illum de ſecanda, vel non ſecanda vena; & de veratro, ſivè peplio exhibendo, vel non exhibendo. At vos, Willis, atque Galene (*a*) diſtinctionem iſtam doloris ad claviculam ſe extendentis, vel non extendentis ſi rectè conjicio ex iis, quæ à vobis dicta ſunt, minimè probatis. Ac proindè, ut idem ſcriptor de victus ratione ait, videmini omnes veluti vates; *quorum* (*b*) *alii eandem avem ſi ſiniſtra appareat bonam eſſe ducunt*, *ſi dextera malam*; *alii contraria his dicunt*. Et in Aruſpicina talia multa ſunt, alia in aliis. Quidam Curſor ad Olympia proficiſci cogitans aquila ſe in ſomnis viſus eſt factus: detulit ad conjectorem quendam; at ille viciſti, inquit, iſta enim avis volat nulla vehementiùs; detulit ad alium; tu verò, inquit, te victum eſſe non vides? iſta enim avis inſectans alias, & agitans ſemper ipſa poſtrema eſt. Similiter & vos facere videmini cum rationes adducitis, quare conveniat, vel non conveniat, & ex qua vena adminiſtranda ſit ſanguinis miſſio. Quòd quidem contingit, quoniam nihil certi, & conſtantis huc uſque inveniſtis.

Neque ego tam obſcuri nominis ſum, Willis, ut veluti nunquam fuerim inter vivos; & veluti doctrina mea tamdiu non viguiſſet, non floruiſſet Romæ; tunc cum habebat Roma plura millia millium hominum, quàm nunc habeat tota ferè Italia, jure dicere poſſis, omnes omni ævo in pleuritide venam ſecare ſoliti fuerunt!

Neque Helmontius, à quo multa, & præclariſſima accipimus, deridendus tibi fuit!

WILL. Quotquot eſtis, qui ſanguinem in morbis nunquam, vel rarò miſiſtis? Si vos omnes ad eos conferatis, qui vel unum Galenum ſecuti nihil frequentiùs præſtiterunt, quàm venas quocunque tempore, & quacumque occaſione diſſecare comperietis vix eſſe veluti unum ad centena millia millium.

HELM. Vota (1) in comitiis omnibus non deberent numerari, ſed ponderari. Tantum momenti Galeno addunt innumerabiles ejuſdem ſectatores, quantum Alcorani doctrinæ Maumedani omnes, qui vaſtiſſimas, & quondam florentiſſimas orbis provincias, habitarunt, & adhuc inhabitant.

Aſſirii, (2) Caldæi, Ægyptii vanis divinandi artibus utebantur. Cur non fieri potuit, ut pernicies etiam iſta diſſecandi venas admitteretur; non minùs ac admiſſa quondam Romæ fuit illorum ſententia, qui febricitantes ſenes frigido fluvio demergendos eſſe affirmabant, ut ſanarentur? Cilicum, & Piſidarum gens, & his finitima Pamphila volatibus avium, cantibuſque, ut certiſſimis ſignis, declarari res futuras putabant. Tota Græcia nihil publicè, aut privatè faciendum ſuſcipiebat, ſinè Pythio, aut Dedonæo, aut Ammonis oraculo. Populus Romanus iis etiam temporibus, quibus Medicos

(*a*) Galen. in comm. lib. de vict. rat. in morbis acutis, & Willis paſſim.

(*b*) Hipp. de victus rat. in morbis acutis.

(1) *Vota debent ponderari non numerari.*

(2) *Vanitates, & ſuperſtitiones pleræque paſſim admiſſæ fuerunt à populis ampliſſimis, atque clariſſimis.*

eos non admiſit; tota Æthruria; tota Europa; tota Aſia; tota Africa plures habebat augures, & conjeſtores tum plublicos, tum privatos; quàm nunc habeat & Medicos, & Aſtrologos, & Cabaliſtas. Ipſi Reges, & duſtores augures erant; & à cantibus, volatibuſque avium, & extorum inſpeſtione ridicula (niſi fortè primi inſtitutores de loci ſalubritate aliquam ab integritate extorum voluerint facere conjeſturam), quid in graviſſimo quoque negocio faciendum eſſet conjiciebant. (1) Quorum omnium ſi judicia, atque ſimul ſumptas ſententias ponderemus, facilè cognoſcemus plus momenti, atque ponderis habere unius Marci Tullii Ciceronis judicium, atque ſententiam venas eſſe artes illas, affirmantis.

Eventûs (2) etiam narrabantur, quibus extiſpicinæ, & aruſpicinæ, aliiſque ſimilibus artibus fides adhibenda videretur; non minus ac experimenta, & eventus à pleriſque nunc narrantur de miſſionis ſanguinis utilitate. Quibus minimè fidendum puto: & circa ſanguinis miſſionem plus ponderis habere exiſtimo unius Eraſiſtrati, etiam inimico, & invido Galeni ore clariſſimi, judicium; quàm reliquorum omnium. Quoniam nullus eſt morbus in quo ex ſanguinis miſſione certò ſanitatem promittere poſſis; pro ut nullus omninò eſt aquilæ volatus, ex quo ante eventum viſtoria, aut clades prædici poſſit. Et rationes quidem, quæ adducuntur, & eventus, quos prædicant; ſunt aruſpicum rationibus, & eventibus, in quibus iſti gloriabantur, perquam ſimiles.

Deſierunt jam extiſpicina, & aruſpicina, quæ tot tantiſque ſeculis floruerant; deſierunt vaticinari Pythia oracula: aliæ tamen ſuperſtitioſæ vanitates mentes hominum occupaverunt; quæ fortè aliquando ſeculorum lapſu ipſæ etiam deſinent. Sed aliæ, atque aliæ exurgent: nullus enim unquam fuit populus, qui non ſaltem aliqua ſuperſtitione teneretur.

In his autem, ſimilibuſque ipſa rerum natura inſpicienda eſt. Videndum, non inquam, an paſſerculi cantu, vel pulli alacritate exercitus viſtoria; ſed an felix ſternutatio promitti poſſit. Videndum, non inquam, an pleuritis; ſed an paronychia ſanguinis miſſione ſanari poſſit: an ſpina, non inquam, pleuræ; ſed digito infixa ſanguinis miſſione faciliùs extrahatur.

Et fieri quidem poteſt, ut paronychia non differat à pleuritide, niſi ratione loci, & eorum, quæ locum conſequuntur

GAL. Ego autem inter ſeſtatores meos connumerari nolim; neque profeſtò tàm largè ſanguinis profuſor fui, ut vobis videor.

WILL. Ipſam igitur rerum naturam inſpiciamus; & vota ponderemus potiùs, quàm numeremus.

Ut (3) remotas cauſas prætercam (repentinos nempè caloris, aut frigoris exceſſus; pororum conſtipationes; crapulas; vini, aut liquorum arden-

F 2 tium

(1) *Sententia M. T. Cic. magis habenda eſt, quam omnium aruſpicum, & augurum ſententia.*

(2) *Eventibus, qui narrantur tùm circa extiſpicinam, tùm circa aruſpicinam, tùm circa ſanguinis miſſionem non eſt fidendum, non eſt credendum.*

(3) *Inflammationum cauſæ ſecundum Th. Willis, & rationes, quibus ſanguis mitti debet.*

Digitized by Google

tium immodicos potus; exercitium immoderatum; malignam aeris, aut malam corporis conſtitutionem; atque alias, quæ ſanguinem ad lenteſcendum, ſimulque efferveſcendum prædiſpoſitum exagitant) tùm peripneumoniæ, tùm anginæ, aliarumquè ſimilium affectionum, & præcipuè pleuritidis *proxima cauſa eſt* (*a*) *ſanguis in membrana iſtius*, vel alterius partis *vaſis minoribus, ac interſtitiis ob lentòrem obſtructus, & extravaſatus; dein ob turgeſcentiam copioſiùs ibidem aggeſtus; proindique phlegmonen excitans.* Quibus ſuperveniunt dolores acuti, tuſſis, reſpiratio difficilis, atquè alia pro loci ratione; in quo obſtructio facta eſt.

Accidit autem hæc in ſanguine diatheſis, quod *cruoris* (*b*) *partes craſſiores à ſubtilioribus non ſatis comminuuntur; ita ut omnibus æqualiter mixtis; & mutuò ſubactis demum humores utiles in munia quibuſque appropriata ſecedant; atque inutiles per cloacas idoneas continuò amandentur: verùm è contra in quantum ſanguinis particulæ ſulphureæ unà cum ſalinis, & terreſtribus nimis evectis combinatæ, cæteras quaſque irretiunt, & inviſcant; proindè liquor ejus recrementa quæque, & impuritates intra ſe continens inſtar glutinis lenteſcit; & propterea diatheſin peripneumonicam*, aut pleuriticam *concipit*.

Quamobrem in his, ſimilibuſque morbis ſanguinis detractio non ſolùm convenit, *imò interdum* (*c*) *ſæpiùs iterari debet: nam vaſa ſanguine depleta non ſolùm morbi fomitem ſubtrahunt; ſed & materiam loco affecto impactam reſorbent. Quapropter ſi vires conſtabunt, & pulſus ſatis robuſtus erit, ſanguinis miſſio liberalior ſtatim ab initio convenit: ſecus verò ea in quantitate modica celebretur, ſubinde tamen pro data occaſione repetenda.*

Ac nihil refert, modò hæc contingant, per ſe, an per accidens, Galene, dicas contingere.

Longè autem præſtat ſanguinis miſſionem prima vice pleniùs celebrare, quàm parciores phlebotomias pluries iterare: *Quippè* (*d*) *ſanguinis lenteſcentis, ac in viſcoſitatem degeneris portiones quamplurimæ circa locum affectum aggregatur; quæ niſi vaſis per phlebotomiam copioſam valdè depletis, illinc avocentur, & magna ex parte foras effluant, ſanguinis miſſio effectu deſiderabili fruſtrabitur*. Atque ideò ſi vires conſtent liberalior eſſe debet; ſin minùs parcior quidem, ſed reiterari poterit.

ERAS. Multa priùs probanda ſupponis, Willis, quæ etiamſi omnia vera ſint, neque tamen, niſi rarò, ſanguis mitti debet.

Et (1) vaſa quidem, propter tunicarum, ex quibus conſtant, naturam contrahibilem, & diſtendibilem, niſi quid aliud impediat, ſemper multum ſanè, atque multum admittere poſſunt ejus ſubſtantiæ, quæ alicubi inhærens morbum facit: ſicuti novam, atque novam quotidie ex cibo, & potu admittunt ſubſtantiam; quoniam ſinè incommodo ampliabilia ſunt, & capaciora fieri poſſunt.

Atque

(*a*) Will. de pleur. fol. 87.
(*b*) Will. de perip. fol. 78.
(*c*) Will. de peripn. fol. 81. & ſimilia cum de pleuritide habet.
(*d*) Will. de pleur. fol. 89.
(1) *Non deeſt vaſis amplitudo & capacitas; quæ valeant admittere, & in circulum rapere id, quod alicubi morbum facit.*

Atque ideò ſi materies loco affecto impacta aliquando non reſorbetur, Willis, hoc non fit propter defectum amplitudinis vaſorum, vel quia eadem ſint repleta nimis; ſed propter alias cauſas, rationeſque alias. Ac vaſa cuncta corporis, etiam ſi ſint ferè prorsùs inania, ſæpiſſimè tamen non reſorbent, neque admittunt aquas hydropicorum, ut neque pus empyematicorum; cum aliàs eadem vaſa etiam ſi repleta ſint ſatis, & turgidiuſcula, copioſiſſimas tamen admittant aquas, urinis non raro reddendas.

Præterquam quod plenioribus, rapidioribuſque fluentis faciliùs rapitur id, quod alicubi impactum hæret; ut frequenter addendum potiùs, quàm auferendum ſit.

HELM. In (1) pleuritide, peripneumonia, aliiſque ſimilibus affectibus, cum ſanguinis miſſio judicio tuo celebranda eſt, Willis, ſemper vires debent eſſe validæ; pulſus debet eſſe robuſtus: ut ſi vires ſint valdè languidæ, niſi fallor, detractio tibi videatur omittenda. Fortè quia exiſtimas magni eſſe momenti ad morbi ſolutionem virium robur, ut re vera eſt; & fortè exiſtimas miſſione vires debilitari. Quid enim timeas, niſi, hoc timeas, vires debilitari?

WILL. Utrumque exiſtimo; & hoc timeo ſanguinis miſſione vires magis peſſum iri.

HELM. Niſi igitur (2) virium, atque virtutis ſit ſuperabundantia quædam, & exceſſus aliquis, ſectione venæ ſemper nocebis. Atqui in pleuritide nunquam adeſt virium exceſſus, & ſuperabundantia, neque in mathuſalem; igitur ſi illud audeas, ſanguinem mittere, ſemper nocebis.

WILL. Magnam oporteret è medio medicantorum partem auferre; quoniam pharmaca ferè omnia aliquid virium detrahunt.

HELM. At medicamenta, quæ ego præſcripſi pleuriticis, dens apri, ſanguis hirci, fimus equi, virga tauri, papaver erraticum, & alia ſimilia nihil nocent viribus, nihil detrahunt virtuti.

WILL. Sed hæc plerumque minimè ſatìs ſunt.

HELM. Rectè uſurpata ferè ſemper ſatìs ſunt: & nunquam enecant hominem: cum ſanguinis miſſio nunquam ſatìs ſit; & ſæpiſſimè enecet.

WILL. Illis quòque medicamentis aliiſque ſimilibus; ut oculis cancrorum; ſale prunellæ; ſpiritu ſanguinis; ſpiritu cornu cervi, ſum ego quòque uſus in pleuritide. Sed non propterea, quòd hæc proſint; ſanguinis miſſio omittenda eſt; etiam ſi aliquantulum vires infrigat: ſufficit ſi ritè, rectèque admiſſa, & adminiſtrata multò plus profit, quàm noceat.

ERAS. Satiùs (3) eſſet, ſi dicamus, aliquando vires excedere in corporibus animantum, roboreque nimio virium multos fieri morbos; ac oportere nonnunquam vires infringere; donec animo etiam linquatur ægrotans.

HELM. Ut de Tancrede cecinit Poeta Italus:

Squar-

---

(1) *Qui ſanguinem mittunt credunt debere vires eſſe robuſtas; & credunt eaſdem langueſcere detractione ſanguinis.*

(2) *Ac proinde ex ipſorum ſententia ſemper aliquo pacto nocet, ſanguinis miſſio.*

(3) *Fortè aliquando nocet virium robur.*

Squarcia le faſcie, e le ferite; e piove
Da le ſue piaghe eſacerbate un rio:
E' s' uccidea; ma quella doglia acerba
Con trarlo di ſe ſteſſo in vita il ſerba.

Qui (1) ſi vires conſtituiſſent, ſe ſe necaſſet, virium languore, animique defectione ſervatus eſt. An ſimiliter dicas in pleuritide perhorreſcere naturam ſanginis miſſionem; ac ubi ſecta fuerit vena, *illam pœnitere (a) rumoris, & procellæ*, quam excitavit in pleura; ut proinde à miſſo ſanguine videantur aliquando ægrotantes ſe ſe meliùs habere? Sed ipſa etiam natura deterrita, atque retracta; vel, ut ait Eraſiſtratus, impedita à meliori criſi molienda cogitabit poſtea *de puris (b) generatione ab extraverſato ſanguine fabricandi*, cum multo majori ſanè ægrotantium diſcrimine. Nam tunc non quidem diſruptio, Galene, atque Willis, ſed corruptio vaſorum, & totius partis mortificatio timenda erit.

ERAS. Verùm quibus lancibus Willis damnum, & utilitatem metiri oportere cenſes; ut ante venæ ſectionem ſciant Medici, quando plus proſint, quàm noceant mittendo ſanguinem?

WILL. *Sanguis è quibuſque peripneumonia, pro ut etiam pleuritide laborantibus detractus, poſtquam refrixit, in ſuperficie ſua loco cremoris coccinei pelliculam ſubalbidam, aut aliàs diſcolorem, quæ itidem tenax admodum, & viſcida eſt, ſuccreſcentem habet.* Quo experimento conſtat ſalinas, terreſtreſque ejuſdem particulas evectas nimis eſſe; ac ſulphureis combinatas cæteras inviſcare, & irretire. Quibus ad partem affectam delatis, ex majori earumdem congeſtione major profectò fiet inflammatio.

Iiſdem verò particulis magna ex parte evacuatis per ſanguinis miſſionem, quæ foramine ampliore celebrari debet, ut craſſioribus facilior pateat aditus, minor, neceſſum eſt, & levior, & ſolutu facilior ſit inflammatio. Et hæc eſt prima utilitas ex fomitis detractione.

HELM. An foramen amplum impedit ſubtiliorum, & efficaciorum particularum è ſecta vena effluxum?

ERAS. Salinæ verò particulæ evectæ (jam tuis vocibus loquor Willis) ſunt ne ſalis, quem dicere ſoles, volatilem; an ſalis, quem appellare conſueviſti fixum?

HELM. Operam ludis, Eraſiſtrate, Willis de his interrogando.

WILL. Evectæ quidem ſunt particulæ ſalinæ fixæ; nam ſalis volatilis particulæ, ut etiam; & ſpirituoſæ; quibus reliqua ſubiguntur, attenuantur, & comminuuntur, ſunt potiùs depreſſæ. Quamobrem medicamenta, quæ ſale volatili tantùm; & quæ ſpiritu, & ſale volatili abundant, ut ſunt medicamenta prænarrata, mirificè proſunt pleuriticis.

ERAS. Neſcio an ſal prunellæ, qui item à te pleuriticis commendatur, ſit volatilis, an fixus: tutè hoc vide cum Helmontio ſimilium rerum magiſtro optimo.

HELM. Operam ludis Eraſiſtrate.

ERAS.

(*a,b*) Helm. pleura fur.

(1) *Videntur ſæpè meliùs ſe habere pleuritici à miſſo ſanguine, cum ſe habeant pejùs.*

ERAS. Sine ludam: videbo tamen an ſanare poſſim ægrotantem Willis noſtrum, Willis de re anatomica optimè quidem meritum.

Sulphura, quæ dixiſti Willis, videntur tibi depreſſa in ſanguine pleuriticorum; an ipſa quòque evecta?

WILL. *Sulphur* (a) *poſt ſpiritum eſt principium maximè activum* — & in pleuritide, (b) ac in peripneumonia ſanguis craſſus quidem eſt, ſed minùs ſulphureus, *(b)* ſive inflammabilis exiſtit, quàm in febre cauſo; *(b)* quæ etiam à ſanguinis compàge nimis conſtricta, (*b*) & nihil à ſe dimittente procedit. Unde ſulphur minimè dixerim in pleuritide evectum, aut non ſanè multùm: & quandòque depreſſum potiùs, quàm evectum.

ERAS. Nihil (1) interim de aquis; quas, ſi in ſanguine ſuperabundaverint, ſcio non ſemel facere tumores varii generis, & eos quandòque quos inflammationes appellant?

WILL. Fortè quia ſuperabundanti humiditate elementa efficaciora *ab invicem* (c) *elongantur, ſeu diſſociantur nimis: quarum ſubjectum iners, & pigrum, & minoris efficaciæ, & motui ineptum exiſtit. Porrò corpora nimis humida ſunt putredini, & corruptioni plurimùm obnoxia; quoniam ab humiditate nimia combinatio ſpiritus ſulphuris, ac ſalis nimis laxa efficitur; ut ſe mutuò non implicent; nec implexu in ſubjecto retineantur*; ex putredine verò & corruptione poſtmodum omne ferè morbi genus fieri poteſt.

ERAS. Opportuna fortaſſis ratio! Quid ſi terreſtres, & ſalis fixioris particulæ eſſent nimis evectæ; ſanguis eſſet nimis iners, piger, & minoris efficaciæ, & functionibus vitæ ineptus, & conſequenter aptus ad obſtructiones faciendas; eſſet nimis lentus; nimis ad grumeſcendum paratus (ex quo jure timet Helmoniius ne peſtilens aliquod pathêma inſurgat) ſanguinem ne mitteres in pleuritide, Willis, aliiſque ſimilibus affectibus?

WILL. *Si cruoris mixtio* (d) *plurimùm ſolvi; & peſſum ire incipit, uti in peſte, ac febribus malignis, à phlebotomia omninò abſtineatur.* (2) *Quippè ſanguine detracto ſpirituum (quorum unicè intereſt maſſam ſanguineam à putredine, & corruptione vindicare) penùs diminuitur; ut ſtatim omnia in diſſolutionem exitialem tendant. Porrò ſi diſcraſia ſanguinis ejuſmodi fuerit, ut principiis nobilioribus (ſcilicet ſpiritu, ſale volatili; ac ſulphure) depreſſis, vel abſumptis, particulæ aquoſæ, ac terreſtres prævalleant, ſanguis haud quaquam emitti ſed tanquam vitæ theſaurus præſervari debet. Quippè cum ſpirituum copiæ tantùm exiguæ ſunt, illorum quodvis diſpendium functiones omnes vacillare facit; inque morbi partes cedit: quare in hydrope, cachexia, tabe, aliiſque, ubi principia activa ſummè deprimuntur, affectibus venam ſecare ferè idem eſt, ac hominem jugulare.*

ERAS. Nihil nunc de hydrope, cachexia, tabe, aliiſque ſimilibus affe-

(*a*) Will. de fermentatione cap.2.

(*b,b,b,b*) Ad ſenſum Willis tract. de reſpirat. organ. & uſu ſect.1.c.2.ſ.26.

(*c*) Will. de fermentatione cap.2.

(*d*) Willis de phlebotomia pag. mihi 172.

(1) *Aquoſitates ſuperabundantes poſſunt facere tumores etiam celeris motus.*

(2) *Quibus non convenit ſanguinem mittere ſecundum Th. Willis.*

ſectibus; in quibus, ut inquis, venam ſecare ferè idem eſt, ac hominem jugulare; ſed de tumoribus celeres habentibus motus, ſivè de inflammationibus; & præcipue de pleuritide, peripneumonia, & angina loquamur; in quibus, ut deducitur ex iis, quæ huc uſque à te dicta ſunt, minùs, atque rariùs quàm in reliquis morbis convenit ſanguinem mittere.

Ac (1) multa quidem ex his arbitrio confinxiſti tuo, Willis. Sed illa tenaci memoria retine; & facultas etiam tibi ſit arbitrio multa alia confingendi. Edoce tamen his retentis, ut pleuriticis ſanguinis detractio prodeſſe poſſit, & quando proſit; & quibus lancibus metiri ſolitus fueris ſanguinis miſſionem pleuriticis plus prodeſſe, quàm nocere?

Si dicas in pleuriticorum ſanguine nihil evectum, nihil depreſſum eſſe (loquor tuis vocabulis, Willis, veniam mihi dabunt Galenus, & Helmontius) deſeres tuam hypotheſim; dixiſti enim in pleuritide ſanguinis ſalinas, & terreſtres particulas eſſe evectas. Ac niſi dixiſſes, cum nihil evectum, nihil depreſſum eſt, miſſione nocebis potiùs, quàm juvabis propter virium jacturam, quæ ſemper, ut ais, ſanguinis miſſionem aliquo pacto conſequitur: Et ſanguis tunc bonus eſt ſecundum tuam ſententiam; & nulla tunc opus per venæ ſectionem ſanguinis evacuatione: etiam ſi humores ſuperabundent in vaſis; cum ſufficiet, & opportunior ſit, quæ natura fit per inſenſibilem tranſpirationem evacuatio. Et Galeno hac in parte te callidiori, qui dicebat ſuperabundantem ſanguinem ſecta vena diminui debere, ſatis in ſuperioribus factum eſt. Hæc tamen ad te non pertinent; nam in hoc caſu deſereres hypotheſim tuam, qua affirmas in pleuritide principia componentia ſanguinem non ſervare proportionem, cum ſal, & terra ſint evecta; in hoc caſu verò nihil evectum, nihil depreſſum eſt.

Vel activa principia tua ſunt depreſſa, vel abſumpta, ut ſubigere, attenuare, & comminuere minimè valeant craſſiores minùs activorum, ſive paſſivorum principiorum particulas; & tunc quoque plus nocebis, quàm proderis miſſione. Quoniam tunc *ſanguis* (a) *tanquam vitæ theſaurus præſervari debet*; & abſtinendum à ſectione; *ne ſtatim* (b) *omnia in diſſolutionem exitialem tendant*, — & quodvis ſpirituum *diſpendium functiones* (c) *omnes tunc vacillare facit*.

GAL. Humores (*d*) crudi ſecundùm meam ſententiam abundarent in hoc caſu; & propterea ſanguis minimè mittendus eſſet.

ERAS. Præterea in hoc caſu, in quo principia activa magis, minuſvè depreſſa ſunt, aperto foramine maximè ampliori, ut tu vis, effluent principia tùm activa, tùm paſſiva; ſic ut confuſa reperiuntur in vaſis. Aliquis dicere poſſet, quod ſemper effluat plus activorum, & ſubtiliorum, quàm paſſivorum, & craſſiorum. Et quæ remanent activorum non evehuntur miſſione, propter aliquam virium jacturam. Sed quæ remanent paſſivorum ex miſſione propter eandem virium jacturam, evehentur magis; & erunt ad permanendum minùs apta. Neque rationem ullam probabilem habe-

(*a,b,c*) Willis de phlebotomia pagina mihi 176.

(*d*) Galenus de cur.rat.per ſanguinis miſſ.c.6.& pluries alibi.

(1) *Ex iiſdem Tho.Willis rationib. deducitur rarò vel nunquam in pleuritide aliiſque inflammationib.convenire ſanguinem mittere.*

bere potes, qua tibi ſuadeas; effluere tantum quod noxium eſt; & id omne retineri, quod eſt utile,

Vel affirmabis utraque principia tùm activa, tùm paſſiva eſſe depreſſa (loquor, ut vides, tuis vocibus) & rursùs hypotheſim deſeres. Nam tu vis in pleuritide, & peripneumonia principia paſſiva eſſe eveƈta, non quidem depreſſa; & deeſſet in hoc caſu tùm lentor, & craſſities ſanguinis propter paſſivorum depreſſionem. Eveƈtæ enim ſunt ſalinæ fixæ, & terreſtres particulæ; vel ſuperabundant etiam aquoſæ, cum ſanguis eſt lentus. Tùm etiam deeſſet febrilis effervescentia ſanguinis propter activorum, & præcipue, ut dicere ſolitus es, ſulphuris depreſſionem. Et hæc duo, ſanguinis lentor, & febrilis effervescentia (*a*) tibi neceſſaria viſa ſunt ad conſtituendam pleuriticam procatharſim. Item propter virium imbecillitatem ex depreſſione omnium principiorum; nequè conveniet in hoc caſu venas ſecare.

Tenaci memoria retine, quæ dixiſti, & alia arbitrio finge tuo; ac pergamus dicere. Vel utraque principia tua tùm activa, tùm paſſiva erunt æqualiter eveƈta; & caſus hic item in hypotheſi tua minimè continetur, licèt videatur contineri: iterum ſumus extra hypotheſim, licèt primo aſpeƈtu videri poſſit nos non diſcedere ab hypotheſi. Deeſt tibi lentor ſanguinis ad faciendam pleuritidem. Lentor enim, & craſſities nequit conſiſtere cum activa, quæ ſubigunt, ſecundum tuam ſententiam, comminuunt, & attenuant paſſiva, eveƈta ſunt; Et activa non poſſunt eſſe eveƈta, niſi paſſiva deprimantur: dicuntur enim hæc contra ſe mutuò agere; ut eveƈtio, ſivè exaltatio activorum; minimè ſinat evehi, & exaltari paſſiva.

GAL. Similiter profeƈtò dicendum eſſet de calore, & de qualitate, & de facultate calorifica; quòd non poſſit creſcere in aliquo ſubjeƈto, niſi ſimul diſcedat, vel deprimatur frigus, vel frigiditas, ſivè facultas frigorifera. Verùm ego ponebam calorem, & frigus qualitates maximè activas; ſiccitatem verò, & humiditatem illarum reſpeƈtu paſſivas qualitates appellabam. Ita tamen, ut aliqua activarum, caliditas exempli gratia, augeri, ſivè exaltari poſſet in eodem ſubjeƈto, in quo adauƈta, ſivè exaltata eſſet aliqua paſſivarum; nam caliditas nequè ſiccitati, nequè humiditati opponitur; licèt faciliùs cum ſiccitate, quàm cum humiditate, quam progreſſu temporis dextruit, reperiatur.

WILL. Omitte quæſo, Galene, ſic mihi ſubſidio eſſe.

HELM. Tandem hæc omitte, Galene, quæ haud rerum explicant naturam.

ERAS. Vide quæſo Willis, cum activa principia tua ſunt eveƈta, ſivè validiora dixeris, & efficaciora; tunc meliùs attenuantur, ſubiguntur, & comminuuntur paſſivorum, ſivè minùs activorum, & ad motus, functionesque ineptiorum principiorum particulæ; ut etiam in hoc caſu deeſſe debeat lentor ſanguinis, qui tibi neceſſarius videtur ad pleuritidem faciendam. Lentor enim, ſivè ſanguinis craſſities, & ad permeandum ineptitudo, tunc adeſt, ut reƈtè ais, cum minùs ſubiguntur, attenuantur, & comminiuntur particulæ quæcunque ſanguinis. Et propter hanc rationem febris ſæpè eſt remedium plerorumque ſimilium morborum; videlicet quoniam motu febris

(*a*) Willis de peripneum. & de pleur. paſſim.

attenuatur, & comminuitur, ſivè ſubigitur, & ſolvitur id, quod morbum facit.

WILL. In (1) peripneumonia quidem, & puto etiam in pleuritide, atque aliis ſimilibus affectibus, ſæpenumero cum ſymptomata horrenda, *uti febris intenſa, reſpiratio* (a) *ſummè laborioſa, cum tuſſi, vigilia, aliiſque ſignis infauſtis urgebit: ſi pulſus adhuc fortis, & ſpiritus animales in vigore perſiſtunt, meliùs ægrotantis ſpes erit; quàm ſi rebus iſtis plus ſedatis pulſus debilis; & ſpiritus torpidi, aut oppreſſi fuerint.*

ERAS. Optimè ſanè: atque ideo ea quibus æger, vel conquieſcat à febre, vel reſpirationem habeat minùs laborioſam, vel minùs tuſſiat, vel non immodicè vigilet; non debent eſſe talia, quæ ſpiritus etiam torpidiores efficere poſſint; non debent eſſe talia, quæ vires opprimant. Nam (2) torpor ſpirituum in peripneumonia, aliiſque morbis ſimilem ortum habentibus, eſt omnium ſignorum pernicioſiſſimus.

Sanguinis autem miſſione omnia quidem mala conquieſcunt, ut mors etiam ſumma quies corporis ex ea ſperari poſſit: & ex tua etiam confeſſione ſanguinis miſſione vires dejiciuntur, (b) & ſpiritus fiunt torpidiores. Igitur niſi vigor ſpirituum ſit nimis excedens; niſi vires nimis ſuperabbundent, & niſi ex virium abundantia homo lædatur, omittenda erit ſanguinis miſſio. Nam plus ſedatis febre, reſpiratione, tuſſi; minus infeſtante vigilia, aliiſque ſimilibus; ſi tamen pulſus ſit minùs fortis & ſpiritus animales minùs in vigore perſiſtant, vel torpidiores, ut tu ais, aut oppreſſi fuerint (ut torpidiores fiunt ex ſanguinis miſſione; ex qua etiam pulſus ſunt minùs fortes) *pejor* (c) *ægrotantis ſpes erit*.

Nequè aliquid timere debes ab activis parùm evectis, ſivè exaltatis; nam hoc ipſum deprimit paſſiva, in quorum exaltatione potiſſimùm ex tua doctrina principiiſque morbus conſiſtit.

Cæterùm clariſſimè, Willis, infinitas alias difficultates habet hypotheſis, & doctrina tua; quas prætermittimus. Sufficit enim, ſi nunc dicamus, admiſſis etiam iis, quæ tu gratis affirmas, nunquam, vel rarò convenire miſſionem ſanguinis in inflammationibus, ſivè tumoribus celeris motus: nam nunquam, vel perquam rarò ægrotat homo ex abundantia, & copia virium; atque ſpirituum; & lentor ſanguinis non ſubſiſtit cum ſpirituum, & principiorum activorum copia, & exaltatione.

WILL. Eſt (3) tamen alia hujuſce rei explicandi ratio, hactenùs non ſatis expoſita. Sanguis eductus è pleuriticis, *pellicula* (d) *albicante, aut alias diſcolori, craſſa, & viſcoſa ſemper obducitur. Cujus ratio eſt, quod ſanguis cum in-*

(a) Will. de perip. f. 81.
(b) Will. de phleb. f. 172. & alibi.
(c) Will. de perip. f. 81.
(d) Will. de reſpir. org. & uſu ſect. 1. cap. 2.

(1) *Nequè febris, nequè difficilis reſpiratio, neque tuſſis, vigilia, & ſimilia ſunt in pleuritide peſſima ſigna; verùm virium dejectio.*

(2) *Et proinde remedia id maximè reſpicere debent ne vires infringant; & plerumque nihil timendum à febre; vel à virium robore.*

(3) *Alia item vana cauſa pleuritidis explicandi ratio.*

Digitized by Google

inter circulandum particulas veteres non à ſe dimittit , novaſque in ſe haud ſatis recipit , diuturna coctione inſpiſſatur ; ac inſtar carnis elixæ à colore ſanguineo verſus albidum mutatur ; in quo caſu ſiquidem vaſorum ductus exiles haud facilè pertranſit , extravaſari periclitatur , & pleuritin , aut peripneumoniam facilè excitat . Et proderit tunc ex uno capite ſanguinem mittere.

ERAS. Sanguis (1) inter circulandum non dimittat à ſe,exempli gratia, id omne , quod urinis emitti ſolet: tu ne igitur ſperas ſanguinis miſſione evacuari poſſe urinas? tu ne ſperas veteres particulas non dimiſſas , pertuſa vena, evacuari;& reliquas in corpore corrigi,& non magis inſpiſſari,ſi vera ſunt hæc alia , quæ ſupponis ? Bella etiam ratio iſta eſt , Willis , ſanguinem ad inſtar carnis elixæ , ex qua ulteriori coctione fit gluten , ex rubro in albidum mutari ; ſed nullo probabili nititur fundamento .

HELM. Aquæ (2) copioſæ ſunt in hoc alio caſu, Willis, ſuperinfundendæ & ſuperaddendæ ſanguini! Nam carnes quantumvis elixentur,ſi juri novæ, atque novæ aquæ addantur , nunquam juris reliquum in glutinum abibit : ſin verò juris partem auferas; reliquum citiùs concreſcet in gluten ſolidiſſimum. Vel ignis augendus , ſivè potiùs ſpiritus , atque vires : nam gluten ſemper liquidum eſt propè ignem ; ſivè ſanguis ſemper liquidus eſt , cum vires , & ſpiritus abundant ; ubi verò frigidum ambiens ſentiat gluten , ſtatim coagulatur.

O' ſtulta Medentum argumenta : Ulteriori coctione , & ſanguinis elaboratione in vaſis ſolvuntur magis , & liqueſcunt humores; veluti ulteriori igne meliùs ſolvitur , & liqueſcit aurum ; & quid vulgari igni ſimile aptè à te conſtitutum in corde eſt . Loquor jam ego quoque tuis vocibus . Hinc fortè eſt, quòd nonnulli inquiunt , plus ſanguinis educi poſſe ab iis animantibus , quæ biduo abſtinuerunt ab omni cibo ; quàm ab iis , ut conſueverunt, paſtæ fuerunt : non quia re vera plus adſit , cum nihil creſcere poſſit , niſi additione; ſed quoniam multa quæ minùs fluida erant , abſtinentiæ tempore , ſivè tu dicas ulteriori coctione , fluidiora ; & fluxibiliora facta ſint : ut plus educatur, licèt nequaquam plus adſit ; ſed minus .

Memini autem me accepiſſe (*a*) RR.PP. Jeſuitis , Japponenſes , quorum ampliſſima ſunt regna,& nunquam in morbis venas ſecare conſueverunt, Europæis , qui ad compeſcendum fervorem ſanguinis venas aperiendas eſſe exiſtimabant , reſpondere ſolitos ; adjiciendum potiùs ſanguini , ut fervor ejus compeſcatur , quàm detrahendum . Sicuti ubi ignem (fortè morbi cauſam intelligentes) ſubtrahere nequeas , ſuperinfundendæ ſunt lebeti aquæ : nam ſi partem eorum , quæ fervent , detraxeris , reliquæ magis , atque magis ebullient .

O' terque, quaterque ſtulta , & vana Medentum argumenta ! Quibus ; ſi vera eſſent quæ iſti , & illi ſupponunt , facilè concludere liceret , quodcunque quis vellet oppoſitarum rerum . Plerique autem mentis acumine , & divina intelligentia , qua præditi ſunt , ad decernendum verum à falſo , minimè

G 2 utun-

(*a*) Audita hæc à Reverendiſſ. P. Daniele Bartolo Societatis Jeſu hiſtor. clariſſimo.

(1) *Ex qua neque deducitur ſanguinem eſſe mittendum.*

(2) *Stulta ſunt pleraque Medentum argumenta.*

utuntur; & ludicris, vaniſque garriunt rationibus, nihil rectè, nihil evidenter concludentibus.

WILL. Verùm enim verò in peripneumonia, *ſiquidem* (a) *haud totus illicò ſanguis lentorem*, quem dixi, *acquirat, portiones primò* (1) *depravatæ* circa obſtructionis locum, *maximè aggregantur*, (b) *& circum circa in vaſis minoribus hærent. Quare ſanguis per phlebotomiam primò exiens ſæpè culpa vacabit. Dein vaſa depleta alterum morbificum priùs ſtagnantem excipient, & circulationi reddent. Cumque portiones ejus juxta conſitæ junctæ velut agmine ferantur, ad venæ orificium delatæ ſimul effluunt; & poſtquam iſta ſanguinis vitioſi aggeries tota effluxit: reliquus ſtatim purior ſuccedit*: Et tunc vena occludenda eſt.

HELM. Erit ne unquam inſulſitatum modus aliquis! Unde noſti, Willis, quòd minus priùs effluat inculpati ſanguinis; quàm vitioſi poſtmodum ſequatur? An unquam paronychia vaſis ſibi proximi ſectione ſanata eſt?

Portiones ſanguinis vitioſi juxta conſitæ, juncto velut agmine, feruntur ad venæ ſectæ orificium, horulæ brevi minuto adapertum! Cur non potiùs ad ſemper patulum in ſummo cole foramen? Qui dux tam inſipiens, iſtius agminis particularum inutilium; qui cum vias complures habeat ſemper patulas, non ſinat moveri agmen; niſi cum remota vena pertunditur?

ERAS. Cæterum viri clariſſimi, Helmonti, atque Galene, minimè oblivìſcamur, multa nos oculatiſſimo Willis in anatomicis debere accepta: fortè myſterium aliquod in his habet, nobis hactenus non revelatum. Noſtrum igitur omnium nomine rogatum te velim, Willis, aperias ſi quid habes ex corporum diſſectionibus; quare hæc ſic contingere debeant: quamve venam, edoce, ſivè in peripneumonia, ſivè in pleuritide ſecandam putes?

WILL. Rem planè expediam; ac referam etiam antiquiorum hac de re ſententias: nequè omittam Galenum ipſum, qui ab eodem latere, in quo pleuritis erat, venam ſecabat.

GAL. Ego autem, fatebor enim, poſt cognitum ſanguinis motum, non ſum demens adeò, ac plerique ſectatores mei, qui ea nunc quoque ſentiunt, quæ olim à me fusè de his ſcripta ſunt.

WILL. Poſtea Arabes ſaphenam, aut baſilicam lateris oppoſiti aperuerunt; & ejuſdem lateris ſectionem ſub piaculo damnarunt. Ac inter Sectatores ſivè Græcorum, ſivè Arabum magna ſemper fuit de his altercatio: & in infauſtis eventibus, quos frequenter contingere neceſſum eſt, ſivè ſeces, ſivè non ſeces venam quamcunque, alii alios homicidii reos judicabant. Nequè tanta unquam inter Judæos, & Samaritanos circa ſacros cultus concertatio fuit; quàm circa ſecandæ venæ electionem.

HELM. Omnes ſcilicet ſivè Græci, ſivè Arabes decipiebantur; nequè utrique quicquam comperti habebant, quare mitterent; vel non mitterent ſanguinem; & ex una potiùs, quàm ex alia vena mitterent.

WILL.

(*a*) Will. de peripn.

(*b*) Will. de peripneumon.

(1) *An ſectione venæ brachii aliquid evacuetur ejus, quod in pulmonibus obſtructiones, & morbum facit.*

WILL. Nebulas (1) tamen iſtas omnes diſcuſſit ſanguinis motus,& circulatio: qua cognita manifeſtum fuit perinde eſſe, ſivè in pleuritide, ſivè in peripneumonia ex utro latere vena ſecetur. Mos tamen invaluit in pleuritide baſilicam potius affecti lateris, quam aliam venam adaperiri; fortè quia dum ſanguis effluit è baſilica, brachii arteriæ majori copia ſanguinem excipiunt, quàm pro ratione reliquarum arteriarum; ac dum celeriori motu ſanguis decurrit ad brachii arterias, minus forſan *ſanguinis* (a) *arteriis vertebralibus pro morbi fomite infunditur*: leve ſanè & breviſſimi temporis levamen; de quo etiam maximopere dubitari poſſit: ac forſan dixi, ne aliquis veſtrum hoc ſibi ſuſcipiat onus oſtendendi contrarium.

Ut (2) vias autem doceam, quibus venæ ſanguiferæ membranæ ſuccingentis, ſivè pulmonum communicent cum aliis vaſis ſanguiferis; quæ in ſuperficie corporis ſunt, hoc primùm habeto, viri ornatiſſimi, ſatis eſſe ſi vias reflui à pleura ſanguinis deſcribam. Nam his cognitis, innoteſcent illæ, quibus ſanguis lentus, & craſſus in aliquo pulmonis lobulo conſiſtens, & peripneumoniam creans, facto veluti agmine partium, duci poſſit ad foramen ſectæ venæ.

Vena ſinè pari id omne ſuſcipit, quod per arterias vertebrales ad pleuram fuerat delatum; ramique hujus venæ id reaſſumere poſſunt, quod pleuritiden producit. At vena iſta in cavam venam exoneratur.

GAL. Nulla igitur recta via à vena vertebrali ad brachii venas; & ſanguis venæ azygos, ſivè ſinè pari permiſcetur univerſo ſanguini, qui per cavam trajicitur?

WILL. Nulla profectò; & ſanguis venæ vertebralis permiſcetur ſanguini totius corporis, qui per cavam trajicitur, Cava autem ſanguinem infundit in dextrum cordis ventriculum. Et à dextro cordis ventriculo per arteriam pulmonicam ſanguis in pulmones diducitur.

GAL. Quænam eſt hæc arteria pulmonica! habet ne fortè ramum aliquem, quo ſanguis feratur ad brachium?

WILL. Neque item habet: quamve tu dicebas venam arterioſam, nos appellamus arteriam pulmonicam. Atque hæc arteria in pulmonibus dividitur, & ſubdividitur in minutiſſimos ſurculos. Sunt autem in pulmonibus iiſdem radices venæ pulmonaris; quæ primùm inconſpicuæ ſunt, aut vix alicubi conſpicuæ: verùm mox concurrentes ad invicem majores venas conſtituunt; & hæ concurrentes majores alias venas efformant; donec ex omnium concurſu vena pulmonaris conſtituatur. Quæ id omne ſuſcipit è pulmonibus, quod ad ipſos per pulmonarem arteriam delatùm fuerat; undè patet etiam, quòd reaſſumere poſſit id, quod peripneumoniam conſtituit.

GAL. Optimè quidem rem habemus. Sed eſt ne ramus aliquis hujus venæ pulmonaris, qui recta feratur ad brachium; & quænam eſt hæc vena pulmonaris? WILL.

(a) Will. de pleur.

(1) *Nihil magni intereſt quanam venâ ſecetur in pleuritide, vel peripneumonia.*

(2) *Quibus viis pleura, vel pulmones cum venis brachii communicare poſſint.*

WILL. Vena pulmonaris eſt vas illud amplum, quod à te dicebatur arteria venoſa; cujus noſti, Galene, nullum ramum dimitti ad brachium. Sanguis autem venæ pulmonaris, per quam ſimiliter tranſit ſanguis univerſi corporis, in ſiniſtrum cordis ventriculum diducitur: indèque in aortam propellitur; quæ in plures dividitur ramos; hique in alios minores, atque minores: donec extremi ſurculi arteriarum ſint planè inconſpicui: ſanguinem tamen transfundunt in minimas venulas; quæ majorum venarum radices potius appellandæ ſunt, quàm rami.

Cum autem brachii arteriæ ſint rami arteriæ magnæ, ſivè aortæ; neceſſum eſt partem aliquam ejus, quod in magna arteria continetur; & retrogrediendo; neceſſum eſt, partem aliquam ejus, quod in ſiniſtro cordis ſinu, & in pulmonari vena eſt; & portionem aliquam ejus, quod à parte pulmonum affecta ſuſceptum eſt, ad brachii arterias propellatur: è quarum minoribus ſurculis demum in brachii item venas, quidquid illud eſt percolatur.

ERAS. O admirabilis animantum corporis ſtructura! quæ tot fontes, tot rivos, tot minores, atque minores rivulos habet; tot habet flumina tam facilè inter ſe communicantia! E majoribus fluminibus in minora; ab his in rivos, rivuloſque minores, atque minores: indèque ad alios alterius fermè ſpeciei minores rivulos; è quibus in majores; atque majores rivos; poſtmodum ad majora flumina! Quibus motibus alia ſegregantur; alia minutiſſimè permiſcentur; & multa ſanè perficiuntur; quæ neque hominis, in quomet illa fiunt, mentis acie ſatis aſſequi poſſunt!

GAL. Cæterum, Willis hac tua diſertiſſima motus ſanguinis deſcriptione cauſa cecidimus.

A pleura (1) ad venam Azygos; à vena iſta ſinè pari in cavam; è cava in dextrum cordis ventriculum; è dextro ventriculo in pulmones; à pulmonibus unà cum eo, quod fortè è parte affecta pulmonum ſuſcipitur, ad arteriam venoſam iterum ad cor, ſiniſtrumque ejus ſinum; à corde in aortam; ab aorta ad univerſum corporis habitum; & conſequenter etiam ad brachia! Cauſa planè cecidimus, Willis.

Quota enim eſt, hæc portio ejus, quod à parte affecta pulmonum, vel pleuræ ad brachii venas defertur; ſi ulla ejus, quod reſtagnabat, & tanquam ſpina infixa quieſcebat, defertur? probandum enim hoc etiam eſſet.

Quota etiam eſt ejuſdem portio, quæ ad unam baſilicam brevi illo tempore diducitur? ſunt enim plures in brachio venæ.

Vide, Willis, an plùs inculpati, quàm lenteſcentis ſanguinis educas? Si quid enim ex parte affecta movetur, permiſcetur priùs ſanguini univerſi corporis: poſtmodum ſanguinis vitioſi, quivè reſtagnabat, particulæ velut facto agmine, non minùs ad brachia, quàm ad caput, ad pedes, ad renes, & ad colem ipſum, cæteraſque partes feruntur.

Ac etiam ſi hoc tibi concedat Eraſiſtratus, tunc cum vena in brachio adaperitur, ſtatim aliquid auferri ejus, quod in parte affecta morbum faciebat; attamen priùſquam hujus portio aliqua quantulacunque ad foramen accedat,

(1) *Si ſanguinis detractio non fuerit magna nihil ex ſecta in brachio vena evacuatur ejus, quod in pulmone, vel pleura reſtagnat; ac cum magna fuerit parùm ſanè educitur.*

cedat, tùm neceſſum eſt; evacuetur priùs is ſanguis, qui in illa vena, quæ ſecatur, continebatur; tùm neceſſum eſt, priùs effluxerit proportionalis portio ejus ſanguinis, qui continebatur in arteria brachii; & ejus, qui continebatur in aorta, & in ſiniſtro cordis ventre; & proportionalis etiam portio ejus, qui continebatur in arteria venoſa: uſque ad partem affectam: ac demum poſtquam is ſanguis effluxerit portio fortaſſis aliqua ejus, quod à parte affecta ſumptum eſt, deveniet ad foramen. Atque ideò non parum ſanguinis oportet eduxiſſe priùs; quàm particulæ aliquæ, veluti facto agmine, à parte affecta pulmonum ad foramen accedant.

Illud (1) ſupereſſet opponendum his, quæ ab Eraſiſtrato, vel ab Helmontio dicta ſunt; dum venæ largiori miſſione evacuantur, exinanita vaſa faciliùs reaſſumere, quod extrà in partem affectam illapſum eſt, reſtagnatve; neque hoc omne, quod aufertur, poſtea iterum in partem affectam recolligi? Verùm monuit Eraſiſtratus ſanguinem; cui parum adjicitur, repetitis circuitionibus tùm diſſipari, tùm perfici; ut poſteà faciliùs ſolvatur, & in circulum rapiatur id, quod alicubi inflammationem, ſivè tumorem facit. Secus miſſo ſanguine id, quod ejus reliquum eſt, vel remanet ut priùs; vel ut nos dicimus ob virium jacturam fit effœtum, iners & ignavum; ut major vitioſarum partium in affectum locum depoſitio, & corruptio vaſorum expectanda ſit, non diſruptio tantum. Addidit inſuper nequaquàm propter defectum capacitatis, & amplitudinis vaſorum non reaſſumi id, quod alicubi hærens, reſtagnanſve morbos facit; ſed propter alias cauſas.

WILL. Quid (2) ſi cucurbitulæ cum ſcarificatione extrinſecus applicentur dolenti loco in pectore, & ſublinguales venæ pertundantur in anginas, extrahaturque ſanguis parti affectæ proximus?

ERAS. Fortè leviùs peccabis; obſervatum enim aliquando eſt per proximum in urethra ulcus expurgari bubones inguinum: licèt non rarò etiam obſervatum fuerit occaſione proximi ulceris intumuiſſe bubones. Sunt fortaſſis occultæ viæ, quæ ducunt ab A ad B diverſæ ab illis, quæ ducunt à B ad A; & non eſt earum idem uſus; neque in quovis ulcere omnes iſtæ viæ ſimiliter afficiuntur.

GAL. O' ſtulta Medentum argumenta? tecum exclamabo, Helmonti; ego exiſtimabam ſectione venarum ſiniſtræ manus liènem curari poſſe: ſectionæ venæ in dextra manu, quæ inter minimum, & annularem digitum intercurrit, hepar ſanari! Hæc tamen & ſimilia ſæpè docuit Hippocrates, ſivè Heraclidis, ſivè Draconis filius? O' vaniſſimæ clariſſimorum virorũ cogitationes. *Dextra* (a) *nare*, ajebam, *ſanguis erumpens ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula, clarè, celeriterque ſiſtitur; ſicuti ad ſiniſtrum è ſiniſtra erumpens.* Sic res videbatur, & ſic eventus aliquando oſtendebat. Sed incauti eſt facilè pronunciare; ubi aliquid ſemel tantùm, aut bis fuerit obſervatum; & rei natura adhuc ſit abſcondita. Fieri namque poteſt, ut caſu, fortuna, animi affe-

---

(a) Galenus de cur. rat. per ſangui miſs. cap. 15.

(1) *Detractione ſanguinis venæ non reaſſumunt faciliùs id, quod extra vaſa effluxum erat.*

(2) *Scarificationes circa partem affectam an prodeſſe poſſint, ut & ſectio venarum ſublingualium in angina.*

Digitized by Google

affectu, aliave cauſa, dum ſanguis mittitur, aliquid contingat; quod nullam habeat cum miſſione connexionem.

WILL. Non inficiabor omnia, quotquot fuerunt Medicorum placita incerta nimis eſſe. Ego obſervavi, quòd miraberis Galene, in ægrotante quodam ſanguinem per intervalla expuenti, ex ſanguinis per ſectam (*a*) venam evacuatione (fuit autem pluries illi vena inciſa) ſemper conſtanterque ſanguinis ſputum fuiſſe exacerbatum! Si deſiiſſet ſanguis ore emitti; phlebotomia denuò ſanguis ab ore prodibat!

HEL. Hujus ægrotantis archeus indignabatur ſanguinis miſſionem; & indignationem oſtendebat majori ſanguinis in partem affectam influxu. Alterius verò archeus fortè demiſſior fuiſſet, & pacatior ex ſanguinis miſſione: non enim ex eadem occaſione eædem imagines imprimuntur in archeo; neque eædem in omnibus excitantur affectiones. Quantò meliùs feciſſes, Willis, ſi omiſſa ſanguinis miſſione, decus proximæ tibi Germaniæ Helmontium imitatus propria, & ſpecifica morborum remedia inveſtigaſſes?

GAL. Muſæ meritò ſum adſtipulatus, qui ſtercore canino albo in angina utebatur: *hoc enim pharmaco* (1) *fortius nullum novi neque in angina; neque in magna tonſillarum inflammatione; aut iis, quibus ex glandulis ſuffocationis periculum imminet*. Hoc etiam habeo humani ſtercoris experimentum.(b) *Aſſiduè quidam phlegmonis ad guttur exiſtentibus vexabatur; adeò vehementer, ut ſuffocationis ſubiret periculum: & ſane ob hoc periculum ſanguinem mittere* cogi videbatur. *In hunc, cum fortè quis incidiſſet, pollicitus eſt ſe præbiturum medicamenti experimentum; & ſe vocari, ſi quando rurſus aliqua in parte gutturis emicuiſſet phlemone, ante ſanguinis miſſionem præcepit. Itaque vocatus, medicamento illito, ſtatim hominem curavit.* Quòd etiam in aliis quamplurimis ſimiliter affectis pluries, atque pluries felici cum ſucceſſu obſervatum eſt. Erat autem remedium illud pueri ſtercus biduo lupinis (c) *more quo edi ſolent cum pane bene cocto in clybano modicum ſalem, & fermentum habente*, paſti: vinum vetus ſuperbibendo. Non quia, ſi aliis cibis veſceretur puer, remedium eſſet minus efficax; ſed quoniam ſtercus pueri, ſic lupinis victitantis, eſſet minus fœtidum. Multos etiam tonſillis, & glandulis aliis tumefactis ferè ſuffocatos, abſque ſanguinis miſſione curavi ſucco (*d*) corticum nucum.

Sanguinem verò & hœdi, & capræ, & hirci ad hæmoptoicos pleroſque valde utilem expertus ſum. Verùm iis, quæ rationibus meis minus conveniſrent, parciùs ſum uſus, fortè non ſinè ægrotantium incommodo.

Enim (2) verò in oculorum inflammationibus non audebam aliquandò vinum propinare; etiam ſi cognoviſſem vinum ab Hippocrate fuiſſe commendatum. Vinum nanque, maximè rubrum, parùm differt à ſan-

(*a*) Will. de ſang. ſput.

(*b*) Gal. de compoſ. pharm. 2. locos; & de ſimp. medic. facult. lib. 10.

(*c*) Gal. loco ſup. citato.

(*d*) Gal. de compoſ. pharm. 2. locos l. 6. cap. 1. fol. 167.

(1) *Remedia, quibus abſque ſanguinis miſſione Galenus obſervavit anginas curari.*

(2) *Vinum ſanat pleraſque inflammationes.*

à ſanguine ; & calidum poteſtate cum ſit, & ad humorum plenitudinem majorem faciendam nimis aptum , officere potiùs , quàm conducere poſſe ophthalmia laborantibus videbatur . Cæterùm rem tandem auſus , juvenem ſanavi, *cui oculi* (a) *ſquallidi quidem erant , ſed venas habebant valde tumidas , & ſanguine plenas* . Juſſi , ut cum ſe laviſſet , potu uteretur meraciore , & ita ſe ſopori traderet. Quod factum eſt; ſomnus enim profundus ipſum invaſit ; & manè ſinè dolore ſurrexit : mihique fiduciam præbuit , ut in quibus ſanguinis copia craſſioris , ſivè lenteſcentis, ut ais Willis, in oculorum venulis contineretur , ſinè plethorica totius corporis diſpoſitione (quæ non fuerat , vel deſierat in hoc ægrotante ; quoniam plures dies præterlapſi erant) *uterer* (b) *vini potione; ut quæ diffundere ſanguinem , atque dimovere poſſit , ſuique motus vehementia obſtructiones aperire.*

Minimè autem dubito , illud idem , quod in oculis conſiſtens ophthalmiam ; in pleura lateris dolorem efficere poſſe: ut experimentis edoctum exiſtimem Hippocratem illum , qui libros de morbis conſcripſit , & in pleuritide vinum commendavit . Vinum enim obſtructiones eas aperire poteſt, quæ inflammationem faciunt.

Neque his tecum diſſentio , Willis, qui vini , & liquorum ardentium immodicos potus,cauſas ſæpè eſſe pleuritidis , ſaltem remotas , affirmas. Quid enim mali non facit cujuſque rei intemperantia ; & mala rerum omnium combinatio ? Sed ea medicamenta ritè adminiſtrata , quæ affœtos ; ignavos, inertes,& pigros,& craſſos emendant humores; obſtructiones etiam, & inflammationes curare poſſunt,

ELM. Id (1) quod autem ſummæ admirationi eſt , Galene , ſcito ; eos qui eryſipelate infeſtantur , (videtur autem tibi eryſipelas inflammationis ſpecies omnium maximè calida) & à largiori ſanguinis miſſione maximum ſubeunt vitæ periculum , ardenti vini ſpiritu ſanari poſſe .

(a) Comm.6.aphoriſ.aphoriſ.31.
(b) Comm.6.aphoriſm.adhor.31.
(1) *Sgiritus vini ſanat pleraſque inflammationes.*

DIALOGUS

TERTIUS.

GAL. NON diſſimulabo, Viri Clariſſimi, experimenta veſtra ſubvertere doctrinæ meæ fundamenta, quæ videbantur firmiora. Et ſatis, ſuperque video, ſi vivens fortè ego his rectè uti velim, quæ in corporum anatome ſivè igne, ſivè cultro parata, cognoviſtis, multa priùs mihi eſſent dediſcenda. Cæterum, viri æterno digni nomine, quoniam res eò perducta eſt, ut haud multa deſiderem ad veterem ſententiam deferendam, ſcrupulum diluite, quod ſupereſt.

Sunt quædam ſanguinis evacuationes à natura inſtitutæ, quibus à pleriſque morbis homo liberatur, & iiſdem retentis, in morbos incidit; ut eſt fluxus hæmorrhoidalis; & quæ menſtruatim fit in fœminis, ſanguinis ex utero evacuatio: Et morbos ſæpè vidimus graviores, ſanguinis è naribus, vel alia ex parte fluxu curatos.

Cumque apud omnes in confeſſo ſit, medicum debere eſſe naturæ imitatorem; videamus, & hoc etiam: An ſi quando natura in his deficiat; & menſes mulieri; vel hæmorrhoidales venæ homini minimè fluant; aut alia ſit ſuppreſſa conſueta ſanguinis evacuatio; vel natura deficiat in criſi, quam ſanguinis fluxu ſæpè inſtituit, medicus naturam imitatus, debeat venas ſecare; & ſanguinem mittendo, arte ſupplere debeat id, in quo natura deficit: ut hac ſaltem ratione conveniat plerumque, atque proſit ſanguinem mittere.

Verùm enim verò, etiam, atque etiam exoro vos, ne me interrogetis; quidnam pro natura ipſe intelligam: veluti factum eſt cum de inflammationibus agebamus; interrogaſtis enim, quid pro inflammatione ipſe acciperem. In præſenti autem exterritus iis, quæ hactenùs dicta ſunt, non auſim definire, quid pro natura intelligendum ſit. Vos igitur hoc etiam decernite.

Memini [1] tamen me alicubi ſcripſiſſe, ex ſolius cutis hominis diligentiori inſpectione, perſpicuum fieri *mentem* (a) *quandam eſſe, quæ vim habeat admirabilem, quæque terras omnes pervadens in omnes ejus partes extendatur*. Neque ea tantùm, quæ in homine obſervantur, hoc denotant; *ſed* (a) *quodcunque aliud animal diſſicare velimus, parem in eo artem opificis, ac ſapientiam reperiemus; & quantò ipſum minus fuerit, tantò majorem nobis admirationem excitabit*. Mentem iſtam nonnulli naturam appellant: mihi autem videor, cum dicerem, naturam eſſe in homine morborum omnium medicatricem; & medicum naturæ eſſe miniſtrum, & imitatorem, nequaquam hanc intellexiſſe naturam. Ac,

(a,a) Gal. de uſu partium lib.17.cap.ii.

(1) *Variæ Galeni, aliorumque de natura definitiones, atque ſententiæ.*

Digitized by Google

Ac, niſi me memoria fallit, librum compoſui, in quo quæſivi, an animal ſit id, quod in utero eſt; & an mundus ſit animal; & alia multa; in quo mihi videor diſtinctionem feciſſe inter animæ naturam, & corpoream hominis naturam. Illam dixi intelligentem, volentemque, & rationis, conſiliique plenam. Alteram naturam mortalem appellavi, *atque terreſtrem*, *(a) & intelligentiæ expertem; quæ neque rationem habeat; & mortalem ſolùm circuitum cognoſcat; operamque interitui obnoxiam accipiat.*

Stoici autem ſpiritum dicebant animam, itemque naturam.

Alicubi dixi naturam idem ſignificare, ac formam *(b)* ſubſtantialem, quæ non eſt captu facilior, quàm ſit ſpiritus, vel anima, vel mens.

Cum autem exponerem aphoriſmum *in morbis* (c) *minùs periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus*; dixi Hippocratem tùm in eo loco, tùm alibi, & in toto libro de natura hominis accipere naturam pro ea, quæ ex primis elementis fit, temperatura: neque minus dubium eſt, quænam ſint prima elementa; & quæ ex ipſis fiant temperaturæ.

In libris autem de temperamentis *naturam* (d) *cum dixi*, *univerſam ſubſtantiam*, *ac temperiem*, *quæ ex primis elementis conſtatur*, *ſignificavi*, *calido*, *frigido*, *humido*, *& ſicco*. Quæ omnia, ut video, vobis minimè arrident.

Sed in libro, cujus titulus eſt, *quod animi vires corporis temperaturas ſequuntur*, naturæ *(e)* nomen idem ſonare dixi, quòd & ſubſtantiæ nomen.

Cæterum in libris methodi medendi, fortunam, artem, & artificem, materiarum interventu agere; naturam verò per ſe ipſam: eamque ex his tribus partibus compleri affirmavi, ex *(f)* ſpiritus, & partium, quæ verè dicuntur ſolidæ, ſubſtantia (quas alibi ex ſemine genitali conditas eſſe affirmavi) & tertia ab his carnoſa, quæ cuique particulæ eſt ſua. Singulas autem jam dictarum trium propriam pro natura ſua, tùm qualitatem habere, tùm quantitatem: ac qualitatem quidem earum conſiſtere dixi in congrua temperie humidi, ſicci, calidi, & frigidi. Et multa alia his ſimilia eodem loco addidi; quæ maximis difficultatibus jam video urgeri poſſe.

Hippocrates inſuper mihi viſus eſt libro de victus ratione in morbis acutis, pro natura accepiſſe non ſolùm temperaturam; verùm etiam *habitum*, (g) *ſtruemque corporis*, *& compoſitionem.*

Sed in libris de criſibus morbum ego oneri comparavi; & ægri naturam onus hoc ſuſtinere, & bajulare volui; ac pro natura idem intelligendum eſſe putavi, *ac vires (h) ægrotantis.*

HELM. Hui, Galene, quis unquam ex his rectam naturæ definitionem explicabitur? H 2 GAL.

(a) Gal. an animal ſit, quod in utero eſt cap. 4.
(b) Comm. 2. aphoriſm. aphoriſ. 34.
(c) Aphor. 2. aphoriſ. 34.
(d) Galen. de temperam. lib. 3. cap. 4.
(e) Gal. lib. quòd animi mores &c. cap. 2.
(f) Gal. meth. med. lib. 11. cap. 1.
(g) De victus rat. in morbis acutis comm. 2. tex. 47.
(h) De criſib. lib. 3. cap. 3.

GAL. Jam ſum hoc proteſtatus; difficillimum mihi videri ex iis, quæ docui, naturam definire. Sed illud minimè dubitandum eſt, naturam ſanguinis evacuatione multos morbos curare conſueviſſe.

HELM. Hoc mihi ſemper objiciebant Medici plerique; venæ ſectionem remedium eſſe à natura inventum! Aliique etiam humanioribus literis ornati viri, ut ut à Medicis acceperant, hæc eadem objectabant.

Ex (1) his tamen non pauci omninò ignorare videbantur, quid natura eſſet; & quid pro natura ipſimet intelligerent. Qui autem erant minùs imperiti, Socratis veluti Dæmonem aliquem, qui de hominibus benemeretur, intelligere videbantur: quæve ſalutaria contingerent in morbis, à natura, ſivè ab eudæmone aliquo facta exiſtimabant: quæ verò minimè ſalutaria eſſent, præter naturam fieri dicebant; ac veluti ſi à cacodæmone aliquo, qui morbo faveret, facta eſſent, damnabant.

Rem iſtam nimis, atque nimis ampliabant: ac ajebant naturam dies, menſeſque noſcere; in quibus ſalutariter movere aliquid conſueta ſit. Contra verò etiam rerum præter naturam autorem, dies, menſeſque ſuos habere, affirmabant; in quibus in alicujus damnum, & vitæ perniciem aliquid moliatur. Hinc multa de ſeptimeſtri, & octimeſtri partu: multa de iis dicebantur, quæ ſexta, vel ſeptima, vel octava, vel alia die obſervarentur in morbis, Aſtrologi accedebant, qui retinentes ea, quæ afferebantur de ſeptimeſtri, ac octimeſtri partu; & de diebus decretoriis; omnium tamen, quæ acciderent in hominum vita, præcipuas cauſas quærebant in aſtris; & ab aſtris etiam ſciſcitabantur; expediret ne, an non ſanguinem mittere; & mittendi opportunitatem temporis ab aſtris petendam eſſe affirmabant.

GAL. Quæſo, Helmonti, antequam unam expediamus fabulam, non tranſeamus ad fabulas alias. Hæc, quæ memoras de Aſtrologorum ſententia, & de diebus decretoriis, non pertinent ad præſentem quæſtionem.

HELM. Operæ (2) pretium tamen fuit; hanc non prætermiſiſſe rationem, non convenire ſanguinem mittere propter æternam homini Aſtrologiæ Divinatoriæ ignorantiam.

Vis autem, Galene, definiam tibi naturam? accipe definitionem *Chriſtiano homine* (a) *dignam*: *Natura eſt Dei juſſum, quo res eſt id, quod eſt, & agit id, quod agere juſſa eſt.*

ERAS. Galeno obſequamur, Helmonti; omnia enim complexus eſt, quæ dici poſſunt. Ac primò determinemus, an ſit quicquam non naturale, ſivè præter naturam, aut extra naturam. Qua de re omnes ſtricto more, & rigoroſè loqui debent; non impropriè, vel metaphoricè, ne facilè decipiantur à metaphora.

WILL. Quid eſt autem extra, aut præter naturam univerſam, qua omnia comprehenduntur?

HELM. Omnia juſſum Dei ſequuntur, & omnia faciunt id, quod facere juſſa ſunt; neque ipſam excipio mentem humanam, & intelligentias alias; quæ arbitrio uti juſſæ ſunt. Licèt arbitrium ſit ſæpè cauſa (b) peccati,

(a) Helm. in plurib. locis. (b) D. Aug. in lib. conf.

(1) *Quidam pro natura intelligunt veluti Dæmonem aliquem.*

(2) *Ars Aſtrologica divinandi ignoratur, & ignorabitur.*

ti, ut ait Auguſtinus. Sed peccatum nihil ponit in natura; eſtque potiùs defectus aliquis naturæ, ſivè, quod idem eſt, alicujus boni privatio. Quidquid enim eſt in natura, bonum eſt, & à bono eſt; hoc eſt, à Deo eſt.

ERAS. Deus (1) autem eſt prima ſupremaque natura; ſimplex, atque una; in qua omnia vivunt, & comprehenduntur omnia. Eſtque in Deo natura ipſemet Deus.

In (2) homine ſimiliter natura eſt ipſemet homo. Verùm natura humana non eſt ſimplex veluti Divina. Diverſa, & multiplicia ſunt corporea in homine organa; quorum multiplex, atque varius eſt uſus. Tùm etiam præter corporis naturam alia in homine reperitur natura, incorporea; & omnino ſpiritualis. Quæ omnia naturæ, corporeæ, & incorporeæ ſimul juncta, hominem conſtituunt.

Magnum (3) tamen commercium eſt inter utriuſque ſubſtantiæ, corporeæ, & ſpiritualis animæ, in homine naturas; & magnum habet ſpiritus in corpus imperium. Utrumque manifeſtum eſt, tùm ex hoc, quòd multa moventur in corpore ad mentis libitum; tùm ex eo, quòd dum homo vivit, nulla fortè fit ſpiritus, ſivè mentis actio, ad quam corpus motu aliquo non concurrat. Hinc eſt, quòd defatigetur tandem corpus, & langueſcat, non ſolùm dum ſenſibiliter movetur ſivè ambulando, ſivè natando, aut aliter ſeſe exercendo; verùm etiam videndo, & audiendo. Dum memorando, præterita repetit animus; & dum imaginatur; & dum mens ſedulò, ſpatioque temporis longiori de re aliqua cogitat, ſit ne, an non ſit, & ut ſit? laſſatur quòque tandem corpus.

Neſcio (4) autem, an in homine poſt varios partium corporis labores, puriſſimum intelligere, ſit ſolius mentis opus: in quo corpus minimè ampliùs defatigetur; quàm fuerat defatigatum in indagatione eorum, quæ neceſſaria erant, ut res intelligeretur.

Rem ſic explico: cum fortè fuerit. A æqualis B; & C, minor quàm A, vel B, ſed æqualis D; ut mens intelligat, an A minùs C æqualis ſit B minùs D; neceſſariò homo priùs concipere debet A, & B; & cognoſcere debet, an A æquetur B: quæ nequaquam fiunt ſinè aliquo corporeorum organorum labore. Poſtea concipere debet C, & D minores ſingulas quàm A, vel B; & cognoſcere debet an C æquetur D: quæ item ſinè aliquo corporeorum organorum conamine minimè fiunt. Verùm poſtquam homo hæc conceperit, atque cognoverit; & poſtquàm inſtrumenta corporea fuerint in his aliquo pacto defatigata, fortè mens nullo alio indiget corporis labore; nullo alio indiget inſtrumentorum corporis motu, ut intelligat jam conceptam A minùs jam concepta C, æquari jam conceptæ B minùs jam concepta D. Quoniam mens hominis intelligendi vim habens fortè ex ſui natura, & ſinè corporis auxilio, & ſinè ulla acquiſita ſcientia per ſe intelligit, atque novit remanere æqualia; ubi ab æqualibus æqualia ablata fuerint. Sic poſtquam homo con-

(1) *Natura rei eſt ipſamet res.*

(2) *In homine natura non eſt una, atque ſimplex.*

(3) *Magna eſt inter animæ, & corporis naturam communicatio.*

(4) *Dubitatur an purum intelligere in homine ſit opus ſolius ſpiritus, ſive animus.*

conceperit aliquod, quodcunque illud ſit; mens ejus ex ſe, ſivè ex ſui natura intelligit, illud idem eſſe, vel non eſſe. Sic alia multa mens hominis novit.

Hæc (1) tamen affirmo non ſinè aliqua hæſitatione: etenim ut determinentur, quæ dicta ſunt; neceſſum eſt priùs noviſſe, quid ex ſe mens humana poſſit; tùm cùm reperitur in corpore; tùm cùm eſt nuda, ſivè extra corpus. Ego autem licèt fuerim in corpore viventi; attamen tunc minùs rectè ſum de his ſpeculatus. Quòd etiam ferè ſemper omnibus accidit hominibus: qui nihil minùs rectè contemplantur, quàm mentem; qua Deo ſunt ſimiles. Nequè etiam, ut opus eſſet, nunc memini eorum omnium, quæ mihi, dum viverem, contingebant. Viventes autem, quoniam nullam viam habent, qua clarè cognoſcere valeant, quid mens ex ſe poſſit in corpore; quid poſſit extra corpus; & ut extra corpus mens eorum intelligat, nihil etiam de his certò determinare poterunt.

Prætereà (2) mens hominis arbitrio utens, & diverſimodè corporis dirigens motus, varias etiam ſæpe in illo excitat tempeſtates, ut ſic dicam: quæ licèt frequenter animi affectus appellentur; nunquam tamen ſunt ſinè aliquo corporis motu. Adeò ut non raro etiam, poſteaquam ceſſaverit animi affectus, remaneat in ſolo corpore aliqua læſio, & organi mutatio. Sic ſæpenumero, etiam ſi deſierit timor, remanet ſpaſmus cynicus; aut alius morbus, qui ab illo animi affectu ortum habuit: quod quidem ſæpè accidit.

Partium (3) inſuper corporis natura propter varios motus, variaſque figuras, & aptitudines, & ut uno verbo omnia dicam, propter varios modos, varia etiam, atque diverſa videtur: & multa fiunt ex vario concurſu partium corporis, quarum modi; hoc eſt, motus, figura, ſitus, diſpoſitio, combinatio, & alia ſimilia, non ſunt uniuſmodi. Sic ſaliva naturam habet, quæ non videtur eadem, ac bilis natura: eſtque ſalivæ natura ipſamet ſaliva: & bilis natura eſt ipſamet bilis. (4) Sic aliæ fluidæ ſubſtantiæ in animante, aliæque partes etiam ſolidæ pro ut variæ ſunt; & varios obtinent modos, varias aliquo pacto, & non uniuſmodi naturas habent: quarum proinde varius eſt uſus: & ex ipſarum concurſu vario, diverſa, atque diverſa fiunt; ſivè in cibo; ſivè in ſanguine; ſivè in tenui ſubſtantia, quam ſpiritum dicimus, (corporeum tamen ad differentiam alterius omninò incorporei) ſivè in fibris cerebri; ſivè in corde; ſivè in aliis partibus ſolidis.

Hæc (5) autem, quæ fiunt, nonnunquam ſunt ſalutaria; nonnunquam pernicioſa, & mortem accelerantia; atque totam corporis œconomiam perturbantia, nonnunquam actionem aliquam excitant, vel ad illam eandem faciunt hominem impotentem. Sic dum luminis natura, hoc eſt ipſum lumen, concurrit cum oculi natura; ſivè quod idem eſt, dum lumen ferit oculos; quædam fiunt, ac moventur ſucceſſivè: quibus demum, vel videat homo

(1) *Homo nequit cognoſcere, quid mens poſſit abſque corpore.*
(2) *Mens hominis multa movet in corpore.*
(3) *Modi diverſi corporearum ſubſtantiarum efficiunt, ut illarum videatur varia, atque diverſa natura.*
(4) *Concurſu vario rerum varia fiunt.*
(5) *Quæ vel ſalutaria ſunt, vel noxia, & pernicioſa animanti.*

Digitized by Google

mo, vel fiat cœcus: ut accidit: cum lumen vehemens nimis eſt. Alia, atque alia fieri neceſſum eſt, tùm concurſu inter ſe naturarum, quæ intra hominem ſunt, & ſimul ſumptæ totius hominis naturam componunt; tùm occurſu naturarum, quæ extra hominem ſunt, cum iis naturis, ſivè aurium, ſivè oculorum, ſivè narium, vel aliarum partium, quæ hominem conſtituunt.

Naturæ (1) autem rerum omnium univerſi conſtituunt naturam; quòd idem eſt, ac dicere res omnes conſtituunt univerſum. Eſtque univerſi natura ipſummet univerſum: non minùs ac naturæ partium horologii, ſivè partes horologii ſimul aptè conjunctæ, atque diſpoſitæ, univerſum conſtituunt horologium.

Omnia (2) igitur, quæ ſunt, naturam habent, & natura conſiſtunt: ſunt enim id, quod ſunt.

Et quæcunque ab his fiunt, naturam habent, & natura conſiſtunt; quoniam ipſa quoque ſunt; & ab his ſunt, ſivè ex iis facta ſunt, quæ naturam habebant, & natura conſiſtebant; hoc eſt, erant. (3) Quamobrem in homine vita, morbus, ſanitas, mors, & alia, quæ ipſi contingere poſſunt; natura ſunt, vel contingunt. Ac etiam, ſi caſu lapidis majuſculi caput homini diffringatur, natura diffringitur: & præter, ſivè ſupra naturam eſſet, ſi concurrentibus iis, quibus caput diffringi poteſt, caput non diffringeretur.

Atque (4) ideò nolim, Galene, Medicum appellari imitatorem naturæ; nam natura ſervat; natura perdit hominem: & qui ſanat, & qui enecat, eſt imitator naturæ.

GAL. Adhùc non video difficultati factum eſſe ſatis. Ac vix conjicio velle vos Medicum non debere eſſe imitatorem nature ſivè benè, ſivè malè oparantis; vel cum ægrotantis, & vitæ ejuſdem ſivè commodo, ſivè incommodo: ſed debere Medicum imitari naturam benè tantùm, ſivè ſalutariter, & cum ægrotantis commodo operantem. At natura ſæpè diſrumpuntur vaſa, è quibus ſanguis effluit maximo cum ægrotantis hominis operæ pretio: ut ſi hac ratione benè operantem naturam Medicus imitari velit, venas ſæpe diſſecare debeat.

Verùm lubet meliùs, atque rectiùs examinare, quid ſit natura: neque digreſſio erit Medico inutilis.

Definitio (5) autem illa; *Natura eſt id, quod res eſt, cujus dicitur natura*; minimè convenit cum Ariſtotelis diſertiſſimi Avi tui, Eraſiſtrate, definitione. Ariſtoteles enim libro ſecundo phyſicorum dixit, *Naturam eſſe principium aliquod, & cauſam movendi, & quieſcendi, in quo eſt primò, & per ſe, & non ſecundum accidens.* Qua definitione Ariſtoteles ſeparavit ea, quæ naturam habent, & natura conſiſtunt, ac natura fiunt; ab iis, quæ arteconſtant, & à reliquis omnibus, quæ fiunt per accidens; non per ſe. Ut cum homo Medicus ſanat ſemetipſum,

non

(1) *Naturæ rerum omnium, ſivè res omnes univerſi conſtituunt naturam.*

(2) *Omnia, quæ ſunt, aut ſunt; natura fiunt, aut ſunt.*

(3) *Miraculoſum, ſive ſupra naturam, aut præter naturam quidnam eſt.*

(4) *Qui enecat, & qui ſanat; eſt imitator naturæ.*

(5) *Ariſtotelis de natura definitio adducitur, quæ tandem improbatur.*

Digitized by Google

non quidem natura is ſanatur, inquit Ariſtoteles, ſed per accidens: quoniam accidit homini ægrotanti eſſe Medicum; & poteſt is idem ægrotare abſque eo, quod ſit Medicus. Similiter Statua, & domus, & alia fabrefacta non ſunt natura, quoniam lignum, lapides, & alia, ex quibus hæc fiunt, non habent in ſe principium motus; quo ſtatua, vel domus ex ipſis fiat. Vos autem Eraſiſtrate, atque Helmonti videmini confundere omnia; quæ caſu; fortuna, arte, & quæ natura, & ſecundum naturam fiunt; & quæ natura conſtant, & quæ non conſtant.

WILL. Satis erit, Galene, ſi quæ noſtra ſunt defendamus, vel explicemus; ſin minùs corrigamus: omiſſis iis, quæ ab Ariſtotele dicta ſunt.

ERAS. Nihil caſu fit, vel fortuna: *æterno conſilio feruntur*, (*a*) *ſemper currunt opera neceſſitatis*, ajebat Zoroaſter, qui Cham, ſivè Chami filius, aut nepos fuit. Homines autem ſæpè caſu, vel fortuna fieri inquiunt ea, quorum neceſſitates ignorant; ſivè quorum ignorant cauſas, ex quibus illa eadem facta ſunt.

Artifex (1) autem quicunque nihil novi ponit in natura; ſed transfert tantum hùc, atque illùc ea, quæ natura ſunt, vel naturam habere dicuntur. Statuarius abſcindit, vel deradit è ligno has, vel illas partes, quæ ſibi videntur. Et id demum, quod ligni remanet, ſtatua eſt. Vel hùc, atque illùc transfert ceræ partes ſtatuarius; quæ ſic aptè tranſpoſitæ ſtatua ſunt. Sic alii artifices nihil moliuntur, & nihil novi ponunt in natura; niſi quòd eorum induſtria hùc, atque illùc aptè transferuntur, & tranſponuntur ea, quæ ſunt; hoc eſt ea, quæ naturam habent.

GAL. Verùm figura, in qua potiſſimùm conſiſtit ſtatua, non erat in ligno, vel lapide, vel cera, neque ad ligni, vel lapidis, vel ceræ naturam ſpectat: ſed ligno, lapidi, vel ceræ indita eſt ab artifice: ſivè facta eſt ab artifice in ligno, vel in alia materia; & accidit figura iſta ſtatuæ ligno, vel lapidi, vel ceræ. Atque ideò ſtatua non eſt ens per ſe, ſivè natura conſiſtens; ſed per accidens, ſivè artificiale.

ERAS. Figuram (2) indere, vel creare revera minimè poteſt homo; quoniam nequit homo artifex facere, vel creare figuratum: lignum ſcilicet, vel lapidem. Impropriè vero dicimus hominem dare, vel indere figuram ligno; vel creare figuram in ligno, cum hùc, vel illùc transfert partes ligni; vel cum aliàs aptè deradit; alias ſinit, ut priùs erant: & in his quidem, quæ intactæ relinquuntur, conſiſtit ſtatua.

Si (3) his verò non es contentus, Galene, dicam ſtatuam, & ſtatuas omnes minores ligno præeſſe in ligno, priuſquàm lignum tangatur ab artifice: ſic etiam in alia quacunque ſubſtantia corporea omnes dicam reperiri figuras; cum una tantum oculis conſpicua ſit; & reliquæ infinitæ abſcondantur, & cooperiantur illâ, quæ oculis cernitur. Praxiteles autem auferens multas figuras è marmore primò, ſecundò, ac tertiò conſpicuas; ſivè quod idem eſt, abſcindendo, & auferendo eas lapidis partes, quæ Alexandri vetabant, & abſcon-

(*a*) Franc. Patrit. tom. 3. lib. 1. cap. 1.
(1) *Artifex quicunque nihil novi ponit in natura.*
(2) *Figura ab eo qui non . oteſt facere figuratum fieri nequit.*
(3) *Infinitæ ſtatuæ ſunt in marmore quovis.*

abſcondebant ſtatuam, tandem aperuit nobis, & manifeſtavit Alexandri imaginem, lapideamque figuram. Sic ſimiliter alii artifices alias nobis manifeſtant, & aperiunt figuras, aliaſque nobis oſtendunt imagines. Alii verò artifices id maximè præſtant, quod abſciſſa membra ſtatuarum colligunt, & conjungunt, & aptè connectunt: ut ſtatua, quæ priùs minimè conſpiciebatur, quoniam membra, & partes minores ejuſdem longè removebantur ad invicem, tandem conſpicua fit.

HELM. Verùm enim verò, Eraſiſtrate, membra, & minores particulæ hujuſce ſtatuæ non habent principium ſeſe movendi, & ſeſe connectendi ad invicem; & ſeſe colligendi in unum locum; veluti de Orrilo cecinit Poeta.

Se gli ſpiccano il capo, Orrilo ſcende;
Ne ceſſa brancolar, fin che lo trovi:
Et hor pe 'l crine; & hor pe 'l naſo il prende
Lo ſalda al collo, e non sò con che chiovi.
Piglial tal' hor Grifone, e 'l braccio ſtende,
Nel fiume il getta, e non par, ch' anco giovi
Che nuota Orrilo al fondo come un peſce,
E co 'l ſuo capo ſalvo à la riva eſce.

Quamobrem pro Ariſtotele reſpondebit Galenus, eas ſaltem ſtatuas, quæ fiunt per compoſitionem, & aggregationem, connexionemque partium, quæ priùs remotæ erant ad invicem, non eſſe ſecundùm naturam; nam non componuntur, & congregantur, connectunturque primò, & per ſe; ſed per accidens manu artificis: ſecùs ignis ſecundùm naturam ſurſum fertur; quoniam hæc eſt ignis natura ad ſuperiora ſpatia moveri; ſivè; ut ait Ariſtoteles, hujus motus principium eſt primò, & per ſe, & non ſecundum accidens in ipſomet igne.

ERAS. Licèt (1) annuas, Galene, quis tamen tibi, aut Avo meo Ariſtoteli revelavit hanc eſſe ignis naturam, ſuperiora petere? Cur non potiùs protruſus ignis à circumfuſo aere inferiora petente, per accidens, ut dicitis, ſivè non ex ſui propria natura ſurſum fertur?

WILL. Boylius conterraneus meus machinam paravit, è cujus ventre aer extrahebatur; & multa, quæ in aperto aere, veluti ignis, aſcendunt, ut fumus exempli gratia, in ventre illo conſtitutus, poſtquam aer extractus eſſet, deſcendebant gravium more, & ventris fundum petebant: quod etiam, licèt alia, & fortè faciliori etiam induſtria, pluries obſervatum fuerat in celeberrima illa Academia, quæ in Italia *del Cimento* appellata eſt.

ERAS. Ecquis Avum Ariſtotelem certum fecit, gravia non impelli deorſum ab alia ſubſtantia; quæ ab alia moveatur; & illa ab alia! Ac quis cognovit in motibus corporum univerſi non dari veluti circulum quendam; in quo unum ab alio moveatur: & cum aliquod in eo ſignatum fuerit ultimum, hoc ultimum moveat primum; & primum moveat reliqua; à quorum uno moveatur, quod ultimum ſignatum fuerat! In circulo autem non eſt neceſſe ſignare primum, vel ultimum. Neque illud neceſſum eſt in univerſo moveri omnia, cum unum movetur; multa enim jam fluida ſunt, & facilè ſibi invicem locum cedunt: ut poſſit unum moveri abſque eo, quod

(1) *Ignis impellitur ſurſum.*

Digitized by Google

remotis corporibus ulla ſenſibilis fiat motus communicatio.

Vera (1) autem ſi eſſet Ariſtotelis de natura definitio (de qua tamen dubitandum eſt, an ita ſit accipienda, ut vos illam accipitis) multa ſanè, quæ ab ipſomet naturam habere, & natura conſiſtere dicuntur; multa, quæ ſecundùm naturam in homine fieri creduntur, eſſent per accidens, ut vos dicitis.

Chylus non eſſet ſecundùm naturam; nam cibus non habet principium ſeſe tranſmutandi in chylum: Neque ventriculus, & ea, quæ in ventriculum confluunt, principium in ſe habent faciendi chylum; requiritur enim concurſus naturæ ciborum. Neque ventriculus movetur per ſe, & ex ſui natura iis omnibus motibus, qui conferunt ad ciborum confectionem; alii enim communicantur à diaphragmate; alii à corde; alii ab aliis partibus.

Chyli, ſanguinis, cæterarumque ſimilium ſubſtantiarum motus in animante non eſſent natura, ſivè ſecundùm naturam; impelluntur enim à corde; exprimuntur ab aliis corporibus: ac nullum habet ſanguis principium ſeſe in circulum agitandi: Motus igitur præcipuus, ac magis ſenſibilis in animante, à quo plerique alii motus dependent, eſt per accidens: eo ſenſu ſumptis vocibus iſtis, quo vos eas accipere conſueviſtis.

Brachia, & crura non eſſent dicenda moveri in homine ſecundùm naturam; quoniam nullum brachiis ineſt animalis motus primum principium.

Viſiones, auditiones, & cæteræ ſenſationes non eſſent ſecundùm naturam: nam neque oculi, neque aures principium habent primò, & per ſe, & non ſecundùm accidens ſeſe movendi iis motibus, qui neceſſarii ſunt ad viſiones, vel ad auditiones: verùm oculi moventur ab extrinſeco lumine; aures autem à quibuſdam motibus, quos in aere contingit fieri.

Homo itèm non poſſet dici natura vivere; nam non vivit omninò per ſe; abſque ullius extrinſecæ rei auxilio. Conſervatur enim ab aere extrinſeco, cujus perpetuò indiget; & ipſe movet aerem; & movetur idem, & alteratur ab aere in omni ſtatu, ac tèmpore ſivè morbi, ſivè ſanitatis.

Niſi igitur dicamus omnia, quæcunque ſunt, natura conſtare, & naturam habere; ac naturam eſſe idipſum, quod res eſt; & rerum, ſivè naturarum concurſu vario varia fieri; quæ etiam naturam habeant, & ſecundùm naturam eſſe dici mereantur; omnia fermè erunt per accidens; eo ſenſu, quo vos voces iſtas uſurpatis.

Verùm enim verò, Galene, non parum ab inſtituto ſermone ſumus elongati; neque res eſt ulteriùs protrahenda. Tu igitur, qui huic digreſſioni occaſionem dediſti, vide, quænam ex his, quæ dicta ſunt, colligenda videantur; ut illud demum determinetur.

AN

(1) *Si vera eſſet Ariſtotelis de natura definitio, ferè omnia eſſent per accidens.*

Digitized by Google

AN MEDICUS

Imitatus naturam, profluvio ſanguinis animal ſervantem, venas aliquando ſecare debeat; & quænam ſint venæ iſtæ ſecandæ.

GAL. Difficilior ſanè nunc res eſt, & magis, quàm priùs intricata: videbo tamen, quæ colligenda, & quæ deducenda ex his ſint. Omnia natura conſiſtunt, & ſecundùm naturam fiunt.

Fluxu (1) autem ſanguinis è naribus, hæmorrhoidibus, ab utero, vel ex alia parte, homo non raro ſervatur; ſed fluxu ſanguinis ex iiſdem locis homo idem ſæpè necatur. Aliquis vindicatur à morbis profluvio urinarum: nonnemo etiam profluvio extinguitur urinarum. Sudore plerique ſanantur; alii ſudore moriuntur. Dejectionibus alvi alii levantur: dejectionibus alvi alii è medio tolluntur. Natura diſrupto, & ritè expurgato abſceſſu aliquo, homo ſanatur: diſruptione etiam abſceſſus alicujus, & irrumpentibus aquis, ſanie, aliiſque ſubſtantiis inter cavitates pectoris, vel inter membranas infimi ventris, animal quandòque de repente ſuffocatur, & occiditur; quandòque hydrope, vel aliis morbis corripitur: à quibus poſtea vel vindicatur, vel etiam moritur.

Nequè hæc, & alia quæcunque, utilia cum ſunt, & ſalutaria, natura fieri; cum verò inutilia, vel etiam pernicioſa, præter naturam eſſe dicenda ſunt. Nequè alia ab eudæmone, alia à cacodæmone fiunt: ſed omnia ſivè utilia, ſivè inutilia, & pernicioſa, concurſu fiunt vario rerum; hoc eſt naturarum: & quæ fiunt ex iis, quæ natura conſiſtunt, natura quòque ipſa conſiſtunt; ſuntque ſecundùm naturam.

Medicus proinde non debet eſſe ſimpliciter naturæ imitator; ſed debet eſſe imitator naturæ, dum utilia, & ſalutaria molitur.

Animadvertendum, (2) inquam, igitur eſt, quæ concurrant, dum fluxu ſanguinis, ſudore, urinarum profluvio, aut alia evacuatione homo ſervatur; quæve concurrant, cum perditur. Attamen omni induſtria niti debet Medicus; ut ea concurrant, ex quibus ſalutaria conſequuntur: & eorum concurſum impedire debet, ex quibus conſequuntur mortifera. Verùm ſivè peritus, ſivè imperitus fuerit, ut etiam quivis alius artifex, ſemper imitabitur naturam; nunc hominis viventis, & bene ſe habentis; aut amiſſam ſanitatem recuperantis; nunc hominis languentis, aut morientis, & ratione aliqua malè se habentis; Quoniam nihil omninò fieri poteſt præter naturam ab iis, quæ natura conſiſtunt.

Hæc colliguntur, aut deducuntur ex iis, quæ dicta ſunt. Sed adhùc non video quando Medicus naturam imitatus benè operantem, venas ſecare debeat; & quænam venæ ſecandæ ſint?

WILL. Vide Galene, ſi quid adjuvo, curaſve levaſſo. Difficillimum

(1) *Quæcunque accidunt in morbis, natura accidunt, ſivè utilia, ſivè inutilia.*

(2) *Animadvertenda, quænam concurrant, cum aliquid ſalutariter fit.*

planè homini ut plurimùm eſt, quamvis artium peritiſſimo ſingularem aliquam, determinatamque imitari naturam. Quamobrem neſcit homo facere pomum; neſcit facere folium, ſivè ficus, ſivè platani; neſcit facere febrem tertianam, neſcit facere quartanam; neſcit eam introducere in animante diſpoſitionem, qua id, quod noxium eſt, ad hæmorrhoidas, vel ad nares, vel ad uterum contendat; neſcit facere homo capillum capitis ſui. Atque ideo Αἱματοχυσίας *à natura* (a) *inſtitutæ caſus nonnulli extant, quos Medicina nentiquam imitari, nequò ſi fortè deficiant, per phlebotomiam ſupplere poteſt. In febribus circa morbi criſin, ſcilicet poſt materiæ pepaſmum, hoc eſt ad ſecernendum præparationem haimorrhagia ſpontauea, ſiquidem in tempore facta, phlebotomiæ cuicunque, cujus tempus optimum neſcitur, longè præſtat. Porrò catameniorum, & hæmorrhoidum fluxus naturæ inſtinctu eveniens lòugè utilior eſt, quàm ſanguinis miſſio in iis locis ab arte provocata.*

ERAS. Vix meliùs dici poteſt. Singula autem breviter percurramus, quò res magis manifeſta appareat.

Mulier (1) apta toro, ut plurimùm, quocunque anni tempore ſemper aliquid patitur ad ſpeciei propagationem, vel fœtus nutricationem ordinatum: ac niſi lactet, vel utero gerat, ut plurimùm continuò aliquid in ejus utero præparatur; quod in fœtus uſum abiret, ſi ipſa plena eſſet. Illud autem, etſi ſæpiſſimè non ſit in multa copia, replet tamen primùm partem nonnullarum viarum, acceditque ad illos poros, per quos tranſiret ad fœtus regiones, ſi fœmina utero gereret: ad placentam ſcilicet uterinam; & ad ſecundinas, quibus puer involvitur. Sed cum uterus ſit inanis, & vacuus, fruſtrà etiam hoc fit. Quocirca lapſu dierum, non ſolùm quia hoc in majori copia erit coadunatum in illis meatibus; verùm etiam quia mora vitium aliquod concipit; tandem mulierem moleſtat, & conniventes poros aperit; è quibus effluit.

Sanguis autem ut plurimùm conſequitur è proximis vaſis ſanguiferis; quibus cum communicant meatus iſti, per quos aliquid defertur ad fœtum. Ac ſanguine quidem abluitur uterus, & meliùs perpurgatur ab eo, quod jam moleſtum erat; quodve retentum magis minuſvè totum mulieris corpus turbare poterat: eadem, aut ſimili ſanè ratione, qua malum quodcumque, in quacumque corporis parte genitum, ut & ſpina digito infixa totum animal turbare conſuevit.

Contingit autem ſæpènumero ſanguinem iſtum, quo uterus meliùs abluitur, non eſſe totum ejuſdem generis cum eo, qui in fœminæ corpore reliquus eſt. Nam cum id; quod in fœtus uſum tranſire debuiſſet, mora, vitium jam concepit, & cum tempus inſtat menſtruationis; ſanguis minùs liberè fluit per vaſa uteri: quæ proinde turgent aliquantulum; & fit in ipſis partium ad circulum minùs aptarum coadunatio quædam. Poſteà verò cum adaperta fuerint conniventia pororum oſcula, hic potiſſimùm ſanguis circulationi minùs aptus unà cum ea ſubſtantia, quæ hoc morbi genus concitaverat, educitur; & fœminæ benè eſt.

Hæc

(a) Will. de phleb. fol. 172.

(1) *Fœmina menſtruationem patitur propter ea, quæ præparantur, ac fiunt, in ipſius utero.*

Hæc ([1]) autem omnia natura fiunt. Et ex his manifeſtum eſt, quid, ſi ſtatis temporibus uterus minimè fluat, alia ſanguinis evacuatio ex ſecta vena prodeſſe poſſit? Quæcunque vena ſecetur, id quidem; quo menſtruatio movetur, & utero primùm dein, univerſo corpori moleſtum eſſe poteſt, nequaquam educitur. Neque ſi hirudines applicentur venis cervicis uteri, modò nihil in his reſtagnet, commodum ullum ſequitur. Et fabuloſum omninò eſt ſectione venarum pedis, uterum expurgari: nullum enim peculiare commercium eſt inter venas pedum, & ea, quæ in utero conſiſtunt.

Medicus imitari debet naturam benè quidem operantem, inquis, Galene. Igitur ſi poteſt, eos poros aperire debet Medicus, quos natura cum benè operatur, recludere conſuevit in utero. Num ſi apoſtema, vel vena varicoſa, vel ſpina aliqua ſit in brachio, prodeſt adapertio, vel ſectio facta in altero brachio, vel in pede? Sepiſſimè quidem neque prodeſt, ſi malum ſit in eodem pede. Nam locus aptus adapertioni abſceſſus, exempli gratia, vel ut quævis cauſa morbi, & id, quod noxium eſt, & parti alicui inhæret, expurgetur, nequaquam latiſſimè patet Galene. Neque quævis ſectio vaſorum, vel pororum adapertio neceſſitati ſatisfacit; adeò ut non rarò cum malum ſit in digiti articulo, ſectio facta in eodem digiti articulo, propter chirurgi imperitiam, ſpes fruſtetur ægrotantis: quoniam etſi non magna corporis pars ſit digitus; neque magna digiti pars ſit articulus ejuſdem; ſectio tamen nequaquam in quacunque articuli parte eſt æque conveniens.

GAL. Ego ([2]) autem credideram, menſes moveri mulieribus ex ſanguinis in toto corpore ſuberabundantia; quoniam domi degunt, & ſegnem ducunt vitam: ut ſi ritè non procedant, venæ ſectio defectum ſuppleat.

ERAS. Falsò credidiſti. Sivè abundet, ſivè non abundet ſanguis in fœminæ corpore, niſi aliquid menſtruatim fiat in utero, nulla unquam fiat menſtruatio. Aliquando cum magna ſit in univerſo corpore ſanguinis inopia; fœminæ tamen propter ea, quæ in uteris fiunt, profluvio pereunt ſanguinis ab utero: & non ſemel, cum non deſit ſanguis, hac menſtrua evacuatione eædem deſtituuntur. Nec ſi ſanguis abundet, ratio ulla eſt, cur ab utero potiùs, quàm ab aliis partibus ſingulis menſibus fluere debeat; niſi hæc, quòd ſingulis menſibus aliquid fit in utero. Cumque biduo, vel triduo poſt menſtruum fluxum fœminæ (maximè ſi largiori victu tunc utantur) tantundem humoris in vaſis habeant, ac antè menſtruationem habebant; non ipſis, ex hoc, poſt biduum, vel triduum iterum fluit uterus.

Menſes ([3]) moventur mulieri, iis, quæ in utero fiunt, ad conceptionem ordinata; ſivè quorum uſus eſſet fœtui, ſi illa conciperet: poteſt autem homo concipere, quocunque anni tempore, & illis maximè ſiſtuntur, & retinentur menſes, quæ minùs cogitant de prole ſuſcipienda; & minùs cogitant de iis, quorum cogitatio movet partes conceptioni dicatas.

Aves quæ marem non admittunt; aut non pariunt ova, aut pauciora ſanè pariunt. Suntque, quæ concipiunt quidem ova; ſed illa parere nequeunt; quo-

(1) *In defectu menſtruorum, nihil iuvat ſanguinem mittere.*

(2) *Menſes non moventur mulieri, ex ſanguinis in toto corpore abundantia*

(3) *Quid analogum eius, quod movet menſes homini, certis temporibus moleſtat cæteras animantes.*

quoniam maris congreſſu uterus earum, neque fovetur, neque excitatur tùm ad ritè concipiendum; tùm ad pariendum ova. Moriunturque ſæpè ex hac cauſa incluſæ aviculæ, quoniam dulci maris deſtitutæ conſortio infœcunda, quæ conceperunt ova, parere nequeunt. Sic feles, & canes, & vaccæ, & equæ, aliæque animantes, cum illud movetur in ipſarum uteris, quod conceptioni inſervire debet, niſi marem admittant; malè habent; & quandòque in furorem aguntur. Neque toto reliquo anni tempore; licèt pluries nunc majorem, nunc minorem habeant ſanguinis copiam; quàm cum veneris æſtro ſunt percitæ, & cum ipſarum uteri moventur; ſimile aliquid patiuntur.

In (1) his autem omnibus unum, idemque eſt principium; una, atque eadem eſt, vel ſaltem ſimilis in omnibus explicandi ratio. Sed cum differant corpora animantum, differant & hominum corpora, differant mores, & ingenia, differant conſuetudines, & variæ, atque variæ ſæpè concurrant aliarum cauſarum complicationes: aliis citiùs, aliis tardiùs movetur uterus; eſtque fluxus aliis mulieribus magis, aliis minùs copioſus; aliis magis, aliis minùs ſanguinolentus; & in aliquibus eſt omninò albicans; & mucoſitatis, aut albuminis ovorum impuriuſculi ſpeciem refert; & in aliis aliter fit.

Mulieres (2) quòque reperiuntur, quibus primis conceptionis menſibus fluat uterus. Quòd contingere videtur: quoniam in aliqua uteri parte illis temporibus aliquid etiam ſecernitur ab humoribus ad uterum appellentibus; quòd tamen non tranſit in fœtus uſus; vel quia illi parti non adhæret placenta, quæ tunc exigua eſt; vel quia adhùc uterus non eſt ſatis explicatus, & diſtentus, vel ob aliam rationem. Idque retentum in anguſtis meatubus illius uteri regionis, vitium conſuetis temporibus concipit, & conſueto more fluxum concitat.

GAL. Quid autem tibi videtur, Eraſiſtrate, de ſanguine, qui ab hæmorrhoidibus fluere conſuevit: quo retento, natura enim ſæpè expurgatur, pleuritis, peripneumonia, cæcitas, epilepſia, aliique morbi fieri poſſunt; ut experientia fortè edoctus, pluries monuit Hippocrates?

ERAS. Sivè (3) dicamus ſanguinem univerſum, aliaſque liquidas corporis ſubſtantias debere eſſe omninò reſolubiles, non relicta fæce, ut ait Helmontius, quæ poſtea alicubi deponatur; ſivè dicamus, nil debere eſſe in ſanguine; quod per meatuum, & pororum anguſtias non poſſit facilè permeare; utcunque contingat, humores corporis particulas nonnullas habere vel minùs reſolubiles: vel minùs aptas in circulum ferri, & meatus penetrare, & è vaſis in vaſa transfundi; neceſſum eſt eaſdem particulas alicubi impingentes obſtructiones primùm facere; deinde alias, atque alias circa partem illam congregari, & circumexiſtentia vaſa, propter impeditum liberum humorum motum, nonnihil intumeſcere, & turgere.

Quæ cum contingere poſſint in quacunque corporis parte, frequentiſſimè obſervantur in illis locis; per quos repunt hæmorrhoidales venæ. Idque fit, vel quia pars illa minùs movetur, quàm brachia, & crura, exempli gratia; vel quia diaphragmatis motu, & viſcerum preſſu minùs urgentur ea, quæ

(1) *Non eſt in omnibus menſtruatio ſimilis; & quare?*
(2) *Fœminæ pleræque utero gerunt, & menſes habent. & quare?*
(3) *Quid moveat fluxum hæmorrhoidalium venarum, aut aliarum.*

Digitized by Google

quæ in vaſis ultimi inteſtini continentur, quàm quæ ſunt in ſuperioribus inteſtinis, vel quia extremum inteſtinum aliquid ſuſcipit ab impurioribus, & inutilioribus excrementis, à quorum proximitate, dum tranſeunt, contaminatur etiam pars aliqua ipſius inteſtini; vel ob alias rationes: ſunt enim multiplices rationes propter quas in una potius parte, quàm in alia morbus aliquis, & congeſtio aliqua fiat.

Cæterum (1) quacunque de cauſa in inteſtino potiùs recto, quàm alibi pars aliqua intumuit, & circumexiſtentes venæ particulis turgidæ factæ fuerint, ad motum circulationemque minùs idoneis; ſi vel ſponte, vel Medici induſtria (naturam rectè operantem, ut inquis Galene, imitati) diſrumpatur pars illa, vel aperiatur, primùm effluet id, quod antequam deponeretur in hæmorrhoidas mixtum ſanguini inutile erat, & morbos parere poterat, & id quod minùs aptum erat ad anguſtias vaſorum pervadendum. Poſtea ſi quid aliud conſequitur utiliorum humorum, eò meliùs unà expurgantur reliquiæ fortè adhùc in parte affecta reſtagnantes. Ac demum ſi fluxus ſiſtatur homini benè eſt; ſi quidem id potiſſimùm evacuatum eſt, quòd non ſolùm inutile, ſed noxium inſuper erat, & partem ſaltem illam moleſtabat.

Verùm (2) ſi pars illa neque ſponte, neque arte diſrumpatur, ac aliquid circulationi ineptum ab humoribus præterfluentibus raptum ad oculos, vel ad aures feratur; poteſt hominem cæcum, vel ſurdum facere; delatum ad pleuram poteſt lateris dolorem excitare; ad alias partes à ſanguine circumfluo illud idem propulſum, vel epilepſiam, vel alios morbos progignet: veluti dixiſti, Galene, ab Hippocrate monitum.

At (3) ſi adapertis hæmorrhoidibus, & expurgatis particulis inutilioribus in illis locis ſtagnantibus, fluxus minimè ſiſtatur, ægrotabit poſtea homo ex hac alia cauſa: ubi ſcilicèt via pateat, multùm evacuabitur ejus, quod ut iliter ad corporis uſus fuiſſet retentum.

Accidit autem non rarò, multas eſſe in ſanguine; ac multas continuò generari è cibis, potibuſque particulas inutiles, & ad vitæ functiones minimè aptas; quæ facilè deponantur in ægrotantes hæmorrhoidas; & unà expurgentur cum aliqua portione eorum, quæ utiliter retinerentur. Atque ideò ſæpè niſi ſanguis, & humores alii priùs corrigantur; & niſi priùs functiones, quibus alimentum perficitur, promoveantur; præſtat diutiùs aliquantulum fluere hæmorrhoidas, quàm obſerari.

Accidit(4) item frequenter multa expurgari per hæmorrhoidas, quæ re vera non ſunt ſanguis, ſed vel ſeroſitates, vel mucoſitates ſimiles iis, quæ copiosè è naribus fluere ſolent: ſanguis tamen videntur; quoniam exigua ſanguinis quantitate perfuſa, ſanguineo inficiuntur colore.

In (5) his autem omnibus, aliiſque ſimilibus, quævis ſanguinis miſſio ex ſecta vena obeſt potiùs, quàm prodeſt. Enim verò quæcunque alia vena ſecetur ex iis, in quibus nihil reſtagnat, vel nihil prorſus educitur ejus, quod no-

(1) *Fluxus hæmorrhoidalium quandòque juvat; & quare?*
(2) *Suppreſſio hæmorrhoidalium poteſt eſſe cauſa morborum graviorum.*
(3) *Fluxus immodicus hæmorrhoidalium morbos facit.*
(4) *Non id omne quod per hæmorrhoidas fluit, ſanguis eſt.*
(5) *Suppreſſio hæmorrhoidibus non expedit venas alias ſecare.*

Google

noxium eſt; vel ſi quid educitur, caſu, fortunave educitur; (idque nulla arte præcognoſci poteſt) vel plus boni, quàm vitioſi ſanguinis emittitur, ſed frequentiſſimè, quæcunq; tandem vena eligatur pro ſectione, nihil omninò evacuatur ejus, quod circa ultimum inteſtinum morbum facit. Et idcircò in hoc etiam caſu, ut in aliis, ſi ſanguinis miſſio pernicioſa non eſt, inutilis certè eſt.

GAL. Sanguis verò, qui naturæ ſalutari criſi è naribus fluit: & à graviſſimis morbis hominem liberat; non videtur hujuſcemodi.

WILL. Has fortè ſanguinis ſpontaneas eruptiones, quæ *in febribus* potiſſimùm fiunt *circa morbi* (*a*) *criſim* (*ſcilicet poſt materiæ pepaſmum*; *hoc eſt ad ſecernendum præparationem*) difficiliùs quàm reliquas imitari poteſt Medicus; quoniam *tempus optimum* mittendi ſanguinis *neſcitur*; neſcitur opportunus ſectioni, & miſſioni locus.

ERAS. Et (1) quidem multæ aliæ fieri poſſunt, aut ſanguinolentæ ſubſtantiæ evacuationes ſimiles iis, quæ ab hæmorrhoidibus fieri conſuevere. Nihil enim prohibet, quin aliis corporis partibus ſimilia prorſus accidant, ac hæmorrhoidibus. Quæ aliquando ubi tumeant, & vitioſo humore repletæ fuerint; niſi Helmontius, aut alius remedium proferat quo vitium corrigatur, & redeat humor ad utiles uſus; arte adaperiri poſſunt. Id autem fieri nequit tùm in interno abſceſſu; tùm ubi interna corporis vaſa varicoſa facta fuerint, & reſtagnanti aliqua tumeant ſubſtantia; & quævis alia ſectio, cum nihil evacuet è loco, in quo morbi cauſa hoſpitatur; inutilis eſt; & neceſſitati minimè ſatisfacit.

Verùm (2) enim vero, animadvertendum inſuper eſt, ea quæ præcipitantur, exempli gratia in ſanguine, vel in aliis humoribus; quæ poſtea ſudoribus, vel urinis, vel dejectionibus plerunque evacuantur; nequaquam evacuari poſſe per ſectam venam; vel per adapertum arte in quacunque parte corporis foramen, niſi eò contendant ea ipſa, quæ præcipitantur: quòd quidem Medicus divinare nequit. Aliquando tamen ſi abſceſſus, vel tumor appareat tanquam veriſimile credere poſſumus: dum omnia confuſa in circulum aguntur, circa tumorem retineri, & congregari ea, quæ præcipitantur ab humoribus. Circa tumorem enim, vel abſceſſum, vel ulcus non rarò inveniuntur obſtacula quædam, quæ non ſinunt ultra meare ea, quæ jam præcipitata ſunt. Et adapertio loci illius ſponte eveniens, vel arte inſtituta (ſi oculis pateat, vel & manibus tractari poſſit) ſalutem plerunque affert; cum quævis alia ſectio, & adapertio inutilis ſit.

Item (3) præcipitationes, vel alia ſimilia frequenter fiunt, atque contingunt in humoribus fluentibus per unam determinatam corporis partem non verò per alias. Terræ, inquam, atomi, exempli gratia; & arenulæ, licèt ubique, ſi ea concurrant, quæ ad hoc ſunt neceſſaria, præcipitari poſſint ab humoribus; & licèt lapides, & tophi ex iis: quæ humores conſtituunt, ubi-

(*a*) Will. de phlebotom.

(1) *Pleraque criſes per ſpontaneas eruptiones ſunt ſimiles fluxui hæmorroidali, ſimiliterque moventur.*

(2) *Quæ præcipitantur à ſanguine, non deducuntur per ſectam venam.*

(3) *Præcipitationes ſæpè, ac coagulationes fiunt in una parte ſanguinis non in aliis; & in determinato vaſe, non in aliis. Ita etiam, & rarefactiones.*

ubique concreſcere poſſint; frequentiſſimè tamen hæ terræ, & arenarum præcipitationes ab humoribus; & lapidum, tophorumque concretiones in renibus tantùm contingunt, & renes tantùm moleſtant: quoniam frequentiſſimè contingit renes tantùm id habere, quod neceſſarium eſt ad præcipitationes, & concretiones iſtas.

Exemplum clariùs minimè ſuppetit; Vos quæſo, ſi quod habetis, afferte. Ego rem ſic concipio: aliquando in parte corporis determinata (cum ceteræ nihil hujuſmodi habeant) aliquid reperiri; quo mutetur diverſimodè, præcipitetur, vel attenuetur, aut aliter afficiatur aliquid ex iis humoribus, qui per partem illam excurrunt. Id autem tùm ſalutare, tùm perniciosum homini eſſe poteſt; pro ut variæ ſunt morborum ſpecies; & varia ſunt, & diverſa nimis, quæ ſic fieri poſſunt.

WILL. Si placet Helmontio, exemplum afferam ex chymicis operationibus mutuatum.

HELM. Quid ni afferas!

WILL. Oleum tartari in vaſe ampliori, vel potiùs contentum fiſtulis inter ſe communicantibus, agitetur leniter, & in circulum feratur, veluti ſanguis; & è determinato vaſis, vel fiſtularum loco guttatim influat in pertranſeuntem oleum tartari, vitrioli ſpiritus; ſtatim ebullient utrique liquores in illo peculiari loco, ſivè vaſis, ſivè fiſtulæ. Poſtmodum, & præcipitatio fiet pulveris vitriolati tartari circa illum eundem locum potiùs, quàm alibi; & deducetur pulvis ad determinatas potiùs quaſdam fiſtulas, quàm ad alias; & ad determinatum quendam vaſis, ſivè fiſtularum locum, quàm ad alium.

ERAS. Itaque quam, pleræque tùm præcipitationes, tùm coagulationes; tùm mutationes aliæ fieri poſſunt in peculiari aliqua corporis parte, & circa illam; propter ea, quæ ſanguini, aliiſque humoribus in determinata illa corporis parte permiſcentur; & propter ea, quæ circa illam, & non ubique fiunt.

Quòd (1) ſi propterea homo ægrotet; patet quid in his, ſimilibuſque venæ ſectio prodeſſe poſſit! venæ, inquam, nullam peculiarem habentis communionem cum eâ parte; in qua morbi ſedes, origo, atque fomes, & cauſa exiſtit! Quæ ſi contingat ſpontè diſrumpi; arte enim, interna cum ſit, aperiri nequit, criſis aliqua tunc fiet; & aliquado evacuatio eſſe poteſt ſalutaris: videlicet ſi id, quod prodit, non colligatur in ſinus; ſed extra corpus feratur unà cum ſanguine, vel unà cum ſanguinolenta ſubſtantia morbi cauſa expurgetur; vel abſumatur; & æger relinquatur in eo virium ſtatu: ex quo ad ſanitatem reduci, & integer fieri poſſit. Hæc natura quidem fieri poſſunt, ut dictum eſt; ſed natura ſecùs etiam contingere poteſt; & æger vel moritur poſt diſruptionem; vel etiam poſtea malè habet.

In (2) his autem ſimilibuſque, in quibus cæcus etiam eſt benè oculatus medicus, ſi caſu aliquid tentandum erit, & de ægroti vita, ubi non ſit nefas, periculum facere; illæ potiùs evacuationes ſollicitari debebunt, quibus frequen-

(1) *Nequè cum quicquam præcipitatur, aut coagulatur in ſanguine, venæ ſectio auxilium ullum afferre poteſt.*

(2) *Si caſu, & cæca mente evacatio aliqua tentanda eſt, una potiùs ex iis, quibus natura frequentiùs utitur, eligi debet; quàm ſanguinis detractio.*

quentiùs natura utitur; & illæ potiùs erunt procurandæ, quibus omninò ſuppreſſis, animal diu vivere nequit: ut eſt tranſpiratio; urinarum, & excrementorum alvi dejectio; bilis deſcenſus in duodenum, qui abſque pharmaco per os ſumpto, motu quodam extrinſecùs impreſſo ſollicitari poteſt: ità etiam, & ſalivæ uberior ſegregatio; & mucoſitatum à capite in fauces, vel nares uberior proventus procurari poteſt. Videlicet unum, vel alterum ex his, pro ut meliùs videbitur, vel quid aliud ſimile magis conſuetum naturæ tentari potiùs debet; quàm ſanguinem, quo vivimus, caſu profundere.

Difficultas ne ſupereſt alia Galene?

GAL. Non quam memini; niſi fortè aliquam habeat Willis.

WILL. Neque equidem nunc memini aliam; niſi fortè eam, quam afferre poſſet: ſi præſens eſſet Nathanael Higmorus: quo cum magna mihi fuit circa affectiones, quas appellant hyſtericas altercatio. Affectionem enim, quam plerique dicunt hyſtericam; ſanguinis, & pulmonum Higmorus; ego verò cerebri potiùs, & generis nervoſi affectum eſſe exiſtimavi: in quo cenſeo memini me fuiſſe deceptum.

At (1) ille, inter cætera argumenta, adducebat maximum levamen, quod ex ſanguinis miſſione hyſtericis contingeret. Ego verò contra ingenuè profeſſus ſum; *mihi phlebotomiam in hyſtericis* (a) *ſæpius experto ſucceſſum iſtum tam confidenter* ab Higmoro *promiſſum defuiſſe. Urgente paroxyſmo, haud minùs quàm inſtante febris criſi, ſanguinis miſſio rarò indicatur: quippe natura cum hoſte ſuo acriter decertans, quò minùs perturbatur, eò citiùs, & mitiùs, & meliùs ſe expedire ſolet.*

Semel (b) *cum acceſſio hyſterica diutius, perduraſſet, memini me venam incidiſſe; e cujus orificio ſatis largo ſanguis effluxit non tenuis, & flatulentus; ſed craſſus, & antequam frigeſceret in pelvi concreſcens; nec tamen paroxyſmus illicò tranſiit, aut ſerenitas univerſalis: quam ita glorioſè* ſpondebat Higmorus, *illicò inducta eſt.*

Plures etiam (c) *novi invaletudinarias, quæ cum affectibus hyſtericis primò tantùm leviùs, & rariùs obnoxia fuerint: poſt copioſas, aut phlebotomias, aut hæmorrhagias ſpontaneas* (quod notatu dignum eſt) *ſtatim iſtius morbi paroxyſmis gravioribus, & crebrioribus infeſtari cœperint.*

HEL. Sunt hyſtericæ affectiones (*d*) ſecundariæ; & nervi quidem in ipſis læſi apparent; ſed non ſunt læſi, niſi quatenus cerebrum, & nervorum principium auſcultant inferiorum regimini.

Principium autem nervorum ſæpè odoribus aliis perturbatur, odoribus aliis conquieſcit, & placatur, abſque ulla cujuſlibet ſubſtantiæ ſenſibili evacuatione: ſcilicèt non eſt copia ſanguinis, quæ illos excitat affectus; neque aliud, quod ſenſibili evacuatione indigeat.

ERAS. De his igitur in preſenti dicta ſunt ſatis; ac videbimus poſtea cum alius congreſſus erit, ſi quæ alia videbuntur addenda.

DIA-

(*a,b*) Will. de paſſ. hyſter. contra Higmorum.
(c) Will. de paſſion. hyſter. contra Higmorum.
(*d*) Helmon. paſſim.
(1). *Hiſterica non ſanantur miſſione ſanguinis; & non rarò ab eadem pejus ſe habent.*

DIALOGUS

QUARTUS.

ERAS. QUanquàm hactenus, Viri Clariſſimi, omne ferè ſtudium adhibuimus, ut rationes perpenderentur, propter quas ſanguinis miſſio è vaſis, in quibus nihil reſtagnat, admittenda ne in morbis, an non admittenda videretur; ac licèt nunquam, vel nimis raro venarum ſectione convenire oſtenſum ſit: fortè tamen in inquiſitione illa aliqua fuit noſtra deceptio; qua id minimè cognoverimus, quod magis expediat. Quid enim facilius, quàm mentes decipi hominum; dum non omnia circumſpiciunt, quæ priùs conſiderari debent, ut rectè aliquid decernatur? Et fortè aliquis noſtrum minùs acriter, ac minori diligentia, quàm fieri potuiſſet oppoſitam ſententiam tutatus eſt; idcircò norma veluti aliqua utendum cenſeo; qua denuò examini ſubjiciantur ea, quæ dicta ſunt: ut majori demum cum fiducia recta nos, & veritati conſona ſenſiſſe, affirmare valeamus.

Norma autem iſta, quantùm ego dignoſcere poſſum, eſſet diligenter de his periculum facere; & eorum ægrotantium, qui ſimili morbo laborarent, alios deſtituere omni artis auxilio, præterquàm dieta, ſivè tenui, ſivè pleniori, pro ut meliùs videretur; aliis verò venas ſemel, aut pluries ſecare, & ſinere ſanguinem fluere: ſervata tamen quantitatis ratione, quæ non minima ſit, quæ nihil hominem mutet; neque ſit magna, quæ hominem perdat. Quòd ſi plures ſanarentur ex iis, quibus miſſus; quàm ex iis, quibus ſanguis miſſus non eſſet, prodeſſe miſſionem, ac aliquos ſervatos propter ſectam venam; aliquos periiſſe propter omiſſam venæ ſectionem, affirmare poſſemus.

GAL. Valdè dubito ex quorumnam numero plures ſervarentur.

ERAS. Neque nunc, nobis mortuis, hæc experiri licet. At ſi vitali fruerer aura, profectò non ſolùm non ampliùs auderem, quod olim auſus ſum, deteſtabile carnificis occupare miniſterium, & vivorum (*a*) corpora incidere ut poſituram, colorem, magnitudinem, figuram, ſitum, ordinem, connexionem, communionemque partium in ſpirantibus membris cognoſcerem; verùm etiam ex profeſſo cum alieno periculo, an unquàm ſanguinis miſſio profutura ſit, cognoſcere nollem: ſerò ſcilicet, cognovi tamen, humanitatem, & pietatem, & commiſerationem decere hominem; ac ſi quem iſta decent, Medicum maximè decent.

Iis autem, quæ de utilitate, & detrimento accepto à ſanguinis miſſione vulgò traduntur; non eſt omninò credendum: quoniam frequenter hominem latet utilitas; latet, & damnum; & frequentiſſimè homo idem decipitur ab

(*a*) Eraſ. rel. Corn. Celſo lib. 1.

his, quæ in ipſomet fiunt; & ab his, quæ fiunt extra ipſum; & ſæpè exiſtimat noxia, quæ utilia ſunt; & utilia, quæ ſunt noxia; & ſæpiſſimè bona, ac mala multa ſibi promittit, vel timet ab his, quæ neque boni, neque mali quicquam conferre poſſunt.

Nonnè fuerunt Populi vaſtiſſimæ regionis accolæ, qui fuſis ad Crocodilum precibus, mala multa vitari, & bona multa homini contingere poſſe crediderunt! Quos quidem unà cum Sacerdotibus hujus ſuperſtitionis illuſit Cleomenes Alexandrinus, (*a*) qui læſus in puero, quem rapuit Crocodilus, Crocodilorum venationem impetraſſet: niſi Sacerdotes, qui noluerunt ipſorum Deum ludibrio haberi, magnam argenti quantitatem in ſuum ærarium contuliſſent: qua recepta, condonavit venationem.

Si mos inter homines inſurgat, quocunque oleo, vel amurca ægrotantes deliniri; quocunque ſigno ſivè trianguli, ſivè pentagoni, ſivè eo, quod dicunt Salomonis ægrotantes ſignari mos ſit, poſt breve tempus complures reperiemus conſtanter tùm obteſtantes, tùm jurantes ſe illo oleo, vel amurca, vel quocunque inani ſigno à gravioribus morbis fuiſſe curatos.

Apud eos, quorum in uſu frequenti eſt ſanguinis miſſio, multi eadem dicuntur levati, atque ſanati: apud alios nulla eſt in morbis ſectionis venarum neceſſitas; nulla, ſi unquam contingit venas ſectas fuiſſe, à fluxu ſanguinis deprædicatur conſecuta ùtilitas.

Quibuſdam ſatis eſt, ſi non omnes moriantur, quibus ſanguis mittitur; ut ſuperſtites omnes miſſione credantur ſervati. Aliis ſufficit, ſi unus perierit ſanguinis profluvio; ut poſtea eos omnes, quibus ſanguis mittitur, perituros exiſtiment.

Quamobrem, omiſſis iis, quæ vulgò aut traduntur, aut creduntur, te maximè deprecor, Galene. & tuam obteſtor fidem, referas an inter innumeros, quorum ego ægritudines narravi, aliquos notaveris mortuos; qui re vera ſervari potuerint; ſi ego illis venas ſecuiſſem? Poſtmodum te, atque Willis exoratos velim, referatis; an unquam longiſſimo tempore, quo rem Medicam egiſtis, obſervaveritis ægrotos, de quibus certò, & ſine dubitatione affirmare valeatis, ſanguinis detractione è vaſis, in quibus nihil ſeſtagnat, fuiſſe ſervatos? Ab Helmontio autem nihil hujuſcemodi ſperare debemus; qui neque aliquem mortuum ob omiſſam; neque aliquem ſervatum ob admiſſam ſanguinis miſſionem cognovit unquàm. Quin etiam idem Helmontius multos recenſet phlebotomia omninò necatos à Medicis:& nemo noſtrum multoties ſic prorſus ſeſe rem habere, ut Helmontius ait, inficiari poteſt. Nos verò non recenſeamus mortuos ex ſanguinis miſſione; ſed vel mortuos ex non admiſſa, vel ſervatos ex admiſſa.

WILL. Satis hoc ego, atque Galenus, aliique complures non rarò teſtati ſumus; qui ſanguinem eſſe vitæ theſaurum; & niſi neceſſitas urgeat parcendum ſanguini; & nonnullis in morbis idem eſſe venam ſecare, ac hominem jugulare, pluries docuimus. Neque ego, quòd memini, notavi ullos, qui ob præteritam procul dubio in curatione ſanguinis miſſionem mortui ſint: ſivè, quod idem eſt, qui miſſo ſanguine certò ſervati eſſent. Notavi quidem pleroſque, qui poſt ſanguinis miſſionem meliùs ſeſe habere viſi ſunt.

GAL.

(*a*) Ariſtotel. de re famil. lib. 1. num. 33.

GAL. Occaſio autem tulit, ut ego affirmarem nonnullos periiſſe ob omiſſam à te Eraſiſtrate, vel à ſectatoribus tuis ſanguinis miſſionem: nonnullos etiam notavi ex hoc maximè ſervatos, quòd opportuno tempore ſanguis illis fuerit detractus.

EBAS. Hos, (1) quæſo, refer, Galene.

GAL. In commentariis de diviſionibus cum multorum ægrotantium hiſtorias retuleris, Eraſiſtrate, notavi libro priore puellam Chienſem ob omiſſam à te in curatione ſanguinis miſſionem fuiſſe mortuam. Notavi, inquam, vel ſic notare operæ pretium fuit.

HISTORIA PRIMA.

Puellæ Chienſis ſputo ſanguinis, aliiſque affectionibus laborantis.

ERAS. MEmini puellam Chienſem, *cui purgationes* (a) *longo tempore ſuppreſſæ fuerant; deinde ſubſecutæ ſunt tuſſiculæ, unà cum rejectione pituitæ. Proceſſu verò temporis, & ſanguinis* ab ore *rejectio ſupervenit. Tùm quod ad circuitum purgationum* ab utero *attinet, interdum illæ in quatuor, interdum duobus menſibus redibant. Etiam iiſdem fermè diebus, quibus purgationes fiebant, ipſa rejectio* ſanguinis ab ore *accidere ſolebat, diebuſque tribus, aut quatuor perdurabat. Quapropter inde perſpicuum erat*, ſivè, ut rectiùs dicam, perſpicuum tunc mihi videbatur *illam id genus excretionis* ab ore *loco purgationum*, ſivè ad ſupplementum purgationum ab utero *ſortitam fuiſſe. Inſequebantur autem iis ipſis diebus febriculæ; quæ poſtea deſinebant. Primis autem temporibus ipſa potionibus, & fomentationibus uteri, & ſubditis, ac victus ratione ad hoc idonea medicari accepta eſt: Aderat enim circa os uteri non intenſa*, ſed notabilis *durities. Verùm cum remedia nihil omninò* per menſes *promoverent, ac uno perpetuò circuitu gravitas in lumbos incumberet, humiditaſque nulla compareret; illicò febres continuæ intenſiores prioribus exortæ ſunt: quas, & tuſſes vehementes poſtquam corpus jam mollius* circa os uteri *factum eſſet, inſecutæ ſunt. A curatione igitur circa uterum adhibenda abſtinuimus, difficile eſſe arbitrati, durantibus adhuc febribus*, per eam partem *purgationes facere. Reliquis verò remediis uſi ſumus: quemadmodum, & in hujuſmodi & in aliis affectibus conſuevimus. Præterea ad medendi rationem, ipſo purgationum circuitu obſervato, cibaria ſubtrahebamus. Eaque ratione rejectio ſanguinis non ampliùs, quàm ſemel, eademque in pauca quantitate ſupervenit.* Verùm poſtea rejectiones ab ore purulentæ factæ ſunt: & fœmina tandem mortua eſt.

Si dicas alia remedia fuiſſe omiſſa, quæ mihi fortè erant incognita; & eorum uſu à tuberculo primùm, & poſtea ab ulcere, quod erat in aliqua parte interna pectoris, puellam ſanari potuiſſe, non equidem contendam: Sed pati, non poſſum, quòd dicas, illam mortuam ob omiſſam ſanguinis miſſionem.

(a) Eraſiſtrat. relat. à Gal. lib. de venæ ſec. adv. Eraſiſtrateos cap. 3.

(1) *Malè Gal. binos ægrotantes ex iis, quos in commentaria retulit Eraſiſtrat. ob omiſſam venæ ſectionem pronunciavit mortuos.*

nem. Illius etenim morbus non erat in ſanguine; neque à ſanguinis copia factus fuerat: ac ſi à ſanguinis copia factus fuiſſet; copia illa jam non aderat, cum ego fœminam curandam ſuſcepi; neque humorum copia ulla, niſi continuò addas, multo tempore perdurat.

GAL. Sic occaſio tulit; Eraſiſtrate: & hoc profectò in illa controverſia conſtanter aſſeverandum fuit, mortuam fuiſſe puellam Chienſem ob non detractum ſanguinem. Nec Teuthræ commilitoni, & concivi meo, qui me tutabatur, & mea defendebat, contradicere æquum fuit.

ERAS. Quis hic Teuthras fuit? quid tibi cum militibus, etiam ſi concivibus? aut quid militi cum re medica? Erat ne fortaſſis Teuthras hic in bello, quòd cum Medicis gerebas? commilito?

GAL. Mox audies; ſed priùs accipe aliam hiſtoriam ſimili morbo, puella Chienſis, ægro tantis mulieris.

HISTORIA SECUNDA.

Mulieris tuſſi, ſpirandi difficultate, ſanguinis ſputo, aliiſque affectionibus laborantis; & tandem extinctæ.

Mulierculam (a) *quandam, quæ viginti, uniuſque annorum ætatem agebat; ac ex menſtruæ purgationis retentione*, ut tunc videbatur, *faciem rubicundam obtinebat, tuſſiebatque paululum, & difficulter ſpirabat, Medici curare adorti, primùm quidem membra illius laneis vinculis leniter excipiebant; & in inedia exigere jubebant; venam autem ſecare nolebant; noſque id facere volentes prohibebant. Quia verò domeſticis ipſius mulieris familiariter utebantur; & ætate me erant multò ſuperiores, facilè ipſis eſt habita fides. Ego quidem illis venæ ſectionem tunc temporis ſuadere non conatus ſum, ſed interrogavi num mihi per eos liceret, ſanguinem ad vias uteri remediis, quæ hoc efficere poſſent, provocare. Quod cum illi promptè conceſſiſſent adii familiarem ipſius ægrotæ obſtetricem; quam, & exhortatus ſum, ut uſum illorum experiretur. Verùm illa remediis hujuſmodi, tempore, quo factum id oportebat, uſam fuiſſe ſe affirmabat: quando ſcilicet menſtrua purgatio futura in expectatione erat: recitabatque remedia ordine, quæ mulieri obtuliſſet: & hæc quidem commoda alioqui erant; eamque ob rem, quò minùs efficacia fuiſſent, nequaquam illorum imbecillitate factum eſſe videbatur. Poſtquam igitur ego iſta percepiſſem, ſimulque à retentione ſanguinis quartum jam menſem præteriiſſe animadverterem, denuò cum Medicis illis congreſſus, ut ad venæ ſectionem ſe ſe converterent, perſuadere eis conatus ſum. Cum autem id facere noluiſſent, illorum animum demirabar; maximèque cum eniterentur, ut omni conatu apertis circa uterum venis, quamplurimis ſanguinem ſuperfluum illinc evacuarent: ſi verò alia quæpiam vena ſecaretur, noxiam ex eo evacuationem futuram arbitrarentur. At iis reſpondentibus, quòd vel abſque talis auxilii præſentia ſanguis exuperans ſola inedia evacuari poſſet; taciturnus diſceſſi; nihil bonæ ſpei de muliere propter tuſſim, & ſpirandi difficultatem concipiens. Aut enim ru-*

pto

(a) Gal. lib. de venæ ſectione adv. Eraſiſtrateos cap. 1.

pto vaſe ipſam ex thorace, pulmoneve ſanguinem ſputo ejecturam; aut ſynanche, aut laterali inflammatione, vel peripneumonia correptam iri præmeditabar— Atque ex his contingit vaſis diſruptio — Dum enim illa vehementiùs tuſſiret, ſanguis etiam unà extra prodiit. Atquì jam vel vulgò non pauci Medicos objurgabant (in quo ego maximè gaudebam; videbantur enim mihi triumphum canere) *quòd illi mierculæ venam incidere vetuiſſent: ſperabantque omninò futurum, ut etiam ſi id priùs non fecerint, hoc tamen tempore verecundia ducti, uſum præfati auxilii concederent. Cæterùm cum hi neque tum quicquam commoverentur; ſed potiùs vincula membrorum fortiùs adſtringerent, juberentque uterum remediis irritare, ac mulierem inediam ſuſtinere; ego ob ætatem, & celebre nomen virorum, nihil me ampliùs profuturum credens, illinc diſceſſi. Mulier quòque ipſa non ità multo tempore interjecto, inſanabili ſpirationis difficultate coercita*, propter ulcus, & ut conſequens fuit, ſaniei in pectore copiam interiit.

WILL. Multa quidem omiſſa ſunt à Medicis in curatione hujus mulieris, quæ principio ſimiliter, ac puella Chienſis, laboraſſe videtur tumore, ſivè tuberculo in pulmonibus, aut parte alia proxima; primùm exiguo, poſmodum majore: ex cujus diſruptione ſanguis, vel etiam ut ſæpe accidit, unà cum ſanguine aliquid aliud prodiit circa partem affectam collectum: ac tandem ob ulcus, ſaniemque, & partis corruptionem, difficilemque reſpirationem extincta eſt. Fieri potuit, ut ex catameniorum ſuppreſſione vitium aliquod ſanguis contraxerit, ex quo poſtea malum hoc ortum habuerit in pulmonibus. Quòd ſi ſanguinem mittere illi dignati non ſunt; ea tamen adhibere, quæ vitium corrigerent ſanguinis, & parti affectæ eſſent proportionata, non in vinculis tantùm ſpem ponere debuerunt: licèt ego hæc quòque in ſanguinis rejectione, & aliis in morbis uſurpaverim; quorum non mediocrem ſum expertus efficaciam. Ac (1) novi nonnullos à febre intermittente certiſſimè curatos *nodulo ex lino, aut charta involutis* (a) *arctèque compreſſo, & carpis, ubi pulſus micant, adeò ſtrictim alligato; ut in ea parte ſanguinis circulatio aliquatenus inhiberetur.*

ERAS. Quidquid ſit de vinculis ſivè laneis, ſivè aliis, ego quoque exiſtimo multa fuiſſe omiſſa in hujus mulieris curatione propter Medicorum imperitiam, & efficaciorum remediorum ignorationem. Exiſtimo etiam ab iis, quæ ab utero primùm fluere debuiſſent, potuiſſe ſanguinem vitium aliquod contrahere, quod corrigendum fuerat. Sed omnium minimè cenſeo, quòd ob omiſſam ſanguinis è venis, in quibus nihil reſtagnabat, evacuationem mulier mortua ſit. Nequè video, ut mulier iſta ſanguinis miſſione è venis in quibus nihil reſtagnabat, ſanari potuerit.

WILL. Ac quidem ab adverſariis tuis, Galene, in principio ſanguinis miſſio non erat ſic obſtinatiſſimè condemnanda; cum à te probaretur: ſicuti Pullarium, qui committendi prælii diem differebat, nequè contemnere, nequè omninò floccipendere debuit Flaminius Romanorum Dux; cujus exercitus tribus hoſtis conciſus, *atque* (b) *ipſe interfectus eſt*. Quinimò ſectio erat

ultro

(a) Will. de febrib. lib. 3. cap. 4.
(b) M. T. Cic. de divinat. lib. 1.
(1) *Ligatura an aliquid poſſint in morbis.*

ultro admittenda; neque profectò ex ipſa, mulier protinùs mortua eſſet; Verùm quòd tanto tempore, quo ægritudo perduravit, uſque ad mortem proximam, id ſolùm conatus fueris, ut ſanguis mitteretur, probandum non eſt.

ERAS. Malum vel non habuerat ortum à ſanguinis copia; vel progreſſu temporis morbo, & inedia, copia deſierat. Vel vitium non erat in ſanguine, iis vaſis contento, in quibus nihil reſtagnabat (ut ſunt vaſa, quæ ſecari ſolent) vel ſi in ſanguine aderat vitium, miſſione, & detractione unius portionis non poterat corrigi. Miſſione exiguæ quantitatis nihil, aut cum illa in magna copia fuiſſet, vix aliquid detrahi poterat ex parte affecta. Tu autem, Galene, cum nihil opportunè addere cognoveris iis, quæ à Medicis fiebant, in eadem efficaciorum remediorum ignoratione videris verſatus. Et ſanguinis tantùm multorum menſium ſpatio, & ad mortem uſque miſſioni inſiſtens; ac poſtea promulgans, ob omiſſam ſanguinis detractionem fœminam fuiſſe mortuam, nequaquam aliud voluiſſe videris, quàm plauſibilem nactus occaſionem, Medicos facere ridiculos; ac fatidici, & probatiſſimi viri nomen tibi comparare.

GAL. Etſi adipiſcendæ gloriæ occaſiones omnes, quas mihi fortuna dedit, nunquam fuerim aſpernatus, Eraſiſtrate, (a) ut diſcipulos etiam meos ſimiliter facere docuerim; tunc cum retuli *quam fortuna mihi viam præbuiſſet, qua apud Glauconem clarum nomen adipiſci poſſem*: tamen non illud tantùm me hac vice movit; verùm etiam quoniam dum de his cum medicis tunc loquerer, & illi te in teſtimonium adducerent, qui puellæ Chienſi, & Critòni nunquam ſanguinem detraxeris, ſuperveniens Theutras commilito meus, quique mei defendendi cauſa, ſi quid accidiſſet, illùc advenerat; *non flectes* (b) *iſtos unquàm, inquit, ut qui eò uſque ſtoliditatis, proceſſerint, ut & illos in memoriam revocent, qui Eraſiſtrati opera interierunt. Quid enim, inquit, aliud in cauſa eſſe potuit, quòd illi, quos nobis iſti proponunt, perierint; niſi quod in eis prætermiſſum ſit venæ ſectionis auxilium? Quin etiam ſequenti die* idem miles *tua de diviſionibus commentaria in publicum producta coram univerſo philoſophorum cœtu relegebat*. Cum multi autem philoſophi dicantur, ſcis tu, Eraſiſtrate, qui philoſophi de his rectè dejudicare poſſint. Relegebat autem tua commentaria Theutrás, *partim* (c) *ut indicaret tua culpa & Critonem, & puellam illam Chienſem periiſſe; partim, ut medicos natu grandiores ad colloquium provocaret. Verùm illi quia decertare cum adoleſcente infra dignitatem illorum putabant, non comparuerunt*. Ego verò eorum, qui juventutem meam aſpernabantur, mihique ſemper inſenſi erant, indignatus gravitatem, ea tunc dixi, quæ videbantur ab occaſione, quam Theutras dederat, expoſci: ſcilicet, ut cœtui ſuaderem Critonem, & puellam Chienſem ob omiſſam ſanguinis miſſionem periiſſe: & illa eadem poſtea ipſius Theutræ monitu literis mandavi.

Nevè credas me nunc tibi, aut doctrinæ tuæ aſſentari, Eraſiſtrate, ſcito (ingenuè enim fatebor) me complures vidiſſe, atque obſervaſſe ſimili morbo, ac puella Chienſis, (1) & muliercula Romana, ægrotantes; nullum tamen mea opera, meaque methodo fuiſſe ſervatum; neque ulla induſtria, ullove remedio,

(a) Gal. de locis affectis lib. 1. cap. 7.
(b,c) Gal. de ven. ſec. adv. Eraſiſtrateos cap. 1.

dio, quod prænoſcens periculum, ego noverim applicare, à faucibus orci aliquem illorum revocare potui.

Methodo, qua ego medendo ſum uſus, eorum, qui ulcere pulmonis laborarent; & vel ictu; vel caſu ab alto; vel tuſſi nimia; vel quòd immodicè clamaverint; vel pondus ſupra vires ſuſtulerint; vel ob aliam ſimilem cauſam ſanguinem rejicerent, nonnullos quidem ſanavi: quorum tamen ante tertiam, vel quartam diem curationem ſuſceperim. Nequè his omnibus ſanguinem detraxi; ut patet in hiſtoria, quam lib. quinto methodi medendi cap. decimo tertio retuli, ſplendidæ mulieris Romanæ (1) Quæ, cum audiviſſet ex iis, quæ ego tunc temporis docueram, principiò omninò obſiſtendum ſanguinis rejectioni, antequam ulcus phlegmonen contraheret: aliàs omnem poſtea operam futuram inutilem; cumque *ſive* (*a*) *ex catharro, ſivè vehementi tuſſi paululum quiddam per noctem expuiſſet, illico ad me miſit, præbere ſe promptam, aſſerens, ad faciendum quidquid ego voluiſſem*. Huic quidem mulieri, *quæ jam* (*b*) *quatriduum propter catharrum propemodum ſine cibo egiſſet, venam incidere non placuit*; ſed aliis uſus ſum remediis.

Ex iis verò, qui tribus, quatuorve diebus ſanguinem rejeciſſent (*c*) *aliquibus eorum inſanabile ulcus fuit. Quotquot autem phlegmone ſic occupavit, ut jam febricitarent, horum nullus eſt in totum perſanatus*. Atque ex his quidem omnibus, illi maximè inſanabiles, & nullam ex mea methodo opem ſperare potuiſſe viſi ſunt; qui non ab ictu, non ex nimio clamore, non ex aliqua repentina extrinſeca cauſa; *ſed* (*d*) *ex vitioſi ſucci eroſione ulcus in pulmonibus habuerunt; quorum aliqui ceu ſalſilaginem ſputum ſuum ſentire ſe ajunt: nam longo, arbitror, tempore omninò opus eſſe, ut ſucci corrigatur vitium.*

Vitium autem ſanguinis nequaquam miſſione corrigitur, ut pluries docui; ſed vel purganti pharmaco, diverſas facultates habente; vel medicamento diaſpermaton à me appellato; vel iis, quæ capiti, vel aliis partibus, à quibus malum procedat, provident medicamentis.

Cum autem in pulmonibus, vel in aſpera arteria, vel in alia parte pectoris diſrumpitur, aut eroditur aliquid; aut in tuberculum, grandineſque cogitur; & poſtea vel ſuppuratur, vel aliter corrumpitur, aliquando contingit nihil per os expurgari; & in principio aliquando nequè quidem tuſſiunt ægrotantes; nequè difficulter reſpirant: ut accidit Antipatro Medico Romano. Sed multi non rarò primò pituitam tuſſi reiiciunt, poſtea ſanguinem, deinde pus etiam. Alii verò primò ſanguinem expuunt, poſtea pus; vel unà cum pure ſanguinem, & quid aliud permixtum. Alii eodem tempore ſanguinem, & pus ex diſrupto in pectore abſceſſu emittunt; nonnunquam quid aliud cum his permixtum, ſivè pituita, ſivè ichor illud fuerit. Non pauci autem cum parùm, vel nihil prius tuſſiverint; aut ſi tuſſi fuere moleſtati, cum vix aliquid notatu dignum ejeciſſent, pus primùm reiicere viſi ſunt, cui nihil ſanguinis in poſterum permixtum apparuit. Et hæc quidem facta ſunt, vel cum antecedenti doloris perceptione, vel ſinè omni dolore. Ac mea medendi me-

(*a, b*) Gal. lib. meth. med. lib. 5. cap. 13.

(*c, d*) Galen. Meth. med. lib. 5. cap. 14.

(1) *Galenus neminem ſervavit ex iis, qui ſimili morbo, ne puella Chienſis, vel muliercula romana laborarunt.*

thodo nullus ex his ſanatus eſt. *Proinde facile* (a) *cognovi pulmones*, aliaſque partes internas ſæpe numero *haud abſimili affectu laborare, qualem in externis partibus videre ſolemus; cum à putrefaciente quopiam humore inficiantur:* quæ licèt ſanguinis miſſione minimè curentur; *verùm* (b) *has, & abſcindere, & urere poſſumus; pulmoni verò horum auxiliorum neutrum adhibere licet; quapropter omnes perire neceſſe eſt.*

ERAS. Non ego hoc unquàm dixerim, Galene, *eos omnes perire neceſſe eſſe*, qui his malis laborant: etſi ultrò admittam eoſdem ſanguinis miſſione minimè curari poſſe.

HISTORIA TERTIA.

Ægrotantis, & affectu interno pectoris extincti.

GAL. *Quidam, humorem* (c) *repentè expuit, liquida bili in colore perquàm ſimilem: medium videlicèt inter flavum, & pallidum; at nulla acredine infectum; atque ita quotidie majorem ejus quantitatem expuit. Deinde, levi ſuborta febricula, tabeſcere incœpit; adeò ut purulenta excrearet. Poſtea tractu temporis, quatuor videlicet menſium, exiguum cum pure cruorem rejecit; atque ſic aucta febre, magis conſumebatur: ac iterum, atque iterum plus expuebat; adeò ut magnam ſputi quantitatem redderet. Quòcirca magis increſcente febre, ac reſolutis viribus, eorum, qui tabe marceſcunt, exemplo, mortem obiit.*

ERAS. Hic ſimilis eſt puellæ Chienſi, niſi quòd non præceſſerat menſtruæ purgationis ſuppreſſio; neque purgationum muliebrium temporibus rejectio exacerbabatur. At hic tuus ægrotans vir erat, non fœmina: ac proinde huic non creſcebat malum ex iis, quæ præparabantur in utero.

HISTORIA QVARTA.

Aliorum, ſimiliter mortuorum.

GAL. *Deinde* (c) *alium vidi, eodem ferè modo ſex menſibus, ac alium quinque diutiùs laborantem. Igitur cum primus, quem conſpexi nihil quidem mali habere; ſed tandem affici viſus eſt: & alter nobis cum occurriſſet, ſtatim ab initio cognito malo, præſenti medicamento ſuccurrere tentavimus, ac multò magis etiam tertio. At quamvis multo negocio utrumque liberare conaremur; nihilominus horum nullus, neque alius poſt eos ſervari potuit.* Mea ſaltem, dixerim, methodo, Eraſiſtrate, nullus ſervari potuit.

ERAS. Cùm igitur videris mortuos, Galene, quotquot ad manus tuas eodem planè, ſimilique morbo laborantes pervenere, quo puella Chienſis, aut

(a b) Gal. de locis affect. lib. 4. cap. 8.
(c) Gal. de lo. affectis lib. 4. cap. 8.

aut muliercula Romana; temerè tam aſſeveranter affirmaſti, illas fuiſſe mortuas; quoniam ſanguis ipſis miſſus non fuerit.

His, qui mortui ſunt, vel abſtuliſti, vel non abſtuliſti ſanguinem? Utcunque reſpondeas; illud conſequitur, illas quòque tua methodo curatas perire debuiſſe. Neque ſuppreſſa menſtrua morbum in his faciebant leviorem. Neque ſanguinis miſſio vias aperit uteri; neque vitium ipſa corrigit, quod ſanguini, aut aliis humoribus certo ut plurimùm tempore impertitur ab utero.

Ac licèt principio mulieres iſtæ nullùm fortè damnum accepiſſent à non magna ſanguinis miſſione; ſtultum tamen fuit, poſtquam lapſu multorum menſium nimis, atque nimis extenuatæ erant, auxilii aliquid ex detractione te ſperaſſe. Et ſplendidæ illi alteri mulieri Romanæ, quoniam quatriduo tantùm parum cibi ſumpſiſſet, licèt adhuc non eſſet morbo, & tempore extenuata, venas minimè ſecaſti: ut certò conjiciam, te his etiam vix circa primas dies ſanguinem detrahere fuiſſe auſurum, ſi illarum curationem à prima die ſuſcepiſſes. At Medicorum quibuſcum concertabas, ut poteras ſumendæ erant pœnæ; & quæ Theutras dixerat, defendenda erant? Neſcio an hæc te, quantum opus eſt, excuſare valeant.

HISTORIA QVINTA.

Critonis angina laborantis.

CRito autem, quem meminiſti, *in (a) ſynanchicam plenitudinem jam inciderat*; cui, cum ut imminuerentur humores totius corporis, tum ut corrigerentur, catapotium præbui; quod præter alia caſtoreum habebat; *qua (b) alvus commodè illi ſubducta eſt*: ut neque tu quidem, Galene, de alia plenitudine; quàm ea, quæ circa fauces propter obſtructionem meatuum conſederat, dubitare debueris. Parti autem applicanda curavi, quæ mihi viſa ſunt magis convenire. Sed, ut accidit in plerìſque aliis affectibus, & frequenter in peripneumonia, & in pleuritide, qua correpti aliis poſtmodùm malis laborare ſolent, angina prehenſus Crito, tum pulmonibus, tum hepate, tum etiam capite affici viſus eſt. Quem febres etiam, pluribus repetitis inſultus principiis invaſerunt. Et circa decimam diem tùm obverſio cervicis Critoni accidit; *tùm una hora tranſacta, tanta (c) inſenſibilitas hominem invaſit; ut & lotium per lectum emitteret*: ac demum mortuus eſt.

An anginoſa, cujus meminit autor lib. tertii epidemiorum, mortua etiam eſt; quoniam ſanguis illi miſſus non fuit?

(a,b,c) Gal. de ven. ſect. adv. Eraſiſtrateos cap. 3.

HISTORIA SEXTA.

Alterius anginoſæ, quæ eſt apud Hippocratem lib. tertiò Epidemiorum. Ægroto ſeptimo.

A*Nginoſæ*, inquit, *quæ* (a) *apud Bitonem agebat, primùm à lingua capit obſcura eſſe vox; lingua rubens deſiccata erat. Primo die horrida, incaluit. Tertiò rigor, febris acuta; tumor colli, & pectoris ex utraque parte ſubrubor, durus; extremitates frigidæ, & lividæ; ſpiritus ſublimis; potus per nares effluebat; devorare non valebat; dejectiones, & urinæ ſubſtiterunt* — ſubdito balano, atque clyſtere alvum ſubducere tentavit Medicus ille, quiſquis fuit. Verùm *quarta die cuncta* (b) *exacerbata ſunt. Quinta periit anginoſa.*

GAL. Commentariis ego Hippocratis libros de morbis vulgaribus illuſtravi: ac in anginoſa, quæ apud Bitonem agebat, memini me adnotaſſe, probabile eſſe, Hippocratem omiſiſſe in narratione, cùm alia remedia ægris adhibita, tum ſanguinis miſſionem; ſolùm verò clyſterem huic anginoſæ, & balanum ſubditum non principaliter, cæterum obiter ſcripſiſſe.

ERAS. Concedamus (1) hoc; mulieri huic anginoſæ venam ſemel, aut bis, aut pluries, ſi velis, fuiſſe ſectam; attamen illa periit. Cum multi angina correpti, quibus etiam vena inciditur, pereant tamen; an illi, quibus vena non ſecatur, immortales eſſe debent; ut ſycophanta Theutras aliquis hoc non audeat affirmare, ſi moriantur, ob omiſſam venæ ſectionem fuiſſe mortuos?

Fortaſſis objicies, Galene, graviori morbo laboraſſe mulierem Hippocratis, quàm Critonem. Ego dicam graviori ægrotaſſe Critonem; quoniam mulieri, quæ apud Bitonem erat, tumores extrinſecùs apparuere: cum Critoni fuerint intrinſeci. Dicam; pejùs poſtea fuiſſe mulieri ob detractum ſanguinem, cum tu detractum affirmes; Critonem autem ſupervixiſſe uſque ad decimam diem; quoniam vena illi minimè ſecta fuerit: cum mulier, cui, ut tibi videtur, Hippocrates venas ſecavit, quinta die ſublata fuerit.

Ac (2) quidem illud videtur certum, ſivè in principio, ſivè in ſtatu, vel morbi declinatione omnes perire poſſe ex ſanguinis detractione incongrua; cum nullus omninò ob plenitudinem decima die à morbi principio pereat: etiamſi illud concedatur, in morbi initio vaſa, in quibus nihil reſtagnat (hæc enim ſunt, quæ inciduntur) humorum plenitudinem habuiſſe; Nam ipſo lapſu temporis, & morbi vi, ſi quid plenitudinem faciebat in his vaſis, abſumptum eſt. Ac ſemper eo, quod reliquum eſt, quantumvis detrahatur (cum ſemper in circulum agi debeat, donec homo vita fruitur) tumor alicubi

(a,b) Hipp. de morb. vulg. lib. 3. ægr. 7.

(1) *Vel Hippocrates non ſecavit venas in angina; vel miſſionis non meminit, tanquam inutilis, aut etiam perniciosæ.*

(2) *Poſt primos dies nullus perit ob plenitudinem; quovis autem tempore quivis perire poteſt ſang. miſſ. incongrua.*

Digitized by Google

bi conſiſtens, creſcere poteſt: videlicèt ſi creſcat vaſorum, & meatuum obſtructio circa partem affectam; & rarefiat id, quod circa illam eſt. Ac (1) eo, quod, ſivè ex detractione, ſivè ex continua inſenſibili tranſpiratione, ſivè ab omni alia evacuatione reliquum eſt, tumores, qui priùs non extiterant, fieri poſſunt: videlicèt ſi aliqua, quæ priùs non aderat, fiat meatuum obſtructio. Hinc eſt, quòd in fine morborum, cum corpora jam ſunt nimis, atque nimis extenuata; tunc cum nulla eſt ſubſtantiarum in circulum actarum abundantia, parotides, aliique tumores, qui in principio non aderant, obſerventur.

Quamobrem (2) in morbis ferè omnibus, maximèque poſt primam, aut ſecundam diem ab initio eorum, non quantum adſit in vaſis nihil reſtagnans habentibus; ſed quale illud ſit videndum eſt.

Cumque detractio non auferat, nequè corrigat vitium ejus, quod reliquum eſt, remedia, ſi rectè curare velimus, ſunt invenienda, quibus vitium illud corrigatur. Quòd ſi homines in magna, tùm naturæ morborum, tùm remediorum ignoratione verſantur, abſtinere ſaltem debent ab iis, quæ non ſolùm incerta ſunt; verùm etiam ſæpiſſimè nocent.

Cum enim repetenda hìc minimè ſint, quæ aliàs à nobis dicta ſunt, exemplum tantùm adducam; quod fortè alienum non eſt à rei natura, de qua agimus.

In fluminibus, licèt aliquando ob maximam aquarum copiam, qua velociùs feruntur, alvei ripæ tùm diſrumpi, tùm ſuperari queant ab aquis; & licèt arva, quæ priùs proximo flumine fœcunda nimis, atque herbida erant, in lacus, & paludes mutari poſſint: ſi hæc tamen non adſit maxima aquarum vis; vel etiam ſi aquæ deficiant potiùs, quàm abundent in ſatis capaci alveo; non idcirco circumpoſita arva ab omni erunt tuta periculo. Fieri enim poteſt, ut lutulentæ, & limoſæ vehantur aquæ; quæ arenas, & terram, & paleas, & divulſas arbores, atque alia ſimilia, alveum alicubi obſtruere apta, deponant. Impuritatum autem, & alienarum ſubſtantiarum depoſitio eſſe poteſt in una potiùs ripa, quàm in altera; Undè aquæ, quæ priùs profluebant liberè, oppoſitam ferient ripam; & alia quidem, atque alia inutilia, & pernicioſa arvis, non à copia, ſed ab impuritate aquarum accidere poſſunt. In quo caſu cum non expediat omne avertere flumen, & ſiccare alveum; humore enim deſtituta arva circumpoſita continuo ſterileſcent, erunt effœta, & veluti mortua; nequè expediet non ſuperabundantem in alveo aquarum copiam magis, ac magis imminuere, etiam ſi ſperes auferendo aliquid aquæ turbidæ, terræ ſimul te aliquid auferre: nam quò plus auferes, aut derives aquarum non ſuperabundantium in alveo; & quò minori, atque minori copia aquæ feruntur; eo majus imminet regionibus periculum. Enim verò in fluminibus cum minor aquarum copia, minori velocitate feratur; quidquid limoſi, & lutulenti, & alieni illa habent, faciliùs deponitur: ac ſi quid priùs depoſitum fuerat, difficiliùs reaſſumitur. Quamobrem majori facta depoſitione multò ſanè faciliùs

(1) *Tumores fieri poſſunt etiam ſi deficiant potiùs, quàm excedant humores.*

(2) *Frequentiſſimè in morbis non quantum, ſed quale ſit id, quod in venis eſt, conſiderari debet.*

cilius alveus alicubi obſtrui ; & curſus aquarum inhiberi , vel ad oppoſitas partes deflecti poterit. Aquæ autem quantæcunque illæ fuerint impedito ex una parte alveo diffluent & excurrent in regiones flumini prius incognitas ; & ſegetiferas terras convertent in paludes ; & lacus alicubi efficient ; & alias, atque alias ſibi poſtea quærent vias , nonnunquam manifeſtas , aliquando occultas, & ſubterraneas ; & quædam arva , quæ prius à flumine fœcunditatem , & vitam, ut ſic dicam, accipiebant, exareſcent , & multa alia fient, non ſinè magno regionum detrimento. Non igitur diminuendæ ſunt fluminum aquæ; cum ea , quæ imminent damna , non proveniunt ab aquarum copia ; ſed ab impuritatibus purgandæ , & rectificandæ ſunt aquæ ; ac qua melius fieri poteſt induſtria, ſi alicubi obſtructus , vel impeditus alveus eſt , expediendus . Non rarò etiam , ſi fieri poteſt , velocior aquis motus concedendus eſt , majori exempli gratia alvei declivitate ; & nonnunquam etiam novarum & puriorum aquarum additione : tunc enim aquæ , & minùs deponent impuritatum ; ac ſi quid priùs depoſitum fuerat , faciliùs reaſſument illud , & in mare unà ſecum devehent.

Hæc autem in animante ſic ſunt accipienda . Animal ſinè ſanguine , ac ſinè humoribus omninò vivere nequit. Humores autem in vaſis aut nunquam, aut rarò abundant ; vel ſi quando abundant , quantum quis magis cogitare poteſt , & nonnullarum horarum lapſus expectari poſſit , citò hæc etiam deſinit abundantia . Undè cum animal ægrotat vix unquam propter hanc ſuppoſitam abundantiam citò vena ſecari debet . Conſideranda autem ferè ſemper in morbis eſt ipſa ſanguinis , & humorum conſtitutio ; quæ varia , atque varia eſſe poteſt.

Neque nunc omnia nos percurrere æquum eſt ; ſed ea tantùm innuamus, quæ ad Critonem , alioſque ſimiles ægrotantes pertinent . Sæpiſſimè humores aliquid continent , quod facilè alicubi , & præſertim in glandulas deponatur, & obſtructiones faciat . Poteſt etiam ipſa ſanguinis aliarumque ſubſtantiarum natura , & conſtitutio eſſe effœta , fatua , ignavior , atque ineptior ; quàm opus eſt ad pleraque vitæ munia ritè , atque rectè obeunda : ac ſi talis non eſt, perquàm facile liberali miſſione ex aperta vena id , quod remanet in vaſis, tale fit ; quale diximus , ignavum , & effœtum . Neque igitur in his vena ſecari debet : etiam ſi ſperes te aliquid impuri , & craſſi detracturum, Galene . Nam ſanguis , qui per vaſa fluit , ſemper habet plus permeabilis , & non deponendi , quàm non permeabilis , & deponendi ; & detractione ſemper auferes plus boni , quàm vitioſi : ſicut ſi è currenti flumine quantumvis lutulento , modò aquarum ſit flumen , fidelia excipias aquam , ſemper habebis plus aquæ, quàm terræ , & arenarum , quæ alicubi fuiſſent depoſitæ . Aliàs ſanguis non flueret; maximè cum ſanguis non quidem , ut fluminum aquæ , gravitate feratur per vaſa corporis animatis . Porrò detractione non fit ſanguis reliquus minùs effœtus , aut minùs ignavus : pro ut à te pluries dictum eſt ; ac libros tuos audivi, frequenter hoc ipſum docere.

Illud igitur in his ſimilibuſque faciendum ſupereſt; alia induſtria , aliiſque remediis vitium , ſi quod eſt , corrigere in ſanguine ; & humores reddere efficaciores , & , ut ſic dicam , robuſtiores ad ſuperandam cauſam morbi; & ad ſolvendum, atque in circulum rapiendum , & ad reſolvendum in tenues auras id ; quod in faucibus , exempli gratia , facit anginam ; in membrana

fuc-

ſuccingente pleuritidem; in pulmonibus peripneumoniam; in aliis verò partibus alios ſimiles producit affectus. Quæ (1) quidem non perficiuntur detractione fortuita boni, & mali ſinè diſcrimine; & multò minus detractione plus boni, quàm mali; ſed additione potiùs particularum utiliorum & efficaciorum ad id, quod opus eſt. Sunt autem pleraque, quæ in minima quantitate hoc præſtent; ut neque timere debeas additione creſcere humorum quantitatem, quæ etiam ſemper corporis tranſpiratione diminuitur.

Verùm hæc Medicinæ pars, quæ remedia reperit morbis appropriata, & reliquis utilior eſt; minimè omnium eſt exculta, non ſinè magno ægrotantium detrimento.

Cæterùm, (2) Galene, neque medicamento, quod tibi præbuit puer lupinis paſtus; neque ſucco corticum nucum; neque eo, quod ex nitro parare conſuevit Helmontius; neque ſpiritu vini anginas omnes ſanari poſſe exiſtimo. Siquidem tumores, qui fiunt circa fauces ſæpiſſimè ejuſdem naturæ ſunt; ac illi, qui in pleriſque aliis corporis partibus extrinſecùs, cutique proximis fieri conſueverunt. Enecant autem illi ratione loci, quem obſident: obſtruendo ſcilicet viam, qua cibus in ventriculum; & multò faciliùs ſi illam obſtruant, qua aer in pulmones deducitur. At cum pars aliqua extrinſeca, & cuti proxima tumefieri incipit; nequaquam ſemper novit Medicus (neque ipſum excipio Eſculapium tuum, Galene) impedire ne tumor aliquantulum creſcat; nequit homo tumores omnes curare per reſolutionem, atque ſolutionem, ejus, quod alicui parti impactum, & coagulatum eſt, nequit ſinè ſuppuratione tumores omnes curare: ac cum ſuppurantur; nequit efficere, quin aliquantulum ſeſe extollat pars affecta, & creſcat tumor. Qui ſi conſiſterit in faucibus, illud parum, quod creſcit tumor, ſatis eſt ad hominem præfocandum; in collo veſſicæ; in meatu cholidoco, aut in aliis partibus illud parùm ſatis erit ad aliquos impediendum motus; ex quo poſteà mors ſequatur: ut ex hoc etiam conſtet frequentiſſimè nullam neceſſariam eſſe humorum, aut alterius ſubſtantiæ abundantiam ad hoc, ut animal extinguatur; atque ex cauſa, quæ ſit molis exiguæ, maximum non rarò fieri morbum.

Poſtquam (3) vidimus immerito te, atque Theutram dixiſſe, puellam Chienſem, & mulierculam Romanam periiſſe ob omiſſam ſanguinis miſſionem; dignare nunc Galene, ſi alios non habes ex hac eadem cauſa mortuos, vivos referre ob detractum ſanguinem; & illos quæſo enarra, qui propter ſectam venam curati tibi viſi ſunt.

HI-

(1) *Additione ſæpè ſanguis perficitur.*

(2) *Non datur medicina pro quocunque ſivè angina, ſivè pleuritide.*

(3) *Hiſtoriæ examinantur celebriores ægrotantium, quos ſervatos dixit Galenus ob detractum ſanguinem.*

Digitized by Google

HISTORIA SEPTIMA.

Mulieris fluxu ſanguinis è naribus reſtituta.

GAL. EOdem tempore, quo hæc mihi, & Theutræ Romæ acciderunt; aliam *mulierem illi venæ* (a) *ſectionis hoſtes retentione menſtruæ purgationis non pauco tempore gravatam, eodem pacto ad interitum ferè pertraxerant. Nam primis tribus diebus ipſam in inedia conſervabant, febri enim laborabat continua. Quarta verò luce pauxillum quid ſorbitionis exhibentes; quintam ſinè cibis tranſigere juſſerunt: in qua illa graviſſimè exacerbata, deſipiens proſiliebat; & clamore jam extra fores ab illa ſublato vix tandem ab iis, qui eò confluxerant retineri potuit. Verùm hanc natura copioſo ſanguine ex naribus effuſo ſervavit. Et dabatur occaſio, qua non ſinè admiratione diſcere potueramus, quantam habeat facultatem ad hujuſmodi affectuum medelam ipſa ſanguinis ſubtractio: mox enim poſt ſanguinis è naribus proruptionem mulier ab omnibus ſymptomatis libera evaſit.*

WILL. Non expedit, Galene, hujus meminiſſe mulieris. Nam etſi dicas eam menſtruæ purgationis retentione non pauco tempore fuiſſe gravatam; id tamèn, quo fluxus menſtruus movetur, reſpondebit, ut aliàs Eraſiſtratus, cum fuerit ex aliqua cauſa retentum, nequaquam ſectione venæ evacuatur: neque ſi quam labem ex eo ſanguis accepit detractione emendatur. Ego autem repetam, quod aliàs monui ἀμιμήτους à natura (b) *inſtitutos caſus nonnullos extare, quos medicina neutiquam imitari, neque ſi fortè deficiant phlebotomia ſupplere poſſit.* Nulla ſanguinis miſſio criſi, & ſpontaneo ſanguinis fluxui è naribus, quo mulier ſervata eſt, æquivalens fuiſſet. Ac licèt ego quoque huic forſan mulieri ſanguinem detraxiſſem; Eraſiſtratus (1) tamen dicere poſſet quòd pejus illi futurum fuiſſet ex ſecta venas nam criſis, vel non ſuperveniſſet, ob revocatam ſanguinis miſſione naturam ab opere, quod moliebatur; vel tardiùs ſanè ſuperveniſſet, & minori cum ægrotantis emolumento. Hæc eadem, & his planè ſimilia non ſemel tu etiam docuiſti, Galene in ſcriptis tuis.

Cum autem veriſſimum ſit capite potiſſimùm mulierem iſtam laboraſſe; placet attexere hiſtoriam Medici, quem in libris Methodi notaſti ad exitium ferè perductum ex ſanguinis miſſione in vehementi capitis dolore.

HI-

(a) Gal. de venæ ſection. adv. Eraſiſtrateos c. 1.
(b) Will. de phlebotom.
(1) *Sanguinis detractio ſæpè, aut impedit, aut retardat criſim.*

HISTORIA OCTAVA.

Medici, cui conquievit quidem, ſanguinis miſſione, capitis dolor; verùm poſtea multò pejus ſe habuit.

M*Edicus* (a) *quidam*, ſcripſiſti, *quinquagenarius, cum jam ſeptimam noctem ægrotaret, nec viribus admodum valentibus eſſet; dolore illi capitis vehementi in dextro potiſſimùm tempore oborto, non expectans dum amicorum quiſpiam ad ſe veniret, ſibi ipſi nocte venam incidit. Itaque dolor illi protinus conquievit: cæterum longo tempore, tùm decolor, tùm viribus imbecillis, tùm exilis manſit, eliquatoque corpore defiit (Atrophian græci vocant), ſic, ut vix priſtinum habitum receperit.*

GAL. Sic equidem accidit iis, qui ſymptomata, non affectum, cauſaſque reſpiciunt: & dum Medici ſymptomati medendo, & deliniendo, vel moderando in ægroti gratiam, & adulationem quandam intenti nimis ſunt; neglecto interim affectu, & cauſa ejuſdem, morbos faciunt contumaciores, & curatu difficiliores. Alii verò *dum* (b) *animoſi videri voluerunt, ob id ipſum perierunt, quòd fortiter, ac viriliter contra dolorem ſemper ſunt reniſi; nec quòd eum leniret quicquam ceperunt: ſed in aſperis, & ut ipſi interpretabantur, affectum deſtruentibus auxiliis perſeverarunt. Quos ſanè ſpatio longiore curatos eſſe ſatiùs fuiſſet, quàm brevi viriliter mori*: ut diſertiſſimè explicui in eo ipſo loco, quem adduxiſti, Willis. Ac novi quoſdam ſanguinis detractione à doloribus abſque ullo diſcrimine citò liberatos.

HISTORIA NONA.

Sivè potiùs fabula ægrotantis à dolore beneficio ſectionis arteriæ liberati.

E Rat quidam, qui diuturno vexabatur dolore in ea maximè parte fixo, qua jecur ſepto tranſverſo connectitur. *Monitus ego per quædam* (c) *inſomnia, quorum duo perſpicua viſa ſunt, acceſſi ad dextræ manus arteriam inter indicem, & pollicem ſitam, ſinique fluere, donec ſanguis ſponte reſiſteret; nam ita ſomnium præceperat. Effluxit autem non tota libra. Subitò itaque diuturnus extinctus dolor eſt in illa maximè parte fixus, qua jecur ſepto tranſverſo committitur.*

(a) Gal. l. 12. meth. med. cap. 1.
(b) Gal. meth. med. lib. 12. cap. 1.
(c) Gal. l. de cur. rat. per ſang. miſſ. cap. 23.

HISTORIA DECIMA.

Sive potiùs fabula.

AT Miniſter (a) Dei Pergami diutino lateris cruciatu laborans, liberatus eſt, arteria in ſumma manu inciſa. Aggreſſus, & ipſe illud inſomnii monitu.

HISTORIA UNDECIMA.

Oeconomi Divitis cujuſdam Romani, ab oculorum inflammatione curati.

OEconomus autem cujuſdam divitis Romani, cui cæcitatis imminebat periculum ob oculorum inflammationem, ſanguinis miſſione ſanatus eſt. *(b) Ubi enim juvenem multi ſanguinis cognoviſſem; ac oculos quidem nondum ulceratos habere: cæterum phlegmonem maximam, fluxionemque; tùm in ambabus palpebris denſitatem; atque in altera quaſdam etiam aſperitates: à quibus oborta caligine ægrotus magis, magiſque dolebat; ac phlegmone, fluxioque exacerbabantur. His inquam conſpectis — prima protinus detractione tres ſanguinis libras exhauſi; deinde hora nona aliam. A quibus mirificè refectus, inunctus eſt poſtero die mollium collyriorum copia; cui admixtum erat, quod vinum habet, ſicuti in ejuſmodi facere conſuevimus; illitu ſub palpebris facto ſpecilli cuſpide in ſummo medicamen impoſitum ferente. Idque ter eadem die factum eſt. Poſt quas inunctiones ſub occaſum Solis in balneum ductus eſt. Poſtero deinde die palpebris extra verſis inunctus eſt majore copia collyrii illius, quod vinum recipit, molli illi collyrio admixta: dein ad veſperam lotus eſt.* Poſtridie verò oculis apertis, phlegmoneque, ac fluxione planè liberis, divitem obvium dominum ſalutavit. *Verùm ex palpebris teſtabant extergenda laboranti, tùm denſitates illæ, tùm aſperitates. Cæterum id fieri non poterat citrà medicamentum mordax: Atqui ferre illud neutiquam potuiſſet, niſi priùs purgato corpore.*

ERAS. Hiſtorias [2] rogavi eorum, qui certò à morbis extractione ſanguinis fuerint curati: Tu verò, Galene, vel fabulas obtrudis; vel eos narras ægrotantes, de quibus maximè dubitandum eſt; an aliquod acceperint à miſſione ſanguinis auxilium!

Conjicere aliquid ex ægrotantis ſomniis non videtur alienum ab hominum prudentia. Sed illa ſomnia fuerunt tua, non ægrotantis. Quænam fuerunt perſpicua ſomnia iſta tua; quibus monitus arterias ſecaſti manuum? Quis Miniſter Dei Pergami? Miniſter certè cacodæmonis ille fuit; & fortè ejuſdem, qui tibi aſſiſtebat, dum libros illos conſcribebas!

WILL.

(a) Gal. l. de cur. rat. per ſang. miſſ. cap. 23. (b) Cap. 17.
(2) *Gal. vel decipiebat tantum; vel etiam ipſe decipiebatur.*

WILL. Nimium hoc eſt Galene: aut decipiebas, cum non deciperèris; aut decipiebas alios, & decipiebaris idem!

ERAS. Elige jam quicquid ex his valis, quæ dicit Willis.

Tanta tibi in his obſtinatio, & pervicacia fuit, ut Deorum etiam juſſu, atque conſilio, non venarum modò, ſed arteriarum quòque ſectione ægrotos te perſanaſſe deprædicares! Et reperti nè ſunt, qui tibi crederent; & ut nos fidem habebimus reliquis, quæ nobis narraſti, & quæ narraturus es?

Præterquamquod (1) Oeconomus ille Divitis; etſi quatuor librarum ſanguinis detractione refectus tibi viſus fuerit, cum multò veriſimiliùs ſit fuiſſe disjectum; neque tamen ab ophthalmia ſanatus eſt. Væ illi niſi pluries medicamentum ipſi oculo adhibuiſſes, quod vinum accipiebat. Et pluries etiam lotus eſt æger ille, neque tamen his omnibus rectè ſanatus eſt; licet dicas, quòd melius ſe habuerit. Reſtabant enim abſtergendæ adhuc tùm denſitates, tùm aſperitates in oculis; exigui ſcilicet tumores, & fortaſſis etiam ulcera exigua adeò, ut vix intenta oculorum acie conſpiciantur. Quæ non ſanantur miſſione ſanguinis; ut non ſanantur quæcunque aliæ denſitates, & aſperitates; & quicunque alii tumores; & quæcunque alia ulcera, quacunque in parte corporis ſedem habentia. Eſtne ulcus, aut tumor aliquis, cujus, ſanguine quantumvis detracto, poſſit Medicus promittere curationem? nullus planè! Eſt ne aſperitas, ſivè ſcabrities aliqua, aut denſitas cutis, quæ tollatur miſſo ſanguine? nulla profectò! Cum tamen paſſim ſcabies ulceribus, aſperitate, & ſcabritie cutis moleſtiſſima; & paſſim alii tumores, alia ulcera, & aliæ aſperitates, medicamentis ſanentur; quæ nihil ſimile habent cum ſanguinis miſſione; & nihil ſimile præſtant. Ac quidem in ſcabritie, & aſperitatibus tunicarum oculi œconomi morbus conſiſtebat.

Ægrotus iſte tuus tibi videtur refectus quatuor librarum ſanguinis pondere detracto! Mihi neque videtur refectus; neque videtur ſanatus ab ophthalmia; ac ſi levatus eſt, medicamento videtur levatus, quòd præter cætera vinum accipiebat. Et tutemet aliàs nobis teſtatus es, medicato ſanguine per vini potationem meracioris, te pluries diſcuſſa obſervaſſe, & ſoluta ea, quæ in oculis ophthalmiam facere conſueverunt; abſque alterius medicamenti uſu. Neque mirum eſſe debet, ſi non rarò hæc eadem habeantur beneficia medicamento, quod ipſi oculo applicetur. Et venulæ quidem oculorum nonnunquam brevi tempore replentur ſanguine, & oculi videntur rubicundi; mox detumeſcunt eædem venæ, & occultantur, & oculi apparent, ut ſi eſſent ſani; & poſt breve tempus iterum conſpicuæ fiunt, & ſanguine replentur eædem venæ.

In Oeconomo igitur cum dicere non poſſis miſſione largiſſima ſanguinis eum fuiſſe ſanatum; neque dicere debueras, quòd eadem fuerit refectus. Conquievit fortè illi aliquantulum dolor; quod etiam ſæpè fit abſque tanto totius vitæ diſcrimine; ſed mox à ſanguine miſſo, facilè pejus ſe habuiſſet; niſi medicamentum, ſivè collyrium ex vino adhibuiſſes.

GAL. Meam in his ſtatui tibi hodie præſtare operam, Eraſiſtrate. Qui cum mea non probes, haud tamen improbabis ea etiam, quæ ab Hippocra-

M 2 te

(1) *Sanguinis detractione nullius tumoris, aut ulceris, aut aſperitatis, & ſcabritiei particulæ alicujus curatio promitti poteſt.*

Digitized by Google

te (*a*) in Anaxionis hiſtoria narrata ſunt.

Huic, etſi *inconcoctiſſima* (b) *conſiſtabatur pleuritide*, octava die in cubito Hippocrates ſecuit venam; & dolores ipſi facti ſunt leniores.

ERAS. Atque ideò Anaxioni pleuritis facta eſt crudior, & minùs coctibilis eo ſenſu, quo tu dicis *inconcoctiſſima*. Viginti ſex poſt ſanguinis miſſionem laboravit diebus; in quibus pluries meliùs, pluries pejùs ſe habuit. Sudavit; multa per os expurgavit, primùm liquidiora, poſteà magis concocta; purulentæ, albæ ſubſtantiæ non exiguam quantitatem unà cum urinis emiſit; ac trigeſima quarta demùm die toto corpore ſudore perfuſus integer factus eſt.

HISTORIA DUODECIMA.

Anaxionis pleuritide laborantis.

ABderæ Anaxion, inquit ſcriptor ille quiſquis fuit, *in febrem acutam incidit. Dextri lateris aſſiduus eum dolor cruciabat; tuſſim habebat aridam, nequè primis diebus expuit; ſitibundus erat, & inſomnis; urinæ boni coloris, multæ, & tenues. Sexto die delirabat; & fotibus nihil remittebatur. Septimo magis laborabat: quippè febris intendebatur, nec imminuebantur dolóres; ſimulque tuſſes infeſtabant; difficulter etiam ſpirabat. Octavo cubitum ſecui: multum ut debebat; effluebat: leniores ibi evaſerunt dolores; ſed tuſſes aridæ permanebant. Undecimo febres fuerunt mitiores; aliquantum circa caput ſudavit; etiamnum tuſſes durabant: & quæ à pulmonibus exibant, liquidiora erant. Decimo, & ſeptimo cœpit pauca concocta expuere; & levatus eſt. Vigeſimo ſudavit; febre liberatus eſt. A judicio rectiùs habuit; ſiticuloſus verò erat, & à pulmone non bonæ purgationes. Vigeſimo ſeptimo rediit febris; tuſſiit; multa excreavit concocta; in urina multa ſubſidebant alba; deſiit ſitire; dormivit. Trigeſimo quarto, toto corpore ſudavit; ceſſavit febris; in totum eſt judicatus.*

Huic octava die miſſus eſt ſanguis, cum minùs conveniebat. At vos non deſiiſſetis in hoc morbo ſanguinem mittere, donec planè extinctus fuiſſet Anaxion. Hippocrates autem ſemel miſit. Fertur miſſio hujus ægrotantis ſedaſſe dolores; ſed certò certiùs morbus factus eſt crudior: & cauſa morbi facta eſt contumacior, & minùs reſolubilis, quàm fuiſſet, ſi ſanguis non fuiſſet detractus: ut accidit Medico à te relato, qui in dolore capitis ſibi venam aperuit, & penè extinctus eſt. Nequè in hoc ægrotante detractio, morbi cauſam reſpicere potuit. Febribus Anaxion (febribus enim; ut ait Hippocrates complures morbi ſanantur (ſudoribus; iis, quæ per vias urinarum expurgata ſunt; nequaquam ſanguinis miſſione ſanatus eſt.

Verùm animadvertiſti, Galene, quæ habet idem ſcriptor de morbis popularibus, libro ſexto, ſectione ſeptima.

HI-

(*a*) Hipp. de morb. vulg. lib. 3. ægr. 8.
(*b*) Galen. in comment.

Digitized by Google

HISTORIA DECIMATERTIA.

Multorum angina, & inflammatione pulmonum laborantium, qui nullum auxilium à venæ ſectione acceperunt.

T*Uſſis*, (1) inquit, *cœperunt circa ſolſtitium hybernum — ex frequenti auſtralium, & aquilonarium, ac* (a) *nivoſorum transmutatione. Ex his aliæ breviores, aliæ diuturniores fiebant; & poſt has multæ peripneumonicæ affectiones. Ante æquinoctium rurſus pleriſque revertebantur; quadrageſima, ut plurimùm ab initio die — aliquibus autem fauces inflammatæ ſunt. Quibuſdam anginæ obortæ. Quibuſdam leves ſyderationes: aliis nyctalopes — Cæterum mulieres non ſimiliter à tuſſi afflictæ ſunt — & ex his valdè paucæ ad peripneumonicam affectionem devenerunt; atque hæ ſeniores — At anginæ liberis duabus oboriebantur; atque hæ manſuetiſſimi moris erant: graviùs autem famulas corripiebant; quibus, & violentiſſimæ fiebant: ipſaſque celerrimè perimebant. Viris verè multis fiebant; qui partim evaſerunt; partim perierunt — Quibus verò etiam venæ circa tempora, & cervicem attollebantur, his aliquantulum malæ erant: peſſimæ verò his, quibus ſpiritus ſublimis coelevabatur, ubi febrili rigore inſuper riguiſſent.* Poſteà ſubdit autor ille. *His neque reprimentia medicamenta; neque ventris perturbatio, neque venæ ſectio, neque quæcunque uſurpaverim, ullum notabile auxilium attulerunt. Secui enim & in cubito, & ſub lingua venam; & per ſuperiora etiam purgavi.* Atque hæc quidem in æſtate, *quemadmodum etiam alia multa, quæ proruperant, extiterunt.*

Veriſimile autem eſt, eum qui hæc conſcripſit, non omnia adhibuiſſe remedia; quæ humores maximè corrigere, & ſic ægrotantibus opem afferre potuiſſent: ſed quicquid ſit de aliis medicamentis, ſectio venarum nullum omninò præſtitit beneficium.

GAL. Commentariis complexus ſum, quæcunque notavi in hoc libro Hippocratis. *Hujuſmodi* (b) *autem erat peſtilentis aeris conſtitutio*; ut quæ maximoperè prodeſſe debuiſſent præſidia, minimè profuerint.

ERAS. At multi ſanabantur, & multi peribant; & tùm iſti, tùm illi, inquit ſcriptor, nullum notabile accipiebant à ſanguinis miſſione auxilium.

WILL. *In peſte*, (c) *ac febribus malignis*; ac conſequenter in peſtilenti aeris conſtitutione, quæ tales morbos progignit, *à phlebotomia* (d) *omninò abſtinendum* exiſtimavi. Præterea ubi cauſa morbi, aut *vomitionem* (e) *immanem; aut affectus dyſentericos cieat; vel extùs propulſa, variolos, morbillos, aliavè exanthemata illatura videatur, talis quicunque naturæ impetus, ſi bonus non perturbari, ſi malus non in pejus incitari per phlebotomiam debet.*

ERAS.

(a) Hipp. de morb. prop. lib. 6. ſect. 7.
(b) Gal. comment. in l. 6. Hipp. de morb. vulg. ſect. 7.
(c, d, e) Will. de phlebot. fol. mihi 172.
(1) *In angina, & peripneumonia populari, nihil profuit ſecaſſe venam.*

Digitized by Google

ERAS. His,(1) inquam, ſimilibuſque rationibus veſtris ferè in omnibus aliis morbis parcendum eſſe ſanguini. Neque enim difficile eſſet in omnibus ferè morbis has item adducere rationes, & ſimiliter in omni ferè caſu veſtros iſtos aptare ſermones pro damnanda ſemper venæ ſectione. Quin ipſa ex ſe res manifeſta fiet, ſi unquam dilucidè explicabitis; quid intelligatis per verba illa *peſtilens aeris conſtitutio*; *peſtis*; *febris maligna*; quid, cum dicitis *cauſa morbi vomitionem immanem, aut affectus dyſentericos, aut alios ſimiles ciens*; *vel extùs propulſa*, *exanthemata*, vel quos appellarunt juniores *variolos*, & *morbillos*, illatura videatur; ac cum *naturæ impetus ſi bonus non perturbari*; *ſi malus non in pejus incitari per phlebotomiam debet!* Hæc, inquam, & ſimilia verba cum fuerint à vobis clarè, & dilucidè explicata, manifeſtò ex ipſis veſtris rationibus conſtabit, venas aut nunquam, aut rarò eſſe ſecandas. Cumque in morbis ferè omnibus aliquis ſemper ſit naturæ impetus, & conatus: in omnibus item ſermo ille adaptari poteſt, ſi bonus eſt talis naturæ impetus, & conatus *non perturbari*: *ſi malus non in pejus incitari per phlebotomiam debet*. Sic poſtquam per alia verba, quibus utimini, quid intelligatis, explicatum fuerit; facilè ex ipſis veſtris rationibus concludemus, per quam rarò profectò convenire ſanguinis detractionem. Sed (2) ſi mihi, Galene, liceat divinare, ut alia multa, nunquam tua methodo, in quo conſiſtat aer peſtilens explicabis; ut neque qui poſſunt tranſmutationes ventorum auſtralium in boreales, & nivoſos, conſtitutionem aeris facere peſtilentem. Si unquam hoc facies, eris mihi magnus Apollo. De his tamen nunc non eſt diſputandum.

Illud autem prætereundum minime eſt; conſtitutionem, quam appellas, Galene, aeris peſtilentem (quicquid tandem pro aere peſtilenti intelligas) non quidem tantùm haberi à ventorum oppoſitorum mutationibus repentinis, & pluries repetitis, quibus univerſæ regionis aer inficiatur; ſed propter aliquas particulares cauſas reperiri poſſe in aliqua fovea, è qua quis de recenti terram excavet; in aliquo antro; in aliquo puteo, in quo homo aliquis pluries in die immorari, & ab illo aere in alium diſſimilem aerem tranſire debeat; poteſt eſſe in aliqua domo particulari, propter peculiares aliquas cauſas, quæ circa illam tantùm domum reperiantur; cum urbs, & regio omnis circumpoſita, & circumambiens urbem, cœlum nihil hujuſcemodi habeat.

Utatur (3) jam unus, vel alius homo noxio aere ſivè foveæ, ſivè antri, ſivè putei; vel pluries ab uno in multo ſanè diſſimilem aerem tranſeat; & fiat ipſi propter hoc vel angina, vel pleuritis, vel peripneumonia, vel morbus

(1) *Verbis quidam utuntur obſcuriſſimum, ſivè occultum habentibus ſignificatum: quæ ſi unquam per ipſos explicentur, facilè conſtabit perquam rarò convenire ſecare venas.*

(2) *Ad jactandam ſcientiam rerum, quibuſdam verbis ſæpè utitur Galenus, quæ ſuis principiis ſunt inexplicabilia.*

(3) *Si cum eorum plures, angina, peripneumonia ſimilibuſque morbis prehenduntur ob peſtilentem, quam appellant, aeris conſtitutionem, non expedit detrahere ſanguinem, neque hoc idem conveniet, cum pauci tantum læduntur ob minùs latè diffuſam ſimilium morborum cauſam.*

Digitized by Google

bus alius. Huic multi conducere exiſtimant ſanguinem mittere. Plerique doctores multum huic homini ſperandum eſſe cenſent à ſanguinis detractione; quoniam in tota urbe, inque tota regione unus tantùm, vel alter, aut pauci admodum ſunt, qui ſic ægrotent ſivè angina, ſivè pleuritide. At ſi regioni, aut urbi circumfuſus aer gravis ſit, & peſtilens veſtro more dicatur; & quamplurimi eodem tempore angina, aut peripneumonia laborent, his, quoniam plures ſunt; exiſtimandum erit nullum notabile auxilium ſanguinis miſſionem afferre: in his pro ut deducitur ex his, quæ habet Willis, abſtinendum omninò eſt à detractione, tanquam noxia potiùs, quàm utili.

Rudis profectò, atque ridicula philoſophandi ratio! Enim verò quod accidit uni poteſt accidere omnibus; & quod accidit omnibus, poteſt contingere uni tantùm. Cùm autem civitati, aut regioni lues accidit, qua multi eodem tempore, ſimilive ægrotent morbo; tùnc ſivè aeris, ſivè aquæ, ſivè alicujus edulii, quo multi utantur, peſtilens, gravis, & maligna accuſatur conſtitutio; & plerique ſapientum ægritudinem putant ſanguinis miſſione nequaquam curari poſſe. Si verò idem ſimileve malum uni, vel alteri tantùm fiat; tùnc iidem ſapientes cenſent, maximum remedium eſſe ſecare venas: quaſi id, quod fit à cauſa univerſali multos lædente; fieri nequeat à cauſa particulari, quæ unum tantùm offendat.

Diverſa cauſa, inquiunt, diverſa expoſcit remedia, etiamſi morbus videatur ſimilis. Ita ſanè nos quòque plerunque dicendum exiſtimamus: verùm hæc cauſæ diverſitas, propter quam varia expoſcantur remedia, non conſiſtit in majori, aut minori, regionis, urbis, aut obſeſſi loci amplitudine. Et quæ cauſa unum afficit hominem; poteſt, ſi latiùs pateat, eodem tempore homines afficere univerſos. Et quæ multos lædere apta eſt, ſi anguſto tantùm reperiatur mundi in angulo, unum, vel alterum, & quandoque neminem offendet. Cùm autem morbi cauſa quamplurimos afficit; tùnc peſtilens, & maligna accuſatur aeris conſtitutio: cùm verò unus tantùm afficitur; nihil cogitatur de hujuſmodi cauſæ ſimilitudine, quæ omnes lædere poſſet, ſi latiùs pateret. Et diverſis utendum cenſent remediis, cùm quamplurimi, ac cùm unus tantùm læditur: quaſi id quod reperitur in univerſa aliqua regione, non poſſit reperiri in ſingulari domo, vel domus angulo; ut nemo, vel unus tantùm, aut alter homo afficiatur.

Sed (1) cùm Hippocrates nulla adducat ſigna, quibus anginæ, pleuritides, & peripneumoniæ, quæ quamplurimos ſuſtulerunt, diſtingui valeant, & internoſci ab iis, quæ minùs latè graſſantur, & pauciores offendunt; argumentum eſt, eas fuiſſe ejuſdem generis, ac illæ, quæ uni tantùm, vel alteri accidere poſſunt.

Sed in illis, cùm plurimi eſſent, qui ſimiliter afficerentur, facillimum fuit cognoſcere ſanguinis miſſionem nullum beneficium præſtitiſſe: quod non æquè facilè cognoſcitur, cùm unus tantùm, aut alter afficitur. Atque illud, quod præceſſerant venti, tùm auſtrales, tùm aquilonares; nihil aliud concludit, niſi quod cauſa fuerit univerſalior, & latè patens; qua plurimi eodem tempore potuerint affici. Unde omninò vanum eſt exiſtimare, ſangui-

nis

(1) *Morbi, qui in Thaſo eodem tempore quamplurimos ſuſtulerunt; non videntur diſſimiles iis, qui paſſim paucos moleſtare ſolent.*

Digitized by Google

nis miſſionem, quæ quamplurimos nihil juvit, uni, vel alteri ſimiliter affe-cto, præſidio eſſe poſſe.

Et hæc quidem omnia clariùs, uti dixi, patebunt, poſteaquam, ſaltem facta aliqua hypotheſi, explicaveris, Galene, quid pro peſtilenti intelligas aeris conſtitutione. Quæ (1) verba, & alia ſimilia, niſi priùs explicentur (pro ut à nemine, quem noverim, ſunt explicata) nihil ſignificant, & non ſunt ſatis ad diſtinguendum morbum à morbo; nequè ſatis ſunt ad oſtendendum remedia, quæ cum cauſa erat univerſalis, quamplurimis non profuere, uni vel alteri, cum cauſa particularis eſt, opem afferre poſſe.

Vereor (2) autem, ne dicas, te peſtilens aliquid, & malignum cauſari ſolitum in morbis gravioribus; cùm cauſæ illorum principiis tuis, calido, & frigido, humido, & ſicco explicari nequeunt. Ego autem, inquam, tibi, qui illis principiis fueris philoſophatus, non magis occultam eſſe peſtis eſſentiam, atque cauſam; quàm ſcabiei. Potes nè tu, diſertiſſime, Galene (jam non eſt, qui nos audiat mortalium) potes ne principiis illis tuis nè dum peſtis, ſed ſcabiei naturam dilucidè explicare? Vide quæſo ſi meliora habeas!

GAL. Omnia patienter ferre mihi animus eſt. Eraſiſtrate, quæ acerbè dixeris; quoniam læſus prior es: patientia tamen rogo ne abutare mea; ac quidem ne abutaris, quantum poſſum tibi morem geram.

Difficillimum (3) autem eſt morbum reperire, in quo ex ſola ſanguinis detractione, ſanitatem Medicus ægrotanti homini certò promittere poſſit: ita ut dicere valeat, ſanguinem detrahito, & ſanus eris. Ac difficillimum eſt morbum concipere, in quo miſſio ſit adeò neceſſaria; ut alia medicamenta neceſſitati ægrotantis corporis ſatisfacere nequeant. Ac Medici quidem ſeniores, qui tunc erant, cùm ego illa Romæ ſcriberem, venas nunquam ſecabant; aliis tamen evacuatoriis præſidiis utebantur: ut frictionibus; ambulationibus, aliiſve exercitiorum generibus; balneis non unius naturæ; cucurbitulis; clyſteriis; iis, quæ per urinas, vel per alvum ducunt, vel ſudores promovent; & omnium maximè à te edocti abſtinentia utebantur. *Quæ* (a) *idem, quod & vena ſectio; verùm longiore tempore efficere poterant. niſi ſi ob affectæ partis dominium, & plenitudinis exceſſum; mors ægrotum præoccuparet.* Caſus autem hic, in quo mors præoccupet ægrotantem, antequam aliis remediis, & inſenſibili tranſpiratione, dum ille à cibis abſtinet, humorùm copia diminuatur; vel nullus eſt, ut aliàs dixiſti, vel rarus admodum; & ſufficit, omiſſo prandio, vel cœna, nonnullarum horarum, vel dici lapſus, ut homo non ampliùs ex plenitudine vaſornm ſanguiferorum laboret; ſed ob alias cauſas: ut accidit ebriis, & iis, qui crapulis indulgent; quibus niſi interim aliud fiat in corpore vitium, abſtinentia unius, vel alterius diei ſanat ebrietatem, & plenitudinem. Et quidem cùm juniores Medici meam tunc fuerint citò amplexati ſententiam, credentes facillimum eſſe, rectè decernere quando ſanguis mittendus, & qui mittendi modus ſit, quamplurimos enecabant;

plures

(a) Gal. de venæ ſectione adverſus Eraſiſtrateos cap. 6.

(1) *Verba quædam, niſi priùs explicentur, nihil ſignificant.*

(2) *Calido, & frigido, humido, & ſicco, non eſt magis inexplicabilis peſtis natura, quàm ſcabiei.*

(3) *Multa viſa ſunt Galeno id ipſum efficere boni; quod ſanguinis miſſio.*

plures(a) *enim hac ratione perierunt*—meorum diſcipulorum inſcitia,—*quàm quibus non fuerat vena ſecta* à ſenioribus illius temporis medicinæ profeſſoribus.

Verùm enim verò etſi hæc ita ſe habuerit; ac licèt Hippocrates in libris Epidemiorum, in quibus magnam ſanè ægrotorum multitudinem deſcribit, ſemel tantùm, aut bis meminerit ſanguinis miſſionem proficuam fuiſſe; & in his etiam dubitare poſſis, an re vera miſſione ſanguinis ægrotantes fuerint adjuti: attamen libro primo deſcribens ea, quæ in Thaſo acciderant propter varias in cœlo tempeſtates, & aeris mutationes; ex quibus quamplurimi ægrotarunt; *febribus* (b) *autem*, inquit, *ardentibus hæc accidebant. Quibus ritè, ac largiter ſanguis per nares erupit, ea de cauſa maximè ſervabantur: nec ullum novi, ſi rectè ei erupiſſet ſanguis, in hoc ſtatu quenquam mortuum —Quibuſdam autem morbus regius accidit ſexta die. Verùm his purgatio; aut alvus turbata profuit; aut larga ſanguinis eruptio — ſanguis autem plurimis erupit; maximè adoleſcentibus, & in vigore conſtitutis; & talium plerique perierunt, quibus ſanguis non erupit—Qui multa ſanguinis eruptione facta, in dyſentericum ſtatum delapſi, ſuperſtites manſerunt — Plurimis itaque in menſibus febres apparebant. Quibuſdam verò ex naribus ſanguis erupit; & virginibus multis id primùm factum eſt. Quibuſdam, & ex naribus ſanguis, & menſes proruperunt. Nequè ullam mortuam novi ex his, quibus aliquid probè factum eſſet.*

Cùm igitur omnes, quibus ſanguinis eruptiones acciderunt, ſervati fuerint: ac iis, qui mortui ſunt nihil tale acciderit; oportet exiſtimare, plerunque in morbis ſanguinis eruptiones arte paratas, & ritè inſtitutam ſanguinis miſſionem, non paucos ſervare, & morti eripere.

WILL. Non ſemel his factum eſt ſatis, Galene; nequè eſt, quod in his multum defatigari debeat Eraſiſtratus; ſpontaneas enim, ſalutares ſanguinis eruptiones; imitari non poſſumus; nequè, ut pluries monui, phlebotomia quæcunque pro illis ſupplet.

ERAS. Febres, morbique non uniuſmodi ſpeciei ea tempeſtate vulgariter graſſabantur in Thaſo: ac præcipuè ortum ducebant à tumoribus, abſceſſibus, turberculis varii generis, ſimilibuſque aliis corporum affectionibus; ut latè, atque clariſſimè patet ex ipſa lectione illius ſcriptoris. Qui etiam inquit, quibuſdam circà judicationem ſanguis non erupit, ſed tubercula juxta aures excitata— *Abſceſſus* (c) *ad ſanguinis eruptionem fiebant — Statim ab initio febris acuta; parùm inſuper rigebant; vigiles erant; ſiticuloſi; anxii; parùm exudantes circà frontem, & claviculas, nullus per totum; multum delirabant, tumores, triſtitia, & extremitates ſubfrigidæ, pedes ſummi, & maximè manuum ſummæ partes*. Quæ omnia contingunt, ubi tumores, & abſceſſus, & ſuppurationes fiunt. Cumque his tumores, ſivè abſceſſus, & tubercula aliquando extrinſecùs etiam apparuerint; abſque dubio quamplurimis, quibus non apparebant extrinſecùs, interni erant. Atque omnes quadru-

(*a*) Gal.de venæ ſectione adverſus Eraſiſtratos cap.6.
(*b*) Hipp.in lib.Epidem.lib.1.
(*c*) Hipp.in lib.Epidem.lib.1.

Digitized by Google

druplici ſervabantur via: *videlicet* (a) *ſi ſanguis è naribus probè erupiſſet; aut urina multa, & multam ſubſidentiam habentes per veſicam prodiiſſent; aut per ventrem turbatum bilioſa tempeſtivè proceſſiſſent; aut qui dyſenterici facti eſſent. Acciditque multis, ut non ex uno præſcriptorum ſignorum judicarentur, ſed per omnia percurrerent; & graviùs quidem habere videbantur: conſervabantur autem omnes, quibus hæc acciderant.*

Etenim verò, Galene diſrupto abſceſſu, vel tumore in capite, ſi ſanguis, vel ſangninolenta ſubſtantia, aliis permixta humoribus meliùs abluentibus, partem affectam, & morbi cauſam ſecùm advehentibus, per nares erupiſſet, ſervabatur homo. Quòd ſi in capite, pectore, infimo ventre, vel alia parte corporis abſceſſus factus eſſet; qui per urinas, & iis, quæ copioſè ſubſidebant in urinis, poſtea expurgatus eſſet; humoreſque corporis hac via fuiſſent rectificati, ſervabatur item homo. Si verò in infimo ventre tumores, ſivè abſceſſus contigiſſent, & venter fuiſſet exturbatus; diarrhœa, vel ſanguinolento fluxu morbus ſolvebatur: vel ab aliis partibus ad inteſtina delatum id, quod expurgandum erat; una cum alvi fæcibus excernebatur; & ſimiliter ægroti ſanabantur.

Ex his autem iiſdem, qui ſervati ſunt, ſi ſanguis ipſis miſſus fuiſſet, multi mortui eſſent; tùm propter cauſas, quas alibi diximus; tùm propter veſtras rationes, quòd conſtitutio aeris peſtilens tunc fuerit: tùm quia, ut dicitis, *naturæ* (b) *impetus ſi bonus non perturbari, ſi malus, non in peius incitari per phlebotomiam debet*; tùm etiam maximè, quoniam eorum omnium, quæ utilia fuerunt, nihil præſtat ſanguinis detractio. Ea enim confuſè, & abſque ulla partium electione bonum, malum; utile, & inutile; & quicquid caſu circa foramen reperitur, vel ad foramen accedit; abſque eo, quod chirurgus retinendum ne potiùs illud ſit, an evacuandum cognoſcere poſſit, emittitur. Atque in iis, quæ per venas feruntur, dum homo vivit, veriſimillimum eſt plus utilis, quàm inutilis ſubſtantiæ reperiri: & ſæpè utiliter retinentur, & ſinuntur etiam in vaſis, quæ aliquod habent vitium: cùm ſcilicet meliora intrudi nequeant.

Urinæ, & ea, quæ ſubſidebant in urinis, quorum excretione morbi illi ſolvebantur, vix fortè exæquebantur decimæ tantùm parti eorum, quæ in renibus percolabantur; reliquæ novem partes utiliter retinebantur in vaſis: ut ex his facilè conſtet, pertuſa vena in his ægrotantibus ſivè pedis, ſivè brachii, novem partes utilium humorum effluere debuiſſe; vix unam tantùm inutilium.

Quadruplici (1) via, inquit ſcriptor ille, morbi judicabantur, & ægrotantes, quibus ritè aliquid hujuſcemodi contingebat, ſanabantur. Cur non, Galene, addidit idem ſcriptor quintam viam, venæ ſectionem? Quæ ſi his, ſimilibuſque evacuationibus æquivaleret, utique omnes, vena ſecta, potuiſſent ſanari. Cumque pluries, Galene, dixeris Hippocratem iis etiam venas ſecuiſſe, quibus non meminit fuiſſe ſectas; nunc hac vice conſilio utere meo;

ac

(a) Hipp. in lib. Epid. lib. 1.
(b) Will. loco ſupra citat. de phlebot.
(1) *Iis, qui in Thaſo ægrotarunt, vel omiſit Hipp. ſanguinem mittere, vel non profuit miſſio.*

ac pernega, his, qui mortui ſunt, ſanguinem fuiſſe detractum: meliùs enim cauſam defendes tuam; quàm ſi dicas fuiſſe ſectas venas. Cur enim omiſit Hippocrates hoc quintum illorum morborum remedium; cur omiſit hanc quintam ad ſanitatem recuperandam viam; niſi quia, ſi fortè aliquibus ſanguis detractus fuit, citiùs perierunt?

WILL. Cur (¹) non, Galene ſexto Antonini (*a*) Imperatoris filio venas ſecaſti; ſed vaticinatus, criſin per ſudores expectaſti? Cur juveni, in quo neque ætas; nec tempus anni: nec virtutis imbecillitas; nec denique victus, qui morbum anteceſſerat, *adverſabantur*; (b) *ſed uno conſenſu omnia ſanguinis miſſionem ſignificabant*, ſecari venas minimè paſſus es? neque quinta quidem præterierat dies! Tu autem futuram criſim per ſanguinis è nare dextra eruptionem, veluti ſybillinis edoctus verſibus vaticinatus, expectari voluiſti. Neque eruptionis temporis momentum, neque horæ minutum te fefellit; ſed juſſiſti cùm jam ſanguis fluxurus eſſet, ut quidam occultum, quod ſub veſte habebat, vas ſupponeret, ſanguinemque exciperet. Fortè & criſes etiam expectavit Hippocrates in morbis, qui fuerunt in Thaſo.

ERAS. Quis non credat, te viventem cum Æſculapio commercia habere ſolitum!

WILL. Revocare ſcilicet noluiſti naturam à futura criſi, nullam aliam evacuationem, æquè utilem exiſtimans.

GAL. Ità profectò; At paleſtræ perito juveni; & alteri, qui toto die multum laboraverat, & in febrem inciderat, venas quidem ſecavi uſque ad animi deliquium; magno cum opere pretio!

HISTORIA DECIMAQVINTA.

Ægrotantis Palæſtritæ.

PAlæſtrita autem ægrotare incœperat hora prima noctis. *Poſtridie* (c) *eum mane, circiter horam diei tertiam vidimus. Cum autem inveniſſem febrem admodum calidam; ſed pulſus æquales, & maximos, & celeres, & frequentes, & vehementes; tùm caloris qualitatem, quæ tactum minimè morderet; ſam verò & urinas, tùm craſſitudine; tùm colore à naturali habitu non multum alienas; audiens præterea hominem circiter triginta dies exercitationis conſuetudinem intermiſiſſe, pridie tamen exercitaſſe ſe vehementiùs, cæterùm non multum; ſumpſiſſe autem ſolitos cibos, atque eos concoxiſſe; quamvis tardè, & ægrè, utpote cum febris veſpere occupaſſet; cùm interim rubicundus plenuſque homo appareret; atque etiam plenitudinis ſenſum ſe percipere diceret: faciente interim quodam eorum, qui aderant, de ſecanda vena mentionem; viſum mihi eſt, ejus auxilii conſiderationem in alind tempus remittere,*

N 2 *ſimul*

(*a*) Galen. ad poſthumum cap. 10.
(*b*) Cap. 13.
(*c*) Gal. lib. 9. meth. cap. 4.
(1) *Cum criſim expectabat Galenus, non ſecabat venas.*

Digitized by Google

ſimul ut certiùs ſciremus, cujus generis febris eſſet; ſimul neceſſariò propter eam, quæ præceſſerat concoctionis tarditatem.

WILL. Accurata quidem, diligens ſimul, atque docta ægritudinis narratio! Sed concurrentibus illis omnibus ſignis; ut potuit tantula concoctionis tarditas impedire ſanguinis miſſionem? An quia alius prior mentionem fecerat de ſecanda vena, tibi viſum eſt in aliud tempus auxilii hujus conſiderationem remittere? Tu enim conſueta divinandi arte: qua præter cæteras pollebas, quamve Siculum Medicum inviſens ægrotantem, oſtendiſti; adeò ut Glauco, qui aderat, & Medicus ipſe ægrotans propter admirationem exclamaſſent, prima hora, quæ palæſtritæ futura erant præcognoveras. Hac tamen vice ſedulus potiùs, atque gravis; quàm vates videri maluiſti.

GAL. Deſine jocari Willis. *Cum autem* (a) *veſpere ſimilem vigorem tueri febris eſt viſa, ceu nihil ſenſibiliter remittens, ſuſpicio jam erat ſynochon eſſe; hancque ex obſtructione, & ſanguinis abundantia, & præ carnis copia, ſtipatione. Ac cum parem magnitudinem per totam noctem febris ſervaret, poſtero die viſum eſt Medicis omnibus, qui inviſerant. ſanguinem eſſe mittendum.*

ERAS. Vel hæc non acciderunt Romæ; vel ſi Romæ facta ſunt, acciderunt quidem poſt ſecundum adventum tuum; cum jam libelli de ſanguinis miſſione incredibili dicendi facundia evulgati eſſent: nam antè hoc tempus, ut tu dixiſti, Seniores Romæ ſanguinem non mittebant.

GAL. Nihil intereſt, ubi hæc facta ſint. *Diſcordia* (b) *verò orta de tempore, & vincentibus, qui in ſequentem diem ſanguinis miſſionem differendam ſuaderent; febris per totum illum diem evidenter viſa eſt vigorem ſuum augere. Mox tertia ſequente nocte, alia quidem acceſſio minimè incidit, quæ prima ad proportionem reſponderet: erat tamen æſtus ipſe laboranti intolerabilis, urgebatque eum tenſio ipſius corporis, utpote repleti; tum capitis pulſatio; atque ob hæc gravis vigilia, juvene in aliam, alias ſe figuras jactante.*

ERAS. Imminebat fortè morbi judicium.

WILL. Fortè aliqua imminebat criſis.

ERAS. Videbimus quò res evadet.

GAL. Vocatus accedo ad ægrotantem hora circiter octava noctis. *Invenioque febrem* (c) *calidiſſimam, pulſumque, qualem prædixi. Quoniam autem, nec in hoc; nec in lotio, nec in ipſa caloris qualitate indicium aliquod humorum putreſcentium apparuit.*

ERAS. Homo ſcilicet jam jam erat futurus ſanus.

GAL. *Optimum factu viſum eſt*(d)*venam incidere, antequam putredo inciperet. Auſero itaque ab homine eo uſque de induſtria ſanguinem, quo ab animo liqueretur: maximum planè ubi valentes vires ſunt continentis febris remedium; id quod, tum ratione, tum experientia didici. Primùm nanque in contrarium ſtatum agitur corpus, celeriter ex animi defectu refrigeratum: hoc verò nemo invenire poteſt, neque quod ipſis ægris; neque naturæ, quæ animantes gubernat, jucundius, utiliuſve ſit.*

ERAS. Jucundius quidem dixerim; quoniam cum animi defectus ſit veluti

(*a, b, c, d*) Gal.lib.9.meth.cap.4.

Digitized by Google

veluti mors brevis, omnes in eo ceſſant moleſtiæ: utilius autem non dixerim.

WILL. Atque ego quidem eorum *qui* (a) *ſanguinem uſque ad leipothymiam haurire non verentur; praxi non facilè aſſentiam.*

ERAS. Sed audiamus quò res evadet.

GAL. *Poſtmodum in ejuſmodi corporibus neceſſariò ſupervenit alvi dejectio; nonnunquam etiam bilis vomitio: quas res ſtatim à toto corpore madores, ſudoreſve excipiunt. Quæ nimirum omnia cum huic quoque* palæſtritæ *contigiſſent protinus febrem extinxerunt.*

WILL. Cauſa cecidimus, Galene! Dicam tibi, ut olim tu mihi dixeras cum viam oſtendi, per quam lenteſcens humor, qui peripneumoniam facit, facto particularum agmine, ad pertuſam fertur in brachio venam.

GAL. Dormivit etiam (*b*) multis horis palæſtrita; & dormiendo ſudavit.

WILL. Cauſa cecidimus nunc etiam: etſi evidenti patris tui inſomnio, ad Medicinæ ſtudium excolendum datus fueris mortalibus.

ERAS. Vide quæſo, Galene, an ego, licèt prior læſus, patientia abutor tua; an tu, qui me læſiſti, nunc etiam mea abuteris! De ſomniis ſivè tuis, ſivè genitoris, nihil quæro; ut neque de ſomno palæſtritæ, qui jucundè nimis ex ſanguinis miſſione, uſque ad animi deliquium potuiſſet quidem æternum dormire; quod non ſemel, ut audivi, accidiſſe aliis expertus es.

Et facilè quidem quiſquis tibi concedet, alvi dejectione; bilis vomitu; madoribus; ſomno; ſudoribuſque e toto corpore emanantibus, quæ omnia palæſtritæ ſupervenerunt, ejuſdem febrem fuiſſe extinctam, ut aïs; ſivè deſiiſſe febrem, & conquieviſſe cor.

Ac (1) licèt ante ſectam venam illa nocte, quæ ægrotanti moleſta nimis fuit, quamve vigil habuit, & ex alia in aliam figuram ſe jactans, tùm vomitus, tùm dejectio, tùm ſudor potuerint præparari, non agam tecum rigidè, Galene; ſed ex liberaliſſima ſanguinis detractione, propter gravem animi affectum; qui non rarò illam conſequitur, potuiſſe hæc omnia concitari admittam. Compertum enim mihi eſt, & multorum experientia, niſi fallor comprobatum, vehementiori aliquo animi affectu, & præſertim timore graviori, frequentiſſimè non ſolùm alvum lubricam fieri; verùm etiam incontinentem: necnon etiam eodem affectu homines, non ſolùm balbutire ſolitos eſſe; ſed vomitu etiam moleſtari; & frigidum etiam ſudare; & canos etiam, & calvos brevi tempore fieri. Verumtamen (2) hæc, atque ſimilia nequaquam omnia omnibus eodem modo contingunt: ſed pro ut varia eſt affectio, & ab alia, atque ab alia occaſione ſuſcitata; & prout priùs corpus eſſe poteſt prædiſpoſitum ad unum, vel ad alterum, vel ad plura ex his, aliud, atque aliud fit; & unum potiùs, quàm aliud; & non eodem modo, neque omnibus ſimiliter.

Sunt

(*a*) Will. de phlebotom.

(*b*) Gal.lib.9.meth.med.cap.4.

(1) *Detractione ſanguinis, poteſt excitari vomitus; alvi dejectio, ſudor, & alia ſimilia.*

(2) *Nullus peculiaris animi affectus neceſſariò dum ſanguis mittitur, ſed facilè aliquis determinandus ab aliis ſimul concurrentibus cauſis excitatur.*

Digitized by Google

Sunt autem nonnulla ex his, quæ fiunt propter varias animi affectiones, non unquam ſalutaria; non rarò verò omninò mortifera, & pernicioſa. Ac dari quidem poſſunt caſus,in quibus ſudores, dejectiones alvi, vomitiones, & alia ſimilia ab animi affectu aliquo concitata,morbos auferant; & integrè vindicent ægrotantes, atque reſtituant.

Nequè negandum eſt ſanguinis miſſionem, & hoc ipſum cognoſcere hominem ſibi detrahi ſanguinem; varias in illius animo excitare poſſe graves affectiones: quæ quidem facillimè ex quavis etiam occaſione; & ſæpè omninò ad mentis libitum, abſque ulla extrinſeca occaſione poſſunt ſuſcitari. Nulla tamen eſt affectio, quæ neceſſariò fiat homini ex ſanguinis miſſione.

Hinc eſt, quòd alii dum cognoſcunt ſibi ſanguinem detrahi, ira exardeſcunt,& hi pauci ſunt; alii mœrent; alii timent tantùm; alii animo etiam linquuntur, etiam ſi parva quantitas detrahatur; aliis nihil ex his fit, etiam ſi magna ſit effuſio. Sunt etiam, quibus aliquid ex his fit, ne dum ſibi ipſis, ſed dum aliis ſanguis mittitur: Homo ſcilicet aliquis dum videt, atque cognoſcit alteri homini ſanguinem detrahi, vel iraſcitur; vel commiſeratur hominis illius conditionem; vel mœret; vel ſibi timet, etiam ſi ſibi non detrahatur; non rarò videntem effundi ſanguinem deficit anima hominem; cui aliquando ad hæc ſatis eſt detractus à pecude ſanguis.

Placet igitur tùm concedere, tùm affirmare, tùm quòque credere (id tamen quod poſſibile fuit) ex illo animi defectu; & ex aliqua, quæ conſecuta eſt largiorem profuſionem, animi affectione (quin, ipſe defectus ejuſdem animi eſt affectus quidam) alvi dejectionem, vomitum, ſudoreſque fuiſſe promota, & his palæſtritam conquieviſſe. Temerarium tamen, & crudele eſt hoc inventum, ſinere venas effundere ſanguinem, donec anima deficiat; ad hoc, ut ſi qui poſtea ad vitæ redeunt munia, vel faciliùs ſecedant; vel vomitu evacuent morbi cauſam; vel ſudore perfundantur! Temerarium (1) omninò inventum, quoniam nihil ex his promitti poteſt; & caſui, fortunævè vita hominis committitur. Fieri enim poteſt ex illo eodem animi defectu, atque affectu, prout rem diverſimodè accipit animus, & prout corpus diverſimodè eſt diſpoſitum, ut, ſi qui priùs aderat alvi fluxus, ſiſtatur; ſiſtatur; & vomitus. Fieri poteſt, ut non ſolùm nullus provocetur madar, ſed etiam, qui profundebatur ſudor, compeſcatur, & retineatur. Sic nequè fæminæ ſemper ſolvitur uterus eadem occaſione animum movere potenti; nequè eàdem ſemper reducitur, ceſſatque fluere; nequè eàdem ſemper exareſcunt mammæ, quæ lacte priùs turgebant. Crudele equidem, & temerarium inventum; ad ſollicitandam alvum; vel ad ciendum, & provocandum,ſivè vomitum, ſivè ſudores, tantum profundere ſanguinis, donec anima deficiat! quo ſcire nequeas, an rediturus ſit æger! quo nonnulli nunquam rediere! Non (2) pauci enim,pro ut varia eſt animorum fortitudo, magnanimitas, puſillanimitas, ſpeſque, deſperatio, audacia, timor, fides, infidelitas, & alia ſimilia; quæ nequè ſemper eidem homini ſunt

(1) *Temerarium, atque crudele eſt, ut vel ſudor, vel vomitus fiat; vel ut alvus ſit incontinens, ſanguinem mittere uſque ad animi deliquium.*

(2) *Alii quidem ex parva, alii nonniſi ex magno ſanguinis detractione patiuntur deliquium.*

ſunt eadem,non prius animo linquuntur ex magna licèt ſanguinis effuſione, quàm re vera moriantur; animi ſcilicet fortitudine, atque conſtantia non aliis corporis viribus vitam protrahunt. Sic Alexander Avi mei diſcipulus animi fortitudine, qua alios maximè ſuperavit, in eodem habitu (*a*) corporis,in quem ſe compoſuerat,cum admiſſurus milites eſſet, perduravit; donec à toto exercitu illo ad ultimum perſalutatus eſt: dimiſſoque vulgo,velut omni vitæ debito liberatus, fatigata membra rejecit, & paulò poſt vita functus eſt.

GAL. Ego etiam novi animi mores multum valere ad confirmandam, alterandam, vel deſtruendam corporis temperaturam: ac novi nonnullos deficere,pauca detracta ſanguinis quantitate; alios non item. Quamobrem pluries monui, digitos pulſanti alicui arteriæ admovendos eſſe,ſemper ac ſanguis mittitur; ut cognoſcat Medicus an deficiat, & quando deficiat homo. Sed palæſtrita ex plenitudine laborabat humorum adhuc non putreſcentium.

ERAS. Quid (1) nunc cum iſtac tua corporis temperatura? quid cum plenitudine humorum adhuc non putreſcentium? hæc ſunt ex illis vocabulis tuis, quæ maxima indigent explicatione; & antequam clarè explicentur, nihil omninò ſignificant: & ſatis ſuperne Helmontius humoriſtarum tuorum, & tuaſmet in his indicavit deceptiones. Sed dicamus de plenitudine, quæ quidem concipitur facilè, dummodò non addas putreſcentium humorum, vel palæſtrita non laboravit ex plenitudine, vel tertia die plenitudo jam deſierat: velut deſinit plenitudo ex ebrietate, propter excedentem nimis vini potum. Refer potiùs alium, quem ſpoponderas; & videamus an illi ex ſanguinis miſſione ſoluta fuerit alvus, an vomitus, an ſudor factus fuerit.

HISTORIA DECIMASEXTA.

Alterius ægrotantis, ſimiliter, ut ait Galenus, ac palæſtritâ febrientis, ubi infelices narrantur caſus, ex largiori ſanguinis miſſione.

GAL. Nihil ex his accidit alteri. *Is cum* (*b*) *tota die multum laboraſſet deinde levatus pauca comediſſet, cœpit nocte febricitare; totum etiam continuans ſequentem diem. Hunc nos poſt ſecundam noctem vidimus; in cæteris quidem omnibus jam dicto juveni palæſtritæ ſimiliter affectum; verùm putreſcentium humorum evidentes præbentem notas. Itaque vena quòque huic protinus inciſa, uſque ad animi defectum evacuavimus.*

WILL. Palæſtritæ cum majori fiducia aperuiſti venas; quia nullum putreſcentium humorum ſignum in illo apparuiſſet. Huic item in quo evidentes putreſcentium humorum apparebant notæ, ſanguinem eduxiſti uſque ad animi defectum. At hic, qui tota die multum laboraverat, & pauca comederat, vel non fuerat evacuandus, vel ſecundum Hippocratis decreta pharmaco evacuandus fuit, quoniam putreſcentium humorum evidentes in ipſo apparebant notæ.

ERAS.

(*a*) Q.Curt.lib.10. (*b*) Gal.lib.9.method.cap.4.

(1) *Putredo in ſanguine, & putreſcens humor ſunt voces, quarum adhuc non patet ſignificatio.*

ERAS. Poſt jucundam, utilemque animi defectionem; ſuperveniit ne huic dejectio; & bilis vomitio? madoribus, & ſudoribus ſtatim poſt hæc perfuſus ne eſt ægrotans; conquievit ne etiam illi febris?

GAL. Nihil ex his: ſed *idoneo* (a) *interpoſito ſpatio cibavimus primùm mulſa; deinde una interpoſita hora ptiſſanæ cremore. Atque hæc omnia intra quintam acta ſunt horam. Cum autem ſimilis ſibi perſeveraret febris, ſynochom eam fore ex putredine expectavimus.*

WILL. Non (1) hoc cognoviſti primo ægroti intuitu, ut ſolitus aliàs fueras? ſi cognoviſſes, utique tam largè ſanguinem non evacuaſſes. *Duos* (b) *namque in his Medicorum manibus perire vidiſti* (an manus illæ tuæ fuerunt, Galene?) *qui* (b, c) *poſtquam animo liquerentur, nunquam revixerunt. Multi verò, etſi non protinus, ac poſteà propter virtutis infirmitatem perierunt; quos ſi quis citra ejus reſolutionem evacuaſſet, minimè periiſſent. Quin etiam alii in morbos inciderunt longos, poſtquam immodica inanitione, reſoluta naturalis vis fuit. Aliis cum immodicæ evacuationis noxam ſarcire non potuiſſent, in omne reliquum vitæ tempus totius corporis temperamentum redditum eſt frigidius. Ex qua refrigeratione facilè ex quavis occaſione læſi, alii decolorati, ac malo corporis habitu vixerunt; alii ex eo ipſo in morbos deciderunt exitiales aquam intercutem & orthopnœam; & jecinoris, & ventriculi imbecillitatem, & apoplexiam, & deliria.* Hæc tua ſunt, Galene, ſi rectè, meminiſti in eo ipſo ſcripta libro, in quo palæſtritam memoras.

ERAS. O' dignum caput, Galene, tuum, quo omnia ſunt in voluminibus conſarcinata bona, & mala, recta, & abſurda! cujus ex ore oracula multa; ſed omnia invicem pugnantia!

GAL. Apologiam ad hæc omnia meditor, Eraſiſtrate; quam mox audies.

ERAS. Audiamus priùs Willis, à quo multò ſanè meliora ſperare debeo. Atque in te quidem ego, Willis, non tam veneror, atque ſuſpicio penitiſſimam rerum anatomicarum, aliarumque multarum rerum notitiam; quàm tùm vitæ integritatem, tùm morum ingenuitatem, atque candorem: & licet Helmontius aliquid conqueratur de te, tu tamen ea dixiſti, quæ ex animo ſentiebas; & quæ meliora, & quæ potiora tibi videbantur: quod eſt boni viri. Tuas rogo, Willis, obſervationes eorum, qui miſſione ſanguinis curati viſi ſunt. Utq; (2) faciliùs de illis judicium feramus, opus eſt non unum, vel alterum referre ægrotantem, qui tibi, vel aliis miſſione curatus viſus fuerit; nam hac etiam ratione multos reperiemus, qui ſuperſtitionibus, & vanis quibuſdam ſignaculis à morbis vindicati dicantur: oportet ægrotantes referre quamplurimos ſimili planè morbo, haud curatu facili, laborantes, qui omiſſis aliis medicamentis, ſola detractione ſanguinis reſtituti fuerint; quive omiſſa detractione ſpontè minimè fuiſſent perſanati.

WILL. Rigidè nimis rem iſtam agis Eraſiſtrate.

ERAS.

(*a*) Eodem loco.

(*b,c*) Gal. lib. 9. Menth. med. cap. 10.

(1) *Mala multa fiunt ex ſanguinis detractione uſque ad animi deliquium.*

(2) *Multi vanis etiam quibuſdam ſignis, & ſuperſtitionibus non minus ac aliis, ſanguinis miſſione dicuntur ſanati.*

ERAS. Non ([1]) quidem rigidè, Williſ; ſufficit enim mihi ſi recenſeas, morbum graviſſimum, & periculoſiſſimum, ſed morbum leviſſimum quo ad vitæ periculum; ex iis tamen, qui ſpontè ſanari minimè conſuevere (puta ſcabiem) in quo promittens Medicus ſanitatem, ſivè ratione, ſivè experimento edoctus, ſciat, ſaltem ut plurimùm ſe ſuam liberare fidem. Quod equidem difficilè non eſt, ſi de aliis interrogem præſidiis, quæ ab homine in morbis uſurpantur.

WILL. Vera quidem loqueris; ſuntque quamplurima talia medicamenta. Ferè omnes, qui lue venerea laborant ſolo mercurio ſanari poſſunt: eſtque lues venerea ex iis morbis, qui ut plurimùm minimè ſpontè curantur.

ERAS. Ferè omnes, qui à vipera demorſi ſunt, ſolius theriacæ ex vino uſu ſanari poſſunt: eſtque morbus ex morſu viperæ non ſolùm ex iis, qui ut plurimùm haud ſpontè curantur, verùm etiam ex iis, qui ut plurimùm citò enecant.

WILL. Ji omnes, qui ſcabie de recenti maximè communicata laborant, ferè ſemper ſanantur ſolo mercurio diverſimodè parato: eſtque ſcabies ex iis, qui periculo quidem carent morbis, ſed qui ut plurimùm non ſanantur abſque remedio.

ERAS. Ferè omnis quartana, myrrha, pipere, ſucco cyrenaico, gentiana, aliiſque ſimilibus, ut plurimùm ſanatur; quive aliquo ex his uti novit, ſuam liberat fidem, ſi quartanario promittat ſanitatem: eſtque quartana ex iis, quæ ſæpiſſimè longo tempore durant; & non ſpontè deſinunt.

WILL. Ac reperti ſunt Medici, qui unico remedio, quod febrifugum dixerunt, quartanarios ab aliis deſtitutos perfectè reſtituebant; fidemque, quam ægrotanti ſponſaverant, abſq; alio medicamentorum uſu ſolvebant.

ERAS. Suntque quamplurima alia his ſimilia: atque indubitatum eſt, alia multa inveniri poſſe homini hùc uſque incognita; quibus ſimiliter morbi plerique curari valeant.

Verùm enim verò cum morbis ferè in omnibus quamplurimi Medicorum, maximè qui poſt Galenum fuerunt, & Galenum ſecuti ſunt, venas ſecaverint; iidem iſti nullum hùc uſque morbum cognoverunt, in quo ſanguinis miſſioni ſatis fidendum eſſe exiſtimaverint. Cumque multi antiquiorum, & multi, qui poſt me fuerunt, de re Medica volumina ſcripſerint; nullus, ut audio, virorum maximè celebriorum morbum cognovit, in quo ex ſanguinis miſſione abſque aliis remediis ſanitas promitti poſſit.

Quiſquis, ([2]) quem ego audiverim, vel noverim, ſivè in febre aliqua, ſivè in tumore, ſivè in morbo alio, vel ex gravioribus, vel ex levioribus ſanguinis miſſionem commendat, ſemper addit, & hoc aliud, & hoc aliud inſuper faciendum eſt. Ex quo manifeſtum fit, hùc uſque nullum eſſe cognitum morbum; in quo ſanguinis miſſioni ſatis fidendum ſit. Non inquam nullum cognitum eſſe morbum, quo ſi plerique laborent, omnibus ſanitas promitti poſſit ex detractione; ſed quòd non poſſit promitti, neque uni tan-

(1) *Nullus eſt morbus, in quo certè miſſo ſanguine, ſanitatem Medicus promittere poſſit.*

(2) *Qui ſanguinis miſſionem commendant in morbis, ſanguinis miſſioni haud ſatis fidunt.*

tùm ex multis ſimili ægrotantibus morbo, qui haud ſponte curari conſueverit. Secùs ſulphuris uſu, non quidem omnibus, ſed ferè omnibus, ubi quamplurimi ſcabie de recenti maximè communicata laborent, ſanitas promitti poteſt: eſtque hic morbus ex iis, qui non conſuevere ſanari ſpontè.

Præterea illi, qui ſanguinis miſſionem commendant, ſemper addunt, niſi hoc; vel illud aliud; aut aliud quidpiam obſtet: cum contra remedia ſint non pauca, quæ cum laudantur, nihil tale opus eſt addere. Ex quo etiam patet, eos, qui venas ſecant, nihil ſatis comperti; nihil adhùc certi habere.

Ac nos ratione hæc inveſtigantes, ex hypotheſi, quam fecimus, ſanguinem poſſe ſuperabundare, & nimis rareſieri; cognovimus tunc expedire aliquid detrahere; vel ut diſruptio vaſorum præcaveatur; vel ut effluxus in ſinus internos minor ſit. Quæ mittendi occaſio, ſi unquam datur, rarò quidem datur; & brevi tempore durat.

WILL. Si hæc omnia ſunt attendenda nunquam, aut rarò conveniet ſanguinem mittere. Et ego non memini, me morbo in aliquo, ex innumeris, quorum therapejam tradidi, tantam habuiſſe in detractione fiduciam, ut ſuperflua; & non potiùs neceſſaria viſa fuerint alia remedia. Referam tamen, quæ memini, & eo ordine, quo memini.

Hiſtoriæ examinantur celebriores, à Clariſſimo Thom. Willis deſcripta ægrotantium, de quibus dubitari poteſt, an miſſione ſanguinis fuerint adjuti.

I.

Narratio eorum, quæ in duobus Aſthmaticis fuere obſervata.

SEnex perhonorificus, qui (*a*) multis annis, hyemis tempore, tuſſi obnoxius erat, & ſputum moderatum, & ſatis benignum habebat; Autumno anni, qui mihi fuit apud vivos noviſſimus, ob frigus in longo itinere, uti putabatur, minus rectè valebat. *Quærebatur* (b) *enim de dolore in medio pectore, juxtà ſternum excitato; qui veſperi quamprimùm lecto incaleſceret, ingraveſcens ſomnum pertubabat; & plurima nocte valdè moleſtus erat: ſinè quavis tamen dyſpnœa, aut aſthmatis ſigno evidenti. Ad dolorem hunc tollendum, & purgatio, & phlebotomia celebrantur; pectoralia, & antiſcorbutica quotidie exhibentur; loco dolenti linimenta, & fotus applicantur, ſinè magno tamen fructu, aut levamine. Nam quæ deinceps alteratio contingit, potiùs in deterius ceſſit; & dolori paulo remiſſius habenti, reſpiratio difficilis, & impedita ſupervenit: ita ut à primo ſomno, aut appulſu ejus ſtatim aſthmaticus fieret, atque anhelus, & circa præcordia laborans, in lecto erectus ſedere cogeretur.* Sanguinem miſiſſe hùc uſque haud exiſtimo tibi videri, Eraſiſtrate, fuiſſe proficuum; etſi dolor illis omnibus factus fuerit remiſſior — *Porrò hujuſmodi* (c) *dyſpnœa, & ſpirabilium agitatio convulſiva, non modo quovis veſperi redibant: ſed in dies immaniores facta, longiùs durabant.* At nocte quadam à primo ſomno

(*a,b,c*) Will. de Aſthmate.

no evigilans, aſthmatis paroxyſmo graviſſimè affectus, quo vix non periit, *phlebotomia* (a) *ab ipſo ſepulchri ore revocatus, revixit*. Revixit quidem, vel propter detractionem revixiſſe viſus eſt: ipſe enim tunc non eram præſens; & priores paroxiſmi deſierant ex ſe; fortè potuit huic etiam, etſi gravior ſpontè ceſſare, vel utilis aliqua animi affectio, ut tibi placet, phlebotomia excitata eſt. Poſteà tùm ſpiritu gummi ammoniaci cum ſale armoniaco deſtillati; tùm julapia, & decocta pectoralia; & eclegmata; & hauſtus cerviſiæ cum abſinthio, & cochlearia, tùm elixiris proprietatis tartariſati guttæ nonnullæ; tùm coffee ex decocto ſalviæ pluribus diebus exhibita ſunt. Sanguis iterum miſſus; & enemata injecta; & blanda cathartica propinata ſunt. His quidem omnibus aſthmatici paroxyſmi mitiores facti ſunt. Cumque multa alia remedia, vel à Medicis propoſita, vel ab amicis clanculum oblata eſſent; honorabilis ſenex, aut penitùs reſpuit, aut citò faſtidivit: & ex his, quæ retuli ore ſumenda, modò hæc, modò illa uſurpavit. Sed licèt paroxyſmi aſthmatici noctu leviores eſſent, & minùs infeſtarent hominem; *tamen* (b) *ob pulmones plurimùm infarctos, & humorem ſeroſum in pedes delapſum citatiùs incedere, aut loca acclivia aſcendere ſinè grave diſpnæa, & præfocationis periculo nequibat*: jamque dum, hæc, atque ſimilia de ſene ſcribebam morti ego proximus, *deinceps non* (c) *tam aſthma, aut phthiſis, quàm hydrops timendus viſus eſt*.

Quantum igitur huic ægrotanti conduxerit ſanguinem mittere tutemet decernere potes, Eraſiſtrate. Ego autem ſubnectam alium ægrotantem; qui procerus, toroſus, & antea ſatis ſanus cum eſſet; *poſtquam à caſu latus ſiniſtrum ſolido cuipiam alliſiſſet, exinde tunc noxam; & poſtea labem aſthmaticam contraxit — ut quibuſdam temporibus haud certis, primò dolor circa locum iſtum ingraveſceret, & ſubinde ſtatim dyſpnæa graviſſima, cum ſpirabilium omnium contentione laborioſa, & diuturna inſequeretur: adeò ut durante paroxiſmo, ægrotus in ipſo mortis agòne verſari putaretur*. Cui quidem ego nullam omninò præſcripſi ſanguinis miſſionem, licet toroſus eſſet; ſed aliis medicamentis longo tempore uſurpatis integer factus, & ſanitati reſtitutus à me fuit.

II.

Narrantur, quænam evenerint ex ſanguinis miſſione ægrotanti copioſo ſanguinis fluxu ex naribus, & hæmorrhoidibus.

Cumque aſthma ſpaſmodica affectio mihi viſum fuerit, non erit alienum ea narrare, quæ ex ſanguinis miſſione contigiſſe obſervata ſunt in homine, qui crebras; & immanes ſanguinis eruptiones, modò ex naribus, modò è venis ſedalibus patiebatur. *Huic* (d) *phlebotomia ex amicorum ſuaſu frequenter celebratæ nihil profuere: imò ſæpiſſimè poſt venæ ſectionem in ſudores frigidos, ac leipothymias incidens, atque ſanguinis eruptionibus nihilominus obnoxius, multò deterius habere ſolebat* — Neque melius illi fuit ex iis, quæ ſanguinem refrigerant. Conjiciens ego ſanguinem è naribus, atque hæmor-

O 2

(a,b,c) Will. de aſthmate. (d) Will. de hæmorr. ejuſque remedio.

morrhoidibus frequenter erumpere, non quidem propter copiam, aut turgeſcentiam ejuſdem; ſed propter ſpaſmodicam affectionem fibrarum, quibus vaſa ſanguifera contrahuntur; (*a*) omiſſis aliis remediis, uſu pulveris ex rad. pœoniæ maris, corall. rubr. margar. ebore, oculis cancri, lapide hæmatite, & lapidæ prunellæ, necnon uſu aquæ ceraſorum nigrorum, meliſſæ, cinnam. theriacalis, & ſyr. è coralliis, & adhibitæ etiam per intervalla fuerunt ligaturæ quibuſdam locis, brevi tempore, abſque recidiva illum ſanavi.

ERAS. Hic non ſolum reſtitutus non eſt, verùm etiam à ſanguinis miſſione non leviter læſus eſt; & longiori tandem tempore convaluit. Animadverſione autem digna ſunt, Willis, quæ dixiſti, de ſpaſmodica fibrarum affectione in ſanguinis rejectione; & puto illam magni eſſe momenti, cum locus ſaltem leviter priùs diſruptus, aut exulceratus eſt.

I I I.

Th. Will. nihil proficientibus venæ ſectionibus, pleuritide, & peripneumonia ereptus eſt. Mulieri autem pluries pleuritico dolore tentatæ, quæcunque alia remedia ſinè ſanguinis miſſione minimè proderant.

WILL. IN pleuritide verò an expertus dicam proficuam eſſe ſanguinis miſſionem ego, qui pleuritide, & peripneumonia affectus, immaturè è vita deceſſi! Autumno enim anni 1675. tuſſi primùm, quæ tunc temporis Epidemia erat, ego ipſe laborans, citò poſteà in pleuritin, & in peripneumoniam incidi. Sanguis mihi (*b*) pluries miſſus eſt; aliaque medicamenta diligentes adhibita fuere: à quibus cum non relevarer, amicis melioza ominantibus, ultimum vale dixi.

Attamen matura viro pulcherrima quædam mulier, quæ pluries quolibet anno pleuritico dolore torquebatur; non quidem ſanata eſt detractione; ſed quoties recidivam morbi pateretur, plurimùm ſectione venæ levari viſa eſt. Hæc juvenis, & ſanguinea, à quavis levi occaſione, & errore; ſivè in cibo, & potu; ſivè in motu, & quiete; ſivè in ſomno, & vigilia; ſivè in excretis, & retentis; aliiſque ſimilibus; & ex mera anni, aut aeris mutatione; & ſæpè ex aliquo animi affectu in febrem incidere ſolebat. *Cui mox* (c) *dolores pleuritici cum tuſſi, & reſpiratione difficili, & plerunque convulſiones horrendæ ſuperveniebant.* His tam graviter primis annis affligebatur; *ut non* (d) *rarò quotannis per, aut ſupra ſex menſes intra cubiculum ſe continere cogeretur.* Poſteà verò ſequentibus annis rariùs quidem, ſed hæc eadem pluries paſſa eſt. Dolor pleuriticus latus dextrum conſtanter occupabat. Pulmones verò conjiciebam eſſe illi ſatis firmos, ductuſque habere patulos, ut ſanguis per eos utut lenteſcens ſinè remora trajici poſſet. *Huic* (e) *nulla remedia ſinè phlebo-*

(*a*) Will. de hæmorr. ejuſque remedio.
(*b*) Poſtſcripto in præf. oper. poſth. Willis.
(*c, d, e*) Will. de pleuritide.

botomia prodeſſe conſuevere ; *quæ ſemper adeò potiſſimum* (a) *neceſſaria* viſa eſt , *ut unaquaque ægrotationis vice, invitis omnibus eam ter , aut quater, imò interdum ſæpiùs repetere cogeremur . Cruor emiſſus in ſuperficie pelliculam viſcidam , & albicantem conſtanter habebat .*

Verùm enim verò præter adminiſtratam ſanguinis miſſionem, tùm ſpiritus ſalis armoniaci, cum gummi ammon : tùm julapium ex aquis cardui, ceraſorum nigrorum , hyſtericæ , & ſaccharo ; tùm pulvere ex oculis canc. dente aprug.& ſale prunellæ ; tùm apozema ex radicibus graminis , eringii, raſuræ eboris , cornu cervi , corticibus pomorum , paſſularum ſolis in aqua fontana addito ſyrupo violaceo , & ſale prunellæ ſumpſit . Enemata etiam ex lacte , & ſyr. viol. pluries illi injecta fuere . Nequè his omnibus ſanata , ſed meliùs habere viſa eſt. Atque hoc in ægrotante iſta conſideratione dignum viſum fuit;*quòd* (b) *ſi quando ad ſopiendum dolorem opiata utut mitiora fuerant exhibita, dolor , & torpor capitis , atque affectus convulſivi graviſſimè eam exinde infeſtare ſolebant .*

Difficiles profectò , pluſquam ego exiſtimaverim , ſunt morborum omnium æthiologiæ : ac me quòque deterres , Eraſiſtrate , ſi quando Galenum provocas ad ſcabiei naturam ritè, claréque explicandam . Si quid tamen nunc conjectura aſſequor ; Innupta hæc formoſa mulier, non quidem ex ſanguinis copia laborabat ; etſi ſanguinea videretur : potuiſſet enim facilè ſanari ; ac ſi hoc non novit Medicus , copiam imminuere , nihil planè novit Spinoſum ni fallor , ut Helmontius dicere ſolitus eſt , erat illi latus dextrum , in quo recurrentes per intervalla dolores ſedem habebant . Sed ſpina perpetuò, etiam cum non doleret , lateri infixa permanebat . Recurrebant autem dolores ex levi occaſione , & errore in ſex rebus non naturalibus , uti appellant ; quoniam his omnibus cùm alteretur ſanguis,& multa alia fiant in corpore , facilè in ea parte,in qua ſpina aderat, dolor ſuſcitabatur. Animi verò affectiones, quæ etiam inter ſex res non naturales connumerantur à Medicis, tùm ſanguinem agitare , & perturbare ; tùm fibras nerveas in latere dextro corrugare; aut aliter circa morboſam ſpinam movere poterant , ut dolor denuò excitaretur .

ERAS. Et quidem animi pathemata non infundunt , nec addunt vaſis ſanguinem ; genæ autem animi affectu rubeſcere , & palleſcere poſſunt ; & alia, atque alia iiſdem affectionibus , tùm in genis, tùm in aliis partibus quibuſcunque fieri poſſunt.

WILL. At invitis omnibus terque, quaterque ad mitigandum dolorem venas adaperire Medici cogebantur , quoniam ab aliis remediis ſinè miſſione, nullum levamen ægrotans percipere ajebat ; & ab opiatis pejùs ſe habebat . Et propter hoc fortaſſis illa ſoli venæ ſectioni maximè fidebat.

Quid (1) in hac ægrotante potuerit opinio ; quidve fides ; aut aliquis alius animi affectus ; anvè ipſa ex ſe profuerit venæ ſectio , mihi planè incertum eſt : & jamdudum dubitavi multa contingere poſſe homini, cui ſanguis mittitur ; non quia hic mittitur ; ſed propter hanc , vel illam opinionem, quam habet homo , circa hanc chirurgicam adminiſtrationem , & propter fidem

(*a,b*) Will.de pleuritide.

(1) *Propter ægrotantium opinionem , aliquando juvat venas aperire.*

fidem & credulitatem ejuſdem hominis. Ac multa hujus rei adduci poſſunt exempla; adducam quod frequenter currit per ora virorum; ſectionem ſcilicet venæ ſalvatellæ perquam nimium prodeſſe illis, qui Melancholici appellantur. Ego equidem *quomodo* (*a*) *venæ ſalvatellæ apertio levamen, prout dicitur, adeò inſigne conferat, me neſcire fateor*; attamen exiſtimo, quòd *ſi* (b) *melancholicis firmiter perſuaſum ſit phlebotomiam hanc præ quibuſque aliis curaturam, forſan juvabit.* Affectiones autem, quæ corpus, ſivè in meliorem, ſivè in pejorem ſtatum mutare, aut alterare valeant; facilè, & momento temporis ex quavis occaſione excitari poſſunt.

GAL. Cur igitur miniſtro Dei Pergami, & cuivis alio, maximam in me, & in ſomnjis meis fidem habenti, lateris dolor, ex ſecta in manu arteria non potuit ceſſare?

ERAS. Hoc quidem contingere potuit. Eſt enim dolor animi affectus quidam, qui alio affectu aboleri poteſt: & uno affectu quædam moveri poſſunt in corpore, quibus alius tollatur, & ſiſtatur affectus. At tu, Galene, ni voluiſſes me dubitare te quòque nobis imponere velle, monere debebas hominem illum ob animi affectum; & propter fidem, quam in te habebat; & propter vehementem ſpem, quam poſuerat in ſectione, non ex ſimplici detractione, quam ſomnii monitu celebraſti, fuiſſe ſanatum; & tibi quidem leniter reſpondiſſem.

GAL. Monendum (1) quidem hoc erat: ſed non ego didici multa breviter, & veluti unico hiatu omnia dicere; & cùm non urgeat neceſſitas non omnia omnibus ſunt manifeſtanda: ſed poſtmodum de his; nunc autem circa animi affectus. *Plato* (c) *inquit quando mens humana rem amat aliquam licèt naturaliter non juvativam, ſibi eam prodeſſe certificat. Ex* (c) *ſola autem mentis intentione res illa juvat corpus: verbi gratia, ſi quis incantationem ſibi prodeſſe confidat, qualiſcunque ſit, eum tamen juvat.* Poteſt tamen, ut reor, amor, & confidentia nimia aliquando obeſſe; poteſt odium, & timor aliquando juvare: ac ſimiliter de aliis omnibus animi affectionibus exiſtimandum cenſeo; quòd aliquando juvent, aliquando noceant. Neſcio an omnia, quæ de his ſcripſi, ad vos pervenerint, Willis.

WILL. Multa ſcriptorum tuorum injuria temporum perierunt; ſed extant adhùc integri libelli, extant & fragmenta nonnullorum, qui deſiderantur; in quibus hæc, & ſimilia leguntur à te notata, atque tradita poſteris.

GAL. Oportet igitur priuſquam Galenum damnetis, totum Galenum legere; vel ea omnia audire, quæ à Galeno ſcripta, vel dicta ſunt.

ERAS. Ex iis, quæ audivi, ea damnavi, quæ damnanda viſa ſunt: ſi ſaniora afferas, probabo item: & niſi priùs alia narrare velit Willis, æquo animo apologiam expecto tuam.

WILL. Non quidem multa ſuperſunt, neque ea ſunt, quibus certò, & ſinè hæſitatione dicere valeamus, detractione quempiam ſervatum: nam illi, quibus ſanguis detractus eſt, alia multa ſumpſerunt medicamenta; & alii

---

(*a,b*) Will. de melanc.
(*c*) Lib. de incantat. abjurat. & ſuſpenſ. Gal. aſcripto extra ordin.
(1) *Quæ ex ſe non juvant, opinione fiunt juvativa.*

Digitized by Google

alii ſervati; alii mortui ſunt. Referam tamen alias obſervationes, de quibus vos decernite.

GAL. Judicium (1) planè eorum, quæ in ægrotante corpore obſervantur, difficillimum eſt; Cùm ex hoc quòd corpus noſtrum *Valdè* (a) *mutationibus obnoxium eſt; nequè à cauſis externis tantùm, ſed ab internis etiam facilè alteratur*; tùm ex hoc, quòd eodem tempore multa fiunt, & multa adminiſtrantur. Ac ſi fortè contigerit *quempiam* (b) *benè dormiiſſe; deinde clyſterem, vel ſpontaneam alvi dejectionem habuiſſe; deinde cibos aſſumpſiſſe*; vel ſudaſſe etiam; vel ſanguinem illi fuiſſe detractum, *&* (c) *poſt hæc omnia ſenſiſſe juvamentum, vel detrimentum, non facilè dictu eſt; quidnam eorum, quæ circa ipſum facta ſunt, aut juverit, aut nocuerit.*

IV.

Peripneumonia, veſicantium maximè beneficio ſanata.

WILL. ITA (2) quidem in duobus ægrotantibus peripneumonia laborantibus; cum tùm ſanguis pluries detractus, tùm quamplurima alia medicamenta fuerint adhibita; non facile dictu eſt, quidnam eorum, quæ circa ipſos facta ſunt, juverit.

Uterque ſervatus eſt. Ex his autem alter, ut exiſtimo, veſicantium maximè beneficio eſt ſanatus. *Ulcuſcula in brachiis brevi* (d) *ſanabantur; in tibiis verò excitata, non tantum aperta manebant; verùm poſt quinque vel ſex dies in immenſum fluebant; & deinceps ferè per menſem ichòris acerrimi copiam ingentem quotidie profundebant. Interea pulmones ſenſim meliùs habuere; & demum ſarcina omni immunes evaſere.*

ERAS. Id, quòd ex ulcere fluit, non eſt ſinè aliqua particularum ex iis ſubſtantiis, quæ ad ulcera appellunt, ſelectione; ut poſſit dari caſus, talia evacuari ab ulcere, quæ hominem à pleriſque morbis liberent; poteſt, & contrarium accidere, ut in his etiam non minima requiratur Medici prudentia.

V.

Ex binis ægrotantibus pluries, atque copioſè ſanguinem expuentibus, alter nihil adjutus eſt à ſanguinis miſſione; alter graviùs, atque manifeſtò pejùs ſe habuit.

WILL. THeologus quidam ſpatio quindecim annorum tuſſi pertinaciſſima, & cruento; falſoque ſputo *Cum* (e) *gravi anhelitus fætore cœpten propemodum æmulante* laborans, *in arctiſſimum carcerem conjectus loco*

(a,b,c) Galen.com.1.aph.1.
(d) Will.de peripneum.
(e) Will.de ſang. ſputo.
(1) *Judicium de iis, quæ accidunt ægrotantibus difficillimum eſt.*
(2) *Veſicantia in peripneumonia aliquando juvant.*

Digitized by Google

loco potus ordinarii meram aquam bibens, *præter omnium ſpem, & expectationem revaluit; adeòque ſupra decennium mediocriter ſanus perſtitit.* Poſtea vel ob aeris inclementiam, vel ob alias cauſas, non ſolùm ſputo cruento, ſalſo, & graveolenti, verùm etiam ventriculi languore, inappetentia, & nocturna febre moleſtatus eſt. Deinde, cùm mala hæc remiſſiora viderentur, *quodam* (a) *die, cœlo de repente in frigidiſſimum mutato, ſub noctem magna pectoris anguſtia, difficillima reſpiratione, pulſu celeri, & imbecilli infeſtatus; cumque ſpirituum omnium (quaſi jam moribundus fuiſſet) fatiſcentia inceſſeretur*, non eſt tamen mortuus: *ſed per hæmoptoen copioſam, & mox diaphoreſin ſatis uberem citò evaſit.* Ex eo tempore ſputum minùs fœtidum, & minus ſalſum factum eſt. Sed ſanguinis per os repetitæ copioſæ excretiones, vires ſenſim dejiciebant. *Cumque* (b) *paulò ante obitum, propter acutum lateris dolorem vena tunderetur, cruor adeò deficere videbatur, ut ferè nullus efflueret ſanguis.*

Diſſecto cadavere (quod ſanè mirandum eſt) neque cruentæ expuitionis copioſæ; neque fœtidiſſimi anhelitus ſigna, aut veſtigia ulla apparuerunt. In pulmonibus non ulcus; non cavitas ab ulcere, non continui ſolutio obſervata ſunt; *nulla uſpiam* (c) *puris, aut materiæ putidæ, aut fœtentis collectio.* Sed latus tantùm *ſiniſtrum à tumore ſcirrhoſo obriguerat.*

ERAS. Religio erat perire ægrotantem ſinè ſanguinis miſſione! At dolor lateris urgebat acutus? Sed non quidem à ſanguis copia, quæ nulla erat in homine, qui tandiù ſanguinem largè expuiſſet! Neque cùm is ex hoc morbo eſſet morti proximus, cordis motus poterat eſſe concitatior. Atque ideò ſanguinis miſſio non poterat lenire dolorem; niſi fortè propter aliquem animi affectum, qui ex illa fuiſſet excitatus. Quòd ſinè magna virium jactura, in tanta ſanguinis penuria, neque potuiſſet accidere. Huic tamen miſſus quòque ſanguis eſt! Vide quæſo, ſi quos habes, certò ſervatos propter detractum ſanguinem.

WILL. Secta quidem illi vana eſt, ſed propter inopiam nihil ferè ſanguinis effluxit.

Alteri vero hæmoptoico, præter omnem Medicorum ſpem, atque præter omnem rationem ſanguinis ſputum ſectione venæ exacerbabatur. Juvenis hic erat; qui cachexia priùs ſcorbutica, & paralyſi affectus; dehinc catharro, & tuſſi moleſta nimis afflictus, ſputum etiam habuit ſanguinolentum. Varia ſumpſit ad hæc remedia, & meliùs ſe habuit. Verùm *ubi per* (d) *ſeſquimenſem in aquis calidis quotidie balneatus* eſſet *denuò tuſſim, & paulò poſt hæmoptoen horrendam contraxit: adeò ut nycthemeri ſpatio ſanguinem creberrimè, & copiosè extuſſiens in vaſta quantitate effunderet. In hoc ſtatu eum inviſens, facta totius proviſione, ſtatim revulſionis gratia phlebotomiam praſcripſi. A qua tamen adminiſtratione, & tunc, & poſtea ſemper ſputum ſanguineum aut repetebat, aut exacerbabatur.* Revulſionis quidem gratia. Galene, juſſi venam ſecari; ſed nulla planè facta revulſio eſt. Hypnotica etiam parùm, aut nihil juvabant. *Ligaturæ circa brachia,* (e) *& crura adhibitæ* (quibus maximè uſus es Eraſiſtrate) *primò hujus morbi tyrannidem coercebant:* ac aliis adhibitis medicamentis, & recta victus ratione *ſupra* (f) *biennium ſatis*

(*a,b,c,d,e,f,*) Will. de ſanguin. ſputo.

ſatis rectè valuit. Poſtmodum verò cùm in cœtu forenſi ſtipatus valdè incaleſceret, rurſus in hæmoptoen terribilem incidit, Aſcitus Medicus ſivè, ut ſanguinis copiam imminueret; ſivè ut ejuſdem fervorem compeſceret; ſivè & ille quòque revulſionis gratiâ, ut ego feceram; ſivè propter alias rationes ex brachio ſanguinem detraxit. Verùm ſanguinis ſputum (a) *atrocius factum eſt: Cumque die dein ſecundo, ac tertio ſanguinis miſſio repeteretur; quaque vice malum exacerbabatur. Tandem ligaturis uti primò adhibitis, atque decocto pectorali, & linctu ſedulò aſſumptis, morbus illicò remiſit, & brevi penitùs ceſſavit*. Cùmque uſus eſſet decoctione pectorali, & dieta tenui, omiſſis omninò carnibus per ſeſquimenſem; tribus annis (b) *ab hoſte ſuo inducias obtinuit*. Poſtea verò cùm interdum *à vini potu, aut* (c) *victu lautiori, ſanguis turgeſcens, è pulmonibus erumpere cœpiſſet; ſtatim à ligaturis, ac inſimul decocti, & linctus uſu; & dieta tenui, impetus ejus reprimi ſolebat.* Deinceps cùm copioſi ſanguinis ſputum recurreret, proprio conſilio hedera terreſtri uſus, maximè juvatus eſt: necnon etiam auxilio pulveris è ſummitatibus, & præſertim è piloſis excreſcentiis cynosbati, *tuſſi*(d), *catharro, & ſputo cruento prorſus immunis* factus eſt.

Poſt hæc ſibi paralyſin curaturus. cùm multa uſurpaſſet medicamenta, rediit ſanguinis ſputum copioſum: *adeò*(e) *ut nycthemeri ſpatio ſupra tres libras ſanguinis ſpumoſi extuſſiret*. Medicus alius nihil edoctus ab iis, quæ priùs in ægrotante obſervata fuerant, ſuas etiam experimento probare voluit rationes: & vel ut revelleret, Galene, vel ut evacuaret; vel ut ſanguinem attemperaret; vel propter alias rationes ſuas, venam ſecuit. Evacuatus quidem ſanguis eſt; ſed nequè revulſus, nequè attemperatus. Nam *hæmoptoe remitti* (f) *incipiens, uti priùs ſemper aſſolebat, rurſus exacerbabatur: qua tamen à ligaturis adhibitis; atque linctu; & decocto pectorali ſedulò aſſumptis ſtatim mitigabatur; & propediem penitùs ceſſabat, atque aliis uſus medicamentis, maximè dieta tenui, priſtinam valetudinem recuperabat. Jamque in eo ſtatu contra morbum iſtum crudelem, adeò triumphans, ut plures hæmoptoici hunc velut oraculum conſulant; & curationis gratia, hujus methodum, & vivendi genus, poſthabitis Medicorum conſiliis, imitanda proponant*.

Hic non ſolùm nunquam detractione relevatus eſt; ac ſemper ab illa pejus ſe habuit: ſed, quod mente exciderat, nunquam hyeme ſanguinis ſputo tentatus eſt.

GAL. Multa in hoc ægrotante notata digna ſunt; ſed illud eſt admiratione digniſſimum, quòd pluries, atque pluries poſt ſectam venam, per os ſanguis majori copia rejiceretur; ac quòd ſi deſiiſſet ſputum ſanguineum, detractione ipſa ex ſecta vena redibat! An debuerat mitti ex pede Willis; ex brachio enim meminiſti fuiſſe detractum?

ERAS. Modò (1) non contendatis, ſanguinis miſſionem iis eſſe proficuam, qui ſanguinis ſputo laborant; Ego nequè hoc affirmabo, quod vos ultro conceditis, à ſimplici detractione ex vena ſputum ſanguinis in hoc ægro-

 P tante

(*a, b, c, d, e, f*) Will. de ſanguin. ſputo.

(1) *Occaſione detractionis ſanguinis aliquandò ſiſtitur, aliquandò exacerbatur ſputum ſanguinolentum, aliquandò neutrum ex his fit. Similiter de multis aliis dicendum eſt.*

tante fuiſſe exacerbatum. Siſtitur ſæpenumero ſanguis, vel exacerbatur ejuſdem fluxus ex iis, quæ nequaquam neceſſariò venæ ſectionem conſequuntur; quapropter aliis ſiſtitur; aliis exacerbatur; aliis, quod ut plurimùm accidit, nequè ſiſtitur, nequè exacerbatur.

GAL. Fortè, inquis Eraſiſtrate, ſunt quædam veluti incantationes, quæ ex ſe nequè juvant, nequè nocent: & tamen utrunque præſtare poſſunt (tùm conducere ſcilicèt, tùm obeſſe) pro ut diverſimodè illa accipit animus; & pro ut nunc noxia, nunc utilia illa eadem ſibi facit.

ERAS. Et his quidem aliqua non aſpernanda ineſt veritas. Ac profectò ea, quæ haud neceſſariò conſequuntur incantationes, quas tu appellas, Galene, ſæpiſſimè nequè animadvertuntur; nequè cognoſcuntur, tùm ab iis, qui adſunt; tùm ab eo ipſo, cui incantationes illæ fiunt. Ex quo facilè decipitur mens hominis; qui non rarò credit ab aliis cauſis extra ipſum poſitis fieri quamplurima, quæ in ipſo, & ab ipſiuſmet animo fiunt: occaſione tamen rerum variarum diverſimodè acceptarum.

V I.

Robuſtæ mulieri febricitanti, & maximè inſanienti, nihil profuit ſanguinem mittere.

WILL. ALias perſequar, viri Clariſſimi, quas memini obſervationes ægritudinum, in quibus ſanguis miſſus eſt; ut videamus tandem an miſſione aliquis ſervatus fuerit.

Ancilla quædam robuſta ſanè; ſed febricitans, & ſummè inſaniens erat; ut oportuerit vinctam illam in lecto continuò detinere; cui copiosè ſanguis ſemel, atque iterum miſſus eſt; enemate pluries alvus ſubducta eſt; aliaque, in hoc caſu adminiſtrari ſolita, ordine celebranda præcepi, (a) *nec non etiam julapia, emulſiones, & hypnotica propinari. Verùm his parum, aut nihil juvantibus per ſeptem, vel octo dies illa inſomnis uſque, & furioſa admodum perſtitit; potum frigidum ejulando, & clamando perpetuò expoſcens. Quapropter hydropotia ad libitum, imò ad ſatietatem conceſſa; quibus nequaquam ſedatior, aut ſitibunda minùs facta eſt.*

In tanta rerum difficultate placuit experiri, an profundo immerſa mulier fluvio, erat autem tempus æſtivum, auxilii aliquid ab aquis acciperet? Pitque hoc uti præceperam; funiſque circa nudum corporis truncum, ne fortè ſubmerſa interiret, illigatur. Sed puella, hujuſmodi minimè indiga retinaculi, ſpontè natabat, veluti priùs probè natare edocta fuiſſet. *Poſt* (b) *tertiam, aut quartam horæ partem, ſana, & ſobria aquis eximitur; dein lecto commiſſa dormivit, & copiosè ſudavit; poſteaque ſinè alio quovis remedio convaluit.* Non igitur miſſione ſanguinis ſanata eſt puella; ſed humectatione, & infrigidatione ab aquis.

ERAS.

(a, b) Will. de delirio, & phrenitide.

Digitized by Google

ERAS. Haud leve circa ægrotantem iſtam mihi naſcitur dubium ; & neſcio, an domi etiam ſi copioſa frigida fuiſſet abluta, ſimiliter ſanitati reſtituta eſſet.

GAL. Nonnè ſanguinis miſſio refrigerare puellam ; & hydropotia ad libitum, & ad ſatietatem conceſſa, atque intùs aſſumpta poterant meliùs, quàm extrinſeca aqua tùm refrigerare, tùm humeſtare? An atra huic erat bilis per corporis habitum diſperſa ; & proindè profuit balneatio in currenti flumine?

ERAS. Dementia, animi affectus eſt : atque illud demergi corpus flumine profundo ; illud inſurgere animum ad movendum membra, pro ut in natatu opus eſt ; quid aliud præſtant, quàm ſimplex refrigeratio, & humectatio. Ac audivi quartanarios flumine demerſos aliquandò ritè convaluiſſe; cùm neque refrigeratione, neque humectatione opus habeant quartanarii.

VII.

Juveni febricitanti, vel non profuit, vel nocuit potius ſanguinem miſiſſe.

WILL. Superior inſanientis fœminæ hiſtoria, cui nihil profuit ſanguinis detractio, in memoriam revocat juvenem ſtudioſum, qui cum priùs mente conſtaret, poſt ſanguinis miſſionem deliravit. Hic ætatem agebat annorum circiter viginti quinque, vultus erat *luridi*, & pro majori intelligentia, Galene, tua, uno verbo dicam, *temperamenti melancholici* (a) *ſinè manifeſta occaſione Auguſto anni* 1676. *ægrotare cœpit. Primò de intemperie febrili cum ſiti, laſſitudine ſpontanea, & inappetentia quærebatur: die ſecundò inſuper de dolore in latere dextro; & diſtentione utrinſque hypochondrii, item vomitu ferè continuo, vigiliis, & immani capitis dolore. Die tertio acceſſito Medico illicò ſanguis ad uncias duodecim mittebatur. Veſperi magis incaluit, & deliravit.*

GAL. Licèt intemperies adeſſet febrilis, & tùm latus dextrum, tùm caput dolore infeſtarentur ; continuus tamen vomitus miſſionem ſanguinis contraindicabat ; & attractio fortaſſis facta eſt humoris peccantis à primis viis, veniſque meſenterii in majores venas ; indèque ad cor, & ad caput delatus humor, febrem majorem accendere, & mentem turbare potuit.

ERAS. Nihil iſtorum neceſſum fuit ; & fortè deliraſſet, etiamſi ſanguis non fuiſſet miſſus. Sed audiamus quæ acciderint.

WILL. *Poſtea* (b) *ſudore, licèt exiguo, ſuccedente, mani proximo meliùs habuit* Die quarto vomitu eorum, quæ aſſumpſerat ; & ferè continuo vomendi conatu tentatus eſt : & injecto enemate, ſex cùm habuiſſet ſedes *parum* (c) *alleviari viſus eſt.* Nocte ſequenti aliquantulum dormivit. Die quinto vomitio fuit crebra, & ſitis intolerabilis : intùs extuabat ; ſed extrinſecùs calor immmodicus minimè percipiebatur. Veſperi ſumpſit diaphoreticum: nocte *ſequenti* (d) *dormivit ; & à copioſo ſudore ſuccedente ſymptomata mitica-*

(*a,b,c,d,*) Will. de febribus cap. 11.

ri viſa. Die ſexto cuncta exacerbata ſunt: calor in toto, ſitis, & præcordiorum æſtus immaniter urgebant. Die ſeptima & octava *pulſus*(a) *erat inæqualis, & inordinatus; plerunque delirè loquebatur*; & ſi in lecto fuiſſet commotus, in ſyncopen incidebat. Die nono hæc eadem aderant; atque inſuper tendinum in carpis contractio; aliæque partes motibus convulſivis tentabantur: ut penè de ſalute deſperaremus. Sumpſit ſpiritus corn. cerv. ℨ. j. unica vice in julapio cardiaco. *Exindè per quatuor horas valdè inquietus, & furibundus, vix in lecto contineri potuit: poſtea tamen ſomno obrepente plurimum ſudavit, & res extra periculi aleam ſubitò conſtitit*; brevi enim, paucis quibuſdam aliis aſſumptis ad ſollicitandam diaphoreſim, convaluit.

ERAS. Sudoribus hic, & iis, quæ ſudores promovere potuerunt, maximè ſanatus eſt. Cæterum, Willis, licèt obſervationes iſtæ rerum Medicarum ſtudioſis non ſint inutiles; eas tamen adhùc expecto, ex quibus meliùs, ac hactenus factum eſt, deducere valeamus; ex ipſa detractione, ſive ex iis, quæ neceſſariò conſequuntur ſanguinis miſſionem, nonnullos fuiſſe ſervatos.

WILL. Meliora quidem non habeo, Eraſiſtrate; ac licèt cum de febribus agerem, & paſſim alibi multa notaverim; ea tamen non ſunt meliora, aut evidentiora his. Præterquàmquòd in febribus intermittentibus, pluribus edoctus experimentis, dogmatica curatione, *medicamentis* (b) *ut plurimum vomitoriis, catharticis, necnon ſanguinis miſſione inſtituitur*, ægrotantes affirmavi miſerè excruciari; & morbum rarò profligari: *ut meritò hic affectus Medicorum opprobrium dicatur*. Ac pluribus ſatis indicavi venæ ſectionem non eſſe re vera ex ſe febris remedium; etſi ego non ſemel eandem uſurpaverim.

ERAS. At plerarumque febrium non intermittentium natura ſimilis profectò iis febribus eſt, quæ intermittunt; niſi quòd in illis antequàm conquieſcant ægrotantes à priori paroxyſmo, excipiuntur ab alio. Dogmatica igitur curatione, quæ vomitoriis, catharticis, & ſanguinis miſſione inſtituitur, tùm illi, tùm iſti miſerè excruciantur; & rarò morbus profligatur.

VIII.

Ephemera laborantes.

WILL. EPhemera verò prehenſos duos notavi ægrotantes. Alter, qui *ab* (c) *immodico vini generoſi potu in febrilem intemperiem, cum ſiti, calore, & inſigni præcordiorum æſtu, incidit: & phlebotomia celebrata, aquæ fontanæ ingentem quantitatem ebibit; indèque ſudore copioſo ſtatim inſequente brevi convaluit.*

ERAS. Hic aquis temperavit vinum, & copioſo ſudore evidenter ſanatus eſt: Neque ephemera iſta à vini potu, Medici, aut Chirurgi indigebat opera.

(*a*) Will. de febrib. cap. 11.
(*b*) Will. de febrib. cap. 2.
(*c*) Will. de febrib. cap. 8.

Digitized by Google

opera. Neque ex hoc, quòd mortuus non eſt, ſanguinis miſſione; quæ, ut tu, & Galenus, ſi rectè memini, monuiſtis, periculoſa eſt poſt vini potum, ſervatus dici debet.

GAL. Sic Caſſius quidam Medicus Romanus *febricitanti* (a) *cuidam, & magna ſiti affecto, cum poſt ebrietatem eum premi cœpiſſe cognoſceret, aquam frigidam ingeſſit. Qua ille epota, cum vini vim miſcendo fregiſſet; protinus febrem ſomno, & ſudore diſcuſſit.*

WILL. Alter cum *in* (b) *ſole æſtivo ſupra modum ſe exercuiſſet; de capitis dolore, inappetentia, præcordiorum æſtu, & intemperie febrili per totum ſuffuſa quæri cœpit; cui, cum medicinam omnem* callidus *averſaretur, abſtinentiam, niſi à cereviſia tenui, & hordeatis præcepi. Die ſecundo, ac dein ampliùs tertio ſymptomata paulatim ſe remittebant; quarto demum ſine quovis medicamento à febre immunis evaſit.*

IX.

Narratio eorum, quæ tertiana laboranti acciderint.

JUvenis autem bilioſi temperamenti, *febre* (c) *tertiana intermittente correptus, ingruente paroxyſmo plurimum bilis flavæ, & virideſcentis evomebat. Dein cum inſigni cardialgia, calore, & ſiti intenſiſſima per plures horas graviter moleſtabatur. Huic intermiſſionis die ſanguis ad uncias octo fuit miſſus.*

GAL. Niſi corroborato priùs ore ventriculi, ſanguinem non detraxiſſem; vidi enim quoſdam (d) ex hoc *interiiſſe, alios ad extremum periculum fuiſſe perductos.*

WILL. Poſt meridiem clyſter injectus, & victu tenuiſſimo ex hordeatis eſt uſus: & poſtmodum qualibet nocte hora ſomni opiatam ſumpſit; quæ ex conſerv. roſ. vitriol. diaſcord. & ſale abſinthii parabatur, addito cochleari ſucci aurantii; Sed eventus ab his minimè ex animi voto fuerunt. *Redibat* (e) *enim paroxyſmus nonnihil remiſſior, ſed cum vomitu atroci, ut priùs.* Quamobrem die quadam intermiſſionis ſumpſit potionem ex infuſo ſenæ, rhabarb. & ſantal. citrin. cum ſale abſinth. in aqua Fontana; *à qua* (f) *decies purgabatur cum levamine. Mane proximo tribus horis antequam paroxyſmum expectaret, epithemata febrifuga carpis admovi; & ſanguinem denuo miſi ad uncias ſex: ex quo acceſſione febrili caruit; & dein iterum eodem modo purgatus integrè convaluit.*

ERAS. Prima (1) vice huic bilem evomenti circa morbi initium venam ſecaſti, & ſanguinem miſiſti, ut mitteres tantùm; nam in narratione de ſanguinis abundantia, quæ viſa fuerit diminuenda; aut de alio, quod de-

(a) Cornelius Celſ. lib. 1.
(b, c) Will. de fabrib. cap. 4.
(d) Galen. ad Glauc. lib. 1. cap. 14.
(e, f) Will. de febrib. cap. 4.
(1) *Multa facta dum imminet paroxyſmus, paroxyſmum inhibent.*

deſignaveris, nullam mentionem feciſti: miſiſti, ut mitteres. Secunda verò vice ſecaſti venas, & ſanguinem miſiſti, non ut mitteres; ſed ut paulo ante paroxyſmum multa faceres, miſiſti. Ego etiam nonnihil boni expectaſſem à ligaturis circa brachia, & crura, & ab aliorum quorundam adminiſtratione, tùnc dum imminebat paroxyſmus; & tutiùs quidem, atque certiùs, quàm à venæ ſectione.

WILL. An tibi ſuperſtitioſum videtur, quòd illis tribus horis ante paroxyſmum febrifuga uſurpaverim, & ſanguinem detraxerim? Mihi autem perſuaſum eſt hujus febris curationem maximè ſperandam ex febrilis acceſſionis inhibitione per remedia, quæ ſanguinis fermentationem ſiſtunt: quæ ſæpè efficaciora ſunt cùm imminet acceſſio febrilis, & circa initium, quàm alio tempore.

Remedium verò, quod fermentationem ſiſtit, licèt *empiricum*, (a) *amethodicum, & valde infidum apud Medicos audiat; tamen mihi compertum eſt, has febres hoc modo ſæpè numero curari, cum pharmaca non omninò prodeſſent. Qualia ſint* hæc remedia, *& quo ritu abſque veneficii ſuſpicione pro curando hoc morbo levamen præſtent*, in meis ſcriptis annotavi. *Hic* (a) *ſolùm adverto, horum uſum poſt pharmaca, & venæ ſectionem* (ſi ea opus fuerit; nam non ſemper opus eſt) *eſſe* (b) *maximè proficuum; & niſi hæc ritè præmittantur, iſta altera raro paroxyſmum inhibere.*

ERAS. Nihil addo de medicamentis febrifugis, quæ non detrahunt, ſed addunt; & ſæpè efficaciora ſunt, ſi propinentur, dùm imminet paroxyſmus; quod etiam haud difficulter nimis, tùm concipi, tùm explicari poteſt. Sed de ſanguinis miſſione dico, quòd prima vice miſiſti, ut mitteres abſque eo, quod rectè aliquid animo deſignaveris. Secunda vice non ut mitteres, miſiſti, ſed ut paulò ante febrilem inſultum mitteres; quo tempore multa, atque penè dixerim infinita, ſivè eorum, quæ detrahunt; ſivè eorum, quæ neutrum ex his præſtant, febrem inhibere poſſunt. Dicam clariùs, ſpes tua non tàm debuit eſſe in detractione, quàm in tempore, quo detrahebas. Voluiſti ſcilicet multa facere, dùm paroxyſmus imminebat, ut ſi unum non juvaret, prodeſſet alterum. Et quidem tùnc maximè temporis aliquod ex multis, quæ fiant, fortè proderit. Ad hoc tamen ea ſunt eligenda, quæ minimè ex ſe nocere poſſunt. Et inter hæc ſunt multa ex ſe omninò vana, & ex ſe omninò inutilia; quæ tamen propter occaſionem, quam præbent, juvare poſſunt: ut, exempli gratia, animus nimis intentus alicui operi, quodcunque illud ſit, ſi non cauſa, eſt ſaltem aliquando occaſio, qua malum aliquod in corpore evitetur. Sunt, inquam, alia multa hujuſcemodi, imò infinita, quorum alia ex ſe ſunt omninò vana, & ignava: alia non item ex ſe ſunt vana, & ignava; ſed ipſa quòque aliquid ex ſe præſtant præter eam, quam præbere poſſunt occaſionem; qua benè, vel malè homini fiat. Sed hæc non ſunt nunc ex profeſſo tractanda.

An imminente paroxyſmo vitioſum detrahitur, & relinquitur bonum; vel plus vitioſi, quàm boni detrahitur: non imminente verò detrahitur bonum non vitioſum? Quocunque tempore in hoc morbo ſecetur vena; & in quacunque hypotheſi, ex iis, quæ fluunt per vaſa plus boni, quàm mali evacuari mihi videtur. Præ-

(a,b) Will. de febr. cap. 4.

Præterea, (1), ſi rectè conjicio, Willis, non ipſa detractio tibi videtur febrifugum. At circa idem tempus febrifuga ſunt admota: ut ab his potiùs, quæ febrifuga ſunt, quàm ex detractione, quæ febrifuga non eſt, paroxyſmum febrilem fugatum crediderim. Ego tamen non detractionem ipſam, & ipſam ſanguinis diminutionem proficuam eſſe: ſed illud ſecari venas; illud ſanguinem detrahi; ſedulitas adſtantium; chirurgi diligentia, quæ in his adhibetur; & cætera, quæ tunc fiunt; ut etiam deligari; vel perfricari; vel deliniri; vel concuti; viſa; audita; & alia multa; etiam, quæ ex ſe omninò vana ſunt, occaſionem præbere poſſe exiſtimo, qua paroxyſmus inhibeatur: adeòut aliquandò unum, vel alterum ex his febrifugum dici poſſit. Sic in bello ſæpè numero quædam, quæ ex ſe omninò vana ſunt, & inutilia, victoriæ, aut cladis præbent occaſionem: neque video cur aliquandò non poſſit ſimiliter contingere in ægritudinibus. An paucæ aquarum guttulæ genas madefacientes ex ſe præcavent lipothymiam, vel excitant hominem à lipothymia? Non ego hoc credam! At aſperſione aquæ, veloci maximè motu facta, multi à lipothymia excitantur? Excitantur quidem; ſed non eſt ipſa aqua, quæ illos excitat; occaſione tamen illius aſperſionis excitantur, & multa alia hoc idem præſtare poſſent; ſed optimè aqua eligitur, tanquam, hoc modo aſperſa, ex ſe innocens. Sic Vipera; vel Scorpius non ſolùm carnibus admotus hominis, fœminæ præſertim; ſic alia multa præbere poſſunt occaſionem, qua alius fiat epilepticus; alius ſanetur à quartana: cùm neutrum ex his vipera ex ſe facere poſſit. Ac ſi quæras rerum memoriam, percurraſque omnes animi motus, multa his ſimilia contigiſſe comperies: & aliud quidem aliis; aut eidem ab alio fit aliud. An non ſanguinis miſſio aliquid ſimile præſtare poterit?

WILL. Poteſt equidem, Eraſiſtrate, & non aſpernanda multa ego his addere poſſem; ſed non ſunt omnia hujus loci. Neque te morabor ea referendo, quæ in duabus virginibus (a) motibus convulſivis ægrotantibus à me ſunt obſervata; mira profectò ſymptomatum ſeries; mira affectionum animi in corpus deprehenſa poteſtas. Quarum altera, cùm duobus ſingulis diebus paroxyſmis afficeretur, ab uno ſaltem liberari phlebotomia viſa eſt, tribus horis ante convulſivum affectum celebrata. Omitto rationes, quibus hoc contingere potuit; cùm tu aliquam ſaltem circa hoc admittas rationem. Omitto hiſtorias ipſas; ſunt enim longiores. Verùm perſequar alios febre correptos, quorum hiſtorias memini me notaſſe.

Fe-

(a) Will. de morb. convulſ. cap. 9.

(1) *Non rarò quædam ex ſe vana, & inutilia occaſionem præbent, qua paroxyſmus inhibeatur.*

Digitized by Google

X.

Febris, quam ſynochum putridam dixit Willis hiſtoriæ quædam; in quibus, neque certò, neque manifeſtò profuit ſanguinem mittere.

FEbris eſt à me deſcripta, quam ſynochum appellavi putridam; cujus multas enumeravi ſpecies; & ſeptem hiſtorias ex ipſa laborantium in tractatu de febribus adduxi: quarum unam jam retuli; eſtque illius, qui poſt ſanguinis miſſionem magis incaluit, & deliravit. Reliquis ſex ſanguis item miſſus; & inter hos mulier triginta circiter annorum; quæ poſt varia morbi accidentia, & uſurpata medicamenta, die decima obiit. Hæc ut ſervata non eſt, ita neque illam dixerim propter detractionem mortuam.

Verùm quidem *juvenis* (a) *robuſtus*, *& euſarcos circa ſolſtitium æſtivum poſt immodica exercitia, indèque frigus ſubitaneum calori ſuperveniens, malè habuit. Primo inappetentia, nauſea, ſævo capitis dolore; necnon ſiti, & calore intenſiori afficiebatur. Die ſecundo dolor acutus in latere dextro cum tuſſi, & reſpiratione difficili invaſit. Sanguine ſtatim è brachio ejuſdem lateris copiosè detracto, dolor iſte nonnihil remiſit, qui tamen veſperè cum tuſſi, & ſputo cruento atrocior factus rediit.*

ERAS. Occaſione fortè detractionis dolor nonnihil remiſſior factus. Sed non erat ſanguis, qui detractus fuit, is, qui dolorem excitabat. Nam cum detractus ſemel, non fuerit iterum vaſis additus; cum inquam, non redierit ſanguis in venas; cur veſperi ejuſdem diei rediit dolor, & atrocior factus eſt? Spaſmus ſcilicet dolorificus accidere poteſt, etiam dum ſanguis deficit potiùs, quàm abundat.

WILL. Nox inſomnis, & valdè inquieta ſucceſſit. Die tertio ſanguis denuò miſſus; linimenta, & fotus lateri dolenti applicata; pulveres, julapia, & decocta antipleuritica intus ſumpta. *Sub noctem* (b) *dolor ferè in totum ceſſavit. Sed mox cephalalgia immani cum vertigine æger afficiebatur. Die quarto fuit ſanguinis ſtillicidium è nare dextra ad duas uncias, à quo affectus iſti capitis planè ceſſabant. Veſperi autem dolor in latere priùs affecto cum majori atrocitate rediit*, & pulſus jam erat parvus, & debilis; ac proinde nè vires dejicerentur magis, *in exigua quantitate phlebotomia celebrata eſt*. Sed fotus, & cataplaſmata lateri diligenter applicata ſunt, ac ſumpſit æger ſpiritus *cornu* (c) *cervi guttas viginti in julapio cardiaco; poſt ſex horas totidem alias ſumpſit. Nocte iſta copioſe ſudavit; & dolor plurimùm remiſit. Sputum erat parvum, cruore interſperſum; quod intra diem, dolore etiam ſenſim evaneſcente, omninò ceſſavit. Cœpit æger bis in die ejuſdem ſpiritus cor. cer. ſcrup. j. & fine omni recidiva intra paucos dies integrè convaluit.*

GAL. Cur non potiùs pleuritin appellaſti morbus, quàm ſynochum?

WILL. *A cauſa* (d) *evidenti, ſcilicet pororum conſtrictione* fuit hæc febris ſynochus ſimplex appellanda, ac pleuritis mihi viſa eſt accidens alterius morbi.

ERAS,

(*a,b,c,d*) Will. de febrib. c. 11.

ERAS. Sivè pleuritis, ſivè ſynochus potiùs ægritudo fuerit dicenda, ſanatus is eſt ſputo cruento; ſtillicidio è naribus; ſudoribus copioſis; ſpiritu cor.cervi, & antipleuriticis aliis medicamentis; quibus ſanguis corrigi, & ſudor promoveri; & ſolvi potuit id, quod morbum faciebat. Quòd ſi nihil iſtorum factum eſſet, etſi robuſtus eſſet homo, miſſionibus ſanguinis citiùs periiſſet; quoniam detractio nihil præſtitit eorum, quibus ægrotus manifeſtò juvatus eſt.

WILL. *Matrona* (a) *ſexagenaria cùm linteis non ſatis à madore exiccatis lecto inſtratis quadam nocte diſcubuiſſet, malè habere cœpit. Primò afficiebatur catharro ſuffocativo, ut præ feroſa colluvie in laryngem exundante, vix ei reſpirare, ne dum dormire licuiſſet. Poſtridie nauſea, & inappetentia cum aliquali ſiti, & caloris exceſſu ſuborta eſt. Die tertio dolor acutus in latere cum tuſſi, & febre acuta invaſit. Urina fuit rubicunda, & clara cum hypoſtaſi laudabili: pulſus inæqualis, & intermittens; Medico vocato, ſanguis ad decem uncias detrahebatur. Etiam iſto die ab enemate immiſſo alvus copioſè ſoluta eſt. Sub noctem dolor evanuit, & mediocriter dormivit. Urina tunc erat rubicunda, & turbida, & contentis ſaturata.*

ERAS. An ſoluta alvo, & iis, quæ per turbidam urinam, contentiſque ſaturatam expurgata ſunt, mulier hæc levata eſt?

WILL. Fortè ſic fuit: nam die quarto febris nonnihil auctior; veſperi tuſſis valdè moleſta; ſuccedente mox dolore acuto, ut priùs, in eodem latere: urina iterum clara, & cum hypoſtaſi apparuit.

ERAS. Hac die ſcilicet ſivè pus, ſivè aliud collectum in parte affecta per urinas, aut per alias vias non fuit expurgatum.

WILL. *Dolor* (b) *, ſanguinis miſſione denuò celebrata, brevi ceſſavit. Die quinto febris remiſſior, nox tamen inquieta cum calore, & jactatione corporis; verùm ſinè dolore. Mane proximo copioſè ſudavit, & alleviata eſt. Dein victu adhuc tenui per aliquot dies uſa, & ſemel expurgata ſinè recidiva convaluit. Obſervatione dignum fuit, quòd urgente dolore urina erat clara, & cum hypoſtaſi, nec à frigore turbata; quæ tamen, eodem ſedato, ſtatim craſſa, magiſque rubicunda, & contentis ſaturata evaſit.*

ERAS. Quivis mente ſanus, ſudore, & excretione eorum, quæ in urinis obſervata ſunt, mulierem ſanatam potiùs affirmabit, quàm à ſanguinis miſſione. Ac obſervatione, & cónſideratione etiam dignum eſt, nullum te hucuſque enarraſſe morbum, qui propter ipſam potiùs detractionem ſanguinis, quàm propter alias cauſas ſublatus dici poſſit.

WILL. *Juvenis* (c) *eruditus, gracilis habitus, & pallidi vultus ineunte vere, nullius errati circa victum conſcius* (d) *quæri cœpit de laſſitudine; & impotentia ad ambulandum, etiam de capitis torpore, & ſomnolentia. Die ſecundo inſuper, ſiti, inappetentia, & præcordiorum æſtu torquebatur.* Die tertio ſumpto vomitorio pluries vomuit, & biliosa dejecit, & alacrior factus eſt, & nocte mediocriter dormivit: Quarta die ſtillicidium paſſus eſt in exigua quantitate: ſitis, & calor aucti. Urina erat rubicunda cum ſedimento copioſo, & aliquali hypoſtaſi. Natura videbatur oppreſſa, *& ideò ſanguis ad* (e) *ſeptem uncias mittebatur; & exindè plurimùm alleviari viſus eſt. Veſperi tamen*

(*a,b,c,d,e*) Will.de febribus cap. 11.

men omnia exacerbabantur ; & exinde per tres dies febris uſque intendi videbatur.

ERAS. Heu quàm brevi duravit utilitas ex ſanguinis miſſione! Mane ſanguis miſſus eſt, veſperi omnia exacerbata.

WILL. *Die* (a) *ſeptimo de gravi torpore in capite, & caligine oculis obverſante, quærebatur. Poſt meridiem hæmorrhagia copioſiſſimè ſucceſſit; ut præ immenſo ſanguinis diſpendio æger ferè viribus exolveretur.* Et ad ſiſtendum ſanguinis fluxum, non quidem venæ ſectio in brachio; non ligaturæ; non epithemata tùm capiti, tùm imo ventri adhibita; non alia multa medicamenta quicquam profuerunt. *Tandem mulieris* (b) *illùc occurrentis ſuaſu, nari ſtillanti ferrum ignitum admovebatur; & de repente à vapore ſanguinis torrefacti in nares ſuſcepto iſtius fluxus ſiſtebatur.* Et licèt intermittenti poſtea quotidiana æger laboraverit, demum reſtitutus eſt.

ERAS. Spontanea ſanguinis hæmorrhagia, de qua pluries locuti ſumus, huic profuit ægrotanti, non ſanguinis miſſio.

WILL. Reliquis duobus ſynocho putri laborantibus ſanguis quidem miſſus eſt; alteri ad uncias octo: & fuit hæc (c) *nobilis matrona quinquaginta circiter annos nata, gracili corporis habitu*; alteri ad uncias decem: & fuit *hic* (d) *Clariſſimus vir, rei literariæ ſtudio addictiſſimus*; neuter tamen ſenſibile, aut notabile emolumentum, quod ego memoriæ tradere potuerim, à ſanguinis miſſione acceperunt. Sed ſervati ſunt, poſtquam pluries ſudaſſent; & utriuſque vomitorium inſuper propinatum fuerat.

XI.

Narrantur, quæ ex ſanguinis miſſione evenerint duobus ægrotantibus ex variolis.

Variolis autem deprehenſum memini robuſtum hominem (e) *habitus corporis Athletici, vultus tamen pallidi, & temperamenti*, Galene diceres, *frigidioris*; necnon etiam *fœminam illuſtrem, juvenem, vultus floridi, & temperamenti*, quod dixiſſes, *calidioris*. Ac licèt inſtante variolorum eruptione ſanguinis miſſio olim inter noſtrates veluti *res* (f) *ſacra audiebat; nequè ſub ullo neceſſitatis prætextu admitti ſolebat; nuper*(1) *autem experientia duce*, ſi credere fas eſt, Eraſiſtrate, *in quibuſdam caſibus ſanguinem mitti omninò utile, & neceſſarium eſſe comprobatur*. His itaque miſſus eſt. Viro *tùm* (g) *in exigua quantitate mitti præſcriberetur pſeudo chirurgus accerſitus ferè ad ſeſquilibram detraxit*: fœminæ verò detractus eſt ad uncias circiter ſex. Ille licèt robuſtus, maximum ſubiit vitæ diſcrimen; & multa quidem gravia ſymptomata ſpatio viginti dierum paſſus eſt. Poſtea (h) *varioli in ſingulis partibus corporis ſparſim erupere; & tunc primò febris in totum re-* mit-

(a,b,c,d) Will. de febribus cap. 11.

(e,f,g,h) Will. de feb. c. 15.

(1) *Will. tract. de phleb. & loc. ſup. cit. f. 216. Damnat in variolis ſang. miſſ. eſtq; liber ille ſcriptus poſt librum de febribus.*

Digitized by Google

mitti cœpit. Fœminæ verò poſt detractionem (*a*) *calor nonnihil remiſit, uſque tamen vomitus cum dolore atroci in lumbis perſtabat*; Etenim cum his affectibus, & cum calore, & ſiti intenſiſſima incœperat ægrotare; eratque *illi* (*b*) *pulſus celerrimus cum vibratione forti, & vehementi*; & inſuper utero gerebat. Sumpſit poſtea laudani dimidium grani; dormivit; ſudavit; & tandem apparuere varioli confitiſſimi, & benè ſe habuit.

XII.

Quæ obſervata fuerint in puerperis.

Nevè tuam videar agere cauſam, Eraſiſtrate, prolixiùs narrarè hic omittam; quæ notaverim dum de puerperarum febribus agerem. Dicam (*c*) tamen breviter quinque fuiſſe puerperas; quibus venæ minimè fuere ſectæ; una tantùm periit. Binis vena ſecta fuit, perierunt ambæ.

Omittam alia multa; nam potiora adduxi, quæ memini; neque præclariora, & præſtantiora ex ſanguinis miſſione beneficia adducere poſſum.

ERAS. Si (1) meliora non habeas, hæc ſatis ſunt, Willis; & à te quidem obtinui, quod ſperaveram, ingenuam, & liberalem eorum, quæ obſervaſti, narrationem. Ex qua concludere licet, non ſolùm nullum hucuſque eſſe cognitum morbum, in quo promittens homini ſanitatem, miſſo ſanguine ſuam ſolvat, & liberet fidem; verùm etiam nullum eſſe morbum, in quo ipſa datractio certò, & manifeſtò proficua ſit. Nam inter eos, quos narraſti à te fuiſſe obſervatos, nullus planè fuit ægrotus, qui detractione confeſtim ſanus factus fuerit: cùm contra quivis mediocriter peritus, uſu ſingularis alicujus alterius remedii, vel adminiſtrationis medicæ (habentque Chirurgi propemodum infinitas) aſſerere poſſit ſe multos ſanitati reſtituiſſe. Illa etiam Muliercula calenti fumo ſupra ignitum ferrum torrefacti decidui ſanguinis plures hæmorrhagias ſe ſanaſſe fateri poteſt: cùm contra hæc, aut ſimilia beneficia ex ipſa ſanguinis miſſione à te minimè obſervata fuerint. Multos cognoviſti febre curatu difficili correptos, ſola compreſſione arteriarum, quæ in carpis micant, fuiſſe ſervatos; cùm contra nullam cujuſcumq; generis, aut ſpeciei retuleris febrem; quam ſimiliter ſanguinis miſſione curatam obſervaveris.

Cùmque principio rogaverim, ut eos referres, Galene, quos in meis libris fortè notaveras mortuos eſſe propter omiſſam ſanguinis miſſionem; ipſe memorans, quos Theutræ adjutus opera notaviſſes, unum vel alterùm recenſuiſti, iis laborantes ægritudinibus; quibus cùm plerique temporibus tuis fuerint deprehenſi, nullum ipſe, ſanguinolentus licèt, ſervare potuiſti!

Addidiſti tertium Critonem, decima die, Angina, aliiſque interioribus tumoribus mortuum: cùm contra multi ſimiliter ægrotantes, quantumvis ſanguis mittatur, ſecunda, tertia, quarta, aut quinta die extinguantur.

Item duos in ipſis Medicorum manibus perire vidiſti ex largiori ſanguinis miſſione; alios verò paulò poſt; alios ad extremum vitæ periculum fuiſ-

(*a,b*) Will. de feb. cap. 15. (*c*) Will. de feb. cap. 16.

(1) *In nullo morbo ex miſſo ſanguine ſanitas promitti poteſt.*

ſe perductos. At quibuſdam larga miſſio eſt binæ, treſve, quatuorve unciæ; quibus dimiſſis animo linquuntur. Willis, etiam cùm nullum propter mediocrem ſanguinis miſſionem viderit ſanatum; obſervavit tamen ex largiori robuſtum hominem ea infectione, quam variolorum vos recentiores dicitis, laborantem, extremum ſubiiſſe vitæ diſcrimen, & vix poſt viginti dies erupiſſe variolos.

GAL. In libris methodi mei fortè legit Willis me obſervaſſe duos ſic mortuos; at ſi rectè memini in libro de cur.rat.per ſang.miſſionem cap. 12. ego ſcripſi fuiſſe tres: duos mares; & tertiam fœminam.

ERAS. Neque profectò in his nimis rigidus fui, ut rebaris, Willis. Nam cùm manifeſtò conſtitiſſet, palæſtritam, quem recenſuit Galenus, non propter ipſam largam ſanguinis miſſionem; ſed alvi dejectione, vomitu, & copioſo ſudore fuiſſe ſanatum; potuiſſem illud tantùm dicere, hæc omnia priùs in corpore palæſtritæ, & antequam ſanguis mitteretur, fuiſſe præparata, & nihil inſuper addere; vel etiam dicere potuiſſem, oportuiſſe palæſtritam eſſe nimis validum, qui poſtea non ſuccubuerit: attamen liberè, & ingenuè faſſus ſum, ex animi affectu peculiari, qui licèt nequaquam neceſſariò, aliquando tamen conſequitur detractionem, tùm alvum turbari; tùm vomitum, & ſudores provocari potuiſſe: ac his omnibus illum poſtea ſanatum. Et his quidem neque Galenus, qui mentem dixit facere utilia, quæ corpori ex ſe utilia non ſunt; neque tu Willis es refragatus: dixiſti enim ſanguinis miſſionem è ſalvatella veſtra illi fortè profuturam inſigniter, qui nimis credat hanc præ cæteris omnibus ſibi profuturam evacuationem; videlicèt fide, quæ animi affectus quidam eſt; præparatus priùs animus, facilè poſteà ex miſſione alium ſuſcipere poteſt affectum, quo juvetur corpus.

Affectiones (1) autem animi, tùm ſalutares, tùm noxiæ, vel etiam mortiferæ excitari poſſunt non ſolùm detractionis occaſione; verùm etiam occaſione aſpectus cujuſcumque, ſivè auri; ſivè gemmæ, ſivè viperæ, & ſcorpionis, neque mordentis, neque pungentis; & perceptione contactus eorundem; quovis viſo; quovis audito, ſivè triſti, ſivè læto nuncio; quovis ſignaculo; & aliis infinitis: at non neceſſariò, ſed pro ut animus hæc accipit; atque ideò ex iiſdem occaſionibus, aliis aliud fit; nunc ſalutare; nunc mortiferum.

Porrò occaſiones aliæ ſunt vehementiores, & efficaciores; aliæ leviores, & ignavæ; aliæ quibuſdam ſunt efficaces, quibuſdam aliis ignavæ, & impotentes ad hanc, vel illam movendam affectionem, maximè ſi animus non ſit priùs præparatus ad illam. Et equidem illud ſecari venas; illud proſilire ſanguinem; Tuque (2) dicere poſſes, Willis, illud evacuari partem animæ ſenſitivæ, non eſt levis occaſio ad movendum animum, & ad excitandos in eo varios affectus; maximè ſi alio affectu ſit priùs animus diſpoſitus, & præparatus ad hanc, vel illam affectionem.

Sunt (3) autem affectus quidam in animo, qui neque ab homine in quo re-

---

(1) *Affectiones animi, vel ſalutares, vel noxiæ, & quandoque etiam mortiferæ facilè excitari poſſunt.*

(2) *Quæ tamen ſententia ponens plures animas in eodem homine, autori improbatur.*

(3) *Affectiones quædam animi non animadvertuntur.*

reperiuntur; neque ab aſtantibus cognoſcuntur, aut animadvertuntur: alii cognoſcuntur ab homine in quo reperiuntur: nequaquam ab aſtantibus: alii demum cognoſcuntur, & animadvertuntur ab aſtantibus; nequaquam ab homine in quo reperiuntur, qui ſæpè inſanit, & non cognoſcit ſe inſanire. De quibus tamen non eſt nunc prolixiùs agendum; & amplior ſanè eſt hæc quæſtio; quàm quæ huic ſermoni inſeri poſſit.

Quòd (1) ſi quis ſectione venæ noverit eum excitare in animo affectum, qui ſalutaris ſit ægrotanti; noverit ejuſdem animum præparare ad illum affectum ſuſcipiendum; & alia induſtria hoc idem meliùs, atque tutiùs effici nequeat, ſecet idem venas, & mittat ſanguinem in quocunque morbo: ita tamen ut non poſſit ipſa detractio ex ſe nocere.

Plerique autem, etſi celebres, dum venas ſecarunt, vel aliud quidpiam fecerunt circa ægrotum; neque quidem per ſomnium his de rebus cogitarunt: unde ſæpè abſque ulla Medici providentia, boni, vel mali fuerunt eventus. Suntque, qui propter ignorantiam, & incultum nimis, & minimè expolitum ingenium, neque poſſint quidem, etiam ſi velint, hæc animadvertere in morbis: & id omne ſpernant, quod ſupra ipſorum captum eſt. Suntque alii, qui etiam ſi hæc minimè ſpernant, haud tamen videant, quas potiſſimùm animi affectiones exoptare debeant in morbis; & ut ad illas præparetur animus. Ac vidi aliquando meis temporibus Duces non magnæ turmæ, & tyrannos exigui, & ſterilis plagi, meliùs noviſſe inflectere, & trahere quà voluiſſent animos ſuorum, quàm illi, quibus hoc ex re magis fuiſſet propter nobiliores, & graviores artes, & diſciplinas, quas profitebantur. Socrates autem juventutem docens, in his fuit maximus: neque hac arte movendi animos, videtur abuſus. Alii verò etſi multum in ea valuerint, ſunt tamen quàmmaximè abuſi. Videbimus in apologia tua, Galene, an tu hac arte fueris abuſus.

Verùm enim verò etiam ſi aliquis ad excitandam, quam velit in animo affectionem, ſectione venarum uti poſſit; tamen quantitas, quæ detrahitur, nunquam tanta eſſe debet, quæ ex ſe nocere poſſit. Non eſt enim ſanguinis miſſio, quæ hoc tantum poſſit, occaſionem præbere naturalibus affectionibus animi: ut eſt, exempli gratia, ſignum pentagoni, quod ex ſe neque juvat, neque lædit. Sanguinis diminutio, facta hypotheſi quòd ille ſuperabundet, & nimia copia, & amplitudine, ſeu rarefactione lædat, ipſa ex ſe juvat. Et in hoc caſu videndum etiam eſt, an ſatiùs ſit expectare lapſum nonnullarum horarùm, quo tempore per habitum corporis, reſpirationemque inſenſibilem ſanguis non quidem ſinè partium ſelectione quadam diminuatur; & repetitis circuitionibus, dum convenienter abſtinet homo, vel iis tantùm utitur, quæ appropriata ſunt, perficiatur, & corrigatur, reddaturque efficacior ad ſuperandas pleraſque morborum cauſas. Secùs detractio ex ſecta vena nihil iſtorum præſtat: & facta hypotheſi, quòd nullum excitet animi affectum neque ſalutarem, neque mortiferum, aut magis, minuſve noxium; quoniam vires non ſunt independentes à ſanguine; quin imò quoniam ex iis eſt ſanguis, ex quibus maximè dependent vires corporis, propter virium majorem, minoremque jacturam (niſi dicatur aliquandò dari morbos in qui-

(1) *Ut miſſio ſanguinis convenire poſſit in quocunque morbo.*

Digitized by Google

quibus moleſta adſit ſuperabundantia virium) ex ſe ſemper nocebit detractio: atque ideo niſi in gravi neceſſitate, occaſioneque imminentis ex nimia diſtentione vaſorum diſruptionis periculi, uſurpanda minimè erit.

WILL. Cæterùm, Eraſiſtrate, alii multi, qui medicinam pertractarunt, & frequenter venas aperuerunt, conqueri poterunt, quòd ipſis prorſus inauditis, nos hæc determinaverimus. Quapropter æquum eſſet, illorum nos audire rationes, atque etiam aliorum omnium obſervationes examinare.

ERAS. Si qui conqueruntur, reſpondebis, Willis, faciliùs ipſos potuiſſe decipi, quàm Helmontium, atque Eraſiſtratum. Reſpondebis inſuper, in obſervandis, atque recenſendis iis, quæ ex ſanguinis miſſione acciderunt ægrotantibus, te, atque Galenum fuiſſe accuratiores, & diligentiores, ut non opus ſit audire alios. Et ſermo quidem iret in infinitum ſi omnes audiendi eſſent; oportetque etiam convocare Japponenſes, aliaſque gentes, quæ ſemper damnarunt ſanguinis extractionem; & confuſio magna fieret.

Vel, Willis, breviùs reſpondebis, quicquid ſit de aliorum tùm rationibus, tùm obſervationibus, tuas, atque Galeni ſivè rationes, ſivè obſervationes pro admittenda venæ ſectione nihil omnino concludere.

APO-

APOLOGIA
GALENI

Qua præcipuè ſit manifeſtum ſecundùm Galeni Regulas raro venas eſſe ſecandas.

UTinam, Eraſiſtrate, nunquam aliquid de me ſomniatus eſſet Pater: utinam etiam neque de Æſculapio aliquid ſomniari potuiſſet: ego enim ad Medicinæ ſtudium animum non appuliſſem; vel neque literas didiciſſem; vel etiam neque fuiſſem. Puer enim iis primùm, quæ à Patre audivi, vanas hauſi opiniones. Poſteà Medicinæ potiſſimùm ſtudiis operam dedi, & cum Medicis mihi ſemper concertandum fuit, & nunc etiam mortuus, eorum, quæ in vita egerim, rationem ſum redditurus.

De quibus autem priùs conquerar? de iis, qui meo tempore vivebant; an de iis, qui me ſecuti ſunt? de iis, qui me, & meam doctrinam damnarunt; an de iis, qui cùm non intelligerent omnia, quæ à me ſcripta ſunt, perniciosiora quæque, & quæ minùs conſtarent, amplexati ſunt? Si mihi veniam velim, his omnibus concedendam puto. Sunt enim latentia quædam, & quamplurima efficaciſſima adversùs animi virtutes venena; à quibus difficillimum planè eſt ſibi cavere hominem: & eò faciliùs bibuntur, atque hauriuntur; quò minùs cognoſcitur, in quibus conſiſtant; & quò magis ignoratur, ne eorum mortiferæ vires in animum admittantur.

Et Laus, & gloria, & ambitus, & dignitatum inſignia; honeſti etiam, & honorifici tituli, ſæpè ſufficiunt ad animum corrumpendum; ſufficiunt ſæpè cæremoniæ aliàs vaniſſimæ, & nullius virtutis. Quibus omnibus, etſi oculi nequaquam fiant magis acuti, neque aures magis purgatæ, neque nares emunctæ magis, neque ingenium fiat acrius; animus tamen inficitur, & venenum ebibit: quo poſtmodùm homo multa credit de ſemetipſo, quæ non ſunt; & putat ſe quid aliud eſſe, quàm re vera ſit; & vel oculis, vel auribus, vel ingenio, & acri judicio præcellere exiſtimat: cùm in his adhuc ſit veluti unus de plebe, & quandòque alicui de plebe inferior.

Aliqua deinde in corpore ſumpti veneni ſe produnt indicia. Et non minùs ac cùm rabiem canis ebibit, ſivè concipit animus hominis, poſtea homo torvè, & hircinis oculis intuetur, quæcunque aſpicit; deinc aquas averſatur, quibus maximè ſanari poſſet; demum aliis hominibus inſidiatur; & vel ad inſultandum corporis membra movet, vel ad latrandum, vel ad mordendùm in canis ſimilitudinem. Ità, inquam, non pauca alia in ritibus, & cæremoniis, & dum alicujus dignitatis ſuſcipiuntur faſces, & inſignia; & dum laurea aliqua accipitur, non rarò hominis animus venena ebibit, ſivè con-

concipit; quibus primùm ipſe animus occultè corrumpatur; poſtmodùm extrinſecùs etiam ſumpti veneni ſigna oſtendantur: pectus ſcilicet non parùm conſueto tumidius; vultus; & inceſſus alius; ſputa rotundiora, cultus corporis, aſpectus, vox, quæ non ſonent priorem hominem. Progreſſu temporis aliæ, atque aliæ aſſumpti veneni malignitates manifeſtantur: unde obſervamus nonnullos temerè aggredi; quæ minimè omnium norunt: ſe nimiùm habere; omnibus infeſtos eſſe; & cùm fortè alios nequeant, ſemetipſos miſerè divexare; & excruciare; & ad quaſcunque meliores ſententias ſurdos, & cæcos eſſe.

Et ex his quidem ſuperſtitiones, & vanarum rerum diſciplinæ omninò inanes ortum habent; ex iis etiam ſcientiis, atque artibus, quibus veri non nihil ineſt, craſſa ſuperinducitur cruſta fallaciarum; quæ veritatis abſcondat nucleum, & occaſionem aliis præbeat deceptionum. Ex his bella, & regionum devaſtationes, contentiones, odia, rixæ, & quæcunque hominum genus malè exercent.

Quid faſces, quid inſignia, quid laurea, quid tituli honeſtiores valent proficiunt; ubi res ipſa deſit, cui illa conveniant? Nihil aliud his efficitur, niſi quòd temeritatis, & ambitionis, avaritiæ, & ſuperbiæ, malignitatis, & vitiorum omnium latenter venenum accipitur; quo ſemel aſſumpto difficillimum poſtea eſt ad meliora revocare animum; ut ab iis abſtineat, ad quæ acclivis jam factus eſt.

Præter hæc, non rarò rei domeſticæ anguſtia, & turpis egeſtas incitat, & calcaria addit; maleficiorum exempla adhortantur; & popellus ad ſe decipiendum paratus invitat, adeò ut ſæpiſſimè, etiam ſi meliora cognoſcantur, homines tamen deteriora ſequantur. Eſtque hoc ipſum difficillimum, & vix paucis conceſſum, poſtquàm multa præjudicia, & falſæ opiniones mentem præoccupaverint, meliora cognoſcere. Nam in infirma potiſſimùm ætate, cùm omnia animi inſtrumenta ſunt magis flexibilia, & magis obſequentia, latenter multa hauriuntur præjudicia; quæ poſtea cùm organa ſunt firmiora difficulter deponuntur: adeò ut propter malam dijudicandi in pueritia jam acquiſitam conſuetudinem, poſtea multa veluti coactus malè peragat homo; & ex habitu, jam acquiſito, ad peccandum, & ad ſemetipſum, atque alios decipiendum promptior fiat.

Excuſandum igitur potiùs eſt genus humanum, quàm condemnandum; quoniam nihil ipſi æquè facile, aut familiare eſt, ac poſſe decipi. Cùmque homines ferè omnes, ut plurimùm decipiantur, neque una ſit deceptio, aut decipiendi via (acquieſcerent enim in eo, in quo omnes æqualiter deciperentur) poſtea propter varias deceptiones altercantur inter ſe, & acriter diſputant, quærentes quiſnam re vera ſit deceptus; neque facilè inveniunt; nam quiſque, ut plurimùm, ne deterior fiat ejus conditio, proprios defendit errores.

Quòd ſi nonnullos reprehenſione dignos exiſtimare velimus, Eraſiſtrate; ex iis, qui meo vivebant tempore Principes, & divites, & qui rerum habebant habenas maximè reprehendendi viſi ſunt; eſt enim ferè ſemper penès iſtos culpa malorum omnium. Quod ſatis expreſſit Homerus, cùm clades, & peſtes tùm Græcorum, tùm Trojanorum cecinit propter Regnum ſivè laſciviam, ſivè ſuperbiam, ſivè avaritiam, ſivè incuriam, ſivè temeritatem.

Sed

Sed, ne omnia me his complecti velle tibi videar, Principum, & Magnatum, & divitum mei temporis mores referam; quibus non ſolùm iis, qui medicinam exercebant, ſed aliis etiam profeſſoribus, ipſos tùm malefaciendi, tùm diſciplinas, & artes minùs rectè excolendi, non leves occaſiones dediſſe, manifeſtum fiet.

Erant autem Romani, qui rerum tunc potiebantur; quorum luxuria, & oſcitantia, & incuria bonarum artium unà cum imperio creverant. Antiquiores enim multa quidem retinenda exiſtimaverunt, quæ eſſent veluti frenum animorum; ſed aliquem poſuerunt modum, ne vanitates, & ſuperſtitiones, malæque artes creſcerent in urbe. Cùmque divinandi artibus, & Medicinæ multum tribui obſervarent; & difficillimum eſſet cognoſcere, atque diſtinguere, quid in his eſſet boni, quidvè mali (bonum autem retinere, & malum evitare apud illos religio erat) circa divinatorias decreverunt; *ut de* (a) *Principum filiis ſex ſingulis Aethruriæ populis in diſciplinam traderentur*; *ne ars tanta* divinandi *propter tenuitatem hominum à religionis authoritate abduceretur ad mercedem, atque quaſtum*. Æthruria enim in extis inſpiciendis, & in interpretatione fulgurum, & portentorum, tunc habebatur periciſſima; ac multa populo Romano, multa cæteris civitatibus vera prædixiſſe ferebatur. Circa medicinam verò nullum hujuſmodi decretum, aut alia proviſio ſatis viſa eſt ad moderandam audaciam profeſſorum, & ad præcavenda damna. Quamobrem jure merito P. Rom. Medicinæ exercitium damnavit; non quidem artis odio, ſed artificum; qui aliquid habent, quod non eſt aliis commune: & ad annum ultra ſexcenteſimum ab urbe condita medicis Roma caruit: verùm non caruit medicina. An fortè Numen aliquod, quod medicina vocari potuerit, Romanorum ſaluti tunc præfuit; ut eſſent ſinè Medicis; ſed non ſinè medicina? Nequaquam iis P. R. caruit Medicis, *Qui ſui quæſtus cauſa fictas ſuſcitans ſententias*, & omnia ſe noſſe affirmant. Verùm non caruit Medicina; neque morborum vi plures eo tempore mortui ſunt. Quoniam complures, divites maximè, qui hoc non auderent, ſeſe Medicos appellare, propriæ, & totius familiæ ſaluti ſtudebant; & accuratè obſervabant, quæ acciderent in morbis; & quæ prodeſſent, ſivè ſibi ipſis, ſivè filiis, ſivè ſervis, ſivè pecori, quævè nocerent notabant: ac filiis poſtea tradebant, quæ cognita habuiſſent; ac filii aliquid aliud addebant; & tradebant poſteris, eratque Medicinæ ſtudium unum ex iis, quæ pertinent ad rem familiarem. Quòd ſi quis, & ſibi, & uxori, & filiis, & ſervis meliùs conſulere noviſſet; alii ad illum accurrebant, conſiliumque petebant, quidquid ille cognoviſſet: pro ut nunc etiam fit circa res alias, licèt minoris, & ſæpè nullius momenti.

Poſtea verò corrupti ſunt mores; & maxima deſidia, & ignavia mentes divitum, atque Principum occupavit; & rem quiſque ſuam familiarem minùs rectè curabat. Defuit etiam Senatus in his providentia: adeò ut cuique licitum eſſet, vel conjectorem, & divinatorem facere; vel Medicinam exercere. Res poſtea, ut audio, in deterius dilapſa eſt: ſed non attingam, quæ non ſpectant ad mea tempora. Fuit autem, nonnullis annis antequam ego in Italiam venirem, Theſſalus quidam Medicus, qui ſex menſibus Me-

(a) Cic. de divin. lib. 1.

Digitized by Google

dicinam docere profitebatur, tanquam nulla bonarum artium, qui Medici futuri ſunt, opus habeant. Verùm enim verò, qui meis temporibus Medicinam exercebant, rudes adeò, & ineruditi erant; ut non immeritò dixiſſe Theſſalus videri poſſit: ſex menſibus ſe illa omnia docturum, quæ illi noverant.

Theſſalus quidem peccavit, qui ſic dixiſſet; peccabant, & alii diſciplinarum profeſſores: ſed multò magis profectò peccabant divites; quorum inſcitia, & rei domeſticæ incuria occaſionem præbebat illis malefaciendi. *Divites enim cùm ſe* (a) *totos voluptatibus addicaſſent; voluptatum artifices ditabant, admirabantur; & eò uſque extollebant; ut hiſtrionum, & aurigarum ſimulacra ſecùs Deorum imagines etiam collocaverint. Diſciplinarum verò peritos tanti faciebant, quantum* (b) *indigebant eorum opera. Nequè enim quid ſingulis artibus pulchri, bonique ineſſet animadvertebant; nequè ut eas accuratè diſcerent tolerare poterant. Verùm Geometria, & Arithmetica tantùm utebantur, quantùm extruendis ædibus, & computandis expenſis conducit*; major autem pars, nequè hoc noverat; ſed ad omnia, quæ ipſis domi opus eſſent; conductitios vocabant artifices, etiam ad computanda expenſa. *Aſtrologia* (c) *verò, & divinatione* utebantur *quantum ad prævidendum faceret, quorum hæredes eſſe debuiſſent*, vel ut conjicerent in publicis muniis adminiſtrandis, quibus ipſi ſuccedere poſſent. *Item* (d), *& muſica quantum ad oblectandum aures ſufficeret. Quæ verò has omnes artes conſtituit, demonſtrandi facultas curæ ipſis non erat; niſi quatenus dicendi ſtudium quoſdam adigebat cavillandi peritiam diſcere*; ut litibus, & forenſibus controverſiis alii ſemper irretiti, & occupati eſſent. *Nam artium* (e) *omnium parentem philoſophiam non modò non audiebant, ſed reliquis etiam omnibus diſciplinis deteriorem arbitrabantur; cui operam dare non abſurdius eſſe putabant, quàm ſi quis granum milii perforare velit. Hi ſunt qui Medicinæ uſum ſolummodò reſpiciunt, non tamen rectè; ſed, ut inquit Plato in Gorgia, ſicut pueri, vel imprudentes homines, à quibus ſi judicaretur, quiſnam potior eſſet Medicus, an Coquus; non minimum præſtare Coquus Medico cenſeretur.*

Divitum, inquam, atque principum ſocordia anguſtus primùm collis, poſteà amplior, demum ampliſſima, & latiſſimè patens via adaperta eſt ad maleficia. Hinc numerus crevit eorum, qui tales videri potiùs, quàm eſſe volebant. (f) *Hinc neglecta ſunt, quæ in diſciplinis erant pulcherrima; dataque eſt opera, ut ea dicerentur, & fierent; quibus* divitum *gratiam iniviſſent; & ab eis approbarent. Dico autem quibuſvis adulari; quotidiè ſalutare divites; per urbem comitari; principes domum reducere; in conviviis diſcumbere; atque in eis tùm miniſtrare, tùm jocos, & facetias referre.*

Nequè opus tunc erat veritatem exquirere; quin maximè obſtabat; undè non pauci ſi quid verum, atquè bonum aſſecuti fuiſſent, illud occultabant, ne à gratia, & ab amicitia caderent divitum: & iis tantùm utebantur; quæ ad illorum, & vulgi, & matronarum præcipuè captandam, & tuendam opinionem, & benevolentiam apta eſſent. Hoc enim perpetuum eſt, ut ignaviſſimi omnium eos maximè admirentur, & adjuvent, atque tuentur, ex quorum conſuetudine ignorantia ipſis non exprobratur.

Ac

(*a, b, c, d, e, f*) Galen. de præcogn. ad poſth. cap. I.

Ac tali tempore, Eraſiſtrate, ego Romam advectus, ignarusque morum illius gentis cùm eſſem; cœperunt Medici mihi maledicere; ac in colloquiis mihi ſemper detrahebant; alii præſtigiatorem, alii deceptorem, alii vaniloquum; alii aliis nominibus me appellabant: & ſæpè aſtu, dolis, aſſentationibus, omni genere vafritiei, & verſutiæ, tres, quatuorve ſimul conveniebant, ut mihi adverſarentur; & ipſi præponerentur; & meridiculum facerent apud eos, quorum judicium perſtrinxerant; & apud eos, qui de rebus minimè dijudicare valebant. Iſtorum audacia minimè ferenda viſa eſt; ac, ne Græcis imbutum artibus hominem in his etiam, qui ſub auxilii conferendi ſpecie libertatem abſtuliſſent, illius temporis Romani vincerent, conſimili arte mihi opus eſſe cenſui. Effugiebant autem difficultates, quas ego proponebam; & mirabili aſtu, ac calliditate, totiuſque corporis deriſoriis geſtibus, illudebant me in congreſſibus. Igitur adversùs tam diram hominum procellam, tempeſtatemque contra nitendum exiſtimavi: & ne tam facilè, effugerent; & ut ingenium, artemque dicendi meam oſtenderem, id maximè probandum ſuſcepi, quod ipſi maximè omnium improbabant: venæ ſcilicet ſectionem. Neque me deterruit cauſa; noveram enim, ſi ſemel vafritiem illi omittere debuiſſent, cum imperitiſſimis rem me fore acturum; qui neque id, quod maximè probari poſſet, defendere ſcirent: & quidem præter auctoritatem, nomenque tuum, Eraſiſtrate, nihil illi adducebant memoratu dignum pro tuenda ſententia de non mittendo ſanguine.

Idcircò illud mihi oſtendendum fuit, te non fuiſſe eum, qui in Medicina non potueris decipi; ut neque fuit Hippocrates, licèt ab aliquo dictus fuerit tàm fallere, quàm falli neſcius: & tu quidem non inferior Hippocrate habebaris. Atque, ut ex eadem fidelia ambos dealbarem parietes, librum conſcripſi, titulumque appoſui *de venæ ſectione adverſus Eraſiſtratum*: videlicet adverſus hominem clariſſimum; & circa rem tam ſacram; qualis erat tunc venæ ſectio; ad hoc, ut calliditati, & vafritiei non eſſet ampliùs locus, & non eſſet mihi cum umbris ſemper contendendum, argumentorum vim tantùm deridentibus. Res evenit, ut fueram imaginatus; tanta enim fuit hominum imbecillitas, ut nullus aliquid contra ſcribere auſus fuerit. Ac juniores, qui adhùc longo artis exercitio non erant adſtricti ad defendendam illam ſententiam, ſanguinem mittere in omni ferè morbo, & in principio cujuſcumque febris aggreſſi ſunt; & ut hoc ipſis magis liceret; incœperunt affimare, te quidem ſanguinem mittendum eſſe exiſtimaſſe, ſed omiſiſſe in libris tuis apertè hoc monere, atque oſtendere. Sed ego neque hoc concedere volui; & ut illos magis divexarem, alium librum Evulgavi *de venæ ſectione adverſus Eraſiſtrateos* ipſos: in quo id, quod minimè conſtare poterat, demonſtrandum ſuſcepi, te nunquam venas ſecaviſſe in morbis; nec non etiam pervertere Eraſiſtrateos tuam doctrinam; & ea ipſa non intelligere, quæ tu ſcripſeras; ac ipſos nullos eſſe, qui neque propria induſtria aliquid noviſſent; neque ex te, cujus libros non intelligebant, aliquid didiciſſent.

Neque in his dicendi vim, atque copiam, quibus ſum uſus, damnare debes, Eraſiſtrate; Nam licèt hæc quærenda non ſint in Medico, non ſunt tamen cotemnenda; maximè quia in illis libris non tantùm Medicum me præſtabam; ſed meam agebam cauſam; inimicorum ſcilicet meorum audaciam reprimebam.

Neque tu nunc eorum, qui te ſecuti ſunt cauſam defendere debes; tùm quia nihil hoc refert; tùm quia tutemet ſcis, non paucos ſectatores noſtros dedecori potiùs nobis fuiſſe, quàm honori. Qui ſæpiſſimè multa perversè ſunt de nobis interpretati; noſtro nomine, noſtraque auctoritate popello impoſuerunt, & pecunias multas extorſerunt: ac plerique cùm volumina noſtra nunquam legerint, noſtris uberibus, noſtraque doctrina ſe educatos, enutritos, atque edoctos dixerunt. Alii verò complures, quod minùs conſtanter à nobis dictum eſt, amplexati ſunt; ſolidam, veramque doctrinam perverterunt. De tuis ſectatoribus egomet ſum tibi oculatus teſtis, Eraſiſtrate, quòd non quidem re, ſed nomine tantùm te fuerint imitati; quòd frequentiſſimè me præſente, & me audiente ipſorummet errores tibi tribuiſſent: quod eò confidentiùs faciebant, quò vidiſſent neminem de principibus literarum adeò fuiſſe ſtudioſum, ut de illis dijudicare potuiſſet. Theutras autem tuos ſecum deferebat libros; ut cùm opportunitas eſſet, oſtenderet, te nequaquam ea docuiſſe, quæ ipſi faciebant; tùm etiam, ut illis hoc eriperet diverticulum ad te, auctoritatemque tuam immeritò confugiendi.

Tertius autem liber, cujus titulus *De curandi ratione per ſanguinis miſſionem*, non quidem mea voluntate ſcriptus eſt; ſed ut illis obſequerer, qui poſt diſputationes pleraſque cum Medicis habitas, & poſt illos duos priores libros aures obtundebant meas; rogabantque, ut docerem, quibus in morbis expediat ſanguinem mittere, & ut venæ ſectio ſit inſtituenda: nam jam non ampliùs fidebant in Medicis ſuis. Ego autem circa hæc omninò me referre volebam ad ea, quæ in aliis libris à me etiam ſcripta erant, in quibus etſi pluries, atque pluries affirmaverim convenire in morbis nonnullis ſanguinem mittere; tantas tamen addidi difficultates pro noſcendo morbo, in quo conveniat; & pro noſcendo tempore, & pro determinanda vena; tot addidi cautelas, & circumſtantias; tot, tantaque contraindicare ſanguinis miſſionem faſſus ſum, etiam ſi morbus illam expoſcat; ut manifeſtum ſit (modò ea ſerventur, quæ ego docui) aut nunquam, aut rarò expedire ſanguinem mittere; ac omninò difficillimum eſſe cognoſcere, quando conveniat. Cum tamen illi rogare non deſtitiſſent; *& precibus* (a) *me ſuis obtundere non ceſſaſſent complures amicorum, quos pigebat, ut mihi videbatur curandi librum* à me editum, aliaque ſcripta mea *perlegere*: *coactus tandem ſum ad hæc ſcribenda deſcendere, ne ſcilicet invidere illis viderer*. Memini tamen in hoc ipſo libro de cur. rat. per ſang. miſſionem me hæc adjeciſſe verba. *Verùm, quoniam haud* (b) *mea voluntate hunc aggreſſus ſum ſermonem, ſi quod dictorum peccatum eveniat, ipſi culpam ferent, qui auctores fuerunt, ut hoc onus ſuſciperem, ſicuti ſi rectè, atque ex ſententia accidat, utiliſque appareat, laudem illis omnem cedo*.

Quid nunc blaterant! Malum ne aliquod ex illo libro factum eſt? illi videant qui me ad ſcribendum compulerunt; ego enim omnibus abrenunciavi laudi, & gloriæ, culpæ, & infamiæ, quæ ex libello evenire potuiſſent.

At dices, Eraſiſtrate, hæc non eſſe ſatis ad me excuſandum, niſi fort. apud

(a) Galen. de cur. rat. per ſang. miſs. cap. 2.
(b) De curan. rat. per ſang. miſs. cap. 5.

apud homines, quibus ex meliore luto effinxit præcordia Titan; alii nanque mea opera decepti ſunt. Apud illos quidem me excuſatum volui. Indocti autem ex quavis occaſione, ſivè benè, ſivè malè dixeris, ipſi ſeſe facillimè decipiunt.

An mea culpa aliorum ſectatores facti ſunt ferè omnes, qui poſt me fuerunt? cùm ego omni ſemper contumelia ſectatores omnes affecerim, ſervos, viles, ignavos, ſurdos, cæcos, & qui veritatem nunquam aſſequi poſſent, continuò eos appellans!

An mea culpa diſciplinarum profeſſores; Geometria, Arithmetica, Mechanice, aliiſque ſimilibus artibus, quæ demonſtrativam methodum habent, minimè uſi ſunt? Cum ego has omnes, Medico quidem neceſſarias, aliis verò perutiles eſſe, ſemper deprædicaverim!

Quidam à rudi populo habiti ſunt ſapientes, quòd dixerint nivem nigram; alii quòd dixerint eandem calidam; alii ex hoc, quòd dixerint ſe nihil ſcire, vel hoc unum ſcire, quòd nihil ſcirent; alii, quòd dixerint ſe omnia ſcire, & veluti ex tripode cuicunque quæſito reſpondere poſſe affirmarent. An mea quòque opera decepti ſunt, qui ex his omnibus aliquem exiſtimaverint ſapientem adeò fuiſſe, ut illius verbis, tanquàm infallibilis oraculi, ſtandum eſſe opinati etiam ſint?

Dixi ſanguinis miſſionem multùm, atque multùm prodeſſe; & revocare homines ab orci faucibus; dixi equidem: verùm pluriès, atque pluries à me quòque dictum eſt, eandem nimium obeſſe; quamplurimos miſſione in maximum vitæ diſcrimen fuiſſe perductos; non paucos fuiſſe enecatos. Videndum igitur, quandò proſit, & quandò noceat; & ut hoc cognoſci poſſit?

Ego autem in eo ipſo libro, qui eſt de cur. rat. per ſang. miſs. enumeravi multa, quorum cognitio neceſſaria eſſet ad rectè aliquid determinandum circa utilitatem, aut damnum, quod miſſio afferre poteſt: ac omnia quidem ſunt cognitu difficillima; quædam verò ſunt omninò impoſſibilia.

Tanta igitur cùm ſit difficultas in his cognoſcendis: & quædam, quorum cognitio neceſſaria eſt, ut rectè miſſio inſtituatur, homini ſint cognitu impoſſibilia, ſi meo conſilio uti voluiſſent Medici, abſtinuiſſent ſemper à venarum ſectione.

Primò cognoſcere oportet receſſum à ſtatu naturali *in ſtatum* (a) *præter naturam* eo ſenſu, quo hæc accipiebam, quod quidem difficilè cognoſcitur.

Secundò quænam ſint affectiones evacuationem poſcentes: *deinde*(b)*quænam ex iis venam incidi poſtulent*, nequè hæc in quacunque hypotheſi facilè cognoſcuntur.

Tertiò cognoſci debent generationum principia. Atque hoc eſt non ſolùm difficilè; ſed etiam fortè impoſſibile, quod ab homine cognoſcatur. Nequè ante me quiſquam principia hæc certò cognovit; nequè poſt me quiſquam; nequè aliquid huc uſque de illis determinatum eſt. Dixi quidem *principia* (c) *in rebus omnibus pro materia quatuor habere elementa; quæ per ſeſe mutuò tota miſceri, inque invicem agere ſunt nata*: ſed quis hoc novit, an ità ſe habeat! Dixi me oſtendiſſe Aſclepiadis elementa eſſe falſa; an propterea mea ſunt vera? Quid, qui dicunt eſſe quinque rerum omnium elementa;

quid

(*a,b,c,*) Gal. de cur. rat. per ſang. miſs. cap. 3.

Digitized by Google

quid qui tria; quid, qui duo; quid, qui unum; quid, qui affirmant eſſe infinita? Et de his quidem, quæ minimè poſſunt determinari; ex mea ſententia Medicus priùs decernere debet; ut aliquid poſtea de ſecanda vena rectè determinet!

Quartò oportet cognoſcere, quot ſint qualitates effectrices; quod non ſolùm cognoſci nequit; ſed nonnulli affirmant omnem de qualitatibus doctrinam eſſe purum figmentum. Neque ſatis eſt me dixiſſe eſſe quatuor, *quarum* (a) *nomina ſint caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas*; nam non rarò multò aliter loquutus ſum: & aliquando dictum etiam à me eſt, facultates, ſivè qualitates appellare me ſolitum occultas rerum cauſas; quas ſcilicet ego adhuc minimè cognoſcerem: qui igitur potuerim alios docere, quæ ipſe ignoraverim!

Quintò oportet cognoſcere humorum, tùm differentiam, tum generationem. Eſtque hoc etiam eorum, quæ hactenus minimè cognita ſunt: & humoriſtas meos jurè deriſit Helmontius; non quia non conduceret illorum cognitio, ſed quoniam nullus adhuc illos cognovit.

Sextò ex mea ſententia *utilis* (b) *quoque in rem præſentem tractatio de temperamentis eſt, elementorum ſequens tractationem*. Cùmque elementorum numerus ſit incertus; & etiam ſi conveniamus de numero, diſputetur hactenus quænam, & qualia ſint elementa, incerta erit quòque doctrina de temperamentis; & plerique quicquid de elementis, & de temperamentis à me dictum eſt, non ſinè aliqua ratione putant eſſe figmentum.

Septimò verò omnium maximè, dixi, utilis eſt *liber* (c) *de plenitudine, in quo oſtenſa eſt; & ut ad vires plenitudo; & ut ad capacitatem, in qua continetur*. Atque hæc, quæ de plenitudine à me dicta ſunt, tu fabulas eſſe exiſtimas, Eraſiſtrate; & vis plenitudinem ſemper referri debere ad vaſa.

Hæc & alia ſimilia lib. de cur. rat. per ſang. miſs. cap. 3. alia paſſim alibi: quorum cognitio neceſſaria mihi viſa eſt ad ſanguinem rectè detrahendum: Sed omnia præter morem brèviter in hoc lib. de cur. rat. per ſang. miſs. Semper enim dimiſi lectorem ad alios meos libros, tùm ut illi oſtenderem me non fuiſſe, neque eſſe ſpernendum; tùm ut rem efficerem difficiliorem; tum etiam ad hoc ut ſi libros alios legerent, cognoſcerent tandem rem eſſe difficillimam, atque ſæpè cognitu impoſſibilem. Ac circa finem hujus capitis memini me adjeciſſe hæc verba: *nec verò* (d) *mirum cuiquam videri debet, ſi tantis ſit opus, ut probè de vena ſecanda contemplari liceat; non enim ad hujus tantùm auxilii inventionem, ſed & aliorum omnium neceſſaria eſt eorum, quæ modò recitavimus cognitio. Nam ſi citrà illorum notitiam rectè curare poſſemus; haud eſſet cur ea tanti faceremus*. Magni quidem facienda eſt cognitio eorum, quæ à me recitata ſunt; ſed hoc opus, illa cognoſcere.

At libro de venæ ſect. adverſùs Eraſiſtrateos cap. 6. cognoſcens ego quoſdam exiſtimare facilè decerni poſſe, ſecanda ne ſit vena, an non; hæc protuli: *inhibendum* (e) *cenſeo illis, qui hactenùs venas temerè ſecarunt, ne eas in poſterum penitùs ſecent. Ut enim Plato ait minus aberrare eos conſentaneum eſt, qui ea non aggrediuntur, quæ non norunt, quàm qui illa tractant, quæ* num-

(a,b,c,d) Gal. de cur. rat. per ſang. miſs. cap. 3.
(e) De venæ ſect. ad Eraſiſtrat. cap. 6.

Digitized by Google

nunquam didicerunt : nam hoc idem , & iſti faciant , ſibi ipſis perſuadentes, quòd , & quibus venam ſecare expedit , & cætera id genus , quæ à me recitata ſunt , inventu facilia exiſtant .

Ponamus me dixiſſe multa hominem commoda habere poſſe ex volatu ; multa faciliùs atque citiùs volatu perfici poſſe , quàm pedibus ambulando. Ponamus me dixiſſe cognitam mihi eſſe volandi artem, illam tamen eſſe difficilem ſatis ; ut re vera difficilis eſt . Dixerim etiam ut volandi artem aſſequatur , oportere priùs cognoſcere quid ſit gravitas , & quæ ſit vis ; quæ corpora compellat ad centrum ; & an vis iſta creſcat , vel decreſcat unquam, dum grave deſcendit ; & ut creſcat , vel decreſcat : item oportere aeris cognoſcere gravitatem in quavis tempeſtate , & temperie , ſivè mavis dicere conſtitutione ejuſdem aëris : oportere cognoſcere corpulentiam , & reſiſtentiam aeris , tùm reſpectivè ad motum gravium , tùm etiam reſpectivè ad alios motus , percuſſioneſque , librationeſque , quæ in ipſo fiunt . Item poſito quòd addiderim ad volandi ſcientiam acquirendam , non ſolùm phyſicam diſciplinam , verùm etiam neceſſariam eſſe Geometriam , Arithmeticam , Muſicam , Mechanicam , aliaſque facultates; quibus machina inveniatur ; qua facilè tùm aeris reſiſtentia ſuperet corporis gravitatem , & quibuſdam motibus corpus in aere librari poſſit ; tùm etiam ipſum idem corpus grave ad dexteram , vèl ad ſiniſtram inflectatur, aſcendat , vel deſcendat pro labitu hominis . Ponamus , quòd hæc , atque ſimilia dixerim : an ſi quis cùm nihil iſtorum noverit , ſpe tamen rectè volandi è ſublimi ſe dejiciat; præcipitetur , & moriatur ; mea culpa dejicitur; mea culpa præcipitatur ; mea culpa moritur ? quoniam ego dixi dari artem volandi : ſed eam eſſe difficilem nimis ; & omnium aliarum artium , & diſciplinarum egere auxilio ? ſtultus procul dubio eſt , qui mea culpa mala illa accidiſſe dijudicabit .

Haud profectò diſſimiliter de ſanguinis miſſione locutus ſum ; quòd utilis ſit ; ſed quòd multarum rerum captu difficillimarum , & impoſſibilium cognitio requiratur , ut illa rectè inſtituatur : adeò ut minus , atque minus errent illi , qui nunquam ſanguinem mittunt ; quàm qui , tanquam ſi inventu facilis eſſet opportunitas mittendi , temerè mittunt.

Quid aliud poſtea fieri potuit ! Is fuerat , Eraſiſtrate , fervor , & diſputationis calor , ut obſtinatè , & ſumma cum pervicacia dicentibus illis , qui maximè mihi maledicere , & detrahere ſoliti fuerant , nunquam omninò, nequè directè , nequè indirectè conducere ſanguinem mittere ; nequè adhæc ullam propter imperitiam ſatis probabilem adducerent rationem: parùm ſanè dicere viſus eſſem, ſi apertè dixiſſem rarò convenire ?

Ità igitur locutus ſum ; ut aliis viderer credere ſemper admittendam eſſe ſectionem , aliis nunquam ; aliis verò , & prudentioribus rarò eandem convenire viderer exiſtimaſſe : verùm tamen rem adeò eſſe intricatam affirmavi; ut ipſi ex ſeſe crederent penes me tantùm eſſe artem de his benè determinandi , & ſectionem rectè adminiſtrandi.

Qua quidem ratione nequaquam alios offendere mihi animus fuit , præter eos , qui me offenderant . Nequè aliud præſtitiſſe videndus ſum ; niſi in ſumma illa concertandi occaſione mihi non defeciſſe . Atque ideò , modò æquo ſis animo , dijudices , ſpero , jure merito a me ſic factum . Res enim

ipſa

ipſa ſic tulit; ut cùm illi linguâ, geſtu, & omni obtrectationis genere mihi infenſi fuerint, & ad hoc ſimul ipſi convenirent; & principiò omnia damnarent, quæ tu non dixeras probanda; poſtea nihil defenderent eorum, quæ dixiſſent: ego contrà omnia ſumerem, quæ vellem; & ut eò magis illorum ignavia oſtenderetur, pro ut impetus diſputationi ferebat, ampliſſimam habuerim orationem; nihil ex adverſo ego mihi timens ab illis; ubi calliditas jam non eſſet ampliùs ex uſu. Atque ſimili quidem pacto ſæpè multa acciderunt: videlicet cùm non rarò homines aliquid ſinè limitatione, & diſtinctione temerè negaſſent; poſtea ſinè limitatione illud idem quod negaverant, temerè conceſſerunt, & temerè etiam in uſus admiſerunt.

Et equidem hanc fuiſſe Ariſtotelis fortunam audivi. Primùm ejus ſcripta tanquam ab oraculo exarata in veneratione maxima ſunt habita. Ex quo data eſt occaſio nonnullis, ut diligentiùs illa examinarent: reperta ſunt quædam abſurda. Crevit poſteà paulatim iſtorum numerus, qui animosè de Ariſtotelis operibus criſim ferrent; & vel quia multa non intelligerentur; vel quia multa re vera abſurda eſſent, totus tandem Ariſtoteles viſus eſt abſurdiſſimus. Adeò ut, Eraſiſtrate, diſertiſſimi Ævi tui ſcripta, tanquàm omninò erroneam, & pernicioſam, ac peſtilentem continerent doctrinam, judicis decreto publicè igni concremarentur: edictumque ſub gravi pœna eſt, ut ſi qui exemplaria, haberent igni traderent. Sed hoc ipſo factum eſt, ut quædam exemplaria diligentiùs cuſtodirentur; & quidam curioſiùs examinare cœperunt; an re vera Ariſtotelis doctrina tam abſurda eſſet. Viderunt primò non omnia eſſe abſurda. Dehinc benigniori animo illa perlegentes viderunt, & hoc, & hoc aliud rectè poſſe interpretari. Brevi poſtmodùm doctrina, & eloquio viſus eſt ſummus Ariſtoteles: moribus autem re vera nunquam commendandus viſus eſt. Poſt hæc ſancitum eſt à principibus, ut pueri omnes ſecundùm Ariſtotelis doctrinam inſtituerentur: & factus eſt Ariſtoteles veluti Numen infallibile; & Philoſophus per antonomaſiam dictus eſt, & in magnis controverſiis, ſi quis protuliſſet hæc verba, *dixit Ariſtoteles*, omnes acquieſcebant. Demum audivi alios inſurrexiſſe; qui hæc ipſa maximè turbaverint; & iterum habeatur Ariſtoteles apud aliquos inſulſus, & fatuus, & nihil ſolidè, nil rectè, ſed omnia pravè docens.

Et mihi, & tibi ſimilia acciderunt, Eraſiſtrate, culpa ignaviſſimorum ſectatorum noſtrorum, qui nos nunquam potuiſſe errare crediderunt. Tui quidem dederunt mihi occaſionem, ut in illis tribus libris tibi maledixerim. Mei verò occaſionem dederunt Helmontio detegendi omnia ulcera, quæ fortè ſunt in meis ſcriptis. Ego enim etſi magnificè de me paſſim ſim locutus; & famæ, & gloriæ fuerim perquàm avidus; de memetipſo, tamen nunquam hoc credidi me non potuiſſe, & non poſſe errare; nequè cujuſque privatim naturam me ſatis exploratam habuiſſe, ſum unquam opinatus. Sed redeam ad ſanguinis miſſionem.

Pro coronide autem tum libri de cur.rat.per ſang.miſs. tùm libri contra te, & alterius contra tuos bina addidi ſomnia; quæ dixi mihi conſpicua viſa eſſe; & illorum monitu arteriarum ſectionem me fuiſſe aggreſſum. An dicam me crediſiſſe, detractione opus habuiſſe ægrotantes illos; cùm multi, atque multi jam a principio morbi tranſacti eſſent dies? Illud certè volui, ut auditis ſomniis meis, & conſiliis deorum mihi per ſomnia communicatis,

fide,

fide, & vana licèt animi religione maximè juvarentur ægrotantes ?

O malè factum exclamaſti, Eraſiſtrate, ubi ſomnia audiviſti ; & ſic decuit exclamaſſe ingenuam umbram. Sed vide, quæſo, an ſimplex potiùs, quàm ingenuus ſis appellandus. Nulla unquam fuit gens, quæ ſuperſtitiones ſuas, & opinionum vanitates non habuerit. Ac ridiculus omninò eſt, qui mundum ſperat ab omni præjudicio, & vanitate liberare. *O curas hominum, ò quantum eſt in rebus inane*. Vanitas, & omnia vanitas, & hoc quòque vanitas. Sæpè pro uno præjudicio; quod auferatur, multa intrant in hominum mentes; ut meliùs ſit ſinere illos, cum iis præjudiciis, quæ habent. Prætetquam quòd minimè omnium hoc tutum eſt, auferre præjudicia, & hominum adaperire oculos! ac niſi inter umbras de his agerem, timerem ſanè, ne mali aliquid ex his iiſdem mihi accideret.

Omnibus in rebus, & tempus, & mores, conſuetudineſque, & vanitates eorum, quibus cum agas, & occaſiones à prudentioribus ſunt attendenda; nam quæ uno tempore aptè fiunt, & juſtitiam habent; alio tempore nequaquam fieri debent, & ſunt injuſta. An tu putas impium Druſum, atque ſceleſtum, quia non monuit exercitum, lunæ claro cœlo defectum, ex naturalibus cauſis nihil cum ſeditione commune habentibus, dependere? Non ingenuus, ſed in illa occaſione ridiculus planè fuiſſet; & ſimplex nimis, ſi monuiſſet. At ille *quæ* (a) *caſus obtulerat in ſapientiam vertenda ratus* ſeditionem ſedavit; ſuperſtitioneque, vanoque timore deficientis lunæ prudenter uſus, milites ad obedientiam, inque ordines reduxit. Ita pius Medicus vanitatibus, & falſis opinionibus uti poteſt; verumtamen ut meliùs ſit ægrotanti, & ut citiùs ille ſanetur. Sic vomitorium exhibitum cuidam fuit, qui ſerpentem geſtare credebat; & dum vomeret, ſerpens injectus eſt in vas; & omnes adſtantes, ab ore ægroti prodiiſſe, exclamarunt. Quibus quidem deceptus eſt ægrotus; ſed hac eadem deceptione ſervatus, & ſanitati reſtitutus eſt. Simplicitas, & imprudentia, & ſumma ingenii ſtoliditas eſt, nunquam decipere hominem; qui ſæpè numerò tunc maximè juvatur, cùm maximè decipitur.

Atque hæc quidem quæ, voce, verbo, atque ſcripto ego tunc dixi de his, aliiſque ſomniis, ſivè meis, ſivè patris, aliorumque, non fuerunt iniquè accepta; & non levem ex his ego mihi fidem comparavi. Nam illo tempore hac vanitate, & ſuperſtitione perculſæ hominum mentes credebant multa à Diis per inſomnia homini revelari; & caſus nonnulli prudentioribus etiam accidiſſe narrabantur admirabiles; & religio erat negare mihi quòque aliquid ſimiliter potuiſſe manifeſtari.

Sivè Medicus, ſivè Imperator, ſivè alius fuerit, vanis hominum opinionibus ſummo jure, & ſumma cum gloria uti poteſt; ad eum tamen finem, ut meliùs ſit gentibus. Ac illi ſunt maximè reprehendendi, qui vanitate utuntur opinionum, ut malè ſit homini; vel ut aurum extorqueant, exempli gratia, vel ut pudicitiam expugnent: ut factum eſt ſub Tiberio Cœſare. Iſidis nanque miniſtri, ut pudicitiam expugnarent Paulinæ clariſſimæ, & caſtiſſimæ Romanæ, dixerunt neſcio quod Numen (*b*) Anubim Ægyptium canino

Tom.I. S

(*a*) Tacitus annalium I.
(*b*) Joſeph antiquit. jud. lib. 18. cap. 70.

nino capite, illius expetere concubitum. Retulit illa marito; qui valdè gaviſus Numen cum ipſo velle Paulinam communem, obtemperandum mandavit. At Iſidis miniſtri pro Numine divitem juvenem ſuppoſuerunt; à quo aurum acceperant. Re autem comperta, meritò Tiberius, & Iſidis miniſtros, & templum ejuſdem, ac turpem delevit aniculam, quæ hæc cum miniſtris tractaverat. At Ego in nullius hominis, aut perniciem, aut dedecus vanitate opinionum gentium ſum uſus.

Pulchrè autem liber clauſus, & ornatus eſt ſomniis illis: nam prudentiores rhinicerotis naſum habentes, providum, & ſagacem animum in me potuerunt admirari; Indocti, ſtultique debuerunt credere, oportere ad rectè mittendum ſanguinem, ut Numina revelent, quibus, & quando, & ex quo vaſe mittendus ſit: & ego interim audaciam, & petulantiam, ac ſummam malignitatem ſectatorum tuorum repreſſi. Fateor tamen in his, aliiſque quamplurimis, neque ſupremum corticem, neque ſuperficiem doctrinæ meæ cognoviſſe non paucos meorum.

Verùm enim verò minimè æquum eſt ex his tantùm, quæ in rixa illa a me ſcripta ſunt de meis moribus, & doctrina mea judicium ferre; cùm ſæpè, tunc etiam cùm ſcribebam contra te, & contra tuos, ad alios libros me retulerim a me quòque, ſed pacato magis, atque tranquillo animo conſcriptos. In quibus ſanè multa ſunt, pro quibus, & laudari, & commendari mereor. Præteream multa; & quòd rei medicinæ ſummam difficultatem ſæpè ſæpius oſtenderim; & quòd monuerim futuro medico maximè neceſſariam eſſe demonſtrandi artem; & quòd rectè indicaverim, quibus in diſciplinis hæc demonſtrandi facultas reperiatur, & quòd, his ego licèt inſtructus, tamen faſſus fuerim me nullius ſingularis (a) hominis naturam perfectè cognoviſſe; & quòd affirmaverim unumquemque ſectas omnes priùs perdiſcere debere, ut de illis aliquid poſtea rectè decernat; & quòd ſectatores, & ignavos ſemper increpaverim. Omittam & alia multa; illud tamen prætereundum non eſt, multum mihi debere omnes, quotquot poſt me fuerunt, atque erunt poſteri; quòd volumina ipſis reliquerim omni eruditionis genere referta; quòd conatibus meis omnem de re medica doctrinam, ab antiquioribus traditam, habeant; quòd fideliter aliorum ſententias tradiderim; & quòd ferè omnia, quæ ab aliis ante me ſcripta fuerant; & in dialecticis, & in phyſicis; & in re medica; & in ſimplicium, atque compoſitorum medicamentorum hiſtoria; & quidquid de re anatomica ad mea uſque tempora compertum fuerat, libris meis complexus fuerim: atque ideò volumina a me conſcripta ſint veluti ampliſſima bibliotheca; omnia, quæ ab aliis, & à me etiam, utcumque cognita fuerant, complectens.

Et in his quidem, aliiſque ſimilibus, non ſolùm poſteri me laudare debuiſſent, atque debebunt poſthac; verùm etiam vos mortui, qui ante me fuiſtis, tùm laudare me, tùm ſummas mihi debetis, & agere, & referre gratias; quoniam veſtrum ſæpè ſinè invidia, & ſinè livore meminerim: multaque veſtra omninò periiſſent, niſi ego eorum mentionem feciſſem.

Tuque, Eraſiſtrate, tanquam unus de plebe, quæ ſæpè immeritò hunc, vel illum inſectatur, & vanis movetur rumoribus, mihi es ingratiſſimus.

Nam

(a) Gal. meth. med. lib. 3. cap. 7.

Digitized by Google

Nam ſi hæc excipias circa ſanguinis miſſionem, & pauca alia; multa honeſtè, & dignè; & perquam honorificè de te locutus ſum; quæ potuiſſem omittere, ſi qualis in alios fertur avus tuus, iniquus ego in te fuiſſem. Celeberrimi (*a*) Medicorum omnium tu, Eraſiſtrate, atque Hippocrates mihi viſi eſtis; quod poſteritati publicè teſtatum volui. Te ego morum (*b*) probitate, & modeſtia non ineleganter fuiſſe prædituum affirmavi. Inter eos te numeravi, qui deſtitutam (*c*) ab aliis rem anatomicam reſtituerunt. Inter cæteros recenſui te legitimæ (*d*) gymnaſticæ autorem. Te cum Hippocrate, paucisque aliis rationalis ſectæ (*e*) autorem memoravi. In tui maximam gloriam hoc ſeculo cedit, quòd retulerim, te quempiam ex humoribus vetitum eſſe, calidum, frigidum, humidum, aut ſiccum appellare. Niſi ego tui meminiſſem, Eraſiſtrate, neque tituli extarent librorum, quos conſcripſiſti; vix fortè nomen ad ſecula perveniſſet tuum. Ego enim monui poſteros te de febribus; (*f*) de vulneribus; de alvi, tùm affectibus, tùm curatione; de rejectione ſanguinis; de reſolutionibus; de ſalutaribus; de diviſionibus; deque aliis multis libros compoſuiſſe. Meo munere viget fama, nomenque tuum inter vivos. Eraſiſtrate. Tibi verò propter leviſſimam injuriam, quæ ſi occaſionem ſpectes, neque injuria appellanda eſt, beneficia erga te mea, laus, honos, gloria, decus, nomen, quod ex meis ſcriptis conſecutus es, omittenda videntur, & nihili æſtimantur! Quòd ſi ſæpè multa ex tuis, & ex aliis improbavi, humanum hoc eſt; neque cujuſpiam alterius ſanctiones probavi ſemper. Homines namque tùm inter ſeſe ſæpiſſimè diſſident; tùm idem homo aliis temporibus à ſemetipſo diſcors, & diſſentiens eſt: neque omnia, quæ à me ſcripta ſunt egomet probo: quid mirum igitur, aut nimis a probo viro alienùm ſi tua aliquandò improbaverim! Nec tamen iraſcor; quis enim ſuccenſet tibi, cui aſpera tantùm, & prava de me ſectatores noſtri retulerunt?

Sed videamus an vera loquantur; & videamus an ego tàm largus ſanguinis profuſor fuerim, ut iſti deprædicant!

Cùm autem variis temporibus multa à me ſcripta fuerint, in quibus fortaſſis non paucæ reperiri poſſunt repugnantes ſententiæ, ſi quid tamen conſtantiùs unquam ſcripſi, id eſt ſanguinem nequaquam ſecta vena mittendum eſſe, ubi ille notabiliter vitioſus exiſtit; ac quò magis vitioſus ille eſt, eò minùs convenire detractionem. Fidem igitur produnt hominum illi, qui cùm ſanguis vitioſus nimis eſt, à me inquiunt fuiſſe edoctos, oportere, ſecari venas. Verùm enim verò, cùm ſanguis ſuperabundat quidem (ſi unquam ſuperabundat) ſed vitioſus non eſt; vel haud multùm, aut vix recedit à naturali, ſivè utili, & laudabili ejuſdem ſtatu, tunc aliquando, non equidem ſemper, convenire detractionem exiſtimavi.

Ex his igitur patet, Eraſiſtrate, ex Galeni tui ſententia ſanguinem mit-

(*a*) Gal. de conſuet. cap. 1.
(*b*) Gal. de atra bile cap. 7.
(*c*) Gal. de Hippoc. & Plat. decret. lib. 8. cap. 1.
(*d*) Gal. lib. ad Thraſybulum.
(*e*) Gal. Medicus ſivè introductio.
(*f*) Galen. de Hip. & Platon. decr.

tendum eſſe cùm homo benè ſe habet, vel cùm non ægrotat ex ſanguine, vel ſi ex ſanguine laborat, leviter, & iis morbis laborat, qui ſpontè ſanantur abſque Medici, Chirurgive opera.

Cùmque ſanguinem ex quatuor humoribus, cum quatuor elementis, igni nempè, aere, aqua, & terra analogiam habentibus conſtare dixerim; tunc cùm humores iſti quatuor proportionem non ſervant, vitioſum eſſe ſanguinem affirmavi; & tunc etiam purganti pharmaco, facultatem habente educendi excedentem ſingularem humorem, evacuandum eſſe corpus aſſerui.

Præterea ſanguificatio eorum, quæ cibo, & potu ſumuntur, coctio quædam mihi viſa eſt; & quatuor illi humores rarò probè cocti mihi viſi ſunt; ut ſanguis ex iis conſtans, rarò omninò utilis, & laudabilis, & abſque ullo vitio dici mereatur: Sæpiſſimè autem eoſdem humores, vel crudos eſſe ob caloris defectum; vel coctos nimis, propter ejuſdem caloris exceſſum: ac neque cùm crudi ſunt, neque cùm cocti nimis, utilem eſſe ſanguinis miſſionem exiſtimavi.

Quæ quidem omnia, præter quàm in locis alibi adductis, apertiſſimè docentur in libris de ſanitate tuenda, ubi memini me ſic ſcripſiſſe: *Nam quoniam alii* humores *priùs quàm* (a) *ad exactum ſanguinem nutrimentum pervenit, veluti ſemicocti ſunt; alii prorſus incocti, crudique, alii paulò abſunt à ſanguinis forma: rurſus alii ſanguinis faciendi, ſivè, ut ita dicam, ſanguificationis veluti ultima pars, qui utique exceſſu caloris proveniunt; quorum alii paululùm; alii plus; alii plurimùm à ſanguine receſſerunt; ubi paulùm vel citra ſanguinem reſtitum; vel ultra proceſſum eſt, audacter mittendus ſanguis eſt*. Hoc eſt ubi ægrotantes benè ſe habent, vel ubi non quidem ex ſanguine laborant; vel ſi ex ſanguine ægrotant, iis morbis ægrotant, qui facilè ſpontè curantur; ut Medici, Chirurgive, non indigeant languentes auxilio, tunc venæ ſunt aperiendæ. Ubi verò ſanguis plus recedit ab optimo ſtatu (b) *conſideratiùs agendum; ubi plurimùm in his nullus omninò mittendus eſt ſanguis*.

Item ego bis exponens locum illum Hippocratis: propter inclinationem, ſivè propenſionem; vel ut alii, & rectiùs interpetrantur, propter converſionem non item ſanguis exit; ſed pro humoris cognatione talia expuunt: hoc eſt, dum ſanguis è pulmonibus per os expuitur; ſi ſpumoſus (c) appareat, pituitoſus ille eſt, vel in pituitoſum degeneravit; pallidus autem expuitur, cùm bilioſus eſt; niger verò ſi melancholicus; aut pro alia humoris affinitate nequaquam purus prodit: cùmque non his omnibus venæ ſecandæ ſint, ut ſcriptor ille præcepit; ego regulam tradidi, quæ mihi melior tunc viſa eſt: videlicet *expedit*, dixi, *horum* (d) *aliquibus ſanguinem detrahi, quibus ſcilicet is copioſus eſt, & nondum inſigniter ad alterum humorem converſus. Non detrahendus eſt autem, in quibus jam mutatus eſt.* Quæ verba illud idem ſonant, quod priùs dictum eſt, ex Galeni ſententia mittendum eſſe ſanguinem, cùm homo benè ſe habet; vel cùm non laborat

ex

(*a*) Galen. de ſanit. tuend. lib. 4. cap. 4.

(*b,c,d,*) Gal. in lib. Hipp. de morb. vulg. lib. 6. com. 3. text. 42. 43. & 44. atq; idem Gal. com. 3. lib. de humorib. text. 30. 32. & 33.

ex ſanguine; vel ſi laborat, leviter, & iis morbis laborat, qui ſponte, & abſtinentia duodecim horarum, vel unius diei curantur. Enim verò ſi lapſu unius diei morbus non deſinat, evidens ſignum eſt; vel hominem non ægrotare ex ſanguine, vel non ex copia, & abundantia ejuſdem ægrotare: ſed ex vitio, quoniam vel pituitoſus eſt, ſivè lenteſcens, & craſſus, ut ait Willis; vel bilioſus, vel melancholicus; vel quoniam ſales, & ſulphura, & ſpiritus, & aqua, & terra, quæ principia ſunt Willis, vel unum, vel plura ex his ſunt exaltata, vel depreſſa nimis. In quibus omnibus ex Galeni ſententia non expedit ſanguinem detrahere.

Atque tuam fortè inibo gratiam, Eraſiſtrate, ſi non omittam verba illa ejuſdem ſcriptoris: *Impedimentum* (a) *in cruenta ſpuentibus*, hoc eſt ad ſanguinem mittendum, *tempus anni phlegmone lateris, ſivè pleuritis, bilis*. Quæ intelligenda dixi circa pleuritim, ſi illa fuerit levis, & benigna. Tu autem dicere potes, cùm levis pleuritis in ſanguinem ſpuentibus impediat venarum ſectionem; multò magis eandem non eſſe admittendam, cùm illa fuerit gravior. Sed fortè, nunc inquam, voluit ſcriptor ille in pleuritide cum cruenta expuitione adjuvandam eſſe hanc per os expurgationem; quæ ſanguinis miſſione cohiberi, & retardari poteſt. Verùm, quidquid ſit de his, illud non eſt dubio vertendum, tempus anni, ſivè nimis frigidum, ſivè nimis calidum, qua de re fuſiùs poſtmodum, impedire ſanguinis detractionem; etiam ſi hæc propter alias rationes convenire videri poſſit; neque in omni pleuritide eandem proficuam eſſe, etiamſi vires conſtent, & cætera conſentiant, neque eandem convenire ſi bilis excedat; ac ſimiliter in aliis, de quibus dictum eſt.

Egone ſanguinolentus, Eraſiſtrate, qui ſenex confirmavi hæc, quæ junior ſcripſeram! In libris enim methodi inter alia multa notavi hæc: *Ubi* (b) *æqualiter inter ſe ſunt adaucti, id, & plethos, & plethoran Græci vocant, latini plenitudinem, & ſuccorum redundantiam appellant: ubi verò, vel flava bili, vel nigra, vel pituita, vel ſeroſis humoribus refertum corpus jam fuerit; cùm habitum cacochymiam, quaſi ſuccorum vitium dicas, non plethoram nominant. Ergo plethora tùm ſanguinis miſſione curatur, tùm frequenti balneo, tùm exercitatione, tùm frictione; præterea digerentibus medicamentis, & præter hac omnia, inedia: de quibus in iis, quæ de ſanitate tuenda ſunt prodita, dictum abundè eſt. Succorum vitium purgatione, quæ cuique ſuperanti ſucco ſit accommodata, corrigitur*. Quæ etiam Hippocratis ſententia fuit, ut fusè explicavi in aphoriſmis lib. 2. aph. 8. At ſuccorum vitium frequentiſſimum eſt in morbis: humorum autem abundantia ſinè vitio, ſivè plethora; in qua ſucci æqualiter inter ſe, & ſervata proportione ſunt adaucti, vel non datur, vel eſt quid rariſſimò contingens; ac ſi contingat, tùm balneo, tùm exercitatione, tùm frictione, tùm digerentibus medicamentis, tùm etiam, præter hæc omnia, inedia diminui; & quantum opus eſt, moderari poteſt: igitur ex Galeni ſententia vel nunquam, vel perquàm rarò convenit ſanguinem detrahere; ac ſi aliquando conveniat, non eſt adeò neceſſum, ut quam-

(*a*) Gal. in lib. Hipp. de morb. vulg. lib. 6. com. 3. text. 42. 43. & 44. atque idem Gal. com. 3. lib. de humorib. text. 30. 32. & 33.

(*b*) Gal. meth. med. lib. 13. cap. 6.

Digitized by Google

quamplurimis aliis remediis id ipſum habere nequeamus, quod ſanguinis præſtat miſſio.

Atque hæc eadem in illis ipſis libellis, quos de ſanguinis miſſione ab amicis incitatus compoſui, pluries à me (*a*) confirmata ſunt. Et quodam in loco iſtorum librorum, quod alibi etiam dixeram; *at ubi* (b) *crudi ſucci exuperant*, dixi, *antequam morbus invaſerit cautè evacuabis: ſed ubi jam febris corripuerit, ut antè monui, nequaquam*. Stolidi autem ſectatores mei, me etiam adhuc inter vivos agente, febres cunctas in principio venæ ſectione indigere (*c*) putabant; & non mediocri profectò noxa ægrotos afficiebant; *plures enim hac ratione perierant; quàm quibus non fuerat vena ſecta*. Ex his autem ſi æquus es, facilè conjicies, Eraſiſtrate, poſteros omnes, qui meo nomine dicti ſunt, me etiam Doctore, debuiſſe exiſtimare, venarum ſectionem in febribus eſſe, ut plurimùm perniciofam: nam plures moriuntur ex iis, quibus mittitur, quàm (*d*) ex iis, quibus non mittitur. Cùmque ſæpè crudi ſucci exuperent, & poſtea febres fiant; ratione febris minùs convenit ſanguinem mittere; quàm ſi febris non acceſſiſſet.

Si quid igitur conſtanter magis à me ſcriptum unquam eſt, Eraſiſtrate, id eſt ſanguinem, ubi is vitioſus eſt, minimè detrahendum. Nam vitium nequaquam miſſione corrigitur. *Nec* (*e*) *obſtructio*, quæ ſecundùm nonnullos ex binis generibus morbos omnes comprehendentibus, cauſa eſt morborum omnium ad unum genus ſpectantium, quos clauſos appellant; *nec putredo* (f) *curari per ſanguinis miſſionem poteſt: ut quæ alia remedia deſiderent*: ſicut in libris methodi demonſtratum eſt.

Non eſt autem cur te nunc morer, Eraſiſtrate, explicando quid ſit putredo, & in quonam conſiſtat; res enim eſt putredo captu difficillima: Ac licèt multa ego de illa ſcripſerim; ſi quis tamen ſectatorum meorum clarè nunc doceat, quid ſit putredo; quod maximè ſum averſatus, ſpondeo me fore illius ſectatorem. Illud tamen dubitandum non eſt, me ſtatuiſſe febres omnes, hectica, & paucis aliis exceptis, à putredine fieri: ut, & illud etiam concludere liceat, febres ferè omnes ſanguinis miſſione minimè curari poſſe; quoniam, neque putredo, neque obſtructio, quæ febrium ferè omnium cauſæ ſunt, ſanguinis detractione curantur.

Ac ſi dicamus non à putredine fieri morbum quempiam; dicamus etiam in eo humores non eſſe notabiliter crudos: neque ſuperexcoctos nimis; ſed veluti in medio ſtatu conſiſtere; & item ſuperabundare; eamque plenitudinem premere corpus affirmemus, in qua ſervata proportione inter ſingulos ſuccos, tota earundem ſimul ſumptorum excedat quantitas: non tamen ſemper mittendum eſſe ſanguinem dijudicavi: ſiquidem, niſi gravis aliqua urgeat neceſſitas; atque, ut tu dicere ſolebas, Eraſiſtrate, niſi tutò nonnullarum horarum lapſus expectari nequeat; multa eſſe poterunt pro varia mor-

borum

(*a*) De cur.rat.perſang.miſs.cap.9.& 10.& alibi.
(*b*) De cur.rat.per ſang. miſs.cap.10.
(*c*) Gal. de ſang. miſs.adv.Eraſiſtrateos cap.6.
(*d*) Loc.ſupra citato.
(*e*,*f*) Gal.lib.11.meth.med.cap.14.d.loco cit.11.meth.cap.14.

Digitized by Google

borum natura hujus plenitudinis remedia; balneum, (*a*) exercitium, & motus, maximè propriis factus viribus; frictio; geſtatio; ſolventia medicamenta; febris ipſa; vigilia, dolor; abſtinentia à cibo, & potu; & alia multa. Ex his quædam quandoque magis conveniunt; & rectiùs adminiſtrantur, quàm ſanguinis miſſio.

Præterquàm quòd pleriſque in morbis nequaquam id omne, quod excedit in vaſis detrahendum eſt; ſed *reponi* (b) *ſanguinis aliquid ad curationis ſpatium debebit; quo minùs intempeſtivè nutrire neceſſitate ulla cogamur*: ea maximè ratione, quòd non raro quibuſdam in morbis, aut morborum temporibus periculoſum eſt cibum offerre; ac ſi offeras, cùm is non poſſit ab ægrotantibus viſceribus ritè præparari, ſæpè pro meliori ſanguine, qui educitur, imperfectiones: & vitioſiores humores in vaſa intruduntur. Quæ coincidunt cum iis, quæ tu, Eraſiſtrate, libro de ſanguinis rejectione Chryſippum laudibus extollens, contra eos ſcripſiſti, qui in ſanguinis rejectione venas ſecabant; ut exinanitæ, faciliùs poſtea reaſſumerent, quod extra eas illapſum eſt. *At Chryſippus*, ſcripſiſti, Eraſiſtrate, *conſultiùs agit, ut qui, non ſolùm id, quod inſtat, præ oculis habeat; verùm & impendentis periculi curam gerat. Huic enim periculo, quod ex rejectione eſt; periculum inflammationis proximum eſt, in quo offerre quidem non facile. Ei verò qui poſt venæ ſectionem longo tempore ſinè cibo permanſerit, periculum eſt ne exolvatur*. Potuiſſes autem alios addere morbos, in quibus ſimiliter grave eſt offerre cibum maximè pleniorem.

Multa tamen contra hæc à me dicta ſunt tempore illiberalis illius controverſiæ, quam ego, & Theutras ſuſcepimus: tunc inquam, cum exclamavi, *ſi nequè apud* (c) *Hippocratem; nequè apud Dioclem; nequè apud Euriphontem; nequè penitus apud quemquam alium qui ætatem tuam præceſſerunt, tale genus auxilii in ſcriptis reperiretur, fortè ſuſpicari quis poſſet te tanquam de eo, cuius uſus nondum fuiſſet inventus, aut apud celebres Medicos approbatus jure optimo verba non feciſſe*. Verùm enim verò ſi idcircò de ſanguine mittendo nihil ſcriptum reliquiſti, quoniam raro conveniat eundem mittere; non inficiabor, quod tu Medicorum (d) *celeberrimus* Hippocratem, alioſque celeberrimos fueris imitatus, qui raro ſanguinem detraxerunt. Sed quicquid ſit de hoc, doctrinam tuam, atque Chryſippi ego confirmavi verbis illis *reponi* (e) *ſanguinis aliquid ad curationis ſpatium debebit; quo minùs intempeſtivè nutrire neceſſitate ulla cogamur*, ut unum omnes, idemque hac de te ſentire videamur.

Credidi tamen, quod tu etiam fortè reris, Eraſiſtrate, aliquando, etſi ſanguis non ſuperabundet, convenire detractionem; ut *cùm* (f) *lapſus ab alto qui ſit, aut aliàs plaga aliqua contuſas vehementer corporis partes habuerit*,

(*a*) Gal. meth. med. lib. 13. cap. 6. in l. Hipp. de vict. rat. in morb. acutis com. 4. Text. 19. & alibi.
(*b*) Eraſiſt. rel. à Gal. l. adv. Eraſiſt. cap. 1. & contra Eraſiſtrateos cap. 7.
(*c*) Gal. contra Eraſiſtr. cap. 1.
(*d*) Galen. de conſuet. cap. 1.
(*e*) Gal. meth. med. lib. 11. cap. 14.
(*f*) Gal. meth. med. lib. 4. cap. 6.

rit, *Quanquam idem homo paulo ante ſanus fuerat, prorſuſq ue redundantiæ ſanguinis expers*. Huic eadem caſus hora, aut prima, ſecundave ad ſummum die, dices Eraſiſtrate, detrahendum eſſe ſanguinem: aliàs poſtea miſſio, ſi non damnoſa, videbitur, ſaltem inutilis. Ego autem neque his omnibus mittendum exiſtimavi; ac ſemper excepi pueros, quatuordecim annis minores; & eos, quorum virtus imbecilla eſt: quos neque tu ſemper excipis; dixiſti enim ſanguinis miſſionem varias, atque varias excitare poſſe animi affectiones nunc ſalutares, nunc pernicioſas; quòd ſi quis ea uti norit, ut illi excitentur affectus, qui ſalutares ſunt, neque tantum mittatur ſanguinis, ut detractio ex ſe noceat; ſemper illa convenire poterit.

At ſi quæras quidnam fuerit hoc, quod deceperit pleroſque ſectatorum meorum, ut me crederent ſanguinis largiſſimum profuſorem? an iſti decipiant alios, cùm ipſi non decipiantur?

Ego quidem ſic exiſtimo, quòd decipiant, & decipiantur. Complures etiam audio meo nomine vocari Galenicos, qui nunquam viderint meos libros; neque ſi viderint intelligere potuiſſent, quæ ego ſcripſi: nam ſi intellexiſſent; neque in mea profectò, neque in ullius alterius juraſſent verba magiſtri.

Fortè fuit, quod iſtos decepit, id quod dictum eſt, ſivè ab Hippocrate, ſivè ab alio, qui multa addidit libris Hippocratis; *ſanguinem detrahes* (a) *ſi vehemens videatur*. Quod ego item pluries confirmavi; atque dixi idem penè eſſe ſi magnum, aut ſi vehementem dixeris morbum.

Id tamen, niſi fallor, diſplicet nonnullis; qui dicere poſſunt, morbum vehementem minimè conſiſtere poſſe ſinè totius corporis, aut ſaltem partis alicujus vitium robore: contra verò dari poſſe morbum magnum cum totius corporis, aut ægrotantis ſaltem particulæ maxima virium imbecillitate, ut eſt gangrena digiti. Quamobrem obſervetur, pleraſque febres minùs eſſe vehementes, cùm ægrotantes ſunt morti proximi; ac dolores eſſe vehementiores, cùm ſenſus organa non ſunt nimis, atque nimis læſa; adeò ut ex vehementi, mitior factus dolor non rarò argumentum ſit auctæ quidem, non diminutæ morbi magnitudinis. Quo ſenſu acceptis his vocibus, non omne prodeſt, quod facit morbum minùs vehementem; nam omne quod frangit vires, & corpus, aut partem aliquam mortificat, ſemper morbos facit, minùs vehementes quidem, ſed non ſemper minùs lethales: Hæc tamen parerga nunc ſunt; Ego enim quantum memini, non ſemel vehementem pro magno; & magnum morbum pro vehementi accepi, ac præſens apologia ea potiſſimùm continere debet, quæ magis conſtanter à me ſcripta ſunt circa ſanguinis miſſionem.

Morbus magnus expoſcit ſanguinis miſſionem. At prudentis eſt, fortè inquiunt aliqui ſectatores mei, cautè agere, & morbos leviores curare ut magnos. In omnibus igitur morbis convenit ſanguinem mittere. Nam ſi nihil aliud præſtemus, tutiores erimus à calumnia; ſiquidem fieri poteſt, ut moriatur æger ex morbo; qui videbatur levis: ac ſi ſanguis detractus non eſt, vulgus obſtrepet ob omiſſum remedium; morbo magno profuturum. Quòd ſi ſanguis miſſus eſt, & poſtea æger moritur; licèt ſemper turpe ſit dicere

(a) Hipp. de victus rat. in morb. acutis Gal. com. 4. & paſſim alibi.

cere non putabam, morbum ſcilicet eſſe magnum: attamen ſi dicamus, morbus quidem non videbatur magnus; ſed cautè, & prudenter omnia geſta ſunt; & ea omnia ritè, canonicèque ſunt adminiſtrata, quæ morbo magno convenire videri poterant; conquieſcunt illicò homines, iraſque deponunt, & gratias habent.

Scitè quidem ſic proprio conſulunt nomini; haud tamen ſaluti conſulunt ægrotantium. Nam ſanguinis miſſio non eſt eorum auxiliorum, quæ nocere non poſſunt; quin ſæpè, ſivè ex ſe, ſivè ob ſuſcitatum aliquem affectum, hominem interimit. Neque in quocunque morbo magno utilis eſt detractio; multi enumerari poſſunt morbi tùm magni, tùm non magni, in quibus ſectio venarum eſt perniciosa. Neque levis morbus habendus eſt, ut magnus, & multi, qui magni non erant, medentium manibus (*ut* (a), *qui facere aliquid ſemper videri velint, quòd ſic ſe majorem mercedem accepturos ſperant*) magni, & lethales facti ſunt. Si quid tamen temerè audendum, vel faciendum eſt; id eſt, ubi morbus fuerit magnus, & omnis alia auxilii ſpes ſublata fuerit.

Iidem ſectatores mei potuere etiam decipi ab iis verbis. *ſaluberrimum* (b) *igitur eſt in febribus venam incidere non continentibus modo; verùm etiam aliis omnibus, quas putreſcens humor concitat; ubi præſertim nec ætas, nec vires prohibent. Levata nanque, quæ corpus noſtrum regit natura, exoneratoque eo, quo velut ſarcina premitur, haud ægrè, quod reliquum eſt, vincet. Itaque proprii muneris haud oblita, & coquet, quod concoqui eſt habile; & excernet, quod poteſt excerni.* Atque audio plerosque verba hæc accipere, tanquam univerſaliſſimè pronunciata; ut jure proinde longè nimis eoſdem à recta ratione remotos exiſtimem. Enim verò illo eodem loco, & principio ejuſdem capitis, in quo illa continentur, quod alibi pluries feceram, veluti cachinnis notavi, & deriſi illos, qui in omnibus febribus ſanguinem mittunt; quorum ſapientiam his paucis verſibus comprehendi dixi; *Qui febricitant, ſi* (c) *valentes viribus ſint, omnibus ſanguinem ab initio mittes: profuſoſque oleo poſt tertiam acceſſionem, vel mulſa cum alica nutries, vel ſorbitione. Deinceps verò alternis cibabis diebus, ſed cataplaſma ex artomelite priùs impones, ubi verò alvus adſtricta fuerit, clyſtere hanc duces.* Eos tamen hoc eodem loco maximè increpavi, qui priùſquam corpus ſit evacuatum, cataplaſmatis, aut perfuſionibus præcordia calefaciunt; excalefacta autem viſcera, vitioſos humores, & excrementa ad ſe trahunt, phlegmonemque contrahunt, quod præcavet tempore opportuno miſſus ſanguis; Et toto illo capite de his maximè loquor, quibus aliqua imminet interni viſceris inflammatio, ſivè tumor celerem habens motum; ut tu ajebas, & de his, quibus in una particula putredo conſiſtit, vel facilè in unam particulam deponi poteſt. Et de his intelligenda ſunt verba illa; non verò de iis omnibus, qui putridis febribus laborant. Quod manifeſtum eſt ex eo, quod paulo ante præcedenti capite docueram, neque putredinem, neque (*d*) obſtructionem ſanguinis miſſione curari poſſe. Ac rurſus voveo, atque ſpondeo, ſi quis ſectatorum meorum clarè

(*a,b,c,d*) Gal. meth. med. lib. 11. cap. 15.

clarè doceat, quid ſit putredo, vel putridus, vel putreſcens humor; me fore illius ſectatorem.

Sed quid omnia enumerem, quibus ſectatores mei decipi potuerunt? Multas quidem fateor ego dedi occaſiones, quibus deciperentur: ſed ipſi ex ſe ſe facilè decipiuntur. Quod vivens cognoveram; atque ideò inhibendum cenſui illis, qui meis temporibus venas temerè ſecabant; ne (*a*) eas in poſterum penitùs ſecarent; ad hoc ut minùs errarent. Illi autem, neque mea, neque tua ſervabant præcepta; ſed noſtris nominibus, pro ut poſcebat occaſio, fidem ſibi quærebant.

Ego autem Glauconi ſcribens, non inquam, viro conſulari; ſpecioſi etenim tituli dignitatum non addunt ſcientiam homini, ſed philoſopho doctiſſimo, & in Platonis doctrina ſatis inſtructo, in tertiana, (*b*) quam nuncupavi exquiſitam, non dixi mittendum eſſe ſanguinem. In notha verò tertiana poſt multa, *quòd* (c) *ſi ſanguinem* dixi *mittere oporteat, neque hoc quoque omittendum; ſed ab initio ſtatim adhibita earum rerum, quas ſcis, diſtinctione, tantum mittendum, quantum præſens exigit ſtatus*. Non igitur abſolutè in hac febris ſpecie mihi viſum eſt mittendum eſſe ſanguinem; ſed dari poſſe caſum, in quo conveniat ſanguinem mittere. Circa quartanas autem ab initio dixi ipſas *mediocriter, ac leniter* (d) *tractare oportet, nullum fortè medicamen, aut evacuationem exhibentes, niſi fortè ſanguis vehementer ſuperabundans appareat. Et ſi, inciſa vena, is, qui fluit niger videatur, ac craſſus, audaciùs mittendus eſt: quòd ſi flavus, aut tenuis apparuerit, ſtatim ſupprimendus*. Neque igitur in quartana exiſtimavi ſanguinis miſſionem utilem eſſe, niſi fortè detur caſus ex inciſa vena nigrum, craſſumque effluere ſanguinem, qualem ego credidi eſſe eum, qui quartanas progignit. Quotidianæ verò febris Glauconi tradens ego curandi rationem, neque verbum quidem unum feci de (*e*) mittendo ſanguine. Cæterùm in febribus continuis ſi accidentibus careant, *ſanguinem* (*f*) dixi *mittere oportet, & ob morbi magnitudinem, & quibus rubor multò pluſquam naturæ conveniat; & major quàm pro conſuetudine totius corporis tumor, & venæ eminentes, atque extenſæ. His omnibus eſt auferendus, niſi vires, aut ætas, aut aliquid eorum*, quæ pluries Glauconi commemoraveram *prohibuerint*. Igitur neque abſolutè in continua febre ſanguis mittendus eſt, niſi fortè multa concurrant.

Verùm enim verò ſi Galeni, re quidem, ac licet non in omnibus, pro majori ſaltem parte amici tui, Eraſiſtrate, ſtandum eſt verbis; ac ſi omnia ſerventur, quæ ego ſervanda volui; per quàm rarò profectò venas ſecabunt Medici.

Inter ſcopos mittendi ſanguinis eſt *ætas* (g) *vigens*, quæ ſi deſit, mittendus non eſt; etiamſi morbus videatur magnus.

Excipe igitur ſenes, quorum ætas non eſt vigens, *& propter virtutis* (h) *imbecillitatem non ferunt ſanguinis detractionem*. At memorabit aliquis

(*a*) Galen. adverſ. Eraſiſtrateos cap. 6.
(*b*) Gal. lib. 1. ad Glauc. cap. 9.
(*c,d,e*) Gal. lib. 1. ad Glau. capitib. propriis. 9. 10. 11. 12. 13.
(*f*) Gal. lib. de lib. prop. cap. 4. & cap. 1. lib. 1. ad Glauc.

aliquis dari aliquando robuſtum ſenem? Non, inquam, impoſſibile eſt dari robuſtum ſenem; ſed erit ille veluti Æthiops albus.

Excipe etiam pueros, quorum neque vigens eſt ætas, *quivè quanquam* (a) *vitali facultate valeant, tamen neque hi ſanguinis ſuſtinent miſſionem: promptè enim eorum ſubſtantia, tùm propter humiditatem, tùm propter temperamenti caliditatem evaporatur; detractione igitur ſanguinis non egent, qui connatam habent à temperamento evacuationem.* Pueri autem ſunt illi ſaltem omnes, qui quartum decimum annum hactenùs non attigerunt: quibus propterea ſecundùm Galeni tui præcepta vena minimè ſecanda eſt, etiamſi morbus videatur magnus. Hac eadem ratione vel parcè, vel omninò mittendus non eſt iis, quorum corpora candida ſunt, & carnes habent molles, teneras, & facile diſſlabiles, *quales* (b) *Galli ſunt*. At Gallis his temporibus audio venas maximè exhauriri.

Exhauriantur quidem, quantum volunt; dummodo non dicant mea niti doctrina, qui hoc faciunt.

Tertius ſcopus mittendi ſanguinis (*c*) eſt virium robur: undè quocunque morbo laborent, & quamcunque vivant ætatem, iis, quorum virtus eſt imbecilla, venæ minimè ſunt aperiendæ, etiamſi ſanguis ſuperabundet: *nam* (d) *melius eſt virtutem non exolvere, quàm ſanguinem evacuare redundantem.*

His, quæ docuit Hippocrates, & ego commentariis illuſtravi, ne quid deeſſet in oratione illa. *In acutis autem morbis ſanguinem detrahes, ſi vehemens morbus videatur, vigeatque ægrotantis ætas, & virium adſit robur*, adjeci; *& eum*, (e) *qui ab ambiente nos aere deſumitur, ſcopum, cùm fuerit, & calidus, & ſiccus, ita ut citò ab eo corpus evaporetur. Nempe tunc à ſanguinis miſſione abſtinemus, etiamſi morbus magnus fuerit, vigenſque ætate homo.* Quod etiam aliis in locis tùm Hippocrates, tum ego pluries docuimus. Atque memini me ſic ſcripſiſſe Glauconi. *Omnes quibus Medici nihil* (f) *omninò de temporum ſtatu cogitantes ſanguinem abſtulerunt, interierunt. Si verò valdè frigida fuerit temporis conſtitutio, tunc quidem ſanguinem mittere eſt formidandum, cùm non ignoremus non parva ex ſimilibus ſequi pericula. Interierunt autem nonnulli, qui in calidis admodum conſtitutionibus non rectè evacuati ſunt, ex ſyncopa vocata, & diſſolutione: in frigidis verò cùm acceſſiones incipiunt, nimiùm refrigerati non ampliùs relevantur. Ob hæc igitur, neque in locis ſupra modum calidis, aut frigidis ſanguinem mittere audemus.* His, ſimilibuſque referti ſunt libri, quos poſteris reliqui; hæc atque ſimilia legi poterunt in ipſis libris, quos adversùs te, atque tuos, & de curandi ratione per ſanguinis miſſionem conſcripſi, ut non ſit dubio vertendum me exiſtimaſſe in regionibus nimiùm calidis, vel nimiùm frigidis, & in anni con-

(*a*) Galen.comm.4.in lib.Hipp.de vict.rat.in acut.text.19.
(*b*) Gal.de cur. rat. per ſang. miſs. cap.14.
(*c*) Gal. in lib. Hipp. de vict.rat. in acutis com. 4. Text. 19. & alibi.
(*d,e*) Lib. citat. com. 2. text. 10.
(*f*) Galen. ad Glauc.lib.1.cap.14.

ſtitutionibus ſimiliter, vel calidis, vel frigidis, non eſſe homini, bovi, equo, aut mulo, venas aperiendas.

Verùm licèt in regionibus intemperatis, & in cœli ſtatu nimis calido, vel frigido abſtinendum ſit à ſanguinis miſſione; miraberis tamen, Eraſiſtrate, me ſcripſiſſe, *Omnes, quibus Medici nihil omninò de temporum ſtatu cogitantes ſanguinem abſtulerunt, interiiſſe*. Quod neque tu, neque ipſe Helmontius unquam affirmaſſet; enim verò neque omnes pereunt, quos momordit vipera.

Fortè, inquam, quando hæc Glauconi ſcripſi, ea fuit illius anni cœli conſtitutio, tempore medio inter canis ortum, & arturi, ut omnes, quibus ſanguis fuerit detractus, perierint. Non enim ſingulis annis, iiſdemque menſibus eadem ſimiliter nocent, aut proſunt. Hippocrates autem non omninò lethales, ſed difficiles dixit ſub cane, & ante canem eſſe purgationes omnes.

Neque abs re erit alia breviter percurrere, quæ iis frequenter accidunt, qui febre corripiuntur, & venarum prohibent ſectionem; quorum pariter Glauconem admonitum volui.

In febribus, cùm æger aliqua de cauſa afflictum percipit os ventriculi, vel ſi etiam humorem aliquem malum evomuerit, & in hujus tranſitu non parùm fuerit offenſus; adeò ut graviter ſe habeat, atque anxiè: non quidem hìc ad febrem tantùm reſpicere debemus, neque multitudinem, ſi illa adeſt, evacuare tentabimus; niſi priùs ori ventriculi fuerit proviſum. Ac multos *ſæpius* (a) *vidi, qui ita affecti erant, quoſdam interiiſſe, alios ad extremum periculum fuiſſe perductos, cùm Medici eos evacuare tentaſſent, antequam os ventriculi corroboraſſent*, & de ea maximè evacuatione, quæ fit per ſang. miſs. ſunt hæc intelligenda.

Sed neque (b) *ſi fuerit febris cum profluvio ventris, alia eſt opus evacuatione: verum hæc ſola ſufficit, quamvis non ſit pro multitudinis ratione: quicunque enim bis plus adimere fore neceſſarium putantes, aut ſanguinem mittere, aut ventrem movere tentaverunt, in graviora pericula duxerunt*.

Et diſtentio (c) item nervorum aliquo pacto ſecundùm mea placita impedit in febribus ſanguinis detractionem, ut nihil, aut certè minùs, etiam ſi aliàs conveniat ſectio, ſit detrahendum.

Ita etiam (d) *ſi vehementiſſimæ vigiliæ, aut dolor intenſus ægrotum infeſtant, cavendæ ſunt ſubitæ, ac multæ evacuationes*. Ac ſubitæ ſunt, quæ ſecta vena adminiſtrantur: & licèt parùm detrahi poſſit; attamen exigua quantitas parùm lædere, & nihil juvare valet ægrotantem: ut proinde ſit ſaltem inutilis, niſi fortè detur caſus, in quo is excitetur animi affectus, qui dolorem demulceat, vel ægrotantem poſteà conſopiat.

In his autem circa dolorem videbor ſectatoribus meis alicubi contrarium dixiſſe; & præcipuè in iis, quæ contra Menodotum Empiricum habui; qui in ſola plethorica appellata ſyndrome ſanguinem mittendum aſſeverabat. Ego autem quandòque, ea non exiſtente, venam ſecandam eſſe exiſtimavi: *ut cùm* (e) *dolor vehemens hominem ſtatim prehenderit*, dixi, *vel pars aliqua fra-*

(a,b,c,d) Gal. lib. 1. ad Glauco. cap. 14.
(e) Gal. de vic. rat. in morbis acutis comm. 4. tex. 19.

Digitized by Google

fracta fuerit; vel os ex loco pulſum ſit, vel alius quiſpiam articulus contractus, reductuſque ſit. Sententiæ tamen iſtæ non opponuntur; nam cùm dolor vehemens hominem *ſtatim* prehenderit, vel os ex loco pellitur, niſi altera, atque altera, vel etiam plures præterierint dies ab initio morbi, non ſolet eſſe corpus exinanitum, & extenuatum, & ex validiori pulſu cordis, ſanguiniſque uberioris motu dolor incrementum accipere poteſt; idemque miſſo ſanguine poteſt alleviari. Secùs verò in doloribus, qui non *ſtatim* prehendunt hominem, quive fiunt in corpore jam aliquo pacto extenuato, cavendæ ſunt ſubitæ, ac multæ evacuationes; ut Glauconem docui.

Cui etiam præter ea, quæ dixi de Regione, & cœli conſtitutione, ſi calida, & ſicca, ſivè frigida nimis, & de obſervandis ægrotantium conſuetudinibus; propter quas, ut variæ, atque variæ ſunt, varia requiruntur remedia, & ab iiſdem, & ſi morbus videatur ſimilis, alii læduntur, alii juvantur: & quidem evacuationibus aſſueti, ſi reliqua conſentiant intrepidè evacuari poſſunt; inſolitos *verò: nec ſi omnia* (a) *id ſuaſerint*: & præter ea, quæ addidi de ætate ægrotantis (non enim quælibet ætas ſanguinis miſſionem, ſinè noxa ferre poteſt, ſaltem ſecundùm meam ſententiam) dixi pariter conſiderandum eſſe corporis habitum; *Nam qui* (b) *denſa, & ſolida carne conſtant, bis habitus* mihi viſus eſt *haudquaquam facilis pati; quare non oportet vereri ipſos evacuare ex toto, ſiquidem, & alia id jubent. Sed qui mollem, & humectam, ac diffluentem habent carnem, hi mirum in modum ſunt ad patiendum habiles: quare, & ſi reliqua omnia ſanguinem eſſe minuendum perſuadent; non tamen id facere audendum eſt: ſed & aliis evacuationibus, quantum moderatè, & cautè fieri poteſt utendum eſt. Eodem modo; & quicunque ſupra modum craſſi ſunt, aut macilenti, nam & bis venam incidere cavendum eſt; aliaſque evacuationes integras vereri oportet*. Hos inquam omnes, *neque ſemel, neque ex toto; ſed paulatim oportet evacuare*, non (c) inquam mittendo ſanguinem, *ſed inediis moderatis, & frictionibus, & clyſteribus mollibus, humectationibuſque, & cataplaſmatis, & balneis*. In aliis libris conſtanter hæc, atque ſimilia docui; & in libris methodi medendi: Si ille, dixi, cui ſanguis mittendus eſt, quoniam morbus miſſionem expoſcere videatur *triginta* (d) *annos natus ſit; ſed laxus, & mollis, pinguis, & albus, ac gracilibus venis, huic, aut planè ſanguinem non mittes, aut parùm detrahes: & omninò quidem non mittes in tempore æſtatis, & regione æſtuoſa, & cæli ſtatu calido, ac ſicco; parùm detrahes in reliquis tùm anni temporibus, & tùm regione, tùm cæli ſtatu.*

Res adeò plena diſcrimine mihi viſa eſt ſanguinis detractio, ut monuerim debere Medicos ſecta vena (e) pulſanti arteriæ admovere digitos; ad hoc ut ſi videant, quod frequentiſſimè contingit, dejici pulſus, fluentem cohibeant ſanguinem: tanta inquam res non eſt committenda barbitonſoribus, ut nunc committi audio: meis autem temporibus ipſi Medici chirurgi erant, & venas ipſi ſecabant, cùm ſecandæ videbantur.

In-

(*a,b,c*) Gal. 1. ad Glauc. cap. 14.
(*d*) Gal. meth. med. lib. 11. cap. 14.
(*e*) Gal. de cur. rat. per ſang. miſſ. cap. 12. & alibi.

Inſuper, ſecta vena, inſpiciendum duxi, an is, qui effluit ſanguis, caſu, vel fortuna aliqua ſit is, qui morbum facit; aliàs ſtatim ſupprimendus eſt. Qua de re multa cùm poſſint diſputari, maximè poſt compertum ſanguinis motum; quæ hujus loci non ſunt; omittendum tamen non eſt aliquando, vel caſu, vel etiam medici ſolertia venam incidi varicoſam, vel varicoſæ proximam; è cujus foramine non tam ſanguinis, quàm quid aliud reſtagnans in illo vaſe educatur, quod morbi alicujus cauſa ſit: ac ſi ſanguis appelletur, meis tamen vocibus ſi fas eſt illud nominare, melancholicus dicendus eſt. Ac quidem ſi conjectura medicum fefellit, & inciſa vena, *tùm* (a) *fluens ſanguis non videatur melancholicus*, qualis in venis varicoſis contineri ſolet, *ſtatim ſupprimatur*: Quæ conſentiunt iis, quæ ad Glauconem, cùm de quartana loquerer, ſcripſi.

Et venæ quidem, quas ego aperui mulieri jam octo menſes purgationis menſtruæ ſuppreſſione laboranti, quæve extenuatiſſima erat, varicoſæ videbantur; quales circa ſedem, & pudendum, & aliquando in tibiis fieri ſolent iis, quibus menſtrua ſupprimuntur. Quas ego ſecui, *eminebant venæ ſanguinis plena, colore livida*: ſcilicèt varicoſæ erant, reſtagnanti melancholico ſanguine repletæ. (b) *Reſciſſo autem vaſculo, liquidæ pici, & colore, & craſſitudine ſimilis ſanguis emanabat: ob idipſum ſanè multò magis viſus fuit largiter eſſe evacuandus*. Ac tutemet facilè affirmabis, Eraſiſtrate, ſanguinem illum fuiſſe aut omninò, aut magna ex parte reſtagnantem, & quem ego melancholicum appellare ſolitus fui; ac qualem in hæmorrhoidalibus venis aliquando colligi in ſuperioribus ſermonibus noſtris tu dixiſti.

Enim verò ſi hujuſmodi, non fuiſſet humor in illis vaſis coadunatus, utique non profuiſſet detractio.

Poſſem his, quos ſupra adduxi alios addere, qui pulſum habent arteriarum, in (c) magnitudine, & vehementia inæqualem: qualis contingit iis, qui crudis abundant humoribus; & qui pulſum habent ſimilem pulſui Antipatri Medici, quem tradidi in libris de locis affectis. Poſſem addere alios multos. Sed non eſt cur te diutiùs morer, Eraſiſtrate; res enim nunc facilè ad exactum calculum deduci poteſt: ut indè cognoſcatur, Ego ne, an plerique eorum, qui immeritò Galenici nuncupantur, ſanguinem ſinè ulla recta ratione profundant ægrotantium. Vide quæſo. Eraſiſtrate.

Quinque ſunt Mundi plagæ; binæ frigore, geluque ſemper rigentes, tertia Solis ſemper exuſta calore: in quibus propter intemperatam nimis aeris conſtitutionem, quantum mihi viſum fuit, ſanguis mittendus non eſt.

Remanent aliæ binæ; utraque inter alterum tropicorum, & alterum polarium circulorum comprehenſa, quæ licèt aliarum reſpectu temperatæ dicantur; regiones tamen habent, quarum, quæ ſunt torridæ Zonæ proximiores fervidum item, & ipſæ aerem habent; quæ verò altiorem, quàm reliquæ ſupra horizontem aſpiciunt polum, & ad ſemper algidas magis accedunt Zonas, frigoribus item ipſæ, nivibuſque, geluque infeſtantur; & in his

(a) Gal. de locis affectis lib. 3. cap. 7.
(b) Gal. in lib. 6. Hipp. de morb. vulg. com. 3. text. 29.
(c) Galen. de cur. rat. per ſang. miſſ. cap. 4. & lib. 12. meth. cap. 3.

Digitized by Google

his etiam mihi viſum fuit ſanguinem non eſſe detrahendum.

Reliquæ verò Regiones, quibus maximè ſermo noſter adaptari debet, propter ſolis acceſſum, atque receſſum ab uno ad alterum tropicum circa ſolſtitia, calores, aut frigora patiuntur: ſuntque, qui nonnullorum aſtrorum aſpectus, atque exortus non parum ad hoc contribuere exiſtiment; ut canis, & caniculæ, ex. gratia, quibuſcum quando oritur ſol dies eſſe conſuevere calidiores, & ſicciores, & circa ſanitatem magis periculoſos, & his quidem temporibus neque convenit ſanguinem mittere: ut ſupra dictum eſt.

At ex iis, qui reliquis temporibus ægrotant, ſubtrahendi ſunt illi, qui ex defectu potiùs, quàm ex copia humorum nullibi reſtagnantium malè ſe habent: quibus neque convenit detractio, ſed vel reficiendi tantùm ſunt; vel reficiendi ſimul, & alterandi.

Ex iis ægrotantibus, qui ſuperſunt, ſubtrahendi etiam ſunt illi, in quibus ſuperabundant quidem humores nullibi reſtagnantes, ſed vitioſi, & aut nimis crudi, aut nimis ſuperexcocti ſunt: in quibus, ut ſupra dictum eſt, tùm per ea, quæ docuit Hippocrates, non ſanguinis miſſio, ſed pharmacum convenit, excedentem particularem humorem educendi facultatem habens. Et quandòque neque pharmacum eſt exhibendum his; ut fusè explicavi tùm alibi; tùm meth. lib. 12. cap. 3.

Ex reliquo numero ſubtrahe numerum eorum ægrotantium, in quorum corporibus *reponi ſanguinis aliquid ad curationis ſpatium debebit; quò minùs intempeſtivè nutriri neceſſitate ulla cogamur*: & eorum ſubtrahe numerum, qui non laborant Magno, ſivè vehementi morbo: eo ſenſu, quo verba hæc accipi debent.

Ex reliquo numero, eorum ſubtrahendus numerus eſt, qui vigentem ætatem non habent. Subtrahendi ſunt pueri, qui decimumquartum annum non attigerunt; ſubtrahendi ſunt ſenes: quibus omnibus, ut dixi non convenit ſanguinem mittere, etiam ſi morbus videatur magnus.

His ſubtractis, ex iis, qui ſuperſunt, demendus eſt eorum numerus, qui corpora habent imbecilliora; virium enim robur requiritur ad miſſionem ritè celebrandam.

Subtrahe item ex reliquis tertianâ exquiſitâ laborantes; ſubtrahe tertianâ ſpuriâ; quartanâ; quotidianâ; & continuâ laborantes; quibus niſi multa concurrant, ut Glauconem docui, & ſupra expoſitum eſt, non debet mitti ſanguis; ac ſi inciſâ vena non is fluat, qualis opus eſt, ut educatur ſiſtendus eſt fluxus.

Subtrahe etiam ex reliquis eos, qui os ventriculi afflictum habent; & eos, quibus in tranſitu alicujus ſubſtantiæ, quæ vomitu rejecta eſt, os ventriculi offenſum habent.

Et eos etiam ſubtrahe ex reliquis, qui febres habent cum ventris profluvio aliquo, *quamvis non ſit pro multitudinis ratione*, qui omnes ſanguinis detractione *in graviora pericula ducuntur*, Subtrahe eos, qui vigilias, & dolores paſſi ſunt diuturniores; & eos, qui abſtinentiam diu toleraverunt, & eos, qui magnam aliquam evacuationem habuerunt.

Ex reliquis, Eraſiſtrate, ſubtrahe, qui mollem, & humectam, & diffluentem habent carnem. Deme eos, qui ſupra modum craſſi ſunt; & maci-

macilentes? Subtrahe, Eraſiſtrate, corpora laxa, mollia, pinguia, & albaj ac gracilibus venis.

Hos omnes ſi ſubtraxeris, pauci profectò ſupererunt, quibus ſanguis mitti debeat: ut illud mea etiam doctrina manifeſtum fuerit, quod non ſemel monui, pluries errare, qui frequentiùs ſanguinem mittunt, quàm qui omninò abſtinent à ſectione venarum.

F I N I S.

IN-

I N D E X

Rerum notabilium in Eraſiſtrato.

A

ABſceſſus eſt locus determinatus ad depoſitiones. 72
in Thaſo. 97
Abſtinentia quæ mala progignat. 28
quæ bona. 30
ut præcaveantur mala. 31
Aciditas tumorum cauſa, imaginata ſtupefacit dentes. 35
non omnia acida coagulant, ac acido, & aciditate non explicatur rerum natura. 35
Addendum ſępè ſanguini, ut melior ſit. 87
adduntur multa, mutata tamen ſpecie. 9
Aegroti non ſanãtur ſanguinis miſſione: ac illi, quibus non mittitur, non ſunt id circo immortales. 80
Aere ſanguis perfici poteſt. 38
Aeris mutationes. 93
Aer malignus; & peſtilens non explicatur. 93
æſtuoſus, & nimis frigidus non admittit ſanguinis miſsionem. 147
Ætates non admittentes ſanguinis miſſionem. 146
Angina. 33
remedia Galeni. 83. 56
aliquando curari nequit. 87
non ſanatur ſanguinis miſſione, 93
Animal ſinè humoribus non poteſt vivere, neque diù ægrotat ex abundantia. 86
omnibus animalibus quid analogum menſtruo muliebri movetur in utero. 69
Animi affectus mutant ſanguinem. 15
non ſunt ſinè corporis motu, faciunt, & curant morbos. 52
excitantur ſanguinis miſſione. 101
deliquium ex non magna ſanguinis miſſione. 103
Animus res non juvativas facit juvativas. 110
Animi affectiones, ſivè ſalutares, ſivè noxiæ, aut mortiferæ, facilè quandoque exſcitantur. 124
Animi affectiones quædam non animadvertuntur, neque ab ægrotantibus, neque à medicis. 125
Animus intentus alicui operi juvat, nocetve. 118
Animum corrumpentia. 127
Anxietates non ſemper ſedandæ. 30
Apologia Galeni. 127
Aquoſitates ſuperabundantes faciunt tumores. 47
Aquarum impuritas non copia ſæpè noxia eſt in fluminibus. 85
Aquæ purgandæ, & adaugendæ ſæpè ſunt, non diminuendæ. 86
Archeus. 8. 39
pacato, vel indignato ſiſtitur, vel augetur fluxus ſanguinis. 56
Argumentum deſumptum à multitudine teſtium fallaciſſimum. 42
Ariſtotelis varia fortuna. 126
naturæ definitio. 63
Ars movendi animos magna in Socrate. 125
volandi difficilis, ſed non impoſſibilis. 135
Artifex nihil novi ponit in natura. 64. 65
Aſclepiades damnabat purgantia 20
ajebat plenitudinem non eſſe continentem morborum cauſam. 26
obſervavit Romæ pleuriticos pejus ſe habere à ſanguinis miſſione. 41
Aſthma. 106
Aſtrologi. 60
Aves quæ meliora pariant ova. 69

C.

CAlor naturalis. 50
Caloris perceptio plerunque eſt effectus, non cauſa morborum. 33
non eſt cauſa inflammationum. 36
Calefaciat ne, an refrigeret ſanguinis miſſio? 19
Caries abſtinentia ſanantur à multis morbis. 39
Caro mollis, & cæt. vide *corporis habitus.* 349
Cauſæ magis, minuſve latè diffuſæ ſæpè non differunt. 51
Chryſippus non ſecabat venas, 1
ne nutrire cogeretur, in quo imitatus aliquo modo à Galeno eſt. 41. 143

Circulatio multarum ſubſtantiarum in animante. 9
Circumciſio non eſt Symbolum phlebotomiæ. 40
Cleomenes illudens vanitates Aegyptiorum. 76
Combinatio mala. 57
Concretus in parte affecta poteſt eſſe humor, cùm reliqui humores in aliis partibus ſunt liquidiores, & rarefacti. 39
Coagulationes in parte determinata. 72. 73
Cogitatio movet uterum. 70
Corporis qui habitus non expoſcat ſanguinis miſſionem. 1.9
Cornu cervi ſpiritus in febre cum delirio. 116
Criſis prohibetur, vel retardatur ſanguinis miſſione. 37. 88. 99
quandoque impedienda, vel retardanda. 38
per ſanguinis eruptionem. 72. 97
cui non æquivalet venæ ſectio. 73. 89. 93.
Crudior ſanguis non expoſcit ſanguinis miſſionem. 18. 29 140
Cucurbitulæ ſcarificatæ. 55
applicatæ hypochocondriis, non cohibent fluxum ſanguinis. 55

D.

Decedunt, & adduntur ſemper multa animanti, mutata tamen ſpecie, atque forma. 9
Deceptiones hominum circa res graves. 42
Deliquium animi. 102. 103
Delirium. 114. 115
Denſitas cutis. 30
Deſtillatione eliciuntur multa, quæ prius non inerant rebus. 16
Diatrinariis 30
Diocles de vi rerum cognoſcenda. 11
Diſruptio vaſorum. 32
Diſſipatur ſemper aliquid in animante. 6
Divites cauſa malorum. 100. 128.
Dolor, ſæpè eſt effectus non cauſa morbi. 33
eſt animi affectus quidam. 34
deliniendus quidem aliquandò, aliquando verò non. 89
Dolor factus remiſſior ſanguinis miſſione, non tamen à ſanguine illo excitabatur. 120
quando expoſcat ſanguinis miſſionem. 148

E.

Eraſiſtratus diligens, ac curioſus non meminit ſanguinis miſſionem. 3
Sectatorum ejuſdem inanes rationes. 5
facultatis nomen rejiciebat. 8
cujus doctrina floruit Romæ. 41
multa ſcripſit, quæ perierunt. 139
non appellebat humores calidos, aut frigidos. 57
ſecabat corpora vivorum. 75
fuit nepos Ariſtotelis. 63
falſo accuſatus à Galeno, & Teutra. 77. 78
clarus probitate morum, & doctrina. 139
Eryſipelas. 257
Evacuatione ſemper indigent animalia. 5
varia ſunt, quæ evacuantur, etiam pro vario exercitii genere. 6
quæ evacuationes aliquandò tentandæ ſunt. 74
Eventus, & experimenta ſæpè narrata ſunt, quibus vanitatibus, & falſis diſciplinis videri poſſit adhibenda fides. 43
Experimenta quædam ſæpè narrantur, quæ in dubium revocari debent. 43

F.

Facultates appellabat Galenus incognitas rerum cauſas. 8
Febris cum humorum cruditate non admittit ſanguinis miſſionem. 42
Febris natura. 7. 9
non eſt primarius effectus. 7
ſanat pleroſque morbos 92
in ſtatu ſivè totius morbi, ſivè paroxiſmi non admittit ſanguinis miſſionem. 32
malignæ. 93
cum delirio. 114
ephemera. 116
tertiana. 117
febrilem paroxiſmum inhibent multa facta ante paroxiſmum. 117
ſynochus. 120
quibus in febribus vena ſecundum Gale. incidenda ſit. 145
tertiana. 146
quartana. 146
continua. 146
Fides. 146
Fides, & confidentia. 137
Figuræ minimè fieri poſſunt. 64
infinitæ ſunt in corpore quovis. 64
Fluento rapidiori faciliùs aufertur, quod alicubi in pactum hæret. 5
Flumina purgari debent non averti 45
addendæ ſunt ſemper ipſis novæ, &

purio-

Digitized by Google

puriores aquæ, ut minora inferant damna. 95
Fluxus ſanguinis è naribus, & hæmorrhoidibus non curatur ſanguinis miſſione. 107
concitatur ſpaſmo fibrarum. 108
Fortuna, & caſu, quæ fieri dicuntur. 55 dum ſanguis mittitur boni, vel mali aliquid fit. 64
Frigido cœli ſtatu, & in frigida temperatura, non convenit ſanguinem mittere. 18
Frigiditas à miſſo ſanguine. 104

G.

Galenus mittebat ſanguinem cùm parum recederet à naturali ſtatu. 17
duplicem ponebat plenitudinem. 17
neminem ſervavit eorum, qui pulmonum ulcere laboraſſent, aut diutius ſanguinem expuiſſent. 81. 82.
decipiebat, & decipiebatur. 92
erat medicus. 100
Galeni principiis nôn magis inexplicabilis eſt peſtis natura, quàm ſcabiei. 96
Galeni Apologia. 127
Galenus, quam occaſionem habuit ſcribendi contra Eraſiſtratum. 131
librum conſcripſit de cur. rat. per ſanguinis miſſionem non ex ſua voluntate. 132
difficultates multas poſuit in mittendo ſanguine. 133
Galeni laudes. 138
quidam ejus ſectatores, quibus verbis decipiantur. 144
Glandularum ductus cogniti antiquioribus. 7
Glauco vir conſularis, & phyloſophus. 146.

H.

Hæmorrhagia ſiſtitur ſanguinis fumo. 129
Hæmorrhoidalium venarum fluxus ut fiat. 70. 108
ut juvet. 71. 72
eo retento fieri poſſunt morbi. 72
præſtat aliquando diutius fluere hæmorrhoidas. 72
non tantum ſanguis fluit ab hæmorrhoidibus. 71
Hæmorrhoidali fluxui non æquivalet ſanguinis miſſio. 71
neque idem curatur ſanguinis miſſione. 107
Helmon. febris eſſentia. 8
inflammationum cauſæ. 35
Hepar non ſanatur ſectione ſalvatellæ. 55
Higmori ſententia circa affectiones hyſtericas. 74
Hippocrates varii, & ejuſdem non ſunt ea, quæ dicuntur Hippocratis. 3. 11
quando mittebat ſanguinem. 17
ſecabat ſalvatellas affecto liene, vel hepate. 55. 56.
raro ſecebat venas. 41
vinum præbebat in quibuſcumque inflammationibus. 56. 57
Hiſtoria puellæ Chienſis. 77
Muliercule romanæ. 78
Alterius mulieris ſanguinem expuentis. 83
Aliorum Hæmoptoicorum. 111
Critonis. 83
Alterius anginoſæ. 84
Anaxionis. 92
Aliorum pleuriticorum. 92. 108
Capite, & latere dolentis. 110
Peripneumoniæ. 111
Aſthmaticorum. 106
Paleſtritæ, & alterius febricitantis. 103. 121
Febris cum delirio. 114
Febris ex vini potu. 116
Ex immodico exercitio, & inſolatione. 117
Tertianæ. 117
Synochi. 120
Capitis torpore, & ſomnolentia laborantis. 121
Variolis laborantiam. 122
Puerperarum. 123
Mulieris febrientis hæmorrhagia ſanatæ. 88
Medici cui caput dolebat. 89
Samniorum Galeni. 90
Ophthalmia laborantis. 90
Homo credulus in dubiis propenſior eſt ad faciendum, quàm ad non faciendum. 4
facilè decipitur. 42. 75. 76
decipiendus non raro eſt. 137
ſæpe timet, aut ſperat ab iis, quæ omninò vana ſunt. 76
plures habet naturas. 61
Humores crudi, aut aliter vitioſi non expoſcunt ſanguinis miſſionem. 48
Hyſtericæ affectiones non tanantur ſanguinis miſſione, quin non raro fiunt graviores. 74
Hydropicorum aquæ non ſunt affatim evacuandæ. 31

I.

Japponenſes non ſecant venas. 52
Ignis in corde, vel ejus analogum non roboratur, neque ſuſcitatur ſanguinis miſſione. 23

Digitized by Google

Imag: nata acidita ſtupefacit dentes. *Vide animi affectiones.*
Incantationes. 104.110.114.
Inflammatio. 7
quid ſit. 33
cauſæ ejuſdem *eodem loco, & ſequentibus*
exſcitari poteſt à ré molis exiguæ. 35
item *fol.* 43
mutationes in inflammatione, quæ ſint. 34. 35
plenitudinem dicit in parte affecta. 35
plerarumque remedia inflammationum. 45. 56
quando admittat ſanguinis miſſionem quidve expoſcat. 39
ab aquoſitatibus. 47
Inquietitudines quandoque ſedandæ non ſunt. 30
Inſenſibilis tranſpiratio ſufficit ad humores diminuendos. 31
Intemperantia cauſa multorum malorum. 57
Judicium difficile. 111

L

LEntor ſanguinis. 50.51
Ligaturæ. 79
in ſanguinis ſputo. 112
Loci ſalubritas ab extorum inſpectione. 43

M

MArinus anatomicus cognovit ductus proprios glandalarum. 7
Medicamentorum, aliarumque rerum vires omnes non poſſunt dignoſci ab odore, ſapore, ſimilibuſque. 11
Medici numquam ſecantes, ſemper ſecantes venas Galeni tempore. 4..31
Clariores raro, vel numquam ſecarunt. 40
veluti vates, & conjectores, & augures ſæpè contraria affirmant. 42
Clariores fiunt ſi populo obſequantur. 4
eorum judicia de ſanguinis bonitate, aut malitia plerunque vana. 31
imitatores naturæ. 62
quomodo illa debeant imitari. 69.67
ſepè excuſandi ſi non ſanent à morbo. 87
Medicorum mores Galeni tempore. 131
Medici ſibi conſulentes. 144
Mens hominis an poſſit aliquid abſque corporis concurſu. 61
res non juvativas facit juvativas. 110
Menſtrua pargatio ut fiat. 68
deficiente nihil prodeſt ſanguinem mittere. 69
non eſt omnibus ſimilis, & quare. 70
quibuſdam fit etiam dum utero gerunt, & quare. 90
Mercurius ad luem Veneream, & ad ſcabiem. 105
Modi varii videntur facere corporum varias naturas. 62
Mollia Corpora non ferunt ſanguinis miſſionem. 18
Morbus eſt natura. 62
qui fit à copia ſanguinis ſanatur ſponte naturæ. 28
à Cauſa univerſali, ſæpè non differt ab eo, qui fit à particulari. 95
non eſt qui, miſſo ſanguine certò curetur. 43.284.105
in morbis non quantus, ſed qualis ſit ſanguis videndum eſt. 83
Morbus ſæpè non admittit Medicinam. 88
Morbus *Magnus*, & *vehemens* an idem. 144
minus vehemens quandòque periculoſior. *ibidem*
Mores hominum Galeni tempore. 130
Mors, & vita natura ſunt. 63
Mortui multi ſanguinis miſſione; nullus ob omiſſam ſanguinis miſſionem. 76
Mulieri menſtrua moventur propter ea, quæ præparatur in utero. 68
non à copia ſanguinis, quæ ſit in toto corpore. 69
Muliercula Romana quam refert Galenus non eſt mortua ab omiſſam ſanguinis miſſionem. 76

N

NAturæ variæ difinitiones. 58.59.60
Univerſi. 63
Ariſtotelis difinitio. 63. 66
Naturam cùm dicant quidam, veluti Demonem intelligunt. 60
Natura omnia comprehendit, & præter naturam nihil eſt. 60. 63
omnia fiunt. 67
Natura corporum videtur diverſa propter varios morbos. 63
Natura rei, eſt ipſamet res. 60
Naturarum concurſu vario, varia fiunt, vel ſalutaria, vel pernicioſa. 63
Natura ignis non eſt aſcendere, lapidis non eſt deſcendere. 66
Naturæ imitator medicus, & quivis alius. 64
Naturam ſingularis rei difficulter imitari poſſumus. 63
Natura non debet perturbari. 98
an ſemper *vidi* ſol. 63. 68
Nervorum diſtentio. 143
Norma, qua poſſit dignoſci an juvet ſanguinis miſſio. 75

OB-

O

Obſtructio, aut denſitas cutis nunquam tanta eſt, quin multum diſſipetur. 30
in inflammationibus. 33
Occaſiones, quibus animi affectus exſcitantur. 124 125
Opthalmia. 56. 57. 87
Opinio juvat, & nocet. Vide *animi affectus variis*.
Os ventrinculi affectum prohibet ſanguinis miſſ. 148

P

Paronychia, & alia levis inflammatio non ſanatur ſanguinis miſſione. 45
non differt à pleuritide niſi ratione loci. 43
Parotides non fiunt à plenitudine vaſorum ſanguiferorum. 83
Pars affecta locus eſt ad criſim ſuſcipiendam determinatus. 38
Paulina decepta ab (Iſidis) Sacerdotibus. 137
Peccatum nihil ponit in natura. 61
Pectoris morbi nonnulli curatu difficiles. 81. 82
Peripneumonia. 34. 50. 91
veſicantibus ſanata. 111
Perceptiones moleſtæ ſunt animi affectus, qui non fiunt ſine aliqua in corporis organis mutatione. 34
Peſtilens, & malignum quid dicatur Galeno. 94. 96
Plenitudo. 17
malè comparatur viribus. 19. 33
niſi immineat diſrutionis periculum, non expoſcit ſanguinis miſſionem. 24
quò ad vaſa, quibus contingere poſſit. 25
poſt unam, vel alteram diem a morbi principio non datur. 25
nemo perit plenitudine vaſorum, in quibus nihil reſtagnat. 34
Plenitudo partis affectæ in tumoribus. 35
Plenitudinis remedia. 143
non tollitur ſectione venæ, etiam ſi proximæ. 39
Populi facilè admittunt ſuperſtitiones, & vanitates. 43
Præcipitationes in ſanguine. 72. 73
Principes ſunt malorum cauſæ. 128
Principia Medica nonnullorum comparantur, & iiſdem urgentur difficultatibus. 16
an iiſdem poſitis conveniat ſanguinem mittere *ibidem*, & 47
Depreſſa cùm ſunt non eſt ſanguis mittendus. 19
quantum timenda eorundem exaltatio. 51
Profluvium ventris prohibet ſanguinem mittere. 148
Puellæ Chienſis hiſtoria. 77
Pueris Galenus non ſecabat venas. 147
ſimilibus rationibus neque aliis ſunt ſecandæ. 145
Putredo, & utreſcens humor ſunt voces quarum adhuc non patet ſignificatio. 113
Difficulter explicantur. 42

Q

Qualis ſit humor in vaſis videndum eſt non quantus. 85
Quartana. 105
an expoſcant ſanguinis miſſionem. 146

R

Rapidiori fluento ſæpè facilius liberatur pars affecta. 46
Rarefactio repentina ſanguinis. 24
in parte determinata Corporis. 72. 73
Rationibus iiſdem quibus aliquando ſanguis mittendus non eſt, unquam mittendus. 94
Refrigerat potius, quàm Calefaciet ſanguinis miſſio. 19
Reges malorum omnium cauſa. 128
Romanorum providentias circa divinatorias. 129
Romani caruerunt Medicis, ſed non Medicina. 129
Romæ pleuriticos pejus habere à ſanguinis miſſione obſervavit Aſclepiades. 41
Regiones, quæ non admittunt ſanguinis detractionem. 147. 150.

S

Salivales ductus cogniti antiquioribus. 8
Salvatellæ adapertio juvat illis, qui fidem habent in hac ſectione. 110
Sanguis conſtat, ex partibus heterogeniis. 16
non circumducitur gravitate. 86
Sanguini aliquid permiſcetur in Corde. 33
arterialis differt à venali. 23
Dum animal ſine ſe habet non eſt ſemper ſibi ſimilis in vaſis. 10
videtur tamen ſimilis. 10
poteſt in vaſis eſſe vitioſus. 11
ulteriori elaboratione in vaſis liqueſcit magis, & fit fluxibilior. 52

Digitized by Google

Sanguis comparatus lignis viridibus, aut ſiccis. 23
incrementum, vel decrementum ejuſdem non ponit neceſſario vires majores, vel minores. 21
non eſt accipiendus ut pondus extrinſecum. 20
inter ea numerandus, in quibus vires conſiſtunt. 20. 22
ad vitam conſervandam eſt magis neceſſarius, quàm brachia, & crura. 21
Sanguis glutinoſus. 50
detractus à pleuriticis, pellicula ablicante obducitur. 45
Sanguis an poſsit ſuperabundare in vaſis. 57
Sanguis ſæpiſsimè additionibus perficitur. 86
perficiendus, non diminuendus. 37
Sanguis utilior pure & aquis, hydropicorum, quæ ſæpè non ſunt confertim evacuandæ. 31
Sanguis ab hæmorrhoidalibus fluens. 70
ab utero. 68
ſpontè ab aliis partibus, 74. 97
Sanguinis motus, atque via deſcribitur. 52
Sanguinem non miſiſſe, non fuit cauſa mortis. 76
Sanguis, qui mittitur ſecta vena ſemper habet plus utilis, quàm inutilis ſubſtantiæ, 86
Sanguinem detrahere, non ſolum, an non noceat, ſed an profuturum ſit, videndum eſt. 5
Sanguinis detractione nihil aliud neceſſario fit, niſi quod reliquum ſanguis minus eſt. 10, 13, 15
Sanguinis detractione an vomitus exſcitari, ſudor, urina provocari, & alvus ſollicitari poſsit. 102
Sanguinis miſsio, vel retardat, vel impedit criſim. 37
retardat variolorum eruptionem. 122
niſi adſit virium ſuperabundantia ſemper nocet. 45. 50
Sanguinis miſsio occaſionem præbet animi affectionibus, & poteſt ex ſe nocere. 1. 35
nullus peculiaris affectus, ſed omnes eadem exſcitari poſſunt. 101. 125
Sanguinis miſsione non reaſſumitur facillimè in vaſis id, quod alicubi impactum morbum facit. 45. 55
non detrahitur aliquid a parte affecta. 53. 54
Sanguinis miſsione propriè, neque ſiſtitur, neque exacerbatur ſputum, aut fluxus alius ſanguinis. 70
eademque torquentur miſerè ægrotantes febribus intermittentibus. 116
non aperiuntur venæ uteri. 78
non detrahitur vitioſum potius, quàm utile. 86
Sanguinis miſsio nullius morbi eſt remedium certum 41. 104. 116. 123
in ea nunquam ſatis fidendum. 105
non prodeſt cùm quædam præcipitantur, aut coagulantur in parte corporis determinata. 73
an unquam ſit neceſſaria. 96
in morbis convulſivis. 119
fortuna, & caſu aliquid præſtat boni. 56
juvat aliquando, vel nocet veluti ſignum pentagoni. 33. 104
Sanguinis miſsione liberaliori tres vidit mortuos ſolus Galenus. 124
damna liberalioris ſanguinis miſsionis. 104
Sanguinis miſsio an poſsit ſemper prodeſſe, & quomodo. 124. 125
an conveniat in quacumque ſanguinis abundantia. 28
minus convenit cùm morbus eſt in parte aliqua determinata. 36
Sanguinis rectè mittendi difficultates, quas poſuit Galenus. 133. 134
Sanguinis miſſio poſt potum largiorem liquoris vinoſi. 28
facit leipothymias. 29
non convenit in tempeſtate frigida, aut calida nimis, in cruditate humorum, ſtomacho malè affecto, ut neque corporibus mollibus, & humidis. 19
Sanguinem detrahere, & cibos offerre ſæpè idem eſt, ac meliores liquores educere, & pejores intrudere. 30
Sanguis quando mittendus. 27. 105. 124
Secundum Thomam Willis. 12. 44. 46
quando ſecundum Galenum. 139. 140. 143
dum mittitur pulſus arteriarum ſunt obſervandi. 50
Sanguine crudo, & notabiliter vitioſo non eſt ſecanda vena ſecundum Galenum. 17. 140
neque quævis abundantia optimi ſanguinis venæ ſectione diminuenda eſt. 141. 142
Scopi mittendi ſanguinis. 146
Secatores. 132. 136
Senioribus venæ minimè ſecandæ. 147
Somnia Galeni. 55
haud inique accepta. 56
Aegrotantium aliquando poſſunt denotare. 91
Spaſmus dolorificus ſine copia humorum. 76
Spiritus non ſunt omninò ſeparati à partibus craſſioribus. 16
Sputum ſanguinis exacerbatum venæ ſectio-

ctione. 56.112
Superſtitiones paſſim admiſſæ. 42
an poſſint juvare, & quomodo. 110. 76
circa ſomnia, vide *Vanitates*.

T

Terræ atomi in animali præcipitantur ab humoribus in una potius corporis parte, quàm in alia. 73
Tertiana exquiſita, & notha an expoſcat ſanguinis miſſionem. 148
Theriaca ex vino ad viperæ morſum. 105
Theutras Galeni Commilitio. 79.80.83.84
Timor facit ſpaſmum cynicum. 68
Tumor in quo mutationes ſunt celeres. 34.35
plenitudinem dicit partis affectæ tantum. 35
ſæpè eſt pars determinata ad excipiendum inutiliores partes ſanguinis. 37.72
fieri poteſt deficientibus, quàm abundantibus humoribus in toto corpore. 85
ſæpè tumores non admittant medelam, non ſanantur miſsione ſanguinis. 91
Tumores in thaſo. 91

V

Vanitates paſsim admiſſæ. 119.42.75
an poſsint juvare. 110.105
aliquando inhibent paroxismum febrile. 119
Variolis laborantium hiſtoriæ. 122
ſanguinis miſsio. 94
Vaſa in animante multas pati poſſunt repletiones, & inanitiones ſinè incommodo. 25
poſſunt de repente intumeſcere, & diſrumpi. 36
inanita non reaſſumunt facilè id, quod extra ipſa alicubi hæret. 55.54
Vaſorum diſruptio in parte determinata. 28
Vaſa turgidiuſcula conferunt viribus. 22
Venæ, quæ ſecari ſolent in pleuritide, & peripneumonia. 52
ſalvatellæ ſectio juvat illis, qui credunt in illa. 110
Ventriculi vires dependent ab humoribus in ventriculum confluentibus. 20
Veſicantia. 111
Veteres ex iis quæ cognoverunt, facilè potuiſſent deducere ſanguinis motum. 7
cognoverunt ductus proprios Glandularum.
Vires animalis in quibus conſiſtant. 227
ſuntque hæc in quibus conſiſtant, veluti in circulo diſpoſitæ. 22
inter hæc, & ſanguis. 30.31
an detur virium ſuperabundantia, quam expoſcat ſanguinis miſsionem. 45.46.50
virium robur in ſanguinis miſsione. 98
Ulcus pars determinata ad exſcipiendas inutiliores ſanguinis particulas. 72
Univerſi natura eſt ipſum univerſum. 63
Voces quædam ſæpè uſurpantur nihil ſignificantes. 94
Vota ſunt ponderanda Medicorum. 42
Urina contentis ſaturata. 97.121
Anaxionis. 92
Uterus non purgatur venæ ſectione. 55
Willis in re anatomica celeberrimus. 104
circa hyſtericas affectionis ſententia. 74
ejus Mors. 108

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

LUCÆ ANTONII PORTII OPUSCULA,

Et Fragmenta varia.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE TUMORIBUS PRÆTER NATURAM.

I.

MULTÆ conſpiciuntur in corporibus bene valentibus eminentiæ, tumoreſque, ut mammarum, & muſculorum contractorum, præcipuè dum in opere ſunt, quæ cum nullam afferant moleſtiam, neque corpus turpe faciant, ſed potius utilem aliquem præſtent uſum, ſecundum naturam appellantur. At ſi hujuſmodi non ſint, medicinam expoſcunt, qua auferantur.

II.

AT, exceptis Philoſophis (*a*) quibuſdam, vel vulgaribus, etiam manifeſtum ex Phyſicis eſt, nihil in tumorem attolli, vel utcunque creſcere poſſe, niſi additione, vel additionibus, nihil detumeſcere, vel decreſcere poſſe, niſi detractione, vel detractionibus. Quoniam autem ſæpe ſæpiùs in tumoribus præter naturam moles potiſſimùm aucta conſideratur; patet etiam iis omnibus, quæ corpora ſunt, & corpora dici debent, (*b*) quæcunque illa fuerint partium quarumque, molem majorem fieri poſſe, & omni eo quod corpus eſt tumores præter naturam poſſe generari.

III.

CÆterùm de tumoribus præter naturam in corporibus animalium ſermo cum ſit inſtitutus, neceſſum eſt ea omnia ſupponere, quæ in corporibus animalium diſſectionibus, diligentique contemplatione reperiri, & obſervari conſuevere.

(a) *Sunt Philoſophi, qui dicant ſaltem rarefactionibus, & condenſationibus multa creſcere, aut decreſcere ſinè ullius ſubſtantiæ additione, vel detractione.*

(b) *Confirm. hæc, iis, quæ Gal., aliique tradidere vix eſſe aliquid, cui non ſit aliquando ſimile in abſceſſibus repertum, terrarum ſpecies variæ, lapides, tophique, melli, pulti, aliiſque ſimilia multa. Sed nos neque ſolidi, neque liquidi quicquam excludimus, non ipſum tenuiſſimum æthera.*

I V.

PRæ cæteris autem conſtat, multa continuò, & manifeſtò per datas vias fluere, quas arterias, atque variorum generum venas appellamus. Sed præter manifeſtos liquores, manifeſtaſque fluxus, aut etiam ſaltem nonnullarum ſubſtantiarum refluxus vias; multis argumentis jam ſatis edocti multos alios liquores, multaſque fluxus, aut etiam refluxus (a) vias omnem ſenſum, viſuſque aciem effugientes, omnino concedere debemus. De quibus omnibus ex principiis philoſophiæ,& ex organicis etiam in animalium corpore obſervationibus conſtat, multa ſæpe numero, quæ fluere deberent, non fluere, aut minus fluere, aut per alias, quàm conveniat vias fluere: item & ductus nonnunquam obſtructos omnino, vel conſtrictos omnino, vel quacunque de cauſa anguſtiores, & minus patentes eſſe; nonnunquam verò, vel ſecundum omnem longitudinem, vel alicubi ampliores, laxiores, & ad accipiendum, vel ad dimittendum aptiores eſſe; vel etiam diſruptos, & ea non retinentes, quæ per ipſos fluere nata ſunt; vel alio nomine hæc omnia vitioſa ſunt, & minus apta ad bonam vitam conſervandam, prorogandamque.

V.

ANtiquioribus hæc magna parte cognita fuiſſe pronunciamus. Enim vero Galenus, qui nihil volens, & ex induſtria perperam antiquorum tradidit, clarè retulit multorum ſententia fluxo & clauſo morbos omnes contineri: & methodicorum appellat hæreſim opinionem,quam multi defendebant, inflammationes omnes, & tumores alios omnes paſſiones eſſe adſtrictas, & in adſtricto, ſive clauſo conſiſtere. Qui lib.2.ad Glauc. cap.2.methodicis opponit dogmaticos, & empiricos; inflammationes pleraſque, qui affirmabant, in fluxo potiſſimum conſiſtere, & rheumate, hoc eſt fluxione, ſive rheumatica diſpoſitione aliqua concitari.

V I.

VErùm Galenus dogmaticis, & empiricis hac in re favens, nunquam mechanicam docuit rationem, qua fluxionibus tumor aliquis fieret. Ac quidem in rheumate ex. grat. ad nares, vel ad fauces ſemper dubitandum an in aliis partibus pororum, & viarum facta aliqua obſtructio ſit; & quia per has minùs fluat, majori copia aliquid fluat ad fauces, vel ad alias partes? Inſuper fluat aliquid, influatque in partem quantumlibet; niſi prius demonſtretur effluxum, aut etiam refluxum humorum à parte minorem eſſe influxu; nunquam conſtabit influxu partem illam in tumorem attolli debere. Sed mea quidem ſententia niſi pro fluxo, ſive pro fluxione motus intelligatur, ad quem poſſint referri mutationes omnes poſſibiles in corporibus, pro clauſo verò, ſive adſtricto quies intelligatur, & ceſſatio, aut ſaltem motus diminutio; non omnia, quæ in tumoribus contingunt illis vocibus explicari, aut intelligi poſſunt. Ut ſi alicubi vena amplietur, & varix fiat, reliqua autem omnia ſe habeant, ut priùs; cum tantùm influat, quantum effluat, refluatque à varice ſic accepta, in rheumate ne aliquo, an in clauſo tumorem illum conſiſtere dicemus? Neutrum mihi idoneum videtur ad rem omnem rectè explicandam. Scio autem adſtrictione aliqua, & impe-

(a) *Nam etiam per oſſa fluit aliquid, refluitque.*

impedimento in latere, vel cavitate venæ, quod malum clauſum dicerent methodici, ad ejuſdem ampliationem dari nonnunquam occaſionem: ac proinde ſæpè ſæpiùs dicendum putem methodicorum conſtare rationem.

VII.

COnſultò autem multa omittens hinc inde diſputabilia, tumorum inquam varias dari ſpecies varietate eorum, quæ fluunt, & varietate eorum, quæ in canalibus per quos fluxus fiunt conſiderari poſſunt; nec non varietate eorum, quæ in illis, quæ fluunt, & in viis, per quas fluxus fiunt utcunque contingere poſſunt.

VIII.

GAlenus quatuor poſuit humorum ſpecies in corporibus animalium; & quatuor ex illis fieri dixit tumorum varias, atque primarias ſpecies: ex ſanguine ſcilicet; ex bile utraque, ut dicere ſolitus eſt; & ex pituita. At ſi rerum tantùm materialitas conſideranda ſit; ſuperfluum fuit dixiſſe quatuor eſſe humores, ex quibus tumores fiant: ac ſatis fuiſſet afferere ab omni eo, quód corpus eſt, partem quamcunque intumeſcere poſſe. Si verò præter corpulentiam, & materialitatem, modi inſuper in infinitum variabiles conſiderandi ſint in corporibus; non fuit ſatis dixiſſe humores eſſe quatuor, & quatuor proinde eſſe tumorum varias ſpecies. Quod neque poſſet defendi, etiam ſi concederemus in toto Orbe quatuor tantum eſſe liquidarum ſubſtantiarum ſpecies: nam ne dum humore, ſive liquido corpore, ſed corpore quovis ſolido tumor poteſt conſiſtere: ut inflatis aere buccis, vel quovis alio corpore, ſive fluido, ſive ſolido, repleto, diſtentoque ore, neceſſum eſt genarum apparere tumorem aliquem. Ac tam multa vidi in tumoribus, & tam multa referuntur in abſceſſibus, etiam ab ipſo Galeno obſervari ſolita, lapides, terra, limus, fœx, melli, ceræ, vino, aliiſque ſimiles ſubſtantiæ; ut ſtultum exiſtimem omnia ad quatuor illos humores conari referre. Præterea Galenus tumorum non rarò meminit flatulentorum; & pro flatu ſæpe ſæpiùs idem intelligit, ac pro aere, & pro ſpiritu: aeris autem mihi non videntur pauciores differentiæ, ac humorum, & liquidorum in terra variæ ſint ſpecies.

IX.

CÆterum ad ſermonis hujus auditionem prophanos non admitto, quorum eos maximè arceo, qui ut aliquid videantur, cum ſecundum Galeni optimas regulas, quibus doctos viros contornatos voluit, minimè omnium ſint inſtituti, Galenici, vel ab alio multò levioris doctrinæ dicuntur; quos non ſemel audaciæ diſpudere deberet. Verùm enim verò cum ſtultos agere profiteantur audaces ſunt, & impudentes: quoniam ſic apud ſtultos præſtant. De Galeno autem hoc ferre ſoleo judicium; ejus induſtria nos habere fere omnia, quæ ab antiquioribus de re medica cognita fuerunt, quorum maxima pars periiſſet, & ejus voluminibus bibliothecam continere, omnigena eruditione refertam, in qua tamen multa ſunt inania prorſus, & inutilia, & ſi non pauca etiam ſint omni planè digniſſima laude.

X.

SEd revertar ad rem, de qua nunc ago. Satiùs mihi videtur eorum, quæ fluunt in corporibus animalium, differentiam indicare per valorum, perque aliarum viarum differentiam. Quod diſcrimine fluidorum minùs

mihi

mihi videor opus habere aliquid admittere eorum,quæ adhuc non conſtant; & re vera, ut plurimùm ſatis eſt differentia vaſorum ad humorum differentiam aliquam notatu dignam indicandam: ut ſi multis indiciis ſanguis, qui fluit per arterias ſimilis videatur ſanguini fluenti per venas; ſatis ſit differentia arteriarum, & venarum ad ſuſpicionem ſaltem aliquam nobis indicandam differentiæ utriuſque ſanguinis: quo indicio, re meliùs examinata, non parùm differre arterioſum à venoſo ſanguine comperiemus.

X I.

POſſibile autem eſt fluentem per arteriam aliquam ſanguinem nihil omnino differre à ſanguine, qui per ſociam fluat venam; vel quia quandoque nihil interim in tranſitu diſſletur, nihil percoletur, & nihil ſecernatur, dum ex arteria in ſociam venam tranſit ſanguis, vel propter aliam cauſam, quæ ſemper, aut fere ſemper morboſa mihi videtur. Attamen quicquid illud eſt, quod fluit, vel fluere debet, modo differant vaſa, differant viæ, ſatis hoc eſt ad tumorem ex vitioſo fluxu, ſive ceſsante, ſive diminuto, vel alio, differentiam aliquam faciendam. Neque enim exigui momenti eſt ad iſtam, vel alias in aliis morbis differentias faciendas magis artificioſam eſſe arteriarum, quàm venarum conſtructionem, & arteriarum multò minus ampliabiles eſſe tunicas, & motum fluentis ſanguinis neceſſariò multò velociorem eſſe per arterias, quàm per venas; & ex amplioribus arteriis in anguſtiores motum eſſe fluentis ſanguinis; cum contra in venis ex minimis, & ex occultis planè, & ſenſum ſæpe ſæpiùs effugientibus viis in ampliores ſanguis fluat venas. Neque etiam minimi momenti eſt, pulſare arterias ad cordis motum; & omnes ſimul cordis motu, multò ſanè diverſa ratione concuti, & palpitare; quàm venis, & aliis partibus ex illo eodem motu accidat. Neceſſum autem eſt ex una eademque cauſa haud ſimilia fieri in iis, quæ ſimilia non ſunt: ut ſi ſanguis per arteriam, aut per ſociam venam, ex ſimili cauſa non fluat; novo ſemper urgente ſanguine haud profectò ſimiliter omnino tumores fieri debeant.

X I I.

IN impedito autem ſanguinis fluxu, ſive per arteriam, ſive per ſociam venam illud commune accidit, niſi fortè exiguum nimis malum fuerit, inſolenter arteriæ, ſive arteriolarum in illa corporis parte percipi pulſationes: ac etiam ſi non ipſa arteria,ſed ſocia vena obſtructa ſit,cum non effluat liberè id quod in membrum influit, neceſſariò ſanguis redundare debebit in arteria, ac novi ſanguinis impulſu, cum exiguum nimis malum non eſt vi illata fibris, & irritatione, quæ perceptibilis non erat in ſano ſtatu, inſolenter perceptibilis fit arteriæ pulſatio. Ac cum Galeno *quodam modo* membri febrem dicere poſſumus affectionem iſtam, (*a*) quam præcedere, & comitari ſolent aliæ moleſtæ ſenſationes tendi, contundique caloris aut frigoris majoris minoriſve, & viciſſim nunc caloris, nunc frigoris ſenſationes; hinc motus cordis irritatio, & febris univerſalis. Color inſuper mutatur; qui in mali vigore multò rubicundior apparere ſolet, & gravius aliquid indicatur ſi in livorem, vel in nigredinem convertatur. Quorum maxi-

(a) *Ad Glauc. l. 2, cap.* 1. *f. l. H.*

maxima pars cognoſcitur ab adſtantibus, qui retinentiam aliquam in membro obſervant, & omnia, vel ferè omnia percipiuntur ab ægroto maximè ſi in membro haud omninò obtuſi ſenſus illa contingant.

XIII.

SEd ponamus fieri moleſtias ex illa cauſa in parte ſenſus acuti, vel ſaltem non obtuſi non inſolenter percipi pulſationes arteriarum; ceſſare moleſtias, & conquieſcere dolores ſæpè ſæpiùs bonum; non raro ſignorum eſt peſſimum: & aliis circumſtantiis in examen revocatis decernitur, utrum ſit. Nam ſi ceſſent moleſtiæ, quoniam fluxus, & refluxus ſublata ſunt impedimenta bonum ſignum illud eſt; ſi verò ideò ceſſent, quoniam pars, jam mortua eſt, vel jam jam eſt moritura, in quo caſu neque conſuetò pulſant arteriæ, peſſimum ſignorum omnium illud eſt.

XIV.

GAleno maxima parte hæc cognita fuere, qui ſanguinis, & aliarum ſubſtantiarum ſi fortè motum perceptum habuiſſet, nobis concors omnia ſuperiùs expoſita cognoviſſet. Ex ſanguine enim nonnunquam *optimo conculcato*, tamen inter partes alicujus membri, ob aliquam ſcilicet in viis fluxus, refluxuſque difficultatem, inflammationes exquiſitas fieri dixit (a) *vehemens* tunc *dolor*, inquit, Galenus *arripit hominem*, *niſi membrum ſenſum omnino hebetem habuerit*; *pulſuſque in profundo moleſtus accidit*, *tendique omnino*, *ac contundi membrum apparet*, (b) *& vehementem calorem perſentit*, *adeò ut comburi videatur*, *& refrigerari deſideret*; *taliſque rubor per ſumma viget qualis ex balneis advenit*, *aut ex igne*, *aut quovis alio modo calefactis*. Gangrænam autem, quæ quandoque fit ex magna aliqua inflammatione, curari, inquit, (c) *evacuantibus nobis*, *quàm poſſumus plurimùm ſanguinis*, *qui in membro patiente compactus eſt*, *cujus cauſa fiunt mortificationes*, *ob id*, *quod arteria ex anguſtia loci nequeunt ſe attollere*.

XV.

SEd præter ſanguinem complures aliæ ſubſtantiæ ſunt, quæ ſuas habent in animalium corporibus vias, per quas fluunt: & planè neſcio an membrum ſit, etſi exiguum, per quod ſanguis tantùm fluat. Quin etiam omnino certum puto aliud fluere per fibrillas, ex quibus componuntur ex: grat. arteriarum tunicæ variæ, ac per ejuſdem arteriæ cavitatem fluat. Quorum omnium, quæ ſanè innumerabilia ſunt, fluxu impedito pro varietate eorum aliud, atque aliud tumorum genus oriri manifeſtum eſt: ſiquidem aliud eſt id cujus fluxus impeditur, aliud eſt id, in quo fluxus impeditur; alii, atque alii ſunt modi, quibus fluxus impeditur. Sed de iis maximè dicendum eſt, in quibus nulla magna cadere poteſt diſputatio, atque ambiguitas.

XVI.

IN hepate præter quam manifeſta eſt partium laxitas, conſiſtentia, & ſtructura, multò ſanè diverſa à muſculorum ex: grat. natura; Præter nervulos quorum fila non ſunt veluti ænea, vel ferrea, per quæ nihil internè fluit, niſi æther; ſunt veluti ex goſſypio, vel ex lino, per quæ humor aliquis intrinſecùs etiam fluat, & præter portam venam, & parvas arterias ſangui-

(a) *Sunt qui rigeant, & frigus percipiant.* (b) *Ad Gl. lib. 2. cap. 1.* (c) *Cap. 9.*

guinem afferentes; ſunt & venulæ ad ſimilitudinem coronariæ cordis in cavam, ſanguinis portionem aliquam referentes in portam, & præter inſignes inhepate cavæ radices, ac multa lymphatica, ſunt ſuimet ipſius hepatis propria vaſa, per quæ ſingulariter in hepate ſecreta fluat bilis, & icholidoca proinde appellantur quia bilis cholèra etiam dicta eſt. Cum igitur multis nominibus alia ſit muſculi, ac hepatis ſtructura, alia ſint vaſa, & alia ſint, quæ fluant, & alius, atque alius ſit eorum, quæ fluunt uſus; neceſſum eſt alia nonnunquam fieri in hepate tumorum genera, quæ non fiunt in muſculo, vel in alia diſſimili parte: ut ſunt ex. grat. ſaltem tumores ex impedito bilis per propria hepatis vaſa fluxu; & alia ex his conſequi mala neceſſum eſt; quoniam ſaltem deſcendentis in inteſtinum bilis ad multa ignavus non eſt uſus. Nec non alias mutationes, corruptioneſque ſuſcipere poteſt bilis, quas non ſuſcipiet ſanguis, aut lympha ex: grat. non minus ac de iis, quæ diverſa ſunt in citrio pomo dicendum eſt, in quo quandoque à cortice flavo, quandoque ab acida pulpa, quandoque ab alba ſubſtantia incipit, & utcunque incipiat, totius demum citrii non ſemel ſequitur corruptio. Verùm inſuper cum multa ſimiliter ſint in hepate, ac in aliis pleriſque partibus, neceſſum eſt quandoque non pauca ſimiliter fieri in hepate: quorum non deficiunt multa exempla; Sed hydatidas non prætercam; quæ in hepate, in pulmonibus, in renibus, in liene, & in aliis partibus frequenter obſervantur: frequentius tamen contigit mihi illas videre in hepate, & in pulmonibus: quod vel caſu factum eſt, vel quia lymphatica multa per hepar, & per pulmones excurrunt; & quidem facile accidere poteſt in originibus lymphaticorum divulſu membranulæ, vel dilatatione aliqua lymphatici vaſis, aut alia ratione hydatidas tumorum ſpecies creari.

XVII.

IN memoriam hæc revocant pancreas, quoniam etſi multa ſimiliter ac in aliis partibus obſerventur in pancreate; habet ſua propria vaſa pancreas, habet, & proprium ductum à Wirſungo dictum, quo aliquid defertur confundendum bili ad novi alimenti perfectionem. Cumque multò diſſimilis ſit ſuccus pancreaticus à bile; æquum eſt afferere vitio hujus ſucci, vel vaſorum ejus, vel alia quacunque ratione impedito ſucci pancreatici per ſuas vias fluxu aliud fieri tumorum genus diverſum ab aliis, & ab aliis diverſa ex eo ſequi incommoda: idque non ſolùm varia vicinitate partium, connexione, & conſenſu; ſed quoniam alterius naturæ, & alias facultates habet pancreatis ſuccus à ſanguinis, bilis, lymphæ, & aliorum liquorum natura, & facultatibus diverſas.

XVIII.

SImiliter de liene dicendum, etſi lienis videri poſſit minimè neceſſarius uſus ad vitam prorogandam, quoniam eo exſecto aliquod animal diutiſſimè ſuperſtes, & incolume fuerit; attamen præter alia diverſa in liene omnino credendum eſt propria ipſi ineſſe vaſcula per quæ peculiare aliquid fluat diverſum ab aliis pleriſque, & ex impedito hujus ſubſtantiæ fluxu quibuſcunque de cauſis peculiare naſci tumorum genus: & quidem Galenus, aliique fatentur non parùm differre lienis, hepatis, aut aliorum viſcerum tumores: longa item rerum experientia compertum eſt ſpecifica commendari varia in tumoribus pro viſcerum varietate. Ac non quidem unquam perne-

pernegaverim id humoris, quod peculiare in liene concipere poſſumus humorem malancholicum rectè dici: modò ex hoc nomine non naſcantur errores. Error autem eſſet inexcuſabilis per ductum ſplenicum humorem illum ab hepate deferri in lienem, & per venas ſanguiferas aliquid à liene deduci ad ventriculum, vel item per ſanguiferas aliquid à liene deferri ad inteſtinum rectum.

XIX.

HIs ſimilia multa dicenda ſunt de teſtibus, quibus præter alia multa propria ſunt vaſa, per quæ fluit ſemen: & omninò neceſſum eſt concedere his obſtructis, aut quomodolibet impedito ſpermatis per ſuas vias fluxu diverſum ab aliis omnibus tumorum genus fieri. Etenim maximè differt ſemen ab omnibus aliis, quæ per corpora animalium fluere conſuevere; & alias, atque alias ſuſcipere poteſt ſemen mutationes, quas non ſuſcipiet ſanguis, aut alius humor; & multò ſanè diverſa ratione ſemen, ſive bonum, ſive vitioſum alterare poteſt corpus animalis: quod maxima parte manifeſtum eſt in eunuchis, in quibus veluti ſexus mutatio quædam fit.

XX.

SImiliter dicendum eſt de mammis, deque propriis mammarum vaſis, de lacte, & de tumoribus, qui fieri poſſunt propter impeditum lactis per ſuas vias fluxum; de ſaliva, & de viis propriis ſalivæ, & de iis tumoribus, qui fiunt ex impedito ſalivæ per ſuos canales fluxu; ac de aliis multis, ut etiam de impedito urinarum, & fæcum alvi per ſuas vias excurſu ſimiliter dicendum eſt.

XXI.

QUin etiam per nervos, quos diximus non eſſe veluti ænea, vel ferrea fila, per fibras, per membranas, per oſſa, & per partes omnes majori tamen, minorive velocitate aliquid fluere concedendum eſt; cui cum effluxus non eſt æqualis aliquid creſcere neceſſum eſt: quod non rarò rectè fit, in iis ſcilicet, quæ rectè creſcunt. Impeditis autem fluxus viis, niſi omnia jam mortua, vel jam jam moritura ſint, cum novi aliquid ſemper urgeat; in tumorem partem attolli neceſſum eſt. Quæ omnia parte maxima ab omnibus admittuntur; omnes enim affirmant univerſum corpus, & partes cunctas nutriri: quo verbo indicatur aliquid influere in partes omnes, & quidem influxus non eſt ſine fluxu. Præterea in ulceribus variarum partium magna eſt ſaniei à ſanie diverſitas: videlicet varia ſunt, quæ corrumpuntur, & diverſo modo corrumpuntur.

XXII.

QUamobrem vel rerum conſiderata tantùm materialitate dicere debemus ex omni eo, quod corpus eſt, etiam ſi optimum multitudine tumorem aliquem fieri poſſe: vel ſi aliæ conſiderandæ ſint etiam circumſtantiæ non eſt ſatis quaternarius. Nam ſanguis, flava bilis, lympha, ſuccus pancreaticus, id quod in liene ſeparari omninò credibile eſt, ſemen, lac, ſaliva, urina, & non pauci alii liquores rectè ad quatuor reduci minimè poſſunt: nam ſi ſaltem ſpectemus virtutem, major differentia eſt inter ſemen, ex: gra: & quemcunque alium humorem, quàm ſit inter bilem, & ſanguinem.

XXIII.

AC quidem ſi non rectiſſimè, rectiùs mihi dixiſſe videor, meliùs eſſe in animalibus humores diſtinguere ſecundum vaſorum, & viarum per quas fluunt, aut fluere debent, notatu dignam differentiam aliquam. Nam licet in his aliquæ etiam dari poſſint deceptiones; longè tamen plures eas exiſtimo, quæ in doctrinis dantur eorum, qui alia utuntur norma. Ac illud, quod dixi, extra corpus tum animalium, tum plantarum verum quòque ſæpè ſæpiùs eſt: ex uno enim aquarum fonte non raró variarum aquarum habemus rivos, colore, ſapore, apparentiis, virtutibuſque aliis diverſos: idque ex eo tantùm, quod variæ ſunt fluxus viæ. Cum autem viam dico, non nudam, ſimplicemque dico ſemitam, neque geometricè vocem acceptam volo: quod exemplis, quæ adjungam clariùs fiet. Sic ex radicum, corticum, foliorum, oculis etiam ipſis manifeſta ſtructura varia; ita, & ex ſeminum etiam in variis herbis varietate, meliùs in eis ſuccorum differentiam diſtinguimus, quàm ex iis, quibus hortus irrigatur: quæ nonnunquam nihil aliud ſunt, quàm ſimplex aqua. Et ex uno uvarum ſucco, vaſis tamen condito pluribus, varia frequenter habemus vina colore item, ſapore, apparentiis, virtutibuſque aliis diverſa: atque ad id nonnunquam locorum tantùm ſatis eſt differentia, in quibus plures cadi ſtatuti ſunt. Nam ſitu, aſpectuque variorum corporum Mundi, & iis, quæ circumpoſita ſunt, locus loco ſemper ſimilis non eſt, non ventilatio, non lumen, non luminis defectus umbra, non noctis, & diei mutationes ubique locorum eædem, aut omnino ſimiles ſunt: quamobrem, vel locorum tantùm, in quibus vaſa collocantur, diverſitas ſatis aliquando eſſe poſſit, ad differentiam aliquam indicandam in vinis. Verùm in vegetantibus, & præcipuè in animalibus multæ fiunt liquorum cribrationes, ſeparationeſque partium variarum, multæ fiunt miſtiones, quibus non uno nomine aliud, atque aliud fit. Quod graviſſima conjectura in muſculorum etiam motu concedi poteſt: etenim dum turget muſculus, qui in òpere eſt, tam repentina mutatio, non niſi repentina explicatur, aut miſtione, aut additione aliqua ſubſtantiarum: quæ fortè dum miſcentur maximè rareſiunt.

XXIV.

PRæſentis tamen inſtituti noſtri eſt eas tantùm in corporibus animalium conſiderare eorum, quæ fluunt, aut in vaſis, & viis, per quas illa fluunt mutationes, ex quibus præter naturam tumor aliquis fit. Quæ omnes cum ſemper aliquid urgeat, difficultate aliqua ad fluxum, effluxumque, & impedimento comprehenduntur. Quæ vera etiam ſunt ſi cæteris bene valentibus membri vitio, multa in ipſo rareſiant adjectis ab aere; nam opus eſt ſupponere plura adiici, quam in aerem reddantur. Arteriarum, inſuper vitio tumores diximus contingere diſſimiles iis, qui venarum vitio accidere poſſunt: quoniam non minima eſt inter arterias, venaſque differentia. Similiter dicendum puto de reliquis omnibus particulis ſolidis, non exceptis minimis variorum generum fibrillis, quæ multipliciter variant, multipliciter lædunt, multiplicique vitio non raró laborant: & varia proinde ex

iis,

iis, quæ accidunt partibus ſolidis animalium contingere poſſunt tumorum genera. *(a)*

XXV.

Res ipſa ſatis ex ſe manifeſta eſt, & fidem facit; quod ſi his adhuc clarior facta non eſt, timeo ne pluribus fiat obſcurior. Non tamen pigebit addere fibrillas, aliaque in partibus conſideratu digna aliquandò contrahi, corrugari, & ſiccari, ſive aliquid amittere, quo ſicciora dici debeant, anguſtiora, minora, vel etiam pauciora habere interſtitia, ſolito minùs accipere pro irrigandis, renovandiſque particulis interioribus, quæ proinde magis denſæ invicem, & in minùs ſpatium coactæ dici poſſint: quibus omnibus, aliiſque ſimilibus parva aliqua regio, quæ nonnunquam minor eſt ciceris magnitudine, non ſolùm non ſit tumidior; ſed minor potiùs mole ſit, quàm natura eſſe ſoleat, & dura fiat. Dura, vel potiùs durior fiat, quàm in recto ſtatu eſſe conſueverit, & communione, protenſioneque fibrarum ab illo loco ad alios locos partes alias in conſenſum trahat; atque alia circumpoſita ſimilem jam expoſitæ acquirant naturam, minus irrigentur, minus turgeant, particulæque, ex quibus conſtant, denſatæ, & in minùs ſpatium coactæ dici debeant, & omnia in parva illa regione vitioſa (quæ paulatim amplietur) jam mutata à naturali ſtatu minùs tumida potiùs, quàm tumidiora fiant. Ac quidem non ſemel vidi hujuſmodi vitium in profundo mammillæ incrementum ſumpſiſſe, & in conſenſum traxiſſe poſtmodum extrinſecam cutem, quæ tenaciter poſtea adhæſit corpori illi duro, quod erat in profundo mammillæ. Non hac, illac ductilis erat ſupra corpus illud durum cutis; ſed tenaciter inhærens veluti unum facta ſunt. *(b)* Fibrillæ omnis generis in cute contractæ, corrugatæ, & minùs ductiles, minus irriguæ, & minùs irrigatæ apparebant; eratque ibi cutis multo minus tumida, quàm in naturali ſtatu eſſe ſoleret. Color erat mutatus in variegatum, in rubrum, vel ſubrubrum, in lividum, vel ſublividum, aut alium: non enim omnibus ſimiliter fit. Morbus appellabatur *(c)* in initio cancri initium, progreſſu dictus cancer eſt, & nominatus eſt tumor ab humore melancholico progenitus. Non quicquam nunc de humore melancholico; ſed verum fatear me ſedem vidiſſe primam vitii hujuſmodi durum eſſe corpus, minus ſuccoſum, minus irriguum, minus turgens, quàm in naturali ſtatu eſſe ſoleret: omnia contracta potiùs, & corrugata, & in minus ſpatium coacta potius videbantur, quàm tumidiora. Morbus erat cancer, in quo poſtea circum apparuere venæ turgidiores, quæ ſpeciem facerent pedum cancri.

(a) *Quæ confirmantur longa experientia, quæ docuit varia eſſe variis tumoribus magis, minuſve ſpecifica medicamenta.*

(b) *Sarmentum vegetum, vel plus, minuſve vegetum, & non una ſimilive ratione minus vegetum, ſarmentum mortuum, & non una ſemper ſimilive ratione mortuum, infuſum aquis diſſimiliter madeſcit aquis, diſſimiliter accipit aquas, diſſimiliter nutritur aquis, diſſimiliter corrumpitur aquis.*

(c) *Sæpè audivi tributas humori, quem dixerunt melancholicum, aquæ fortis virtutes, quibus fiant in parte vitia ſimilia vitiis, quæ deſcripſimus.*

cri. (*a*) Morbus erat cancer, in quo ulcus factum eſt veluti in ambuſtis, in quibus cutis apparet corrugata, contracta, denſata, minus ductilis, & agglutinata, atque adhærens nimis partibus profundioribus. Morbus erat cancer: in quo poſtea partes circumpoſitæ diverſimodè tumidiores factæ ſunt, & totum reliquum mammillæ tumidius apparuit. Verùm ſedes mali, vitiique nonerat in partibus mammillæ tumidioribus, ſed in duro, partiumque minus ductilium, & minus irriguarum, quàm natura eſſe ſoleant, corpore; quod deſcripſimus, ac diximus in principio quandoque minorem habere magnitudinem, quàm ſit magnitudo ciceris.

XXVI.

Oportet autem imaginari non pauca alia dari vitia his multis nominibus ſimilia; vel etiam his multis nominibus diſſimilia. Sed cum omnia ſigillatim perſequi difficile ſit; ne videar, quam plurima omiſiſſe, eos moneo, qui hæc legent, in arboribus ſaltem vitia obſervare, quæ floribus, frondibus, aut fructibus contingunt, quæve accidunt cortici, quæve ligno, quæ in trunco, vel in ramis fiant: exiſtimo enim multa ipſos reperturos eſſe exempla; quibus explicentur, & evidentiora fiant, quæ ſupra indicata ſunt. Alicubi totum folium; alicubi areolas tantùm in folio, vel fibras, nervuloſque tantùm malè habere obſervabunt. Tubercula, & excreſcentias varii generis alias magis, alias minùs duras, & quaſdam prorſus fungoſas, & plantas majoribus adnatas plantis ſæpè ſæpius obſervare dabitur. Videbunt regiones quaſdam nunc majores, nunc minores, vel etiam minimas ſyderatas, aut exſiccatas: videbunt in regionibus corruptionum varia genera varium eructantia vitium, profundius in ligno non apparens in cortice, vel vitium in cortice, non traſmiſſum ad lignum, & in his, atque etiam manifeſtò in fructibus vitia quædam eſſe nonnunquam ſerpentia, ut brevi totum perdant fructum; nonnunquam non ſerpere, aut minus ſerpere videbunt. Integras partes aliquando veluti expuere vitium, & ſeparationes fieri puri ab impuro, & aliquando ligulas, ut ſic dicam, vel fibras regionis morbidæ ſic inſertas, & commiſtas integris partibus obſervare licebit, ut neque gladio facile ſit ab iſtis illas abſcindere, aut ſeparare; Verùm impoſſibile eſt cuncta, quæ obſervabuntur enumerare.

XXVII.

Spectabiles autem in arboribus nodi ſunt, è quibus nova erumpunt folia, novarum gemmarum tutamen, & ornamentum, ac multis in plantis, puta in vitibus è nodis admirabiles capreoli, & potiſſimùm circum circa obrutos terra nodos novæ naſcuntur radices: ut maxima appareat in nodis plantæ vis. Mutatione, inſitione, aut etiam nodorum permiſtione omnino admirabilia, & monſtruoſa fiunt in plantis: (*b*) ut in compoſito citro aurantio pomo videre eſt. Novos nonnunquam in veteri trunco notavi nodos, è cortice in tumorem elato erumpentes. E vitis gemmula ſimilis, ut plurimùm

(a) *Sed in ambuſtis frequenter vitioſum ſeparatur ab integro; quoniam vitioſum illud uno tempore totum, & ferè æqualiter vitioſum factum eſt: ſecùs in cancro, in quo etiam protenſæ fibræ veluti radices ponunt in circumpoſitis partibus.*

(b) *Florentinorum la Bizzaria.*

Digitized by Google

mùm naſcitur matri vitis. E ſemine autem vitis, hoc eſt uvarum acinis, diſſimilis ut plurimùm naſcitur matri vitis: ſed nequaquam in omnibus plantis ſimilia his, aut ſimiliter fiunt. Cum autem plantæ, & animalia non omnino diſſimili vegetent ratione, hac occaſione placet in corporibus animalium, nonnulla notare aptiſſimè nodos appellanda. Eſt liber inſcriptus *de Anatomia vivorum* Galeno tributus, in quo traditum eſt crediđiſſe antiquos cerebrum, hepar, pulmones, & ſtomachum tanquam nodos eſſe propinquos primæ radici, ſupra quos, & circa quos deinde, & nodi alii ſecundarii naturales, ſcilicet, & utiles elevantur. Ac Auſtor *Finitionum Medicarum* ganglium definivit, nervi, ſive fibrillæ, nerveæ præter naturam *convolutionem*, ſive nodum quendam. In ſtatu optimo animalis nodos pleroſque dari omnino manifeſtum eſt: ac ſi dixerim pluribus in locis hæderæ in morem conſcendentis arborem multas fibras in animalium corporibus complicari, colligari, & nodos facere, omnino verum dixerim. Plexus ſæpe ſæpius vocant anatomici partes quaſdam in animalibus: ſuntque plexus reticulare opus vaſorum, & conſequenter fibrarum, ex quibus conſtant vaſa, multipliciter complicatorum, & ligatorum, in quibus vel nudis oculis nodos obſervare liceat, nodulis ſimiles, qui obſervantur in fibrillis foliorum arboris. Neque profecto eſt in re anatomica tam mediocriter verſatus, qui ignoret, nedum dari, verùm etiam paſſim obſervari nervorum nodos pleroſque; (maniſeſtiſſimè circa ſtomachum, quem nodum dixere antiqui) & ex nerveis fibris reticulare opus efformari: in reticulo autem nodi ſemper ſunt ſupponendi. Nòdi item ſupponendi iis in viſceribus, in quibus aliquid ſeparatur ab iis, quæ appellunt. Acini dicti in hapate nodos habent. Glandulæ omnes, etiam minimæ nodis, vel nodo conſtant vaſorum, & fibrarum. Nodis potiſſimùm novæ fiunt machinæ, quibus novi aliquid in animalibus molitur natura. Non minima parte cognovernnt hæc anteceſſores noſtri, & nodos in tumorum doctrina frequenter nominaverunt. Qui etiam cum aliqua vidiſſent veluti nova germina in animalibus materiæ multitudinem accuſaverunt, & formatricem virtutem ad ſenium uſque extremum perdurantem: verùm quot quot ego legi, neque rudem rerum iſtarum mechanicam expoſuere rationem, neque quiſquam verum ſaltem adumbrare eſt aggieſſus: inter quos M. A. Severinus etſi diſertus planè, & in dicendo ornatus. At mihi omnium minimo maximi Dei munere datum eſt, ne dum hæc, atque ſimilia concipere, verum etiam ex uno, atque ſolo filo goſſipino, vel lineo, vel laneo, vel alio diverſimodè tamen contorto, & variorum generum nodulis inſtructo varia conficere organa ad aliud, atque aliud opus magis, minus apta. Ac mihi daretur animus ex uno goſſipino hujuſmodi filo varias oſtendendi confictas machinulas, aliud, atque aliud facere perpurgare, & percolare aptas, quæ fortaſſis iis etiam, qui muſtum percolant nota ſunt.

XXVIII.

SEd non ſolum, qui natura dantur nodi præter naturam variare poſſunt in animalibus, novi inſuper oriri, novæque poſſunt machinæ pullulare, & creſcere, in quibus aliud, atque aliud fiat, & ab iis, quæ appellunt ad novam machinam aliud, atque aliud ſeparetur diverſum ab omni eo, quod in corporibus animalium reperiri ſolitum eſt. Antiquioribus, quibus jus fuit, rebus nomina imponendi, caſus datus eſt experiundi nonnunquam in his reperiri

periri ſubſtantiam melli, aut pulticulæ, aut ſebo ſimilem: quamobrem quoſdam tumores dixere mellicerides, alios atheromata, ſteatomata alios, à ſimilitudine eorum, quæ continebantur facta denominatione. Attamen præter quam quod in his multæ ſunt magnæ differentiæ, quæ alias, atque alias poſſent conſtituere tumorum inferiores ſpecies, non minus, ac ſolius pulticulæ ex: grat: ex variis farinis multæ revera extra animalium corpora obſervari poſſunt nimium differentes ſpecies, nonnunquam corpora reperiuntur in tumoribus melli, pulticulæ, aut ſebo omninò diſſimilia, ut ſunt carboni terræ, aliiſque ſimilia: atque ideo ſi à contentis ſumenda ſint diſcrimina iſtorum, ſimiliumque tumorum, neceſſum ſit concedere multò plures tribus eſſe illorum ſpecies. In his, ſimilibuſque tumoribus, ut plurimùm manifeſtò apparet corpus eſſe adnatum parti, in qua tumor factus eſt; idemque vaſorum, complicationemque habere fibrillarum tanquam radicem. Ut plurimùm tumores hujuſmodi cyſtim propriam, atque folliculum habent, & cyſtici propterea appellantur. Ut plurimùm in his ſimilibuſque ſatis non eſt ſtudio quocunque, & medicamentis quibuſcunque auferre, & abſcindere tumorem, niſi nodus, & radix ejuſdem ſimul ſolvatur, aut corrumpatur, ſive utcunque auferatur, & omninò extirpetur. Obſervatum enim ſæpè ſæpiùs eſt abſciſſum, & ſublatum tumorem aliquem ex his, iterum, atque brevi, & nonnunquam in majorem molem ſuccreviſſe; quoniam nodus intactus relictus fuerat; radix videlicet tumoris intacta relicta fuerat. Præter cyſticos varios, verrucæque non paucæ, & ii tumores, qui ab exiguo pendent pedunculo, & anguſtam habent baſim, aliique non pauci ad hoc genus tumorum, ex novo prodeuntium nodo referri poſſuut.

XXIX.

PORrò omittendus in his non eſt aeris uſus maximus. Ac quidem legimus apud antiquos arterias undique aerem accipere circumfuſum, quo calor nativus attemperetur: quæ ſententia caſtiganda aliquantulum eſt; nam ſic, ut fertur, multas eaſque graves patitur difficultates. Præterea eſt liber *de utilitate reſpirationis*, qui Galeno inſcribitur; ac, ut cenſor quidam dixit, *multa in eo vera ſunt, ſed magna ex parte Ariſtotelica.* Quo fatuitatem nonnullorum memini me non ſemel fuiſſe admiratum, qui ea, quæ ab Ariſtotele rectè de natura tradita ſunt in medicinam verentur admittere; quoniam repugnant iis, quæ in medicina docuit Galenus. In hoc libro *de utilitate reſpirationis* flammam legimus in continuo motu eſſe in modum fluvii: *& plus nutrimenti flammam habere ex aere, quàm ex quocunque alio*: quæ omnia vera ſunt. *Aerem* legimus in eodem libro *ſemper influere ad ignem; ac neceſſum eſſe plus aeris influere, quàm ſit ignis effluens, qui reparandus ex eo eſt. Quoniam non ex toto aere, ſed ex ſolis igneis partibus, quæ ſunt in aere ſit ignis, ſitque ex plurimo aere multò minor ignis.* Quæ etiam omninò vera viderentur, ſi pro igneis partibus, partes dicerent ad nutriendum ignem aptas: non enim neceſſum eſt id, quod nutrit, tale eſſe, quale eſt id quod nutritur. Et in igne quoque (ut in aliis multis) machina concipienda eſt qua ex iis, quæ ignis non ſunt, apta tamen ſunt ignem facere, fiat ignis: non minus, ac in plantis organum concipiendum eſt, quo ex iis, quæ ſemen non ſunt, fiat ſemen: ſimili ratione, ac ex ferro, quod terebra non eſt fit terebra: quæ omnia (ſi quid hoc etiam eſt) omninò conſentiunt iis, quæ ab

Ari-

Digitized by Google

Ariſtotele de materia tradita ſunt. In eodem libro legimus *fumum non fieri ex ſola aqua, ſed plurimum habere aereum, in quo diſſeminatæ ſunt aqueæ particulæ*: vel credere, quis poſſet rectiùs dictum, fumum elevatum ex aquis ſimplicioribus aquarum habere partes turgidas, quibuſdam ſubſtantiis æthereis ab aere, vel ab igne, vel ab eo, quod ignis in hoc caſu vim habet, acceptis: quibus fumus eſt aere levior, aſcenditque per aera fumus. Qui, vel elevatus ab aliis corporibus, vel aliis turgens ſubſtantiis, ut in crypta canum dicta propè Agnanum eſt aere gravior, & fertur ad decliviora: ut fumo accidit in organo, ſive machina Boylii, poſtquam aer exhauſtus eſt. Sed jam æquum eſt ſermonem contrahere, ne ad multa ferar, quæ non ſunt hujus loci. Neque tantùm ignis, aut fumus multum ſubſtantiæ ipſis congruentis ab aere accipit; verùm multis, atque multis aliis corporibus idem, aut ſimile contingere exiſtimo: quin etiam affirmo ſemper nonnulla reperiri in aere, vel alia aliis corporibus circumfuſa ſubſtantia, quorum maximus ſit in natura uſus, quorum quædam cuncta permeent ſolidiora corpora. Fluxus autem ſubſtantiarum, quas innuo, in aliis evidentior in aliis obſcurior eſt, & in quibuſdam corporibus argumento tantùm, & gravi conjectura deprehenditur. Ac ſunt, & fiunt quotidie multa partim igni diſſimilia, partim igni ſimilia, in quibus uno, vel alio modo ludit aer, vel ut rectiùs dicam, unum, vel aliud ludit eorum, quæ in aere, vel in alia, aliis corporibus circumfuſa ſubſtantia ſunt. Phoſphori, de quibus admirabilia vidimus, magnes, vitrum, & ferrum, uno, vel alio modo organizata, temperata, aut intemperata appellant, & illud ferrum, in quo novam quamdam machinam magnes impreſſit, omnia electricam vim habentia, quæcunque maximè è longinquo odorandi vim movent, campanæ quando ſonitum edunt, & alia, atque alia multa hujuſmodi ſunt: ut ſi uſum quendam nonnullarum ſubſtantiarum non admittamus in illis; ea explicare, & intelligere nequeamus, quæ in iiſdem obſervantur. Similiter inquam dicendum eſt de corporibus animalium, deque nonnullis animalium partibus, & de pleriſque, quæ in corporibus animalium de novo fiunt: videlicet, quod in nova aliqua machina conſiſtant, in qua aer, aut aliquid eorum, quæ in aere reperiuntur novo aliquo ludit modo. Ac ut paucis rem univerſam comprehendam; quæcunque, inquam, fiunt in corporibus, quibus aer, vel aqua, vel alia ſubſtantia circumfunditur, aliquo modo ab aere, vel ab aqua, vel ab alia dependent circumfuſa ſubſtantia.

XXX.

His, quæ hactenus dicta ſunt, præter alia, quibus non eſt hic locus, nonnunquam contingit ea, quæ feruntur ad partem aliquam in tranſitu vitia concipere delataque ad partes alias, alios facere morbos; nonnunquam accidit hæc eadem in tranſitu, non id accipere, quod aptum fuiſſet multis uſibus; nonnunquam accidit hæc eadem in parte affecta, aliud, atque aliud à circumfuſo aere accipere, quàm conveniat; nonnunquam accidit ex iis, quæ prætereunt non rarefieri aliquid, quod melius fuiſſet rarefactum eſſe, & pro machinæ in parte aliqua diverſitate; nonnunquam accidit ex iis, quæ prætereunt minùs, aut plus, aut aliud, atque aliud rarefieri, quam conveniat, vel expediat. Nova machina partis alicujus non ſemel fit ex iis, quæ in circulum aguntur, aliud, atque aliud diſſipari, quàm expediat.

diat, & totum corpus pleriſque utilibus privari ſubſtantiis, nonnunquam ſit aliquid minimè diſſipari, quod utiliter fuiſſet diſſipatum.

XXXI.

AC quidem mihi non ſemel in partis nova machina, quæ eryſipelas vocatur, multis argumentis clarè conjicere licuit, quicquid roboris erat in corpore fuiſſe extinctum, aut per partem illam permixtum ſubſtantiis ab aere acceptis fuiſſe evacuatum, atque diſſipatum: (a) non multo ſanè diſſimili modo, ac quicquid olei in lucerna eſt per machinam, organumque in elychnio impreſſum, quod flammam nuncupamus, diſſipatur, abſumiturque.

XXXII.

IN his ſimilibuſque aliis multis maximè periti, expertique hominis eſt noxias machinas corrumpere, alias non noxias innovare, ſive imprimere. Ut ſi apum, vel potius veſparum aculeo aliquid infuſum eſt, vel alio quovis modo nova machina facta alicubi in cute eſt, qua pars intumuit; prudentis eſt ficulneum lac, vel aliud ſimile ſuperimponere, quo nocens illa machina corrumpatur. Cum igne ambuſtum aliquid eſt in animali, novaque machina facta eſt, quo malum ſerpat ad partes integras, prudentis eſt novum, noxiumque corrumpere organum: quod plerumque factum vidi aqua, in qua vitriolum fuerat diſſolutum. Ac quidem hac eadem aqua extinctum non ſemel vidi eryſipelas. Verum nolim, quia extinctum dixi eryſipelas, aut quia aliis aliquando ob penuriam utor vocibus, quæ aliter accipi ſolent, omnia omninò me velle dicere, quis credat igni ſimilia. Nam neque ignis eſt omninò igni ſimilis; neque phoſphorus omninò phoſphoro ſimilis eſt.

XXXIII.

EX his demum facilè deducere licet ad tumores præter naturam curandos nonnumquam neceſſum eſſe vias expedire, aliena, & impedimenta ad motus auferendo, & obſtructa aperiendo; nonnunquam ampliata nimis reſtringenda ſunt, adſtricta ſunt amplianda, vitiaque quæcunque maximè per ſpecificorum inventionem ſunt corrigenda; nonnunquam cum gravis conjectura eſt ſpecifica non fore ſatis, ut in cancri initio, igne, & gladio ſi pars patiatur, malum excidendum, vel ſi malum non fuerit in initio, & pars exciſſionem non patiatur, res in longum trahenda eſt. Nodi iterum ex quibus tumores plerique germinare ſolent, ſolvendi, corrumpendique ſunt. Quod etiam dicendum ſimiliter eſt de iis novis organis, in quibus modo noxio ludit aer: videlicet, quod mutatione aliqua facta in membro, innoxia, vel etiam proficua particularum organizatio introducenda eſt. Placet autem exemplum apponere, quo conſtet ſæpe ſæpiùs facili negotio ſimilia his fieri, modò conſtet modus: qui ſi ignoretur omnia difficillima ſunt. Charta ex. grat. qua utimur guttarum olei affuſione faciliùs reſpuit aquas, & lumen tranſmittit. Vitrum aſperum non tranſmittit, aut vix tranſmittit lumen, quod per lævigatum vitrum facilè tranſmittitur. Atque his ſexcenta alia ſimilia poſſem adducere.

ÆGRI-

(a) *Non multo ſanè diſſimili modo, dictum ne quis credat omnia ſimiliter fieri.*

Digitized by Google

ÆGRITUDINUM SPECIMINA QUÆDAM.

ÆGritudines dicimus corporis conſtitutiones, quibus, vel moleſta aliqua naſcitur ſenſatio, vel ad aliquod opus præter ſolitum inepti ſumus, vel forte, ſi placet hoc addere, deformes ſimus. Conſtitutiones autem corporis appellamus organizationes, & conſtructiones quaſcunque, machinamenta, ſive machinationes quaſcunque partium corporis, paſſioneſque earumdem.

Omnium autem poſſibilium corporis conſtitutionum, in quibus morbi conſiſtunt, quædam ſunt in conceptione, quæ ſaltem temporis progreſſu abſque ulla extrinſeca cauſa, vel moleſtas excitant ſenſationes, vel ad aliquod opus hominem ineptum faciunt: quas omnes enumerare non poſſumus: Verum conſequuntur ea, quæ in homine primis maximè conceptionis diebus fiunt.

Ex his ea eſt ab ipſa conceptione corporis conſtitutio, ex qua fames naſcitur. Eſtque fames moleſtarum ſenſationum una, quam malè nonnulli definiunt, quod ſit calidi, & ſicci appetitus. Fames non eſt appetitus, ſed ex fame ſæpe ſæpiùs fit cibi appetitus: remedii ſcilicet appetitus. Id enim, quo fames fit, cibo commixtum ſæpe ſæpius deſinit eſſe moleſtum: ac proinde cibus eſt remedium illius moleſtæ ſenſationis, quæ fames nuncupatur. Puer etenim adhuc in Utero, vel ora diſtorquens propter famis moleſtiam, vel caſu aliquo adaperto ore aliquid accipiens ab his humoribus, in quibus natat, expertus ſibi ceſſare famem; poſtea tum in Utero, tum excluſus, ſi unquam famem patitur, recordatur remedium, labia ſcilicet, & linguam ad aliquid deglutiendum movere. Quo cum fuerit etiam delectatus, fortè non ſolum in fame, ſed in aliis quoque moleſtiis hoc ſibi quærit oblectamentum, tanquàm malorum ſuorum medicinam. Fieri tamen poteſt, quod aliquando famis moleſtiam cibi delectatio præcedat. Hinc eſt, quod pueri vix editi mammas norunt ſugere, & facilè ſi aliqua parte doleant ſuctu quærant levamen aliquod. Et his quidem ſimilia de moleſta illa ſenſatione, quæ ſitis appellatur, dicenda videntur.

Verùm fames, & ſitis, quæ tamen modum non excedant, ut etiam moleſtæ ſenſationes, quæ fiunt ab urinis veſicam replentibus, vel ab excrementis ultimum inteſtinum moleſtantibus, niſi omnem vitam morbum appellare velimus, nequaquam dicendæ ſunt dependere à morbo aliquo, ſive corporis ægritudine. Siquidem illæ ſumpto cibo, & potu, vel egeſtis iis, quæ infenſa erant, ſtatim, & facilè deſinunt: præterea iis monemur, quibus corporis neceſſitatibus ſervire debeamus, ut utiles potiùs, quàm inutiles hæ ſenſationes, licèt moleſtæ appellari debeant.

Simili ratione de pleriſque aliis moleſtis ſenſationibus affirmandum eſt, quod non ſint à morbo, qualiſcunque ſit corporis conſtitutio, ex qua illæ ortum ducunt: ut ſunt iracundiæ, mœroreſque minus graves, & laſſitudines, & ab exercitiis defatigationes modum non excedentes; quibus monemur,

nemur, quod conquieſcere ab animi affectu, vel ceſſare debeamus ab opere.

Sed aliæ fiunt homini moleſtæ ſenſationes, quarum cauſæ latent, ſimiliter in conceptione, ſive in ipſis reperiuntur conceptionis principiis; quæ tamen à morbo eſſe creduntur, & ea corporis conſtitutio, ex qua illæ dependent, morbus, ſive ægritudo nuncupatur: inter quas dolor eſt, qui abſque ulla extrinſeca cauſa, aut in vita errore pueris fit circa ſeptimum menſem à dentium eruptione, & circa ſeptimum annum, quo tempore decidere ſolent veteres dentes, & alii prodeunt.

Eſt autem apud non nullos medicos dentium eruptio morbus: & profectò illa ſæpiſſime graviter affliguntur pueri, convelluntur, & non rarò pereunt: quæ mala graviora eſſe conſuevere ſeptimo menſe; nam ſeptimo anno tum firmioribus pueris, tum aliis decidentibus, aliis prodeuntibus minori cum moleſtia hæc dentium renovatio abſolvitur: præterea hoc in negotio aliquid eſt aſſuetum jam eſſe hominem cibos ſolidiores dentibus, & gingivis conterere, & fortè ſi puelluli ante ſeptimum menſem durum quidquam in ore frequenter detineant, quo gingivas affricent, facilior illis, ac minus diſcriminoſa erit dentium eruptio.

Non diſſimili ratione à nativitate, & ſæpiſſime à conceptione multæ eſſe poſſunt corporis conſtitutiones, quibus ad aliquod opus inepti ſumus: non inquam ad volatum, nam cum de homine loquamur, & homines omnes aptam corporis conſtitutionem ad volatum non fuerint ſortiti; ſi qui ſimiliter naſcantur ad volandum minimè apti, non dicuntur morbo aliquo laborare. Sed ſi quis ea non poſſit, quæ ab aliis hominibus peraguntur; malam habet corporis conſtitutionem, quæ ægritudo nuncupari debet: ut ſi quis naſcatur cui alvus, vel veſica, aut quid aliud ſimile ſint imperforata, quæ aliquando poſſint, vel non poſſint Chirurgi manu, aut aliter adaperiri, & non rarò brevi tempore vix natis pereundum ſit: vel ſi quis ineptus naſcatur ad motum progreſſivum: vel ad videndum: vel ad audiendum: vel ad aliud quid ſimile tum ex iis, quæ manifeſtò in ſanis fieri videntur, tum ex iis, quæ fiunt quidem in ſanis, ſed non manifeſto fiunt: qualis eſt motus nonnullarum fibrarum in cerebro, quo ex iis, quæ aut manui, aut pedibus applicantur, multa percipiuntur, & id, quod inſpirato aere præter compreſſionem vaſorum, quibus continetur, fit in ſanguine, quod quidem non eſt ſatis manifeſtum. Sic alia multa certo fiunt in ſanis, quæ tamen manifeſta non ſunt, & naſci poſſunt homines cum omnimoda, vel cum aliqua impotentia ad hæc, atque ſimilia, & proindè ægrotantes dici merentur.

Cæterum Corporis conſtitutiones, ſive à nativitate, ſive à conceptione illæ fuerint, vitæ decurſu infinitis plane rationibus diverſimode mutari, & nunc commodiores, nunc minus commodæ, & meliores, & pejores fieri poſſunt. Hinc moleſtiæ quædam ſæpe ceſſant, & ſæpe quæ prius non erant moleſtiæ adveniunt. Nonnunquam illud idem poteſt homo, quod prius efficere nequiverat: & frequentiſſimè impotens fit ad illud idem, quod priuſquam corporis conſtitutio mutaretur, tum facile, tum valide peragebat.

Primùm ex his, quæ dicta ſunt, non rarò præſtantur conſuetudine, qua ipſi etiam dolores fieri conſuevere mitiores. Conſuetudine fragoſus præruptarum aquarum curſus, & rotarum ſtrepitus, & campanarum tinnimenta deſinunt eſſe moleſta. Conſuetudine fortaſſis motus cordis, & arteriarum,

motus

motus pectoris, & pulmonis in reſpiratione moleſtus non eſt: qui tamen levi mutatione in corporis conſtitutione moleſtiſſimus fieri poteſt: ut in aneuriſmate, in temporibus, ut dicitur, in paronychia, in qua tenuis arteriolæ motus torquet hominem; hominem, qui à valido, perennique cordis motu nullam patitur moleſtiam? Et quidem hæc ipſa ſi non accidant per intervalla, progreſſu temporis propter conſuetudinem moleſta ſenſui minime ſunt: & rectè à nonnullis affirmatur, quod malum ſæpe conſuetudinis beneficio vertatur in naturam, & quandoque non expediat illum curare.

At ſurdus à nativitate, & qui cum non poſſet propter ſurditatem hominum ſermones imitari, mutus quoque dicebatur, mutata corporis conſtitutione audiens fieri poteſt, & loquax. Et qui cœcus erat aliquando mutata imprefecti oculi conſtitutione fieri poteſt videns. Et qui proxima quidem videbat, ſed remotiora minime intuebatur, mutata itidem oculi conſtitutione non rarò longe remota conſpicit, proximiora non diſtinguit.

Sed ex his, atque ſimilibus quædam rarò contingunt, & tunc forte fiunt, cum mala corporis conſtitutio, propter quam aliquis aut non audit, aut non videt, non concipit prolem, aut ad aliud impotens eſt, non differt multum à recta, qua hæc fieri poſſunt, ac ſenſu differentia hæc, qua ponitur, vel non ponitur effectus, percipi nequit.

Porrò alia ſanè à nativitate eſſe poteſt homini alicui partium conſtitutio, quam ſit cæteris hominibus: aut etiam ſi eadem ſimiliſque fuerit in nativitate; multas poſteà ſuſcipere poteſt mutationes, quibus homo potens fit ad pleraque eorum, quæ ab aliis hominibus fieri nequeunt, & multa ſentiat, quæ ab aliis hominibus minime ſentiuntur.

Omittam hic funambulos, & ſomnambulos, & eos, qui dormientes pugnare, & vincere, remis inſiſtere, in præcipiti ambulare, terram fodere, incitato ſatis equo vehi poſſunt, & alia multa faciunt, quæ fieri à ceteris hominibus per ſomnum nequeunt. Omittam muſicæ peritos, qui in cantu multa exaudiunt, quæ alios fugiunt. Omittam homines, & fœminas præcipue, quæ odores percipiunt ex rebus maximè remotis. Et de illis etiam ſermonem non habebo, qui roſæ olfactu animo linquebantur. Neque de illis loquar, qui cum non eſſent prius ſatis robuſti, poſtea mutata corporis conſtitutione vires habuere, quibus tres, quatuorve homines viribus ſuis ſimul ſumptis eſſent impares. Et Romanam non adducam fœminam, quæ admirandos docta erat ventre ciere motus, quibus medici nonnulli crediderunt monſtroſum quidquam illam utero geſtare. Verum enim vero non præteribo, quod ſicuti mures moventur ab his, quæ fiunt in ruitura domo, quæ non raro ſenſus hominum communiter effugiunt, ſed non effugiunt murium ſenſus domum propterea deſerentium; ita dari poſſit in homine aliquo ea corporis conſtitutio, quæ ab his iiſdem, atque ſimilibus moveatur, & poſſit poſtea homo iſte domus ruinam prævidere, aut quid aliud ſimile. Sicuti quædam animalia ſenſus habent, qui moventur ab iis, quæ in terræ viſceribus, aut etiam, & in aere fiunt, dum terræmotus imminent, moventur ab iis, quæ in aere contingunt, quando pluviæ parantur, quæ ut plurimum hominum ſenſus effugiunt, & eludunt; ita inquam in aliquo homine dari poteſt corporis conſtitutio ſenſum habens, qui ab his, ſimilibuſque moveatur, & poſſit hic homo terræmotus, & pluvias pronunciare, tempeſta-

teſque futuras. Homines reperti, qui multa videbant in tenebris, quæ aliis hominibus occulta prorſus erant: multa hi monere, multa recognoſcere poterant, quæ ab aliis, qui nihil circumſpiciebant in tenebris, prorſus ignorarentur. Canes, qui feras inſectantur, inſectantur & aves, ſenſus habent, qui moventur ab effluviis promanantibus à corpore, ſive feræ, ſive avis, quibus motus canis cognoſcit, quo in ceſpite coturnix, quam non videt, lateat; cognoſcit, quas vias teneat fera, quam oculis non conſpicit. Moventur canes ad domini, quem non vident, cujus vocem non audiunt, adventum. Corpora ſcilicet prodeunt ab hominum corporibus, quæ non movent ipſorummet hominum ſenſus; ſed non latent canum ſenſus, qui ab illis effluviis moti, de domini adventu monentur. Ea ſcilicet eſſe poteſt in homine corporis conſtitutio, ſive à nativitate, ſive poſtmodum acquiſita, quæ ſenſus habeat, qui moveantur ab iis, à quibus moventur canum ſenſus; & proptereà multa tum cognoſcere, tum verò prædicere, & pronunciare poſſit homo aliquis, quæ cæteris hominibus ſint omninò abſcondita: Et hæc fiunt non minus, ac magnete quidem non movetur aurum, movetur tamen ferrum; ità è quibuſdam effluviis movetur canum ſenſus, non autem hominis. Vel movetur unius, non movetur alterius hominis ſenſus. Intelligimus autem hæc omnia ſimilia eſſe iis, quæ dici poſſunt de conjecturis peritorum ſive nautarum, ſive agricolarum, qui ex quibuſdam naturalibus ſignis multa rectè præcognoſcunt.

An poterit homo aliquis non ſolum diſponi per morbos, verum etiam cogi, tum ad mordendum, tum ad ejulandum, tum ad latrandum veluti canis, & ab iis, ſimilibuſque in quacunque corporis conſtitutione nunquam naturaliter moveri poterit, à quibus canum ſenſus moventur? An fortè ſi hominum memoria recolatur, exempla deficerent, quibus hæc probentur? Nicolaus, ſive Colapiſcis deſcendens ad maris profundum quædam obſervabat, quibus futuras tempeſtates prædicebat. Profectò ſic ſe res habet, & hæc, quæ dicta ſunt, rarò quidem obſervata in homine; ſed cum aliquando fuerint obſervata, vulgus credidit cæterorum hominum, eos, qui aliquid percipere, & aliquid prædicere potuerint, quod ipſi neque percipere, neque prædicere poſſent, oculos enim non habebant ad hæc, vel cum ſuperis, vel cum cacodæmone commercia habuiſſe. At prudentiſſimi viri benè norunt, quod vera dixerim; nam ex multis, quæ tanquam divinitus circumferuntur pauca nimis admittunt, quæ ſcilicet revera vires ſuperent humanæ naturæ.

Coſtitutio autem corporis, cujus ſenſus moveatur ab iis, quæ non movent cæterorum hominum ſenſus nunquam ex hoc ægritudo appellari debent; ſenſus enim in iis perficitur potius, quam lædatur, & ea cum ſic ſentiuntur, non ſunt ad hominis deceptionem ordinata. Propter alias tamen rationes aliquando poſſunt hæ, ſimileſve conſtitutiones rectè dici morbi: Si videlicet ex una parte potentiorem, ex alia vero impotentiorem hominem reddant ad aliquod opus, vel aliqua propter illas moleſta nobis ſenſatio fiat.

At quædam ſunt corporis conſtitutiones, in quibus multa ſentiuntur, quæ ad hominis deceptionem ſunt ordinata; atque ideò ægritudines dici merentur. Excipiam nunc eos, qui quaſi volentes decipiuntur ab his, quæ ſentiunt, ut ſunt, qui talia credunt eſſe in Iride, qualia vident oculis, &

qui

qui aliquid dolori ſimile, quem ſentiunt, reperiri affirmant in gladio, quo dolor excitatur in ſenſu. Hi quidem non pauci ſunt, & decipiuntur, quia decipi volunt, nec facile animadvertuntur. Cumque quampIurimos ſocios habeant, qui ſimiliter quaſi volentes decipiantur, alter alterum non ſolum excuſat, verum etiam acriter defendit, ridente interim Democrito, & eorum deceptiones illudente. Eos intelligo, qui nunquam deceptionum ſuarum merentur excuſationem, & ſenſationes quaſdam habent conſpicuas, & vehementes, quibus facile prudentes etiam, & fortes viri decipiantur. Et ea, quæ ſic ſentiuntur, licèt ſenſus, qui non judicat de rebus, nunquam decipiatur, ad deceptionem ordinata appellare placuit.

Alius viſionibus ad deceptionem ordinatis inquit.

Teneo Novercam, ſequere, da panas mihi.
Jugoque preſſum libera turpi Jovem.
Sed ante matrem parvulum hoc monſtrum auferam.

Dilectiſſimæ Uxoris hic clava perfregit oſſa, pupillas oculorum ſuorum perdidit natos. Alius tecta, ſegeteſque igne corrumpit. Alius etiam ſibi ipſi mortem conſciſcit. Hi ſic decipiuntur, ut impoſſibile, aut ſanè difficillimum ſit non decipi: & condonandæ propterea ipſis ſunt deceptiones, etiam graviſſimæ: & licèt in alios, ac nonnunquam crudeles in ſemetipſos manus inferant, humaniter ſunt habendi; nam in his moraliter non peccant, cum recto rationis uſu careant.

Quis nomen unquam ſceleris errori dedit?

Ac licèt.

Sæpe error ingens ſceleris obtineat locum.

Hi tamen sìc errant, ut impoſſibile, aut ſaltem difficillimum ſit eos non errare.

Non inquam totius oculi, ſed humoris tantum cryſtallini mutetur conſtitutio, cujus figura non unica ſimplicique terminetur ſuperficie, ſive ſphærica, ſive elliptica, ſive alia, qualis homini, eſſe conſuevit; ſed multiplex ſit hæc cryſtallini humoris ſuperficies, hoc eſt ex pluribus componatur ſuperficiebus; jam homini, quod ſimplex eſt, videbitur multiplex. Si unus adſit armatus miles, non quidem unum videbit, videbit cohortem, videbit fortè benè inſtructum, & firmum exercitum?

Illi, cujus humor cryſtallinus unius oculi haud ritè reſpondeat alteri, etiam ſi utriuſque figura non ſit pluribus terminata ſuperficiebus, quod unicum eſt, videbitur duplex. Ejuſdem humoris figura mutetur in cylindrum; Homo homini videbitur chimera, & pro formoſa furiarum averni aliquam videre poterit homo, tetram, horribilem, tremendam, & nuſquam exiſtentem furiam.

Ac nuper accepimus fœminam quandam lac puero præbentem, olim Epilepſia tentatam his diebus aliquid moleſtum ſentire in crure, & femore ſiniſtro, & aliquando aliquid percipere à ventriculo aſcendens in caput; quod ubi fit labia ex ſiniſtra parte involuntariè tremant, ac palpitant; poſtea ſpeculum ſibi videtur videre mulier hæc ante oculos, in quo ſemet ipſam, & alia multa variorum, & ipſo afflictionis tempore mutabilium colorum, ac mirabiliter nutantia intuetur.

Vox hominis videri poteſt leonis rugitus, non minùs ac pictura ex

uno

uno loco ſpectata videri poteſt numinis effigies, ex alio vero cornuti, ut pingitur demonis imago videri poteſt.

Sic in omni genere, inſtrumentorum ſenſus mutata partium conſtitutione alia, atque alia ſentiunt diſſimilia iis, quæ à cæteris ex ejuſdem objecti præſentia communiter ſentiuntur: ut nonnunquam pro amico, & pro filio deceptus aliquis inimicum ſibi necem, vel parantem, vel minitantem, & inſidias molientem accipere poſſit; & è converſo in inimicum accipiat animum, mentemque benignam; aut alitèr infinitis planè modis decipiatur.

Enim verò ſupponendum eſt, omni, aut ferè omni animi affectione, omni, aut ferè omni perceptione, in quacunque ſenſatione corporeum aliquid in nobis moveri. Nam ſi nihil prorſus moveatur in corpore, ex corpore, ſumus ut prius; & nulla fit rerum memoria, nulla fit perceptio, nulla fit ſenſatio. Quod ſi ejus, quod movetur mutata ſit partium conſtitutio; non quidem ab eadem cauſa eodem modo movebitur, ſed aliter; atque aliter: Unde alia, atque alia erit animi effectio, ſive perceptio, atque ſenſatio. Hinc fit quod ea, quæ huic diſſona ſunt, alicui, vel ipſi eidem mutato tamen poſſint eſſe conſona: non minus ac quod huic incommenſurabili eſt, alteri poteſt eſſe, commenſurabile. Etenim quodcunque ad aliquod poſſibile, quamcunque datam habet proportionem.

Et illud quoque in his verum eſt, ea, quæ moventur ab aliqua cauſa, quæ homini dicatur extrinſeca, ſimiliter moveri poſſe ab aliqua cauſa, quæ inſit homini, & ipſi dicatur intrinſeca: ut proinde neceſſum ſit, ſimiles omnino fieri animi affectiones, ſimileſque ſenſationes: veluti manus, & digitorum inflexio ſimilis profectò eſt, vel ſi quis alius manum, vel digitos mihi inflectat, vel ego met id præſtem; & differunt quidem cauſæ, ſed motus in his ſimilis, eſt motui.

Igitur cum lætari, tum contriſtari poſſunt homines nulla ad id moti extrinſeca cauſa: tum pſallere, & immodico riſu ſolvi poſſunt; tum furere, & præcipites ſe ab alto dejicere. Sed cum hi proprio nomine à pleriſque melancholici, & atrabilarii nuncupentur non video cur illi proprio careant nomine, & non humore aliquo gaudifico laborare dicantur? Ea inquam, quæ moventur, cum juſtam habemus ſive riſus, ſive gaudii cauſam; moveri etiam poſſunt ſine ulla extrinſeca, & ſine ulla juſta cauſa; ut ſimiliter, & rideant, & gaudeant homines: atque ex eo neque juſti, neque injuſti, neque modeſti, neque immodeſti dici debeant.

Diaphragmatis fibræ, ut etiam, & plerorumque aliorum magis, minuſve convelli poſſunt ea ratione, qua convelluntur in riſu tum arbitrio hominis, tum ſine arbitrio; & utcunque ſic convellantur riſus conſpicuus fit. Accidit autem ſimiliter convelli has fibras in vulneribus diaphragmatis; & ſimiliter, qui ſic vulnerati ſunt ſine eorum arbitrio ridere obſervantur; qui ſæpe, & rident, & dolent ab vulnere. Accidit propter alias cauſas muſculos, & fibras muſculorum, quæ convelluntur in riſu, ſimiliter moveri, & convelli, quod fœminis frequens nimis eſt; & ſimiliter fœminæ iſtæ etiam nolentes rident.

Reſpirationis item, & motus cordis contractiones, lacrymarum expreſſio, contractis fibris glandularum, quæ circa oculos ſunt, & quæcunque

que alia moventur, aut mutantur dum juſtas cauſas habemus ſive luctus,ſive mœſtitiæ; ſimiliter contrahi, & exprimi, moveri, & mutari poſſunt ab aliis cauſis, quas quoniam arbitrium auferunt, nequaquam juſtas appellamus: & ſimiles erunt tum reſpirationis, tum motus cordis contractiones; ſimiliter, & hi quoque lacrymas effundent, & lugebunt, & mœſti erunt.

Hæc tamen, etſi aliquando fiant ſine ullo arbitrio, & invito prorsùs homine,frequentius tamen contingit eſſe à quibuſdam levioribus cauſis: quæ quidem non auferant arbitrium; ſed facilè illud determinent ad hæc, & facilè eos homines moveant ſive ad riſum, ſive ad luctum; quorum corporis conſtitutio ſive ad riſum, ſive ad luctum apta nimis, & accommodata eſt: ut qui membra habent apta nimis ad aliquod opus, facilè à quibuslibet levioribus cauſis ad illud idem perficiendum determinantur, & per quietem quoque illud potius, quam aliud ſomniant. Quod tum natura, tum arte, & induſtria non rarò conſequuntur homines, qui arte quadam gaudere, & ridere, poſſunt lacrymari, & mœſtos eſſe. Quod de Juſtiniano Imperatore retulit Procopius in arcana hiſtoria, non lætitia, vel dolore illi opus ad lacrymas arte jam paratas pro opportunitate, & occaſione rei præſentis. Ac fertur eſſe fœminas apud gentes quaſdam, quæ hac potiſſimum vivunt arte lugendi, flendi, & luctum, atque mœſtitiam exercendi: verum his quæſtus juſta dici poteſt luctus, & queſtus cauſa.

Sed ea perſequar, quæ magis ad rem faciunt noſtram. Hominum aures extrinſeco ſæpè opus habent tintinnabulo, ut excitentur; quibuſdam verò ſatis eſt tenuis fibrillæ circa aures vibratio, qua ſimiliter ſenſus afficiatur, ac ſi tinnitu campanarum commoto circum aere percutiantur auditus organa. Aquarum fervores, ac ebullitiones manifeſtiſſimè exoriuntur interclufo tantùm aere inter auditus inſtrumenta, & quodcunque aliud, quo incluſus aer compreſſus, & arteriarum motu leniter percuſſus excitat ferventium, & ebullientium aquarum minime exiſtentium auditionem. Ex quo multæ deceptiones, creduntur enim eſſe quæ non ſunt, & quædam ad vires referuntur ſupra naturam. Quæve de metallorum, & campanarum tinnimento, de aquarum fervoribus, deque aliis quam plurimis dici poſſent; ſimiliter dicenda videntur de hominum, de ferarum vocibus, deque omni, quod ad auditum relationem habet. Quippè non exiſtentium, & mortuorum etiam voces; ferarum ululatus, & dulces non exiſtentium avicularum vocum modulationes exaudiri poſſunt: ſcilicet ſimiles fiunt auditiones ſi auris ex quacunque cauſa, ſive extrinſeca, ſive intrinſeca ſimiliter afficiatur, ac afficeretur ſi quidquam ex his præſens eſſet. Haud ſemper opus eſt igne, ut calor percipiatur: ſed pleraque ſunt tum extrinſeca, tum intrinſeca homini, quibus ſimilis ſenſatio fiat. Præter vocem hominis ore emiſſam multa ſunt tùm extrinſeca, tum intrinſeca, quibus auditio fiat humanæ vocis. Nec Didoni furias concipienti Sichæo opus eſt, ut Sichæi vox exaudiatur, ipſa ſecum habebat Dido:

Quo exaudiri voces, & verba vocantis:
Viſa viri.

Viſa viri: an hæc fortè videbatur tantum audire, ſed non audiebat; & plerique, quos diximus, videntur ſibi videre, ſed non vident?

O ima-

O imaginativa, che ne rube,
Talvolta sì di fuor c'huom non s'accorge,
Perche d'intorno ſuonin mille tube.
Chi muove te ſe 'l ſenſo non ti porge?

An utrumque fieri poſſe exiſtimem? An fortè verum ſit, quod nonnulli inquiunt; mens audit, mens videt, mens loquitur? Hic certè non eſt aptus huic tantæ digreſſioni locus! Ac ſatis mihi nunc viſum eſt ſuperiùs innuiſſe ab iis, quæ moventur in cerebro non minus moveri, & affici poſſe extima ſenſus organa; ac eadem moveri, & affici ſoleant ab extrinſecis cauſis, quibus poſtea cerebrum afficiatur: & ſæpè eſſe hæc veluti potentias duas extremitatibus, aut baculi, aut funis applicatas, quarum ſi una moveatur per intermedium baculum afficitur altera in altero extremo, quod ſi iſta moveatur, ad hujus motum per intermedium baculum, & altera quoque afficitur, ſimileſque ſæpiſſimè eſſe affectiones. Nec ideò exiſtimo decipi hominem, quia videt, aut audit, vel, quia videtur videre, vel videtur audire; verùm, quia aliquid ex his, quæ ſentiuntur, aut ſentiri videntur, ipſe decernit, aliquid inde deducit, quod veritati non ſit conſonum: ut ſi judicet, adeſſe ea omnia, quæ videt, aut audit, vel ſemper extrinſecùs eſſe omnia, qualia videntur, vel qualia audiuntur, vel judicet viſiones, & auditiones, & apparitiones quaſcunque ipſi fieri ex cauſis, quæ nullæ ſint, & ab iis, quæ revera non adſint, putans eſſe, quæ non ſint, vel etiam ſi adeſſent, neque tamen apparitionum illarum cauſæ eſſent: veris ſcilicet ignoratis cauſis.

Erat quidam, cui crus graviter læſum fuerat ab ictu, & dolorum propterea cruciabatur acerbitate; pharmacis ſopito, & dormienti jam, Medici ut vitæ conſulerent, ulneratum reſecarunt crus; experrectus poſtea ægrotus de pedis maximè conqueſtus eſt dolore, & Medicos rogavit, ut extremè dolenti pedi, & pedis digitis ſuccurrere dignarentur.

An hic Medicos, & adſtantes ludificabatur, & cum revera non doleret, de dolore conquerebatur? Ridicula hæc ſunt, dolebat enim, & maximè. Sed quæ fuit ipſius deceptio? Digitis, & pede, quæ non aderant, dolere exiſtimabat. Multa inquam reverà ſentiuntur, & is, qui ſentit, non ideò decipitur, quia ſentit; verùm, quia ineptè aliquid judicando concludit, aut deducit ab iis, quæ ſentiuntur.

Non rarò autem facile corrigitur animus, & deceptiones, ac judicii errores tolluntur; ſi modus adſit, quo ad verum aliquod cognitum falſæ opiniones referantur, & via non deſit, qua res meliùs notentur. Ut hic idem, qui cum reliquum integrum crus tum manibus ipſe ſuis tangere, tum oculis perſpicere poſſet, ademptum verò, & reſectum neque tangere, neque cernere poſſet; majorem ſibi fecit ex manibus, & ex oculis, quàm ex dolore fidem, & credidit hæc, quæ prius ſibi dolere exiſtimabat, nunquam in poſterum dolitura: adempta enim, & ſepulta erant. Et is, qui per morbos tempeſtates in Cœlo audit, & deciduas pluvias, ſi nihil his ſimile aliis ſenſibus obſervet in dio, neque pileum, neque veſtes, neque calceamenta ſentiat ſibi humeſcere aquis; jam corrigi, & tempeſtatis, & pluviæ opinionem, quam habebat exiſtimare poſſet falſam.

Is etiam, qui inter extrema contortorum digitorum globulum leniter affricans, duplices credit, ſe tangere globulos; corrigitur, vel reſtitutis digitis

Digitized by Google

digitis in naturalem ſitum, vel ſi ſanis oculis obſervet unicum, non duplices ſe tangere globulos: ſed ſi oculo etiam malè conſtito id, quod ſimplex eſt, videatur duplum; neque ulla reliqua ſit via, qua verum in his notari poſſit, obſtinatè aliquando jurabit homo inſipiens ſe duplicem tangere, ſe duplicem videre globulum; obteſtabiturque ſuperos, & hominum implorabit fidem, & inſanus eos, qui ſecum non ſentiunt exiſtimabit, vel inſanos, vel infideles.

At non ſemel expedit deceptiones deceptionibus auferre, & in catinum, in quem evomunt inſani homines, callidè angues dejicere, ut illi curentur, qui angues credebant habere in ventre: operæ pretium fuit incendio parato rogare, ut urinarum flumine aliquo ignis extingueretur; qua deceptione curatus eſt is, qui telluris pietate motus urinas non emittebat, nè humorum diluvio tellus obrueretur. Si quis credit vitrea ſibi eſſe membra, & immotus permanet, ſibique cavet nimium nè diffringatur, verbere decipiendus, & plectendus eſt item: nam videns poſtea nequaquam ſibi fuſſe diſſiluiſſe membra, non exiſtimabit ex vitro ſibi eſſe compacta. Sed non eſt inſanientium ſtultitia minor inſania eorum, qui omnes, qui inſaniunt loris malè habent, alii enim ſunt vinciendi, alii in flumen dejiciendi, alii muſica, alii divitiis capiendi, alii aliter ſunt habendi.

Et equidem ſæpiſſime propter adſtantium inſcitiam, & imprudentiam, & non ſemel propter ſcelus, qui non inſaniunt, aut vix inſaniunt, quàm maximè inſanire coguntur.

Non pauci tamen ingenioſi nimis ſunt in ſuis deceptionibus: ut neque admonitionibus, neque aliis deceptionibus revocari patiantur, & vix una ſuperſit illis ſalutis ſpes, conſtitutionis ſcilicet partium corporis mutatio: qua aliud, atque aliud ſentiant diverſum ab eo, quo inſaniunt.

Quod ſi aliquando conſequantur, certò certius ſanabuntur. Mulier quædam ſæpe valetudinaria, & hypochondriaca puerum peperit: poſtmodum credidit, alterum in utero puerum ſe geſtare. Venter enim tenſus erat, & durus haud diſſimiliter, ac cum revera utero plena fuerat, & quid rotundum, & durum figura infantis capiti ſimile, & multa alia percipiebat, quæ ſibi de puero fidem facerent. Cum hac animi ſui ſententia vixit quatuordecim menſes: tandem fato ceſſit. Diſſecto cadavere repertum eſt hepar tumidum, atque durum uſque ad ſiniſtrum latus excreviſſe. Lien erat etiam immanis magnitudinis ad ilium rotundus, & parte quadam hepatis lobo coalitus. His quidem decipiebatur mulier: Et hæc viſcera reſtituenda fuerant; mutata enim in melius hepatis, & lienis conſtitutione; ſublato tumore, & duritie viſcerum, rectiùs de ſemetipſa exiſtimaſſet, & à multis morbis vindicata fuiſſet.

Alius graphicè locum deſignabat in ventre, ubi viventem ranam ſe habere affirmabat, cujus vocem aliquando ſentiret, quamve in aquis, ſi quas potaſſet latere, & allio debilitari, & conquieſcere, & in vomendi conatu ad gulam ferè aſcendere perciperet! Rationes addebat phyſicas, quibus à medicis quoque fidem extorquebat. Ajebat enim id facilè ſibi contingere potuiſſe potu aquarum, in quibus ranarum ſperma fuerit permiſtum: & vomitu ſe aliquid ſpermati ranarum ſimillimum ejeciſſe dicebat. Poſt duos annos mortuo homine tabe confecto, pro rana repertus eſt ſcirrhus varicibus inſignitus pyloro adnatus, quam regionem vivens oſtendebat, cum de hoſpite rana

philoſophabatur. Quæ pylori conſtitutio ſi natura, vel medica ope ſublata fuiſſet, fortè non deſiiſſet homo credere ſe ranam habuiſſe, ſed certo deſiiſſet in poſterum affirmare, ſe ranam alere, nec fuiſſet tabe extinctus.

Sic alia, atque alia timent ægrotantes, & ob alias corporis conſtitutiones, eorum animus facile ex quacunque occaſione ſive vitii, ſive concepti objecti determinatur ad ea, quæ dicuntur præter rationem: Et nunc mœrent; nunc ad iram concitantur, nunc in deſperationes conjiciuntur, nunc vanas fovent ſpes, nunc anxietates, & difficultates pleraſque percipiunt; qui niſi aliquid ſuperſit, quo de erroribus admoneantur non curantur, niſi mutata corporis, aut alicujus particulæ conſtitutione, propter quam illa, aut neceſſario, aut facile quidem, & ex leviſſima occaſione fiunt.

Conſtitutiones autem corporis, & partium ejuſdem conſiderandæ ſunt, vel in fluidis ſubſtantiis, vel in ſolidioribus, & nonnunquam in his omnibus, ſed potiſſimum in ſolidis, quæ ſi omnino integræ ſint, haud quidem diu perdurabunt vitia fluidarum ſubſtantiarum. Fluidas ſubſtantias appello non modo ſanguinem, bilem, lympham, cæteroſque humores corporis, verùm etiam eas, quæ ſenſus, & omnem humanorum oculorum aciem effugiunt. Pro quibus argumenta quidem non deſunt, quod dentur, & quod tum ſolidis particulis, per quas fluunt, tum homoribus permiſtæ reperiantur, ſed quales ſint mente tantum, & ad eorum, quæ ſenſibus ſubjciuntur ſimilitudinem, concipere poſſumus. Atque ideò licet, & ipſæ revera corpora ſint, & omnes ſuſcipere poſſint corporum affectiones, ſpiritus tamen, & ſpirituoſæ ſubſtantiæ à pleriſque dicuntur. Omne enim, quod ſenſus latet ſpiritus ipſis appellatur, ſed his nominibus corpora intelligunt tenuia, & oculorum aciem effugientia, ut nos etiam intelligimus. Sunt tamen, qui ſpiritus quoſdam admittunt omnino incorporeos non ſolum in ſanguine, ſed etiam in lapide, à quibus multa fiant in corporibus, quos nunc non placet ſerio refellere, illorum tamen ſententiam omnino improbamus.

Spirituum autem non minus, ac ſanguinis, & aliorum corporum, non eſt ſemper uniuſmodi natura, & propterea non ſunt ſemper æque apti ad quodcunque naturæ opus, etſi niſi etiam peccent ſolidiora corpora non diu exiſtimem, illos in vitio durare, fluunt enim. Aliquando particulas aſperiores, aliquando læviores, & hujus, vel alterius figuræ magis, minuſvè accomodatæ ad functiones habent, nonnunquam concitatiorem motum habent, & multa movent ſine hominis arbitrio; nonnunquam torpent, & ignavi ſunt, & homo ad pleraque ſit ineptus. Non rarò vias reperiunt magis patulas, quàm conveniat, vel eas ſibi parant, vel ampliores reddunt, ut majori, cum impetu aliquo ferantur, & non raro vel deficiunt, vel permeare nequeunt pororum, & meatuum anguſtias, & alicubi ipſorum fit indigentia, atque defectus, & infinitis plane aliis modis ipſorum conſtitutio alterari, & mutari poteſt.

Spiritibus, filamenta, ex quibus conſtant nervi, & fibræ corporis ſæpè contrahuntur, aut diverſimode convelluntur, & aliud, atque aliud fit præter eorum conſuetudinem, quæ in ſanitate fieri ſolent: ut ſunt difficultates in organis reſpirationis, cordis, aut alterius partis tremores, palpitationes, & motus extra morem, & deliquia, & inhibitiones excurſus humorum per aliquam partem, in qua tumores aliquando apparent citò evaneſcentes, aut

color

color immutatur, ut cum rubore genæ per intervalla ſuffunduntur, & poſt breve tempus mortis pallore fœda videntur. His iiſdem cauſis ſæpe oculi diſtorquentur, aut caligant, aut objecta videntur circumagi. His aliquando colla tument uſque ad miraculum, mox redeunt ad conſuetam conſtitutionem. His membrum aliud ſtupet, aliud veluti formicarum morſibus laceſſitur, & infinita ſane alia his fieri poſſunt, quibus haud mirum eſt, pleraſque venas, aut præter rectam rationem, & ſine hominis arbitrio in animo excitari opiniones.

Item, mutata humorum conſtitutione, & partium ſolidarum, tum ſpiritus ſepe vitiari poſſunt, tum vaſa alicubi dilatari, & ampliari, ut in aneuriſmate tum diſrumpi, tum obſtrui, & excurſus impediri, & alia infinita fieri poſſunt, quibus homo male habeat, & ad aliud, atque aliud opus ſit impotens, vel poclivis, & moleſtiæ ſentiantur, & vanæ naſcantur plerarumque rerum perceptiones.

Et in his quidem omnibus, tum ſingulatim, tum varie permixtis, & combinatis cauſæ potiſſimum quærendæ ſunt, & ſanitatis, & ægritudinum. Ac ſi quis noverit morbi alicujus cauſas, cognoſcet, quid potiſſimum deſiderare, ac nobis procurare debeamus, ut ſanitatem conſequamur. Et ſi quis eas cognoverit conſtitutiones corporis, aut partium ejus propter quas bene habemus, & integri ſumus, facile congnoſcet, ut his mutatis, in morbos incidamus. Extrinſecæ autem cauſæ, ut aer, cibus, & potus, & alia multa idèò nocent, aut proſunt, quoniam hæc, quæ intrinſeca nobis ſunt, illis ſæpe mutantur, aut alterantur.

Operæ pretium igitur fuerit perpetuò integra corpora morboſiis comparare, & hæc illis, ut facilius, qua parte fuerit opus, ægroti reſtituantur.

Digitized by Google

Lectio habita à Doctore

LUCA ANTONIO PORTIO

Die 27. Octobris in Concurſu ad Cathedram Primariam Medicinæ, quæ vacat per obitum Caroli Pignatari.

CUm primum animum ad id exoptandum appuli dignari vos audire me loquentem, ſicuti quæ maxima veſtra humanitas eſt nunc dignamini, Illuſtriſs., & Reverendiſs. Præſul, hujus Gymnaſii Moderator oculatiſſime, Senatores ampliſſimi, Judices æquiſſimi, voſque omnes Auditores ornatiſſimi: illud ſum certo ratus nequaquam vos expoſcere, veſtras ex me nunc audire laudes, ad quas referendas ſum plane impar: & ad illas pro dignitate exornandas fortè, vel quivis; etſi magnus orator impar eſſet. Sed benignè conſedentes, intentique ad audiendum, maximum hoc de me periculum, nunc facere vultis, quo dignoſcatis; an juvenes, tyroneſque clarè quidem, ſed breviter atque honeſtè ſimul, & piè ipſe valeam edocere? Quam ob rem ſervatis patriæ legibus publico edicto me, atque alios ex omni, & ſi remotiſſima regione huc advocaſtis; propoſitoque præmio illexiſtis: tantæ molis viſum fuit, doctorem eligere, qui rite juventutem docere poſſit!

Patria quidem quantum in vobis eſt ſerventur jura; ſerventur leges, quas ego quoque, quantum à Deo ſummo Patre luminum hucuſque mihi datum fuit, ſervavi, divinaque favente gratia, quæ veſtrum etiam omnium interiorem tangat aurem, non egenus ſervabo in poſterum. Non vobis externus ego, non alienus, ſed in hoc ipſo Regio Gymnaſio olim educatus omnes audivi, qui in illis temporibus docebant. Neque illud vertendum in dedecus, quod paucorum haud leve decus eſt, alias vidiſſe urbes, aliorum cognoviſſe mores: nam fama pervenit ad vos, quod ubicunque fuerim, divino ſemper adjutus auxilio, nunquam inglorius Patriæ, verendus meis nunquam fuerim. Neque quicquam de me dixi; niſi quæ proſtant. Et ut vos omnes optime noſtis, & teſtes eſſe poteſtis veraciſſimi: illud etiam ego ſervavi in legibus, quod nullis ſum uſus aſtutiis, nullis calliditatibus, non adulationibus, non verſutiis, non dolo ullo veſtram tentavi perſtringere mentem.

Hæc tamen magna de me eſſe debet apud vos commendatio, magnaque de me recordatio: veſtraque fide, quam etiam edicto veluti profeſſi eſtis, veſtroque ſub patrocinio, quod maxima cum veſtra laude non æruſcatoris pecuniæ avidi, ſed humilis, & egeni concivis veſtri ſuſcepiſtis ab omni injuria exiſtimo me eſſe tutum.

Quæve magna etiam eſſe debet de me apud vos commendatio, omiſſis multis, quæ de vobis, æquitate, & juſtitia veſtra, & de me dicere poſſem,

nam

nam ego ſum , qui quondam multa præſtiti , & non pauca præſtabo in poſterum; ſine mora protinus ad textum, qui mihi de more heſterna die ex lib. exceptus de diff. febrium Galeni exponendus tyronibus , ſub veſtro tamen acri judicio, datus fuit . Quem verbis ſimplicioribus , nullo fuco , nullave dicendi oſtentatione , Virginis æternæ ſapientiæ Genitricis invocato Nomine , dilucide explicabo : ſermone , inquam , quo familiariter utor , dum peripateticorum more inambulans puerorum aliquem doceo . Ac confeſſionibus monitus nunquam ſatis laudati diſertiſſimi Divi Auguſtini , qui inter cætera fatetur Deo,quod in juventute ſua plus curaverit vitare barbariſmum, quam vitia morum ; ego ſane multo graviorum pœnitens , plus nunc curabo vitare obſcuritatem ſermonis, quàm inelegantiam, minuſque probandum auribus veſtris dicendi ornatum.

Pro textu autem ex iis locis , quæ ſignata fuere , accepi heſterna die , ut audiviſtis, titulum capitis decimi primi libri de differentiis febrium Galeni: qui titulus eſt *de dignoſcenda hectica febre, cui putrida adjungatur* . Ac operæ pretium erit pro majori tyronum intelligentia principio totius capitis paraphraſim quamdam vobis offerre.

Capite octavo hujus libri primi de ortu febrium hecticarum diſſeruerat Galenus . Et capite nono de indiciis egerat febrium hecticarum . Hoc verò decimo capite ægritudinem narrat cujuſdam fœminæ, quæ non ſolum hectica, & hectica quidem tabida laborabat ; ſed inſuper laborabat alia febre, quæ duas faciebat manifeſtas acceſſiones , unam in die ante noctem ; alteram noctis tempore . Ac quidem hecticæ , & hecticæ , quæ etiam ad tabem provecta eſt , aſſociari poteſt alia quæpiam febris ex iis , quæ putridæ dicuntur à Galeno . Qui conqueritur nonnunquam latere Medicos, imperitos tamen:ut imperiti ſunt , quos deſcripſerat capite ſecundo hujus libri . Qui cum ſciant neque principium , neque incrementum , neque conſiſtentiam ſimilem illi, quæ obſervari ſolet in acceſſionibus putridarum, in hectica reperiri, ſi quando hæc in ægritudinibus perſpiciantur, tanquam ſi putrida non poſſit hecticæ conjungi , nullam habent de hectica ſuſpicionem . Quod ipſe obſervavit in jam dicta muliere, cujus curatio aliis Medicis demandata fuerat , quos latebat hectica , quoniam manifeſtas videbant putridæ dictæ febris acceſſiones . Id autem neque primis diebus latuit Galenum : quomodo autem latuiſſet virum tam eximium ! Qui ſtatim cognovit duas fieri illi mulieri ex putrida acceſſiones unam interdiu , alteram noctu . *Utraque autem annotatio,* ideſt acceſſio , ſunt verba Galeni , *& quæ interdiu ; & quæ nocte fiebat , partes quidem breves acceſſionis faciebat , & ſæpiùs cum rore aliquo , aut perſpiratione vaporoſa , ita manifeſte ſolvebatur , ut corpus in temperie poſitum tangentibus appareret* . Ac proinde acceſſiones iſtas binas ex putrida eſſe decrevit. Tempora iſtarum binarum acceſſionum erant brevia, & declinatio cum rore, aut vaporoſa perſpiratione terminabatur , *ut corpus in temperie poſitum tangentibus appareret* . Verum cum ipſe exploratis arteriis ſigna accepiſſet, obſervavit id , quod in præcedenti capite nono , cujus titulus eſt *de indiciis febrium hecticarum* , dixerat : nimirum , quod arteriæ non quidem *ſimiliter, ut cæteræ partes refrigerarentur , neque celeritatem , aut frequentiam motus amitterent.* Statuerat enim circa finem præcedentis capitis hecticarum febrium magnum indicium eſſe, ſi cum arteriarum pulſus explorantur ſuper

incum-

Digitized by Google

incumbentes arteriis partes calidiores videantur, quam reliquæ partes circumſtantes. Quo percepto ſigno in fœmina prædicta, ut etiam percepto altero ſigno pulſus arteriarum remanere celeres, & frequentes, decernere potuit hecticæ febri putridam etiam conjunctam eſſe. Poſtremo monet febres per proprias ideas, formaſque cognoſcendas, non minus, ac homines ex propria cognoſcuntur figura. Quamobrem cum ipſe febrium omnium formas, ideaſque haberet perceptas, ſæpe ſæpius non expectata triduana, aut quartana, aut quotidiana reverſione, prima die febris ſpeciem cognovit.

Quo ſic accepto ſtatim è longinguo quædam vila ſunt in declivi nimis, & lubrico ſitu poſita, & non pauca quædam omnino in præcipiti eſſe. *(a)* Atque ideò eundem S. Doctorem Auguſtinum in patronum, cuſtodem, & rectorem aſſumere decrevi, a quo ubi eſſet opus conſilium, auxiliumque caperem. Continuo poſtmodum mecum ipſe excogitare cæpi, quæ potiora dicerem vobis, & an pro faciliori, & aperta magis textus expoſitione, licitum fortaſſis quandoque eſſet mihi ad infima quæque deſcendere. Quod tandem licitum viſum fuit, & ſi ſciam pleroſque veſtrum, & vos maxime judices æquiſſimi, eſſe ſapientiſſimos, quibus altiora quæque, & abſtruſiora diſciplinarum omnium magis conveniant. Sed non vos, qui alios docere poteſtis, docendi eſtis: judicium quidem vos acre ferre debetis, aptus nè ego, atque utilis ſim tyronibus! quibus forte nonnunquam, quæ vobis, & mihi levia, & tenuia viderentur, videri poſſent gravia, & magna, quæve merito juniorum menti difficultatem haud levem parere poſſint. Ac profecto recte Galenus cauſas exquirens, propter quas non pauci, ut ipſe ait, ſive Philoſophorum, ſive Medicorum, quorum ſæpe numero par ratio eſt, ſemper acriter altercentur, turpes ſemper moveant, foveantque rixas, nunquam amicè veritatis ſtudio incumbant, & quæſtio ſemper apud ipſos, remaneat quæſtio, liberè, & candidè ſuo more inquit: id accidere, quoniam aliud alii pro alio accipiunt, & vox una apud iſtos aliud, atque aliud ſignificet, quam apud illos: Ex quo tanquam in Babilonicæ turris extructione, quoniam veluti variis utuntur linguis, nonniſi confuſiones, rixæ, & animorum tumultus naſci poſſunt. Omnia quidem contra morem eorum, qui paci ſimul, veritati, & benevolentiæ ſtudent, & contra morem eorum, qui demonſtrandi artes habent, *apud quos diſcere ab ipſo ſtatim initio licet* (ſunt verba Galeni) *quid quoque nomine, quo uſuri ſunt ſignificetur, quas præterea propoſitiones indemoſtrabiles, quæ axiomata vocantur, in diſceptationem ſint ſumpturi*: deinde ad rem, quam propoſuerunt rite procedunt, & admirabilia ſane inveniunt. Ego igitur, qui hæc, atque alia multa à Galeno rite accepta in diſſertationem logicam tranſtuli meam, quæ Romæ edita eſt, non dicam, ut altercationum, vanarumque diſceptationum radices evellantur, ſed ut dubitandi, & hæſitandi, quantum fieri poteſt, occaſiones præcidantur, nomina, ſique ſunt, verbaque exponam difficiliora textus mei: eaque tantùm aſſumens, quæ ab omnibus admittuntur ad ulte-

(a) *Quod ſemper ſuſpicandum eſt, dum res aliqua per verba minus clara exponitur; calor nativus, calor inſitus, calor ſecundum, calor præternaturam.*

ulteriora procedam, aureamque plane, & (*a*) inconcuſſam demonſtrandi methodum nobis à Galeno in his libris indicatam, pro virili imitabor, & re ipſa opere, & exercitio, quantum potero, eandem illuſtrabo.

Ac quia omnia quæcunque dicta ab aliis, vel dicentur à me, vel poſt me dici poterunt, doctè, & ornatè relata ſunt ad febres, & ad febres referri debent: quoniam de febribus agimus, quæ res in præcipiti ne dum in lubrico eſt, ego conſilio, & exemplo S. Doctoris Auguſtini iis tantum rejectis, quorum falſitas me, proximumque meum poſſit offendere, conabor verba mea reſonare id omne, quod veri quiſque de his rebus capere poteſt. Et demonſtrativæ Galeni methodi inhærens ex omnibus, quæ de febribus quomodolibet traduntur, unum tantum aſſumam, *febres cordis eſſe affectiones*. Enim verò ex omnibus, quæ de febribus quomodolibet dicuntur, unum tantum ritè admiſſum, & merito jure aſſumptum à Galeno, ab omnibus, & quibuſcunque aliis, quos mihi cognoſcere datum fuit, maxima cum ſententiarum uniformitate, conſentione, & concordia clariſſime, & libenter admitti video; *febres cordis eſſe affectiones*. Quod mihi demonſtrativa Galeni methodo inſtructo, atque munito pro primo, maximoque principio eſt: de quo non liceat dubitare, vel hæſitare; verum eſt, quoniam Galeni eſt, quoniam ab omnibus, etiam à deſertoribus demonſtrativæ Galeni methodi, pleniſſime, & omnibus calculis admittitur. Qui omnes quicquid univerſo corpori accidat, nunquam febrem adeſſe dicunt, niſi cum cor certo modo fuerit affectum; quod illud ipſum eſt, quod Galenus aſſumpſit, *febres cordis eſſe affectiones*: Quod nos ſemper tenaci memoria retinere debemus. Nam cæteræ partes omnes, idcircò febre laborare dicuntur, quoniam cum illis cor communicat, arteriæque à corde protenduntur, palpitantque partes ad palpitantis cordis, palpitantiumque arteriarum motum: necnon etiam quicquid movetur in partibus, motu cordis movetur, aut ſaltem promovetur. Quod ſi pars aliqua fuerit, qua cum cor non communicet, peſſimum illud eſt, ut in gangræna conſummata: expers quidem febris gangræna eſt, doloris etiam eſt expers: & ſi mali quidquis, caloris cujuſcunque præter naturam, frigoris, putredinis, corruptionis, aut ſi quod eſt aliud malum, de ea dici poſſit. Sed conſummata gangræna re vera pars non eſt: mortuum enim quid eſt. At febris cordis tantum, & earum partium affectio eſt, quibus cum cor communicat, & adhuc vivunt.

Cum autem omnia, quæ in capitis paraphraſi continentur ſimul expediri, & declarari minime poſſint, cumque explicaverim quid pro nomine febris pro nunc hic accipere valeamus, revertar ad alia nomina exponenda, quæ ſunt reliqua in titulo textus mei. (*b*) Sunt autem duo: videndum igitur quid vox hectica, quid vox putrida, ſive putredo ſignificet.

Ad primum reſpondeo recte à Galeno hecticas dici *ab habitu*, *vel quia*

(a) *In diſſertatione de difficultate medicinæ venetiis edita, ſatis cum Galeno docui, quibus conſtet diſciplinis demonſtrativa rationalis methodus.*

(b) *Titulus eſt de dignoſcenda hectica febre, cui putrida conjungatur.*

Digitized by Google

quia (*a*) quædam (non omnes , & in principio) *veluti habitus difficulter tolluntur* , *vel quia habitum corporis comprehendunt* . Utrunque verum eſt, etiam ſi vox habitus accipiatur , prout à Philoſophis accipi ſolet : nam multi acquiruntur habitus in membris propter membrorum uſum , & exercitium , ut muſculi , manus , pedes , aliaque membra fiunt aptiora exercitio. Sed nihil tam antiquius , nihil tam perpetuo factum eſt , & fieri debet in toto vitæ curſu , ac eſt vegetaviſſe membra omnia , & vegetare debere . Ac quidem vegetatio , nutritioque partium offenditur in hectica . (*b*) Multæ partes non ſuum exercebant munus in principio generationis . Hoc unum præſtabant partes omnes , vegetabant : hoc maxime læditur in hectica vegetatio , nutritioque partium . Hecticæ autem dicuntur habituales , quia univerſum corporis habitum comprehendunt : quicquid ſcilicet in corpore habetur , comprehendunt . An fortaſſis habituales dicuntur , quia proprium cujuſque ſingularis partis munus offenditur ? Reſpondeo negative . Id offenditur , quod commune eſt partibus omnibus , id offenditur , in quo conveniunt partes omnes : vegetare , nutriri , ut æquum eſt . Id autem accidit triplici potiſſimum de cauſa , vel quia deeſt id , quo partes apte vegetare valeant , vel quia hoc ipſum , etiam ſi non deſit , vitioſum eſt , vel demum vitio organorum partis cujuſque,quibus pars quælibet vegetare poteſt . Raro accidit cauſas iſtas omnes ſimul concurrere in principio hecticæ: frequentius vitio alimenti læditur vegetatio corporis habitus . Sed quæcunque in principio fuerit cauſa,progreſſu temporis ſemper organa vegetandi offenduntur magis : ut poſtmodum etiam ſi non deeſſet optimi alimenti copia , tamen recta vegetatio fieri nequiret : vitio ſcilicet organorum , quibus partes corporis habitus vegetant , nutriunturque . (*c*) Quercus male vegetet defectu humoris , ſi antequam corrumpantur organa vegetandi fiant pluviæ, iterum bene vegetabit . (*d*) Si Quercui pro dulcibus aquis affundantur maris ſalſæ , male vegetabit , & progreſſu temporis corrumpentur etiam in ipſa vegetandi organa . (*e*) Et de Cœlo tacta quercus male vegetat , corruptis cito in ipſa vegetandi organis . Omnia ſimiliter fiunt homini . Sic in uno tantum quercus ramo aut læditur , aut perit vegetandi vis , & obſervamus in homine non ſemel in uno crure , vel in uno digito lædi , aut perire vegetandi vim, organorum illius partis vitio . Cæterum in univerſo corpore mala nutritio , ſive mala vegetatio , quæ tandem deſinit in exquiſitum maraſmum , ſive tabem , in quacunque ætate poteſt accidere ſine febre : ſic ulcus poteſt eſſe ſine febre . Vel mala vegetatio poteſt ipſa ortum ducere à febre , ſic febres non rarò deſinunt in tumores , & inde in ulcera . Vel tandem ipſa mala vegetatio per ea , quæ fluunt per habitum corporis , & feruntur ad cor poteſt cordis motum irritare, & perturbare: hoc eſt febrem facere,

quæ

(a) *Hac occaſione multa dici poſſent de quibuſdam motibus acceleratis, qui poſtea fiunt æquabiles , & neceſſitas mortis probari poſſet.*

(b) *Oculi non videbant in principio, pedes non ambulabant , reſpiratio non abſolvebatur , &c.*

(c) *Defectu alimenti.* (d) *Vitioſo alimento.*

(e) *Vitiatis organis ab initio fieri poteſt hectica*. Fin qui s'era detto, quando fecero tumulto di finto tremuoto.

quæ re vera hectica ab habitu, ſive habitualis ab habitu corporis dici poteſt.

Prolixius circa vocem *hectica* tituli, textus mei. (*a*) Circa vocem *Putrida*, ſive potius de putredine brevius. Affert quidem Galenus in his libris definitionem Ariſtotelis circa putredinem. Sed in plerisque deſcivit ab Ariſtotele circa putredinem. Nam Galenus pro calore nativo, & pro temperamento abſurda intellexit. (*b*) Quod nunquam fecit Ariſtoteles. Et, ut nunc quantum poſſum mitius loquar, pro calore extraneo, ſive præter naturam in corde intellexit Galenus quicquid poteſt cordis motum irritare, & perturbare: hoc eſt febrem facere. Ac ſemper Galenus in febribus pulſus arteriarum, hoc eſt, motum cordis accuſat. Quod ſi febres fierent vitio bilis utriuſque, aut pituitæ, eas febres in his libris putridas, ſive à putredine appellavit. (*c*)

(*d*) Supponenda in his dicet aliquis, febris definitio fuerat, quam Galenus ſtatim in principio horum librorum habet. Febris ſubſtantia in genere caloris, qui eſt præter naturam conſiſtit, quamve in aliis voluminibus pluries confirmare conatus eſt.

Tyrones, & juniores honeſta, & pia hæc accipite. Voſque Judices judicate an recte factum fuerit? Ex induſtria etenim definitione illa non ſum uſus. Nam *caloris* acceptio ne dum apud pleroſque cujuſcunque ævi tum antiquiorum, tum recentiorum multiplex etiam eſt apud ipſum Galenum, qui ſæpe ſæpius multa toto Cœlo differentia per vocem illam ſignificavit, quorum quædam ſunt in præcipiti, quædam ſunt abſurda adeò, ut facile, ſed latenter per vocem illam *calor* deceptio aliqua, & error gravis in juniorum animos intrare poſſit. Quod ſatis ipſemet monet Galenus, qui in libris de ſimp. med. facul. lib. 2. c. 3. expreſſe de ſe profeſſus eſt, non ea quærere in illis libris, & quæ calida eſſent in ſe, & ex propria cujuſque natura, quod ipſi ſcitu difficillimum viſum fuit, ſed tantum, quæ calefacerent. Et expreſſe monuit, nè quis varia acceptione caloris decipiatur. *Denuo ergo*, inquit, *hallucinantur in homonymia haud diſtinctis nominum ſignificatis, tanquam ſi quis de cane terreſtri diſſerens, ad marinum ſe oratione transferat, exiſtimans, ut animantis utriuſque nomen, ità & naturam quoque ipſorum unam eſſe.*

Hoc monitum Galeni eſt. Exemplum de terreſtri, marinoque cane eſt

(a) *De putridis fuſius agit Galenus lib. ſecundo horum librorum.*

(b) *Neque pro calore innato, neque pro calore præter naturam intellexit Galenus quid ſimile ignis calori.*

(c) *Perche molte coſe ſin quì ſcritte brevemente furono a voce ſpiegate più diffuſamente finì il tempo dell'ora, prima che di quelche ſiegue ſi foſſe potuto dir altro; ma così come ſiegue fù all'ora, all'ora data la ſcrittura continuata, come ſi vede a Monſign. Illuſtriſs.*

(d) *Non fuit neceſſum hoc ſupponere: quoniam ex doctrina ejuſdem ſcriptoris poſſumus de eadem re plures habere definitiones, quarum una ſanior ſit alia.*

Galeni exiſtimantis non minus differre naturam terreſtris canis à marini canis natura, quàm calor à calore differat.

Atque equidem ea video nonnullos celebratos ſane ſcriptores, ut fortuna in his quoque eſt, de calore etiam quodam cœleſti dicere, quem adſtruunt, ut Galeni ego uſus exemplo non dubitem ea, quæ de cœleſti calore metaphorice ſumpto, ipſi dicunt, plus differre à terreſtri noſtro, & proximi Veſevi calore, quam Procyon cœleſte ſydus canis dictum in cœlo à tricipite, triſauce, triplici ore peſtes omnes evomente cerbero differat.

Scio apud ſacros etiam ſcriptores nonnunquam metaphorarum magnum eſſe uſum, quoniam ea, de quibus agunt ſæpiſſime humanis vocibus ſatis explicari nequeunt, ſed cum de re agitur medica metaphoris utendum minime eſt, vel ſaltem qui metaphoris utuntur, aliquando libere Deo, & parvulis, qui Dei ſunt, fateri debeat, ſe rem penitus ignorare, ne fortaſſis pueri metaphoris decipiantur, ut in noſtro caſu facile, & graviter decipi poſſent.

Ac quia triſaucis cerberi mentio incidit non ideò, inquam, inſultandum, & exprobandum pleriſque antiquorum eſt, quod fidei deſtituti lumine, aliquando male lapſi fuerint, ſed potius agendæ Deo gratiæ ſunt, quod immerito mihi plus fidei luminis, quam dederit Galeno naturalis ſcientiæ, quod omnes admittere debent; plus enim valet radius divinæ gratiæ, quam omnis humana ſcientia. Phyſica tamen ratio nequaquam levis adeò eſt, ut male ſentientes ethnicos ſemper excuſare debeamus.

Cujus quidem Galeni definitionem febris per *ſubſtantiam, calorem* ipſi dictam *præter naturam* ſi ſuppoſuiſſem, omnino directe aliquid enorme, & grave feciſſem contra ipſius Galeni demonſtrativam methodum, quam in his libris, & in aliis voluminibus ſi non lucide (nam perierunt libri de demonſtratione, quos ſcripſit Galenus) ſatis tamen explicavit, & veluti digito nobis omnibus indicavit.

Sub prætextu verbi defendendi in Galeno rectiſſima demonſtrandi ejusdem methodus nobis indicata, non ſic facile laceranda, non ſic facile deſerenda, & rejicienda eſt. Demonſtrativam etenim Galeni methodum deſerere nihil aliud eſt, quam omnem regulam, normamque omnem inveniendæ veritatis deſerere! quod ipſe Galenus in his libris ipſis de diff. febrium clare monuit. Neque ſatis Galenum cognoverunt, qui copioſum, & optimum triticum per demonſtrativam Galeni methodum reperiendum, omittunt, & leviſſima quædam verba, veluti ſupervolitantes quaſdam paleas, ubique reperibiles, exultantes colligunt, & inde Galenicos ſe prædicant! Nequaquam tam facile Galenicus quis dicendus eſt! neque Galenicus ille eſt, cui optime conveniunt, quæ adverſus Theſſalum à Galeno dicta ſunt.

Cum artem Medicos docet Galenus, qua facilius veritatem inveniamus, & verum à falſo diſtinguere valeamus, ea tantum ſupponenda in ſermonibus, & aſſumenda præcipit, quæ evidentia ſunt, quæve minime diſceptantur. Atque ego Galenum imitatus illud unum admiſi, illud unum ex iis omnibus, quæ de febribus traduntur, aſſumpſi, *febris cordis affectio eſt.* Supereſt autem videndum, quænam ſit affectio iſta cordis, quæ febris dicitur? Quod præſtabo ſi tempus id dabit: nunc autem videamus, quæ meliora pro textus mei expoſitione dici potuiſſent, ſi definitionem illam ſuppoſuiſſem.

Forte

Forte meliora dixiſſem ſi diviſione partium corporis ab Hippocrate tradita (quam ego etiam admitto) poſtea ſine ulla demonſtratione, tantum ex Galeni authoritate dixiſſem febrium primarias differentias fieri ex materiæ varietate, in qua calor præter naturam inſidet: videlicet cum inſidet ſpiritibus, ſive aereæ ſubſtantiæ ephemeras fieri febres, cum vero in humoribus accenditur, tunc febres fieri humorales, ſive putridas appellatas, tertio demum cum calor præter naturam in ipſius cordis ſolidis partibus accenditur, tunc febres conſtare hecticas, ſolutu difficiles ab habitu, & habituales à corporis habitu appellatas. Hinc pugnas deſcribere potuiſſem, dicet aliquis inter *calorem nativum*, ſive inter *nativam humiditatem* (hæc enim in idem incidunt,) & *calorem præter naturam*. Quibus ſine laborioſa illa, & ad tædium uſque repetita Galeni arte demonſtrativa melius potuiſſem caput decimum lib. primi de differentiis febrium tum amplificare, tum illuſtrare.

At hoc non quidem docere, ſed pueros fuiſſet decipere: qui blandis vocibus capti, facile propter illas voces potuiſſent credere ſe doctiores factos, cum re vera in nihilo doctiores fuiſſent: utinam non fierent imperitiores, & mente pravi. Nam vocis illius multiplicior ſane eſt acceptio, quam ſit canis acceptio: differuntque calores apud Galenum, & apud pleroſque alios non minus, ac natura uniuſcujuſque rei ſingularis ab alterius rei ſingularis natura differat, & quidem naturam rei cujuſque ſingularis non pauci in aliquo calore ponunt, & abſurdiſſima quandoque per vocem illam *calor* ſignificantur, vel ſaltem, ut idem Galenus ait, homonymia auditores decipi poſſunt.

Iidemque pueri ſic decepti vocibus illis, adultiores facti cum facile videre poſſint Medicos, & adſtantes omnes circa ægrotum nunquam certos eſſe calidi ne, an frigidi pedes ægroto ſint, niſi poſtquam propriis manibus pedes tetigerint, & palpaverint ægrotantis; quicquid tandem pro calore ſecundum naturam, & præter naturam accipiatur, dicere poterunt, ut quæſo Magiſter ille noſter affirmavit cor calidius eſſe in febribus: cum nullus mortalium ſublatis integumentis coſtarum cordi manus apponere potuerit, ut experiretur, ſicuti in pedibus facimus, calidius ne, an frigidius ſit cor! Motum quidem cordis, & arteriarum obſervantis manibus ſe manifeſtantem cognoſcere poſſumus; calores autem, ut & frigora cordis, polypi, vermes, tubercula, adipoſa ſubſtantia ſuper excedens, aliaque ſimilia, quæ cordi in vitæ curſu accidere poſſunt, ante mortem cognoſci nequeunt. Excepto uno motu cordis de reliquis omnibus, quæ cordi accidere poſſunt, ante mortem levis tantum conjectura eſt: non minus, ac quicquid de calidis, aut frigidis pedibus dicatur, antequam res probetur manibus, tactuque levis tantum conjectura eſt.

Iidemque pueri cum cognoſcere poſſint interdum ægrotantes alteram genarum habere calidam, frigida altera cum ſit: & naſum aliquando parte dextera calidum eſſe, ſiniſtra frigidum: idque manibus tantum facto periculo dignoſci poſſe: facile dicere ſecum poterunt, de quo calore intellexit magiſter ille noſter: cum cor dixerit calidius in febribus nullo rei periculo facto! Quod ſi non aliquid ſimile huic noſtro calori, quem nos manibus percipimus intellexerit, ſemper illud metaphorice dictum, & cognitu diffici-

ficilius fuit, ac noſter hic eſt terreſtris calor, quem manibus tantum, tactuque facto periculo dignoſcimus.

Iidemque tyrones adultiores facti legentes apud Hippocratem verba illa *Curatio oſtendit*: hoc eſt curatio oſtendit hypotheſis veritatem, aut falſitatem, eventus rei oſtendit hypotheſis veritatem, aut falſitatem, quæ verba in his ipſis libris de differentiis febrium adducuntur lib. primo, capite illo, in quo agit de febre peſtilentiali, & legentes apud Galenum nequaquam febres ſemper iis, quæ refrigerant, ſed frequentiſſime iis potius, quæ calefaciunt curari, ut eſt abſinthium apud Galenum: hyſſopus, aqua mulſa, piperis tria genera, aqua cum pipere, theriaca, ſuccus cyrenaicus, ut legere eſt in libris Galeni ad Glauconem, centaurium minus apud eundem Galenum, (*a*) & noſtris temporibus cortex peruvianus, myrra, gentiana, & alia ſimilia *Curatio oſtendit* clamare poterunt, nos deceptos fuiſſe à Magiſtro. Qui ſub prætextu verbi defendendi in Galeno, quod verbum in perniciem etiam erat ægrotantium, & animam etiam noſtram offendere poterat, demonſtrativam Galeni auream methodum, & quæ magis vera, & quæ meliora, & quæ utiliora, & quæ tutiora in Galeno eſſent, deſeruit. Id non fuit Galenum fuiſſe imitatum! Id fuit veluti demortuas circa pellem Elephantis muſcas cum admiratione collegiſſe, Elephantem ipſum turres, cohorteſque, dorſo vehentem, neque fuiſſe contemplatum, neque fuiſſe admiratum. Ac fertur quidem Elephas panniculum carnoſum cuti habere ſubjectum, ut nos habemus in fronte, & vi muſculoſi panniculi cutem corrugare, & muſcas perdere. Demonſtrativa autem Galeni methodus eſt veluti turris inconcuſſa, quam, qui cuſtodiunt, vinci, & expugnari nequeunt, iique re vera Galenici dicendi ſunt, qui turrim illam cuſtodire norunt.

Iidemque pueri ſi fortè audiviſſent ex pulſu, motuque arteriarum dignoſci cor *calore* aliquo *præter naturam* laborare: dicere poterunt motum cordis, & arteriarum omnium localem eſſe motum, ac niſi fortè pro calore omne id intelligatur, quo aliquid moveri poteſt, quæ acceptio aliena eſt à communi hominum ſenſu, ipſi dicere poterunt cor etiam corpus eſſe, & corpus quidem unum ex iis, quæ in mundo ſunt, ac proinde non minùs cor, & arteriæ ejus ſive velociùs, ſive tardiùs, ſive æqualiter, ſive inæqualiter moveri poterunt independenter ab omni hoc noſtro calore, quem manibus percipimus. Siquidem corpora omnia toto cœlo, terraque, marique petita ſive velocius, ſive tardius, ſive æqualiter, ſive inæqualiter independenter ab omni eo, quod ſimile eſt huic noſtro calori, moveri poſſint. Cordis motus multiplici plane de cauſa, & ea ipſa pituita frigida, qua nonnunquam in febribus, ut ait Galenus membra omnia concutiuntur, & tremunt, concuti, irritari, & perturbari poteſt.

Quod ſi cœleſtem aliquem metaphoricè locutus adſtruxiſſem calorem, Veſevi, vel Phlegetontis calori oppoſitum; adultiores facti tyrones me, vel mortuum cum Apoſtolo increpare poſſent; Apoſtolus enim raptus in

cœlum

(a) *Nonnunquam calefacientia tum extrinſecus, tum intrinſecus applicata ſanant pleraſque febres ex Galeno, & experientia.*

cœlum, ſatis clarè indicavit, non licere homini de iis loqui, quæ in cœlis ſunt; & illa, quæ in cœlis ſunt, humanis vocibus, quibus neque terreſtria ritè, & clarè ſemper explicantur; explicari minimè poſſe, ac metaphora cum de rebus medicis, aut phyſicis agitur non eſt ſine doli, aut inſcitiæ ſuſpicione.

Quæ omnia, & alia multa ego dum textum exponerem, mente revolvens omiſi definitionem illam *febris ſubſtantia in genere caloris, qui eſt præter naturam conſiſtit*; quoniam definitio illa difficulter nimis in recto ſenſu ſumi, & explicari poteſt; & quoniam illa eadem definitio facillimè in peſſimum, & abſurdiſſimum ſenſum trahi poteſt: ut à non nemine in peſſimum, & abſurdiſſimum ſenſum trahitur, explicatur, & recipitur. Atque ideò, ut mitiùs loquar, ſaltem tanquam aliquid in præcipiti poſitum, quod vel ægrotos, vel honeſtas, piaſque aures offendere poſſit; omninò vitanda viſa fuit.

Dixi autem re vera dari nonnunquam hecticam febrem ab habitu corporis: vitiatis ſcilicet organis, inſtrumentiſque vegetandi: quoniam ea, quæ quandoque fluunt per organa vitioſa vegetandi, vitia concipiunt, & delata ad cor poſſunt ipſius motum irritare, & perturbare, quod idem eſt, ac febrem facere. Et quidem, ut monui ſemper Galenus, aliique Scriptores febribus in omnibus pulſus arteriarum, & conſequenter cordis motum accuſant.

Quibus id quod ab omnibus admittitur de una, eademque re plures nos habere poſſe definitiones, ſatis admonui tyrones, cujus rei exempla non deficiunt apud Ariſtotelem, Divum Thomam, Euclidem, Platonem, Galenum, & apud plerſoque alios variarum diſciplinarum ſcriptores, apud quos non eſt difficile de una, eademque re plures reperire definitiones.

Definitio autem febris, quæ re ipſa ab omnibus admittitur, & non minus ab aſſertoribus, quàm à deſertoribus demonſtrativæ methodi Galeni, & ab ipſo Galeno ſi non verbo, re, opere, & exercitio admiſſa eſt, hujuſmodi eſt. *Febris cordis affectio eſt, in qua motus, quo ſanguis in circulum propellitur, irritatur, & perturbatur*. Ex qua definitione, quæ opere, & exercitio admiſſa eſt ab omnibus, nullus error naſci poteſt, ut poſtea oſtendam, nam priùs animus mihi eſt patefacere, ſive expreſsè, & clariſſimè, ſive minus expreſsè, & minus clarè eandem definitionem opere, & exercitio admitti ab omnibus, etiam à Galeno. Ut proinde facilè ego videri poſſim, nihil vobis attuliſſe, quod meum ſit, ſed quod ego humilis ſervus veſter, qui nonniſi in humilitate, & infirmitate mea gloriari poſſim, ab aliis ómnia acceperim, quæcunque dixerim, admiſerim tantùm, quæ in ore omnium de febrium ſonant natura: veritatem ſcilicet, quæ ut ait S. Doctor Auguſtinus, à quocunque dicatur, recipienda eſt. Ac demum veluti is videri poſſum, qui digitulum ſecat, ut manum, ut brachium, ut totum ſervet hominem, verbum unum minimum, malorum tamen omnium origo, damnavi in Galeno, ut ſecundum regias cônſtitutiones quicquid boni in Galeno eſt, ipſumque Galenum vobis, & mihi ſervarem.

Principio ſine hæſitatione dicendum eſt ſimiliter febrem definitam fuiſſe ab Eraſiſtrato, quem refert Galenus. Qui multa quidem ſcripſit adversùs Eraſiſtratum, & multo plura adversùs Eraſiſtrateos, ſed quicquid ſit de ſe-

ſtatq;

ſtatoribus omnibus, quos planè ſpernit, & paſſim irridet, idem Galenus in multis, atque multis Eraſiſtratum laudat, facitque illum auſtorem legitimæ gymnaſticæ, quæ pars eſt medicinæ non ignobilis: cujus nunc vix nomen ſupereſt apud Medicos. Demonſtrativa etiam utentis methodo rationalis ſectæ Eraſiſtratum,Galenus,Hippocratem, & paucos alios facit auſtores. Eraſiſtrati autem doſtrina ab Avi Ariſtotelis temporibus,uſque ad tempora, & poſt tempora Galeni tota Europa, & Romæ, maximè floruit.

Similis fuit Chryſippi de febribus definitio, ac Clariſſimus etiam Chryſippus fuit ex ejuſdem Galeni relatu.

Hepiala, in qua ægrotantes unó, eodemque tempore calores, & rigores in univerſo corpore percipiunt, febris etiam vocanda eſt, ut ex Archigene, quem multi ſequuntur, refert Galenus. Atticorum autem plerique eum etiam rigorem, qui febrem antecedit, ſic videntur nominare, inquit Galenus, neque contemnendi fuerant Athenienſes. Febres etiam complures apud pleraſque gentes, quas ex parte refert Galenicus quidam, demonſtrativæ tamen Galeni methodi deſertor egregius à frigore dicuntur das Kalte dicunt febrem, hoc eſt frigus. Quorum omnium ſententiæ quantum decet, admittuntur per illam definitionem, quæ per cordis motum irritatum, & perturbatum fit, & reſtius, & facilius explicantur per illam definitionem, qua non prohibetur febre correptis nunc frigora, nunc calores eſſe moleſtos, nunc eoſdem utrumque ſimul pati, nunc alterum ipſorum.

Omnes Medici Romani aliique omnes communiter M. T. Ciceronis temporibus ſimiliter ſentiebant: ut res vulgaris eſſet, & admiſſa ab omnibus. Inquit enim M.T. *ſi cui vena ſic moventur, is habet febrem*: videlicet non aliud quidpiam requirebatur, ut pronunciaretur homo febre laborare; quàm hoc unum: *ſi venæ illi ſic moverentur*. Pro venis autem, quæ moventur in animalibus more latinorum pulſantes arterias intelligit M.T. Et Ovidius de Medico febrem exploraturo canit:

Dumque ſuo tentat ſalientem pollice venam.

Videlicet ſatis eſt ad determinandum hominem febrire, ſi pulſantium arteriarum motus, qui à corde eſt, conſtanter irritatus, & perturbatus ſit. Proximius rem eandem tetigit Virgilius, qui arteriam dixit *ſalientem ſanguine venam*: & ſanguis quidem à corde propulſus: ipſaque cordis perpetua agitatio motus arteriarum cauſa potiſſima eſt.

Hæc eadem definitio per irritatum, & perturbatum cordis motum Galeni eſt: ſive, quod idem eſt, ex Galeni doſtrina elicitur: & Galeni doſtrinæ ſummopere conſentanea eſt. Enim verò quicquid pluribus voluminibus de arteriarum motu ſcripſit Galenus, hoc eſt de pulſibus ſcripſit Galenus, in febrium gratiam potiſſimùm ſcriptum eſt: videlicet motus arteriarum, qui à corde eſt: motus ipſe cordis in febribus ſpeſtandus potiſſimum eſt: Et in his ipſis libris de differentiis febrium meminit quidem Galenus caloris præter naturam, ſed multò pluribus, atque pluribus tum verbis, tum vicibus manifeſtò in omnibus febribus motus, & pulſus accuſat arteriarum; qui certo certiùs à corde ſunt; quæcunque verò de calore ſecundum, & præter naturam dicuntur, incerta omnia, ambigua, maximè ſuſpeſta, vel ſaltem in præcipiti ſunt. Inſuper omnia alia ſudor, vomitus, dejeſtio, urinæ variæ, parciores, vel copioſiores, reſpirandi difficultas, dolor, obſtruſtio,

cutis

cutis denſitas, vel laſſitas, abſceſſus, aliaque ſimilia ex Galeno nunc reperiuntur, nunc non reperiuntur in febribus. Motus tantùm arteriarum, qui cordis motum ſequuntur ſemper à Galeno accuſantur in febribus. Febris igitur definitio, quæcunque tandem illa fuerit, motum cordis admittere debet, qui ſemper in febribus irritatus, & perturbatus eſt. Et è converſo, ſive convertendo, ut dicere ſolent illi, qui demonſtrandi artes habent, nunquam à febre immunis dicitur homo (quicquid de aliis omnibus obſervetur, vel non obſervetur, dicatur, vel non dicatur) niſi poſtquam pulſus tales ſint, quales eſſe debeat in illô virium ſtatu, in quo æger reperitur: hoc eſt nunquam homo ſine febre dicendus eſt; niſi poſtquam certi fuerimus conquieviſſe cor ab omni irritatione, & perturbatione.

Definitio (*a*) igitur febris, quæ cordis motum admittit irritatum, & perturbatum, tum vera eſt, tum Galeni eſt, tum ab omnibus admittitur, tum nominibus omnibus tutior eſt.

Si quid demum juvit aliorum cognoviſſe mores, omnes quot quot ego novi, quicquid ab ægroto, & adſtantibus dictum, vel non fuerit dictum, relatum, vel non fuerit relatum, nunquam quicquam de febre decernunt, quod adſit, vel non adſit, niſi poſtquam arteriarum motum exploraverint, & peritiores quidam Medici in morbis quibuſdam malignis ſi pulſus majores ſint, quàm pro virium imbecillitate, etiam ſi non ſint majores iis, qui eſſe ſolent in ſtatu naturali, tanquam excedentes in illo ſtatu virium, pro indiciis habent irritati cordis, & jure merito hominē febre laborare pronunciant.

Noſtra non ſunt hæc, quæcunque diximus: neque quicquam eſt, in quo ego gloriari debeam; niſi in infirmitate mea, ſunt vera, ſunt Galeni methodo demonſtrativæ conſona, ſunt communia omnibus; ac reſonant quicquid veri ab aliis, quibuſcunque dictum eſt. In his propterea mihi videor imitatus S. Doctorem Auguſtinum difficillima quædam in confeſſionibus explicantem, ad cujus exemplum ea tantum non probavi, quæ me, atque alios poſſent offendere: id omne retinui, quod retinendum fuerat, & demonſtrativam Galeni methodum omninò ſervavi.

Intelligamus quæſo, dicet aliquis, pro calore nativo cordis generalem, univerſalemque aliquam principem cauſam bonorum omnium, quæ à corde bene, ritèque conſtituto abſolvuntur. Pro calore verò præter naturam illi oppoſitam, inimicamque quandam principem cauſam intelligamus, qua cordis motus irritetur, & perturbetur; & id omne procedat ab illa, quod noxii, pravique in febribus obſervatur. Quibus ſic poſitis definitio febris per *calorem præter naturam* erit bona definitio.

Sed S. Doct. Auguſtinus locutus ad internam aurem, non eſſe permittendos principes iſtos calores, apertè monuit: quorum alter bonorum omnium, alter malorum, & pravorum omnium eſſet effector.

Tyrones petitio illa ſaltem junonium aliquid habet: victa enim, & ſuperata Juno virtute, & patientia Æneæ, fertur tandem rogaſſe virum.

Neu Troas fieri jubeas; teucroſque vocari.

Retineamus voces illas *calor ſecundum naturam*, *& calor præter naturam*; monitione tamen, cautione, & proteſtatione adhibita illi perquàm ſimil-

---

(a) *Ac quidem definitio mea detractis verbis, calor præter naturam congruit cum Avicenna definitione; quam omnes è Galeno dicti admittunt.*

ſimillima, quâ uti debemus cum de canibus ſermo eſt. Nam ſi ſermo ſit de cane terreſtri, monere debemus terreſtrem canem domino fidelem; ſi ſermo ſit de marino cane, monere debemus ejus quidem carnes nullis diebus in toto anno vetitas, attamen non eſſe valde bonas. *Si ſermo ſit de Procyone in lumine illius ſyderis admirari, & contemplari debemus Summi Factoris Dei Omnipotentiam. Si ſermo ſit de trifauci cerbero, triplici crucis ſigno, in fronte, in ore, & in pectore muniemur.*

Cor muſculus eſt, ut docet Illuſtriſs. & Reverendiſs. Nicolaus Stenonis Epiſcopus S. R. E. Anatomicus peritiſſimus, & demonſtrativæ Galeni methodi excultor eximius, quem ego cognovi Romæ, & ante ipſum cor muſculum eſſe, docuit Hippocrates, qui valvulas etiam cognovit in orificiis vaſorum cordis poſitas. Valvularum etiam memini ſcripſiſſe Galenum, ſed profectò is Hippocrates, qui librum de corde conſcripſit, cognovit etiam valvularum uſum. Ac ſicuti muſculi cujusvis motus multiplici de cauſa perturbari, & irritari poteſt à calore, à frigore, ab acu, & ab omni eo, quod pungere, & lancinare aptum eſt, ab obſtructionibus, & à ſolutionibus continuitatum, & ab aliis pleriſque, ita etiam cordis motus multiplici de cauſa irritari, & perturbari poteſt, quod ſatis his verbis ſignificatur, abſque eo, quod nomen aliquod univerſale aſſumatur, & perſingatur, maximè ſi nomen illud abſurdi aliquid ſignificare poſſit, ut eſt calor præter naturam, quo nomine quis dicere poteſt, intelligere Galenum cauſas quaſcunque cor irritare, & perturbare valentes.

Febres ſunt cordis affectiones, quarum intantum participant aliæ partes, in quantum cor communicat cum illis, verum hæc una eſt cordis affectio rectè, vel non rectè moveri cor, quo unico motu concuſſis arteriis, & ſanguine per eaſdem arterias propulſo, cor cum partibus omnibus communicare poteſt. Igitur in hac unica cordis affectione, qua motus, qua ſanguis in circulum propellitur, irritatur, & perturbatur, febris conſiſtet.

Quæcunque aliæ affectiones non ſunt propriæ cordis, ſed communes aliis partibus. Quod ſi quamcunque aliam cor patiatur affectionem, nunquam per illam communicabit cor cum aliis partibus, niſi fortè cum ex quacunque alia affectione cordis, hæc alia naſcatur, qua ejuſdem motus irritetur, & perturbetur. Calores, & frigora nequaquam propriè ad cor; ſpectant enim ad partes omnes corporis. Polypi, aliæque liquidarum ſubſtantiarum concretiones non ſunt propriæ cordis affectiones, nam contingere poſſunt, ubicunque vaſa ſunt, coagulabile, & concreſcibile aliquid continentia, & multò frequentius accidunt aliis partibus, in quibus propterea fiunt apoſtemata; polypi autem minus conſpicui ſunt in aliis partibus, quoniam nullibi tam magna ſunt vaſa, ac propè cor. Vermes, tubercula, excreſcentiæ, ſive pinguedinis, ſive aliarum ſubſtantiarum non ſunt propriæ cordis affectiones, nam poſſunt contingere partibus omnibus univerſi corporis. Hoc unum proprium cordis munus eſt rectè moveri, ſanguinemque propellere: hæc una cordis propria affectio eſt, minùs rectè moveri, & minùs rectè ſanguinem in circulum propellere. In his igitur, quæ propriè cor ſpectant, febris conſiſtet. Exemplaria dabo iſtorum, quæ hactenus dixi, & hæc, & alia multa veſtro nutu evulgabuntur. Vos autem judices æquiſſimi pro majori juſtitia, pietateque veſtra erga Deum rem omnem decernite.

Secondo l'Originale dato all'orn à Monſig. Ill. Cappellano Maggiore.

QUID

QUID PUTREDO GALENO SIT:

SI omnia, quæ à Medicis tantùm de putredine, vel etiam ſparſim à ſolo Galeno ſcripta ſunt, colligere, & examinare velim, neque facilem, neque brevem, neque utilem laborem aſſumerem. Satius viſum eſt ex his ſolummodo, quæ in his libris de diff. febrium de putredine affirmantur, Galeni mentem veluti divinare: quod profectò ſatis quoque erit in re præſenti.

Capite nono ſecundi libri Ariſtoteli putredinem definienti adhærere videtur Galenus, qui poſtquam dixiſſet ſanguinem aliquando putreſcere: *Rectè*, inquit, *ſentire videtur Ariſtoteles ab aliena caliditate oriri putredinem. Vocat autem alienam externam, non inſitam, neque nativam, in quocunque genere rerum; nam hæc coquere apta eſt, externa autem corrumpere, quod eſt putrefacere*. At Ariſtoteles ſine diſcrimine putredinem corruptionem appellavit, & pro nativa caliditate, quicquid diſpoſitionum in materia eſſet pro re, naturaque rei conſervanda intellexiſſe videtur. Galenus verò ſæpenumero perfectas, abſolutaſque rerum plerarumque corruptiones, modò utiles eſſent homini, neque corruptiones, neque putrefactiones dixit, & pro nativa, ſive inſita caliditate ipſam rei cujuſque naturam, ipſam formam ſubſtantialem, & quod peſſimum eſt, in homine ipſam animam intellexit hominis: ut alibi ſine diſſimulatione, ſicuti æquum fuit, palam feci, & reprobavi.

Primum autem, quod à me nuper affirmatum fuit, evidenter patet ex his iiſdem Galeni verbis ſupra allatis, quibus habet inſitam, ſive nativam caliditatem in unoquoque genere rerum non quidem corrumpere, hoc eſt putrefacere, ſed tantùm coquere aptam eſſe. Illud corrumpere, & putrefacere externæ tantùm, præternaturalique caliditati à Galeno datum eſt: quippe ſæpe ſæpiùs, imo fere ſemper hæc omnia, atque alia ſimilia ad hominem, & reſpectivè ad hominem conſideravit: ut quæcunque contingerent in homine ſi proficua eſſent, ſecundum naturam, & à nativa caliditate fieri diceret; ſi damnoſa eſſent, præter naturam appellaret: hoc eſt præter naturam hominis, & comparata ad hujus hominis naturam; non quidem ad totam naturam comparata, ut ipſemet dicere ſolitus eſt. Qui propterea in homine ſano, & benè valente quaſcunque optimorum ciborum, potuumque in ore, ventriculo, & in inteſtinis tranſmutationes in humorem alendo corpori aptum, & in alvi ſuperfluitates, quamvis malè olidas non quidem corruptiones, aut putrefactiones dixit, ſed coctiones appellavit, quia ſcilicet ab homine ſano ſunt, naturæ conveniunt ſani hominis, & ſunt ad conſervandum hominem. Verùm eædem iſtæ tranſmutationes ciborum in ſani hominis ventriculo à quovis in Ariſtotelis doctrina mediocriter verſato, rigoroſè loquendo veræ corruptiones dicendæ ſunt à caliditate ventriculi, quæ extranea eſt pani, aliiſque cibis, quibus veſcimur, qui quidem ſecundum Ariſtotelis doctrinam re vera corrumpuntur, & ex ipſorum corruptione humor alendo corpori aptus, & ſuperfluitates alvi generantur.

Tantus autem in his, ſimilibuſque Galenus fuit, ut neque pus perfectum, *la marcia*, abſolutumque, quod in tumoribus, & in ulceribus

ribus fit, putredinem re vera appellare dignatus fuerit. Is enim libro primo librorum de differ. febr. à quibus non diſcedo, Cap. 6. cum putredinis, ſive in tumoribus, abſceſſibus, aliiſque collectionibus genitæ, ſive genitæ in vaſis duo poſuiſſet genera; unum quod eſt ſuperante natura, alterum, quod eſt eadem natura ſuperata; quod idem eſt, ac dicere ſecundum Galenum, calore nativo vincente calorem præter naturam, & calore nativo devicto, & ſuperato à calore præter naturam, de putredine primi generis inquit: *At talis quidem putredo non ſimpliciter putredo exiſtit, ſed aliquid in ſe continet coctionis; nam adhuc vi coquendi vaſorum remanente, qui interim putreſcit humor ad talem pervenit alterationem*. Quod idem eſt, ac dicere pus perfectum, abſolutumque, quod fit vincente calore nativo ſimpliciter, & omnino putredo non eſt; nam coctionis nonnihil in ſe continet. Secundi igitur generis putredo, quæ contingit omnino ſuperata, & devicta natura ſimpliciter putredo appellanda eſt: quæ, neſcio an, præterquam in conſummata, abſolutaque gangræna, vel in aliis malis grangrænæ ſimilibus, unquam contingere poſſit. Quamobrem tertium ex duobus generibus compoſuit putredinis genus, in quo, quæ fierent ex parte eſſent ſuperata, ex parte fierent ſuperante natura.

De his autem, aliiſque multis, quæ addi poſſent, unuſquiſque peritus facilè videt infinitas eſſe poſſe quæſtiones; ægrotis tamen minimè profuturas.

Cæterum tyronibus, & junioribus normam tradam; qua non decipiantur in judicio ferendo, & ægrotis quamplurimum prodeſſe valeant. Sed priùs operæ pretium erit monuiſſe humores quoſcunque in vaſis, & extra vaſa, in fluxu, motuque circulari ductos, vel alicubi conſiſtentes; item tumores quoſcunque oculis, tactuque obſervabiles, vel in profundioribus locis latentes, vitia magna nonnunquam concipere poſſe; item & partes quaſcunque ſolidas lethalia ſæpe ſæpiùs vitia concipere.

Norma autem eſt hujuſmodi in febribus ſi ſymptomata, & accidentia ſint gravia: ut virium dejectio, parvitas pulſuum cum irritatione eorundem, quæ non reſpondeat viribus; inæqualitas magna in iiſdem, vel etiam repetiti inſoliti defectus; lypothimia, vel etiam ſyncope; motus convulſivi muſculorum, inter quos ictications tendinum, oculorumque inverſiones, aliique ſimiles; mentis alienatio, vel etiam ſtupiditas; ſenſuum, ſentiendique virtutis magna deperditio, diſſimilitudo magna, & gravis eorum, quæ obſervantur in ægroto, & eorum quæ obſervabantur tempore ſalutis; audacter pronunciandum vitium eſſe magnum: quod ſi cum Galeno loqui velint, audacter pronuncient putredinem, ſive in tumoribus, ſive in humoribus, qui vaſis continentur, eſſe etiam magnam. Quæ omnia, atque alia ſimilia prout mitiora erunt, & minus gravia; prout minus diſſimilia erunt iis, quæ obſervabantur tempore ſalutis, audacter cum Galeno, & cum Hippocrate pronunciandum vitium, ſive vitia, putredinemque eſſe minorem, ſive minus malignam, ſive etiam benigniorem. Atque hoc illud idem eſt, quod Hippocrates paucis verbis monebat. *An ſimilia, an diſſimilia, principio à maximis, à facillimis, à quibuſcunque, & quomodocunque cognitis; quæ & videre, & contingere, atque audire licet; quæ item oculis, tactu, auribus, odoratu, guſtatu, & mente ſentiuntur; quæ item omnibus, quibus cognoſcimus, intelligi poſſunt.*

QUID

QUID PESTIS GALENO SIT.

NEque major, neque minor, quàm cum de putredine quærebamus, eſt difficultas in decernendo quid Galeno peſtis fuerit. Is enim *lib.* 1. *de diff. feb. cap.* 4. quod inſcribitur de peſtilentis febris generatione, etiam ex remotiſſima Æthiopia Athenas uſque putavit. *Putredinis fluere potuiſſe contagia iis, quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium cauſæ futura*. Et multis aliis in locis putredinem maximè accuſat in peſtilentibus febribus, quarum calor, inquit, (*a*) *ab aliis per putredinis excellentiam differt*. Omnia igitur, quæ ſecundum Galeni mentem de peſte dici poſſunt, coincidunt cum iis, quæ ab eodem de putredine dicta ſunt. Qui Peſtem: *Epidemiam pernicioſam* appellavit. Et alibi ſic pronunciavit: (*b*) *Quicunque morbus uno in loco multos ſimul invaſerit, vulgaris hic vocatur*, ſive Epidemus: *Qui ſimul ſi hoc habeat, ut multos perimat, peſtis ſit*.

Ex quibus manifeſtum eſt nequaquam uni tantùm morbo nomen hoc Peſtis tribui à Galeno; ſed quicunque morbus vulgaris, ſive epidemus, & multos invadens in uno loco, qui ſimul multos perimat, peſtis ſecundum Galenum dicendus eſt. Quamobrem multæ numerantur ab eodem peſtis ſpecies, alia in qua hecticæ febres pernicioſæ erant vulgares, alia in qua carbunculi, buboneſque erant frequentes, alia in qua alvi dejectionibus mortales è medio tollebantur, alia in qua aliud, atque aliud fiebat.

Quæ quidem omnia, & alia ſimilia nunquam rectè explicari poſſunt per nomen illud *calor*: niſi fortè faciliima additione dictionum, *præter naturam, pro calore præter naturam*, intelligatur quicquid mortiferi, & pernicioſi mortalibus accidere poteſt, quod minimè probàndum eſt.

Sunt autem aliæ voces, quibus ſine ſcandali, offenſioniſque ſuſpicione, multa eorum, quæ contingere ſolent in peſte aliqua meliùs, & faciliùs explicentur, ut eſt exempli gratia verbum *coagulo*, *coagulare*, ut eſt nomen *coagulans*, *coagulativum*, & ſimilia quibus aliquid ſignificatur, quod cogendi, & coagulandi vim habeat unum, vel plura eorum, quæ in corporibus animalium fluida eſſe debent.

Nam his poſitis, detur aliquid, quod inſpirato aere ſuſcipiatur, vel cibis, aquis, aut aliis, quibus utimur permixtum ſit, & ſanguinis non nihil in arteriis, & venis coagulare valeat; jam facilè dignoſcimus ut hoc nonnihil ſanguinis coagulatum per glandulas meare nequiens bubones faciat, carbunculoſque, faciat parotidas, faciat exenthemata, delirium, & delirio pejus mortem inducat.

Cumque ea, quæ per ſuos meatus in corporibus animalium fluere debent non ſint uniuſmodi, & non parum differant inter ſe, contingere poteſt ab una, eademque cauſa coagulari unum, aliud minimè, vel unum efficaciùs cogi, quàm aliud: ut tumores faciliùs, & frequentiùs in una conſtitutione peſtilenti fiant in gutture, & circa guttur, quàm in inguine, vel

(a) *In lib.* 3. *Hipp. de morbis vulg. com.* 3. *fol.* 140. *l.G. fol.* 150. *l.D.F.*
(b) *Eod. loco. fol.* 142. *l.B.*

in aliis locis; quoniam glandulæ, aliæque partes circa guttur, nequaquam prorsùs ſimiles ſunt iis, quæ in inguinibus, vel in aliis locis ſunt; neque omnibus numeris ſimilia ſunt, quæ ſeparantur, & quæ fiunt in gutture iis, quæ ſeparantur, vel fiunt aliis in locis. Qua ratione haud nimis difficulter explicatur, ut quandoque omnia, rectè quantum decet, fluant per vaſa ſanguifera, cum per oſſa, oſſiumque poros, per membranulas, oſſium amicula, per ligamenta articulorum, perque alias ſimiles partes, multa, præterquam fieri ſolitum eſt in ſtatu ſanitatis, non fluant, vel minus liberè fluant, & dolores aliaſque moleſtias pariant, & prout hæc, atque alia ſimilia graviora, vel leviora fuerint; ita cum majori, aut minori fiant vitæ diſcrimine.

In quorum quidem confirmationem non deficiunt exempla ab iis omnibus petita, quæ extra corpus animalium, & in ipſis animalibus obſervari ſolent. Enim verò cum multa coagulo hædino coguntur; alia multa non ſolum non coagulantur, ſed etiam ſolvuntur; item & aceto, quo inſuper efficaciter ſolvitur ferrum, cum non pauca ferro teneriora eodem aceto minimè ſolvi valeant. Similia prorsùs de ſucco limonum, deque aliis multis dicere poſſumus. Oleum autem facilè ſolvit picem, & pici ſimilia, quæ quidem vel omnino non ſolvuntur, vel minima tantùm parte ſolvuntur in aquis. Sal verò quo utimur in cibis, & ea, quæ huic ſali ſimilia ſunt in aquis facillimè, & in magna quantitate, in oleo difficulter, & in minima quantitate liqueſcunt. Cantharides etſi extrinſecus applicatæ cutem potiùs, quàm cuticulam exedunt, & venenum habent, quod in urinarum viis potiſſimum manifeſtatur, quoniam iis potiſſimum permiſcetur, quæ in renibus ſeparantur; alia ſunt, quæ ſemen, potius tangunt, ut ſic dicam, quàm urinas, alia aliud. Ac de viperæ ſubflavo venenoſo liquore compertum eſt, quod ore ſumptum nihil nocet, vulneri autem viperæ dentibus majoribus inflicto in exigua quantitate inditum, vel robuſtiſſimum enecat bovem, ſic alia multa ſunt, quæ uno modo applicata, neque proſunt, neque obſunt, altæ modo enecant, alio fortaſſis modo profutura.

Demonſtrativa autem rationalis methodus, ut Galenus docet, *(a)* admittit ea, quæ ſenſibus, & experimento comperta ſunt, & ex iis, quæ utcunque comperta ſunt aliud, atque aliud quærit, & inveſtigat. Eſtque ejuſdem methodi præceptum non ignobile ab omnibus, qui ea uti ſolent, admiſſum, ad ſimilitudinem eorum quæ ſenſibus manifeſtantur; multa explicare eorum, quæ ſenſibus minimè percipiuntur, ſi quidem exempligratia ſphærarum majorum, minorumve, ut & pyramidum, & conorum aliorumque corporum ſimilium eædem, ſimileſve ſunt proprietates.

Sic aliis uſi claris verbis *ſolvo*, *ſolvere*, *ſolvens*, *ſolutivum*, ut cuique facile patet febres nonnullæ peſtilentiales melius intelligi, & exponi poſſunt, quam per verba ſcandali, *calor præter naturam*. Quandoquidem in corporibus animalium liquidæ ſubſtantiæ, nequaquam ſic omnes fluere debent, ut nihil in unaquaque die coagulari poſſit, nihil coaguletur, nihil apponatur ſolidioribus partibus. Nam multa quotidie è ſolidioribus partibus diſſolvuntur, multaque quotidie decedunt, quod vel in ungue manifeſtum eſt, qui non

(a) *De diff. feb. lib. 1. cap. 3.*

Digitized by Google

non eſt nunc idem, ac fuerit ante menſes aliquot, neque poſt paucos menſes idem erit unguis, ac nunc eſt, ſemper aliquid promovetur in ungue, deceditque; ut niſi quotidie etiam aliquid apponatur, addaturque ungui, brevi lapſu temporis nullus eſſet unguis. Sic ſimiliter de aliis partibus omnibus dicendum eſt. Ac ut de homine potiſſimum loquar, quæcunque corporea ſunt in homine continuo in fluxu ſunt, & reparatione indigent, quod niſi fieret, brevi periret homo. Corporea quæcunque, & qualitates quæcunque corporum continuo in fluxu ſunt. Calor quicunque, utcunque acceptus, humiditas quæcunque, utcunque accepta continuo in fluxu eſt, ut ſtupiditas ſit in homine jam adulto calidum quærere inſitum, ſive nativum, ſtupiditas ſit humiditatem aliquam quærere nativam, ſive radicalem, aut alio quocunque nomine condecoratam. Omnia fluunt in homine: unaque tantum anima eſt ab his omnibus maximè differens, intelligendi enim vi prædita cum ſit, arbitrioque utatur, omnino incorporea ſit oportet, quæ à principio creationis ejus ſemper eadem eſt, æternumque duratura. Ac meritò laudaverim Eraſiſtratum, Praxagoram, Philotimum, Aſclepiadem medicos clariſſimos, qui calidum innatum, ſive inſitum negabant, caloremque quemcumque aſcititium eſſe docebant. Meritò damnaverim Galenum, qui heu nimium his delectatus vocibus, intelligendi etiam vim calido ſuo tribuat innato!

Sed reverſus ad peſtem dico iis etiam quibus fluidæ magis, quam conveniat, fiunt quædam ſubſtantiæ in homine, iis, quibus quotidiana appoſitio, nutritioque partium ſolidarum ex cauſa majoris liquiditatis impeditur, iis, quibus efficacius, & nimio, quam æquum eſt ſolvuntur ſolidæ corporis partes, febres peſtilentiales fieri poſſe. Et jam peſtis meminit Galenus, (*a*) in qua hecticæ febres erant frequentes, ſed ego exiſtimo quavis hectica multo breviores febres peſtilentiales fieri poſſe ex majori partium diſſolutione, & ex eo, quod ſubſtantiæ pleræque fluidiores quam conveniat, & minus, quam conveniat, coagulabiles ſint.

Operæ pretium autem erit hic demum breviter enarrare, quæ nos obſervaverimus in peſte, & quis modus reliquus ſit homini ſibi cavere ab ea, quæ nos obſervavimus. Qua occaſione medicos etiam docebo quid profuturum, vel potius non profuturum ſit cadavera inſpicere eorum, qui hac peſte à nobis obſervata ſurripiuntur.

In peſte autem, quam ego obſervavi, fuerunt quidem homines, qui cum verſati familiariter eſſent cum iis, qui peſte erant affecti, peſte tamen non laboraverunt, verum hi perpauci ſane, & perquam rari fuerunt: Neque quicquam notatum eſt, quo præſervati à tam dira lue fuerint: eſtque hujus rei tam obſcura ratio, ut obſcura, & occulta ratio propter quam allium, & roſa paucis quibuſdam pro veneno fuerint, & ut obſcura ratio eſt propter quam, qui ſemel variolis prehenſi fuerint, ut plurimum à variolis in poſterum immunitatem habeant. Cujus quidem morbi, ut & peſtis, & aliorum multorum non dubitaret Galenus cauſas appellare *calorem præter naturam*. Sed ſtultus omnino eſt, & in Galeni doctrina parum verſatus, qui exiſtimat credidiſſe Galenum id, quod calor præter naturam ab ipſo vocatum

(a) *In lib. meth.*

tum eſt aliquod eſſe perceptu, & explicatu facile, ac multo ſtultiores ſunt, qui per verba illa *calor præter naturam* exiſtimant ſe doctiores eſſe. Item eorum, qui peſte laborarunt, perpauci rarique admodum ſervati ſunt: neque quicquam notatum eſt, propter quod ſervati eſſent. Dira lues facillime communicabatur integris, cujuſcunque ſexus, cujuſcunque ætatis, cujuſcunque gradus. Satis erat leviter tetigiſſe morbo affectum, ſatis erat tetigiſſe lintea, tetigiſſe pannos, quorum ægroto uſus fuerat, vel prope ægrotum fuerunt, vel in eodem cubili fuerant, ad contrahendum morbum ſatis fuit aerem hauſiſſe, qui circa corpus peſte affectum erat. Lintea, panniculi præſertim lanei, quorum uſus, aliaque ſimilia ægrotis peſte laborantibus longiſſime translata ad alias urbes, vel pagos peſtis ſemina ſecum tranſportabant, alioſque populos, aliaſque quaſcunque gentes inficiebant.

In his autem ſimilibuſque ſtatim medicus pietate, & prudentia, quæ ex uſu eſſe poteſt, domeſticos monere debet de rei periculo, de his ſimilibuſque monere debet magiſtratus, ut commercia prohibeantur, ac ipſe vitandus, vitare debet alios. Neque enim, tentando arterias peſti occurritur. Alio prudenti ſanoque conſilio opus eſt, de qua re non pauca ſcripſi *in lib. de militis in caſtris ſanitate tuenda*, & fortaſſis aliquando integrum de his dabo tractatum. Et ex iis tantum, quæ occaſione peſtis Cuperſanenſis facta, vel dicta ſunt librum integrum poſſem conficere.

Omittam ſtultorum, & ineptiſſimorum, quos ego novi in ſimilibus caſibus ſtultitias, & errores, ne quemquam videar, injuria me velle afficere.

ILLU-

Digitized by Google

ILLUSTRISS., ET REVERENDISS. DOMINO

D. DIDACO VINCENTIO A VIDANIA,

Regii Gymnaſii Neapolitani moderatori ſtrenuo, & integerrimo.

L. A. P. s. p. d.

MUlta eorum, quæ tibi narro Illuſtriſs., & Reverendiſs. Domine, iis etiam dicta exiſtimo, qui in Cathedra primaria concedenda vota, ut nuncupant, habent, & non arroſas fabas dare ſolent. Ac nunc, ut ea confirmentur, quæ vel oretenus, vel etiam ſcripto dixi, primus tibi, aliiſque evidenter oſtendam ſententiam de febribus, quam Galenus tradidit in libris de differentiis febrium à Chriſtianis damnandam eſſe.

Enim verò Galenus (*a*) febrium differentias primarias ſumendas eſſe ab earum ſubſtantia opinatur: inquit autem *febris ſubſtantia in genere caloris, qui eſt præter naturam conſiſtit.* Qui quidem calor præter naturam dictus Galeno ſæpe ſæpius non naturalis, extraneus, acquiſitus, aſcititius, aliiſque ſimilibus epithetis ab eodem appellatur. Quamobrem ut ea intelligantur, quæ ſibi velit Galenus per verba illa: *Febris ſubſtantia in genere caloris, qui eſt præter naturam conſiſtit*, neceſſum eſt examinare, quid ſit Galeno calor ſecundum naturam, quid ſit calor naturalis, vel intraneus, calor non acquiſitus, ingenitus, primitivus, primigenitus, nativus, & non poſteriorem animalis generatione: his enim ſimilibuſque nominibus calorem naturalem, ſive nativum inſignire ſolet Galenus. Qui etiam frequenter in ſuis operibus ſubſtantiæ, quam nuncupat *calorem nativum* inimicam, (*b*) contrariam, adverſantemque facit ſubſtantiam, quam calorem præter naturalem, & extraneum appellat.

At Galenus pro calore naturali, ſive nativo Naturam intelligit hominis: Animam intelligit hominis, ut videre eſt in libro de tremore, convulſione, & rigore. Sententia igitur, quam de febribus Galenus tradidit in libris de differentiis febrium à Chriſtianis damnanda eſt.

Non autem corpuſcula (ſunt ejus verba) (*c*), *& meatus ſtatuemus corporis noſtri elementa, neque calorem motus, aut attritus, aut alterius cujuſdam cauſæ ſobolem pronunciamus. Sed corpus quidem totum conſpirabile, & confluxile cenſemus: calorem autem non acquiſitum, neque animalis generatione poſteriorem; verum ipſum primum, primogenitum, & inſitum. Ac natura ſanè, & anima nihil aliud, quam hic exiſtit. Quare ſi ſubſtantiam per*

(a) *Lib.* 1. *de differ. feb. cap.* 1.
(b) *De diff. feb. lib.* 1. *cap.* 6. *& lib.* 2. *cap.* 9.
(c) *De trem. palp. convulſ. & rigore cap.* 6.

per ſe mobilem, & ſemper mobilem ipſum intelligas; haud errabis.

Cui quidem calori nativo (animæ ſcilicet ſecundum ejus ſententiam) hoſtem facit, & inimicum calorem præter naturam, ſive extraneum. Ac ſi quando calorem nativum ſuperari inquit, vincique in pugna cum calore externo, animam intelligit ſuperari, vincique. Si quando, inquit, calorem nativum langueſcere propter robuſtiorem in pugna calorem externum, animam intelligit langueſcere. Si quando, inquit, omnino vincente calore externo nativum calorem extingui, & mori, animam intelligit extingui, & mori.

Sententia igitur, quam de febribus Galenus retulit in libris de differentiis febrium à Chriſtianis damnanda eſt.

Neque pro ſubſtantia, quam calorem nativum nuncupat intelligit Galenus animam aliquam inferiorem humana, ſiquidem facit calorem nativum intelligentem, majorique ſapientia, & providentia præditum, quam cujuſvis hominis adulti anima ſit: inquit enim pluribus in locis calorem nativum gubernare, & regere materiam, & quæcunque ſunt in homine; dicit calorem nativum ſibi corpus ſapienter effingere, multaque melius machinari ut corpus tueatur, quam quivis unquam architectus, aut ſapiens artifex opus ſuum machinetur, & moliatur, ſunt autem ejus verba (a) *animalia verò non ſic innatum ab eo, qui ea effinxit ſortita eſſe calorem, ſed ut ab illo augenda, & gubernanda. Nec ullum dari tempus, quo innatus noſter calor per univerſam materiam ipſam non ſit extenſus, non eas ſolum facultates, quibus fingit obtinens, ſed, & pleraſque etiam alias; nam & nutrimentum ad ſe ipſum trahit, materiamque gubernat, apponit, agglutinat, aſſimilat, & ut ſemel dicam omnia ſecus, ac flamma, innatam ſibi materiam efficit. Nam quæ unquam materiam, cui indita eſt, auget? quæ materiæ potius alimentum aſſimilat, quam ſibi ipſi materiam? quæ denique tot machinationes, ut materiam tueatur invenit? nonnullas quidem partes circumveſtiens, & claudens, ut nihil ipſis extrinſecus adhæreat, nonnullas verò perforans, dilatanſque, canales præterea inſerens, hos quidem, ut per ipſos nutrimentum attrahatur, illos verò ad refrigerium, & reſpirationem, ſimulque excrementa per alios quidem craſſa, per alios verò tenuia excernens! Omnem huc imprudens de particularum uſu tractationem transferam, ſi ſingula naturæ opera enarrare voluero, quamvis hujus opinionis principes idem eſſe calorem innatum, & naturam dicant. Haud igitur eum rectè igni aſſimilant, comparantque, ac corpora ab ipſo corrumpi putant.*

Atque ex his iterum licet concludere ſententiam de febribus à Galeno traditam in libris de differentiis febrium à Chriſtianis damnandam eſſe.

Quibus addere poſſumus ſervata vocum *Calor, & Calidum* uſitata ſignificatione nulla arte ad rectum ſenſum doctrinam Galeni trahi poſſe. Quod forte, & ipſe vidit Galenus, qui proinde aliud pro calore, & calido intellexit, quàm vulgò vocibus illis ſignificetur. In ſermonibus autem quibuſcunque ad humana, & terrena negotia ſpectantibus, uſitatas nominum, & verborum ſignificationes non ſervare ridiculum eſt: quod etiam non vacat ſuſpicione doli, aut inſcitiæ.

Qui

(a) *Lib. de marcore cap. 3.*

QUI PRINCIPES, QUI MINORES. CALORES GALENO SINT.

DUo Principes Galeno calores ſunt in univerſa Medicina, Calor Nativus, & Extraneus, inimici inter ſe, bellaque gerentes. Reliqui autem minores calores motus, aut attritus; ignis, piperis, cinnamomi, aut rerum aliarum *ſoboles* ſunt veluti Nervii, Ambanique, ſunt veluti Sueſſiones, aut Bellovaci, qui nunc erant ex partibus Cæſaris, Romanique exercitus, nunc deficiebant à Cæſare, pugnabantque adverſus Romanum Imperium. Sic calor ignis nunc eſt pro partibus ſubſtantiæ, quam calorem nativum appellat Galenus, nunc pro partibus eſt caloris præter naturam, ſive extranei. Sic calor piperis *ſoboles* nunc eſt pro partibus caloris nativi, pugnatque adverſus præter naturalem calorem quartanæ febris, aliarumque non paucarum, nunc rebellans eſt pro ſubſtantia caloris extranei, pugnatque adverſus calorem nativum, favetque febribus.

ARISTOTELEM IN GRAVIORIBUS, ET SOLIDIORIBUS DESERVIT GALENUS, QUI LEVIORA DAMNANS; EPICURI PESSIMA OMNIUM ADMISIT.

NOn minus ac intelligi, & explicari nequit, quid non ſint tenebræ; niſi ſimul intelligatur, & explicetur; quid ſit lux; ità profectò intelligi, & explicari nequit, quid ſit, vel non ſit Galeno calor præter naturam, ſive extraneus, aut alienus, niſi quid eidem Galeno calor ſit ſecundum naturam, ſive intraneus, aut proprius ſimul intelligatur, & explicetur. Qua conſideratione omiſſa, Galeni de febribus doctrina intelligi nequit; ſiquidem per calorem præter naturam febrem, ſive, ut ipſemet ait, febris ſubſtantiam definivit.

Videri autem Galenus voluit imitatus Ariſtotelis placita; (*a*) quibus habet; *putrefactionem eſſe proprii, naturaliſque caloris in unoquoque humido exiſtentis ab extranea caliditate corruptionem*. Sed poſtea in eo, quod maximè intererat non ſervavit Ariſtotelis ſententiam. Quandoquidem nuſquam, & nunquam id docuit Ariſtoteles, quod Galenus pluribus in locis malè aſſerit hominis calorem naturalem conſilio, prudentia, & providentia præditum animam, naturamque eſſe hominis! Quin potiùs Ariſtoteles in libris de Anima pluribus clarè docuit hominis animam eſſe ſeparabilem, & immortalem, quam dixit habere proprium, poſſibilemque voluit reſurrectionem hominis. Ariſtoteles quicquid corporeum eſſet in homine, organum phyſicum, inſtrumentum phyſicum animæ appellavit. Ut proindè certò crediderim, non ab Ariſtotele, cujus videri voluit diſcipulus, ſed ab Epicureo magiſtro accepiſſe Galenum ea, quæ mutatis vocibus de calido ſecundum naturam tradidit. Ac quidem, ut ipſemet refert, magiſtrum quendam habuit Epicureum; paternamque uſque ad ſydera tollit diligentiam, ut

(a) *Meteorolog. lib. 4. cap. 2.*

ut rectè ab Epicureo magiſtro *(a)* ipſe filius inſtitueretur. Malè ſanus, qui non cognoverit abſolutè corporibus, quibuſcunque, utcunque diſpoſitis, & conſtructis quæcunque fiunt neceſſariò fieri. Cumque vel ipſo naturæ lumine manifeſtum ſit multa fieri in homine liberè, & ſummo arbitratu; apertè deducitur aliquod aliud incorporeum principium eſſe in homine, animam nempe, à quo ea dependent, quæ liberè fiunt: ut ego fuſiùs tum aliis pleriſque, tum iis Theologis, & Philoſophis, qui hic Neapoli in Seminario Archiepiſcopatus me quondam audiverunt, Phyſicis tantùm rationibus publicè demonſtravi. Ac profectò iis, qui in demonſtrandi methodis ſunt verſati, ut verſatos in iiſdem debere eſſe Medicos Galenus jubet, ea, quæ breviter adduxi, demonſtrationis Geometricæ vim habere facilè videbuntur.

Sed quoniam jam ſatis indicavi, ut Ariſtotelis in his ſententiam non ſervaverit Galenus, non abs re fuerit aliquanto clariùs oſtendere, ut in his, quæ de caloribus præter naturam, & ſecundum naturam tradidit, Ariſtotelem ſe fuiſſe imitatum videri voluerit. Verba ejus ſunt: *rectè ſentire videtur Ariſtoteles ab aliena (b) caliditate oriri putredinem. Vocat autem alienam externam non inſitam, neque nativam in quocunque genere rerum: nam hæc coquere apta eſt, externa autem corrumpere, quod eſt putrefacere.* At quoniam Ariſtoteles non ſemel aſſeruit generationem unius alterius eſſe corruptionem, & è converſo unius corruptionem eſſe alterius generationem, liquidò deducitur calorem (quidcunque id fuerit) uni ſubſtantiæ non naturalem alteri ſubſtantiæ naturalem eſſe, quippe principium corruptionis unius (hoc eſt calor præter naturam, quo aliquid corrumpitur) generationis alterius principium eſt, & è converſo calor huic ſubſtantiæ naturalis alteri non naturalis eſt, ſiquidem non quicquam ſine alterius corruptione conſtitit, aut conſtare poteſt. Quæ omnia non ſunt aliena à Galeni documentis, quibus ſæpe docuit, & præcipuè in libris de arte medicinali hæc omnia, & alia ſimilia ad aliquid eſſe; hoc eſt reſpectivè, & ſecundum habitudinem quandam eſſe conſideranda, ut quicquid de ſalubribus, inſalubribus, & de neutris dixerit ad aliquid eſſe, & pro varia habitudine, variaque ratione unum, idemque ſalubre, inſalubre, aut neutrum dici poſſe non ſemel aſſeruerit.

Atque his omnibus facilè cum Ariſtotele convenire videri poteſt. Cæterum ubi calidum innatum, ſive calorem naturalem, eſſentiam, naturam, animamque facit hominis, omninò ab Ariſtotele deſcivit. Ariſtotelem in gravioribus, & quæ magis vera eſſent, deſeruit Galenus, qui leviora damnans Epicuri, mutatis nominibus mutuatus ab eodem omnium peſſima eſt: ut quæcunque illius deteriora, & magis peſtifera eſſent imprudenter admiſerit. Sic iis accidit, qui in magno rerum diſcrimine nequaquam omnia circumſpiciunt, neque ſatis omnia vident, & ſemper curtæ, deficientique in multis, humanæ fidunt ſapientiæ. Qui ſæpe cupientes evitare Caribdim, non tantùm in Scyllam, ſed in vortices incidunt aquarum, & procellarum; quibus quælibet magna navis in profundum abiſſi trahi poſſit. Nonnullos autem Galeni ſectatores eorum, quæ per voces iſtas, *calor naturalis*, & *non*

(a) *Lib. de dignoſcendis, curandiſque animi morbis cap.8.*
(b) *De differ. feb. lib.2. cap.9.*

non naturalis, à Galeno ſignificarentur, hactenus excuſavit ignorantia, & incuria indagandi quid calor ſive naturalis, ſive non naturalis Galeno eſſet. Nam rerum difficultas meliora, & ſaniora de febribus quærendi, & inveniendi non poteſt quenquam excuſare, & quamvis febrium natura inventu, & explicatu difficilis ſit, accuſandus tamen in his, & damnandus ſine diſſimulatione ab omnibus Galenus eſt.

QUID SIT FEBRIS.

IN rerum omnium ſedula inquiſitione de hominum placitis, ea potiſſimum vera eſſe exiſtimavi, in quibus cuncti convenirent. De febribus autem video omnes una mente, & uno ore credere, atque fateri eas cordis eſſe affectiones. Quo circa rectè mihi videor hoc ipſum aſſumere, in quo omnes conveniunt, febres cordis eſſe affectiones. In corde autem præcipuè conſiderandus motus eſt, quo quædam manifeſtò in circulum aguntur, quædam etſi non agantur in circulum, attamen moventur, & promoventur, nec non eodem motu cuncta palpitant. Ac profectò eas partes palpitare, quæ majoribus arteriis ad cordis motum motis proximæ adjacent, omnino manifeſtum eſt, & vel oculis etiam patet: alias verò partes minoribus, & obſcurioribus arteriis contiguas ſimiliter, ſed obſcuriùs palpitare neceſſum eſt.

Neque quicquam ſanè effatu dignum vivente animali, & pectore non perfoſſo de corde, & affectionibus cordis Medici, aut Philoſophi quicunque dicere norunt; niſi per ea, & ſecundum ea, & propter ea, quæ in motu ejuſdem percipiuntur, cujus motus ceſſatio mors eſt, vel ſaltem lypothimia, aut ſyncope eſt, malum morti proximum. Ac ſi quid aliud excepto motu de corde dicunt, illud totum fictum eſt, & ut plurimum omnino fabuloſum. Nam nullis indiciis vivente adhuc homine, & pectore non perfoſſo de corde quicquam certò affirmare poſſumus; niſi quod moveatur, rectè, vel malè moveatur. Neque quod ceſſet (ut per breve tempus accidere poteſt) certò dicere poſſumus: nam dari poſſunt, & quandoque ſunt cordis quidam motus, qui non communicantur ad partes exteriores.

Multa quidem in animalium corde, & circa cor reperta fuiſſe retulit Galenus, & in ſimiæ pericardio tumor ab eo eſt obſervatus humorem in ſe continens qualem puſtulæ (Græci hydatidas vocant) emittere ſolent, & in gallo vidit eandem cordis tunicam ſcirrhoſo tumore affectam. Sunt qui adipoſam ſubſtantiam intra cordis ventriculum, & adipis majorem, minoremve quantitatem circa cor repererint, carunculas præter ſolitum, polypos, pituitoſaſque concretiones, carnes glanduloſas, vermes, calculos ſunt, qui repererint. Verùm hæc omnia diſſectis corporibus poſt hominis mortem obſervata fuere. Ac priuſquam clauſtra pectoris aperirentur, licèt multis malis, afflicti ægrotantes in laborioſa vita fuerint, de his, ſimilibuſque, quæ cordi accidunt, Phyſici, atque Medici quacunque induſtria, & diligentia uſi certi nihil, exploratique nihil pronunciare potuerunt. Illud unum ſupereſt: rectè, vel non rectè moveri cor! Ex quo, ut multa præteream, quæ magis, minuſve rectè conjectant homines, illud profectò minùs rectè, & minùs certè deducitur calidius, vel frigidius cor eſſe. Enim verò cum quicquid eſt Cœlo, Terraque, Marique celeriùs, vel tardiùs, & æqua-

Digitized by Google

liter, vel inæqualiter moveri poſſit independenter ab eo, quo aliquid calidum, vel frigidum dicitur, vel, ſi aliter placeat dicere, independenter ab eo, quod calor, vel frigus vocatur; Nulla prorsùs ratio eſt, propter quam cor ſimiliter velociùs vel tardiùs, & æqualiter, vel inæqualiter independenter ab eo, quo aliquid calidum, vel frigidum appellatur, moveri non poſſit.

Conceptus motus ſeparabilis omnino eſt ab omni conceptu ejus, quod calor, vel frigus nuncupatur, & ſeparabilis omnino eſt ab omni conceptu ejus, quo aliquid calidum, vel frigidum appellatur. Ac proinde corpus quodlibet ſive velocius, ſive tardius, & æqualiter, vel inæqualiter independenter ab eo, quod calor, vel frigus dicitur, & independenter ab eo, quo quicquam calidum, vel frigidum nuncupatur moveri poterit. Quamobrem etiam cor ſive velociùs, ſive tardiùs, & æqualiter, vel inæqualiter moveri poterit independenter à calore, vel frigore, & independenter ab omni eo, quo aliquid calidum, vel frigidum vocatur.

Quod ſi Deus Omnipotens nobis propitius auferat è medio id, quod calor, vel frigus dicitur, & auferat è medio id, propter quod corpus (quodcunque illud ſit) calidum, vel frigidum appellatur, nulla omnino ratio eſt propter quam his etiam ſublatis corpus quodlibet, & conſequenter Cor rectè, vel non rectè, velociùs, vel tardiùs, æqualiter, vel inæqualiter moveri non poſſit.

Ac quidem etiam in extrinſecis viventium corporum partibus Medici, adſtantes, aliique omnes niſi re manibus probata, & explorata omnino ignorant calidi ne, an frigidi pedes, vel manus ægroto ſint. Qui quandoque facto manu periculo, genarum alteram frigidam eſſe dignoſcunt, alteram calidam, & altera parte naſum calidum eſſe, altera frigidum; ac nonnunquam neque ægroto, neque adſtantibus omnibus hæ partes ſimiliter videntur. Quomodo quæſo de corde unquam ullis indiciis dicere potuere, vel poterunt, quod calidius, frigidiusve ſit!

Scio nonnullos cum Galeno (*a*) dicere poſſe hæc, atque ſimilia quæ dicuntur de calore, & de frigore, aut de calefacientibus, & de refrigerantibus non eſſe intelligenda ſecundum ſenſum, neque ſecundum imaginationem, ſed ſecundum potentiam, ac ſcio ea, quæ dixerit expoſitorum aliquis in iſtorum excuſationem de iis, quæ per accidens, vel per ſe calida, vel frigida dicuntur. Sed hæc atque ſimilia omnia ſunt atramentum effundere, ut meliùs latitent ſepiæ. Atque ſublato ſenſu, & imaginatione, & ſublatis iis, quæ ſub ſenſum, & imaginationem cadere poſſunt, omnis è medio tollitur calor, omnis è medio tollitur frigus, vel ſaltem omnis iſtorum è medio tollitur ſcientia. Nec non his iiſdem quoniam non ſunt ſecundum ſenſum, & ſecundum imaginationem, confirmatur nihil omnino certi, exploratique de cordis, aut calore, aut frigore ante obitum, & non perfoſſo pectore homines poſſe pronunciare! Vel dicendùm eſt complures cum Galeno omnino aliud his, ſimilibuſque vocibus intelligere, ac communi, & idcirco rectiori virorum, fœminarumque, & Chriſtianorum omnium uſu intelligatur.

Cum

(a) *De arte Medicinali lib.3.*

Cum igitur tam Phyſici, quàm Medici, & ægroto peritiores adſtare conſueti nedum alii levioribus titulis appellati certò, & manifeſtò ſæpe ſæpiùs pronuncient hominem febre laborare, & hominem habere febrem frequentiſſimè certò cognoſcant, & unanimi ſapientum omnium conſenſu omnes affirment febres cordis eſſe affectiones, omnino dicendum eſt febres in eo conſiſtere, quod homini datum eſt de corde cognoſcere, nimirum in cordis motu vitioſo conſiſtere febres. Quoniam ex omnibus, quæ vivente animali, & non perfoſſo pectore cordi accidere poſſunt; Medicis, hominibusque omnibus cognoſcere tantum datur, quod rectè, vel non rectè moveatur Cor.

Quæ eo faciliùs admittenda, quo plerique acerrimè inter ſe pugnantes, ſinguli in propria ſententia defendenda ferventes animo, neque pauca quidem verba de febrium natura dicere queunt, abſque eo, quod aliquem motum vitioſum in febribus accuſent. Ac omnes cum febres quærunt, ſint ne, an non ſint? ſemper perturbati, & irritati aliquid ſit ne, an non ſit? in arteriarum, & in cordis motu inquirunt.

Confirmantur etiam, quod ex his, quæ dicta ſunt, nullus ante diem ad orcum dimitti poteſt. Cùm contra audientes homines in calore febres omnes conſiſtere præter naturam, facilè decepti vocibus refrigerium quærentes in febribus omnibus, maximè in gravioribus ſe ſe poterunt enecare.

CORDIS MOTUS QUANDOQUE VIDERI POTEST RECTUS, CUM RECTUS NON SIT.

ID aſſumens, quod omnes fatentur febres cordis eſſe affectiones, cum oſtenderim febres in vitioſo, & irritato cordis motu conſiſtere, de hoc eodem cordis motu animadvertendum eſt, quod aliquando videatur rectus, & ut ſanis eſſe ſolet, cùm rectus non ſit. Quod inſtrumentis motuum omnibus accidit, quæ aliquando videntur rectè moveri, cum minùs rectè moveantur. Fit autem id irritatione, irritationique ſimilibus motibus, quod exemplis illuſtrabitur.

Sunt qui podagra impediuntur, qui imminente periculo ambulant. Sunt, qui ægrotantem manum languidè moveant: Sed acu puncti celeritate, qua ſolent ſani, manum retrahant, amoveantque ab acu. Sunt æqui laxi ab itinere, qui calcaribus ſtimulati currant. Lucertulæ cauda abſciſſa movetur longiuſculo tempore, poſtea quieſcit: Sed ſi pungantur, iterum volvitur, & revolvitur. Viperæ etiam decorticatæ natant in frigida; irritatur enim aliquid adhuc latens in muſculis. Ità inquam, accidere poteſt, ut irritatione ejus, quo cor movetur, cor quod languidè moveretur, aſſurgens aliquantulum validiùs moveatur, faciatque ſpeciem ejus motus, qui ſolet eſſe ſanis.

Prudens autem hæc dico, quoniam ſcio quandoque Medicos (rarò tamen) febrem dicere adeſſe, eamque malignam; cum pulſus, motuſque arteriarum, & conſequenter cordis rectè videantur procedere, & tactus etiam non ſit malus. Verùm alii ſecuti fortè Cornelium Celſum poſſunt negare tunc febrem adeſſe, etſi homo brevi poſtmodum moriatur, vel quia homo ſine febre perire poteſt, vel quia aliis morbis paulò ante mortem poteſt febris

bris ſupervenire. At ego admiſſis febribus rarioribus, in quibus cor rectè moveri videatur, dico quod re vera in illis cor haud rectè moveatur. Enim verò interrogo in his vires languidæ ne, an validæ ſunt, & an tam validæ ſunt, ac ſanis eſſe ſolent? Si cor rectè moveri videatur, & vires corporis tam validæ ſint, ut ſanis eſſe ſolent; quantum ſpectat ad cor, & ad ea, quibus cor movetur, animal ſanum eſt. Si cor ita moveatur, ut ſanis moveri ſolet; verùm vires corporis languidæ ſint, tunc credendum eſt irritatione aliqua cor moveri ſimiliter, ac ſanis moveri ſolet, & proinde febrem adeſſe. Et Medici in his ſimilibuſque dicunt pulſum eſſe mendacem, eſſe fallacem: quod hoc ipſum eſt, quod dixi pulſum non eſſe rectum, & hominem habere febrem: nam qui mendax, & fallax eſt, rectus non ſit oportet.

Sunt ſeniores, quibus motus cordis, & pulſus intermittat, deficiatque vibratione aliqua, & in cæteris ſe habeant, ut reliqui homines, quos non ſemel vidi malè ſe habuiſſe, cum nulla in pulſibus eſſet intermiſſio, irritatione ſcilicet aliqua cordis, & arteriarum motus non intermittebat. Nobilem novi Neapoli degentem, & Romæ puerum, quibus ex ortu pulſus intermittit, cum in omnibus benè ſe habeant. His accidere poteſt in febribus, ut pulſus non intermittat. Avulſum vidimus, diſſectumque cor irritatione aliqua iterùm palpitaſſe: quod quantum nunc memini Galenus etiam obſervavit. Ac proinde credendum eſt, multò faciliùs accidere poſſe viventi cordi, quod præ virium languore languidè, & minùs rectè moveretur; niſi irritatione aliqua, vel alicujus cauſæ effectu, quem irritationem appello, validiùs moveatur; ut rectè moveri videatur, faciatque ſpeciem pulſus ſanorum.

REVERA, NEQVE DE ALLIO, EXEMPLI GRATIA, AUSUS EST GALENUS, DICERE, QVOD CALIDUM IN SE IPSO, AUT FRIGIDUM IN SE IPSO SIT.

Is, qui in Galeni libris aliquo modo verſati ſunt, cum frequenter legant hoc, vel illud calidum, vel frigidum eſſe, facile videbitur falſa propoſitio noſtra. At in ſcriptoribus non debemus ea ſemper attendere, quæ ſcribuntur, cum de re quapiam non agunt ex profeſſo. Ac ſi mille in locis cum de re aliqua non agunt ex profeſſo, verba uſurpent, quæ ſenſum quendam faciant; ſed uno tantùm in loco, in quo de re illa ex profeſſo agunt, explicent verba in alio ſenſu, exiſtimo plus valere locum unum ad indicandam Scriptoris mentem, quàm mille valeant ſententiunculæ ex aliis locis excerptæ, & ſimul contextæ.

Viſus autem mihi eſt Galenus in libris potiùs de ſimplicium medicamentorum facultatibus de calido, & de frigido ex profeſſo pertractaſſe. (*a*) In quibus *cæterum*, inquit, *logicas methodos ignorantes opinor, Medici primùm in hoc maximè peccant, quod propriis finibus excedant: nimirùm cum ſufficiens ſit experientia, junctis ſaltem paucis quibuſdam epilogiſmis, medicaminum vires exquirere, deinde tam fœdè in rationibus hallucinantur, quam pueri*

(a) *De ſimpl. medicament. facult. lib. 2. cap. 3.*

pueri modo ſpeculationem logicam ingreſſi. Eiſdem erroribus tenentur, qui ex odoribus medicaminum facultates conjiciunt. Nec enim quicquid bene redolet calidum eſt (quod quidam dictitant, haud intelligentes, quo pacto inaudire oporteat, quæ ab Ariſtotele, & Theophraſto ſuper hac re ſunt prodita, ea, quæ nos in quarto harum commentationum definiemus) neque quicquid calidum eſt bene olet. Quin etiam neque ſi quid grave olens eſt (allium nempe) *calidum etiam fuerit: neque ſi calidum, etiam grave olens. Sic nec ſi quis quicquid graviter oleat, frigidum dicat, nec ſi quicquid frigidum ſit, graviter olere verum dixerit. Siquidem calidorum innumera ſunt partim bene olentia, partim graviter olentia, partim neutra: Similiter quoque frigidorum. Quanquam quid calida dico, aut frigida? cum debeam dicere calefacientia nos, ac refrigerantia, quæ utique etiam exquirimus. Nec enim quod abſolute calidum eſt, aut quod ad hoc expenditur, nunc conſiderare propoſitum eſt, ſed quod corpus humanum excalefaciat, nec ſane etiam, quod abſolute frigidum, ſed quod hominem refrigeret. Denuò ergo hic hallucinantur in homonymia haud diſtinctis nominum ſignificatis, tanquam ſi quis de cane terreſtri diſſerens, ad marinum ſe oratione transferat, exiſtimans, ut animantis utriuſque nomen, ita & naturam quoque ipſorum unam eſſe.*

Similiaque his dixerat (a) *libro primo cap. ult.*, ne dum frigida, & calida, ſed ſicca, & humida etiam comprehendens, ubi voluit ſiccatoria potiùs, quam ſicca dicenda eſſe ea, quæ hominem ſiccant, & calefactoria potiùs, quam calida ea, quæ calefaciunt. *Quippe non quale ex ſe ſit*, ſunt ejus verba, *& ad totam naturam conſideramus; nam hoc pacto neque acetum, neque marinam aquam nos exiccare poſſe, aut ſicca eſſe facultate dici manifeſtum eſt, ſiquidem utrumque illorum actu eſt humidum. Verùm ſi nos exiccare appareant ſicca dicentur, ad nos videlicet, & noſtram naturam, quod perinde eſt, atque ſiccatoria eſſe. Quin etiam & calida, & frigida, & humida eodem dicentur modo, ubi nos ſcilicet calefaciant, refrigerent, atque humectent: eaque ad nos non ad noſtram ſubſtantiam, nec ex ſe*. Quæ autem calefactoria ſint, quæ refrigeratoria ſola experientia conſtare inquit: (b) *quam, qui relinquunt, & aliunde ratiocinantur, non ſolum falſa pro veris dicunt, ſed etiam tractationis utilitatem ſubvertunt.*

Cæterùm cum totius naturæ, temperamenti, calidique innati meminit, & cum alias ſimiles voces uſurpat, quas ſæpe confundit, & unum, idemque pro illis intelligit, ſæpe disjungit, & aliud, atque aliud pro iiſdem intelligere videtur Galenus, caute legendus idem eſt, & ſemper in magna eſſe debemus ſuſpicione, ne aliud indicet, quam mens humana, vel capere poſſit, vel Chriſtianorum pietas admittere debeat. Et ſatis ille ipſe nos monuit, dum ejus meminit, (c) *qui de cane terreſtri diſſerens, ad marinum ſe oratione transferat.*

RE

(a) *De ſimplic. med. facult. lib.* 1. *cap.* 38.
(b) *De ſimpl. medic. facult. lib.* 1. *cap.* 36.
(c) *De ſimpl. medic. facult. lib.* 1. *cap.* 3.

RE VERA NULLUS UNQUAM HOMINUM MOTUM EXCLUSIT A FEBRIUM ESSENTIA, AC VELUTI NATURÆ LUMINE NOTUM EST, FEBRES IN VITIOSO CORDIS MOTU CONSISTERE.

ANtiquorum ſententia fuit febres omnes in vitioſo cordis motu conſiſtere, quam antiquiores Romani ab Eraſiſtrato fortè acceptam tenebant, & tuebantur, eratque communis inter Romanos Medicos Marci Tullii Ciceronis temporibus, qui libro de fato inquit: *Si cui venæ ſic moventur, is habet febrem*, videlicet in tali, atque tali febres conſiſtunt venarum motu, nam *ſi cui venæ ſic moventur is habet febrem*. Pro iis autem, quæ moventur venis latinorum omnium, & Cornelii Celſi Medici clariſſimi, & diſertiſſimi more arterias intelligit, at arteriæ omnes in motibus cordis ſequuntur motum. Arterias ſalientes venas appellavit Ovidius, *Dumque ſuo tentat ſalientem pollice venam*: Et credibile eſt, quod tunc temporis Medici pollice tantum tangebant ſalientes venas, pulſantes ſcilicet arterias, ut febres explorarent. Ac Virgilius magis accedens ad veritatem. *Salientem ſanguine venam*, dixit, arteriam ſcilicet ſanguine ſalientem. Medici, aliique omnes, ut res vulgaris eſſet, ex percepta tantum in ſalientibus venis motus variatione, & perturbatione, alterati motus cordis indicium, hominem febrem habere pronunciabant.

Hujus ſententiæ (*a*) fuit Eraſiſtratus Hippocrate non inferior, Ariſtotelis ex filia nepos, primum ex Galeno, ſecundum ex Plinio habemus. Ac Eraſiſtrati Romæ pluribus ſeculis ſecta viguit, ut etiam à Galeno accepimus. Quibus veriſimile nimis fit ab Eraſiſtrato accepiſſe Romanos Medicos in motu arteriarum febrium eſſentiam contineri, quod idem eſt, ac dicere in vitioſo cordis motu (irritato ſcilicet) febris conſiſtere: nam à corde potiſſimum moventur arteriæ.

Chryſippus etiam magni nominis Medicus eandem habuit de febribus ſententiam, ut habemus ex eodem Galeno.

At Eraſiſtratum, & Chryſippum, etſi clariſſimos viros, hac de re hallucinatos appellat Galenus. Videamus igitur, an vi quadam veritatis, quæ ſæpe nolentibus, natura ipſa docente, manifeſtatur hominibus, hoc ipſum admittat, quod negat Galenus. Hic unum, aut aliud, vel plura, aut pauciora concedens, aut negans febribus particularibus, conſtanter tamen omnibus, nulla prorsùs excepta, pulſuum concedit variationem, & alterationem, perturbationemque à ſtatu naturali, omnibus ſcilicet motus cordis variationem, alterationem, perturbationemque à ſtatu naturali concedit. Febrium igitur omnium eſſentia in eo conſiſtet, in quo febres omnes ſecundum Galenum conveniunt, in motu ſcilicet cordis vitioſo, ſive alterato, ſive perturbato. Quod illud ipſum eſt concedere, quod negabat Galenus.

Non in omnibus febribus urinæ coctæ, aut non coctæ ſunt Galeno.

Non

(a) *Galenus in 6. Hipp. librum de morbis vulgar. comm. primo tex. 29. lib. med. ſive introductio cap. 13.*

Non in omnibus febribus calor ſuavis, vel inſuavis eſt Galeno. Suntque febres in quibus frigus potius, quam calor moleſtus ſit, quod etiam Hippocrates cognovit, & Germanis febris quædam das Kalte, frigus nempe nominatur. Suntque complures, eæque graviores quæ calefacientibus potius, quam refrigerantibus ſanentur, quarum non paucæ Galeno innotuere. (*a*) Qui affectum in quo calorem, & frigus ſimul ſentiunt ægrotantes, febrem cum Archigene appellavit, refertque Atticos omnes, qui etiam rigorem, febres pleraſque antecedere ſolitum, hepialam febrem dicebant,

Non febribus omnibus inflammatio, aut tumor alius, aut ulcus, aut alvi profluvium, lienteria, aut dyſenteria, aut vomitus aſſociatur ſecundum Galenum. Non omnibus marcor adeſt corporis, ſive maraſmus ſecundum Galenum. Non omnibus, qui febrem patiuntur, oculi concavi ſunt, foveiſque reconditi, non omnibus (hæc omnia ſecundum Galenum) oſſa prominent orbitarum oculorum, non omnibus ſqualor, non omnibus ſomnus immodicus, aut vigilia, non omnibus in febribus carnes contabuere, non omnibus præcordia contracta. Non eos ſolum apprehendunt febres, qui ſicciores, aut eos ſolum, qui humidiores ſunt. Non omnibus ſumma cutis, aut linguæ ſuperficies denſa, vel adſtricta, vel aſpera, vel mollis, vel dura, vel arida, livida, flava, aut alia præter ſolitum eſt. Non in omnibus aliqua peculiaris viſceris obſtructio adeſt. Non in omnibus oculi rubicundi, aut pallidi, aut alii, aut ſordes in ipſis ſiccæ, aut humidæ ſunt. Non in omnibus adeſt plenitudo, aut quam dicunt cacochymiam, vel gravedines, aut deſtillationes adſunt, aut ampliſſimæ ſignificationis catharrus adeſt. Unus motus cordis pulſuſque arteriarum diverſimode aut variatus, aut alteratus, aut perturabtus, aut aliquo modo vitioſus, ſive in principio fuerint febres, ſive in aſcenſu, ſive in ſtatu, ſive in declinatione, febribus in omnibus non contradicente Galeno reperitur. In hoc uno igitur motu cordis aut variato, aut perturbato, aut alterato, ſive (& fortè melius uno verbo rem ſignificantes) irritato, ut dignoſcitur ex motu arteriarum, febres omnes ſecundum Galenum conſiſtunt: etſi Eraſiſtratum, & Chryſippum Medicos etiam ſecundum Galenum clariſſimos in his hallucinatos idem Galenus dixerit.

Noſtratibus, atque alienigenis licèt capite, vel renibus, vel pedibus homo doleat, vel pus per nares, aures, oculos, os, aut infernè excernatur, licèt plus, minuſve impuritatum urinis, aut alvo, vel etiam aliena, & inſolita ejiciantur, licet ſpiritus facile, aut difficulter ducatur; nunquam febris eſt, nunquam hominem febris moleſtare dicitur; niſi cum cor dignoſcunt, explorato motu arteriarum, aliter moveri, ac cum ſanus homo eſt, moveri ſolet.

Tedet me jam rei Medicæ Scriptores omnes huc adducere, & eorum ſententias de febrium natura examinare. De omnibus autem contraria ſentientibus libere auſim pronunciare, quod etſi alias, atque alias tradant febrium definitiones, doctrina tamen ipſorum melius conſiderata, facile deprehenditur, eos non excludere motum à febrium eſſentia: natura videlicet multa docet homines, qui non rarò idipſum opere, & exercitio concedunt, quod ſtudio vincendi, & ambitione in diſputationibus negant.

(*a*) *De differ. feb. lib. 2. cap. 6.*

HECTICÆ FEBRIS
IDEA.

FEBRIS eſt ſpecies quædam, quæ hectica, ſive habitualis ab omnibus appellatur. (*a*) Cujus nominis duplicem rationem reddit Galenus, vel quoniam firma, ac ſolutu difficilis eſt, quemadmodum habitus, vel quoniam ipſum corporis habitum comprehendit. At fortè, ut ex iis colligere datur, quæ retulit Galenus, Eraſiſtratus, & Chryſippus dicerent febrem hecticam, ſive habitualem dici, vel quia in ea, ſi non eſt ablatus, ſaltem eſt imminutus,& læſus antiquior ſemper vegetantis corporis habitus, qui eſt vegetandi, vel quoniam per ea ſuſcitatur in corde, quæ malæ fiunt in vegetantis corporis habitu. Quæ binæ ex utraque parte rationes, fortaſſis in unam ex utraque parte coincidunt: utramque tamen exponemus, veluti diverſæ eſſent, ac poſtmodum facile cognoſcemus, ſi quid ipſæ habeant, in quo conveniant: atque item facile dignoſcetur, quid Galeni, & Eraſiſtrati, ſive Chryſippi ſententiæ differant.

Cum autem vox habitus multipliciter accipiatur, conſulto omittens multa, quæ dici poſſent minus ſpectantia ad rem præſentem, ea conſiderabo, quæ magis, è re medica ſunt. Ac quidem ex iis, quæ communiter admittuntur, retineo habitus ex frequenti ejuſdem, ſimiliſve actus repetitione acquiri. Ut ſi quis rudis, & imperitus digitis fatigare cymbala, qui tam ineptas manus habeat, ut dum unam chordam movere velit, moveat pulſetque aliam, vel plures, aut pauciores, quam conveniat eodem tempore agitet: hìc paulatim, atque paulatim ſeſe corrigendo, manuſque exercendo, frequentioribus actibus fit minus, atque minus rudis. (*b*) Cui tandem ſolvuntur manus, ſolvunturque digiti, ut vel nutui motu obediant celeri, & poſtmodum non minus in manuum, digitorumque motu harmonia quædam obſervetur, ac agitatæ cymbali cordæ dulcem reddant melodiam. Exercendo manus impedimenta auferuntur ab organis manuum, muſculi, tendineſque fiunt homini facilius, celeriuſque mobiles, ligamenta muſculorum facilius cedunt motibus, dactili, capitulaque oſſium circa aliorum oſſium foveas fiunt magis volubiles, omnia, non minus ac ferrum, exercitio fiunt minus rudia, magis obſequentia, & apta ad opus: ut nonnunquam his quibus habitus acquiſitus eſt, etiamſi nihil ipſi cogitent de cymbalis, manus digitique harmonice moveantur, veluti ſi cymbala, aut citharas tangerent. Qui quidem habitus, ſimileſque ſemel acquiſiti difficulter longa inertia, longave deſuetudine deperduntur: poſſunt tamen vel vulnere, exempli gratia, manibus inflicto, vel nodoſa chiragra momento temporis extingui. Non pauci alii ſunt habitus in hominis corpore conſiderandi,

(a) *De diff. feb. lib. 1. cap. 7.*

(b) *Ferreis etiam inſtrumentis artificum accidit, exercitio fieri magis apta.*

di, qui ſæpè adveniunt abſque eo, quod mortalium ullus de illorum acquiſitione quicquam cogitet. Inde fit puellulos, neque manibus, neque pedibus, neque oculis, neque auribus, aliiſque inſtrumentis corporum recte uti, qui ineuntibus annis paulatim, atque paulatim habitum acquirunt, quo iisdem organis rectius poſtea, & facilius utantur, impedimentaque etiam, & imperfectiones, quæ prius erant in membris auferantur.

Sed, quod magis ſpectat ad hecticas, hoc eſt habituales febres, illud conſideratione dignum eſt, nullum opus, nullum actum, nullamve actionum omnium, non inquam tantum frequentius, verum conſtanter adeò, & perpetuo toto vitæ decurſu exerceri in homine, ac partium nutritio. Uno excepto indeficienti motu cordis, reliqui actus, ſive actiones omnes, reliquæ operationes, quæcumque illæ fuerint, vel noctu, vel diu ex pluribus cauſis intermittunt: ut verum omnino ſit dicere, hominem in vitæ decurſu neque ſemper ambulare, neque ſemper ſpeculari, neque ſemper videre, neque ſemper audire, neque ex aliis omnibus quicquam eſſe, quod perpetuo, & ſine intermiſſione fiat. Verum ſuppoſito cordis motu, ſine quo animal mortuum eſt, una nutritio, aut aliquid eorum, quæ ad nutritionem, & vegetationem pertinent, conſtanter, perpetuo, & ſine intermiſſione magis, minuſve peraguntur. Atque hæc hujuſmodi ſunt, ut ab ipſo primo conceptionis momento, ſi nihil morbi accedat, quo illa turbentur, nutriatur ad certum tempus, & augumenti terminum, & augeſcat corpus hominis, quo tempore præterito uſque ad extremum ſenium nutriatur quidem homo, ſed minus, atque minus, & tabidus, ut Galenus ait, ſine morbo fiat, ac tandem marcore confectus naturaliter, & ſine morbo eſtinguatur. Verum & virilem ætatem agentibus, & juvenibus, & pueris etiam marcor, ſive tabida ſenectus ex ægritudine fieri poteſt, quod docuit Philippus antiquus plane Medicus, (*a*) confirmatumque à Galeno eſt, qui Philippum refert. Videlicet multa accidere poſſunt in vitæ decurſu, quibus ratio, nutritioniſque modus pueris etiam perturbetur, & plus quotidie decedat partium corporis, ac dietim addatur, & proindè marcore demum ſive virilis ætatis homo, ſive juvenis, aut puer conficiatur, properetque his ſenectus, ut Philippo, & Galeno placuit. Quod malum grave ſit oportet, & ſolutu difficile, An quoniam id turbat, atque impedit, quod ab ipſo conceptionis exordio inſtitutum maximè fuit, quodve ſine ulla intermiſſione toto vitæ tempore peragitur? Sed præter eundum non eſt paucis diebus contra antiquum novum induci habitum, quo fiat nutritio difficilior. Sic aſſueti pleniori cibo, quem rite concoquant, ſi minus, atque minus aſſumant, paucis diebus ſemper magis, atque magis inepti fiunt ad pleniorem cibum ritè concoquendum. In quibus non tàm eorum, quæ fluunt motus, quàm in minorum partium minoribus organis mala ſtructura, & mala conformatio, pororum, aut rerum aliarum figura mala, magnitudo mala, numerus malus, aliaque, quæ ad ſtructuram, conformationemque pertinent, mala conſideranda ſunt. Quæ omnia difficulter reſtituuntur, maximè ſi plures, & plures partes, aut etiam totum corporis habitum occupaverint.

Virilis autem ætatis hominibus, junioribus, atque pueris marcor rarius

(*a*) *Gal. de diff. feb. lib.* 1. *cap.* 8.

rius fit ſine motus cordis alteratione, perturbatione, ſive irritatione: hoc eſt ſine febre. Quæ maraſmodes proinde dicetur, atque hectica: videlicet habitualis, quoniam ſecundum Galenum veluti habitus difficulter ſolvitur. Et re vera ſecundum Eraſiſtratum, atque Chryſippum cum jungatur eo, quod contra habitum eſt; ſive ex eo pendeat, quod contra eam conſuetudinem partium eſt ſeſe bene, recteque nutriendi, non leve malum ſit oportet. Febris autem nequaquam ſemper marcori conjuncta eſt: nam id, quo marcor, & mala partium nutritio fit, non ſemper hujuſmodi eſt, ut cordis motum alterare, perturbare, ſive irritare valeat. Sic neque ſemper ab apoſtemate, ſive ulcere, aut vulnere fit febris, neque cruditas, neque icteritia, quod notavit Galenus, neque catharrus, neque ira, neque triſtitia, neque ebrietates, neque alia hujuſmodi ſemper febrem faciunt.

Altera ratio, quam affert Galenus, quare febres quædam hecticæ, ſive habituales nuncupentur, eſt quia ipſum corporis habitum comprehendunt: hoc eſt univerſum corpus, & partes potiſſimum ſolidas, quæ habitus corporis nomine veniunt. Cum autem univerſus corporis habitus varias habeat partes in pleriſque ſane nimium, atque nimium differentes: aliquid reperire neceſſum eſt, in quo omnes conveniant, ſimileſque quodammodo ſint, quod in febre, quæ hectica, hoc eſt habitualis dicitur, maximè læ datur. Id autem eſt nutritionis opus. Multa quidem fiunt viſus organis, quæ non fiunt organis auditus, multa fiunt pedibus, quæ non fiunt manibus, ſi cujuſcumque partis aliquod eſt peculiare munus, verum omnes conveniunt in eo, quod omnes perpetuo vegetent, & continuo nutriantur, vel aliquid præſtent ad nutritionem coordinatum. Nutritionis igitur opus ſecundum Galenum in febre habituali læditur. Quod ipſa conſtat experientia, & in hujus rei confirmationem ſatis eſſet ante oculos ponere hectica febre laborantem hominem, & non quidem in principio cum res minus ſenſibilis eſt, & propterea difficulter cognoſcitur, ſed cum malum altius increvit. Qualem deſcripſit idem Galenus, qui confirmatam, provectamque hecticam tabidam etiam appellavit, & diſertiſſime hecticum tabidum poſuit ante oculos. *(a)* Cui oculi concavi, foveiſque reconditi, prominentiaque oſſa orbitarum, quibus palpebræ annectuntur, ſordes circa oculos ſiccæ, ſqualor in tota facie, qui cum non dormiat, vigilare nequeat. Cui carnes contabuere, tempora concava, & collapſa ſunt, qui nihil aliud eſt, quàm oſſa, & cutis. Quæ omnia, atque alia ſimilia nihil aliud ſignificant, quàm præter pulſum, motuſque cordis mutationem, alterationemque, ſive potius irritationem, hoc ſibi proprium febrem hecticam, ſive habitualem vindicare corporis habitum emungi, emaciari, ac tandem marcore confici. Ac quidem in febre hectica corporis habitus læditur: nam propterea dicitur hectica. At oculus ex corporis habitu ſunt: igitur oculi læduntur in febre hectica. An quia non vident, aut male vident oculi, aut quia calidiores, aut frigidiores ſunt, læſi dicuntur in febre hectica? Nequaquam, vident ſiquidem, neque nimis calidi, aut frigidi ſunt, calidioreſque ſæpe ſunt iis, qui ophthalmia laborant, ac ſi in hoc malum conſiſteret ſecundum Hippocratem facile levarentur ægroti! Sed concavi apparent, foveiſque reconditi, extenuantur ſci-

(a) *Gal. de differ. feb. lib. 1. cap. 9.*

ſcilicet, & diminute ſive multo minus, quàm conveniat, nutriuntur. Aures ex corporis habitu ſunt: igitur aures læduntur iis, quos habitualis febris habet. An non audiunt aures, vel calidiores, aut frigidiores ſunt? Nequaquam: ſiquidem audiunt, neque calidiores. aut frigidiores ſunt, quàm in aliquo abſceſſu ex: gr:, qui in auribus conſiſtat! Verum emaciantur, & contabeſcunt pertes omnes, quæ aurium conſtituunt organa: hoc eſt nutritio, & reſtauratio partium utriuſque auris potiſſimum læditur in febre hectica. Sic inquam de muſculis omnibus, de viſceribus, de manibus, aliiſque partibus, quæ ex habitu ſunt corporis, non deperit proprius, cujuſque uſus, quo diſtinguuntur invicem, ſed nutritio paulatim, atque paulatim deperit omnibus, nutritio deperit, quæ communis eſt omnibus. Quid aliud ſunt hectica febre prehenſi, inquit Galenus, cum ultra manifeſtum jam omnibus malum provectum eſt, quàm oſſa, & cutis! Videlicet id ex Galeno ſibi vindicat hectica febris, quod in ea univerſi corporis habitus continuo quidem, ut fieri ſolet, & fortè largius, quam fieri ſoleat, diſſipetur, & diſſolvatur, verùm nutritio, repoſitio, ſive reſtauratio ejuſdem habitus per nutritionem aut non fiat, aut diminute nimis fiat, ut properante per ægritudinem ſenio, ut Philippus à Galeno relatus ajebat, pereundum, fatiſque ante diem cedendum ſit.

Pulſus autem inquit Galenus iis, qui febre hectica, & maximè tabida laborant, eſſe tenues, duros, debiles, & frequentes. Quod ſi hujuſmodi non ſint, modo continuo febriles ſint, & ex eo tales ſint, quo habitus corporis extenuatur, & contabeſcit; hectica, ut patet ex ipſo nomine, ſive habitualis febris dicenda eſt.

Placeat autem nonnulla his addere ad naturalis maraſmi majorem intelligentiam: ac multa quidem ex univerſa corporum natura, neque iis exceptis, quæ non vegetant, adduci poſſunt exempla; quibus explicetur augmentum uſque ad certum terminum fieri in pleriſque, quæ demùm neceſſariò pereunt. Hujuſmodi eſt exemplum non vegetantis campanæ, quæ vi pueri juſtis temporum intervallis funem trahentis moveatur. Hæc primum lento, languidove movetur motu, poſtea validiori, atque validiori, ut poſtmodum malleo etiam validè pulſetur. Hæc eadem campana primis, ſecundis, tertiis manus pueri funi applicatæ motibus habitum, vel quaſi habitum acquirit ad faciliorem motum. Sed perſeverante puero repetitis vicibus funem manubriō campanæ illigatum trahere, motus in campana tandem redditur æquabilis ferè, & uniformis; neque creſcit in infinitum. Nam motu illo gravitatis centrum campanæ attollitur, exercetque majus, atque majus viriūm momentum; cui vis motus à puero impreſſi non ſit æquivalens. At quoniam campana, & ea omnia, quæ ad ipſam pertinent æs, ferramenta, ligna, funis, manubriūm diſſolubilia ſunt; primùm hæc omnia, aut aliqua ex his ineptiora fient ad motum; demum ceſſabit motus ille, etiam ſi ipſe non deficiat puer. Simile exemplum eſt non vegetantis navis, quæ remis impellitur. Primo impulſu remorum lento motu, & vix movetur navis: poſtea repetitis per juſta temporum intervalla remorum impulſibus velociùs, & velociùs movebitur, quæ proindè aliquo modo dici poteſt acquireret quendam habitum ad faciliorem motum. Sed non creſcet motus ille in navi uſque in infinitum; nam dum æqualibus tempo-

ribus

ribus majus itineris ſpatium trajicitur, major etiam vis reſiſtentium aquarum ſuperanda eſt, qua nunquam creſcens, aut decreſcens determinata remigii vis ſit tandem inferior: motus igitur velocitas in navi non creſcet in infinitum, ſed neceſſariò reddetur æquabilis, & uniformis, niſi quod ſingulis impulſibus remorum aliquid additur motus; cum tantundem inter unum, aliumque impulſum ejuſdem amittatur. Verùm quia quæcunque in navi ſunt, diſſolubilia ſunt, ineptior primùm ad motum fiet; poſtea, & ipſa peribit navis, etſi fortè in illa non primò ceſſet remigium, quod poſtea etiam ceſſabit; nam mortua navi nullum eſſe poteſt remigium. His inquam, ſimilibuſque aliquo modo explicari poteſt ratio, qua animalium corpora creſcant; poſtea conſiſtant, demum decreſcant, & extinguantur.

At ab ipſo Galeno exemplum eruere poſſumus malæ conſtructionis, & malæ conformationis partium in hectica febre, & res facilè applicari poteſt ad naturalis maraſmi intelligentiam. Hecticas febres poſuit ille alias, quæ poſt nonnullos morbos, alias quæ ſtatim ab initio invadunt: & vel propter aliquem animi affectum, iram, triſtitiamve, aut alium, vel propter laſſitudinem nimiam, aut ſolis fervorem, aut etiam, ſicuti ſum expertus, cum quis in frigida tempeſtate diutiùs, & pluribus vicibus inclementiori cœlo eſt uſus, vel ob alias ſimiles cauſas fieri conſuevere. Has dicit non eſſe nimis curatu difficiles, ſi ſtatim occurratur; neque permittatur eas tranſire ad maraſmum, ideſt tabem. Nam iſtæ in quibus maraſmus adeſt, difficile nimis curantur, vel etiam ſunt curatu impoſſibiles. (a) *Earum ſiquidem*, ſunt ejus verba, *natura calida eſt, & ſicca, cum tale aliquid cor patiatur, quale lucernæ fomes cum fuit plurimum exuſtus. Nam qui ita torrefactus eſt, frangitur, atque diſſolvitur, atque ex ariditate continuitatem amittit: adeò ut neque ſi magnam olei copiam ſuperinfundas flamma abundantior poſſit accendi, ſemper enim parva, & debilis in ipſo palpitat flamma, ac continuò fit minor, donec extinguatur. Talis quidem eſt febris, quæ omninò maraſmodes, ideſt tabida exiſtit. Quæ non eſt idem morbus, ac paſſio, quæ maraſmus, ideſt tabes appellatur, nam, & hæc abſque febre in decrepita ætate ſolet accidere extincto nativo calore, quod nihil aliud exiſtit, quàm mors, quæ ſine ſenſu doloris, ac ſecundum naturam ex ſiccitate contingit. Sicuti iis, qui præternaturam tabeſcunt, altera advenit ſpecies, quæ à Philippo ex ægritudine ſenectus vocatur, in quam multos non ſolum ſenes, ſed etiam pueros vidimus incidiſſe*. Omitto ponderare ſingula verba Galeni, ſed illud, quod addit hecticarum ſiccam etiam naturam eſſe, manifeſtò declarat, Galenum ſaltem ex parte poſuiſſe iſtarum febrium eſſentiam in eo, quod ſiccantur, extenuantur, ſive emaciantur, & marceſcunt corporis partes. Ac verba illa, *fomes torrefactus frangitur, atque diſſolvitur, atque ex ariditate continuitatem amittit*: manifeſtò malam ſtructuram, malamque partium indicant conformationem. Non tamen penitus acquieſco in his, quæ dicit frangi, diſſolvique, continuitatemque amittere fomitem; nam alia vitia ſtructuræ minorum organorum exiſtimo conſiderandà eſſe in parti-

(a) *De differ. febr. lib. 1. cap. 8.*

Digitized by Google

partibus, quæ malè nutriuntur, ſive malè vegetant.

Cæterum illud quærendum eſt in febre hectica, an ipſa febris primarius ſit affectus? Magna parte Medici dicunt alias febres eſſe ſymptomaticas, alias verò primarias, ſive eſſentiales, ut appellant. Eraliſtrato, atque Chryſippo, iiſque, (*a*) qui ab his dicti ſunt febres omnes conſectarii, ſive conſequentes affectus erant. Ac quidem ſi in corde ſemper omnia ſint, ut prius in ſalutis ſtatu erant; nunquam cordis motus, aut alterabitur, aut perturbabitur, aut variabit. In ægritudinibus autem omnibus cauſæ, ut plurimum evacuandæ, expugnandæ, aut corrigendæ ſunt, ſymptomata tamen nonnunquam ſibi trahunt curationem, & ſæpe numero omiſſa cauſa ſibi expoſcunt medicinam, ſive delinimentum.

Demum ad majorem prædictorum confirmationem breviter indicabo, quid Medici celebriores potiſſimum ſtudeant conſequi in febris hecticæ curatione, qui non rarò etiam nolentes ex iis, quæ omnes natura docente ſatis norunt, normas accipiunt, ut quid potiùs faciendum, vel non faciendum ſit, determinent. (*b*) *Nimirum*, inquit, *quicquid humidi, & ſolidarum partium abſumptum, & exiccatum eſt id, quantum fieri poteſt humectantibus reſtituere oportet*: videlicet omni majori ſtudio habitus corporis nutritio recta promovenda, & adjuvanda eſt. Alii aliis verbis, ſed omnes idem concludunt, neque ſunt nimis ſolliciti de cordis refrigeratione; (*c*) quam facile conſequi poſſent, ut Hippocrates ait.

NON OMNIA OBSERVAVIT GALENUS. QVI IN LIBRIS DE DIFFERENTIIS FEBRIUM SI MULTA NON FINXIT, SALTEM OCCASIONEM FACULTATEMQVE DEDIT ALIIS MULTA RITE CONFINGENDI.

AB omni prorſus vacat injuria aſſerere Galenum non omnia obſervaſſe, quæ in re medica; vel etiam in aliis diſciplinis obſervari poſſunt: id enim de omnibus hominibus, quibus ſemper aliquid deeſt, dici poteſt. Ac ipſemet Galenus cum dicit ſe non vidiſſe febrium circuitum, (*d*) *qui ultra quatriduanum protenderetur*, non negat quintanum, vel ſextanum, vel alium magis minusve his longiorem; neque negat quotidiano magis, minusve breviores, vel medios inter jam notos circuitus dari poſſe: prout dantur, & illorum non pauci meminerunt. Præſtitit id, quod potuit vir planè diſertiſſimus, qui tamen quantum conſtat ex libris de differentiis febrium, non obſervavit excrementa jumentorum, aliorumque animalium in ſtabulo, & in umbra ſine ullo Solis aſpectu ſæpe ſæpiùs incaleſcere; nam tantùm refert ſe vidiſſe *excrementa jumentorum ſimul, & columbarum quadam ex parte à Sole adeò vehementer calefacta*, ut inſtar fumi multam in ſubli-

(a) *Galenus, qui non ſemel eoſdem refert.*
(b) *Sennertus.*
(c) *In lib. de Veteri Medicina.*
(d) *De differ. febr. lib. 1. cap. 5.*

ſublime, mordacemque, ferientemque nares, & oculos evaporationem emitterent. Viſumque ipſi eſt hujuſmodi excrementa ſic à Sole calefacta quotidianæ febris continuæ, id eſt amphimerinæ, exemplum exhibuiſſe; quoniam *quicquid ſuperiori die ad ſummum fervoris pervenerat, refrigerabatur*: (*a*) *quod autem huic continuum erat, dum prima pars, quæ calorem conceperat, in ſummo eſſet fervore, ipſum interim paulatim ſuccenſum, mox priori ſe fervore remittente, iterum incaleſcebat, atque efferveſcebat*: *Hic autem circuitus in unius ferè diei, ac noctis ſpatio peragebatur*: *Quod ſi duobus diebus, ac noctibus idem circuitus factus fuiſſet, tunc febris tertianæ eo modo fuiſſet exemplum, & ſi tribus quartanæ, & quatuor quintanæ, ſi tamen, & quintana febris exiſtat*. Quibus etiam manifeſtum ſit Galenum abſque ulla pituitæ, bilis flavæ, aut atræ mentione in unico jumentorum excremento, Solis radiis, ut ipſe credidit calefacto, quotidianæ, tertianæ, quartanæ, quintanæque febris reperiſſe exemplum: videlicet ſæpenumero febres iſtæ non niſi temporis tantummodo inter circuitus intervallo differunt, & ſæpenumero uno remedio ex chinachina, ſive ex centaurio, ſive ex gentiana, aut pipere ſanantur.

Sic vidit ille non difflata in corporibus, & extra corpus animalium quædam putreſcere: (*b*) ſed non vidit quædam alia, & ea ipſa, quorum meminit, fructus, ſemina, veſtes non difflata meliùs conſervari. Credo, quod ejus tempore non erat conſuetudo, quæ nunc eſt, oleum addendi amphoris, ut minùs difflatum meliùs conſervaretur vinum. Credo, quod non erat conſuetudo caſtaneas, alioſque fructus terra ferè arida ſepeliendi, & poma cera oblinire, & circumdare, ad hoc ut minùs difflata diutiùs conſerventur. Sic pariter ex aliis multis, quæ paſſim occurrunt in Galeno dicere poſſumus ipſum non vidiſſe, neque obſervaſſe omnia: quod de quocunque mortalium ſine injuria dici poteſt.

Quod demum in his iiſdem libris Galenus occaſionem, facultatemque dederit aliis multa confingendi, manifeſtum eſt ex iis, quæ habet *lib.2. de differ. febr. cap.*8. poſtquam de hemitritæo differuiſſet: *nam per hæc*, inquit, *quæ de bilioſa, & pituitoſa febre conſcripſimus, licet ad melancholicam febrem transferendo ejus cum utraque illarum complexionem, ac confuſionem pariter conjectari. Voco autem complexionem, quando horis differentibus invaſerunt, confuſionem verò, quando eodem tempore incœperint. Sic, & tres ſimul febres complecti per ſe quiſpiam, & confundere poterit ex iis, quæ nuper diximus motus*. Quod tamen abſurdum non eſt: imo ea, quæ poſſibilia ſunt, etſi nunquam acciderint, cogitatione licet effingere, & contemplari; modò inutiles quaſdam, nulliuſque pretii computationes evitemus.

Ridiculus etiam in eo videri poteſt Galenus, (*c*) quod peſtis, quæ Athenienſes afflixit, cauſas ſcrutatus: *Forte, inquit, ab Æthiopia mali fluxere contagia*. At nos ſcimus per tot terras, totque maria peſtis ſemina nunquam delata fuiſſe, &c.

Rectè

(a) *De differ. febr. lib.*1. *cap.*5.
(b) *De differ. febr. lib.*2. *cap.*9.
(c) *De differ. febr. lib.*1. *cap.*4.

Digitized by Google

RECTE MONUIT GALENUS FEBRES, QUÆ CIRCUITUS HABENT, EX VITIO DEPENDERE ALICUJUS PARTIS SOLIDÆ.

JUre quidem mihi videor ſub Galeni nomine in Eraſiſtrato ſcripſiſſe eorum potiſſimum, qui ſoliti ſunt jurare in verba magiſtri, culpa, & crimine factum eſſe, quod alii aliis addicti, vel proprio fidentes ingenio, nomini, famæque nonnunquam detrahant principium, qui diſciplinas utcunque tradiderunt. Nam dum illi, ut plurimum mercaturæ gratia, omnia cognoviſſe, & nihil erraſſe eum, quem ipſi ſequuntur, oſtendere nituntur; hi contra in pleriſque eundem manifeſto fuiſſe deceptum, & multa ignoraſſe indicare conantur. Quod ex utraque parte inique factum cenſeo, ſed magis meo judicio illi peccant, qui mortalem hominem omnia cognoviſſe, vel credunt, vel alios debere credere volunt. Qui libros legit primum id debet animo determinato credere, quicquid tandem ab aliis ſcriptum fuerit, ea vera ſine dubitatione eſſe, quæ à ſacris docentur ſcripturis, & quæ mater tenet Eccleſia, & falſa eſſe exiſtimare debet ea omnia, quæ à quocunque contra hæc ſcripta fuerint. Secundum de aliis, quæ quomodolibet leguntur, videbit an conſona iis ſint, quæ in libro naturæ Dei manu ſcripto notata fuere, nam ſi his, quæ notata ſunt in libro naturæ, conſona non ſint, quæ in libris hominum manu ſcriptis leguntur, falſa hæc ſint oportet, vel ſaltem eadem erroris, & fallaciæ aliquid continere, credendum eſt. Ego, quantum mihi hucuſque à Deo datum fuit, hanc normam tenui, quam etiam divina favente gratia in poſterum tenebo.

Ac quidem cum mihi non levis occaſio data ſit legendi libros Galeni de differentiis febrium in fine ſecundi libri hæc lego verba: (a) *Quæcunque per circuitus aliquos ægritudinum acceſſiones fiunt, ex membrorum diſpoſitionibus ortum habent*, quæ mihi paucis tantum exceptis veriſſima adeò videntur, ut ex his multo magis laudandus ſit Galenus, quàm à quibuſdam laudetur Fernelius, qui hoc ipſum, ſed reſtrictius dixit.

Ponamus enim cunctas partes ſolidas hominis integras eſſe, nihil vitii habere, & nihil interim in ipſis mutari: ponamus & eundem hominem febre laborare. Liquidarum, inquam, ſubſtantiarum vitio conſtabit hæc febris, & continens erit. Nam præter hæc duo genera partium ſolidarum, & liquidarum, nihil aliud habet corpus hominis, ut ſi ſolidæ integræ, & ſanæ ſint, & nihil in ipſis mutetur, ut ſupponimus, & febris adſit, liquidæ tantum ſuperſint partes, quarum vitio motus cordis irritari, & perturbari poſſit, in quo febris conſiſtit. Quæ continens erit, & quæcunque mutationes in ipſa accident, ſive in melius, ſive in pejus, ex mutationibus dependebunt, quæ liquidis ſubſtantiis accidere poſſunt: nam partes ſolidæ omnes integræ ſupponuntur, & poſuimus nihil in ipſis mutari. Mutationes autem, quæ liquidis ſubſtantiis independenter ab omni vitio ſolidarum accidere poſſunt, niſi in paucis tantum caſibus, quos poſtea dicam, non ſic remittunt, deſinuntque, ut

(a) *De differ. feb. lib. 2. cap. ult. circa finem.*

ut iterum poſtea fiant, & iterum creſcant. Atque ideò, niſi aliquid aliunde fiat; febris ex his non poteſt eſſe periodica, quæ ſcilicet novus acceſſus, & novos inſultus habeat. Secretiones, confuſioneſque liquidarum ſubſtantiarum in integritate ſolidarum naturæ ſunt certæ, ordine certo, & certa menſura fiunt. Nam cum in circulum perpetuo agantur, & per certos canales non alteratos, ut ſupponimus, & nihil vitii habentes tranſcolentur, aliæque iterum per certos canales iis addantur, è quibus ſecretæ fuerant, ut lympha, quæ ſecernitur è ſanguine, & ſanguini iterum additur, aliæ ſecedant & extra corpus pellantur, ut urinæ, & ea, quæ per habitum corporis protruduntur, aut aliter emittuntur, & hæc fiant perpetuo paulatim, atque paulatim, & certo ordine, ſi quid mali præſtant in liquidis hujuſmodi ſecretiones, permixtioneſque, perpetuo præſtabunt, ſi in melius vergant hoc ipſum perpetuo fiet uſque ad morbi finem. Neque ulla ratio excogitari poteſt propter quam in data hypotheſi (niſi aliquid aliunde fiet) quicquid eſt ſive boni, ſive mali conſideratione dignum nunc fiat, nunc non fiat; nam nunc, prius, & poſteà quæ ſecernunt, & quæ confunduntur, haud multo diſſimiliter ſive ſecernuntur, ſive confunduntur, & mutationes in his, & per hæc fiunt paulatim, atque paulatim, prout guttatim, atque guttatim, ut ſic dicam, ſive ſecretiones, ſive confuſiones fiunt liquidarum ſubſtantiarum, ut proinde continens vitio tantum liquidarum ſubſtantiarum febris ſit oportet: hoc eſt ſine novo acceſſu, ſine novo inſultu. Cujus rei alias rationes affert Galenus explicans, ut vitio peculiaris membri periodicæ fiant febres, quas rationes nunc non tangam.

Difficile autem admodum, & fere impoſſibile eſt longiuſculo tempore vitium in liquidis ſubſtantiis conſiſtere, & vitii interim ſolidas partes nihil contrahere.

Sed nos magna ex parte in hypotheſi permanentes videamus, an cum aliquid aliunde fiat, in aliquo caſu aliter accidere poſſit. Ac primum omitto ea, quæ de novo extrinſecus advenientia cibo, potuque liquidis ſubſtantiis, quæ in corpore animalis reperiuntur, accidere poſſunt, quibus novus inſultus, vel veluti novus inſultus fieri poſſit. Omitto ut diviſa in plures, atque plures partes juſta ſingulis diebus cibi, potuſque quantitate, non affatim, ſed paulatim, atque paulatim, & pluribus, atque pluribus vicibus illa aſſumi poſſit, ut nulla detur novo acceſſui ſenſibilis occaſio. Omitto item mutationes, quæ accidere poſſunt ex ſomno, & vigilia, & ex vehementioribus animi affectibus, qui non fiunt ſine mutatione in partibus ſolidis, ut manifeſtum in verecundia eſt, in qua mutatione aliqua in fibris, tuniciſque vaſorum, & orificiis eorundem, retardato per quaſdam venas ſanguine, genæ rubeſcunt, & ingenuo ſanguinis tinguntur colore. Illud referam, quod eſt inevitabile, ſemper reperiri animal aliqua circumfuſum ſubſtantia, quæ ſaltem per eas mutationes, quæ vigintiquatuor horarum tempore in Cœlo fiunt, haud leviter variat, & variare poteſt. Ac hujuſmodi ambientis ſubſtantiæ alteratio in aliqua, aut noctis, aut diei hora mutationem aliquam facere poteſt in liquidis animalium partibus antecedenter ad id diſpoſitis, ex qua novus inſultus, ſive novus acceſſus febris fiat. Communiter omnes agnoſcunt ex horarum diei tantum mutatione in catharris, fluxionibuſque, ut dicunt, à capite, aliiſque partibus ſenſibiles fieri mutationes, quibus

melius

Digitized by Google

melius, vel pejus animantes ſe habeant. Ac regularis Gallorum certis noɥurnis horis cantus ex mutationibus dependet, quæ lapſu horarum ambienti ſubſtantiæ accidunt, & jam diſpoſitis ad eas percipiendas gallis communicantur. Flores ad diurnam lampadem ſeſe convertentes, & noɥu fibras, florumque folia contrahentes mutationem aliquam certis horis fieri oſtendunt in ambienti ſubſtantia. Ut omnino verum ſit ſimilibus planè mutationibus, quæ neceſſario accidunt ambienti ſubſtantiæ, liquidas animalium partes certis horis alterari, & mutari poſſe, ut præviis diſpoſitionibus in ipſis, quas vitia etiam appellare poſſumus, novi acceſſus, novique febrilis inſultus, cauſa habeatur.

Libet autem hic loci addere exemplum aliquod à Galeno mutuatum, ex quo pateat, ut vitio alicujus partis ſolidæ periodica febris fieri poſſit. *Ita ſane*, inquit, *in mulieribus quoque accidit: nam & in his donec æquales,* (a) *ac ſimiles menſtruorum cauſa fuerint, idem quoque eorum ſervatur circuitus.* Quæ differendi ratio ſapientum omnium recte ſentientium digna videtur, ac quantum memini Plato, Ariſtoteles, Hippocrates, aliique in hanc, aut ſimilem formam non ſemel locuti ſunt, neque quicquam contra dici poſſe apparet. Neceſſitas enim ſemper ineſt corporibus omnibus, ut in iiſdem, aut omnino ſimilibus, & ex iiſdem, aut omnino ſimilibus, eoſdem, aut omnino ſimiles effectus tum ſperare, tum promittere debeamus. Non abs re autem fuerit obſervationes quaſdam narrando rem illuſtrare, quam Galenus docuit.

Sunt Mulieres, quibus exactè ſingulis triginta diebus fluit uterus. Sunt quibus celerius id fiat, & ſingulis 28. aut 25. aut 20. vel etiam breviori circuitu fluat. Sunt item quibus tardius id fiat, & ſingulis 35. aut 40. aut 50., aut 60. aut etiam longioribus circuitibus fluat uterus. Nec non ſunt fœminæ non unius ſpeciei tantum animalium, quibus ſemel bis, aut ter, aut quater tantum ſingulis annis movetur uterus.

Item ſunt mulieres, quibus vehemens dolor fit, cum fluit, aut jam jam fluxurus eſt uterus.

Item ſunt mulieres, quibus febres fiunt, cum fluit, vel jam jam fluxurus eſt uterus, idque aliis celerius, aliis tardius ut dictum eſt.

Quamobrem illo uno exemplo Galeni fluentis uteri mulieribus manifeſto conſtat, per ea tantum, quæ moventur in uteris febres nonnunquam dari vigeſimanas, menſtruas, quadrageſimanas, annuas, & alias, atque alias ſub variis celerioribus, aut tardioribus circuitibus redeuntes.

Ratio autem, qua fœminis fluat uterus alibi tradita eſt.

Sed illud etiam his addendum à ſolo utero fieri nonnunquam febres continentes, quæ pluribus, paucioribuſve diebus durent, & reſtitutis integre, vel cum morte fœminarum finiantur. Ac nulla quidem ratione Galenum cenſeo, addidiſſe verba illa: (b) *Sed quæ circuitum non habent in his nulla eſt corporis pars, quæ præcipuè ſit offenſa, ſed qui in venis, & arteriis omnibus continentur humores, atque hi præſertim, qui in maximis, atque plurimo calore abundantibus ſunt, aut ob aliam quamvis cauſam* Ff 2 quemad-

(a) *De diff. febr. lib. 2. cap. 1. prope finem.*
(b) *De differ. feb. lib. 2. cap. 11. in calce.*

quemadmodum in ephemeris , aut ob putrefactionem ferventes , febrem unam accendunt ſynocham appellatam, quæ à principio uſque ad finem nullam habet intermiſſionem , ac tandiu perſeverat , hominemque deurit , donec qui , ei cauſam afferunt humores , aut ex toto abſumantur , aut concoquantur , aut utrumque patiantur . Ac neſcio cur Galenus ad Praxagoram voluerit accedere, cujus ſententiam his verbis refert : (*a*) *reliquum eſt id febrium genus, quæ ſynochæ vocantur , quarum univerſum tempus una acceſſio eſt , quæ vel ſemper in eodem vigore perſiſtit , vel minuitur , vel augetur , donec judicetur. Hæ verò ex tali cauſa ortum habent , qualem omnium febrium Praxagoras ſuppoſuit , humorum videlicet in vena cava putrefactionem .* At non adhuc Galeni temporibus ſanguinis innotuerat motus, quo tam Praxagoras , quam Galenus, aliique multa melius potuiſſent explicare . Ac quidem tum ex ipſo Galeno, tum ab aliis , tum ab iis, quæ obſervantur , facile multa exempla ſynocharum habere poſſumus , in quibus pars aliqua determinata eſt præcipuè offenſa . Hujuſmodi enim aliquid ex determinata corporis particula (ut ex digito , quem abſceſſus occupat , vel dens viperæ pupugerit) ſanguini addi poteſt , quod continentem , hoc eſt Synocham faciat febrem. Et ex bubone tàm ephemeras , quàm periodicas, quàm continentes nonnunquam fieri febres , tum paſſim obſervatur , tum ab Hippocrate , & à Galeno non ſemel notatum eſt : *Et quæ ex bubonibus febres oriuntur , omnes ſunt malæ exceptis ephemeris* , eſt Hippocratis aphoriſmus , quem refert Galenus lib. 1. de differ. febr. cap. 5.

(a) *Eodem loco.*

DATA

DATA FEBRIS PERIODICA

FREQUENTER BREVIORI, VEL LONGIORI TEMPORE RECURRIT.

NOn quicquam magni iis omnibus fortè dicere videbor, qui ſæpe numero unam, vel aliam datam febrem facile mutare periodos obſervaverunt. Sed fortè non minimi aliquid dicere videbor iis, qui cauſas ſanè longè diſſimiles quærunt, ut febres explicent ſub brevioribus, vel longioribus periodis recurrentes: qui Galenum adducere poſſunt dicentem quotidianam à pituita putreſcente, tertianam à bile flava putreſcente, quartanam verò ab atra bile ſimiliter putreſcente excitari.

At ego admittens vidiſſe Galenum quotidianam aliquam, tertianam aliquam, quartanam aliquam, à cauſis fieri, quæ ſic rectè potuerint nominari, ut Galenus illas nominat; ac iterum ſine injuria repetens non omnia obſervaſſe Galenum, qui, quoniam neque quintanam, neque ſextanam vidit, tres tantum diebus integris numeratas intermittentium poſuit differentias; attamen cum Galeno demonſtrabo datam quamcunque febrem periodicam mutatione circumſtantiarum breviori, vel longiori tempore recurrere poſſe. Verum primo referam, quid periodica, quid intermittens, quid continua periodica febris ſit Galeno, qui pluribus in locis periodicas febres dicit eas; (a) *In quibus per circuitus fiunt, acceſſiones*. Intermittens verò dicitur, quando *prioris acceſſionis tempus adeò breve fuerit* (b), *ut antequam ſecunda ſuperveniat, jam prima quieverit, & omne id temporis ſpatium, quod ſecundæ principium, & primæ finem interjacet, ſine febre eſt*. Si verò ſecunda acceſſio invadat, priuſquam præcedens fuerit ſoluta, quoniam nullum vacuum intervenit, & ſine febre tempus medium, periodica quidem febris dicetur, ſed continua.

Neque, ut illud oſtendam, prolixiori ſermone rationes adducam à priori, ut dicunt; quas plurimas poſſem adducere tota fermè corporea clamante natura, id quod dato tempore fit, non mutata rei ſubſtantia, mutatis tantùm quibuſdam circumſtantiis breviori, vel longiori tempore fieri poſſe, ut ſi dicamus dari fontem, qui dato tempore ſiccetur, & ſpatio certi temporis ſiccus maneat, quo tempore abſoluto iterum recurret, ſine dubio concludere liceat, igitur dari poteſt fons, qui non mutatis aquis alio dato quocunque tempore bis, vel pluries ſiccus obſervetur, ſiccuſque maneat certi temporis ſpatio, quo abſoluto iterum recurrat. Sed ego per ea tantùm, quæ a Galeno in lib. de differentiis febrium tradita ſunt, ejus, quod poſui veritatem demonſtrabo. Galeno autem difficilius viſum eſt explicare quibuſdam

(a) *De different. feb. lib. 2. cap. 11.*
(b) *Eodem lib. eodemque capite.*

dam in febribus per circuitus fieri acceſſiones, quàm febres eſſe, quæ unico tantùm acceſſu ad plures dies extendantur. Neque excrementorum jumenti à Sole calefactorum exemplum, quod ipſe retulit, ſatis eidem viſum eſt ad explicandas periodicas febres, quoniam in animalibus *ex omnibus ad omnia conſpiratio, & confluxio exiſtit*. Licet autem circa hæc eadem multa à nobis in præcedentibus dicta fuerint, placet tamen hic exempla alia examinare, quæ ipſe Galenus affert, quibus tum ea confirmabuntur, quæ huc uſque dicta ſunt, tum manifeſtum erit, nos minimè in omnibus à Galeno eſſe alienos.

(*a*) *Sunt lippitudines*, inquit, *quædam*, *quarum nonnullæ quotidiè*; *nonnullæ verò tertio quoque die magis infeſtant*. Ac nos in memoriam revocare poſſumus eſſe lippitudines, quæ mane, & veſperi, & quæ ante prandium, & ante cænam, & quæ poſt certum temporis lapſum à prandio, vel à cæna, & quæ poſt lectionem, poſt motum, poſt animi affectum vehementiorem magis, vel minus infeſtant, non minus ac aliis lippientibus vino pejus fit, aliis melius, quod Galenus, & Hippocrates obſervaverunt. Rectè igitur Galenus ad lippitudinis ſimilitudinem typos, & exacerbationes habentis, in febribus per circuitus fieri poſſe exacerbationes, novoſque acceſſus ait. Ac quidem aliquando lippitudo cum febre eſt, quæ ad ipſius lippitudinis exacerbationes brevioribus, aut longioribus temporibus comprehenſas exacerbatur.

Similiter, & aurium dolores (*b*), *& capitis ſive totius, ſive medietatis, quem græci hemicraniam appellant, quibuſdam verò, & pedum, & articulorum dolores per circuitus exacerbari conſpiciuntur. Quod igitur in biſce omnibus inſpicere licet, venas quidem in his partibus, quæ exacerbantur in tumorem attolli, atque inflammationem augeri, ac dolores intendi, ac materiæ inutilis affluxum ad extrinſeca fieri: ita & in interioribus, quæcumque non videntur, ſervare eandem proportionis ſimilitudinem concipiendum eſt: adeò ut in laterum, & pulmonis inflammationibus, in acceſſionum quidem principiis tumores increſcant, in declinationibus autem evaporent, ac ſubmittantur.*

Modeſtiſſimus Pater Daniel Bartolus Societatis Jeſu cum non placeret liber, noluiſſem, dicebat, librum ſcripſiſſe: at ego quia maximè placent, quæ hoc loco ſcripſit Galenus, voluiſſem, inquam, ego illa ſcripſiſſe. Attamen cum non ſcripſerim hæc, ſaltem paucis eadem illuſtrabo, quod neque faciam prorſus meo Marte, ut dicitur, ſed ex eodem Galeno afferam etiam exemplum ejus, *cui extremam partem digiti acus pupugerit*, (*c*) *ſtatim indoluit*, *poſtea verò inflammatur*, *atque in magnum tumorem pars omnis circumſtans attollitur*.

Acu videlicet quædam fit in digito continuarum partium ſolutio, qua ſtatim indoluit homo. Ac eadem partium ſolutione viæ quædam etſi exiles diſruptæ, & vitioſæ factæ ſunt: ut ea quæ ſive per nervulorum, tendinum arteriolarum, aut venularum, aliorumque minimorum ad glandulas propriè ſpectantium, cutemque contexentium vaſorum cavitatem, vel per fibrillas muſculorum, aut oſſium poros, aut per ligamenta, vel alias quaſcunque partes, quæ in digito ſunt libere, & facile fluebant, & refluebant, aut admittebantur, vel extra pellebantur, fluere, & refluere, admitti, aut expelli nequeant, vel minus libere, & minus facile fluant, refluantque admittan-

(a b c) *Eodem lib. eodemque capite.*

mittantur, aut expellantur. Motu quoque cordis ſemper urgente, & cuncta perpetuò promovente ex iis, quæ libere fluxiſſent, aut refluxiſſent, & hac, illac libere admiſſa, vel dimiſſa fuiſſent, nonnihil manere neceſſum eſt in partibus circa punctum locum poſitis.

Hinc tumor, & inflammatio. Hinc difficultates ad ſanguinis trajectionem in venas ex proximis arteriis. Hinc moleſtæ pulſantium arteriarum perceptiones. Hinc in aliis quibuſcunque ſive fibris, ſive nervis, ſive vaſis, ſive partibus aliis, quocunque peculiari nomine appellatis, per quorum poroſitates, aut inanitates aliquid meare, promoverique ſolitum erat, difficultates ad motum. Hinc ineptitudines fiunt ne dum digiti, ſed quandoque totius manus, vel etiam totius brachii. Hinc multa, quæ priùs non abundabant, per unicam acus puncturam minus rectè, ac priùs fluentia abundare videntur. Quibus omnibus quoniam totum corpus confluxile, & conſpirabile eſt, ut Galenus ait, facilè febres fieri poſſunt: cordis videlicet ex his motus facilè turbari, & irritari poteſt, ut ſæpe numero turbatur, & irritatur.

At ea, quæ propter acus puncturam, ut jam dictum eſt, in digito conſiſtunt, diverſimodè putreſcere apta ſunt, & motu ſanguinis, aliarumque ſubſtantiarum per vias quaſcunque variis nominibus nuncupandas, additioneque, aut detractione aliqua ſive ſenſibili, ſive inſenſibili, vel etiam permutatione in pus ſæpe ſæpius, vel in ſubſtantiam puri ſimilem mutantur. Quibus in concluſo factis febris tum faciliùs fit, tum major eſſe ſolet, quàm ſi in patenti ulcere fierent.

Ipſa autem febre non ſine magno rerum utilium diſpendio multa multis modis eorum, quæ moleſta erant, diſſipantur. Vel etiam adaperto foramine (quod ſpontè, vel arte fit) manifeſto hæc eadem, quæ moleſta erant, evacuantur, & omnia conquieſcunt, ceſſatque in corde irritatio, & conſequenter motus perturbatio, ut homo videatur febre immunis.

Verùm vel quia iterum foramen occluditur, ut frequenter fieri obſervamus in partibus viſui ſubjectis, vel quia organa remanent adhuc vitioſa in digito, ſimilibus modis celerius, aut tardius, ſimilia, ac prius facta ſunt, fiunt in digito, ſimiliter cordis motus irritatur, & febris fit, & ſimiliter, ac prius omnia redeunt accidentia. Enim verò ut in exemplo menſtruorum in fœminis dixit Galenus, donec æquales, ac ſimiles cauſæ fuerint, idem quoque eventuum ſervatur circuitus. Qui rerum, & eventuum circuitus toties erit, quoties eædem, aut ſimiles recurrent cauſæ.

Ità, & in interioribus (a), quæcunque non videntur, ſervare eandem proportionis ſimilitudinem concipiendum eſt: adeò ut in laterum, & pulmonis inflammationibus, in acceſſionum quidem principiis tumores increſcant, in declinationibus autem evaporent, ac ſubmittantur. Ac quidem quæcunque fiunt digito, vel utero, vel aliis partibus omnibus ſive in conſpectum cadentibus, ſive in occultis, & profundioribus corporis univerſi ſedem habentibus ſimiliter accidere poſſunt. Atque ideò non minus ac ex lippis oculis, ex inflammato digito, vel ex alia quacunque particula oculis ſubjecta, ex glandulis quibuſcunque, ubicunque poſitis, ex carnibus aliis quibuſcunque, ex membranis, oſſibus, particulis cunctis in internis, & penitiori-

(a) *Gal. eod. lib. & eod. cap.* 11.

tioribus locis collocatis febris, eaque gravior, aut levior, continens, aut periodica, & quæ tardioribus, aut celerioribus redeat circuitibus, fieri poterit.

Quædam poſſunt permutari, aut aliter commiſceri, aut in aliquo diſſimilia eſſe: ut proinde ordo, ratioque circuituum permutetur, & in uno vel alio, ſive in paucioribus, aut pluribus febris febri ex digito, & acceſſio acceſſioni diſſimilis ſit (*a*). Has febres ordine carere inquit Galenus.

Quid autem eſt illud, quod ordine caret in univerſa corporea natura, in qua quæcunque fiunt neceſſariò fiunt? Magnus ordo ſit oportet in iis, quæ neceſſariò fiunt, & magnus ordo ſit oportet in iis, quæ neceſſariò agunt, ex quibus nonniſi certa, & neceſſaria procedunt! At homini videntur quædam ſine ordine procedere, & ſine ordine fieri, ob cauſarum neceſſariò agentium ignorantiam. Quod ex ipſis, quæ ex Galeno deinceps trademus melius explicabitur, ille enim hæc habet: (*b*) *Earum autem quæ ordine carent, nonnullæ ex tranſmutatione humoris ad talem diſpoſitionem deveniunt*, videlicet tum unum, tum plura ex iis, quæ influunt in digitum, aliam: atque aliam in digito ſuſcipere poſſunt tranſmutationem, & mutatis oſculis, aut cavitatibus vaſorum, ſive contractis, aut laxatis fibris, ſive ob aliam quamcunque cauſam, unum alio parcius, aut copioſius eſſe poteſt. *Nonnullæ ob victus errorem ad talem diſpoſitionem deveniunt*. Victus autem ratio, ut etiam ambiens univerſum corpus, & ſigillatim circumfuſa digito exempli gratia ſubſtantia, ut unuſquiſque ſcit, infinitas ſuſcipere poteſt mutationes: quibus laxentur, aperiantur, aut obſtruantur pori, qui ſunt in partibus digiti, aut alia fiat in iiſdem mutatio. (*c*) *Maximè igitur tranſmutatur, atque in alteram naturam tranſit ſanguis, cum putreſcit: nam ut etiam antea expoſuimus, pars una ſanguinis fit flava bilis, alia nigra*. Nihil autem obeſt ſi hæc nomina retineamus *flava, atraque* bilis: modo rectè aliquid illis ſignificemus. At rei cujuſque natura, ne dum ſanguinis, non duas tantum, ſed infinitas ſuſcipere poteſt mutationes, quæ vocibus illis nequaquam aptè explicentur: ut ſi ſanguis ſimpliciter ex fluido fiat non fluidus in digito, in neutram dicetur bilem converſus, cum tamen multarum ægritudinum cauſa eſſe poſſit.

Quantum verò in ægrotantium corporibus humores mutantur (*d*), & pro ut variæ ſunt in digito mutationes, *tantum etiam acceſſionum circuitus*, atque rationes mutantur. *Quare nihil etiam mirandum eſt, ſi huiuſmodi mutationibus ordo acceſſionum evariet. Illa quoque non parum eſt varietatis cauſa, quod qui putreſcere incipit humor in aliquo membro alter exiſtit; alter verò ex aliis defluit partibus. Sic, & quæcunque circa victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, nihilominus hæc circuituum ordinem evertunt. Quemadmodum enim ipſis quoque ſanis victus depravatus ægrotandi affert occaſionem, eodem, ut arbitror modo, vel etiam magis in laborantibus ex erroribus admiſſis fiunt acceſſiones. Non ſolum igitur cum jam ægrotant;* *ſed*

(a b c d) *Eod. lib. eodemque cap.*

ſed eo etiam tempore, quo ex morbo referuntur, quacunque ex cauſa promptiſſimè offenduntur. Quodcunque igitur offenſionis genus effatu dignum intervenerit, vel circuitus anticipare, vel alios diverſæ naturæ à prioribus oriri eſt neceſſarium, à quibus acceſſionum ordo pervertitur, & tantum poſſunt anticipare, ut ex tertiana fiat quotidiana. vel alia tertiano circuitu brevior in acceſſu, & tantum poſſunt participare, ut ex quotidiana, vel alia celeriori in acceſſu fiat tertiana, vel alia circuitum habens tardiorem. Quæ omnia mihi ſatis clara videntur, ut majori non indigeant explicatione. Sed placet alia exempla à Galeno propoſita percurrere.

De inflammationum generatione meminit, & rheumaticas accuſat diſpoſitiones, & multa habet de potentiis partium viventis corporis naturalibus: quas nobis reliquit aliquo modo explicandas; nam ipſe ſatis dilucide pluribus in locis docuit, potentias, facultateſque dici rerum ignoratas agentium cauſarum ſubſtantias. (a) *Nihil igitur mirum*, inquit, *vel cerebrum (b), vel univerſum aliquando caput, acervatam in ſe ſuperfluitatem ad partes imbecilliores expellere, veluti aures, oculos, tempora, labia, vel dentes, vel malas, vel palatum, vel gingivas, ad gargareona, & pariſthmia, aut ad eos, qui ſunt in hujuſmodi partibus adenas, & cum nihil in iſtis imbecillis conſtiterit ad thoracem, pulmonem, fauces, ſtomachum, ventriculum, fluxionem tranſmittit*. Videlicet viæ ſunt à capite ad prædictas omnes partes, & ad alias multas, nam ſi non ſint viæ, & donec non ſunt viæ, nulla unquam à parte ad partem poſſibilis eſt tranſmiſſio. Determinatur autem malum à capite ad oculos potius, quam ad aures, vel à capite ad ventriculum potius, quàm ad fauces propter cauſas non multò diſſimiles iis, propter quas in fluminum decurſu determinantur aquæ ſive turbidæ, ſive ſinceræ ad influendum in hunc potius hortum, quàm in alium. Atque ſic, talique ratione, copia, vel inopia influere poſſunt aquæ, ut pereat, vel non pereat hortus, fœcundior, vel infœcundior ſit. Cauſæ hujuſmodi non multò diſſimiles iis ſunt, propter quas determinantur aquæ in montibus, ex: gr:, ad faciendum fontem, ex hac potius parte, quam ex alia, & ad faciendum fontem circuitus, & acceſſus, receſſuſque habentem, vel non habentem. Atque hujuſmodi, ſimilive ratione explicandæ potentiæ ſunt partium corporis viventis, quas Galenus attractricem, expultricem, retentricem, & alteratricem appellat. Quod ſi quis eſt, cui noſtra non placeat expoſitio, vel aliam afferat, vel donec meliora innotuerint, retineat verba illa, quibus potentias partium naturalis corporis nominavit Galenus.

Qui ſubdit: (a) *neque mirandum eſt ſimilem eiſdem contingere affectum, qualis in excretionibus excrementorum ventris conſpicitur. Sicuti igitur quiſque quantum quaque die excernitur intuens, ſi cauſam excretionis ignoret, ordinem miraretur, ſic quemcunque latet ſuperfluitatum in capite generationis, atque excretionis cauſa, & qua ratione nonnullæ quidem ex ipſis ad exteriora, nonnullæ verò ad aliquem alium confluant locum, hæret, atque miratur hanc confluxus proportionem. Sic, & quicumque non novit, neque quæ partes materiam inutilem ad hepar tranſmittant, neque cauſam propter*

(a) *Lib. de Naturalibus facultatibus*. (b) *De differ. febr. lib. 2. cap. 11. circa princip.* (c) *Eodem lib. eodemque capite.*

quam tranſmittant, *intelligit*, *miratur in febribus*, *quæ ex hepate accenduntur ordinis proportionem*. Sed & alia conſideranda ſunt quæ in ipſo hepate, ex: gr:, fiunt: pro ut alibi monet Galenus. Cujus nos recte uſi exemplo addere poſſumus, non minus ac mutatione tantùm, parvarum circumſtantiarum aliis tardiùs, aliis celeriùs exonerandi alvum, aut veſicam fit neceſſitas, in febribus parvarum circumſtantiarum mutatione novi acceſſus neceſſitas fieri poteſt, atque ea ſub alio, & alio circuitu non mutata rei ſubſtantia, mutatis tantùm quibuſdam circumſtantiis pluries, atque pluries redire poteſt.

Thapſia, aliaque thapſiæ ſimilia corrumpunt partem, cui applicantur, & multa vitia parti, iiſque, quæ per partem fluere ſolent thapſia, aliiſque thapſiæ ſimilibus inducuntur, ex quibus tumores in parte, aliaque mala, ut non quicquam pro explicando exemplo thapſiæ à Galeno adductæ, his, quæ jam dicta ſunt, addere debeamus.

Quod ſi nullam imbecillitatem pars inflammata contraxerit: (a) hoc eſt, ſi nihil vitii in parte ſit reliquum, *neque iterùm ſuperfluitates immittantur*, hoc eſt, & omnia, quæ in partem utcumque perveniunt, ſint bonæ notæ, *ægritudo finitur*, *neque deinceps*, *aut ſequenti*, *aut tertia*, *aut quarta die homo febricitabit*. *Quod ſi denuò eandem ob cauſam ob quam primæ etiam miſſæ ſunt aliæ immittantur ſuperfluitates*, *aut ſi nec hæ quidem mittantur*, *ſola autem remaneat petentiæ imbecillitas*: hoc eſt ſi ea, quæ perveniunt in partem, qualiacumque fuerint ipſius vitio partis corrumpantur, *hominem ſecundo febricitare eſt neceſſarium*. Sic pluribus, atque pluribus vicibus idem homo febre tentari poterit. Quibus illud idem concludere licet; Ephemera, quotidiana, tertiana, quartana, aliæque febres brevioribus, aut longioribus circuitibus moleſtæ ex una, eademque ſimilive cauſa repetente pluribus vicibus, vel non repetente, ut in ephemera, vel in ſynocha fit, ortum habere poſſunt.

Ac cum æquum non ſit univerſos hìc Galeni libellos exarare, ſententias tantùm quaſdam ab eodem excerptas in horum confirmationem adducam. (b) *Sicuti igitur in oculis*, inquit, *&* *auribus*, *&* *pedibus*, *multiſque aliis hujuſmodi partibus*, *quemadmodum oſtenſum eſt*, *per circuitum fieri exacerbatio manifeſtò deprehenditur*; *quid mirum eſt in laterum*, *pulmonis*, *&* *cerebri inflammationibus*, *atque aliis omnibus*, *quæ oculis inſpici nequeunt*, *eodem modo ſuperfluitates defluere*, *eodemque etiam febrem accendere*! Similiter dicendum eſt de febribus, quæ propter ea, quæ in parte jam priùs ægrotante corrumpuntur, excitari poſſunt.

(c) *Neque etiam illud mirandum*, *quod non iiſdem ſtatutis temporibus omnes ſuperfluitates aggregentur*, ut neque quod non iiſdem ſtatutis temporibus ea corrumpantur, quæ in partem utcunque pervenerit. *Aliud alii ſufficit tempus*. *Sed neque quod non æqua ſit acceſſionum longitudo*, *oportet admirari*: *nam ſi non eadem neque ſpecies*, *neque multitudo ſuperfluitatum*, *neque etiam omnibus æqualiter accendi*, *aut diſſolvi convenit*. Pro ut cum neque ſpecies, neque multitudo excrementorum alvi, aut urinarum, neque omnibus ventriculus, & inteſtina, aut veſica ſimiliter ſint affecta, neque etiam

(a b c) *Idem Galenus eodem lib*, *eodemque capite*.

etiam omnibus ſimiliter fiet excrementorum alvi, aut urinæ ejiciendi neceſſitas. Quæ nonnunquam ex iis tantum fit, quæ in veſicæ ſolidis partibus conſiſtunt, ex quibus cum omne corpus *confluxile, & conſpirabile ſit* febres, & convulſiones etiam fieri poſſunt. (*a*) *Nihil igitur mirum ſi abſque eo, quod alterum alteri mittat, quemadmodum oculis caput, ex iis, quæ in ipſo membro remanſerunt, ad eandem pervenit, ad quam id, quod recipit materiam, extraneam diſpoſitionem*: hoc eſt nil mirum ſi integris reliquis partibus veſicæ tantùm, ex: gr:, vitio, ea, quæ utcunque ſunt, vel utcunque perveniunt in veſicam ſimiliter moleſta ſint, & ſimiliter corrumpantur, & extraneam acquirant diſpoſitionem, videlicet ſano ſtatui inimicam, ac omnino corrumpuntur, & omnino extraneam, ſanoque ſtatui inimicam acquirunt diſpoſitionem, ea, quæ aliunde, & ex aliis cauſis mala in veſicam tranſmittuntur.

Sic multis concurrentibus, vel non concurrentibus, vel aliis concurrentibus, aliis minimè, acceſſio longiſſima, vel breviſſima, vel media fiet. Illa autem ſunt rerum frigiditas, tenacitas, & craſſities, vel earundem caliditas, ſubtilitas, & promptitudo ad motus, & reſolutiones: *totius corporis fabrica*, quæ multipliciter variare poteſt, potentiarum robur, raritas, aut denſitas partium, meatuum major, minorque anguſtia, vel etiam obſtructio, vel excedens ampliatio, materiæ inutilis, vel etiam noxiæ major, minorve quantitas, aliaque hujuſmodi. (*b*) *Eadem ratione neque cur nonnullæ quidem acceſſiones in febricitatione terminentur, aliquæ verò non, eſt difficile inventu.*

Quibus quidem omnibus aperte mihi videor, etiam cum Galeno demonſtraſſe febrem periodicam datæ notæ, non mutata rerum ſubſtantia, mutatis tantùm quibuſdam circumſtantiis alias, atque alias periodos habere poſſe.

Ad hujus (*c*) *verò rei demonſtrationem coacti ſumus etiam curationis meminiſſe, non aliter affecti, quàm Hippocrates, qui quodam in loco per ſimilem modum vulgatiſsimum illud dictum conſcripſit, oſtendit autem curatio.* Si quidem noſtris temporibus, vel lippis, & tonſoribus manifeſtum eſt multas, atque multas eſſe febres ſub variis typis, atque periodis invadentes, ut ſunt quotidianæ dictæ, tertianæ, quartanæque cum horroripilatione incipientes, quæ ſumptis iiſdem, vel planè ſimilibus medicamentis, ut plurimùm ceſſare ſolent, ut plurimùm inquam; nam ſunt quædam, quæ aliquid aliud adjunctum habent, quo non leve negotium faceſſant medico, vel etiam non ſine vitæ magno periculo ſint.

(a) *Idem Gal. eodem lib. eodemque cap.* (b) *Eodem libro eodemque capite.* (c) *Gal. de differ. febr. lib. 1. cap. 4. prope finem.*

Digitized by Google

LABOR IMMODICUS POTEST FACERE FEBRES, EXERCITIORUM ITEM OMISSIO.

EVidentes, & communes febrium cauſas enarrans Galenus primo loco ponit labores. Qui item *illud quoque*, inquit, *longa experientia compertum*, (a) *quod qui conſueta exercitia omiſerint*, *& aliis morborum generibus*, *& febribus maximè corripiuntur*. Utrumque verum eſt, nec non poteſt etiam labor, poteſt laboris, ſive conſueti exercitii omiſſio multas ſedare febres, & omnino è medio tollere, quod natura non rarò docet, experientia teſtatur, & Hippocrates, Celſus, Galenus, aliique hoc idem monuere. Operæ pretium autem erit horum omnium rationes tradere.

Videndo etiam, & audiendo, aut aliter longiori tempore, quam conveniat, ſentiendo, ne dum ambulando, & manibus, pedibuſque, aliave parte corporis ſe exercendo homo laborare dici poteſt. Verùm in his, quæ nunc perquirimus, evidentiores tantum labores corporis animus eſt examinare, qui manus, pedeſque, aliaſque partes inſtrumentis motus manifeſtioribus, quæ muſculi appellantur, exercendo perficiuntur.

Ac primò ſupponimus in quocunque motu ex his vi ſtructuræ, proprietatibuſque ejuſdem aliquid diſſipari, & aliquid ſuccedere debere his, quæ diſſipantur. An quia poſt magnos tantum labores manifeſtò ſudore perfundimur, & evidenter cognoſcimus non exigua nos refectione indigere, in levioribus laboribus, dicemus nihil diſſolvi, nihil diſſipari, ſubſtantiæque nihil nos amittere, & in hujus locum nil ſuccedere, aut ſuccedere debere? mihi non videtur ſic affirmandum. Quin etiam cum poſt plures, atque plures lapidis jactus ex: gr:, vel poſt longam ambulationem brachium, crura, pedeſque langueſcere videam, in unoquoque etiam lapidis jactu, & in unoquoque brevi paſſu aliquid ſolvi, ſive diſſolvi exiſtimo. Ac credo his, quæ diſſipantur in motibus moderatis aliquid ſuccedere, quod non ſit inferioris notæ, ſed in motibus immoderatis, ut plurimum id, quod iis ſuccedit, quæ diſſolvuntur, vitioſum eſt, & minus utile partibus.

Quæ non ſunt ſic intelligenda, quod quicquid in motu muſculo ſolvitur, ſtatim in auras abeat, & extra pellatur, nam in pleriſque motibus muſculorum non ſic fit, & pleraque non omnino decedunt è corpore, niſi poſt alias, atque alias mutationes, alioſque uſus, de qua re nonnihil tetigi in Eraſiſtrato.

Quæ neque de ſanguine tantùm, ſanguiniſque partibus ſunt intelligenda. Ac manifeſtò quidem ea membra, quæ plus moventur, majora ſunt (ut dextra manus ſiniſtra, ut plurimum major eſt) & vaſa habent ſanguifera dum moventur tumidiosa, & magis conſpicua, ut omnino credendum ſit ſanguinem, tunc temporis per hæc vaſa tum majori copia, tum velocius trajici. Verùm etiam tum in fibris nerveis, aut tendineis, tum in membranis, quibus quique muſculus involvitur, tum in aliis partibus multa aliter moveri, aut promoveri aliter rarefieri, aliter ſolvi, & attenuari dicendum eſt; ac fiat in quiete earundem partium ab omni alio motu, excepto irrequieto cordis: quo cun-

ctæ

(a) *De diff. febr. lib.* 1. *cap.* 2.

ctæ ſemper palpitant. Quin in oſſibus, in articulis, connexionibuſque aliis oſſium ne dum multa liquari, & attenuari concipiendum eſt, ſed capita oſſium, cartilagines, ligamenta, tunicas, fibrillas partium earum, quæ maximè, & immoderatius moventur aliqua ratione atteri credendum etiam eſt. Ferrum ferro proximum, fila ænea, ſive etiam chalybea, quæ ſe ſe tangant, non nè ſi moveantur, invicem conteruntur, & attenuantur? Quo pacto igitur fieri poteſt, ut oſſa, cartilagines ligamenta, nervuli, membranulæ, fibrillæque ære, & chalybe teneriores, & molliores in immoderatis longiorique tempore perdurantibus motibus non offendantur invicem, & non invicem conterantur! Sed in attritis æneis, vel etiam chalybeis filis, quoniam æs, & ferrum nutriri nequeunt, non reſtituuntur partes deperditæ. In animalium verò corporum mediocribus motibus deperditæ partes recta nutritione reſtituuntur. Sed in motibus immoderatis haud quidem tam promptè, tamque facile recta reſtitutio illa fit, ac talis eſſe poteſt immoderatus alicujus partis motus, ut corrumpatur organizatio illius, & non poſtea unquam quoquo pacto reſtitui poſſint de perditæ partes. Præter quam, quod non rarò aliud diſſipatur, aliud elicitur, admittitur, aut derivatur, quo organa vitioſa fiant, & omnis poſtea univerſi corporis turbetur œconomia.

Quibus omnibus ex immodicis, improboque labore paſſio quædam fit illi ſimilis, quam in contuſionibus accidere dignoſcimus, percipiuntque demum immodicè laborantes non minus membra veluti contuſa, ac cum aliis cauſis exteriores partes re vera contuſæ ſunt. Ac ſicuti in contuſionibus conſpicimus aliquid illapſum detineri in membris, quæ etiam livida non raro propterea obſervantur; ſic in membris immodice exercitis aliquid poſtea illapſum, vel quia id minus aptum eſt, vel quia motu attritis partibus vitioſi ſunt ductus, vel ob aliam ſimilem cauſam minùs aptè ſatisfacere neceſſitatibus; minùs aptè moveri, aut promoveri poſſe, vel etiam quandoque omnino quieſcere, & obſtructiones facere concipiendum eſt. Quo illud fit, quod frequenter obſervatur iis, qui immodice ſe ſe exercuerunt nequaquam convenire omnimodam membrorum quietem, ſed juvet partes immodicè exercitas fovere, tepida lavare, perungere, perfricare, aut aliter leniter movere, ad hoc ut his, ſimilibuſque auxiliis nihil, vel pauciora conſiſtant in membro exercito, multa promoveantur, multa facilius reſtituantur in priſtinum ſtatum, & morbis pleriſque, ac febribus præripiatur occaſio. Enim verò in his, ſimilibuſque facile poſtea accidit minùs liberè motis iis, quæ illabuntur in partes attritas, plerunque in immodicis laboribus, ut dictum eſt, mala multa communicari nervis, & nonnihil afferri, aut vitii aliquid communicari cordi, organiſque, quæ in corde ſunt, quo hujus motus irritetur, & perturbetur, & febris proinde fiat.

Sed ſi quis eſt, cui hæc noſtra utcunque gratioſè oblata non placeat ſententia, non illi ſuccenſebimus, ſi in Galeni conquieſcet verbis: febris inquit, (a) *Quæ laſſitudines ſequitur, principium quidem, & ipſa habet multam muſculorum, nervorum, copularum, & articulorum motionem, quæ ſanè, & prima caleſiunt: hinc verò continuatim calor aſcendit ad cor; atque indè homo febricitat.* Quiſquis tamen eſt, cui hæc placeant Galeni, calorem exponens

(a) *De diff. febr. lib. 1. cap. 3.*

ponens febris præter naturam ea damnare debet, quæ de calore ſecundum naturam Galenus retulit.

Illud quoque longa experientia compertum eſt, (a) inquit Galenus, *quod qui conſueta exercitia omiſerint, & aliis morborum generibus, & febribus maximè corripiuntur.* Etenim in laboribus moderatis, congruiſque, & exigentiæ proportionatis multa cum eliquentur, ſolvantur, attenuentur, rareſiant, reſolvantur, vel utcunque alio verbo res meliùs exprimi poſſit, moveantur, promoveanturque in corpore animalium; ſitque his, qui conſuetudinem habent, labor quicunque mediocris, moderatus, & conſervator ſanitatis, non immodicus, & morbos afferens: omiſſo conſueto exercitio, ſive motu illa eadem non eliquata, non ſoluta, non rarefacta, non reſoluta, non mota, vel non promota (non enim me pudet multis uti verbis fortè ſuperfluis, modò res ipſa meliùs ſignificetur) impedimento erunt aliis partibus, quæ propterea haud rectè poterunt functiones perficere, vel irritari etiam, & ad motus incongruos concitari poterunt: ac illa eadem non mota, ut dictum eſt, multa vitia concipere poterunt, corrumpi poterunt, & ex uno aliud, atque aliud mali naſci poterit, quibus multi morbi, febreſque variæ ortum ducere poterunt.

At quoniam laboris omiſſio poteſt facere febres, poterit quandoque labor febrium cauſas ne dum avertere, aut diſſipare, verum etiam quandoque multarum febrium remedium eſſe. Ex quibus ratio patet eorum, quæ experientia edocti Hippocrates, Galenus, aliique monent in pleriſque febribus exercitiis, exercitioque ſimilibus, & æquipollentibus incumbendum. Celſus in quartana ſic ſcribit: *Deinde poſt febrem oportebit ungi, & vehementer perfricari, cibum, & validum, & fortiter aſſumere, vino uti quantum libebit, poſtero die cum ſatis quieverit ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter, cibum acciperè ſine vino. Tertio die abſtinere. Quo die verò febrem expectabit ante ſurgere, & exerceri: dareque operam non oportet, ut in ipſam exercitationem tempus febris incurrat. Sic enim ſæpe illa diſcutitur.. ſi imbecillitas occupavit, pro exercitatione geſtatio eſt. Si ne hanc quidem ſuſtinet, adhibenda tamen frictio eſt*: labor ſcilicet, & nonnulla labori æquivalentia prodeſſe conſuevere in hac febre.

Item cum labor immodicus poſſit facere febres, omiſſus, vel prætermiſſus, vel remiſſus, vel intermiſſus per aliquod tempus labor, non minùs ac a malis eduliis, & quandoque ab omni cibo, omnique potu abſtinentia, prodeſſe poterit in morbis pleriſque, gravioribus ne dum in febribus. Ex quibus ratio patet eorum, quæ experientia edocti Hippocrates, Celſus, Galenus aliique monent in febribus pleriſque quieſcendum eſſe ab omni opere.

ANIMI AFFECTIONES CORDIS MOTUM POTENTER, ET VELOCITER ALTERANT.

Duobus generibus pathemata, quæ latinis animi affectiones dicuntur, comprehendi poſſunt voluptate, & dolore, & ab omnibus, quos ſciam, his

(a) *De differ. febr. lib. 1. cap. 2.*

his corpora turbari, & diverſimodè moveri conceditur. At cauſarum, quæ cordis motum alterare valent, animi affectiones ſunt omnium potentiſsimæ, quæ quovis veneno efficaciùs quandoque hominem enecant: cumque aliæ cauſæ tempore indigeant ſanè notabili; affectiones animi velociùs, quàm oculus nictitet, cordis motum perturbare poſſunt.

In omnibus autem animi affectionibus corporea quædam organa moveri vel ex hoc ipſo, quod cordis motum alterent, & hominem tum vindicare à morbis, tum infirmare, & enecare valeant, manifeſtum eſſe poteſt. Sed prætereà ex pedum ex: gr:, vel impotentia, vel velocitate, vel inconſtantia in greſſu, ex ſuſpiriis, oſcitationibuſque, ex riſu, ex vocis alteratione, & læſione, aliis propter varias animi affectiones vociferantibus potiùs, quàm clamantibus, aliis neque clamitare, neque loqui, neque literulas proferre valentibus, ex mutatione caloris remanentibus etiam nonnunquam diutiſsimè maculis, ut remanet etiam longiſsimo tempore ex animi affectu, qui timor dicitur, oris diſtorſio, qui colores frequentiſſime, & momento temporis mutantur in genis, quæ aliis pallent, aliis rubent, aliis lividæ etiam apparent, pro ut varii ſunt affectus, ex iis, quæ obſervantur in oculis, ut plurimum nimis argutis, & loquacibus in ſignificandis animi affectionibus, ex doloribus, & præcipue, & frequentiſſime capitis, & ex aliis innumeris ſatis clare apparet pleraque organa corporis diverſimode moveri in animi affectionibus. Ac eorum, quæ homini accidunt, quædam corporis tantum ſunt, quædam ex parte corporis, ex parte ſunt animæ, & hæc propter animæ præſtantiam pathemata, ſive animi affectiones appellantur, quædam omnino animæ ſunt: ut ex: gr: velle, & nolle. Quod multi antiquorum, & recentiorum affirmant, & in libris de anima Ariſtoteles etiam hoc ipſum docuit.

IRA, ET TRISTITIA SUNT NONNUNQUAM CAUSÆ FEBRIS.

Cum pluries pluribus in voluminibus meminerit Galenus animi pathematum; in libris de differentiis febrium iræ potiſſimum, & triſtitiæ meminit, utraque in genere doloris, ſive diſplicentiæ, quas voluit eſſe nonnunquam febrium cauſas. Ego primum de Ira, poſtmodum de triſtitia aliquid dicam.

Ira ultionis deſiderium adjunctum habet. Galenus inquit deſiderium hoc non conſtituere eſſentiam iræ, ſed eſſe illi quid acceſſorium, (a) *Iratis, & perturbatis*, ſunt ejus verba, *& pudore affectis naturalis etiam calor augetur, quanquam ira haud quaquam auctus; ſed veluti fervor eſt caloris in corde. Itaque etiam eſſentiam ejus, vel probatiſſimi philoſophorum talem eſſe affirmant: quippe acceſſorium iræ eſt, non ejus eſſentia ultionis appetentia*, & in lib. de diff. febrium. *Ira autem*, inquit, *eſt veluti fervor quidam*, (b) *ac vehemens motus potentiæ iraſcibilis in ipſo cordis corpore ſita, ſimul autem cum hoc fervore caleſit aliquando quidem ſpiritus ſubſtantia, aliquando vero ſangui-*

(a) *De ſanit. tuenda lib. 2. cap. 9.* (b) *De diff. feb. lib. 1. cap. 3.*

Digitized by Google

ſanguinis. Quod ſi ita contigerit, ut ea corpora. quæ in ſe caliditatem admiſerunt, longo eam tempore retinere natura apta ſint, licet motus cordis ſedetur, in hiſce tamen remanet calor præter naturam, atque inde hominem febricitare eſt neceſſarium. Hujuſmodi ergo febris habet horiginem à motu, atque fervore nativæ caliditatis. Sed ſemper ac caloris nativi, ſive inſiti, & nativæ caliditatis mentio fit apud Galenum, ſemper maximè ſuſpecta eſſe debet ejuſdem doctrina.

Utcunque autem iræ adjunctum ſit ultionis deſiderium, ex ultione ſemper ſperat homo oblectamentum, & levamen ejus diſplicentiæ, in qua ira ſaltem ex parte conſiſtit. Ac proinde in ira mens omnia agitat, in quibus ultio ſequatur, & omnia in corpore ea ratione commoventur, & agitantur ſanguis, aliique liquores, pedes, brachia, facies, oculique in facie, qui tumidiores, & rubicundiores apparent, dentes, quibus, infrendent irati, parteſquæ aliæ, qua promptiora ſint, & aptiora ad vindictam, ſive ultionem capeſſendam. Quæ facilius, & gravius iis accidunt, qui ratione, & prudentia minus pollent, quive ſuperbi ſunt, & malas habent conſuetudines. Ulyſſes, Polydamas, & Neſtor conſilio, & ſapientia maxime prædici, ut ex Homero refert Galenus, iracundiæ dominabantur. Hector, & Achilles iracundiæ ſuccumbebant. Pueri, qui ratione minus pollent facillime iraſcuntur. Ac noſter Poeta Neapolitanus deſcribens fœminam iratam, inquit:

Moſtrando ben quanto à furor raccolto,
Sparſa il crin, bieca gli occhi, acceſa il volto.

Et paulò poſt:

———: ahi ſeguirò pur l'empio;
Ne l'Inferno per lui ripoſta parte;
Nè'l Cielo ſia per lui ſicuro tempio:
Già il giungo, e'l prendo, e 'l cor gli ſvello, e ſparte
Le membra appendo a' i diſpietati eſempio.

Et apud Virgilium: Sic irata fœmina loquitur:

——— Proh Juppiter ibit
Hic, ait, & noſtris illuſerit advena regnis!
Non arma expedient? totaque ex urbe ſequentur?
Diripientque rates alii navalibus? ite
Ferte citi flammas, data vela, impellite remos.

In ira multa maximopere rareſiunt, ut apparet ex toto corpore aliquantulum tumidiore, oculis maximè, facieque, & ut ex eo conjicitur, quod ira percitis facile venæ in aliqua parte corporis, & manifeſtò nonnunquam in narium ſummitate, vel in pectore diſrumpantur. Quod ſi nullus ſanguis extra prodeat, non proinde dicendum eſt nullam venam, ſive ſanguiferam, ſive aliam, nullam particulam intus in abditis ſive cerebri, ſive pulmonum, ſive jecoris, aut alterius viſceris nonnunquam diſrumpi, vel leviori, aut graviori vitio corrumpi iis, qui graviter iraſcuntur. Forte vehementiori in ira, quædam, quæ ſimul mixta quoniam nimis rareſiunt, ebulliunt, & fervent efficacius, & copioſius commiſcentur, ut omnium maxima, & repentina ſequatur rarefactio: ex qua vel venarum, aliarumque partium diſruptio, vel in corporis habitu magnum aliquod fiat vitium, quo aliquando nutritio etiam lædatur, & irritato per ea, quæ conſequuntur corde, ea febris

fiat

fiat ab initio (hoc eſt in corpore, quod nulli prius manifeſti vexarunt morbi) quam Hecticam ab initio appellavit Galenus. (*a*) Qui tamen, & recte quidem, præcedentem corporis diſpoſitionem requirit ad hanc hecticam febrem faciendam. Nam *ira*, ut etiam quævis alia cauſa, non eadem in quocunque corpore producit mala; ſed aliis alia: pro ut non eſt eadem corporum omnium diſpoſitio.

Cum igitur præter alia vitia, etiam continuarum partium ſolutiones iratis fieri poſſint; nil mirum eſſe debet ſi omnes febrium ſpecies, & phthiſes, aliique morbi eodem animi affectu quandoque fiant.

Hæc autem intelligenda ſunt, cum nulli alteri affectui ira commixta eſt, nam ſi triſtitiæ, & metui exempli gratia conjungatur, multò diverſæ fiunt in corpore mutationes, & pallidi, & frigidi; & trementes poſſunt eſſe ſic affecti, qui aliis, atque aliis morbis in graviore affectu ægrotabunt.

Galenus in ira pulſus ait eſſe (*b*) *altos*, *magnos*, *vehementes*, *celeres*, *crebros*. Verum magnitudo pulſus non eſt tantum ex ira, ſed ſi ex ira fiat (*c*) *prudentem non latet ſi oculos reſpiciat*, *univerſumque vultum*: modo non ſit ira alteri affectui conjuncta, quo tum pulſus, tum adſpectus alius ſit. (*d*) *Quod ſi quis reprimere iram*, *& tegere velit*, propter aliquem alium adjunctum animi affectum, *pulſus fit inæqualis*: *magiſque inæqualis his eſt*, *qui anguntur*, *& verentur*.

Ira ex animi affectibus *excrementa*, *quæ priùs quieverant*, *calefaciendo*, *attenuando*, *ac in ſpiritum vertendo excitat*, (*e*) ait Galenus, atque ideò tum obeſſe, tum prodeſſe poteſt. (*f*) *Iraſcantur interdum illi*, qui ſibi ipſis præcavere volunt à renum affectibus, inquit idem Galenus, qui his etiam, *deſidiam eſſe in primis noxiam* ait. Ego iram nunquam laudaverim; licèt ſciam nonnunquam ad victoriam iracundia trahi hominem, ac cum vi magna quadam animi præclara aggredimur non ſine noſtræ vitæ diſcrimine facinora: tunc fortitudinem potius illam, quàm iracundiam appellari velim.

Triſtitia verò ſæpenumero adjunctam habet remedii, levaminiſque deſperationem. Iique, qui ſic affecti ſunt appellari etiam conſuevere melancholici, & hypochondriaci, cujus tamen nominis fuit antiquitus, atque etiam eſt hoc noſtro ſeculo varia acceptio. Hi ſunt frequenter abſque ulla recta cauſa meticuloſi, mærentes, omnia deſperantes, ſolent eſſe tardi, pigri, frigidi, omnia inique peragentes, frequenter ad extremas vi ægritudinis animi trahuntur deſperationes.

Quæ autem febris, inquit Galenus, (*g*) *ex triſtitia fit ex ſolo motu*, *non autem ex fervore generatur*, quaſi fervor non motus etiam ipſe ſit! Sed ſine dubio ejuſdem rei hic motus aperit, cùm alius claudat, hic dilatat orificia, cum alius eorundem vaſorum orificia conſtringat, faciatque anguſtiora, vel etiam claudat. Sic ejúſdem cataractæ motu vario, fluunt, quæ fluere ceſſaverant; parciùs, vel copioſiùs fluunt, vel etiam ceſſant fluere, quæ priùs fluebant aquæ. Atque ideo cum in iracundia, triſtitia, aliiſque ani-

(a) *De differ. febr. lib. 1. cap. 9.* (b) *De cauſis pulſ. lib. 4. cap. 2.* (c) *De præſagi. ex pulſu lib. 1. cap. 1.* (d) *Gal. eodem lib. 1. de præſag. ex pulſ. eodemque capite.* (e) *Gal. de ſymp. cauſis lib. 2. cap. 5.* (f) *De renum affectus dignotione, & med. cap. 5.* (g) *De differ. febr. lib. 1. cap. 3.*

mi affectibus motus plerique in corpore fiant; præter alias differentias nonnulli motus hujuſmodi eſſe poſſunt, quales ſuperiùs ruditer deſcripſimus in ira, dicentes multa ſæpenumero rareſieri, vel alii erunt, ut condenſationes, conſtipationes, aliique contrarii ſequantur effectus.

Sunt quibus frequenter ſic placeant doloſæ locutiones; ut eos ſemper damnent, quorum ſermonibus imaginabile aliquid ſignificatur. Hi ſi motus, canales, cataractas, aliaſque ſimiles voces legent, quoniam vident nos non poſſe res ipſas ante oculos ponere, iniqua mente omnia interpretabuntur, & ſaltem peſſimè nos ubique traducentes contra omnem pietatem, quam affectant, ſibi ipſis nomen, famamque aucupabuntur. Sed valeant ipſi quantum volunt, ſinant tamen nos veritati magìs adhærere, & de iis, quæ imaginabilia fecit Deus imaginabile ſaltem aliquid referre. Non quod ignorem multa aliter, ac ego concipiam, quandoque fieri poſſe; ſed quia cum ſępiſſime minuta nimis ſint inſtrumenta, quibus res peragitur, viarum omnium hæc una ſupereſt homini ad ſimilitudinem viſibilium, & ſub ſenſus cadentium ea concipere in corporibus, quæ propter exiguitatem, tenuitatemque inſtrumentorum perſpici nequeunt.

Pulſus in triſtitia, inquit Galenus (a) *parvus, languidus, tardus, & rarus eſt*. Quibus tarditas in operibus, metus, & frigidi ſenſus fit: His conſtipationes, conſtrictiones, condenſationes, anguſtięque viarum, & pręcipue vaſorum cordis denotantur. Sanguis propter hæc, aliique liquores, & poſtmodum ea, quæ cibo, & potu ſumuntur, minus quam convenit, attenuantur, & multipliciter imperfecta ſunt. Obſtructiones ab his iiſdem fiunt, & ſexcenta plane, quæ ab obſtructionibus ortum ducunt. Quo facile rectum ſenſum accipere poſſunt verba Galeni dicentis (b) triſtitia humores intro ferri, non quod re vera intrò ferantur, ſed quod haud recte tranſmittantur, diſtribuanturque, & haud recte attenuentur, ut exinde alicubi conſiſtant, & intrò abundare videantur. Ac quidem in triſtibus, malancholicis, hypochondriacis malas ciborum præparationes, & obſtructiones potiſſimum audio medicos omnes accuſare ſolitos. Quibus omnibus non eſt nimis difficile concipere, ut febres fiant. Animadvertendum tamen eſt triſtitiam aliis etiam plerisque affectibus animi conjunctam eſſe poſſe, & alia aliis ex ea accidere poſſe.

VIGILIÆ IMMODICÆ POSSUNT FACERE FEBRES.

Vigilantes ſi non plura, ſaltem pauciora ex iis organis exercent, quorum in vigilia eſſe poteſt uſus. Vigilantes neceſſario dicendi ſunt in exercitio eſſe, atque in labore. Vigilantibus immodice non minus ac immodice laborantibus morbi, & febres fieri conſuevere, (c) quod recte etiam notatum à Galeno eſt. Quæ mihi adeo omnino vera videntur, ut exiſtimem me juremerito poſſe huc transferre ea omnia, quæ de immodice laborantibus dicta ſunt, & quæ ibi brevitati conſulentes omiſſa ſunt, non dubitem hic loci addi poſſe. Vigi-

(a) *De cauſis pulſ. lib.4.cap.4.* (b) *De ſanit. tuend. lib.4. cap.6.*
(c) *Gal. de differ. feb. lib. 1. cap. 2.*

Vigilantes vident, ex: gr:, at oculi, & alia interiora viſionis inſtrumenta videndo exercentur, & defatigantur: ac addere poſſumus partim ab externo lumine, partim per ea, quæ intus in viſione homini fiunt exerceri, & defatigari oculos. Non negamus tamen per ea tantum, quæ intus moventur nonnunquam inanes quaſdam viſiones fieri, ut ſunt rerum non exiſtentium viſiones: his enim, quibus hæ fiunt ab intrinſeco inſtrumenta viſionis, ſine ullo externo lumine ea ratione moventur, ac moverentur ſi lumine prædicta objecta extra oculos poſita eſſent. Quamobrem cum oculi corpora ſint, muſculos habeant, proprios humores, alioſque, membranulas, & nervos habeant inſignes; ad ſimilitudinem eorum, quæ dicta ſunt cum de laboribus evidentioribus, in viſionibus quoque quibuſcunque (nam non fiunt ſine motu) neceſſum eſt multa diſſipari, multa moveri, promoverique, motuſque communicari ad profundiora principia nervorum, ne dum uſque ad thalamos opticorum. Ac videndo in longioribus vigiliis fibrillas, membranaſque, aliaſque partes non minus atteri, & attenuari, longiorique uſu aliud illabi, aliud evacuari, aliud derivari, quam conveniat credendum eſt. Quin etiam in canalibus, aliiſque partibus multa diverſimode vitiari, aut corrumpi affirmandum eſt, ut communicato demum vitio aliis nervis, iiſque omnibus, quæ ad cor utcunque pertinent, & ad cor utcunque feruntur; hujus etiam motus irritetur, & febris fiat.

Quod ſi in immodicis vigiliis non quidem oculi immodice videant, ſed aures, ex: gr:, immodice audiendo exerceantur, ſimilia prorſus dicenda erunt.

His ſimilia dicenda erunt in longioribus, & immodicis ſpeculationibus contemplationibuſque, quæ vigilantibus contingere ſolent, in quibus multa organa neceſſario immodice exercebuntur, & multa continget diſſipari, aliis minus congruis, & minus aptis ſuccedentibus.

Neque eos morabor, qui in cogitationibus animales eſſe ſpiritus ſubſtantias, quæ diſſipantur, affirmant; nam ſpiritus dicti medicis corpora etiam ſunt, quibus in majori, atque majori copia diſſipatis minus apta, & minus congrua ſuccedere debent. Et tenuiſſimæ ſolidæ fibrillæ, aliæque partes in cerebro corpora ſunt, quibus ſimile quid in immodicis laboribus accidere debet, ac muſculis ſive manus, ſive pedibus accidit, dum nimis exercentur. Quin multò gravius homini profecto eſt inſtrumenta tenuiſſima in cerebro poſita nimis exercere, quam grave, ſanitatique incommodum ſit magnis manibus, magniſque pedibus nimis laborare. Atque ideo multo facilius ſpeculationibus, cogitationibuſque immodicis caput dolere, cor iritari, febres fieri, totaque univerſi corporis œconomia turbari poteſt.

Quod ſi vigilando linguam, aliaque organa, quibus loquimur, immodice homo exerceat, res, de qua agimus, erit magis manifeſta. Enim verò primum nonnulla, quæ forte per noctis quetem conquieverant in lingua, & vaſa, poroſque, cavitateſque fibrillarum repleverant, & fortaſſis linguæ, vaſiſque, fibrilliſque ejuſdem erant ſuperflua, moventur, evacuantur, & in os, fauceſque erumpunt. Quo ſi motus in mediocritatis terminis conſiſteret, multa melius eſſent homini, nam in his terminis nonnihil uberius deſcendit in ventriculum, qui validior proinde fit ad novi cibi elaborationem, & alia non pauca beneficia ex moderato illo linguæ motu ſequuntur.

 Sed

Sed poſtmodum in hujuſcemodi exercitii longiori duratione alia ſolvuntur, evacuantur, & exprimuntur, aut aliter moventur, quæ utiliter non fuiſſent ſic mota. Necnon longiori organorum, quibus loquimur, exercitio multæ partes invicem conteruntur, quæ utiliter non fuiſſent attritæ: mutaturque earundem conſtitutio, quæ utiliter non fuiſſet mutata. Atque his quidem facillimum quoque eſt ea omnia contingere, quæ in immodicis quibuſcunque laboribus accidere poſſe diximus. His inſuper, qui immodice loquuntur multa moventur, volvuntur, & revolvuntur in cerebri organis, dum ea, quærunt de quibus ſunt locuturi, & frequenter gravis aliquis affectus animi ſermonibus ipſorum conjunctus eſt, ex quibus omne mali genus fieri poteſt. Quamobrem recte quidem neque M. Tullio Ciceroni, neque aliis mirum fuit L. Craſſo Oratori egregio extremo ſcenicorum ludorum die dum acrius, magnaque cum animi concitatione inveheretur in Philippum, noviſſimam diem approperaſſe: *nam tum latus ei dicenti condoluiſſe, ſudoremque multum conſecutum eſſe audiebamus*, inquit Cicero, *ex quo cum cohorruiſſet, cum febri domum rediit, dieque ſeptimo eſt lateris dolore conſumptus.*

At ſi neque immodice loquantur, qui immodice vigilant, impoſſibile tamen erit eoſdem non aliqua eorum facere, propter quæ vigilare dicimur, utcunque inquam immodice vigilent, immodice laborare dicendi ſunt, ut propterea omnino conſtet immodicis vigiliis hominem febre poſſe corripi.

Conſuetudo tamen in his non minus ac in pedum motibus multum valet, & ſæpe non minus ac videmus quoſdam immodice ambulantes nihil pati, nihil etiam patiuntur nonnulli, qui immodice vigilandi conſuetudinem habent. Verum, ut rectius loquar, aſſuetis plerique motus non ſunt immodici, & reſpective hæc omnia, ac ſecundum habitudinem quandam accipi debent.

In acceſſionum initiis (a) *vigilias ægrotis præcipimus* inquit Galenus, *illam, quæ à vigiliis fit ſpiritus, ſanguinis, & caloris, qui in eis eſt, ad exteriora lationem opponentes, tanquam maximum auxilium adverſus illam, quæ fit in acceſſionum principiis, ſanguinis, ſpiritus, & caloris naturalis ad interiora lationem*. Sed ſi pro calore recte id intelligatur, quod omnes vulgo intelligunt, neque in cujuſvis febris acceſſionum initiis extrema frigida obſervantur, quo caloris ad interiora lationis conjectura fieri queat, neque quibuſvis, utcunque vigilantibus exteriora calida obſervantur, quo caloris ad exteriora lationis conjectura fieri queat, quinimo vigilantibus ex eo, quia literarum ſtudiis, & ſpeculationibus ſunt graviter occupati pedes, manuſque frigidiores potius, quam calidiores ſunt. Verum aliud vigilandi genus in acceſſionum initiis commendare Galenus exiſtimandus eſt: artus contendere, aut aliter leniter movere, perfricari, perungi apte, confortans aliquid olfacere, vel aliquid aliud his ſimile facere. Ac idem Galenus Hippocratem explicans, qui vigiliam appellavit edacem, *vigilia* inquit *digerit, diſſolvit, diſſipat*, quibus verbis multa eorum confirmantur, quæ ſuperius dicta ſunt.

SOLIS

(a) *In 2. lib. Aphoriſm. Hipp. aph. 1.*

SOLIS ARDOR, ET FRIGORA FEBRES POSSUNT FACERE.

PLuries inter febrium cauſas enumerat Galenus ſolis ardorem, maxime ſub canem, & ante canem, quo tempore difficiles eſſe purgationes docuit Hippocrates, qui per verba illa tempora ſignificavit, in quibus dies eſſe ſolent magis fervidi, Julii ſcilicet, & Auguſti menſibus ſaltem maxima ex parte.

Sole autem, quo localiter movetur terræ circumfuſus aer, non moveri corpora animalium ridiculum eſt. At dixerit aliquis planta non quidem localiter ſolis, vel frigoris vi, ſed aliis movetur motibus, qui dicuntur alterationis, atque ſic etiam dicendum eſt de corporibus animalium! An rami, frondes, flores, fructus neque borea localiter moventur, quoniam hebetes oculi nullam in trunco vident partium localem mutationem? Sed etiam in trunco lapſu temporis multa apte apparent localiter mota, ut in ramis quoque, frondibus, floribus, fructibus, aliiſque plantæ partibus! Quid dicemus? motus iſtos locales non fieri pedetentim, & momentis ſingulis non dignoſci, quoniam momentis ſingulis re vera nihil localiter moveatur, ſed lapſu temporis dignoſci, quoniam re vera tùnc fiant, cum eorum mortalium, qui melius vident, cœcis oculis res manifeſta eſt! Ridicula plane, & hæc quoque! In libro qui dicitur: *Saggi di Naturali ſperienze fatte nell' Accademia del Cimento*, eſt titulus hujuſmodi *Eſperienze intorno a d'un' effetto del caldo, e del freddo nuovamente oſſervato circa il variare l'interna capacità de' vaſi di metallo, e di vetro,* multa leguntur, quæ faciant ad rem præſentem, probentque iis, quæ ex Galeno ad nos tantummodo calida, vel frigida dicuntur, quoniam calefaciunt, vel refrigerant nos, loco moveri partes corporum, & mutare ſedem adeo, ut inter pleraſque diſtantiarum mutatio clare obſervari queat, ac ſcio ea, quæ ibi referuntur eſſe vera. Quod ſi quis velit calores, frigoraque alios habere motus, alterationis dictos, quibus conjungatur quidem ſemper motus localis, ſed non eſſe eos unum, idemque cum motu locali. Hanc dabo illi facultatem utendi vocibus, hac tamen conditione, ut ille det nobis, licit um ſaltem eſſe contemplari nos, & examinare ea, quæ motu locali corporum, & partium eorumdem fieri, & obſervari poſſunt.

Puſillus noſter ignis in terra nunquam is eſt, qui non multis paſſibus remotum ab ipſo aerem non habeat conſervandæ ſanitati aptum. At ſolis vi nonnunquam aer ad multa quidem, atque multa paſſuum milliaria homini, aliiſque animantibus noxius eſt, aeremque hujuſmodi audivi homines dicere ſolitos ſuffocatum, non quia ſuffocatus is ſit, ſicuti neque rident prata, quæ ridere dicuntur, neque in ſe calida ſunt Galeno, quæ calefaciunt nos; ſed quia veluti ſuffocet animalia, & reſpirantibus minus aptus ſit, ac memini me legiſſe à Galeno ejuſmodi aerem ſuffocatum dictum fuiſſe.

Multiplex ſine dubio eſt nobis aeris uſus, qui ſatis explicari nequit verbis his *calefacere nos, & refrigerare nos*, ut neque panis uſus his iiſdem vocibus ſatis explicari poteſt. Ac quidem multa habemus ab aere, & magna parte aere nutrimur, qui ſumme neceſſarius eſt ad omnes vitæ naturum functiones. Neque quicumque æque ſatisfacit. Neque idem eſt recte, vel per reflexum illuſtratus radiis ſolis, quod ſaltem ex parte manifeſtum eſt, vel plan-

plantas obſervantibus, quæ ramos extendunt ad plagam ſolis radiis illuſtratam. Magna ſit oportet aeris ab aere differentia, quoniam multa fiunt in uno aere, quæ non fiunt in alio, vel non ſic in uno, ut in alio fiunt aere. Quod etiam in vini maturatione, & perpurgatione obſervavit Galenus, qui tamen forte ignoravit longa navigatione vinum ſæpe numero perfici, nam meliores pro exponendo eventu inveniſſet rationes. Neque res adeo facilis eſt, ut per breviſſima verba calefacere, & refrigerare ſatis explicari poſſit, nam quæcumque ſunt corpora infinitis modis moveri poſſunt independenter ab hoc, quod calefacere, & refrigerare dicitur. Sed plerique ſunt, quos metaphorice dicam uſurpare has voces, & per ipſas intelligere vim rerum omnium univerſam. Verum hoc non eſt rerum corporearum omnium naturam explicare, quæ nunquam recte explicatur, niſi cum ad mechanicas, quibus res fiunt rite, & recte, perventum fuit. Quibus pauciſſimis verbis motus etiam incluſus eſt, nam ſine motu machina quævis veluti mortua omnino nihil præſtat.

Cauſas ſane febrium (a) ſcripſerat Eraſiſtratus *primum, atque etiam nunc ſciſcitari ſolent, & ab ipſis ægrotis audire volunt, an is morbus ex frigore, vel labore, vel plenitudine, vel alia ſimili cauſa originem habuerit, qui nec vere, neque ut convenit cauſas morborum inquirunt. Etenim ſi frigus febris cauſa eſſet, qui magis refrigerantur, magis febre tenerentur. Sed hoc non ita eſt, multi ſiquidem, qui ad extremum uſque periculum præ gelu devenerunt, mox ab eo ſervati abſque ulla febre permanſerunt. Non ſecus etiam in labore, & plenitudine fieri videmus, in fortioribus enim quidam laboribus verſati, majorique repletione graves, nunquam febrem paſſi ſunt.*

At in contemptum Eraſiſtrati, vel cachinnos etiam movere, & extorquere ab iis, qui legunt, conatur Galenus, ex quo animi gratia, & ut dicendi vis hominis manifeſta ſit, afferam verba, (*b*) quæ ſunt in lib. de cauſis procatarcis cap. tertio. *Unde accerſamus Oratorem aliquem Eraſiſtratium, qui velit percuſſorem ab homicidii crimine eripere, & hoc modo dicat, utamur vero definitis nominibus, ut res clarior fiat. Non eſt Oreſtes cauſa mortis Clytemneſtræ, movit enim ille manus quidem, nam id nos fatemur, quod manu ſua ille hoc fecit, manus vero Oreſtis, non ipſe Oreſtes enſem moverunt: unde jam ex hoc Oreſtem inſontem eſſe oſtendimus, ſed ex hoc etiam magis, nam ab enſe præterea inciſæ ſunt venæ in collo, non ab Oreſtis manibus. Fuit poſtea in cauſa effuſionis multi ſanguinis ſectio venarum non Oreſtes. Quod vero mors Clytemneſtræ à venarum ſectione, & ſanguine multo effuſo prodierit, neque ab iis, qui accuſant, negari arbitror. Quare non eſt putandus Oreſtes fuiſſe cauſa mortis Clytemneſtræ, cum nequeant accuſatores noſtri monſtrare, quod idem ſit Oreſtes, & multi ſanguinis effuſio.* Ac multa alia quidem perquam ornate ad iſtorum ſimilitudinem, & ludibrium Eraſiſtrati Galenus habet aliis in locis tum notato ſuperius capite.

Sed jam unuſquiſque videt, quam facile ipſi eloquentiſſimo Galeno fuerit Eraſiſtratum, vel defendere, vel excuſare. Neque ego alium velim Eraſiſtrato Patronum, quam ipſum Galenum, qui ſæpe ſæpius hæc

ipſa

(a) *Relatus à Gal. lib. de c. procatar. cap.* 2. (b) *Gal. de c. procatar. cap.* 3.

ipſa probat, oſtenditque, quæ in Eraſiſtrato improbat, deridetque, ut videre eſt *in lib.* 1. *de diff. febr. cap.* 2. ubi poſtquam æſtus, & frigora, labores, & plenitudines, aliaque multa dixerit eſſe febrium cauſas præincipientes, hæc ſtatim ſubdit, *qui vero ab eiſdem cauſis noſtris corporibus ad veniat affectus ex quo febricitemus, hoc ſane multos latet, & a pleriſque etiam, qui ſe medicos profitentur ignoratur*. At dixerat febrem in genere *caloris, qui eſt præter naturam conſiſtere hoc eſt affectus, ex quo febricitamus formaliter in genere caloris, qui eſt præter naturam conſtitit*. *Calor* igitur hic *præter naturam latet multos, & ignoratur etiam à pleriſque, qui ſe medicos profitentur*. Latet ſemper inquam Lazarum Riverium, Sennertum, Fernelium, Mercatum, Capivaccium, Maſſariam, alioſque hujus farinæ, latebit homines, qui nunquam examinaverunt, quid *pro calore præter naturam* intelligendum ſit. Atque ineptiſſime crediderunt *calorem præter naturam* eſſe quid perceptu facile. Qui perceptu difficillimus viſus eſt Galeno, cujus ſententia verbis tamen, & verboſitate, qua eadem traditur, differt ab Eraſiſtrati Clariſſimi etiam viri ſententia: dicebat enim Eraſiſtratus difficile eſſe id cognoſcere, quo proxime, & immediate in febrem incidimus, quod ipſum eſt, quod pluribus in locis Galenus aſſeruit, de qua re aliquanto fuſius peculiari numero ex ſequentibus.

SUMMA CAPITIS VI.

CUJUS TITULUS

DE FEBRE HEPIALA, AC DE PITUITÆ GENERIBUS.

Superiori capite, in quo de quartana egerat, ex rerum obſervatarum hiſtoria retulerat, contra antiquorum ſententiam, rigorem non ſemel fuiſſe obſervatum ſine febre, videlicet, ut ipſe dicere videtur, cum humor adhuc non eſſet putridus. *Sed quando hujuſmodi in tempore humor putruerit, non modo rigent, ſed etiam febricitant*, ſunt ejus verba, quibus addit hujuſmodi febres eſſe diuturnas, & ſub quotidianæ ſpecie progredientes. At præſenti capite *ex hoc igitur genere*, inquit, *eſt & febris ea, quæ proprie vocatur hepiala*, in qua ægrotantes eodem tempore utrunque ſentiunt affectum.

Inde refert Archigenem exiſtimantem nomen *Hepiala*, febri tantum convenire in qua ægrotantes eodem tempore in toto corpore utrumque ſentiunt affectum rigoris ſcilicet, & caloris.

De Atticis autem refert, eum etiam rigorem, qui præcedere ſolet nonnullas febres, hepialam appellare conſueviſſe.

Poſt hæc ſupponens, quod innuerat, hujuſmodi febrem ſub quotidianæ figura progredi, & proinde à pituita ortum ducere, de Praxagora refert, quod vitreum humorem accuſare ſolitus eſſet, de Philippo ait, quod crudum humorem accuſare conſueviſſet, laudatque breviter tum Praxagoram, tum Philippum, quod nullum epithetum adiicientes melius diſtinguerent.

Prodicum autem increpat, quod in expoſitione nominis peccaverit: prodi-

Prodici tamen, quiſnam fuerit error, non explicat: Sed aliquanto magis aperte, quam prius feciſſet. *Quicumque* inquit *humor natura frigidus, atque humidus fuerit, hunc nos pituitam appellamus, tu verò ſi libeat ſcindapſon nomines, adeò eſt mihi parva nominum cura.*

Dehinc pituitæ, ſive ut ipſe ait, ſcindapſon varias enarrat ſpecies, quarum una vitri liquefacti ſimilitudinem gerit, & frigida adeò eſt ut cum in loco calido obſtruitur dolores maximos excitet, qui in inteſtino laxiori non ſemel excitari vi acrioris clyſteris evacuata hac vitrea pituita ſtatim ſedati ſunt. Eſt alia pituitæ ſpecies ſapore dulcis, ſcreatu evacuari ſolita, quæ adeò frigida non eſt. Eſt & tertia ſpecies expuentibus acida, quæ frigiditate inter vitream, & dulcem eſt. Quarta ſpecies ſalſa eſt, *aut propter putredinem, aut propter ſalſæ ſeroſæ humiditatis miſtionem, ex qua ſi quos febricitare continget ſuperveniente acceſſione non rigent, ſed tantummodo horrent.* Verum acida, & vitrea pituita ex ipſius ſententia in ſentientes corporis partes delatæ, rigores ſine febre faciunt, quod ſi earundem aliqua ſit putrefactio hepiala febris fit. *Quod ſi vehementius putreſcant, rigor quidem antecedit, febris verò ſequitur ſuperata frigiditate à multitudine caliditatis, adeò ut dum febris invaleſcit, atque conſiſtit, minime ſentiatur.*

Inde dubitans vitream pituitam eſſe acidæ qualitatis participem, dicit tres eſſe tantum ejus ſpecies, acida, dulcis, & ſalſa. *Minime vero dulci pituita putreſcente febrem rigor antecedit.*

Demum quæſtionem proponit, qua quæri poteſt an pituitæ pars quædam putreſcens faciat febrem, pars alia non putreſcens faciat rigorem, ſintque hæc à duplici cauſa, ab eo ſcilicet, quod putreſcit, & ab eo, quod non putreſcit. Sed dulci faſtu afferens hæc eſſe logica potius quam medica *per febrem* inquit *tertianam flava bilis rigorem efficit, ac febrem*, quaſi, niſi me mea fallit ſententia, dicat, poteſt una, eademque ſecundum eaſdem partes putreſcens pituita rigorem facere, & febrem, ſicuti eadem bilis in tertiana rigorem, & febrem facit.

ILLU-

ILLUSTRISS., ET REVERENDISS. DOMINO

D. DIDACO VINCENTIO

A' V I D A N I A,

Neapoli Regiorum Studiorum Moderatori Oculatiſſimo.

L. A. P. s. p. dicit.

MEmini me quondam ſcripſiſſe, exiſtimare me ea omnia, quæ tibi narro, aut ſcribo Illuſtriſſime, & Reverendiſſime Domine iis etiam omnibus narrata, & ſcripta eſſe, qui in Cathedra primaria, quæ vacat per obitum Caroli Pignatari, concedenda habent vota, & non arroſas fabas dare ſolent. At nolim nunc ea, quæ dicam, mihi obeſſe potius, quàm prodeſſe, & iis omnino prodeſſe, qui ſine bonarum, malarumque rerum diſcrimine totum Galenum laudant, quem neque in rectis defendere ſciunt, vel totum Galenum damnat, quem neque in rectis admittunt.

Scripta autem hæc ſunt occaſione, qua à multis frequenter audivimus negatum ex una parte fuiſſe, dari poſſe Hepialam febrem, in qua ægrotantes (a) *Simul febricitent, & rigeant, atque eodem tempore in toto corpore utrumque ſentiant affectum*, ex altera autem parte haud ullum unquam validum, proprium que ex frequentibus multis audivimus argumentum, quo Galeni ſtaret ſententia. Quamobrem ego animi gratia hanc mihi propoſui quæſtionem. Utrum dari poſſit febris, in qua eodem tempore, & ex eadem cauſa frigus, & calor per ſentiantur ab ægroto?

Reſpondeo affirmativè, ac inſuper aſſero febres hujuſmodi non ſemel datas fuiſſe, & non raro dari. Cujus rei exemplum aliquod nobis exhibere poſſunt febres illæ, quæ cum horrore, vel cum rigore incipiunt. Enim vero nequaquam ſic incipiunt cum rigore, ut ſtatim, momentoque temporis omnino deſinente rigore, calor incipiat moleſtus eſſe, verum pernotabile ſanè tempus, & quandoque etiam per longum tempus ægrotantes utrumque patiantur affectum rigoris, & moleſti caloris. Et Franciſcus Sylvius de le Boe neotericus non ignobilis, febres dari inquit, in quibus (b) *Tum frigus, tum calor per intervalla recurrunt*, ut revera dantur. Poſſunt autem intervalla temporum eſſe adeò brevia, ut non inepte toto ſuæ durationis tempore tum frigore, tum calore febres hujuſmodi dicerentur ægroto moleſtæ, quæ

(a) *Gal. de diff. febr. lib. 2. cap. 6.* (b) *Qui tamen nihil præſtantius fecit, niſi quod novavit, & mutavit præjudicia.*

proinde Hepiale ſecundum Galenum dici merentur . Merito autem jure mihi videor in quæſtione addidiſſe verbum *ab ægroto* : nam quicquid ſentiant Medicus , & adſtantes in ægroti hominis corpore , ipſe poteſt in ſemetipſo ægrotus manum ex: gr: percipere calidam, quæ frigida obſervetur ab adſtantibus , poteſt de doloris conqueri perceptione in digito manus, quam Chirurgus jam reſecaverit , & ſepulta jam ſit , & poteſt clangores referre ſe audire buccinarum , aut campanarum , quæ nullæ ſint , ſonum,

Generaliter autem de frigoris , caloris perceptionibus dico , quod uno, eodemque tempore ab uno , eodemque homine , cujus corpus non eſt veluti punctum unum , haberi poſſint . Sed prius paucæ quædam obſervationes recenſendæ ſunt , quibus manifeſtum ſit , eſſe quædam , quæ vario modo applicata , tum calorem , tum frigus parere poſſint . Hujuſmodi eſt nitrum, hujuſmodi eſt vini ſpiritus , qui , ut facile quivis experiri poteſt , affuſus manui , præcipue ſi moveatur manus , facit frigidi ſenſum , & ſumptus ore facit ſenſum calidi . Hujuſmodi eſt acetum , quod diverſimode applicatum, diverſos , & planè contrarios parit effectus . Inde eſt , quod Galenus apertiſſime pronunciaverit acetum neutrum eſſe , quoniam quandoque ab effectu calidiſſimum , quandoque ab effectu frigidiſſimum videri poſſit . Quod quidem pronunciatum verum eſt , modo ea ponamus neutra dicenda eſſe , quæ ratione aliqua uſurpata, calidi , certa verò ratione alia uſurpata, frigidi ſenſum facere poſſint : Galeni tamen hoc loco rationes omitto , contentus pro nunc , quod dicat pleraque eſſe , quæ tum calidi , tum frigidi ſenſum facere poſſint . Sed alias adnectam obſervationes , quibus pateat diverſas , & planè oppoſitas ſenſationes ab una , eademque re , & uno , eodemque tempore haberi poſſe , & veluti contrarios effectus ab una , eademque re nonnunquam produci . Sic eadem titillatio plerumque tum delectabilis , tum moleſta , ſive dolorifica eſt . Et in re venerea non pauci tum dolorem , tum oblectamentum eodem tempore percipiunt . Quæ quidem multiplici ratione exponi poſſunt , ſed referam ſaltem unam, quæ quantum memini , iis, quæ Plato docuit , conſentanea eſt . Unum , idemque, diverſo tamen modo applicatum varios debet producere effectus , quoniam diverſo modo applicatur . Sic in machinis eadem motus vi quædam in circulum , quædam per ellipſim, quædam per alias curvas feruntur , quædam ad dexteram , quædam ad ſiniſtram, quædam recta moventur , & quædam caſura non cadunt , ſed ſuſpenſa manent, & ſaltem ex quadam diſtantia quieſcere videntur , ut globus in fontibus perpendiculariter ad horizontem, aquas verſus Cœlum effundentibus ſuſpenſus apparet , & veluti quieſcere videtur . Verum unum , idemque variis partibus animalium applicatum , & variis liquoribus dum per vaſa , perque glandulas varias fluit permixtum diverſò , varioque modo applicari dicendum eſt . Atque ideò varios, diverſoſque producere debet effectus. Sic memoratus ſpiritus vini applicatus manui facit frigus , ſumptus ore facit calorem . Et acetum , de quo locutus fusè Galenus eſt , applicatum ferro ſecundum Galenum dici poſſet habere calorem corruptivum ferri , & præter naturam ferro , & calor quidem aliquis naſcitur ex illa ferri ſolutione , & corruptione . Idemque acetum applicatum auro vim nullam oſtendit , nullumque calorem præ ſe fert auri corruptivum. Idemque acetum applicatum fructibus quibuſdam , maxime immaturis præſervat illos à certa quadam corruptio-

ruptionis ſpecie, dicique poſſet calorem habere familiarem, amicumque nativo calori illorum fructuum, Idemque ſpiritus vini alicubi applicatus ſedare poteſt dolores, cum alibi, ut ejuſdem guttula apertis infuſa oculis, dolores excitet, eoſque non leves. Calci autem vivæ affuſum oleum nulla facit incendia, quæ, ut Galenus (*a*) etiam cognoviſſe videtur facile fiunt affuſis aquis. Hæc autem omnia illud confirmant, quod à Galeno pluribus in locis dictum eſt, omnia, aut fere omnia in medicina conſideranda eſſe ad aliquid, ſive reſpective, ut revera ad aliquid, & reſpective conſiderari debent. Et illud confirmant, quod à Galeno pluribus in locis dictum eſt, difficillimum plane eſſe recte decernere ex ſui eſſentia, ſive natura, & in ſe calidum ne aliquid, an frigidum in ſe ſit? Ac proprio quodam capite in animadverſionibus meis oſtendi, neque de allio auſum fuiſſe Galenum affirmare, quod calidum, vel frigidum in ſe eſſet.

Sed his omiſſis, quæ ad Galenum, & ad Galeni doctrinam ſpectant, in febribus inquam etiam accidere poteſt una, eademque cauſa, quoniam partes corporum animalium variæ, & variæ ſunt, uno, eodemque tempore tum calorem, tum frigus axcitari poſſe. Ac profecto accidere poteſt partes varias eſſe proximas, vel non nimis invicem remotas, ut propterea in uno, eodeinque membro, in quo plures variæque partes ſint, & uno, eodemque tempore tum frigus, tum calor percipiantur. Neque diſcedens à vini ſpiritu, dico: accidere poſſe eo affuſo tum intrà, tum extrà, & circa oculum uno, eodemque tempore varias, oppoſitaſque haberi ſenſationes doloris, oblectamenti, frigoris, & calidi, non minus, ac in horologiis, & machinis ex: gratia, quæ moventur uno pondere, vel uno fluxu aquarum varii, oppoſitique tum naſci, tum percipi poſſunt effectus.

Ex his autem, ſimilibuſque facile quivis dignoſcere poteſt quot, & quanti ex non diſtinctis nominum ſignificatis, ut Galenus ajebat, & ex dividendi, componendique, & ex hiſtoriæ naturalis ignoratione naſcantur deceptiones. Demum in his etiam omnibus mihi videor, quæ rectiora, & utiliora in Galeno ſunt me fuiſſe ſecutum. Vale.

(a) *De differ. febr. 1. cap. 9.*

MEDICIS PHILOSOPHIS

VERITATI POTIUS, QVAM LUCRO INHIANTIBUS.

Id, quod calor præter naturam *appellatum à Galeno eſt, non eſt calor illi ſimilis, quem ſenſu percipimus, & quid rectius de eo dici poſſit.*

DE *calore* quidem *ſecundum naturam*, quem etiam *calidum innatum, & inſitum* vocare ſolet Galenus, dubium non eſt eundem Galenum intelligere aliquid maximè differens à calore quem ſenſu percipimus; nam de calido innato non ſemel loqutus ſubſtantiam, & ſubſtantiam quidem non ignobilem intellexit, & non ſemel expreſſe declaravit ſe non intelligere aliquid ſimile calori, qui ignis dicitur, vel attritus, aut alterius rei ſimilis *ſoboles*. Nos autem nullum ſenſu percipimus calorem, niſi ſimilem illi, qui ab igne, attritu, aut alia re ſimili fiat. Ac licet eadem dici poſſint *de calore præter naturam* ex Galeni ſententia, qui ſemper conſideravit *calorem præter naturam calori ſecundum naturam* inimicum, & adverſantem, & qui huic præter naturam dicitur calor, alteri ſecundum naturam eſt; attamen aliquanto melius, & accuratius quærendum eſt, an ſimiliter pro calore præter naturam ſubſtantiam intellexerit, & aliquid intellexerit diſſimile calori, quem ſenſu percipimus.

Ac primo conſiderandum eſt ea, quæ dicit *de calore præter naturam* corrumpente naturam hominis, & nonnunquam ſpiritus occupante, aut prehendente, non verò partes ſolidas, aut humores, & nonnunquam inſidente humoribus, non verò partibus ſolidis, aut ſpiritibus, & nonnunquam reſidente in partibus ſolidis, non verò in ſpiritibus, aut in humoribus de calore ignis, vel ignis ſimili intelligi, & explicari minime poſſunt. Nam partes ſolidæ, ſpiritus, & humores nè dum in corde, ſed in univerſo corpore animalium minutiſſime ſeſe contingunt, & confunduntur, ut ſic dicam, ut non poſſit quidpiam ex his calore ſimili ignis calori incaleſcere abſque eo quod reliqua incaleſcant. Sic aerea ſubſtantia, calidior ſi fuerit in corde, neceſſario ſervata quadam proportione eodem tempore ſolidæ, & humorales cordis ſubſtantiæ, ſive per nervos delatæ, ſive per coronaria vaſa permeantes, ſive ventriculos alluentes calidiores, & fervidiores eſſe debebunt. Nam ſunt ſolidæ humoribus, & aereis ſubſtantiis ſemper proximæ, & minutim per cordis ſubſtantiam ſparſa ſunt vaſa, & nervi repunt, ut omnia minutim confuſa ſint, & unum non poſſit ſine alio alterari.

Sed ſi prò *calore præter naturam* aliud, atque aliud calori ignis diſſimile intelligatur, res facile explicabitur. Siquidem poteſt primo corrumpi os, abſque eo, quod corrumpatur muſculus, & poteſt corrumpi muſculus, abſque eo, quod corrumpatur os, & poteſt corrumpi ſanguis, aut alius humor, abſque eo, quod muſculus, aut alia pars ſolida corrumpatur, quod de ſpiri-

ſpiritibus etiam dicendum eſt. Licet tamen concedere progreſſu temporis ex oſſis ex: gr:, aut humoris corruptione omnia poſt modum corrumpi poſſe in animalibus, quoniam machina corporis ex omnibus illis conſtat, & ſic concinnò facta eſt, ut unum ſi patiatur omnia poſteà compati neceſſum ſit. Sed illud incaleſcere unum prius, quam aliud eſt impoſſibile. Res exemplo illuſtranda eſt.

Corona mihi detur, non ſolum ex auro, & argento conſtans; ſed etiam in quam æs, & ferrum, dum conficeretur, fuerint admiſſa, ac ſic metalla hæc omnia ſint minutim permixta, ut oculus non amplius diſcernere, aut diſtinguere valeat purum aurum ab argento, ære, & ferro; neque argentum ab auro, ære, & ferro diſtinguere valeat, neque æs, neque ferrum ab aliis diſtingui poſſint. Quin arte omninò Archimedea opus ſit ad decernendum quantum auri, argenti, æris, & ferri ſingulatim fuerit admixtum. Quæ ars forte dari poteſt, ſi certa ratio rarefactionum, & condenſationum conſtet, quæ conſiderari poteſt in ſingulis metallorum, dum permiſcebantur. Ego autem non prohibebo quemquam dicere unum aurum calidum humidum, argentum frigidum humidum; Æs calidum ſiccum, & ferrum frigidum ſiccum, ut neque prohibeo quemquam dicere ex his plus ſalis, mercurii, vel ſulphuris habere, vel plus acidi, aut alchali habere, hæc enim nihil me tangunt, ut neque me nunc tangerent quæcunque à pleriſque de ſalibus, ſulphuribus, aut mercuriis, de acidis, & alchalicis, aut de aliis ſimilibus dicta ſunt. Si calidum quid ſit ſimile noſtro igni, ipſius caloris proportione quidem aliqua communicari poterit coronæ, & elementis omnibus, ex quibus corona conſtat. Sed nunquam accidet ſic communicari auro, ut non etiam eodem tempore ſimul communicetur argento, aliiſque elementis coronæ. Nam aurum, argentum, ferrum, & æs ſunt ex hypotheſi minutim commixta, ut ignis vis applicata uni particulæ auri, proximis argenti, ferri, æriſque minutim commixtis applicetur particulis.

Ita, inquam, ſimiliter ſi de igne, vel re aliqua igni ſimili intelligantur, quæ de calido faciente febrem, vel *de calido innato* oppugnato *à calore præter naturam* faciente febres dicuntur, explicari non poterunt ea, quæ de tribus generibus febrium narrantur ephemerarum, hecticarum, & humoralium. Nam ſolidæ, aereæ, & humorales ſubſtantiæ ſunt plane, minutim commixtæ, ut non poſsit ignis, aut aliud calefaciens ſic alterare digitum, ut non etiam humores, aereaſque ſubſtantias in digito, etiam intra unguis craſsitiem exiſtentes non ſimul ſervata proportione alteret.

Verum ſi illis ſimul in coronæ fabrica commixis affundatur ſuccus limonis corrumpetur quidem ferrum, & etiam æs, non autem æqualiter, ſed non corrumpetur aurum, vel argentum purum, dicique poteſt ſuccus limonis aliquid habere, quo corrumpatur ferrum, non autem aurum, ſive argentum corrumpatur. Ac proinde retentis verbis Galeni dici poteſt ſuccus limonis *calorem* tribuere *præter naturam* ferro; nequaquam tribuere *calorem præter naturam* auro, vel argento, hoc eſt corruptivum ferri, non verò auri, vel argenti corruptivum.

Secundò ſi de calore ignis calori ſimile, aut attritus *ſobole*, de frigore, quod ſenſu percipimus, ſimili res intelligenda eſſet, facile ne dum medicus, ſed ægrotus, adſtantes, & rudis ancillula quævis poſſet intelligere, ſive vi Solis,

lis, tempore æſtivo, vel boreæ flatu, aut nivis contrectatione, ſive motu immodico, aut exercitiorum intermiſſione, ſive animi affectu, ſive præſentia ignis, ſive vini, vel frigidæ potu largiori totum corpus, aut partem ejuſdem, aut etiam cor ipſum calidus, aut frigidius aliquando eſſe.

Nam quævis ſtupida ancillula pluribus vicibus in anno, vel etiam in die percepit in corpore ſuo, aut in parte corporis ſui majorem, aut minorem calorem, & pluribus, atque pluribus vicibus conqueſta eſt, quod magis, vel minus, quam opus eſſet, calefieret, vel frigida facta fuerit ab illis cauſis. Sed Galenus apertè inquit, captu, & intellectu difficile nimis eſſe, quo nam *affectu* nos febricitemus: hoc eſt, difficile nimis eſſe id intelligere, quod *calor* ab eodem vocatum eſt *præter naturam*. Ac licet enumeraverit febrium cauſas evidentes, & manifeſtas, quibus totum corpus, & cor incaleſcere calore ſimili ignis calori poſſint, attamen poſtmodum hæc habet: (*a*) *Qui verò ab eiſdem cauſis noſtris corporibus advenias affectus, ex quo febricitemus, hoc ſanè multos latet, & à pleriſque etiam, qui ſe medicos profitentur, ignorantur*: hoc eſt affectus, quo febricitamus, ſive id, quod *calor præter naturam* vocatum eſt, non eſt quidpiam calori ignis ſimile, non eſt quidpiam calori, quem tactu percipimus ſimile; Nam hic calor facile ſub conceptum cadit, cujuſvis, vel ſtolidæ ancillulæ, quæ cum frequenter altera manuum experta ſit, alteram manuum, vel genarum calidiorem, vel frigidiorem eſſe, quam conveniat (calore inquam ſimile calori ignis) etiam ſi ipſa non poſſit apponere manum cordi, facile intelligit cor quoque nunc calidus, nunc frigidius eſſe poſſe, quam conveniat, colore inquam, & frigore ignis calori, vel nivis frigori ſimile. Ac ſi hypotheſis fiat de hujuſmodi calore, vel frigore, & ſi de veritate hujus rei certum periculum apponendo manum facere nequeat; attamen rem iſtam non eſſe impoſſibilem, facile intelligit. Sed ſecundum Galeni ſententiam id, quod *calor* vocatum eſt *præter naturam affectus*, ſcilicet, *quo febricitamus* (ſi de febribus loquamur) difficulter intelligitur, vel etiam omninò non intelligitur à Medicis, licèt clari nominis, qui ſapientiæ famam ſibi ſunt aucupati.

Tertiò Galenus *lib.1.de diff.febrium cap.3.* febrem poſuit eſſe intemperaturam unam: At idem Galenus quando de temperaturis, intemperaturiſque loquitur ſubſtantias intelligit. Ac etiam ſi multa colligere valeamus in Galeno, ex quibus dubitare poſſumus prò *calido* intelligere calorem ſimilem calori, quem percipimus, & pro frigido intelligere frigus ſimile frigido, quod percipimus flante borea, & pro humido intelligere humiditatem ſimilem humiditati aquæ, & pro ſicco intelligere ſiccitatem ſimilem illi, quam habent ea, quæ humida non ſunt, ſunt tamen loca expreſſa, ex quibus manifeſtum eſt ipſum intelligere ſubſtantias, ex quarum commixtione aliæ, atque aliæ fiant ſubſtantiæ, tum nobiliores, tum ignobiliores. Qui inſuper eodem *cap.3. lib.1.* experimento, & rationali methodo *affectum* perquirens, quo ex Sole, aut igne febricitamus, hoc eſt perquirens id, quod *calorem præter naturam* appellaverat hæc habet, *veluti ſtatim exuſtio, ſive ipſa Solis operatio talem ſortiatur appellationem, ſive qui ab eodem ſit in* corpo-

(a) *lib. 1. de differ. febr. cap. 2*,

corpore affectus, ſive ille qui jam affectus eſt: eſt quidem ſane, & hoc ipſum calor præter naturam, nondum tamen febris, niſi cor una caleſiat. Non uni fidit rei, non uni fidit verbo, ut *calorem* explicet *præter naturam.*

Et ad quid quæſo ars demonſtrandi, & diſtinguendi veras à falſis propoſitionibus, quæ ars diſciplinas omnes difficiliores complectitur, & ſecundum Galeni mentem neceſſaria eſt, ut ratione inveniamus, & cognoſcamus *affectum*, quo febricitemus? *calorem* ſcilicet *præternaturam* intelligamus! Enim verò hæc addit verba. *(a) Duplex autem hoc ignorantium medicorum genus: alterum eorum, qui ſoli experientiæ nituntur, ajuntque nullius rei naturam poſſe à ratione inveniri, alterum eſt genus hominum, qui ſibi nomen ſapientiæ vindicarunt, & licet parem habeant cum prioribus ignorantiam, opinionem tamen ſcientiæ ſunt aucupati. Sed eorum inſcitia inde babet initium, quod in rationalibus methodis nequaquam ſunt exercitati, quæ nos diſtinguere, ac ſecernere docent eas propoſitiones, quæ demonſtrandi vim habent, ab iis, quæ probabilitatem quidem continent, nihil tamen veri poſſunt aut invenire, aut demonſtrare. Cum verò ad hanc ignorantiam acceſſerit arrogantia, ex ipſis quidem nonnulli ad tantam inſaniam, ac temeritatem pervenerunt, ut neque ea, quæ omnes homines experientia magiſtra, febriū cauſas eſſe didicerunt, velint ipſi concedere:* Quam ſententiam pluribus in aliis locis confirmaverat.

Quibus verbis clare patet id, quod *calor* appellatum eſt *præter naturam*, non eſſe quid perceptu, & explicatu facile.

Quartò Galenus peſtem etiam exiſtimavit conſiſtere in aliquo, quod *calor præter naturam* ab eodem appellatum eſt; *(b)* dixitque febris peſtilentialis calorem differre à calore aliarum febrium per putredinis excellentiam, putredo autem ſubſtantia eſt. Ac quæſo quis audebit dicere frigidam tactu gangrænam in calore conſiſtere, qui ſimilis ſit calori ignis! At in gangræna etiam cum illa frigida tactu percipitur *calor præter naturam*, vel maximus eſt: videlicet id quod calor preter naturam appellatum eſt, non eſt quid ſimile ignis calori.

Pus inſuper perfectum in ulceribus non eſt *ſimpliciter putredo*: *(c)* Quoniam coctionis particeps eſt: fovemuſque ſæpè partem affectam calore ſimili ignis calori, nè gangræna fiat: hoc eſt ſæpè ſepiùs calor ſimilis calori ignis, nedùm ſimilis non eſt affectui, qui *calor præter naturam* dicitur in ulcere, vel in gangræna, ſed quandoque proficuus eſt homini ulcere laboranti; prohibet, arcetque gangrænam. Quæ tactu frigida potius, quam calida frequentiſſime obſervatur; licet id, quod *calor præter naturam* appellatum eſt, in maximo, vel maximo proximo gradu ſit: hoc ſcilicet illud eſt, quod dicebamus *calorem præter naturam* differre nimis à calore ignis. *(d)* Et ut Galeni ſimilitudine utar, ea, quæ calores à Galeno appellata ſunt, non minus differunt, ac terreſtris canis natura à marini canis natura differat, quamobrem æquum non eſt ſapientiſſimos Galenicos nonnullos homonymia decipi, quos ipſemet monuit Galenus nè homonymia deciperentur.

Si ea tantum, quæ de puris ſpeciebus variis in his libris *(e)* de differentils

(a) *Galen. de diff. febr. lib. 1. cap. 2.* (b) *In lib. epidem.*
(c) *De differ. feb. lib. 1. cap. 6.* (d) *De ſimpl. medicam. facult.*
(e) *lib. 1. de differ. febr. cap. 6.*

rentiis febrium aſſerit Galenus, conſiderentur, niſi me mea fallit ſententia, manifeſtum fit tum pro *calore ſecundum naturam*, tum pro *calore præter naturam* illum aliud, atque aliud intelligere conſueviſſe, quam nos communiter pro calore, quem ſenſu percipimus intelligere ſoleamus; nam in uno, ſimplicique ulcere; in quo pus bonum conficiatur, tum naturam, quod verbum idem ſignificat, ac *calor innatus*, ſive *ſecundum naturam*, tum *calorem præter naturam*, tanquam in uno campo dimicantes conſiderat Galenus. Enim verò, quia pus perfectum eſt, viget adhuc quantum ſaluta continuitas patitur, nativus calor, cujus eſt concoquere, eſtque pus perfectum concoctionis particeps, & fit natura ſuperante in pugna, quæ fit inter ea, quæ ſecundum naturam ſunt, & ea, quæ ſunt præter naturam. Sic in collectionibus omnibus, tumoribus, aliiſque morbis, in quibus pus fit album, craſſum, ſibi ſimile, læve, minime fœtidum, quod ſuperante natura fit. hoc eſt ſuperante *calore nativo*, qui interpretatur *natura*, & in pugna vincit, ſuperatque *calorem extraneum*, qui dicitur *præter naturam*. In quo caſu natura, hoc eſt *calor nativus* conſiſtet in eo, quod adhuc in partibus circa ulcus vitioſum, & corruptum non eſt. Conſiſtit in vaſis, fibrillis, nervis, membranis, aliiſque partibus, quæ adhuc ſaltem ex parte proprium obeunt munus. Conſiſtet in eo, quod adhuc eſt bonæ conſtitutionis, quocunque nomine dicendæ.

Calor verò *præter naturam* conſiſtet in eo, quod diſciſſum, apertum, corrugatum, aut aliter mutatum eſt. Conſiſtet in eo, quod non fluit, ut fluere deberet, vel non fluit, qua fluere deberet. Conſiſtit in eo, quo pars quandoque tumidior fit, in eo, quod non mutatur, ſicuti mutari deberet, in eo, quo malus ſenſus fit, in eo, quo nervi vellicantur, in eo, quod vitioſum, & functiones lædens dici poteſt. Conſiſtit in eo, quod quocunque titulo malæ conſtitutionis appellari poteſt. Quorum omnium eſt *corrumpere*, quod idem eſt, *ac putrefacere*. Ac ſi in ulcere, & partibus circa ulcus majus vitium ſit natura (hoc eſt *calor nativus*) erit languidior, & conſequenter major erit *calor præter naturam* ad ſimilitudinem eorum, quæ ſupra dicta ſunt. Et ea, quæ fient vincente, & ſuperante *calore extraneo*, ſive *præter naturam*, minus, vel nihil habebunt coctionis, & *ſimpliciter putredo* erunt. Sunt autem puris ſpecies quædam, quæ mediæ ſunt, & partim fiunt ſuperante natura, partim ſuperata natura, & propterea eo minus, vel plus vitii habent, quo plus, vel minus accedunt ad alterum extremorum prædictorum.

Quibus quidem ſic ad mentem Galeni, & per ea potiſſimum, quæ idem Galenus *de differentiis febrium lib.*1. *cap.*6. habet, expoſitis ſtultus ſit oportet, qui hæc, aut ſimilia intelligi velit per calorem ſimilem ignis calori, Solis, attritus, laboris, vigiliarum, aut rerum ſimilium *ſobolem*. Hæc quidem, quæ dicuntur de utroque calore ſive *ſecundum*, ſive *præter naturam* non poſſunt intelligi, niſi de re tota, de tumore ipſo, de collectione ipſa, de ulcere ipſo, de arteriis, de venis, de vaſis aliis, de nervis, de membranis, aliiſque ſpectantibus ad tumores, ſive collectiones, ſive ulcera.

Ac licet calor, ſive Solis, ſive ignis cauſa quandoque ſit, ut id fiat, quod *calor* ſive *ſecundum naturam*, ſive *præter naturam appellatum eſt*, hæc tamen non ſunt ſimilia calori ignis, ſolis. Sic eadem ſolis vi germinant arbores, ſed calor nativus arboris flores, ſeminaque, quæ producuntur, ſub-

ſtanti-

ſtantiæ ſunt, etſi aliis, atque aliis concurrentibus à ſolis calore dependeant, & à ſolis calore facta ſint. Sic eadem ſolis vi pereunt arbores, ſed *calor præter naturam*, aliaque, quæ contingunt arbori, floribus, fructibuſque pereuntibus, non ſunt calori Solis ſimilia, quin *calor præter naturam* poteſt eſſe in arboribus boreæ ſevientis effectus, non minus, ac in animalibus *calor præter naturam*, ſive *affectus*, quo febricitamus boreæ effectus eſſe poteſt.

Quæ ſunt etiam manifeſta ex eo, quod ſi quempiam interrogemus, quando calor ignis major eſt, dum digitus uritur, an cum combuſtus eſt, & remotus etiam ab igne? Unuſquiſque reſpondebit calorem ignis tunc majorem eſſe, cum ignis proximus eſt, & cum digitus comburitur. Sed ſi interrogemus id, quod *calor præter naturam* appellatum eſt, an majus ſit combuſto jam, & remoto ab igne, an cum comburitur digitus, & ignis præſens eſt? Reſpondebit Galenus id, quod *calor præter naturam* appellatum eſt, majus eſſe combuſto digito, etiam ſi ignis jam remotus ſit. Necnon etiamſi frigora, horrores, & rigores ſentiantur, ut accidere ſolet; attamen *calor præter naturam* dictus eſt major in combuſto digito. Quin etiam juvat quidem removiſſe digitum ab igne, at ne creſcat *calor præter naturam* juvat quoque non habere digitum longiſſime remotum ab igne, & ab iis, quæ mediocriter calefaciunt, ſicuti mediocriter facit ignis cum longiſſime remotus non eſt, & quod peſſime fieri poſſet in hoc caſu, eſſet digitum ſtatuere in loco nimis frigido.

Non negaverim tamen ex magnis voluminibus Galeni non pauca facile nos colligere poſſe, quæ videantur contradicere his, quæ ſuperius expoſita ſunt, verum ſi velimus ad magis rectum ſenſum ea leniter trahere, quæ de his, aliiſque ſimilibus à Galeno referuntur, ea ratio, atque via ineunda eſt, quam nos ſupra expoſuimus; Nam quæcunque alia dicantur, ſemper majora abſurda, plureſque contradictiones erunt in Galeni doctrina, cum è contra iis admiſſis, quæ ſupra fuere expoſita, exceptis paucis, quæ contra fidem ſunt, fere omnis Galeni doctrina, vel ſana videri poterit, vel facile eamdem excuſare poterimus.

At majoris evidentiæ gratia, & prò confirmatione prædictorum, conſideremus amabo calorem ignis *ſobolem* admoveri ulceri pus optimum generanti, qui ſi deſit, vel etiam frigus boreæ *ſoboles* applicetur ulceri, creſcet *calor præter naturam* partis, & pus ſequenti die erit inferioris notæ. Si calor ignis *ſoboles* ſit mediocris, minor erit *calor præter naturam*, & pus erit melioris notæ, ſi calor ignis *ſoboles* ſit vehementior creſcet calor præter naturam ſuntque hæc manifeſta, ut manifeſtum eſt ex ira, labore, aliiſque cauſis evidentibus appellatis, quandoque fieri febrem. Eſtque obſcurus, & explicatu difficilis affectus, qui per calorem ignis *ſobolem*, vel per frigus boreæ *ſobolem* fit in ulcere, & in partibus circa ulcus, (*a*) ſicuti difficile eſt tum cognoſcere, tum exponere affectum illum ex cauſis evidentibus genitum in corde noſtro, quo quidem *affectu frebricitamus*. Ac per hæc quidem non luſiſſe operam videri poteſt Galenus, cum dixit hæc minime omnium intelligi poſſe ab iis, qui demonſtrandi artes non habent. Nam cum hæc ad ſtructuram præcipue pertineant, ad ordinem, numerum, figuram, magnitudinem, continuitatum

(a) *Galen. de differ. feb. lib. 1. cap. 2.*

Digitized by Google

ſolutionem, & ad alia his ſimilia pertineant, nonniſi mechanice intelligi, & explicari poſſunt, quod illi facere nequeunt, qui demonſtrandi artes non habent, & difficulter quidem fit ab iis, qui artes habent demonſtrandi.

Item majoris evidentiæ gratia conſideremus calorem ignis *ſobolem*, vel frigus boreæ *ſobolem* in parte, quam gangrænam prænhendat; per calorem languidulum ignis ſobolem, non creſcet *calor præter naturam*, hoc eſt is affectus, qui calor præter naturam vocatur in ulcere non creſcet. Si calor ignis *ſoboles* ſit validior, minor erit *calor præter naturam* in gangræna. Si calor ignis *ſoboles* ſit vehementiſſimus, & exurens, fieri poterit, ut extinguatur *calor præter naturam* gangrænæ, vel partes aliæ circumpoſitæ præſerventur à *calore præter naturam* gangrænæ.

At ſi frigus boreæ *ſoboles* communicetur parti affectæ, creſcet *calor præter naturam*, videlicet hic *calor præter naturam* toto Cœlo, totaque natura differt à calore ignis *ſobole*, quo tamen nunc melius, nunc pejus homini eſt, tum in prædictis, tum in aliis pleriſque caſibus, ut merito calor ignis *ſoboles*, nunc pugnare dici poſſit pro calore nativo, nunc rebellare, & eſſe pro partibus caloris extranei dici poteſt. Item & frigus boreæ *ſoboles*, nunc pro calore nativo, nunc pro calore extraneo pugnare dici poteſt, non minus, ac calor idem ſolis *ſoboles* fruticum, arborumque neque folia, neque flores, neque ſemina eſt, ſed nunc eſt pro his iiſdem, nunc eſt contra naturam, ſive contra *calorem nativum* iſtorum eorundem.

Et uterque calor ſive nativus, in animalibus, fruticibus, arboribus, rebuſque aliis, ſive extraneus in his iiſdem non niſi ab iis, qui demonſtrandi artes habent, intelligi poteſt, non niſi inquam ab iis, & cum difficultate quidem explicari poteſt, qui demonſtandi arte pollent.

Caloris verò, qui ignis *ſoboles* eſt, item, & frigoris, quod boreæ *ſoboles* eſt ſcientia, quam nos habemus per ſenſum nullo modo ſatis eſſe poteſt ad explicanda ea, quæ mente potius, quam ſenſu dignoſcuntur. Ac proindè cum de rigore loqueretur, quem dixit *caloris nativi* affectum (a) Galenus deſideravit lectorem habere, qui vi mentis maxime polleret, quippe ea, quæ ipſe dicebat per ſenſum percipi, & dignoſci minime poſſunt.

Quæ conſentiunt cum iis, quæ Galenus docuit *lib.1.methodi cap.1.* Medicinam non eſſe diſciplinam, quæ ſex menſibus, ut petulanter Theſſalus promittebat, tradi poſſit.

Quæ conſentiunt iis, quæ vetuſtior docuit Hippocrates in *lib. de veteri, ſive potius vetuſtiſſima Medicina*, qui textu primo hypotheſes omnes damnavit, quæ in Medicina per ea fiunt, quæ ad ſenſum neceſſario referuntur, & niſi relata ad ſenſum intelligi nequeunt, ut eſt calor, & frigus, acceptis verbis in ſignificatione communiori, & ut à doctis, & indoctis etiam ancillulis accipi ſolent. Nam in alio ſenſu accepta difficili, & longo indigent ſermone, ut id explicetur, quod pro libitu hominum abutentium ſignificant. Et in ſenſu quidem, quo communiter accipi ſolent, accepta fuere ab Hippocrate cum dixit: *(b) Quicumque de Medicina dicere, aut ſcribere aggreſſi, dicendi ſcopum ſibi ipſis, ac fundamentum ſuppoſuerunt calidum, aut frigidum, aut humidum, aut ſiccum, aut aliud quodcumque voluerint, rem in compendium* contra-

(a) *Lib. de rigore.* (b) *De veteri Medicina tex. 1.*

contrahentes, principium cauſa tum morborum, tum mortis hominibus idem unum, aut duo proponentes hi in multis quidem, qua dicunt erraſſe deprebenduntur. Qui eodem libro, textu vigeſimo ſeptimo in communiori ſignificatione accepit verba cum dixit: *Frigiditatem autem, & caliditatem ego omnium facultatum minime potentes eſſe in corpore exiſtimo*: Prout minimi ſemper hæc exiſtimavit in toto libro prædicto: Verum alius Hippocrates in libro de natura humana, ut etiam nonnunquam Galenus in ſenſu metaphorico, & remotiſſimo à communiori ſignificatione acceperunt verba illa, calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, ut quoque caliditatem, & frigiditatem. Cæterum modo id explicetur, quod per verba ſignificetur, licet aliquando abuſus quidam ſit vocum, attamen fieri poteſt, ut non ineptus, neque abſurdus omnino ſermo ſit, non minus ac, ut Galeni utar verbo, & ſimilitudine, excepta ex libris *de differentiis febrium*, fieri poteſt, ut quis ſcindapſon dicat quicquid ipſe velit ſcindapſon dicere, & non inepte ſentiat de iis, quæ ſcindapſon vocata ſunt.

UT GALENI DE CALORE NATIVO SENTENTIA FACILE CORRIGI, ET AD RECTUM SENSUM DEDUCI QUEAT.

POſtquam prædicta omnia ſcripſiſſem, in locum incidi Galeni, qui eſt *lib.2.ad Glauconem cap.2.* ubi multa habet de *calore nativo*, & de *calore præter naturam*, quibus ea omnia confirmantur, quæ ſuperius à me relata, & diſputata ſunt. *Nocet autem*, ſunt Galeni verba, *ſæpius paſſionis curatio membri patientis virtuti*. Laxare manifeſto refertur ad organicum aliquid. *Quæ enim immoderate laxant, ſolvunt robur, quare, & membri virtutem, quæ autem ſupra modum refrigerant, nativum calorem extinguunt. Qui fortaſſis, ut nonnulli arbitrantur Philoſophi, ac Medici ſummi, ſubſtantia virtutum exiſtit*. Atque hujus ſententiæ fuit ipſe Galenus, qui cum de homine fere ſemper loquatur animam hominis in calore nativo conſtituit hominis, videlicet ſubſtantiam virtutum hominis, animam nempe hominis, claris vocibus nihil aliud eſſe pronunciavit, quam *nativum calorem* hominis. In quo maximè deceptus eſt. Eodem loco pergit Galenus referre alteram fuiſſe apud alios Philoſophos, & Medicos ſententiam *de calore nativo*, quem nequaquam dicebant *virtutum ſubſtantiam* exiſtere, ſed *virtutum primum, & maximè neceſſarium inſtrumentum calorem nativum* appellabant, quæ videtur fuiſſe Ariſtotelis ſententia. Qui quicquid organi, quicquid conſtructionis, & diſpoſitionis in corpore eſſet ad conſervandam formam, calorem dixit *nativum*, fecitque *calorem nativum* primum, & maximè neceſſarium inſtrumentum formæ viventium corporum. Sed nunquam formam dixit conſiſtere in *calore nativo*, quæ ſecunda ſententia tuta eſt, & à Chriſtianis defendi poteſt. Atque ad hujus ſententiæ de calore nativo normam correcta Galeni ſententia admitti poteſt.

Quod ſi quis nolit ſic corrigendam eſſe Galeni ſententiam, & pro calore tum nativo, tum præter naturam contendere velit intelligendum eſſe aliquid calori, quem ab igne, vel à ſole percipimus omninò ſimile, & nihil organici habens, is nominibus omnibus abſurdiſſimam facit univerſam de febribus, deque aliis multis Galeni ſententiam.

CONFECTIONIS CIBORUM IN VENTRICULO SPECIMEN .

HOminis Corpus , ut etiam aliarum animantium continuo veluti in fluxu eſt , & decedentibus ſemper multis particulis , ſi nullæ novæ accedant , brevi quidem tempore pondere ſaltem manifeſtò obſervatur diminutum . Quod ſi longiori tempore nulla fiat novæ ſubſtantiæ acceſſio , ac interim mortuus non ſit homo emaciatus , moles etiam Corporis ejus perſpicuò videbitur minor . Cumque illud ex multis , atque diſſimilibus partibus componatur , quarum aliæ tenuiores , & magis ſpirituoſe , aliæ fluidæ quidem , ſed non adeò tenues ſint , aliæ ſolidæ , & magis , minuſvè , ſive molles , ſive duræ , ſive raræ , ſive denſæ , aut aliæ ſint , neceſſariò aliæ citiùs , aliæ tardiùs , & omnium tardiſſimè oſſa fluent , quæ certo certiùs tempore non ſunt eadem , quæ priùs erant .

Sic capilli prolixiores fiunt protruſis partibus , quæ priùs prodierant ab iis , quæ noviſſimè radicibus eorumdem apponuntur . Sic ungues promoventur nova ad radices facta partium appoſitione . Sic etiam dentes veluti fluunt .

A N N O T A T I O N E S .

INcredibile , ac prorsùs inveriſimile videtur , quod nonnulli inquiunt , partes quaſdam ſpermaticas appellatas à primo conceptionis momento ad mortem uſque perdurare in homine !

Quo quæſo partes iſtæ clypeo tam longo vitæ tempore defenduntur ? ;

Præterea corpus hominis primo conceptionis tempore , aut non exæquat , aut vix exæquat fabæ magnitudinem , & fortè majus non eſt piſi ſemine . Ponamus corpus hoc puſillum totum eſſe ſpermaticum quanta quæſo poſtmodum ſit partium ipſius , ſi ad mortem uſque permanent , diſtractio ? Quid eſt quod tam raram , tamve diſtractam ſubſtantiam diutiſſime ſervet etiam in febribus ? Quid quo proximæ partes nutritionibus appoſitæ pluries , atque pluries renoventur in vitæ curſu , illæ ſint inalterabiles , ac omnibus reſiſtant motibus , quibus tam longo tempore neque duriora metalla reſiſterent ? Et profectò leniſſimo contactu ferreis , & æneis imaginibus aliquid aufertur , quod primum inconſpicuum eſt , tempore autem manifeſtum fit manus , atque ora aliquid detraxiſſe æneis imaginibus , quas pluries , atque pluries tetigere.

Eſt qui dicat , (*a*) quamvis per centum annos oſſa in lebete coquas , non propterea ſolventur . Ego neque hoc crediderim , neque partes corporis calore diſſipari exiſtimo . Quin etiam puto diutiùs ſervari poſſe oſſa mortua , quàm viventia ſine reſtauratione ejus , quod quotidiè deperditur , quoniam in viventibus maximus fit partium effluxus , ſecus in mortuis . Ac ſcio ſanguinem , qui in viventibus brevi abſumitur , in vaſe vitreo optimè clauſo longiſſimo tempore ſervari poſſe . Viventium oſſium , & ſanguinis in ani-

(a) *H. F. lib. 1. de hom. propoſ. 20. quæſt. 8.*

animali maximus eſt uſus, in quo ſemper aliquid deperditur, & proindè mirum non eſt ſi dum partes ſunt animalis maxima partium reſtauratione indigeant, ut conſerventur.

Caries ne dicam aliud in dente animalis viventis mihi videtur demonſtrare dentes nutriri, & fluere.

Capilli, & ungues ſæpè obſervati ſunt creviſſe in cadaveribus mortuorum, & longiores fuiſſe factos non ſecus, ac accidit in vivis corporibus.

Archigenes fabis ore detritis ſalivæque permixtis ad ſugellata utebatur, ut refert *Galenus de comp. Medic. ſecundum locos lib.4. cap.1.* (*a*) Illud autem, quod cecinit Nicander Poeta hominis ſalivam beſtias occidere omnes, quæ ipſum hominem interficere valerent, nunquam ſatis conſtitit, ut neque illud, quod ait Galenus hominis ſalivam tota ſubſtantia ſcorpionibus adverſari, & difficile ſanè explicatu eſt, quid ſit hoc tota ſubſtantia adverſari. Non inficiabor tamen ſalivam, ut plerisque remedium eſt, ita fieri poſſe, ut aliis ſit venenum. Et quidem nonnullarum animantium, & non rarò ipſius hominis peculiariter tamen affecti ſaliva quibuſdam aliis animantibus, aliis hominibus veneno eſt, quod de rabidorum tum canum, tum luporum, tum hominum ſaliva negari non debet.

Verum enim verò non eſt omnium partium, & omnium membrorum ſimilis fluxus. Partes enim quædam ſic fluunt, ut ejus, quod abſcedit, nihil omninò in corpore remaneat; quædam verò ſic fluunt, ut id, quod decedit ab his partibus aliis addatur corporis partibus, & hæc ſub varia, & ſub varia ſpecie ſive halituum, ſive ſudoris, ſive furfuris, ſive alterius rei, & frequenter ſub lymphæ ſpecie, aut ſalivæ, aut bilis, aut alterius rei, quorum omnium, vel quædam extra corpus pellantur, vel quædam retineantur adhuc, & intra corpus in aliam ſubſtantiam tranſmutentur, cujus aliquis ſit adhuc in vitæ functionibus uſus, donec hoc ultimum ſub aliqua ſpecie ſimiliter extra corpus expellatur.

Vita igitur hominis longæva eſſe nequit, niſi id quod quotidie ex corpore fluit, quotidie reponatur. Atque ideò ſubſtantiæ nobis quærendæ ſunt, quibus hæc reſtauratio fiat.

Illæ autem potiſſimum ſunt aer, & cibus, & potus.

Aere ſiquidem magna ex parte vivimus, & nutrimur. Cumque reperta fuerint corpora, quæ ſine omni cibo, potuve diu vixerint, & omnes vitæ functiones obierint, in quibus ſemper aliquid diſſipatur, neceſſum eſt affirmare hæc iis tantum ſubſtantiis, quæ ab aere acceperunt, fuiſſe reſtaurata, & enutrita.

Prætereà vidimus aliquandò corpora, quæ cum non decreſcerent, ſingulis tamen diebus urinis plus redderent, quàm cibo, potuve ſumpſiſſent, circumfuſo ſcilicet aeri non parum debebant acceptum. Sed de aere fuſiùs cum de hominis reſpiratione agemus.

Cibus verò primum ore comminuitur, quod idem eſt ac aliquantulum attenuari. Ea, quæ comminuta, ſive attenuata ſunt, per anguſtius ſpatium tranſire poſſunt, & filum, quod dicitur filo tenujus, anguſtius foramen pervadere

(a) *Gal. de ſimpl. Med. facult. lib.10.*

vadere poteſt, ac corpora omnia attenuari, & in tenuiſſimum pulverem redigi dicuntur, cum fuerint optimè in minores, atque minores partes comminuta.

Sed cum os ſaliva continuò perfundatur; dum cibus ore conteritur, & hac illac motu linguæ provolvitur neceſſariò ſalivæ permiſcetur. Quæ quidem tunc temporis majori copia in os influit: etenim contractis, diſtentiſque viciſſim muſculis, quorum motu maſticatio abſolvitur, vel ſugimus, vel deglutimus aliquid, glandulæ ſalivam ſecernentes, ut & vaſa eamdem eructantia comprimuntur, atque ideò ſaliva copioſior elicitur. Quod lege quadam fit, & neceſſitate mechanica; hoc eſt ipſius natura rei, ipſa namque partium ſtructura talis eſt, ut dum alteræ viciſſim contenduntur, & diſtenduntur; proximæ præmantur, & id, quod ipſis continetur, ſaliva nempè in noſtro caſu facillimè exprimatur.

Quamobrem helluones, & gulones, qui fruſtatim cibos devorant, dupliciter peccant, primum cibos ſatis, & quantum ore fieri poteſt, non diſpetunt. Secundum non ſolum ſufficienti ſalivæ quantitati cibos non permiſcent; verùm etiam cum ad profundiores malè contriti cibi particulas ſaliva permeare non poſſit, illæ non mutantur, ut æquum eſt.

Ex his autem ciborum confectio, & elaboratio, ſive coctio, ut quidam inquiunt, non rarò fruſtrari ſolet. Nam cibus attritus, & comminutus ſalivæque permixtus aliud quiddam eſt, quàm ſi neque in minores partes fuiſſet diviſus, neque ſalivam accepiſſet: aliud efficere, atque aliam profectò poteſt cibus ſic paratus ſuſcipere mutationem.

Sic panis coctus, cui aqua ſuperinfunditur, jam aliud quiddam factus eſt, & alios gignit effectus.

Is, cui aqua non injicitur, nullam accipit brevi tempore magnam mutationem. Hic cui aqua ſuperinjecta eſt ſua ſponte fermentatur, & poſt breves horas magis, atque magis attenuatur, & vinoſitatem quandam concipit: ut poſſimus à pane ſic in aquis fermentato ſpiritus elicere iis ſimilibus, qui à vino diſtillantur.

Hac etiam panis aqua perfuſi fermentatione tractu temporis acetum habere poſſumus.

At ſaliva non eſt aquis ſegnior, & ignavior, ſimplicior certè aqua eſt; atque majorem habet ſaliva partium compoſitionem. Et Galeni etiam temporibus noverant nutrices puerorum lichenas ſaliva ſanare, noverant ruſtici furunculis, nonnulliſque aliis morbis maſticato pane, hoc eſt ſalivæ permixto, vel tritico, ſi corpus ægrotans durius eſſet, ore contrito, hoc eſt ſalivæ permixto, opem afferre. Quivis etiam experiri potuit panem ſalivæ, & roremarino permixtum non ſine operæ pretio de recenti contuſis partibus imponi.

Falſum autem eſt, à ſaliva, quæ hæc præſtet, cibum, cui ipſa ſaliva confunditur, nihil alterari, nihil immutari! Salivæ inquam vi fermentari atque mutari in ore incipit cibus.

In omni autem fermentatione motus quidam adeſt, quo aliis ſubactis, aliis diſſolutis, aliis extrinſecus accedentibus aliqua profectò fit novæ ſubſtantiæ conceptio, quæ non eſt una omnibus. Enim verò multiplices ſunt rerum fermentationes in quibus aliud, atque aliud, & unum vel plura diverſa

verſa conſpiciuntur: ſcilicet ſpiritus, ſales, olea, metalla, vel aliud quodcunque nunc ſimplex, nunc aliis immixtum ſubſtantiis. Et hæc quoque omnia multarum ſunt ſpecierum, & aliqua quandoque fit in cibis ſpiritus, aut ſalis conceptio, quæ utilis ſit ad conſervandam vitam, quandoque verò alia fit, quæ perniciem afferat.

Videlicet differt ſpiritus à ſpiritu, & ſal à ſale, & fortè neque à vinis variarum uvarum dici poteſt ſimiles prorsùs ſpiritus elici; neque ſpiritus iſti omninò aderant in vinis. Igitur plerumque haud ſatis eſt dixiſſe hoc vel illud à ſpiritu fit, vel à ſale, nam hæc ſunt nomina genera quædam rerum ſignificantia, in quibus reperire licet res, quæ contrarios producunt effectus.

Hinc fit, ut nobis ſæpè numero aptæ deſint voces, quibus particularem aliquam fermentationem rectè valeamus denotare, & non rarò opus ſit illa veluti digito oſtendere, ſicuti facimus cum plures homines in pleriſque ſimiles, & in pleriſque diſſimiles eodem nomine dicuntur, ſi voces non ſuppetant, quibus aliqua inter unum, & alterum diſſimilitudo ſignificetur, digito oſtendimus, quem oſtendere volumus.

Quod autem aliqua nova ſubſtantia in iis, quæ fermentantur concipiatur, manifeſtum fit in ſuccis de recenti ab uva expreſſis, ex quibus ante eorundem fermentationem nullos habebis ardentes ſpiritus. Fermentatione igitur aliquid concipitur in ſuccis illis, ex quo poſteà diſtillatione ſpiritus habere poſſis.

Sic neque oleum ab amygdalis recentibus exprimitur, oportetque amygdalas ab arbore collectas tempore fermentari. Quod multò celeriùs fit detractis corticibus, ac cum aer immediatè amygdalas tangit. Et tunc quidem haud dixerim, oleum factum fuiſſe ſeparabile ab aliis partibus; ſed potiùs multis edoctus experimentis fermentatione fuiſſe genitum, ſive conceptum in amygdalis, quæ diutiùs fermentatæ multum quidem præbent olei, ſed rancidum.

Terræ quoque, ex quibus ſemel, atque iterum vulgare nitrum extractum fuit, ulteriori multorum menſium fermentatione in loco, quo pluviæ non decidant, novum nitrum concipiunt. Et vitriolum ad rubedinem calcinatum fermentatione apta multa accipit ab aere, quibus pondere creſcit, & novum vitriolum concipit, ſic aliis fermentationibus aliud, atque aliud gignitur.

Multa equidem, quorum cognitio utilis eſt, tum diu, tum magis, minuſve dilucidè explicari poſſunt de rerum fermentatione; ſed peculiarem illa requirunt tractationem, & pro nunc ſatis alios monuiſſe videbor, ſi dixero, ciborum in ventriculo fermentationem, panis fermentationi in pleriſque eſſe ſimilem.

Panis autem fieri poteſt ex farina multorum ſeminum, adjectis aquis hujus, vel alterius generis, & fermento aliquo (non enim unum tantùm ad hoc ſufficere poteſt); eritque varius, prout varia ſunt hæc, ex quibus ille fieri poteſt, & prout varius eſt quoque illius fiendi modus. Sed de eo pane nunc nos pauca addemus, qui fit ex farina triticea cribrata, aquiſque communibus calidis, in quibus aliquid fermenti vulgaris fuerit diſſolutum, permiſta, & in maſſam redacta, quæ ſubacta prius optimè, & juſto tempore

pore

pore in loco apto detenta poſtea clibano inditur, & coquitur.

Maſſa hæc in loco apto conſtituta incipit rarefieri, & in molem creſcere. At omnis rarefactio fit admiſſis particulis alicujus novæ ſubſtantiæ inter particulas corporis rarefacti. Quod non fit ſine motu. Maſſæ videlicet hujus particulæ diſtrahi, & longiori ſpatio una ab altera removeri debet, ad hoc, ut ſpatia quædam inter ipſas relinquantur, quæ admiſſis aliis corporibus repleantur, & ſic maſſa turgeat, creſcatque in molem, & rarefiat.

Cæterum motus hic videtur eſſe ab æthere, ſubſtantia nempè, quæ pervadat, quo aer, & aqua permeare nequeunt, cujus multum reperitur in aere mimimè rigido, maſſæ panis circumfuſo, & à fermenti particulis, quibus maſſa perſperſa fuerat. Siquidem ſi alterutrum ex his deſit, fermentum ſcilicet non ſit permiſtum maſſæ, deſit circumambiens ſubſtantia æthere abundans, aut aer circumfuſus nimis rigidus ſit, rarefactio non ſequitur. Quod ſi illa ſequatur, cum profundiores etiam maſſæ partes, ad quas aer permeare nequit rarefiant, æthereum profecto, & aeris purior pars erit id, quod eo pervadit libere, ad quem locum aer ipſe permeare nequit.

Concurſu igitur, atque lucta ethereæ ſubſtantiæ, & particularum fermenti lenis agitatio, & inteſtina minutiſſimarum partium efferveſcentia, quæ ſenſu quoque dignoſci poteſt, excitatur in maſſa, quæ propterea attenuatur, ut cremorem facilius ab illa habere poſſit, nec non etiam rareſit.

Præterea hæc eadem maſſa dum ſic fuerit ſatis fermentata, calidior videtur; nam cum his motibus jam alia facta ſit, alio ſane modo, ac prius, ſenſum afficiat neceſſum eſt.

Ac ſi tunc temporis maſſa in ſat ignito clibano coquatur, rareſcit magis, atque abit in panem, in quo cellulæ innumerabiles manifeſto obſervantur, quæ aere repletæ ſunt; nam ex æthere, cui aliquid tenue ab aquis, & farina acceptum permiſceatur, conſit aer.

Verum ſi illa non coquatur, poſteaquam attenuata, & rarefacta fuerit, quantum illis cauſis fieri potuit, paulatim etiam mole decreſcit (nam pondere ab ipſo primo fermentationis exordio mihi videtur diminui), & tandem, quod reliquum eſt abit in fermentum ſimile prorſus vulgari fermento, quod illi inditum fuerat. Quo ſi quis pro fermento non utatur, demum lapſu temporis ipſa eſtinguitur in eo fermenti vis, & id, quod remanet, inutile eſt ad novam panis confectionem, ſimiliſque maſſæ fermentationem.

Sic igne, & aliquo, quod accipitur ab aere, ignis concipitur in ligno, qui priuſquam fuerit omnino eſtinctus aptus eſt ad novam alterius ignis conceptionem, ſive in alio ligno, ſive in alia apta materia. Et rationes habeo plurimas, propter quas hanc non dicam novam ignis congregationem, ſed potius novam ignis conceptionem.

Rationes item habeo plurimas, quibus hæc, ut & ciborum in ventriculo confectionem affirmare nolim fieri à calido, vel ab acido, vel ab alio quocumque, quod ad ſenſum aliquem neceſſario ſit referendum, licet ſciam ea, quæ fermentantur, vel calida, vel acida, ut dicitur, vel alia percipi poſſe; nec non etiam ea, quæ talia dicuntur percipi, fermentationes quamplurimas promovere poſſe.

Sed ad ea revertar, quæ prius innui, alimentorum confectionem in ventriculo, in pleriſque ſimilem eſſe panis fermentationi; eſtque ſaliva fer-

menti

menti loco. Cunque pars illa quædam fuerit humorum, qui jam apti erant functionibus corporis animantis, cibum ita fermentat, ac mutat, ut poſſit is poſtea facilius naturam induere ſimilem humoribus, ex quibus ſaliva ſecreta fuerat.

Nec ætherea hic deeſt ſubſtantia, quæ, etſi multiplicis generis ſit, & non minus, ac reliqua corpora, mutationes, & alterationes multas, quibus ad aliud, atque aliud magis, minuſvè aptus ſit, ſubire poſſit; in corporibus tamen denſioribus poros invenit, quibus ad profundiores quoque eorundem partes admittatur. Præterea reſpirationibus aeris non exigua ethereæ ſubſtantiæ quantitas liquoribus univerſi corporis permiſcetur, cujus ſemper aliquid tum ſalivæ, tum aliis liquoribus in ventriculum confluentibus permixtum, ciborum confectionem adjuvat.

Enim verò cibus ſalivæ primum permiſcetur, ut dictum eſt, poſtmodum nonnihil accipit à tonſillis, & à capite, & ab ipſis oculis, eſtque hoc ejus generis, cujus aliquid non rarò per nares expurgatur. Et ab auribus quoque aliquid deſcendit in os. Sunt etiam glandulæ pleræque æſophago adjacentes, aliquid tunc præcipuè eructantes, cum cibus in ventriculum protruditur, & illæ comprimuntur.

Lingua etiam rara mihi, & ſpongioſa videtur, poroſa quoque videtur æſophagi, & ventriculi ſubſtantia, cujus interior tunica, quæ manifeſto in nonnullis animalibus villoſa eſt, & in elegantes areolas diſtributa, ut poſſit per exiguos meatus aliquid in os, vel in æſophagi, vel ventriculi cavitatem diduci in liquoris, aut ſaltem halitus forma, quo ciborum concoctio adjuvetur. Siquidem nihil eſt in univerſa natura prorſus otioſum, & iners, ac ſi quid adeſt, vel juvat, vel nocet iis, quæ fiunt, ubi adeſt: adeò, ut ea tantùm neutra dici poſſint, quæ haud notabiliter, aut juvant, aut nocent.

Ipſa etiam ventriculi conſtructio cibos perficit. Etenim diſtentus à cibis ventriculus, dum fibris ad modum retis ſeſe decuſſantibus conſtringitur, illos ſemper undique arctè amplectitur, atque fovet. Et interior ventriculi tunica manifeſto in ove villoſa eſt, in homine verò minus manifeſto.

Quod etiam ex parte fit à viſceribus, & inteſtinis ventriculo proximis, quæ non ſolum ventriculum comprimunt, verum etiam fovent, ea maxime ratione, quia vaſa habent multiplicia, in quibus motus ſemper aliquis fit, ac ſi appoſita extrinſecus manu ſuper ventriculum, concoctio ciborum ſæpe numero citius, meliuſque peragitur, multo veriſimilius eſt hoc idem fieri ab hepate, liene cæteriſque viſceribus, & partibus, quibus ventriculus vicinus eſt.

Neque in hoc opere omittendum eſt diaphragma, hoc enim viſcus alternis ſuis motibus ſtomachum, & totam inferiorem regionem perpetuo exagitat, quo cuncta, quæ fiunt in ventriculo, & in inferiori regione ex hoc diaphragmatis motu ex parte dependent.

Quibus omnibus comminuitur, ſubigitur, attenuatur, ſolvitur, rareſcit, ac ferè in pultem convertitur cibus, ac ſubſtantias concipit functionibus vitæ utiles, & ex his, ut etiam motu cordis, & ſubſtantiarum, per vaſa excurrentium, aliiſque fermentationibus, quæ in corpore fiunt, lenis quædam naſcitur in ſenſu caloris perceptio.

de pyloro, ſive de tam accurato janitore affirmantur.

Alimentum autem, quod dum ventriculus conſtringitur, paulatim, atque paulatim ad inteſtina propellitur, vix dilapſum è pyloro in primum inteſtinum bile, & ſucco pancreatico perfunditur, Habent ſucci iſti ductus proprios, qui, ut plerumque in unum coeunt ad inteſtina patulum. Verum aliquando alter cum altero non communicat, & uterque proprio ore, ad duodenum patulo liquores, quos advehunt, deponunt. Omitto autem ea, quæ rarius obſervantur in animantibus, quæ vim ſermonis mei non minuunt.

Qui quidem liquores ſunt ex genere eorum, qui facile tum inter ſeſe, tum præterlabenti per inteſtina alimento permiſceri poſſint, non inquam ſunt, ut mercurius, & aqua, quæ analogiam non habent,qua confundi ſimul, & permiſceri poſſint.

Cumque ſint diverſæ naturæ, agitatio quædam fit, dum confunduntur, & lenis partium eorumdem efferveſcentia, qua impoſſibile prorſus eſt, alimentum non alterari, non confici, & ulterius perfici.

Etenim hoc opus fit continuò ab ipſo vitæ principio ad mortem uſque, ut proindè non in perniciem, ſed in animantis utilitatem cedere cenſendum ſit.

Ponamus bene comatum hominem minimè lædi à coma, ſtatim auſim affirmare, quod juvetur. Coma autem multitudo eſt capillorum. Capillus igitur ſi non nocet, prodeſt. Quod ſatis norunt illi, qui ex ſola comæ nullum detrimentum afferentis reciſione, in morbos non leves inciderunt.

Is inquam, qui ad menſem, vel ad annum, ut non dicam ad centum annos, cum continua interim facta fuerit bilis, & ſucci pancreatici in alimentum ipſius perfuſio, provectus eſt, non ſolum minimè læſus ab illa, ſed etiam juvatus eſt, & à multis morbis eſt liberatus, quos fuiſſet paſſus, ſi bilis, vel ſuccus pancreaticus, vel uterque liquor defeciſſent, non minus, ac ægrotat ablata coma is, cui coma non nocebat.

Præterea omnes, quos ſciam, cognoverunt, bilem eſſe magnarum virium, & igni illam aſſimilarunt non pauci ſcriptores. Quam rectè nunc non quæro, ſed ultro concedendum puto, magnam eſſe bilioſi liquoris efficaciam. Quibus addam libenter, bilem non quidem liberè, non arbitratu alicujus intelligentiæ, ſed naturæ neceſſitate ſemper, & ubique id omne efficere, quod poteſt efficere.

Id velim explicent, qui contrarium ſentiunt, ut cibus, qui vix elapſus è ventriculo tam efficaci liquore perſpergitur, non alteretur, non immutetur, ac ſi multum alteratur, & quàm maximè mutatur, & hæc alteratio, & immutatio non noceat, ut bilis vile tantùm ſit excrementum, & non potius utilis liquor, & ad vitam neceſſarius.

Liquor autem pancreaticus ſæpe ferè limpidus eſt, & quibuſdam palatum, & nares acriter percellit, aliis videtur ſalivoſus, aliis ſubacidus, & auſterus, aliis inſipidus, aut ſaltem nulla aciditate donatus. Qui omnes fortè vera dicunt, vel quia idem liquor non eſt in omnibus animantibus ejuſdem naturæ, & alius eſt in cane, alius in bove, alius in homine, vel quia non eſt omninò ſimilis in eodem animante, diverſis tamen temporibus, vel in pluribus aut canibus, aut bobus, aut hominibus, ut mirum non ſit, ſi diverſimodè ſenſus afficiat, & ab hoc animali collectus videatur ſubacidus, ab

 alio

alio vero animali videatur ſalivoſus, vel alius. Vel demum hoc idem contingit, quia hominibus organa ſenſus non ſunt ſimilia, & una, eademque res aliis ſenſum excitat aciditatis, aliis verò alium ſenſum producit.

Sed utcumque res iſta ſe habeat, & etiam ſi ſuccus pancreaticus pura eſſet aqua ſimilis illi, qua utimur in potibus, ex concurſu tamen ejus, & bilis in alimentum, quod per duodenum fertur, exiſtimo alimentum alterari, & immutari, utiliter quidem, ſi hæc fuerint ſecundum hominis naturam, ſin minus, morbos fieri.

Elapſus ſcilicet è ventriculo cibus in duodeno, non ſolum bile, & ſucco pancreatico diluitur, & liquidior fit; verum etiam, modo hæc nullo vitio laborent, leni eorundem effervescentia attenuatur, & utilior ejus pars fit magis ſeparabilis ab inutili. Nec non novi aliquid ab his concipitur.

Sed illud quæri poteſt, an alii quoque liquores, per alios canales diducti in cavitatem inteſtinorum inſtillentur?

Mihi ſanè veriſimile videtur, ab aliis glandulis meſenterii, & ventris inferioris alios ductus ad inteſtina derivari, liquorem aliquem in eorum cavitatem eructantes. Et mucoſitas illa qua intrinſecus inteſtina levia ſunt, & lubrica, non quidem videtur deſcendere è ventriculo, & inteſtinorum tunicis adhærere, ſed potius videtur ab ipſa inteſtinorum ſubſtantia per poros, & meatus hucuſque incognitos eructari, & internam ſuperficiem inteſtinorum oblinire.

Præterea qui alvum habent adſtrictam, quam ſuppoſito ſolvunt, experiuntur humiditatem, ſive mavis dicere mucoſitatem ab ultimo inteſtino exprimi, & multum veriſimile videtur, à ſuperioribus inteſtinis motu proprio eorundem, & motu ſepti tranſverſi per poros minimè notos aliquid ſimile exprimi in eorumdem cavitatem; cumque cutis vapores, & ſudores etiam ſæpè fundat copioſiſſimè, non video, cur ab inteſtinis, & vapores, & quid ſudori ſimile in eorumdem cavitatem non poſſit inſtillari.

Ac facilè mihi perſuadeo, paſſim, & per intervalla è vaſis maximè iis, quæ propria ſunt glandularum in os, in fauces, in œſophagum, & ſtomachum, in ventriculum, & in inteſtina, & quidem paſſim per totam eorum longitudinem aliquid influere, & è converſo eſſe vaſa, eſſe porulos, & meatus in membranis, reliquiſque partibus tum oris, tum œſophagi, tum ventriculi, tum inteſtinorum, quibus ex iis, quæ ore aſſumuntur, & paulatim per tam longam viam deſcendunt ad rectum, aliquid, quod magis uſui eſſe poſſit admittatur, & in circulum cum aliis humoribus corporis feratur, & magis, ac magis perficiatur. Reliquum verò ex his, quod uſui eſſe non potuit, tandem ab extremo inteſtino foras extruditur.

Et in his rerum quædam circulatio adeſſe videtur eorum, quæ è vaſis in cavitates prædictas defluunt; & eorum, quæ ab iis, quæ in cavitatibus his continentur, in vaſa admittuntur.

Hæc autem, quæ à ventriculo, & inteſtinis auferuntur, majori copia eſſe debent, quàm ea ſint, quæ advehuntur. Et res ſimili modo procedit, ac in puero adhuc non excluſo, qui plus ſuſcipit à placenta, & à membranis matris utero adhærentibus, quàm ſit id, quod per arterias umbilicales in placentam advehitur: aliàs neque creſcere, neque nutriri poſſet puer.

Cæterum cum argumentis concludatur membranas omnes poros habe-

re,

re, quibus aliquid in vaſa corporis admittatur; in inteſtinis hoc ipſum oculis probari poteſt. Non quia inteſtina, & meſenterium, è quo illa pendent, innumerabilem habeant ſanguiferarum venarum numerum, quas chylum deferre ad hepar crediderunt priſci; recentiores verò oſtenderunt, eaſdem ſanguinem referre per arterias ad meſenterium, & inteſtina delatum: verum quia innumerabiles ferè à meſenterio ad inteſtina maximè tenuia, venæ lacteæ profenduntur, quæ candicante liquore turgidæ reperiuntur in cane exempli gratia poſt tres, quatuorve horas à largiori paſtu diſſecta: Et aliundè lacteum ſuccum iſtum habere nequiverunt, quàm ab inteſtinis. Quin imò diſſecta jejuna animante abſconduntur oculis venæ iſtæ lacteæ, & viſum effugiunt: deficiente ſcilicet in ipſis candida ſubſtantia, qua turgent, & viſui manifeſtæ fiunt. Ac licèt ſemper habeant limpidum quemdam liquorem, quem ſuſcipiunt à vaſis lymphaticis, hic tamen, & in minori copia eſt, & eo non ſatis turgent hæc vaſa, nec non etiam lympha minus conſpicua eſt, quàm lacteus chylus.

Nolim autem ex his, quæ de vaſis lacteis, ſive chyliferis comperta ſunt, aliquem ſibi perſuaſum habere, ſanguiferas venas meſenterii, & inteſtinorum nihil prorsùs arripere, nihil prorsùs admittere ex his, quæ per inteſtina labuntur, id enim eſt omninò inveriſimile. Ac alios inviſibiles poros eſſe nedum in inteſtinis, ſed in membranis omnibus, quibus aliquid admitti poſſit, mihi facilè, ut ſupra monui, probatum eſt ex mortuo animantis corio, cui utcumque aquam aſpergas, illam imbibit, illa turgidior, & gravior eſt, quod ab Hippocrate etiam notatum fuit.

DE CAUSIS, QUIBUS CIBUS, ET POTUS MALE CONFICIUNTUR.

CUm optima ciborum confectio ex iis fiat, quæ ſuperius memorata ſunt, continget, eamdem fruſtrari his iiſdem mutatis, aut deficientibus, aut exuberantibus, quo vel continget omninò non mutari cibos, & potus, quod rariùs accidit, & tunc crediderim animal penè mortuum, vel lentè, & tardè nimis in alimentum aptum converti, vel mutari quidem, & alterari breviori, vel longiori tempore, ſed in ſubſtantiam, alendo, & reſtaurando corpori ineptam, aut minus aptam, quæve moleſtias, & impotentias faciat.

Sic margaritæ, quæ ſolvuntur à nonnullis liquoribus, ab aquis ex. gr. puris minimè ſolvuntur. Ac dicimus, aquas ignavas eſſe, & inertes ad hujuſmodi opus; quoniam aquarum particulæ, licet motum quemdam habeant inteſtinum, ut quilibet alius liquor; attamen propter incongruentiam figurarum margaritas penetrare, & vincula, quibus margaritarum partes nectuntur, ſolvere minimè poſſunt.

Item ex concurſu aquarum ſimplicium in margaritas, & ex ſubſtantiis æthereis, quæ in aere reperiuntur ob eamdem incongruentiam figurarum nulla excitatur ebullitio, & effervescentia, qua margaritæ comminui poſſint: ſecùs, ſi in aceti ſpiritum margaritæ injiciantur, vel ſi in aquas hordeum, vel frumentum, vel gummi arabicum, vel ſal, aut aliquod aliud ex his conjiciantur; tunc enim tum ebullitio, & effervescentia, tum

fer-

fermentatio ſæpe excitabitur ex his tribus, aqua nempè, frumento, & particulis, quæ ab aere habentur, vel ſpiritu aceti, margaritis, & iiſdem particulis ab aere acceptis fervor excitabitur in margaritarum ſolutione. Neque ipſa profectò lima chalybea apta eſt omne corpus rodere, ſed aliud quidem ab alio in pulverem comminuitur.

Hæc eadem, quæ margaritas ſolvunt, & ea, quibus panis fermentatur, aut cibus conficitur, aliquandò minùs ſunt efficacia, quàm opus ſit, atque ideò fit quidem ſolutio, aut panis, & ciborum fermentatio, ſed lentè nimis, & interim fieri poteſt, ut hæc corrumpantur, vel crudiores ſucci in venas admittantur, qui poſteà morbos progignant.

Atque, ut omne, quod fit, veluti domus, aut arbor, multiplex, & infinitis modis varium eſſe poteſt, & idcircò ad aliud, atque aliud magis, aut minùs aptum: ità ea, quæ in ventriculo reperiuntur, ſive liquores ſint in ipſum è vaſis, & poris confluentes, ſive extrinſecùs admiſſa, ut cibus, & potus infinitas ſuſcipere poſſunt mutationes ad vitæ functiones magis, aut minùs idoneas, & nonnunquam ad conſervandam, & ad reparandam vitam omninò ineptas.

Quæ utcumque fiant, neceſſum eſt, ut aliquid adſit, ex quo fieri poſſint. Nam ſi nihil prorsùs ſit in ventriculo, ex eo, quod non eſt, nihil prorsùs fiet, & homo peribit. Ea verò, quæ utcumque in ventriculo conſtituuntur, tum quantitate, tum qualitate peccare poſſunt. Neque omnia æquali facilitate in utile alimentum convertuntur, aut in ſubſtantiam abeunt noxiam, & quædam ſunt, quæ alicui homini ſint tamquam venena, aliis non item, & alia, quæ licet venena non ſint, multis tamen hominibus ſæpe ſæpiùs noceant, ut cibus non maſticatus, aquæ paluſtres, fungi nonnulli, non inquam peſſimi, ſed ex media natura, anguillæ, & mugil in lacubus altus, & quibuſdam potiùs, quàm aliis temporibus. Sanguis taurinus de recenti eductus, & bibitus, & alia multa, ex quibus homo, aut perit, aut malè nutritur, aut in morbos incidit, etiam ſi priùs liquores neceſſarii ad ciborum utilem tranſmutationem ſine culpa fuerint.

Sed nihilo minùs hæc contingere poſſunt abſque errore tum in quantitate, tum in qualitate ciborum; verùm aeris vitio, quod multiplex ſanè, atque multiplex eſſe poteſt, vel ſalivæ ſive defectu, ſive ſuperabundantia, ſive alio vitio, quod multiplex eſſe poteſt, peccantis, ut etiam defectu, & vitio bilis, & aliorum liquorum ad hoc opus concurrentium, vel diaphragmatis, & cordis motu alteratis, & ab animi affectibus, ut ab ira, mæſtitia, aliiſque ſimilibus, quibus ea mutantur, & non ſolum in quantitate, ſed multiplicibus planè modis variant, quæ neceſſaria ſunt ad optimam cibi, tum confectionem, & elaborationem, tum diſtributionem, & in aliti ſubſtantiam tranſmutationem.

Cæterum cum aliæ ex his cauſis extrinſecæ dici poſſint, aliæ intrinſecæ, de his præcipuè agemus in ſequentibus, quæ non ab extrinſecis cauſis, ut eſt aer, aut ab aliquo errore, & vitio in his, quæ aſſumuntur, fiunt, ſed à cauſis dependent intrinſecis.

Sed præmiſſo titulo, ut cauſæ hujuſmodi cognoſcantur, ut diſtinguantur, non omittemus exponere, quæ conſequantur abſtinentiam ab omni cibo, & potu, & quæ immodicam repletionem conſequantur, & ut ebriis,

& ii

& iis, qui malis fungis, anguillis, mugilibuſque lacus veſcuntur, & iis, qui ſanguine potati ſunt taurino opem afferre valeamus. Et erunt hæc poſita veluti exempla, quibus alii quoque juvari poſſint.

DE COGNOSCENDIS, ET DISTINGUENDIS CAUSIS, QUIBUS CIBORUM CONFECTIO FRUSTRATUR.

CAuſæ, ex quibus aliquid fit, recto uſu Logicæ minimè contentioſæ diſtinguuntur, & cognoſcuntur. Logicam hanc tradidi breviſſime in diſſertatione quadam, & conſiſtit in ſcientia, qua cum naſcimur primarum notionum, ſive communitatum, ut appellat *Galenus lib.1. meth.Med.* ſive dignitatum, ut inquit Ariſtoteles in Metaphiſicis, & in recto mentis uſu, ea dijudicando, & deducendo tum ex dignitatibus, tum ex iis, quæ quoque modo ſentiuntur, quæ neceſſariò conſequantur.

Hanc eandem Logicam pauciſſimis verbis expreſſit Hippocrates procemio *libri de officina Medici*: Primo, *aut ſimilia, aut diſſimilia, principio à maximis, à facillimis, à quibuſcunque, quomodocunque cognitis*. Secundò, *quæ & videre, contingere, atque audire licet*. Tertiò, *quæ item oculis, tactu, auribus, odoratu, guſtatu, mente ſentiuntur*. Quartò, *quæ item omnibus, quibus cognoſcimus intelligi poſſunt*. Quibus verbis jure merito Galeno viſus eſt Hippocrates totius medicinæ inſtitutionem tradidiſſe.

Eorum autem, quæ ſentiuntur, aliud genus comprehendit ea, quæ ab ipſomet ægrotante tum ſanitatis tempore, tum dum male habet, & ægrotat, aliud, quod ea comprehendit, quæ ab adſtantibus, & à Medico in hoc præcipuè homine, quem præ manibus habet, obſerventur, & ſentiuntur, & quæ ad hunc pertinent hominem non modò morbi tempore; verùm etiam dum ſanus eſſet, & integer viveret, comparando enim altera alteris, faciliùs de morbi natura, & de remedio, ac curandi ratione dijudicatur. Et hæc quidem in alias, atque alias ſubdividuntur ſpecies.

Ac licèt multo, ut plurimum ratiocinio opus ſit ad dijudicandum de rerum natura ex iis, quæ ſentiuntur; attamen ſi ab uno, eodemque non mutato aliter afficiatur ſenſus noſter, certi ex eo ſumus de aliqua mutatione in organis ſenſus; at ſi nihil in organis mutatum ſit, & aliter afficiamur ab aliquo, certi ſumus de aliqua mutatione in ſenſibili objecto, à quo aliter movemus: ut ſi quis nullam expertus in organis ſuis mutationem à vino, quo dulce ſentiebat, ſentiat amarum, vel acidum, vel aliud; certò certiùs affirmare poterit, vinum eſſe mutatum, & non eſſe ampliùs ad eos omnes uſus, ad quos priùs quam mutaretur, aptum erat, & aliquid ab eo fieri, quod priùs fieri non poterat. Et impoſſibile eſt aliquid mutatum jam eſſe, ut aliud videatur, & aliter ſenſum afficiat, & prorsùs omnes alias vires non mutatas ſervare, quas priùs habebat. Id enim, quod ſenſus movet, alia multa efficere poteſt, ac ſi ad unum ex his facta mutatione, magis, aut minùs potens ſit, ad reliqua omnia nequaquam eaſdem, ac priùs vires habebit: ut ſolis lumen movet oculos, & manus hominis; movet plantas, & aquas, & multa alia; quod ſi languidiùs moveat oculos ob interpoſitas nubes, alio etiam modo movebit tum manus, tum plantas, tum alia quæcunque.

Ex

Ex iis autem, quæ de vino diximus, facilè infertur oportere reperire modum, quo vinum reſtituatur ad priorem ſtatum, ſi ab illo in omnibus ſimiles velimus effectus, vel ſi modus, aut ratio, qua id fiat, non conſtet, facilè deducitur oportere hoc vinum, quod malam ſuſcepit mutationem abjicere, & novum quærere.

Si quis igitur malè concoquat, & alium percipiat in ore ex ſaliva ſaporem, puta acidum, ſalſum, vel amarum, aut copioſior, aut parcior, aut liquidior, aut craſſior, aut ſpumoſa nimis, aut alia ſibi videatur ſaliva; indicio hæc eſſe poſſunt ex ſalivæ mutatione, quam reſtituere, & corrigere oporteat, malam ſibi fieri ciborum confectionem, vel hanc ipſam ab illa eadem eſſe cauſa, qua ſaliva mutata eſt.

Item ſi aliæ fuerint, ac in integro ſtatu ſenſationes, & apparentiæ quæcunque, ut exempli gratia eorum, quæ excernuntur, ex his quidnam mutatum ſit, ex quo aliud, aut aliud fiat, inveſtigare poterimus.

At ſi novi nihil in his obſervetur, verùm poſt certas horas ab aſſumpto cibo, vel potu ventriculum quis experiatur ſolito turgidiorem, ſpiritus habeat difficultatem, vel aliqua alia moleſtia afficiatur, quam priùs minimè patiebatur, conjicere poterit aliquid ſibi fieri à cibo, potuve, vel quia hæc haud ritè mutentur, vel quia tumor, vulcus, aut impedimentum aliquod adſit in ventriculo, vel circa ventriculum, quo etiam ſi cibus rectè conficiatur, diverſo tamen modo ſenſum affici neceſſum ſit, & moleſtum aliquid percipiatur.

Sic alia multa obſervari poſſunt, quibus aliud, atque aliud dignoſcere, & aliud ab alio diſtinguere valeamus.

Verum ne quis facilè ab his decipiatur, nequaquam ex unica tantum obſervatione conjicere debet quid nam ſit illud, quo lædimur, aut quid facto potiſſimum opus ſit, ſed ex multis: imò ex omnibus, quæ viſu, guſtatu, auditu, naribus, & ut nihil omittam, quæ tactu ſentiuntur, & mente cognoſcuntur, ut inquit Hippocrates. Nam ſæpe ex unica, eademque cauſa effectus naſcuntur æquivoci in ſignificatione, & facilè is, qui non conſiderat omnia, in deceptiones, & in errores trahitur. Ut ex vermibus ſive in ventriculo, ſive in inteſtinis, ſive in hepate, vel in alia parte aliquid fieri poteſt, quo nihil minus ſignificetur, quàm vermes.

Aliquando tamen neque hoc ipſum ſatis eſt, omnia notaſſe, & obſervaſſe, quæ ab homine notari, & obſervari poſſunt. Multa enim ſunt magnarum virium, quæ non movent ſenſus hominis, niſi poſt jam factum malum, & multa ſunt, quæ ſine ulla præeunte notabili moleſtia remedium afferunt dolorum omnium; mortem ſcilicet. Et profectò nullo ſanè indicio præcognoſcere poſſumus, an liquor aliquis vires eaſdem habeat, quas habet viperæ venenum. Nullo indicio, nulla ratione præcognoſcere poſſumus, an ferrum aliquod magnetis vires habeat, & aliud ferrum ad ſe allicere poſſit, niſi periculo facto de hoc ipſo magnetico ferri effectu. Quin etiam frequentiſſimè, cùm non lateant effectus, cauſa latet, & modus, atque ratio, qua illi fiunt, ſunt in obſcuris: ut manifeſtum eſt in his etiam, quæ in ferro, magnetis vi imbuto obſervantur; cum rationum vix hypotheſi aliqua tentare poſſimus divinationem.

Atque id quidem in medicina ſæpiſſimè contingere animadverſum fuit

ab

ab omnibus antiquiſſimis, & clariſſimis Viris, qui illam tractarunt. *Diocles, ut refert Galenus,* (*a*) hæc ſcripta reliquit: *qui omnia ſapore eodem, odore, calore, aut alio id genus prædita vires eaſdem obtinere exiſtimant; haud rectè opinantur: nam multa oſtendere quis poſſit diſſimilia fieri ab his; etiam ſi, quod ad prædicta attinet, inter ſe conveniant, &c.* Et idem Galenus *lib.2. de ſim. med. f. cap.3.* diſertiſſimis verbis docet: *quod neque à colore, neque ab odore, neque à conſiſtentia, neque conglaciatione, neque à duritie, neque à levitate, neque à frigiditate, neque à caliditate, aliiſque ſimilibus de medicinarum facultate ratiocinari oporteat.*

Porrò tum Galenus, tum Hippocrates, aliique doctiſſimi Viri pluries, atque pluries monuerunt, quod à juvantibus, & nocentibus conjecturam nos facere debeamus de morbi natura, aut ſaltem de remedio, quo opus ſit; videlicet antequàm periculum fiat, & antequàm aliquid nocuerit, ſive opem attulerit frequenter nimis nulla via præcognoſcere poſſumus, utile ne illud ſit, an noxium. Non enim percipere poſſumus omnia, quæ inſunt rebus, neque habemus inſtrumenta apta ad cognoſcendum omnes ſimilitudines, omneſque diſſimilitudines, quas habent res. Quod ſemper meminiſſe oportet.

DE IIS, QUÆ CONSEQUUNTUR CIBI, ET POTUS ABSTINENTIAM.

ADverſus omnes impetus morborum duo ſunt remedia certiſſima, inquit Author libri de Dynamidiis Galeno aſcripti; primum eſt, ut decimo quoque die à cibo, & potu abſtineas; deindè poſtero die laveris, ciboque firmo utaris, ſi ſic feceris, oportet, ut nihil vitii omninò accidat; perpetuaque ſanitate utaris. Altera res ſalubris eſt potus, qui valetudinem confirmat. Sed non deſcribit, qui ſit hic potus ſalubris, facilè tamen multa pro eo excogitari poſſunt.

At libro de locis *affec. 5. cap.6.* Grammaticum legimus, qui quoties nimis vehementer doceret, aut cogitaret, aut inediam ſuſtineret, aut iraſceretur, comitiali morbo corripiebatur. Qui juſſus optimam concoctionem accuratè procurare, ac tertia, vel quarta hora panem ſumere ex ſe ſi non ſitiret; ſi verò ſiti cruciaretur, ex vino diluto, & quidem albo, atque modicè adſtringente, meliùs ſe habuit.

Siquidem ea, quibus cibus, & potus elaborantur in ventriculo, & in inteſtinis, & in aliis partibus perficiuntur, in abſtinentia primùm fiunt acriora, & efficaciora nimis, aliis citiùs, aliis tardiùs. Quod nonnunquam aliquibus prodeſt, aliis non item, quibus ab illis iiſdem, vel ventriculus, vel ſtomachus tentatur, vel alio pacto corpus turbatur, undè vomitus, aut dolor, aut lypothymia, aut epilepſia, aut aliquid aliud ſit.

Fames quoque, ut plurimum, & ſitis tunc temporis moleſta eſſe conſueverunt, quæ cum cibo, & potu ceſſare poſſint, ceſſant tamen etiam ex ſeſe, & naturæ ſpontè, ſive neceſſitate mavis dicere, in longiori abſtinentia,

(a) *Lib.1. de alim. f. cap.1.*

non minus, ac omnes aliæ moleſtæ ſenſationes, quas meminerim, ubi diutiùs, atque diutiùs, & non interruptæ perduraverint, ex rerum naturæ neceſſitate deſinunt, ſenſus enim organum fit impotens ab affectione perenni, & non interrupta.

Ceſſat quidem fames, & ceſſat ſitis in diuturniori à cibo, & potu abſtinentia, ſed non item ceſſant alia mala, quin potiùs fiunt majora, & graviora, & aliis fortè deſinentibus, alia, atque alia naſcuntur, & tandem mors advenit.

Vulgus autem, quod credit rem omnem Medicam hoc unico comprehendi præcepto; *contraria contrariis curari*, modum non adhibens rebus in omnibus ſæpiſſimè decipitur. Nam licet morbi plerique fiant à jejunio, & quo quis longiori tempore ſeſe abſtinuerit tum à cibo, tum à potu, eò pejus, & graviùs ſe habeat; ſive quo diutiùs jejunarit, eo majori in vitæ diſcrimine reperiatur, ex his tamen non ſequitur, quod eo largiùs, & copioſiùs tum bibere, tum comedere, & brevi tempore multa, ac multa ingerere debeat.

Nec ſanè poſt perpetuam multorum dierum non interruptam vigiliam probarim ſomnum non interruptum multorum dierum, nec poſt maximam corporis refrigerationem ex nive repentinam mediocrem calefactionem probaverim. Probaverim primùm minimam, poſtmodum paulò valentiorem, & mediocrem, demum quantum opus.

Enim verò etſi non rarò multarum horarum jejunium nimis conferat, & faciliùs, atque meliùs ex eo cibi concoquantur, & apponantur, longior tamen abſtinentia obeſt, & quo quis plus jejunaverit, eo difficilius poſtea concoquit, & minùs rectè in ventriculo, & in inteſtinis, & in aliis partibus quid quid aſſumitur, perficitur, & impotentiores ſumus ad omnes alias nutritionis, & vegetationis functiones. Vaſorum latera concidunt; poruli occultantur, & partes longiori tempore feriatæ ab opere ad illud idem ſunt poſtea ineptæ, & ignavæ.

Pleraquæ autem ex his ſimili planè modò contingunt, ac in vulgari fermento panis, quod diutiùs ſine uſu aſſervatum, & cuſtoditum, impotens poſtea eſt ad panem perficiendum, & deperit in eo fermenti vis. Fermenta namque omnia tempus, & ætates habent; generantur enim, & concipiuntur, creſcunt, & ſummas acquirunt vires, demum, & ipſa quoque ſenectutem experiuntur, & pereunt.

Illi igitur, qui ſic laborant, paulatim reficiendi ſunt, ac primum per brevium horarum intervalla, poſteà longioribus; victu, & potione tenuiori, mox pleniori, uti debent, ac paulatim aliquid addendum eſt, donec perveniatur ad juſtam ciborum quantitatem, quæ ſano corpori conveniat. Interim corpus extrinſecùs fovendum balneo, quod ſuſcipiat, & leniſſima frictione partes ad conſueta munia ſunt excitandæ. Iis, quæ grata ſunt, nares fovendæ, & os vino optimo abluendum, etſi videbitur, clyſter ex oleo, lacte, & vino, aut juſculo injiciendus. Lacte autem rectè adhibito ferè omnibus, quibus opus, ſatisfacere poterimus.

DE

DE IIS, QUÆ CONSEQUUNTUR IMMODICAM EX CIBO, ET POTU REPLETIONEM.

Cibo, potuve diſtento nimis ventriculo magna fit liquidarum ſubſtantiarum è tunicis ejuſdem expreſſio, & novus aliarum acceſſus compreſſis lateribus vaſorum, & eorumdem cavitate anguſtiore reddita propter tenſionem, aut omninò impeditur, aut difficilior eſt. Ex hac enim tunicarum ventriculi diſtentione nimia dolores in eo, & protruſiones fiunt viſcerum circumexiſtentium; quorum functiones turbantur, & alterantur; maximè verò alteratur diaphragmatis, & pulmonum motus.

Et ab his alia, atque alia naſcuntur incommoda, ac niſi aliquid auferatur à ventriculo quavis via, ut ſi deſcendat, citò deſcendat per inteſtina, aut vomitu rejiciatur, rumpantur neceſſum eſt voraces, & bibones, cibus enim, & potus mora in ventriculo rareſiunt, & ampliorem locum expoſcunt.

His autem, quæ haud promptè rejiciuntur, vaſa replentur crudioribus ſuccis; nam excedens quantitas aſſumptorum minùs rectè perfici, & elaborari poteſt.

Mirum igitur non eſt, ſi plerique ex his veluti obrupti copia ciborum, & potionum, aut ſuffocentur, aut apoplexia, aut ſyncope, aliove brevi morbo extinguantur: quidam mente moveantur, & multa videant, & ſentiant, quæ dicuntur præter rationem, & ad multa ſint impotentes, & aliis aliud fiat, prout varia eſt tum copia, tum qualitas eorum, quæ ſumuntur, & prout varia eſt corporis conſuetudo, vel varia eſt quavis de cauſa conſtitutio.

His evacuatione opus eſt, quæ aliquandò neque vomitu, neque per ſedem facilis eſt; accidit enim ventriculo id, quod veſicæ, quæ ab urinarum copia nimis diſtenta, ſæpè neque perſtringi ex ſeſe, neque ejus ſphincter aperiri poteſt. Sed ſi vel vomitus, vel dejectio, vel alia etiam minus congrua evacuatio ſuccedat, ut urinarum, aut ſudoris profuſio, & nullum vitium interim contraxerint corporis partes, quod permaneat in eorumdem conſtitutione, citò liberatur.

Idcircò tentandæ ſunt hujuſmodi evacuationes: vomitus nempè vel digitis ipſius ægrotantis, vel penna, vel alio ſimili fauces, & æſophagum irritando, & ſtimulando, & eodem tempore manibus comprimendo ventriculum, ac ſi videbitur ſuppoſitis ſimile quid faciendum eſt ad extremum inteſtinorum, vel clyſter injiciendus eſt, quo alvus, quantum commodè fieri poteſt, exoneretur.

Sed ſi tantus non ſit exceſſus, ut evacuationes ſæpè proſint; frequenter tamen non ſunt neceſſariæ, & quandoque ſatis eſt primum conquieſcere, & poſtea leni gradu; de hinc iterum conquieſcere, & poſtea citatiori gradu exerceri, ac per intervalla aliquid accipere, quo faciliùs aſſumpta ſolvantur. His, quibus os eſt amarulentum, ſuccus mali citri, aut ſimilis uſui eſſe poteſt. His, qui acorem ſentiunt, aqua cinnamomi in parva quantitate, ſed pluries exhibita; pleriſque aliquid ex his commixtis convenit. Quibus mero factus acor eſt, aqua ſuperbibita prodeſſe poteſt. Germanis autem, quibus mos eſt integras dies potando, & comedendo conſumere, ne à cra-

pula lædantur, uſui eſt vini ſpiritus, quod felici experimento ſæpè comprobatum eſt. Sunt, & alia, quæ prodeſſe poſſint, ut cremor tartari in juſculo, & tartarus vitriolatus, & medicamentum ex Ære paratum, ſed de his commodiori loco.

Verùm non prætercam ea, quæ præter vomitum in ebrietate opem afferunt; & ea, quæ maximè conveniunt iis, qui fungis, & anguilla, & mugile lacus, vel paludis, ſimilibuſque paſti ſalutis detrimentum acceperunt: neque eos, qui ſanguine tauri recenter educto potati ſunt, ſine auxilio relinquam.

QUÆ CONVENIANT EBRIIS.

Ebrios obſervare licet toto corpore titubantes in inceſſu, & vaniſſima tum videntes, tum balbutiendo loquentes. Qui ſi jaceant in gravi ebrietate, ſupini jacent, & hiante ore ſtertunt. Cumque ebrietas fieri poſſit, tum vino, tum cerevitia, tum lactis potu, tum tabaci fumo, tum fragariæ fructu, & ſylveſtribus ſorbis, aliiſque ſimilibus, aliis hominibus facillimè, aliis minus facilè contingit, ac ſi Galeno credimus, ex unico vini præparati ſcypho quis ebrius fieri poteſt. Qui etiam inquit ebrietatem non ſentire eum, qui ovis pulmonem jejunus ederit, quantumvis copioſè bibat; neque ebrietate tentari eum, qui rutæ folia, aut acorum, aut thebaicam palmulam, aut amaras amygdalas ederit. Eos autem, qui ex vino ebrii facti ſunt, adjuvat vomitus, & poſt vomitum braſſicæ, aut baccarum myrti, aut mali punici ſuccus, & abſinthium, & crocus, & ruta etiam cum aceto teſticulis admota.

QUÆ CONVENIANT IIS, QUI MALIS FUNGIS, VEL PINGUI COENOSA ANGUILLA, AUT MUGILE E LACUBUS, SIMILIBUSQUE PASTI SUNT.

Vomitus etiam, & nonnunquam dejectio adjuvat eos, qui ex fungorum malorum, vel anguillæ, ſimiliumque comeſtione ægrotant. Ac ſi citò ſubveniatur pipere, allio, origano, lixivio, ſimilibuſque facilè reſtituuntur, & integri fiunt; hæc namque experientia docuit pluries alexipharmaca eſſe, vires obtundentia variorum fungorum, qui venenati dicuntur, ſuntque variæ eorumdem ſpecies, & ſunt quippè quamplurimi innoxii, qui pluries comeſti nihil mali attuliſſe compertum eſt, neque ſtomacho obnoxii fuere; fungi namque illi, qui ut plurimum quamplurimis nocumento fuere, liquores digeſtivos infringunt, & venas replent ſuccis crudis ad motum circularem ineptis: unde anxietates, & ſuffocationes ex fungis, frigidi ſodores, & interdum lypothimiæ contingunt, ob idque meritò venenati vulgò appellantur.

QUÆ CONVENIANT IIS, QUI SANGUINE TAURI RECENTER EDUCTO POTATI SUNT.

Multa ſunt, quæ cum liquida ſumantur, in ventriculo coagulantur, ut lac, maximè ſi coagulum immiſtum habeat, & antequam coagulatum fuerit, bibatur, quod etiam aliquandò ipſo in ventriculo reperit, quo coagulari poſſit. Item ſanguis tauri fibroſus nimis de recenti eductus è venis, & adhuc liquidus ebibitus, qui in unam maſſam coactus in ventriculo

culo veneni vires æmulatur: pylorum obſtruit, & priuſquam diſſolvatur corrumpitur, & enecat.

His, qui hæc, aut ſimilia ſumpſerunt priuſquam cogantur, conveniunt vomitus, mel, ſaccharum, & alia, quæ lacti, vel ſanguini, ſimilibuſque immiſta, non ſinunt ea arctè cogi; ſed poſtquam coagulata fuerint, & fruſtrà vomitus fuerit tentatus, conveniunt coagula animalium, quæ lac liquidum coagulant, & coagulatum ſolvunt, ficus immaturi ex vino, vel aceto; laſerpitium commendaſſent antiquiores, ſed ad nos non advehitur; ſemen braſſicæ, lixivium ex. gr. figuli in exigua quantitate, & aliis dilutum; eſt autem ex vini fœce, ſal tartari volatilis, & alia. Cavendum ne quis poſt lac, ſive ſanguinem taurinum ſal commune ſumat. Lac, & ſanguis tauri cochleatim, atque cochleatim ſi ſumantur, ſæpè non nocent, quoniam in minora fruſta coguntur.

DE INTERNO ABSCESSU.

Abſceſſus eſt partium corporis diductio propter interpoſitam aliquam inutilem ſubſtantiam, qua pars illa intumeſcit.

Id autem, quod intercedit, vel peculiari clauditur tunica, ut in atheromate, ſteatomate, meliceride, aliiſque, vel non habet folliculum, cyſtimque, capſulam videlicet, qua contineatur.

Utriuſque generis in omni corporis regione frequentes naſcuntur abſceſſus. Qui itèm differunt tum ratione partis, in qua fiunt, tum ratione ſubſtantiæ, ex qua fiunt, tum etiam magnitudine. Semper autem in quocunque abſceſſu mihi ſupponendum videtur aliquod in vaſis, atque meatubus præcedens impedimentum, quod obſtructio dici poſſit, aut à craſſioribus humorum particulis, aut à contuſione, aut ab alia cauſa, præter quam in iis, qui ſunt potius veluti appendices quædam, & excreſcentiæ, aut carneæ, aut oſſeæ, aut aliæ, quæ aliquando videntur fieri poſſe, abſque obſtructione, & intercedentes inter partes corporis illas diducere poſſunt.

Abſceſſuum autem omnium quidam ſunt, qui nunquam ad maturationem, ſivè ſuppurationem deveniunt, quidam difficulter, alii celeres habent mutationes, & citò pus concipiunt.

Cumquæ alii interni, alii externi ſint, non omnium eadem eſt habenda ratio, majus quidem imminet ab internis vitæ diſcrimen, ac cum illi, in quibus pus non gignitur, ſi extrinſeci fuerint, ſæpe vix aliud, quam deformitatem afferant, ubi fuerint interni, ſaltem compreſſione partium proximarum, aut mortem, aut aliquod non leve incommodum afferre poſſunt. Illi verò, qui ad maturationem deveniunt, niſi eum ſortiantur locum, è quo facilis puri pateat aliquo modo exitus extrà corpus, quodvis ferè malorum, quibus homo ſubjicitur, gignere poſſunt.

De externis abſceſſibus, in quibus Chirurgia non tenuem opem afferre ſolet, multa ſcripta ſunt diligenter, & accuratè à pleriſque. De internis autem pauca dicta ſunt, cum tamen tum numero plures, tum graviores ſint interni externis, numero plures quidem fortè, quo major eſt ſoliditas corporis cute, & partibus cuti proximis, quæ alias profundiores abſcondunt, graviores verò propter hoc ipſum, quod ſunt interni.

Qui ſunt cuti proximi, ſæpe crudi rectè exciduntur, ut ſunt abſceſ-

ſus

ſus cyſtici, qui diſciſſa cute, digitorum compreſſione extrahuntur, & reſecto pedunculo auferuntur. Poſtea vulnus ſimplex ſi ſanguinis profuſio non ſequatur, ſimpliciter habendum eſt, alias prius ſanguis ſiſtendus. Iidem aliquando recte comburuntur, quod ſi pus, aliudvè puri analogum in ipſis contineatur, novacula, aut lanceola ſinu adaperto illud expurgatur,& poſtmodùm medicamenta injiciuntur, quibus ſi quid reliquum inutile eſt in parte affecta auferatur, vel pars ipſa conſolidetur.

Hæc, atque alia ſimilia, quæ adminiſtrari poſſunt in externis abſceſſibus, in internis, ut plurimum minime locum habent. Quin imò neque illud exoptandum in internis abſceſſibus, quod ad maturationem, ſive ad ſuppurationem deveniat id, quod in ipſis inutile eſt; nam niſi illud etiam contingat expurgari, & extra corpus duci pus, majores ſane,& graviores moleſtiæ excitabuntur. Nemo autem, niſi natura adjuvet, hoc promittere poteſt. Niſi inquam natura adjuvet, hoc eſt, niſi talis fuerit partium, in quibus abſceſſus factus eſt, conſtitutio; & diſpoſitio, ut facile per foramen aliquod, ut per inteſtina, veſicam, os, nares, aures, oculos, aut alia via extra corpus ducatur id, quod corrumpitur.

Aliis igitur auxiliis, quam iis, quæ ſuppurationem movent, internis abſceſſibus occurrendum eſt. Ac primo extenuandum corpus eſt, nè cum vaſa repleta fuerint, humoribus creſcat malum. Et proxima ſi timeatur diſruptio aliqua, illa quantum decet, prohibenda. Potiſſimum autem prohibetur largiori ſanguinis miſſione. Si verò non eſt futura proxima aliqua diſruptio, quod ex ratione doloris, & ex pulſu conjici poteſt, ſatius eſt diminutione cibi, potuſque corpus extenuare, & leni pharmaco, ubi expedit, per intervalla corpus purgare, aut urinas, & ſudores, aut ſalivationem movere.

Convenit ea exhibere, quæ incirculum acta una cum humoribus appellentes ad partem affectam, ſolvunt id, quod inutiliter in ea coagulatum eſt, qualia ſunt illa, quæ commendantur ad pleuræ abſceſſus, ut eſt papaver erraticum, dens apri, ſimus equi, ſanguis hirci, & alia multa.

Verum aliquando remanet infixa parti, quæ morbi facit recidivam, & ſtudere debemus, ut illa auferatur, quod non rarò fieri conſuevit iis, quæ ex myrrha, aloe, atque croco parantur, & iis, quæ ſpirituoſam naturam habent, ſimilem illi, quam habet vini ſpiritus, & cum ipſo vini ſpiritu multa utilia fiunt, ut extractiones ex ſampſuco, roſmarino, pulegio, ſalvia, aliiſque. Quibus pluries per os aſſumptis ſanguinis ſit quædam partium conſtitutio, qua pars infirma adjuvetur. Progreſſu verò temporis niſi æger interim moriatur, ac cum abſceſſus ad ſuppurationem non devenit, aſſueſcet natura morbo, & minus periculoſus ille erit.

Aliquando conveniunt chalybeata, maximè cum vini ſpiritu parata. Verum enim verò ad ſolvendum internos abſceſſus magnum remedium cynnabaris, cujus multiplex uſus eſſe conſuevit. Et ſuffumigiis uſurpata, plerumque ſalivationem promovet, aliquando urinas, aut ſudores copioſos excitat, cum interim abſceſſus ſolvantur. Quamobrem neque antimonio, & aliis medicamentis, quæ vel ex ipſa cinnabari, vel ex aliis mercurialibus haberi poſſunt, fumus prædictus cedat.

Sunt autem in his omnibus conſuetæ cautelæ adhibendæ.

DE

Digitized by Google

DE MALA CIBORUM CONFECTIONE SALIVÆ, ET ALIORUM LIQUORUM IN VENTRICULUM, ET INTESTINA CONFLUENTIUM VITIO.

QUampiurimi licet fiant morbi vitio eorum, quæ extrinſeca nobis ſunt, & utcunque ſumuntur, aut applicantur; attamen non eſt ſatis in his non errare, & ſatis non eſt nihil noxium ex iis, quæ extrinſeca ſunt, in nos irruere, ut bene, & integre vivamus: Siquidem multa fiunt intrinſecus, quibus graviter affici poſſumus.

Enim verò erumpens dens, & ulcus, & tumor aliquis exiguus in gingivis, aut in alia parte oris non ſolum dolore moleſta ſunt, ſed nonnunquam copioſiorem, & vitioſam ſalivam eliciunt, quæ aliquando ignava, & iners eſt ad corporis functiones, & non rarò ſpiritu etiam diverſimodè affecto turget, qua cibus malè conficiatur, & alvus adſtricta fit, aut dyarrhæa corpus ſolvatur, aut dolores ſuſcitentur, aut aliquid aliud fiat nobis moleſtum.

Aliæ quoque ſunt cauſæ, quibus ſimiles concitationes in liquoribus ortum habeant, ut iracundia ex: gr: & aliæ, quibus effœti iidem ſint, ut meditationes aſſiduæ, mœrores, ignavia, & pigrities voluntaria.

Præterea vaſorum ampliationes, & patentiora orificia, & alternata eorundem compreſſio tum arbitrio, tum ſine hominis arbitrio in majori copia, & minus aptos liquores promunt.

At ſæpe numero ſubſtantia abundat in vaſis, quæ copioſam ſuppeditet materiam liquoribus in ventriculum confluentibus, qui vel copia tantum, vel etiam alio vitio ciborum confectionem turbent. Ac, ut videmus, ob Cœli inclementias nonnunquam copioſam mucoſitatem varii generis ad nares, & ad fauces delabi, ſic non rarò tum ab his, tum ab aliis cauſis copioſi humores diverſorum generum, vel è faucibus, vel ab æſophago, vel à ventriculi tunicis in ejuſdem cavitatem delabuntur, qui vel nimia copia, vel etiam, aut lentore, aut acrimonia, & mordacitate, aut alia ratione malam faciunt in cibis fermentationem.

Sed è converſo non rarò deficit ſaliva, aliuſvè liquor in ventriculo, vel quia vaſa glandularum ſunt obſtructa, & meatus ſunt anguſtiores, vel quia ipſa ſaliva, aliuſvè liquor craſſior eſt, vel partium eorundem figura mutata eſt, & non congruit orificiis vaſorum, vel ob aliam cauſam, propter quam libere permeare nequeant ad utiles uſus, vel quia deficit in venis, & aliundè, ut per renes alvum, aut habitum corporis evacuatur ſubſtantia, quæ ſalivæ copiam ſubminiſtrare poſſet. Quæ quidem impedimenta aliquando citò adveniunt, & citò tolluntur, aliquando non item accidit.

Notandum autem eſt, moleſtias quaſdam, ut eas, quæ ſitis nomine denotantur, non ſemper percipi in una eadem parte, ſed vel in ore, vel in faucibus, vel in æſophago, vel in ipſo ventriculo, vel in pluribus ex his nihil male habentibus reliquis, ſcilicet frequenter non omnia vaſa ſunt obſtructa, ſed hæc, vel illa tantum, & humores conſuetos minimè fundunt, ex quo pars aliqua deſtituta perenni irroratione moleſtiam afferat.

Frequenter lingua ſiti torquetur, cum fauces, æſophagus, & ventriculus nihil notabile patiantur, frequenter contrarium accidit.

In

In quibus illud eſt animadvertendum, ut bene nobis ſit, debere liquores convenienter fluere per canaliculos proprios, parum ſanè juvantibus aliis irrorationibus. Quod manifeſtum eſt in lingua, quæ cum aret ex defectu intrinſecæ irrorationis, parum juvatur repetitis ablutionibus ex aqua, ac niſi vitium intrinſecum auferatur ſæpius irrotata extrinſecus liquoribus citò areſcit iterum. Atque id ſimiliter contingit omnibus partibus univerſi corporis, & percipuè faucibus, æſophago, & ventriculo, in quibus moleſtæ ſenſationes, quæ ſitis, aut famis nomine denotantur, plerumque non ſedantur, quantum opus eſt potu, & cibo, aliiſque, quæ ex iis, quæ nobis extrinſeca ſunt, ſumuntur, oportetque intrinſecum auferre vitium, quo illæ fiunt.

His ſimilia dicenda ſunt de bile, de ſucco pancreatico, deque aliis liquoribus ad inteſtina concurrentibus, & è membranis, quibus conſtituuntur, in eorundem cavitatem influentibus; corpora namque hæc quoque ſunt, & corporis cujuſcumque eædem ſunt affectiones, ac aliorum corporum, quæ ſimiliter magis, & minus ſuſcipere poſſunt, ſimiliter alias qualitates amittere, alias acquirere poſſunt.

Conſiſtunt autem qualitates in magnitudine, figura, motu, & habitudine ſive reſpectu, quem habent corpora inter ſe, quibus mutatis aliud, atque aliud fit. Quibus quidem aſpera dicuntur corpora, vel levia, dura, vel mollia, liquida, vel ſolida, fluida, vel non fluida, poroſa, vel impervia, acuta, vel obtuſa, aut aliter appellantur. Similiter ſecundum habitudinem, & reſpectum aliud corpus dicitur magnum, aliud parvum, aliud velox, aliud tardum, & reſpective ad ſenſum hujus animalis acida, dulcia, amara, ſalſa, graviter, aut ſuaviter olentia dicuntur, aliiſque nominibus appellantur, prout varia eſt eorum magnitudo, figura, motus, & habitudo, ſive reſpectus, ex quibus naſcuntur qualitates, quas appellamus aſperitatem, levitatem, duritiem, mollitiem, velocitatem, tarditatem, albedinem, nigredinem aciditatem, dulcedinem, ſalſedinem, atque alias infinitas, quot ſunt variationes modorum, quot ſunt habitudines, quot ſunt effectus, adeò ut nomina ſæpe ſæpius deficiant, quibus illæ appellentur.

Verum ſatis ſit, hæc innuiſſe iis, qui in Democriti philoſophia verſati ſunt, atque dicamus, quod à principio fuerat conſtitutum, cholidocos ductus eaſdem pati poſſe affectiones, quæ accidunt vaſis ſalivalibus, aut pancreatis, aut alterius particulæ, quibus facilius, vel difficilius liquores effunduntur, vel omnino ipſorum motus, & excurſus impediatur, aut pervertatur. Atque ipſa bilis, aut alius quivis liquor, ſive pancreaticus, ſive alius multas ſuſcipere poteſt mutationes, quibus aut craſſior, aut fluidior, aut mordacior, aut alia jure merito dici poſſit, & aliam ſuſcipiat in inteſtinis cibus, & potus mutationem, quàm quæ naturæ conveniat.

Quæ, cum multipliciter, & infinitis modis variari poſſint, impoſſibile eſt ſpecies omnes recenſere vitiatæ concoctionis, & elaborationis ciborum. Precipuas igitur, & frequentiores perſequemur, in ſingulis notando, quæ maximè conveniant, ut corpora reſtituantur, de reliquis verò ad iſtarum ſimilitudinem dicendum, atque dijudicandum exiſtimamus.

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX TITULORUM.

DE Tumoribus præter naturam. pag. 163
Ægritudinum ſpecimina quædam. 177
Lectio habita à Doctore Luca Antonio Portio in concurſu ad Cathedram. 188
Quid putredo Galeno ſit. 201
Quid peſtis Galeno. 203
Epiſtola ad Illuſtriſs. & Reverendiſs. D. Didacum Vincentium à Vidania, &c. 207
Qui principes, qui minores calores Galeno ſint. 209
Ariſtotelem in gravioribus, & ſolidioribus deſervit Galenus, &c. ibidem.
Quid ſit febris. 211
Cordis motus quandoque videri poteſt rectus, cum rectus non ſit. 213
Re vera neque de allio auſus eſt Galenus pronunciare, quod calidum in ſe ipſo ſit, vel frigidum. 214
Re vera nullus unquam hominum motum excluſit à febrium eſſentia. 216
Hectica febris idea. 218
Non omnia obſervavit Galenus, qui in libris de diff. febr. ſi multa non finxit, ſaltem occaſionem dedit aliis multa ritè confingendi. 223
Rectè monuit Galenus febres, quæ circuitus habent, ex vitio dependere alicujus partis ſolidæ. 225
Data febris periodica frequenter breviori, vel longiori tempore recurrit. 229
Labor immodicus poteſt facere febres, exercitiorum item omiſſio. 236
Animi affectiones Cordis motum potenter, & velociter alterant. 238
Ira, & triſtitia ſunt nonnunquam cauſæ febris. 239

Vigiliæ immodicæ poſſunt facere febres. 242
Solis ardor, & frigora febres poſſunt facere. 245
Summa capitis ſexti, cujus titulus de febre Hepiala, ac de Pituitæ generibus. 247
Illuſtriſs. & Reverendiſs. Domino D. Didaco Vincentio à Vidania, &c. L.A.P. s.p.d. 249
Medicis, Philoſophis veritati potius, quam lucro inhiantibus. Id, quod calor præter naturam *appellatum à Galeno eſt, non eſt calor illi ſimilis, quem ſenſu percipimus, & quid rectius de eo dici poſſit.* 252
Ut Galeno de Calore nativo ſententia facilè corrigi, & ad rectum ſenſum deduci queat. 259
Confectionis ciborum in Ventriculo ſpecimen. 260
Annotationes. ibid.
De Ulteriori ciborum in inteſtinis elaboratione. 266
De cauſis, quibus cibus, & potus malè conficiuntur. 269
De cognoſcendis, & diſtinguendis cauſis, quibus ciborum confectio fruſtratur. 271
De iis, quæ conſequuntur cibi, & potus abſtinentiam. 273
De iis, quæ conſequuntur immodicam ex cibo, potuque repletionem. 275
Quæ conveniant Ebriis. 276
Quæ conveniant iis, qui malis fungis, vel pingui cœnoſa anguilla, aut mugile è lacubus, ſimilibuſque paſti ſunt. ibid.
Quæ conveniant iis, qui ſanguine tauri recenter educto potati ſunt. ibid.
De interno abſceſſu. 277
De mala ciborum confectione ſalivæ, & aliorum liquorum in ventriculum, & inteſtina confluentium vitio. 279

FINIS.

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

A

ABſceſsus partium corporis diductio, eſt. pag. 177
Abſceſſuum differentiæ. ibid.
Abſceſſus interni plures. ibid.
Abſceſſibus extenuare corpus prodeſt. 288
Abſceſſibus internis pleuritidis remedia proſunt. ibid.
Abſceſſibus conveniunt Chalybeata. ib.
Abſceſſum ſolutionem adjuvant cinnabaris fumi. ibid.
Abſtinentia, quæ mala progignat. 273
Abſtinentia longiori ceſſat fames. ibid.
Abſtinentia longa, non requirit longam comeſtionem. 274
Acini in Hepate. 270
Acetum diverſimodè applicatum diverſos parit effectus. 250
Adſtrictio dilatationis cauſa. 164
Ægritudines ex mala corporis conſtitutione. 177
Aeris uſus multiplex. 246
Aeris ab Aere magna differentia. ibid.
Aere magna ex parte vivimus, & nutrimur. 261
Affectus, quo febricitamus ignoratur, ſecundum Galenum. 246
Alimenti defectus, vel vitium facit Hectica. 192
Allium neque in ſe ipſo calidum, neque frigidum eſt Galeno. 216
Alimentorum in inteſtinis ulterior elaboratio. 266
Alimentum in duodeno bile, & ſucco pangreatico perfunditur. 267
Alimentorum mala confectio à variis cauſis 270
Ambuſtis igne aqua vitriolica. 176
Amygdalæ recentes, nō dant oleum. 263
Anatomicorum nodi. 173
Animi affectione, perceptione, ſive ſenſatione, quavis corporeum aliquid in nobis movetur. 182
Animæ exiſtentia probatur. 210
Animi affectiones cordis motum potenter, & velociter alterant. 208
Antiquorum de morbis ſententia. 164
Antiquorum de Janitore ſententia falſa. 266
Apum morſui ſac ficulneum. 176
Ariſtotelem in gravioribus diſeruit Galenus. 209
Ariſtoteles, nunquam formam dixit conſiſtere in calore nativo. 259
Arteriarum magis, quàm venarum artificioſa conſtructio. 166
Arteriæ ad cordis motum pulſant. ibid.
Arteriarum ſanguis quandoque non differt à venarum ſanguine. 166
Arteriarum motus velocior, quàm caterarum ſubſtantiarum. ibid.
Arteriolæ motus quandoque torquet hominem. 178
Arteriarum motus cauſa. 198
Arteriarum motus accuſandi ſunt in febribus. 199
Arteriæ omnes in motibus cordis ſequuntur motum. 216
Attici rigorem, qui præcedebat non nullas febres Hepialam appellabant. pag. 247
Auditiones falſæ. 183
Audiendo quoque defatigamur. 243
Autores omnes cordis motum accuſant in febribus. 197

B

BIlis, & ſucci pancreatici mixtio efferveſcentiam parit. 267
Bilis eſt magnarum virium. ibid.
Bilis alimentum alterat. ibidem
Bilis, & ſucci pancreatici in alimentum vires. 268
Bilis vitiatæ ſigna. 272

C

CAlci affuſum oleum nulla parit incendia, quæ fiunt affuſis aquis. 251
Calidis curantur pleræque febres. 196
Caloris perceptio haud ſemper ab extrinſeco. 183
Calor à calore differt, ac natura à natura ſecundum Galenum. 195
Calor non conſiſtit in velocitate, vel tarditate motus. 196. & 212
Calor præter naturam Galeni ſuſpectus chriſtianis. 198
Calores, & frigora non propriè ſpectant

ſtans ad cor. 200
Calor, & humiditas continuo in fluxu ſunt. 205
Calor nativus Galeni eſt ſubſtantia. 207
Calor nativus hominis Galeno anima eſt hominis. ibidem
Calori nativo hoſtem facit Galenus calor præter naturam. 208
Calor nativus ſecundum Galenum anima ſcilicet eſtinguitur à calore præter naturam! ibidem.
Calorem nativum intelligentem, ſapientiaque, & providentia præditum facit Galenus. 214
Calores principes, & minores, qui ſint Galeno. 209
Calor præter naturam latet multos ſecundum Galenum. 247
Calor præter naturam Galeni eſt ſubſtantia. 254
Calor præter naturam non eſt quid calori ignis ſimile. 252
Calor ſecundum, & præter naturam, in quo conſiſtit. 256
Campanæ non vegetantis exemplum. pag. 221
Canes venatici. 180
Cancri natura. 171
Cibi delectatio quandoque famem præcedit. 173
Ciborum in ventriculo fermentatio panis fermentationi ſimilis eſt. 263
Cibus, & potus, quibus cauſis male conficiantur. 269
Ciborum mala confectio ex liquorum inertia. 270
Ciborum varia mutatio. ibid.
Ciborum haud recta mutatio multa parit incommoda. 272
Circulatio quædam eorum, quæ à variis locis in inteſtinorum, & ventriculi cavitatem influunt. 268
Coagulantur multa in ventriculo. 276
Cogitationibus pejus homini, quàm ex aliis exercitiis. 243
Confectionis ciborum in ventriculo ſpecimen. 260
Conſtitutiones corporis à conceptione vitæ decurſu mutantur. 179
Conſuetudo quid. ibidem.
Cordis affectionum vix tantum motus ante mortem cognoſcitur. 195
Cordis motus irritari poteſt à frigida pituita. 196
Cor eſt muſculus. 200
Cor affici poteſt ab iis omnibus, quæ muſculos afficere poſſunt. ibid.
Cordis motus ceſſatio mors eſt. 211
Cordis nonnulli motus non communicantur ad partes exteriores. ibid.
Cor rectè, vel non rectè moveri tantùm certò cognoſcitur. ibid.
Cor velocius, vel tardius moveri poteſt independenter ab eo, quod calidum, vel frigidum dicatur. 212
Cordis motus aliquis vitioſus febris eſt. 213
Cordis motus quandoque videri poteſt rectus, cum rectus non ſit. ibidem
Cor irritatione moveri poteſt ſimiliter, ac ſanis moveri ſolet. 215
Cor avulſum, diſſectumque movetur. pag. 214
Cordi præter motum, quæcumque accidunt, non niſi poſt mortem certò cognoſci poſſunt. 215
Coronæ ex variis metallis exemplum. pag. 261
Corpus hominis continuò fluit. 260
Corrumpere idem eſt putrefacere. 256

D

Debiles fieri poſſunt robuſti. 179
Deceptiones ex imaginibus. 185
Deceptiones deceptionibus tollendæ. pag. 185
Dentium eruptio morbus. 177
Diaphragmate vulnerati involuntariè rident. 182
Diaphragmatis motibus adjuvatur ciborum concoctio. 266
Dignitatum ſcientia cauſæ rerum cognoſcuntur. 271
Dioclis ſententia à Galeno relata. 273
Dolere malum eſt, non dolere pejus quandoque eſt. 167
Dolor. 175

E

Ebriis prodeſt vomitus, & alia multa. 276
Elephas dicitur cute muſcas perdere. pag. 195
Epicurum in nonnullis ſectatus eſt Galenus. 209
Eraſiſtratus autor legitimæ gymnaſticæ. 198
Eraſiſtratus nepos Ariſtotelis. ibidem
Eraſiſtrati doctrina uſque dum floruerit. ibidem.
Eraſiſtratus autor demonſtrativæ methodi. ibidem.
Eraſiſtratus Hippocrate non inferior. pag. 216
Eraſiſtrati ſecta pluribus ſeculis Romæ viguit. ibidem.
Eryſipelatis natura. 176
Eryſipelas nova machina. ibidem.
Exercitiorum omnium facit febres. 236

Fa-

F

Fames. 175
Fames non eſt appetitus. ibidem.
Famis remedium cibus. ibidem.
Fames, & ſitis moleſta in abſtinentia. pag. 273
Febres cordis ſunt affectiones. 191
Febris earum partium tantum eſt, quæ cum corde communicant. ibid.
Febris ex mala vegetatione. 193
Febris vera definitio. 197
Febris das Kalte hoc eſt frigus nonnullis dicitur. 198
Febris quævis definitio motum cordis admittere debet. 199
Febris eſſentia. 200
Febres peſtilentiales à nimia ſolutione. 205
Febris quid ſit. 211
Febris nequaquam ſemper marcori conjuncta eſt. 220
Febres, quæ circuitus habent dependent ex vitio alicujus partis ſolidæ. pag. 224
Febris eadem breviori, vel longiori tempore recurrere poteſt. 229
Febre multa mutantur adſumunturque. 230
Febres variarum periodorum, ut plurimum iiſdem curantur medicamentis. 236
Febricitare boreæ effectus eſſe poteſt. pag. 257
Fœminæ, quæ vana multa ſibi videbatur videre, hiſtoria. 181
Fœminæ viventes arte lugendi. 183
Fœminæ, quæ falsò credebat utero gerere, hiſtoria. 185
Fœminæ iratæ deſcriptiones. 240
Ferrum ferro proximum dum movetur conteritur. 237
Fermentatio ſemper novæ ſubſtantiæ conceptionem quandam habet. 262
Fermenta omnia tempus, & ætates habent. 274
Filum filo tenuius anguſtius foramen pervadere poteſt. 262
Fluida ſenſus effugientia in animalibus. 186
Fons non mutatis aquis varias periodos habere poteſt. 229
Funambuli. 179
Fungi humores reddunt ad circulandum ineptos. 276

G

Galenus nunquam mechanicè docuit, ut tumores fluxionibus fiunt. 164
Galeno hepar, pulmo, & ſtomachus nodi dicti ſunt. 173
Galenus glorioſus. 190
Galenus pro calore nativo, & pro temperamento abſurda intellexit. pag. 193. 201. 207
Galeni de calore nativo ſententia, ut facilè ad rectum ſenſum deduci poteſt. 259
Galeni de febribus definitio perpenditur. 193.
Galeni caloris acceptio multiplex. ibi.
Galeni de demonſtratione libri perierunt. 194
Galenici, qui falsò ſint. ibid.
Galenus demonſtrativæ methodi refert autores. 198
Galenus neque pus putredinem appellavit. 201
Galenus non omnia obſervavit. 223
Galeni de circuitibus ſententia exemplis illuſtratur. 227
Galeni de circuitibus exempla perpenduntur, & dilucidantur. 229, uſq; ad 235.
Galeni de ira ſententia. 239
Ganglium. 273
Gangræna conſummata expers febris, & vitæ. 191
Gangræna tactu frigida, habet ſuum calorem præter naturam dictum. 255
Grammatici relati à Galeno hiſtoria. 273

H

Habitus quid. 218
Hectica quid. 192
Hectica febris. 218
Hecticæ febres; quia habitum corporis comprehendunt. 220
Hectici tabidi deſcriptio. ibid.
Hectica partes tantum lædit quoad nutritionem. ibid.
Helluones, & gulones cur benè cibos non digerant. 262
Hepatis tumores proprii. 168
Hepiala. 198, & 247, & 249
Homines multa præcognoſcere poſſunt. 180
Homini multa mutantur ſimiliter ab extrinſeca, ac ab intrinſeca cauſa. 182
Homines lætari, & contriſtari poſſunt ab intrinſeca cauſa. ibidem.

Homo,

Digitized by Google

Homo, qui dolebat in jam abſciſſo pede. 184
Homines in deceptionibus aliquando ingenioſi. 185
Homini quis modus, ut ſibi caveat à peſte. 205
Homo tabidus tandem ſine morbo fit ſecundum Galenum. 219
Homini quædam accidunt tantum ex corpore, quædam ex corpore, & anima, & quædam ex anima tantum. 239
Hominis corpus primo conceptionis tempore majus non eſt piſi ſemine. pag. 260
Hominis ſenſus aliquando non movetur à multis etſi magnarum virium, niſi poſt factum malum. 272
Hydatidarum generatio. 168

I

IGnis non eſt igni omnino ſimilis. 176
Ignorantia depravatur Judicium. 184
Inteſtina multos liquores recipiunt. 268
Ira, & triſtia faciunt febres. 239
Ira ultionis deſiderium adjunctum habet. ibidem
Ira multa maximopere rareſiunt 240
Ira percitis facilè venæ diſrumpuntur. ibidem.
Ira quandoque nutritio læditur, & fit hectica. ibid.
Ira diverſa in diverſis corporibus parit. 241
Iram reprimere pulſus facit inequales. pag. ibid.
Iraſci præcavet homines à renum affectibus inquit Galenus. ibid.

L

LAbor immodicus facit febres. 236
Labor quandoque convenit in febre. ibid.
Lienis tumores proprii. 168
Lima chalybea non eſt apta omne corpus rodere. 270
Liquida difficulter in vitio durant abſque ſolidorum vitio. 226
Liquores varii variè corrumpuntur. 168
Liquores in ventriculum, & inteſtina confluentes copia non rarò peccant. pag. 279
Liquorum, qui fluunt per vaſa differentia fieri poteſt, ut unum coaguletur magis, quam aliud. 204

M

MAchina quævis ſine motu mortua eſt. 246
Manus dextra, ut plurimum ſiniſtra major eſt. 236
Maraſmus eſſe poteſt ſine febre. 192
Margaritarum ſolutiones. 269
Maſticationis motu ſaliva copioſius elicitur. 262
Mechanica explicatur corporearum rerum natura. 261
Meſenterii venæ ſanguiferæ aliquid arripiunt ab iis ſubſtantiis, quæ per inteſtina labuntur. 269
Morbi quidam in conceptione. 177
Morborum remedia certiſſima Galeno. 273
Mors partis ceſſatio arteriarum illius. pag. 167
Mors L. Craſſi Oratoris. 244
Motibus immoderatis contunduntur membra. 237
Motum nullus excluſit à febrium eſſentia. 216
Motu quantumvis levi ſemper aliquid diſſipatur. 216
Muſculorum repentina mutatio undè. pag. 170
Muſtum recens nullos dat ſpiritus. 263
Mutationes in circumambientibus ſubſtantiis poſſunt liquores in corpore alterare, & mutare. 226

N

NAturam creatam non multa ſuperant. 180
Natura multa docet homines. 217
Navis non vegetantis exemplum. 221
Nicolaus, ſive Colapiſcis. 180
Nominum, & verborum ſignificationes non ſervare ridiculum, doloſumque eſt. 209
Nutritio partium perpetuo, & toto vitæ decurſu exercetur in homine. 219
Nutritio læditur in febre habituali. 220
Nutritio non peculiaris uſus partium læditur in hectica. 221

O

OCulis etiam quandoque decipimur. pag. 185
Ordo magnus ſit oportet in iis, quæ neceſſario fiunt. 232
Organa facile mutantur ex noxiis in proficua. 176
Organa, quibus movemur atteruntur motibus. 236
Oſculationibus etiam aliquid aufertur æneis imaginibus. 260
Oſſa etiam aliquo modo fluunt in homine

Digitized by Google

mine. ibidem
Oſſa mortua magis, quàm viva ſine reſtauratione durare poſſunt. ibid.
Otioſum, & iners nihil in univerſa natura. 265

P

PAlpitatio partium omnium à corde. 192. & 211
Pancreatis tumores proprii. 168
Pancreatis liquor. 267
Pancreatico liquore alteratur alimentum. 268
Panis fermentatio. 264
Paraphraſis capitis decimi libri primi de differ. febr. Galeni. 189
Partis cujuſcunque aliquid peculiare munus eſt. 220
Partes omnes in hoc tantùm conveniunt, quod nutriantur, & vegetent. ibid.
Partium ſolidarum nutritio promovenda, & adjuvanda in hectica. 223
Periodicarum febrium curationes, & exempla. 230
Perceptio omnium, quæ inſunt rebus difficilis. 275
Peſtis quid ſit Galeno. 203
Peſtis, & putredo ſunt unum idemque Galeno. ibidem
Peſtis multæ ſpecies. ibidem.
Peſti haud occurritur tentando arterias. 206
Phoſphorus non eſt omnino phoſphoro ſimilis. 176
Pituitæ genera tria. 248
Pituita putreſcens ſicuti bilis rigorem, & febrem facit. ibidem
Polypi, aliaque multa non propriè ſpectant ad cor. 200
Pueri, qui ratione minùs pollent facillimè iraſcuntur. 240
Pulſus magni in aliquibus febribus malignis irritati cordis ſignum. 199
Pulſuum intermiſſio malum, ſed quibuſdam quandoque pulſus non intermittere pejus. 214
Pulſus in hectica quales. 221
Puris tria genera Galeno. 202
Putredo quid. 193,& 201
Putredinem corruptionem appellavit Ariſtoteles. ibidem

Q

QUæſtiones nonnullorum ſemper ſunt quæſtiones. 190
Quies non covenit iis, qui immoderatè ſe exercuerunt. 237

R

RAreſactio tumorum cauſa. 172
Repletio immodica turbat diaphragmatis,& pulmonum motus. 275
Repletione fit liquidarum ſubſtantiarum è tunicis ventriculi magna expreſſio. ibid.
Repletione nimia novus ſubſtantiarum acceſſus ad ventriculum impeditur. pag. ibid.
Repletione nimia multi graves morbi fiunt. ibid.
Repleti nimis quandoque difficulter vomunt. ibid.
Repletis prodeſt aliquid per intervalla accipere. ibid.
Rigor eſſe poteſt ſine febre ſecundum Galenum. 247
Riſus voluntarius, & involuntarius ex motibus diaphragmatis. 182

S

SAliva efficacior aqua. 285
Saliva in ore incipit mutari cibus. ibidem
Saliva non ſemel vitiatur à cauſis internis, ut ab eruptione dentis, ab ulcere, tumore, &c. 279
Sanguine tauri de recenter educto potatis, quæ conveniant. 276
Sanitatis recuperandæ modus haud latet eos, qui cauſas morborum norunt. pag. 187
Scindapſon quid. 248
Semen magis differt à quocunque alio liquore, ac bilis à ſanguine. 170
Senſus non judicat de rebus. 181
Senſus organum fit impotens ab affectione perenni. 274
Sitis perceptio non ſemper ex eadem parte. 279
Sole loco moventur animalium corpora. 245
Solis ardor facit febres. ibidem
Solida potiſſimum peccant in morbis. pag. 186
Solutiones, & coagulationes ex eadem re. 204
Somnambuli. 179
Specifica commendantur varia in tumoribus variis. 168
Spermaticæ partes à conceptione ad mortem uſque haud durant. 260

Spi-

Spiritus in animalibus corpora ſunt. 186
Spirituum natura non ſemper eadem. ibidem.
Spiritibus fiunt contractiones nervorum, ex quibus varii morbi. 187
Surdus omninò à nativitate, eſt etiam omninò mutus. 179
Sylvius de le Boe admittit febres, in quibus tum calor, tum frigus per intervalla recurrunt. 249

T

TErræ quædam tempore novum nitrum concipiunt. 263
Teſtibus avulſis multa mutatur. 169
Teſtium tumores proprii. ibid.
Triſtitia adjunctam habet remedii levaminiſque deſperationem. 241
Triſtitia aliis conjungitur affectib. 242
Tumorum quidam ſunt naturales. 163
Tumores ab omni eo quod corpus eſt fieri poſſunt: ibid.
Tumorum quatuor primariæ ſpecies ſecundum Galenum. 165
Tumorum variæ ſpecies. 169
Tumores è nodo, qui proficiſcuntur. pag. 173 & 176
Tumores cyſtici. 174
Tumores varii, in quibus modo vario, & noxio ludit aer. ibid.

V

VEgetaviſſe, & vegetare debere antiquiſſimum viventibus. 192
Vegetatio læditur in hæctica. ibid.
Vera ea ſunt, in quo omnes conveniunt. 211
Ventriculus amplectitur cibos. 265
Ventriculus aliquid accipit ab iis, quæ in ipſo met continentur. 267
Videndo etiam, audiendo, & ſentiendo laborat homo. 236
Viæ viſû effugientes in corporibus. 163
Vigiliæ immodicæ faciunt febres. 248
Vigilantes neceſſario exercentur. ibid.
Vigilantibus febres ſimiliter, ac laborantibus fiunt. ibid.
Vigilantibus, ac ſpeculantibus extrema frigeſcunt. 244
Vigiliam appellavit edacem Hippocrates. ibid.
Vigilia multorum dierum non requirit ſomnum non interruptum multorum. 274
Vini ſpiritus varie applicitus tum calorem, tum frigus eodem tempore parere poteſt. 250
Viperæ venenum ore ſumptum non nocet. 204
Vitriolum ad rubedinem calcinatum tempore novum vitriolum concipit. 263
Unguis in dies creſcit, conſumiturque. 204
Viſionis duplicitas; vel multiplicias unde. 181
Viſiones non fiunt ſine motu. 243
Viſionibus defatigantur oculi. ibid.
Ulcera varia varium generant pus. 163
Ulcera veluti in ambuſtis in cancro pag. 172
Ulcus eſſe poteſt ſine febre. 193

F I N I S.

LUCÆ ANTONII PORTII DISSERTATIONES VARIÆ.

Digitized by Google

LUCÆ ANTONII PORTII DISSERTATIONES VARIÆ.

DISSERTATIO PRIMA

De Difficultate Medicinæ.

AD ILLUSTRISS. ET EXCELLENTISS.

D. HIERONYMUM ASCANIUM JUSTINIANUM

Venetum Ordinis Senatorii.

1. RUmor increbuit, qui etiam ad aures meas pervenit; velle te juſtâ oratione demonſtratum, atque explicatum *Medicinam practicam non ſatis æſtimari*. Laudavi me hercule hominis ingenium, moreſque, animumque tuis Majoribus dignum; qui ne fortè ab ea, quæ ſanior eſt, vel paulum ſententia deflectat tua, & ne, vel tantillum pecces in iis gerendis, quæ tibi mandavit Reſpublica, omne ſtudium adhibeas, & diligentiam! Ac licèt ſciam non defuiſſe tibi, neque deeſſe magnorum ingenia virorum, qui ornatè, diſertè, & cumulatè potuerint, atque poſſint rem abſolvere: mihi tamen nunc paritèr animus eſt (quod iis accidit, qui quoniam otio abuti neſciunt, quamcunque amplectuntur occaſionem ſeſe exercendi) in idem argumentum tenues contendere vires ingenii mei. Idem enim ferè eſt Medicinæ difficultatem, ac *Medicinam non ſatis æſtimari* oſtendiſſe. Ne tamen quæſo credas, quicquam eorum, quæ ab aliis dicta jam ſunt, me nunc velle, vel damnare, vel reprehendere, quin potius quid vis, aliud velim exiſtimes; ac ſi hæc illis conferas, manifeſtò comperies mirificè confirmari ad invicem. Sed id mihi ſuſcepi negotii, tum, quod dixi, ut haberem, quo me exercerem, tum ut tibi in his abundè, & cumulatiùs ſatisfiat, iis etiam cognitis, quæ fortaſſis ne avertarentur animi ab his ſtudiis deterritis rei difficultate diſcipulis, ab aliis omiſſa ſunt. Ego enim, qui nunc nemini ſerviam, vel vix mihi ſerviam, cuique nihil magnum eſt, quod ſperem; vel ſi quid ſperem, ingenuitate morum, & liberali potiſſimum animo, illud mihi fallaciſſimè ſperandum ducam, non-

nulla honeſtè, atque modeſtè ſimul poſſum recenſere, quæ ab aliis juſtas ob cauſas honeſtè item, & meritò omittuntur. Atque ex eo dicendi genere, quo utar facili, ſimplici, ſine oſtentatione delectus verborum, ſine omni fuco, aut turpis una, & dulcis aſſentationis ſuſpicione clariſſime conjicies, nolle me mentem tuam, aut aliorum perſtringere; ſed tantùm candidè, & ſincerè, quod mei moris eſt, quæ omninò vera deprehenderim, velle nunc me tibi narrare. Neque te ducam per ambages. Neque profectò longa utar circuitione!

2. Medicina, inquam (adde *practica* ſi vis) omnes alias facultates habet adminiſtras; vel dicam prolixiùs. Medica facultas, ut ritè vel doceatur, vel exerceatur bonarum artium, diſciplinarum, & facultatum omnium auxilio indiget; vel adhuc prolixiùs, & clariùs, & de Medico potiùs, quàm de Medicina loquar.

Medicus optimus eorum omnium ſcientiam, atque experientiam habere debet, quibus corpus hominis conſtat, quibus moveri, ſive alterari, & utcunque idem corpus mutari poteſt; & eorum omnium quibus idem corpus à motibus quibuſcunque poteſt conquieſcere, & eorum omnium item ſcientiam habere debet, quibus hominis animus moveri, & in quaſcumque paſſiones, ſive affectiones impelli poteſt, & eorum omnium, quibus idem animus conquieſcere, vel revocari poteſt à quibuſcunque paſſionibus, ſive affectionibus. Nam tanta eſt inter animum, & corpus communio, ut alterius motus, paſſiones, ſive affectiones quæcunque, quocumque nomine appellatæ alteri prodeſſe, vel obeſſe poſſint. Atque ideò ſæpe opus eſt Medico ea noviſſe, quibus animus in ſpem, inque timores veluti trahitur; vel ad iram concitatur, vel ad clementiam, manſuetudinemque revocatur; aut aliter, atque aliter afficitur. Et his quidem, ſimilibuſque non ſolùm fieri, atque curari poſſunt morbi; verùm etiam in his, ſimilibuſque non pauci morbi omninò conſiſtunt.

Non reor, nunc opus eſſe ab Abecedariis libris, quod multi ſolent facere, exempla mutuari, quibus hæc confirmentur. Nam ad rectè de re quacunque dijudicandum ſat eſſe ſolent indicia parva ſagaci, atque hæc, quæ retuli clara adeò ſunt, ut ex ſe poſſint fidem facere, & ſat, ſuperque etiam videri poſſint tibi ſagaciſſimo. Cumque vera dixerim, quod ſum profeſſus, parum intereſt ab Hermete nè, an Platone, vel Ariſtotele, ab Hippocrate, an à Galeno, vel Avicenna, Helmontio, aut Paracelſo, aut ab alio quocunque hæc dicta prius acceperim.

Verum enim verò aliis quoque ſatisfaciendum eſt, qui fortaſſis hæc legent, quorum nonnulli adeò ſtolidi ſunt, ut non moveantur, niſi autoritate, & celebritate alicujus nominis, & in ſtupiditate confirmantur iniquorum calliditate, & malitia, quibus haud facile inſipientibus datur proprios oculos adaperire, & cœlum abſque interprete intueri. Non abs re igitur fuerit, ſi quæ breviter, ingenuè, candidè, & caſtè aſſerui (uti decet, & omninò fieri deberet, ſi rectius ſaperent homines cum Principes alloquuntur) clariſſimorum virorum reſponſis, & auctoritate comprobem. Tandem verò brevibus rationibus eorum, quæ dixerim veritatem oſtendam.

3. Claudius Galenus Pergamenus toto orbe terrarum jam ſatis ſanè celebris inter innumeros fere, quos edidit, librum inſcripſit *De cujuſcunque animi*

animi peccatorum notitia, atque medela, cujus ſolum titulo, ſi auctoritatibus ſtandum ſit, multa probantur, & confirmantur eorum, quæ ſupra retuli. Is idem Galenus in hoc ipſo libro *De cujuſcunque animi peccatorum notitia, atque medela*, & pluries alibi cum multis ſolidè nimis, & clariſſimè quidem, atque copioſiſſimè docuiſſet, & probaſſet *Medicum demonſtrandi arte omninò debere eſſe inſtructum*; poſteà edocet, quibus diſciplinis, & quibus facultatibus demonſtrativa hæc ars haberi poſſit, *Hujuſmodi methodus*, inquit, *in Geometria reperitur, Arithmetica, Supputatoria, Aſtronomia, & Architectonica. Nomine autem Architectonicæ Horologiorum, Chlepſydrarum, Hydroſcopiorum, & Machinamentorum omnium deſcriptiones amplector; inter quæ, & pneumatica (hoc eſt ſpirabilia, quæ vocantur) exiſtunt.* Quibus Galeni verbis neſcio, an multæ ſint diſciplinæ, quæ non comprehendantur! Nedum machinas omnes, quas in confertiſſimo veſtro armamentario vos Veneti habetis, complectitur; verum quaſcunque alias ab homine inventas, vel excogitatas, in ſcientia quarum maxima parte contineri affirmat demonſtrativam artem Medico apprimè neceſſariam. Et prius eodem libro acriter reprehenderat eos, *qui non ſolum in oſtenſoriis methodis minimè verſati ſunt, ſed etiam aliarum diſciplinarum, quæ Græci Mathemata nominant, ſunt imperiti. Iis enim imbutus animus acuitur, ac delimatur, utpotè Geometria, Arithmetica, diſſerendi ratione, Ædificatoria, & Aſtronomia.*

Hic idem Galenus libro *Si quis optimus Medicus eſt, eundem eſſe Philoſophum*, non quidem *pro Philoſopho* eum intelligit, qui garrire novit, & hircocervum defendere dari, vel minimè dari poſſe; ſed eum qui naturæ opera (hoc eſt quæcumque ſunt) admiratur, contemplatur, ſpeculatur, & iis viis uſus, quas nobis eadem natura dedit, cognoſcere nititur. Quod præſtitiſſe fertur Hippocrates, quem pro idea viri ſapientiſſimi accipimus. Cujus quidem non panci fronte chalybea imitatores ſe venditant, ut faciliùs ipſis detur bonos viros decipere; cum vix nomine, & ne nomine quidem illum imitentur. *Ille enim*, inquit Galenus, *non minimum eſſe, quod in Medicinam Aſtronomia conferat, admonet, & Geometria (ſcilicet quæ Aſtronomiam præcedat neceſſe eſt). Medici verò, qui multi ſunt ab harum utriuſque ſtudio uſque eò ipſi abhorrent, ut alios etiam id conantes coarguant.* Quæ verba ſatis bellè conveniunt his temporibus; iniquitate enim ignaviſſimorum plerorumque, quorum etiam non pauci fronte chalybea Galenici, Hippocratici, Ariſtotelici, vel ab aliquo alio magno nomine ſe dicunt, bonis artibus diſciplinis, facultatibuſque demonſtrandi viam habentibus ſtuduiſſe nocet! Illi autem, cum id omne vitio vertant, quod laudari debet, pii interim habentur! At Galenus in ipſo primo limine Medicinæ, quam docendam ſuſcepit, in ipſo primo libro methodi medendi, in qua maximè gloriatur, in ipſo primo capite, in prima pagina Theſſalo cuidam maledicens, qui ſex menſibus Romæ medicinam docturum profitebatur, *Si enim* inquit, *neque Geometriæ, neque Aſtronomiæ, neque Dialectices, neque Muſices, nec ullius denique bonarum diſciplinarum indigeant, qui Medici ſunt futuri, quemadmodum Theſſalus iſte generoſiſſimus promittebat, nec etiam longam experientiam, & operum artis uſum deſiderant, cui non promptum ſit artem aggredi, ceù facile Medico futuro? Atque hinc adeò fit, ut nunc etiam ſutores,*

& tin-

& tinctores, & fabri tum materiarii, tum ferrarii proprio magiſterio relicto in medicinæ artis opera inſiliant: quin, & Rhopopolæ ipſi etiam de primo loco certant.

Hippocrates autem tum per ea, quorum jam diximus meminiſſe Galenum, tum per ea, quibus filium ad Geometriam excolendam hortatus eſt, & ad multum operæ impendendum iis diſciplinis, quibus figurarum, & numerorum proprietates edocentur, hujuſmodi etiam ſententiæ fuiſſe dicendus eſt, qui his iiſdem facultatibus, quas recenſuimus, vitam exiſtimavit fieri illuſtrem, animum autem peracutum, & ad rectum judicium de rebus omnibus ferendum magis idoneum. Pluribus item locis, vel libri de capitis vulneribus, vel libri de veteri medicina, de articulis, de corde, aliorumque multorum manifeſtò colligi poteſt eos, qui libros iſtos conſcripſere mathematicarum diſciplinarum fuiſſe peritos, quo quidem nomine *mathematicarum diſciplinarum*, multò plura comprehendere mihi animus eſt, quàm quis putet.

An alios etiam adhibeam teſtes, tum Medicos, tum Philoſophos clariſſimos? An potiùs multos ſilentio præteribo, ne magis ignavorum, qui veluti Turcæ innumerabili multitudine, & crudelitate, non virtute, & fortitudine animi nobis nocent, invidiam, & iniquitatem mihi concitem? Quid ſi unum non prætercam Platonem, qui ab ipſo Academiæ liminari prophanos eos procul arcebat, qui Mathematicarum diſciplinarum non fuiſſent inſtructi, quive ſapientiam, quam nunc philoſophiam dicimus, non equidem eorum unquam ſtudium eſſe poſſe contendebat, qui mathematicarum diſciplinarum eſſent ignari: quemadmodum talparum, & malarum avium nocturnarum, quæ in tenebris ambulant, vel volitant, illud eſſe nequit clariſſimum, & luciciſſimum ſolis jubar aſpicere! Quamobrem, vel illud eſt, quod Galenus fuit ſuſpicatus, nonnullos exiſtimare, medicinam nullius bonarum artium opus habere, vel ſi eàm hac una diſciplina, quam Philoſophiam appellamus, indigere concedant, Divo Platone, Hippocrate, & Galeno Judicibus reliquæ omnes diſciplinæ, quæ Mathematicis comprehenduntur, & Philoſopho ſunt neceſſariæ, illi, qui dignus Medicus eſt futurus, frequenter, atquè frequenter erunt ex uſu. Ac etſi poſſim innumeros adducere, & infinita planè ex illorum ſcriptis colligere, quibus doctos, & honeſtos viros hoc ipſum confirmaſſe, & hoc ipſum ſemper fuiſſe teſtatos demonſtrem; tamen cum ſciam doctis, probiſque, caſtarumque aurium hominibus ſatis, ſuperque eſſe, quos adduxi, improbis autem nequicquam me laborare, ut ſatisfiat, & quò plures adducam, eò pervicaciores illos, & iniquiores effici, neque me, neque te in hoc amplius defatigabo.

4. Sed interrogabit aliquis ad quid per Pollucem Medico Geometria, ad quid Arithmetica, ad quid Aſtronomia, ad quid Architectonica, ad quid denique viles artes Mechanicæ?

Bona verba quæſo? Verum malè hic habendus eſt, ſi à Galeni, Hippocratis, Ariſtotelis, Platonis, aut cujuſcunque magni viri nomine appellari unquam is fuerit auſus, & ſectæ celebritate ſi popello impoſuit. Enim verò nos recepimus iis ſtandum, quæ Hippocrates docuit, quæ Galenus pluribus ſanè confirmavit, quæ Plato etiam aſſeruerat, quæ ab omnibus

clari

clariſſimis Scriptoribus admittuntur! Quæ puerilis ſententiæ puerilis mutatio iſta eſt

Nolo, volo, volo nolo rurſùm, cedo, cape:

Quod dictum, indictum eſt, quod modò erat ratum, irritum eſt!

In ſcriptoribus, quod boni eſt damnas, vel approbando depravas, quod mali eſt probas, & laudas, vel corrigendo facis pejus, & quodque leve vitium tuo vitio fit gravius!

Sed aliquid dedam, atque inquam, quod tamen deceat (qui enim unà ignavi, atque ſuperbi ſunt, non docendi, ſed coarguendi, & confundendi ſunt) Medico neceſſarias eſſe illas omnes diſciplinas, ut Hippocratem, Galenum, Ariſtotelem, Platonem, cæteroſque ſcriptores majoris famæ intelligere queat! Nam multis in locis erit veluti aſinus ad lyram is, cujus animus illis facultatibus non eſt excultus! Indicabo locum unum, vel alterum, ut hoc fiat manifeſtum, cum poſſim indicare ſexcentos. Ariſtoteles libro primo Phyſicorum textu undecimo duas comparat circuli quadraturas æque falſas, alteram Antiphontis, quam diſſolvere non eſt Geometrici, quoniam Antiphon non eſt uſus ad illam Geometricis omninò principiis. Alteram cuidam Hippocrati tributam, quam diſſolvere Geometrici eſt, inquit Ariſtoteles, quoniam ab Hippocrate Geometricè quidem prius inventa fuerat Lunulæ cujuſdam ſectionibus circularibus terminatæ perfecta, & exacta quadratura, ex qua poſteà æquali felicitate, & Geometrica item ratione ſperavit totius circuli quadraturam exhibere, in quo eſt deceptus. Hoc quidem loco, ut in aliis multis, non is poteſt Ariſtotelis mentem capere, qui Geometriæ elementorum eſt ignarus. Non is poteſt Galeni mentem capere methodi medendi libro 1. cap. 4. item, & aliis multis locis, qui elementorum Euclidis eſt neſcius! An ne hoc minimum eſt, neceſſarias eſſe medico bonas artes, ut autores legens, mentem eorum intelligat, qui de univerſa natura, vel de re medica dignum quicquam ſcripſere?

5. Sed modeſtius, & liberalius verecundus aliquis illud idem interrogabit, quid Medico cum Geometria, quid cum Arithmetica, quid cum Muſica, quid denique cum vilioribus mechanicis artibus? Non enim, inquiet, contradicenti, vel cavillandi ſtudio ſic interrogo, nec quidem pernego eas diſciplinas Medico eſſe neceſſarias, cum neceſſarias eſſe Galenus cum multis aliis protulerit, ſed non video Aeſepol quid illæ in medicinæ ſtudium conferre valeant. Ac etiam ſi loci non pauci tum in Philoſophis clarioribus, tum in Medicis minimè intelligantur ab iis, qui Mathematicis diſciplinis non ſunt exculti, tamen ſi iidem loci prætereantur, non video cur minus bonus Medicus aliquis propterea futurus ſit?

Huic multo ſanè mitius reſpondendum, quin etiam docendus idem, & commiſerandus eſt. Miſer quærit panem, & qui panem frangat, & vix raro invenit! Cui quidem ſic conabor ſatisfacere, ut vix dictione aliqua vel mutata, vel addita, vel detracta ſermo iſte noſter omnibus ſectis tum Philoſophorum, tum Medicorum aptari poſſit. Non enim aſſumam, quod multi affirmant, adeſſe omnia in homine, & proindè meritò parvum Mundum appellari, ut de cunctis planè ſcire debeat is, qui conſervare, vel ſanare in ſe recipiat hominem, in quo ſint omnia. Neque Homericum illud aſſumam Deos, Deaſque omnes auream quamdam conſtituere catenam, hoc eſt

eſt ſcientias omnes, & virtutes ſimul connexas eſſe, ut una abſque aliis eſſe nequeat. Sed rem demonſtrabo directè, & ſicuti logici dicere ſolent à priori, nihil affirmans, vel negans, quod ab omnibus non debeat item affirmari, vel negari. Ac etiamſi videri poſſim illi præcipuè me nunc reſpondere, qui animal credat ex materia conſtare, & ex forma ſubſtantiali, vel ex anima, & corpore (nihil enim intererit) attamen quicunque ea, quæ dixero diligentius fuerit rimatus, facilè cognoſcet dictione una, vel altera, aut addita, aut detracta ſermonem meum cuicunque convenire hypotheſi, quod maximè perſpicuum fiet ſi nonnullæ ſectæ terminos quoſdam obſcuros explicaverint, quibus uti ſolent.

Conveniam autem, inquam, tecum in pleriſque, non enim æquum eſt in omnibus, de quibus poſſim, me nunc tibi contradicere. Ac tecum una affirmabo *animam eſſe actum primum corporis phyſici organici potentia vitam habentis*. Sed adverte quæſo unanimi omnium conſenſu, cum corpus hominis, vel equi omninò eſt bene conſtructum, cum nihil deeſt, nihil ſupereſt magnitudini, figuræ, numero partium, ordini, quo eædem ſint collocatæ, & diſpoſitæ, & cum motus omnes, tum totius, tum partium ſingularum etiam minimarum, ſive ſolidarum, ſive liquidarum ſunt tales, quales eſſe debent, tunc animal vivit, vivit equus, & ad omnia bene ſe habet. Atque omnino miraculoſum, & ſupra vires eſſet creatæ naturæ hujuſmodi corpus ſic inſtructum omnibus iis, quæ ſunt ex parte ſui ad vitam neceſſaria, non vivere, non ſpirare, non bene ſe habere ad omnia! Quin etiamſi in tali corpore nulla adeſſet anima, ſive forma ſubſtantialis, ſtatim illa, vel crearetur à Deo optimo maximo, vel educeretur, ut inquiunt, ab infinita, & inexplebili materiæ potentia. Et è converſo etiam ſi forma aliqua ſubſtantialis utcunque (ſive naturaliter dicas, ſive divinitus) præſens ſit in corpore, cui tamen præcipuum aliquid deſit, vel ſuperſit, ob quem defectum, vel exceſſum corpus non ſit aptum organum illi formæ, hæc viciſſim non erit illius actus, & corpus illud non vivet, vel cum vitium organi fuerit leve, vivet quidem, ſed male vivet, & male ſe habebit ad pleraque. Et æque, ac in ſuperiori caſu eſſet ſupra vires naturæ creatæ corpus malè conſtructum vivere, vel cum vitium ſit levius, vivere, & bene vivere, & ad omnia bene ſe habere!

Quamobrem bonus Medicus (qui id maximè ſtudet, ut homo vivat, & ut benè vivat, vel ſaltem ut vivat tantum, ſi illud bene haberi nequit) omiſſis aliis omnibus, vel præ aliis omnibus maximè ſollicitus eſſe debet de organis conſervandis, ad quorum perfectionem etiam nolente fato omnia bona conſequuntur; ad quorum vitium, ſive vitia etiam nolente fato omnia mala conſequuntur.

At organica animalium corporis moles, vel omninò nihil habet, quod in ea nos conſiderare valeamus præter aptam, decentemque magnitudinem, aptam figuram, aptum numerum, aptum ordinem, ſitumque, connexionem, communionemque partium, & aptos quoſdam motus tùm totius, tum partium ſingularum, etiam minimarum; vel etiam ſi aliquid aliud inſit corpori organico, quod nos conſiderare valeamus, hæc tamen, quæ enumeravimus ſunt præcipua, quæ corpus faciunt organicum, illudque reddunt conveniens inſtrumentum formæ ſubſtantialis, ſive animæ.

Facul-

Facultates autem, quæ metiuntur magnitudines quaſcunque, quæque exceſſus, defectuſque indicant alicujus magnitudinis reſpectivè ad quandam aliam; facultates, quibus edocemur de figurarum quarumcumque natura, & proprietatibus; facultates, quibus numerorum paſſiones explicantur; facultates, quibus concinnus ordo, concinnus ſitus, & harmonica quædam rerum quarumcumque conſtructio declaratur; facultates, quibus motus cujuſcunque leges traduntur; facultates, bone Deus, quibus mens hominis aliquid determinare valeat de relationibus, quas habent ea ex his, quæ ſunt ejuſdem ſpeciei; facultates, quibus relationum, ſive proportionalitatum proportiones cognoſci poſſint, ſunt Geometria, Arithmetica, Aſtronomia, Muſica, Architectonica, quæ comprehendat Galeni more machinarum omnium deſcriptiones, & quæ has omnes complectitur bona philoſophia.

Igitur optimus Medicus harum omnium diſciplinarum, facultatumque auxilio indiget, & bonus Medicus eſſe nequit, qui his omnibus diſciplinis facultatibuſque inſtructus ſatis non eſt, quod oſtendendum erat.

Et quidem adverſus hæc nihil ſanè ſatis conſtans adduci poteſt. Atque id continget illi, qui hæc fortè oppugnare conabitur, quod rabido cani cum porphyriten, durum profectò lapidem infrendens apprehendit, momordetque dentibus, qui ſuos ipſe ſibi potius conterit, proterit, perfrangitque dentes, quàm duro lapidi morſus veſtigia, vel levitèr imprimere valeat. Quinimo quantumvis ingenia contorqueantur, & conentur tenebras offundere, ſemper eorum, quæ dixerim veritas clarior fiet.

6. Cæterum etſi his videri poſſim liberaſſe fidem, & ſatis oſtendiſſe, quod initio fueram pollicitus diſciplinas, & facultates omnes (nam omnes quidem in iis continentur, quas retuli) medico eſſe neceſſarias; verùm ut facilius, atque melius huic veritati aſſueſcat nonnullorum animus, qui cum lacte multa cum ſuxerint præjudicia, & oppreſſum jam ſemper habuerint animum opinionibus non modo vulgi, ſed etiam hominum levitèr eruditorum, poſteà veluti nauſeabundi reſpuunt ea, quibus poſſent à præjudiciis vindicari, operæ pretium erit aliquantulum ad particulares quaſdam diſciplinas deſcendere, & ad eas præcipuè, quæ rudioribus videntur magis remotæ à medicinæ ſtudio; atque hac ſaltem ratione, quæ ſummatim dicta ſunt uno, vel altero exemplo ſpeciatim confirmare: initio facto à muſica.

Muſica, quæ plures ſenſus poteſt tangere, ſed viſu, & auditu præcipuè ſuſcipitur, & viſum, vel auditum maximè principiò movet, indè animum, in motibus quibuſdam certas ſervantibus proportiones videtur conſiſtere, & à natura ortum habuiſſe, quæ iiſdem, aut planè ſimilibus utitur motibus, in quibus eædem, aut planè ſimiles ſerventur proportiones. Hinc eſt quod ſimilitudine iſta proportionum inter ea, quæ extrinſecus harmonicè moveri ſolent, mirabilitèr quædam novæ affectiones muſica excitentur in animo, quieſcentibus, ſivè ceſſantibus aliis. Ex his autem affectionibus, quæ muſica excitatæ ſunt in animo, membra corporis tùm moveri, tum eaſdem etiam in motibus ſuis proportiones ſervare ſolent. Atque hoc præter alia multa, clariſſimè docent tubæ bellicæ, quæ ne dum in hominibus, verum etiam in equis bellandi alacritatem, & in membris eorundem

militares quoſdam ſuſcitant impetus. Cumque apud omnes in confeſſo ſit animi pathemata ſæpiſſimè tum facere, tum etiam poſſe ſanare morbos pleroſque, & ad Medicinam ſpectare ſtudium eorum, quæ paſſionum animi vim, & naturam declarant, concedendum quoque erit muſicam, quæ utcumque ſuſcepta potenter animum movere apta eſt, & novas, quas volumus affectiones excitare, non minimum in medicinam conferre. Simile quid dicendum de ſomno, & vigilia, quæ item animi affectiones quædam ſunt. Sæpè enim Muſica dolores, vel alias moleſtas curas demulcet, conſopitque, & nullam aliam inſignem in animo introducit affectionem, ex quo fit ſomnus. Item aliis modulationibus ſæpe muſicà tardum etiam, atque hebetem inſigni aliqua cum afficit animum, & ſomnos arcet. Unde ſi ſomni, & vigiliæ conſideratio ſpectat ad Medicum, muſicæ quoque ſtudium, ſaltem quatenus illa affectiones animi moderari poteſt, ad Medicum ſpectabit. Idem dicendum de motibus aliis, quorum conſideratio ex omnium confeſſione Medici eſt. Ac nullus eorum, qui crediderunt motuum doctrinam Medico eſſe neceſſariam, tam malè ſanus fuit, qui modos, ſivè motus excluderet rithmicos, ſive harmonicos, hoc eſt muſicos. Neque novum hoc adeò eſt, ut non Medici extiterint, qui ſola muſica morbos curaverint. Neque alienum eſſet è ſacris paginis aliquid adducere in hujus rei confirmationem, niſi brevitati ſtuderem. Sed non omittam mulieres quaſi à natura edoctas tùm vocali, tùm rithmici motus brachiorum, & cunæ, tum ſtrepitus, alteriuſve ſonitus, muſica morbos avertere, nec non etiam multas moleſtias ſedare, dulceſque ſomnos ad cunas vocare ſolitas. Atque ego ne dùm his, ſed oculis, vultuique matris puero blandientis, & cum puero ſuo ludentis, & geſtui ejuſdem, quin ori, oculiſque item pueri multum muſicæ, multum harmoniæ ineſſe video! Suntque mater, & puer duo chori muſicorum ſibi mutuò reſpondentium. Et multum etiam muſicæ ineſſe video oculis laſcivientibus animalium præſente objecto, quod ardeat, vel canis, vel equus, vel homo, & ad oculorum muſicam mente concipio alterum chorum moveri in cerebro, cujus motibus concupiſcentia naſcatur, & inde tanquam chordas hamonicè contentas, ſivè temperatas principiò moveri cordis organa, quibus ſtatim arteriarum chorus, & tremore quodam membra cuncta muſices non ignara reſpondeant! Et quidem judicio eorum, qui plus aliis vident, horum omnium, ſimiliumque peritia; atque intelligentia, & ſcientia eorum, quæ ex uno, vel pluribus motibus viciſſim conſequuntur in animante, & eorum, quæ propterea timenda magis, vel ſperanda ſint, Medico per quam neceſſaria exiſtimabitur.

Neque ſeriâ hæc ab iis, qui legunt, & fortè non intelligunt, ſic accipi debebunt, tanquam metaphoricè eſſent dicta. Nam re, inquam, multum muſicæ, & multum harmoniæ his omnibus, ſimilibuſque ineſt, & re ipſa hæc omnia eaſdem, aut omninò ſimiles habent harmonicas proportiones, quibus utuntur illi, qui ſinè controverſia cogniti, & admiſſi muſici appellantur. Quin ex his ille melior, & in muſica facultate præſtantior eſt, qui ſive proprii pectoris voce, ſive tibiis, vel teſtudine, ſive pedum motu, aut aliis quibuſcumque (nam omnibus harmonicæ proportiones exprimi poſſunt) meliùs novit imitari, & eas aſſequi proportiones, quas natura homines docuit in unoquoque animi affectu. Et quidem in quocumque animi

affectu

affectu ſemper unum, vel plura moventur, ſervata certa quadam in motu proporti one. Et ſtultus omnino is Muſicus eſt, qui ut riſum moveat, & hilaritatem, lugentium imitetur modos, vel è contra. Atque is longè ſapiens eſt, qui ut amorem, ex. gr., moveat, tripudia cordis, & laſcivientium oculorum dulces gyros, & interruptas amantium voces, & oris oſcitationes eorundem muſicis ſuis numeris, modulationibuſque imitari nititur, quod cum fuerit aſſequutus, tunc artis peritus dicendus eſt.

Nemo autem eſt, qui magis tum tenere, tum docere debeat in quocumque munere obeundo, qui ſint motus corporis, & partium ejus, quaſve ſervent proportiones motus iſti in quacumque animi affectione, quam Medicus. Vel forte, ut is cognoſcat qui peculiares morbi ſequantur faciliùs quodcumque exercitium peculiare, quæve ſtudioſus, quæve agitator equorum, quæve nauta, quæve lignarius, vel metallurgi facilius patiantur, vel ut iis uti ſciat, quæ diximus, & quæ magis opportuna videbuntur in quavis occaſione eligere valeat, ſivè ad iram compeſcendam, vel excitandam, timoreſque vel propellendos, vel incutiendos, ſi fuerit opus.

Hæc autem, quæ à me hactenus de muſicæ utilitate dicta ſunt, minima certè pars ſunt eorum, quæ ex hoc capite ad argumentum tuum, vel illuſtrandum, vel confirmandum dici poſſunt!

7. Cum autem nonnullorum corporum vibrationes, necnon etiam vocum harmonicarum reflexiones plæreque, atque refractiones, & ſonorum curſus, atque recurſus ad muſicen ſpectare videri poſſint, luminis revocant hæc in memoriam vibrationes, & radiorum lucis tum reflexiones, tum refractiones, quorum ſcientia medico adeò neceſſaria eſt, ut ejuſdem ignari de pleriſque, & præſertim de viſione, morbiſque non paucis, quibus viſus offenditur, veluti pueri de republica loquantur. Quæ enim debeat eſſe totius oculi, & partium ejus figura, qui ordo, atque ſitus, quæ diſtantia ad invicem, & præcipuè humoris chryſtallini à retina, & ut imagines, ſive ſpecies omnium viſibilium in oculi fundo depingantur, neceſſum eſt eum prænoviſſe, qui de morbis, qui in his accidunt, recte velit dijudicare. Poſſem hac occaſione tum noſtros, tum alienos nominare, ſed etiam iis multa dimittam, qui patientia abutuntur mea. Tam pauci verò ſunt, quos meritò debeam excipere, ut non malè dixerim ferè omnes tam ſtultè, & temerè ſimul de morbis oculorum fuiſſe loquutos, ut ſæpenumero ob ignorantiam diſciplinarum memoratarum iis, qui malè vident lautiſſimè remedia præſcripſerint, quibus occœcari potiùs poſſint, quam vitium corrigere, atque notavi hominem rerum medicarum ſcriptorem (ut mortaſium opinio eſt) ſatis celebrem, qui dum cauſas exponit, quibus alſus remota, alius proxima meliùs conſpiciat, tantum aberrat à ſcopo, quantum qui dicat diem eſſe cum ſol reperitur in cœli imo!

8. Aſtronomia autem, quæ inter cætera docet.

Errantem Lunam, ſoliſque labores
Unde genus hominum, & pecudes; unde imber, & ignes
Arcturum pluviaſque hyadas, geminoſque triones;
Quid tantùm Oceano properent ſe tingere ſoles
Hyberni, vel quæ tardis mora noctibus obſtet?

optimo medico futuro perquam nimium eſt neceſſaria. Nam variis Lunæ

 phaſi-

Digitized by Google

phaſibus, & varia ejuſdem è terra diſtantia multa fiunt terra, marique, & vario Solis aſpectu in toto telluris globo fiunt annuæ tempeſtates, quarum inſignes ſanè, & ſolennes ſunt in corporibus animalium, & in plantis mutationes, quas prætereo enarrare. Ac niſi bonus Medicus, nauta, & villico, ruſticove agricultore rudior, & imperitior eſſe velit, Aſtronomiam non contemnet. Illi enim orientia, & occidentia notant ſigna, & quæcumque in cœlo de novo, & in qua plaga appareant, & in quo ſigno Sol reperiatur, quantum creſcant, vel decreſcant umbræ in ſolſtitiis, & ut ſingulis horis projiciantur, quæ oriantur, & quæ nunquam occidant ſydera, obſervant, & contemplantur, & his inſtructi rectius ſuum adhibent in pleriſque judicium. Quod etiam facere debebit Medicus cauſas ſaltem dicturus eorum, quæ propter varium Solis aſpectum in homine, & in brutis, & in plantis, inque rebus omnibus, quibus ipſe medendo utitur, contingunt. Præterquamquod Medicus niſi fuerit Aſtronomiæ peritus, neque cubile eligere poterit in ampla domo ad conſervandam, vel ad recuperandam ſalutem magis idoneum, ignorabit quà, quantum lubeat, Solis radiorum admittere valeat, & qua aura vel borealis, vel orientalis (ſi orientalis ipſi videatur ſalubrior) perſpiret, quam æger, vel ad ſalutem tutandam, vel ad morbum faciliùs profligandum frequentius excipiat.

9. Cumque magna ſit inter Aſtronomiam, & Geographiam cognatio, iidem namque circuli opportunè cœlum, & terram dividunt, qui Aſtronomiæ, & Geographiæ ſit ignarus, tum ea, quæ dicta ſunt, tum quibus ventis regio maximè perflctur, è quibus regionibus iidem ducantur, & quæ loca pertranſeant, & ſalubriores ne, an inſalubriores fiant in tranſitu, quos montes plaga habeat, quemve poſitum montes, quos lacus, quos fontes, quibus aquis irrigetur, quibus æſtubus ſive maris, ſive ventorum infeſtetur, & alia multa ſimul ignoret, neceſſum eſt.

Et hæc item, quæ hactenus dixi, minima etiam pars ſunt eorum, quæ Aſtronomia, & Geographia in exornando, & perficiendo optimo Medico conferunt. Neque illud prætereundum eſt, quod ſcientia motuum corporum cœleſtium pluribus nominibus animum exacuat, & ad omnia faciat promptiorem.

10. Cœterum de mechanicis facultatibus, & de Architectura minimè dubitandum eſt Medico eas eſſe ne dum utiles, verùm etiam neceſſarias. Cujus rei demonſtratio continetur in eo, in quo jam cum omnibus convenimus optimum Medicum omninò debere cognitum habere corpus humanum. Non equidem corpus informe, quale per privationes chaos deſcribitur, cujus nulla ſit magnitudo, nulla figura, nullus partium numerus, nullus ordo, nullus motus; ſed corpus organicum. Ac meo quidem judicio idem dixiſſemus, ſi fuiſſet dictum, Medicum debere cognoſcere admirabilem corporis humani ſtructuram, vel artificium, machinamentum, opus admirandum, divinum; vel debere cognoſcere innumerabilium inſtrumentorum tùm majorum, tùm minorum mirificam ſtruem, & architecturam captu difficillimam, ſtupendamque partium compagem, veluti mechanicè, & arte quadam contextarum, quæ ſuperet, & comprehendat omnes artes ab homine excogitatas: propoſitiones namque iſtæ, aliæque ſimiles, vel unum idemque, ac illa Medicum debere cognoſcere organi-

cum

cum corpus hominis, vel ſanè non multum diverſa ſignificant.

Is autem, qui mente non capit ignobiliora, & minùs artificioſa machinamenta, & qui non capit imperfectiores machinas, & organa minus compoſita rudi, & craſſa manu ab hominibus compacta, quomodo poterit cognoſcere, & intelligere architecturam organicæ humani corporis molis; in qua tum plura, tum nobiliora, & tenuiora continentur inſtrumenta; in qua etiam reperiuntur innumerabiles minores, atque minores machinæ, quibuſvis celebrioribus, à quovis magis celebri architecto, vel alio quovis diligentiſſimo artifice confictis, perfectiores! Ego autem ſicuti exiſtimo difficillimum planè eſſe perfectè cognoſcere organa omnia, ſive inſtrumenta corporis animati, ità arbitror nullam omninò datam eſſe homini viam faciliorem ad cognoſcendum ſuum domicilium ea, quæ nos ad mechanicas diſciplinas, & ad architecturam manuducit.

Neque hucuſque Anatomicis inſtitutionibus, ſive corporum animalium, ſive plantarum, ſive rerum quarumcunque quicquam præſtitum eſt, niſi quod inſtrumenta quædam mechanicè veluti diſpoſita, & partium corporis coordinationes, & organicæ diſpoſitiones quædam cognitæ ſunt. Neque quicquam omnes futuri Anatomici præſtabunt, niſi forte quod, quæ partium coordinationes, & organicæ, ſive mechanicæ diſpoſitiones ſunt nobis incognitæ, oſtendent, & in paginis ſuis deſignatas exhibebunt: ac ſi rem abſolvent, non erit profectò minimum. Atque quidem non leve argumentum hoc etiam eſt, quod quæcunque in animalibus, & in plantis, & rebus in aliis clarè comperta jam ſunt, in muro, vel in tela, vel in pagina depingere valeamus: quod de iis tantùm licitum eſt, quæ corporea cum ſint, non ſunt chaos informe; ſed partium habent diſcrimina quædam, & aliquam ſervant in partibus organizationem, ſive architecturam. Contemplare quæſo favos apum, videbis ſit ne hoc pluſquam ſatis manifeſtum! Contemplare folium, ſive vitis, ſive ſalviæ, ſive cujuſcunque alterius rei; vel ſaltem contemplare plumbum, quod dum liquidum fuiſſet, poſtea in aquas injectum eſt, obſervabis etiam ex illo caſu naſci quandam non omninò abſurdam partium architecturam! Videlicet ſunt hæc adnexa, & corporibus omnibus connaturalia magnitudo, figura, & partium coordinatio quædam; ut ſemper aliquid organicum in ipſis conſpicere liceat.

Cultri autem recto uſu, ſive analyſi, ſive Anatomicis adminiſtrationibus, quas communi omnium conſenſu dicimus Medico neceſſarias, primò, exempli gratia, in corporibus animalium membra, & viſcera majora oculis perſpicienda, exhibemus; ſed ſtatim nolentibus etiam nobis devenimus ad minutiora, & exiliora quædam inſtrumenta, quæ omnem effugiunt oculorum aciem. Et hoc quoque verum eſt difficillimum omnino eſſe partem aliquam corporis animalium tam diligenter nos diſſecare, quin ſtatim multa minutiora inſtrumenta diſſecando corrumpamus; ut nullus adhuc extiterit hominum omnium, qui partes, ex quibus conſtat cutis animalium exactè ſatis potuerit explicare, & delineare. Cum igitur difficillimum ſit via analytica corpus hominis perfectè cognoſcere; quod etiam via compoſitiva eſt difficillimum, æquum erit nos opem expoſcere ex Mechanicis artibus, & ab architectura more Galeni ampliſſima ſignificatione

acce-

accepta; quibus facultatibus tum dividendo, tum componendo, & diverſimode atque infinitis planè modis comparando, quæ extra corpus animalium organicè fiunt, cum iis, quæ in animante fieri obſervamus, non parum in ſtructuræ organizatione partium corporis animati valeamus proficere. Et in hoc non parum nos adjuvabit craſſities ipſa, & corporatura inſtrumentorum manu hominum elaboratorum; quæ noſtris ſenſibus, & imaginandi virtuti, qua pollemus, ſunt magis accommodata; quam tenuitas inſtrumentorum, quibus natura utitur. Neque quicquam tam vile eſt in artibus, & in iis, quæ arte conſtant; neque aliquid tam magnificum, quod modis omnibus, quibus fieri poteſt comparatum, cum iis, quæ ſunt in corporibus animalium, non poſſit multum concedere, ut hæc faciliùs, atque meliùs intelligantur.

Sed quid ego longiori ſermone rem clariſſimam obſcuram facio? Manus machinamentum eſt magnæ architecturæ; digiti manus ſunt machinæ, vola, dorſumque manus machina eſt; oſſa manus, quæ parte una excipiunt, parte altera excipiuntur ad invicem ſunt machinæ; ligamenta oſſium ſunt machinæ, fiſtulæ humoriferæ in manu ſunt machinæ; muſculi, quibus digiti, & tota manus movetur ſunt machinæ; fibræ carneæ muſculorum ſunt machinæ; item aliæ fibræ, villique in muſculis ſunt machinæ; chordæ muſculorum, ſive tendones ſunt machinæ; tota manus machina eſt ex pluribus compacta machinis? Quamobrem qui architecturam, & machinamenta quæcunque, & mechanicas facultates contemnit, naturam contemnit; & eorum omnium, quæ in corporibus animalium fiunt omnino eſt ignarus.

11. Neque profectò video, quid adverſus hæc conſtanter dici poſſit!

Cœtera, quæ poſſem dicere Medico eſſe neceſſaria tum patent, & admittuntur ab omnibus, & facilè ex his deduci poſſunt; tum ab aliis pleriſque fusè, atque doctè, & ornatè ſimul neceſſaria eſſe demonſtrata ſunt, ut omnino conſtet veritas eorum, quæ principio diximus.

12. Sed dicet aliquis repugnare factum; multi enim fuerunt magni nominis Medici, qui abſque tanto artium, & diſciplinarum apparatu, quantum præcipit Galenus, medicinam cum gloria, & cum lucro fecerunt.

Crede mihi Domine, crede mihi, fuerint illi quidem magni nominis Medici, & medicinam cum gloria, & cum lucro factitarint; ſed crede mihi, ſic te, atque me Deus ſoſpitet, ut nunc verum tibi dico: impoſuerunt hominum generi; impoſuerunt quidem. Quod facillimè fieri poteſt, ubi illi, qui in res humanas imperium habent, eaſque moderantur, ſint bonarum artium imperiti, & non valeant ex ſe eligere bonum, & reprobare malum.

Quem non nominem ſcriptorum; nam ſcio quos poſſim nominare? Excipe decem, quindecim, vel viginti ad ſummum, qui etiam ſi multa ignoraverint honorandi tamen ſemper, & venerandi ſunt; de reliquis accipe, quem velis, quem dicamus N. N. vel exempli gratia apertè nominemus Lazarum Riverium, quoniam de Italiæ nomine alicubi male meritus eſt; ac quæramus quidnam cauſæ fuerit ob quam N. N. ignoraverit, non inquam epilepſiæ, aut morbi difficilioris naturam, atque cauſas, ſed naturam ſimplicis ſcabiei? Et ſcabiei quidem naturam ignoravit N. N. Poſt longam

Digitized by Google

longam inquiſitionem non inveniemus cauſam, rationemque potiorem ignorantia facultatum prænarratarum. Face quæſo, artis periti emungant, exprimantque è libris N. N. quidquid poterunt doctrinarum; nunquam ſanè, clarè, & dilucidè ſapientibus reſponſis illis explicabunt, in quo conſiſtat ſcabiei natura! Nevè dicant non fuiſſe priùs probè monitos, rem explicabo planiùs. Helmontius cum optimè ſe haberet, & nulla parte ægrotaret, contactu manus ſcabioſæ, ſcabioſus factus eſt. Utque demam his iiſdem laborem, levemque parte, addam manum illam quaqueverſus examinatam diligenter neque calidam, neque frigidam, neque humidam, neque ſiccam plus, minuſque quàm deceret, fuiſſe viſam. Nevè alterius ſectæ Medici Helmontio fortaſſis in omnibus ſubſcribenti dicant ſe non probè item principio fuiſſe monitos; addam manum illam cujus contactu Helmontius ſcabioſus factus eſt non fuiſſe acidam, vel ſalſam plus, minusvè eſſe ſoleant eorum manus, qui nulla ſcabie laborant: ac certiſſimo mihi conſtare alias manus ſale conſperſas, vel acido aceto perfuſas; & ipſum ſalem perfricatum, diuque contrectatum manibus, & ipſum acetum, vel limonis ſuccum non facere ſcabiem; *& nolim equidem in his verba mihi dari*. Non me Hercule doctrinis illis omnibus, quas in amplo, ſive amplis voluminibus digeſſit N. N. nodum explicabunt!

Vel ad ſimilitudinem illius Vergilii

Dic quibus in terris inſcripti nomina regum
Naſcantur flores, & phyllida ſolus habeto.

quæramus: cur ſcabies naſcatur præcipuè inter manuum digitos, in brachiis, inter crura; & non in mento, non in genis, non in fronte? Vel cur ſola manuum inſpectio ſæpiſſime ſufficiat ad dijudicandum hominem eſſe ſcabioſum; non item menti, genarum, frontiſque inſpectio? Quænam hæc eſt mento, frontique à ſcabie immunitas? Nunquam, nunquam profectò terque, quaterque nunquam ſapientia, quàm in codicibus digeſſit N. N. quotcunque ejuſdem aſſeclæ, vel fautores difficultates rei maximè obviæ poterunt extricare! Idque nulla alia potiſſimum ratione, niſi quia N. N. mathematum, ut Galenus docuit, fuit omnino ignarus.

An quæramus de difficilioribus ſententiam; de febris eſſentia, in qua tradenda cordis motûs explicandus eſt, & ſine illis iiſdem diſciplinis ne umbram quidem veri attingere poterunt? an etiam de aliis adhuc difficilioribus? Vel potiùs dimittamus multa pleriſque noſtrorum Italorum, & pleriſque aliis exterorum, ne odio duci in quenquam videamur. Sed de compluribus, quæ maxima noſtra æquitas erit, quo ad doctrinam dicamus, quod cum ipſi non deciperentur, deceperunt alios. Sed cum doctrinam defendo, vel excuſo mihi videor me mores eorundem magis, atque magis accuſare: meliùs igitur, & humaniùs erit totam quæſtionem iſtam omittere; niſi fortè ubi quis velit rem ſibi meliùs explicatam; quod faciam ſedulò ut licet; ſurdo aures adaperiantur tamen.

Sed iterum repugnare factum quis affirmabit; nam innumeri, opera iſtorum, qui tanto diſciplinarum famulatu non fuere inſtructi dicuntur ſanati?

13. Neque hoc inquam dijudicatu facilè eſt, cujus opera æger ſanatus fuerit! Quid non etiam dicunt Cabaliſtici mirabilium ſuorum! quæſita eſſe eorum ſcientia, & inventa eſſe remedia hexametris, vel hexametro, & pen-

pentametro notata! Sed multi inquam, ſanantur è morbis etiam gravioribus, ubi nulli ſunt Medici. Ac etiam ſi libenter admittam, quod veriſſimum eſt, multos ſanari opera Medicorum; cum tamen multa ſemper fiant circa ægrotum, clyſteres injiciantur, ſanguis mittatur, purgantia, alterantia, & alia præſcribantur, & exhibeantur; & tum intus, tum extra multa applicentur; cumque natura ſemper multæ fiant in corporibus mutationes, difficile poſtea illud eſt, à quonam iſtorum æger ſanatus ſit decernere. Si non hoc difficile videtur aliis quibuſdam, qui per quam nimis frequenter triumphos canunt, & eos oſtendunt qui naturæ robore adjuti non perierunt eorum opera; quos etiam eadem opera, qua tantùm non perierunt, reſurrexiſſe dicunt, mihi tamen videtur, & ſaltem difficillimum viſum eſt Galeno, qui hac ipſa de re eandem ac ego, protulit ſententiam commentario in *lib.* 1. *Aphoriſ. Hippocr. Aphoriſ.* 1.

14. Sed etiam ſi plerunque æger ſanetur opera alicujus hominis, ſitque manifeſtum medicamentum, quod opem attulit, non idcirco ſtatim hominem illum dixerim Medicum, & multò minus optimum Medicum. Sic anus illa apud Thomam Willis re ſanè deſperatiſſima juvenem ſanavit fluxu ſanguinis è naribus penè extinctum præſentibus cum aliis, tum ipſis Medicis pro teſtibus, & factum admirantibus. Cum jam medici nequicquam cuncta, quæ noverant tentaſſent, juſſit anicula afferri ignitam ferream laminam; quam ſuppoſuit deciduo è naribus ſanguini. Fumus indè combuſti ſanguinis eſt elevatus: qui ore, naribuſque ſuſceptus extemplò largè fluentem cohibuit ſanguinem. Quod ſemel atque iterum contigiſſe ego quoque ſum expertus. An anicula optimus Medicus illa fuit? neque ipſum dixerim optimum Medicum præſtantiſſimum Virum Thomam Willis! Et multò, atque multò ſanè minùs optimum Medicum appellare dignabor, quem ſtolidiſſimi vulgi opinio fecit Medicum: etſi ſciam vulgus feciſſe multos, & non rarò facere Deos, ut mirum non ſit, ſi quandoque ſibi quoque faciat Medicos!

Neque profectò lignarium, qui quemvis angulum cum fuerit opus dividit in tres partes æquales (quod non perfecit Euclides) & aliquo inſtrumento ſuo multò facilius, ac citiùs quam Euclides, ad quodvis punctum plani cujuſque perpendicularem erigit, geometram propterea dixerim; & Euclide doctiorem!

Optimus Medicus, quem dicimus ſcientia, & ſapientia plenum, methodicum, rationalem, qui alios docere debeat, & valeat in hoc caſu, præter ea, quæ novit anicula debuiſſet inſuper ſcire, quantum ignita ferri lamina, & calidus combuſti ſanguinis fumus ore, naribuſque acceptus conſtanti etiam, firmoque animo juveni repentini terroris incutiat? Quid poſſit in hoc caſu repentinus animi timor, terrorve? Quid illud videri ægroto ſuffocari à calido fumo? Quid hic idem calidus fumus perveniens ad locum affectum poſſit fibrillas membranularum illius loci contrahere, & orificium vaſis, vel orificia vaſorum, è quibus ſanguis erumpit corrugare valeat, & fluxum ſiſtere? An alia contractio fibrarum alio modo facta, ut in quibuſdam doloribus accidit, quieſcentem etiam ſanguinem valeat ad fluxum concitare? Vel quid idem calidus fumus valeat ſanguinis profluentis guttulas propè locum affectum citò cogere, & ſic fluxum cohiberi? Et vidi equidem

Digitized by Google

dem ego Romæ Sacerdotem quendam, quem analogia, & conjectura ego duɛtus hoc eodem remedio in magna ſanguinis tuſſi, & ſcreatu rejectione uti volui, qui poſtquam conquieviſſet fluxus, parvos quoſdam ſanguinis grumos per intervalla temporis levi tuſſicula adjutus rejecit. Debebit etiam ſcire optimus medicus an in laminæ ferreæ defectu, æquè apta ſit lamina ænea ignita, vel alia, vel igniti lateres, vel quid aliud; an peculiare quid ſtipticum conſtringens oſcula vaſorum, vel quid cogens ſanguinem præſtet ferrea lamina? An idem fortaſſis præſtet aceti fumus? Et cum his ea, quæ de poſca utili in ſanguinis rejectione ſcripſit Galenus comparare debebit optimus medicus, & an fortè poſca ſanguinis guttæ aliquæ, vel lymphæ, aut alterius humoris cogantur, membranulæque contrahantur, orificiaque ſic, an alia ratione occludantur? Item debebit ſcire an meliùs ſit in fluxus principio hoc remedio uti; an potiùs poſtquam multum ſanguinis effluxerit, & poſtquam vaſa nimis detumuere, & homo languidus jam nimis, & viribus exinanitus eſt? Item quæ vivendi ratio, qui mores, quæ ſtudia magis conveniant, ut pars affecta meliùs confirmetur, & non redeat amplius fluxus? Hæc omnia, & alia multa debebit ſcire is, qui Optimus Medicus dicendus eſt: nam tum rectiùs iſto remedio utetur; tum analogia, & conjectura ex his in aliis morbis alia, atque alia inveniet remedia. Et quidem omnium iſtorum ſcientia non quidem haberi poteſt, niſi præcedat ſcientia eorum, quæ diximus tum neceſſaria in plerîſque eſſe, tum ſaltem ſemper Medici animum acuere. Ego autem exiſtimo, quod neque dubitare de his, non modo quærere poterit is, qui non fuerit in illis diſciplinis verſatus: nam non niſi de magnitudinibus, de figuris, deque motibus dubitabit, & non niſi magnitudines, figuras, motus, & uno verbo organizationem quæret, intelliget, & explicabit, ſi illam fuerit aſſecutus. Quod ſi alicui aliquid ex his ſine illis diſciplinis notum ſit, ruſtico quodam modo, non quidem ſcientifice illud cognoſcet, & proinde non poterit alios docere ea, quorum ipſe ſcientiam non habet; neque uti poterit analogia inter hæc, & alia ſi fortè expediat, neque unum ex altero rectè deducet, quo utatur in aliis caſibus.

Si non naturæ rerum indagatione, non acri judicio, & conjectura præſtare debeat Medicus, nihil amplius erit, quo aniculæ idem ſit præferendus, & jam optimos Medicos appellabimus ſervum quendam Eminentiſſimi, & Reverendiſſimi Cardinalis Ottoboni, & pleroſque eorum, qui pietati ſerviunt, & generoſitati Illuſtriſs. & Excellentiſſimi Principis Prudentiſſimi, & modeſtiſſimi D. Livii Odeſcalchi, in hoſpitio, quod Odeſcalcorum Romæ dicitur, & pleroſque eorum, qui ſerviunt item Romæ in Noſocomio Sancti Jacobi Incurabilium: enim verò omnes iſti ſuffimento maſſæ cujuſdam multa habentis (quorum tamen præcipuum eſt Cinnabaris factitius, quod Cinabrium etiam dicitur) non paucos ſanant miſeros languentes, & eos maximè, qui morbis laborant a lue venerea ortum ducentibus! Et jam illud confirmabitur, quod multi minimè negant, omnes eſſe Medicos; nam omnes aliquid norunt, quod præſcribant in quocumque morbo, ſive aqua acetoſa, aut citri, ſive theriaca, ſive orvietana antidotus, ſive ruta, ſive ſalvia, ſive roſmarinus, ſive juniperus, aut quid aliud, quod proſtet, illud fit! Medicus optimus de iis omnibus debet dijudicare, quæ tum ab ipſo, tum ab aliis

 utcun-

utcunque obſervata ſunt in homine, & in aliis animantibus, & ex his conjecturam facere eorum, quæ adhuc obſervata non ſunt, & eorumque fugiunt, obtutum oculorum, nec poſſunt obſervari, ut omnibus, ratione qua fieri poteſt, uti queat, cum occaſio dabitur. At illud rectè dijudicare, & illud rectè conjecturas facere de iis, quæ adhuc obſervata non ſunt, & illud ad iſtorum ſimilitudinem conjicere de iis, quæ ſenſuum hebetem fugiunt aciem, non eſt niſi eorum, qui illas omnes facultates habent, quas Medico diximus, nedum utiles, ſed neceſſarias.

Non gravarer de cinabrii uſu aliquanto lucidius differere, quod tibi fortaſſis, & quibuſdam aliis non eſſet ingratum. Sed nōn eſt æquum te diutius à me in his detineri. Attamen dum ad finem propero, de cinabrii fumis monebo complures ſcripſiſſe; ſed nonnulli multa inutilia admiſcuerunt, & in pleriſque multa deſiderantur. In Italia pluribus in locis utuntur: Romæ publicè duplici in loco; in altero pecunia Illuſtriſſimi, & Excellentiſſimi D. Livii Odeſcalchi, in altero pecunia ipſius loci, Noſocomii nempè Sancti Jacobi incurabilium. Non eſt neceſſum fumos iſtos ore excipi; ſed ſatis eſt ſi habitu corporis excipiantur: licèt difficile ſit non aliquid fumorum ore hauriri. Effectus quos præſtant fumi iſti ſunt iidem, aut planè ſimiles iis, quos præſtant unctiones unguentorum, quæ præter alia mercurium accipiunt, quæ paſſim hìc Venetiis in uſu ſunt. Sed multò tutiora ſunt ſuffimenta iſta, & multò efficaciores, & feliciores effectus ab his, quam ab unctionibus mercurialium obſervantur, & minus nocent corporibus, & non requirunt adeò robuſtas vires, ut conſuetæ unctiones mercurii cum iis, quæ mercurio adduntur, & minori impenſa ægroti curantur, minorique labore, ac minus periclitantur. Quam ob rem complures ornatiſſimi Viri re, & experientia edocti omiſſis omninò ungentis illis ſalivationem promoventibus, ſolis fumis è cinnabari, cui pauca quædam adduntur, magno cum languentium emolumento utuntur.

Poſſem fuſiùs rem exponere, & victus rationem, omnem methodum, habendique modum tradere, ſed facile videri poſſem præ me ferre eum eſſe, quem deſcripſi optimum Medicum. Neque ſum, neque novi, qui ſic dici mererentur, & fortè ego ſum in diſciplinis omnium minimus. Id tamen firmiter aſſero, quò quiſque magis recedit ab eo, quem veluti penicillo delineavi, eò is minus bonus eſt, ſcilicet eò magis recedit ab optimo. Vel ſi ſigillatim, quantum poſſim, omnia exponerem ſaltem viderer aliquam me propterea velle exigere gratiam! More eorum, qui etſi nihil recuſent, quod bonum ſit, nihil tamen expoſcunt, regionem, urbem, noſocomia indicavi. Poterit Excellentia Tua concivibus tuis clariſſimis Romæ degentibus mandare, ut de his exacte ad te ſcribant. Mone tamen ſedulò, videant quæſo, quos interrogent! Nam etſi multi ſint Romæ, non omnes tamen vident Obeliſcum Pamphilium montis in vertice, ſubjectoſque Indum, Maurumque, binoſque alios fluvios, & bibentem leonem, proſilientem equum, immanemque ponti belluam ingenti ore aquas reſorbentem! Doctos, Honeſtos, Pios, & veritatis amatores interrogabunt! Ac pro notitia eorum, quæ de Cinabrii uſu dixi, omnium optimus erit idem Humaniſſimus Princeps D. Livius Odeſcalcus. Qui quondam mihi dixit, memini enim, aliquando his, qui fumis jam dictis uſuri erant, multa priùs medicamenta

præ-

præbebantur, ſanguiſque mittebatur, ut purgato priùs, & ſecundum leges artis nonnullorum benè præparato corpore melius eſſet ægrotis. Sed oppoſitum contingebat; quippè ſic præparata corpora pejus ſe habebant, quàm illa, quæ non fuiſſent tam accurata medicorum diligentia præparata, quæ levioribus purgantibus prius adhibitis, & recta victus, cæterorumque ratione, ſimiſque felicius curabantur. Quantum intereſt demonſtrativam artem à Galeno indigitatam non habere, non adhibere eam in judicio ferendo de rerum natura!

15. His autem omnibus ſat, niſi fallor, quod voluiſti, demonſtratum habes: *Medicinam practicam non ſatis æſtimari*. Nam cùm tam arduum, tam difficile, & tam Divinum quid ſit Medicina; tamen cuicumque licitum eſt de eadem, de rebus medicis, & de medico dijudicare, & illi facilius admittuntur ad medicinæ exercitium, qui poſt memoriam nonnullarum formularum meliùs noverint potentum genio adulari! De quibus ſi non fueris dedignatus legere Galenum tum libro ad Poſthumum, tum libro primo Methodi medendi cap. primo, multa habebis ſcitu planè digna, & quæ rectè argumento tuo poſſint accommodari; nam ego ne longior ſim, abſtineo nunc commentariolum, quod jam meditor in illa eadem verba conſcribere, & referre: Dicam tamen aliquid breviter.

16. Dignitas rei alicujus, quæ difficultatem adjunctam habeat in paucis hominibus producit admirationem, & rei deſiderium; indè ſtudium, & diligentiam pro illa conſequenda, & humilem, modeſtamque de ſemetipſis ſententiam: atqui hi ſunt illi, quibus ex meliori luto effinxit præcordia Titan. In aliis autem illa eadem in principio quidem facere ſolet admirationem, & ſui deſiderium, ſed propter difficultatem naſcitur deſperatio rei aſſequendæ, indeque deſpectus ejuſdem, quantumvis digniſſimæ. Et nonnulli hominum tam pravæ naturæ ſunt, qui deveniant ad deſpectum, odiumque bonorum, non præcedente admiratione, atque deſiderio eorundem! aſſimilantur cacodæmoni maledicenti bonis omnibus etiam ſummo. In aliis, qui longè plures, atque plures ſunt, eadem rei dignitas, cui difficultas adjungitur, facit temeritatem, & petulantiam, qui id maximè credant ſcire, habere, & poſſidere, quod maximè ignorant, quod minus habent, quod minus poſſident, quod nunquam habebunt, nunquam poſſidebunt: hoc

Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt
Nec ſunt.

17. Homo autem ut plurimum animal eſt ſuperbiſſimum, ampulloſum, ambitione turgidum, ſæpiſſimè Deitatem affectans. Indè fit, ut non rarò ferè quiſque aliquid concupiſcat, quod omninò impoſſibile, vel quaſi ſit impoſſibile; vel quod Summi Dei tantùm ſit: volare, exempli gratia, Regem eſſe cum non ſit: exercitus ſcribere, delectumve habere; arcana cordis in aliis ſcrutari; puerili quadam Cabala ſecretiora naturæ revelare; futura præſcire, aurum, argentumque ex plumbo conficere, in Dæmones imperium habere; verbo, vel cogitatione inimicos è medio tollere; urbes, inſulaſque in medio oceano fundare; beſtiis omnibus nutu imperitare, & alia hujuſmodi, in quibus tam validè mentem homo interdum figit, ut id eſſe credat, quod eſſe animo fingit: Et in tanta hominum multitudine vix paucos quoſdam reperiemus, qui non in aliquo ex his ſæpè peccent.

Digitized by Google

18. Hinc autem fit, ut plerique nunquam hæſitent, nunquam dubitent de rebus; ſed neque hæſitare, neque dubitare ſciant; nunquam cogitent, an ea, quæ effutiunt vera ſint, an falſa; ſtatim reſpondeant ad quæcunque quæſita etiam difficiliora; omnia temerè aggrediantur, de omnibus temerè loquantur; quippe credunt omnia ſcire, quin proprii intellectus menſura altiſſimi Dei potentiam metiuntur. Quod belle ſuccedit ubi complures ejuſdem, aut ſimilis farinæ ſunt homines, inter quos, qui petulantia, & temeritate cæteros vincit, pluris habetur. Ex quo hominum vitio illud quoque factum cenſeo, quod rariſſimi profectò ſint, qui non aſſentatoribus velint eſſe ſtipati.

19. Horum pars una ſunt jam potentes; pars altera natura cupiunt fieri. Cumque utrique neque quod verum, neque quod bonum ſit, videant, facilè fit, ut qui minoris ſunt, potentiorum omni ſtudio effingantur in mores; & omne ab inferioribus ſibi expoſcant aſſentationis holocauſtum; & viciſſim inferiores ſibi imperent, omnia potentioribus aſſentari; quibus arrident, & eorum ingenia admirantur, ſi quid dicunt illi, iſti laudant, ſi negent, negant; rurſum ſi negent, negant iterum. Quod multis ſanè, & diſertiſſimis expreſſit Galenus. Ex hac autem peſte non ſolum Medicæ facultatis, ſed omnis ferè vitæ, atque humanæ ſocietatis peſtes cunctæ, vitia, & corruptelæ dimanant.

20. Cæterum ex illis paucis, quos primò dixi, alii ſunt, quorum induſtriæ aliqua accedit, vel domeſticæ rei, vel alia bona fortuna; vel caſualitate aliqua juvantur, & contenti vivunt. Alii vel longa patientia malorum, vel alia cauſa pervertuntur tandem, & fiunt deceptores. Alii, qui pauciſſimi ſunt, cum nunquam potuerint ingenuam exuere naturam, & crocodilos, canes, feles, vituloſque, etiam ſi aureos, venerari, variis tempeſtatibus acti, undiſque jactati, ſemper conati morum ingenuitatem, atque candorem ſervare, tandem occumbunt. Inter quos connumerandus eſt Joannes Baptiſta Capuccius honeſtis, doctiſque Viris ſui temporis tum noſtratibus, tum exteris ſatis ſuperque notus, & ab omnibus maximo in honore habitus. Qui Crotone diem obiit. Quod in honorem cedat, gloriamque Crotoniatarum. Qui piiſſimum, & doctiſſimum hominem dignum quem Principes amarent, & cujus conſilio in rebus gravioribus uterentur, ſi omnes qui dicuntur, Principes eſſent, tum cognoverunt, tum exceperunt, tum muneribus multis effecerunt, ut iis, qui in magnis degunt urbibus, moderatiſſimus Vir non poſſet invidere. Poſtremò tamen ſenectute, morbiſque confectus, & veluti excruciatus rerum omnium curioſitate, cui videbat haud promptè Crotone ſibi poſſe ſatisfieri, & ſæpe numero fruſtra per literas amicos rogare longè remotos, ut ſi quid novi prodiiſſet, monerent, libros compararent, deferri curarent, quæ omnia non poterant citò fieri, ut ipſe voluiſſet, aliquantulum illius loci videbatur pertæſus, ut pluribus mihi, aliiſque ſignificavit. Cujus præter multas literas ad amicos, & quod non pauci amicorum honorificè ejuſdem meminiſſe voluerunt in ſcriptis ſuis, vix aliquid extat, quod ſciam: ego tamen ſi quid ingenii viribus poſſum, conabor aliquando hominis amiciſſimi famam, nomenque diutiſſime manere; nevè hæc pereat de Crotoniatis memoria noſtro ſeculo illos novum habuiſſe Pythagoram! Vale Senatus Illuſtriſſime, atque Excellentiſſime. Vale.

SIM.

SUMMA RERUM.

In hac prima diſſertatione contentarum.

1 *Occaſio ſcribendi.*

2 *Medicina omnes alias facultates habet adminiſtras, vel Optimus Medicus omnium ſcientiam, & experientiam habere debet, quibus animus, & corpus hominis utcunque alterari, vel moveri poſſunt.*

3 *Quod probatur authoritate Galeni, Hippocratis, Platonis, aliorumque clariſſimorum Virorum.*

4 *In quorum authoritate omnino acquieſcere debent, qui alicujus magni nominis celebritate populo imponere conſuevere.*

5 *Illud idem oſtenditur generaliſſimè; nempè Optimum Medicum indigere diſciplinis omnibus.*

6 *Quod etiam oſtenditur in ſpecie de iis diſciplinis, quæ magis exiſtimantur alienæ à medicinæ ſtudio: ac primo demonſtratur muſicæ peritiam Optimo Medico eſſe utilem, atque neceſſariam.*

7 *Scientia, quæ leges refractionum, reflexionumque luminis edocet, Medico eſt utilis, atque neceſſaria.*

8 *Aſtronomia Optimo Medico utilis eſt, atque etiam neceſſaria.*

9 *Geographia ne dum Optimo Medico utilis eſt, ſed etiam neceſſaria.*

10 *Mechanicæ facultates, quas complectitur Architectura, Medico ne dum utiles, verùm etiam neceſſariæ ſunt.*

11 *De reliquis diſciplinis omittitur hoc idem oſtendere, quod jam omnes conſentiunt Medico eſſe neceſſarias.*

12 *Impoſuerunt hominum generi, qui illis diſciplinis minimè inſtructi Optimi Medici dicti ſunt. Quod manifeſtum eſt ex illorum ſcriptis: ex quibus nullus poteſt exprimere tantum ſcientiæ, quo ſaltem ſimplicis ſcabiei (morbi ſcilicet plerunque familiariſſimi, & tutiſſimi) naturam, & eſſentiam exponere valeat.*

13 *Difficillimum eſt decernere, Medici nè opera ſanatus ſit æger.*

14 *Non etiam ſi opera alicujus quis ſanatur, ſtatim ille, qui ſanat Optimus Medicus dicendus eſt, & quidnam aliud præterea requiratur. Qua occaſione multa de cohibendo fluxu ſanguinis à naribus, & de curatione eorum, qui lue venerea laborant.*

15 *Cur* Medicina practica non ſatis æſtimetur: *aſſentatoreſque facilius admitti ad medicinæ exercitium.*

16 *Dignitas, & difficultas alicujus facultatis, quos affectus producat in hominis animo.*

18 *Ho-*

17 *Homo animal ſuperbiſſimum, Deitatem affectans, quam cum non poſſit aſsequi, facilè labitur in ſtultitias, fitque vanarum artium cultor.*

18 *Stulti, ineptique nunquam hæſitant, quin etiam neque hæſitare, neque dubitare ſciunt.*

19 *Affectus ille, qui aſsentatio dicitur, unde frequentiùs oriatur.*

20 *Eorum, qui boni natura ſunt, alii pervertuntur, & fiunt deceptores, alii, morum ut ſervent candorem, vitæque integritatem, anguſtiis premuntur; ac demum Jo: Baptiſtæ Capuccii, & Crotoniatarum laus.*

DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO SECUNDA

De aere artificiali flammæ, & animalibus mortifero.

AD ILLUSTRISS. ET EXCELLENTISS.

D. FRIDERICUM CORNELIUM

Æquitem, Oratoremque deſignatum pro Veneta Republica ad Cæſarem,

VINCENTIUM PASQUALICUM,

E T

BENEDICTUM CAPELLO

Patritios Venetos.

1 EX quo fortuna, & ſumma humanitate veſtrá mihi datum fuit una vobiſcum obſervare ea, quæ apud Illuſtriſſimum Paulum Sarotti Sereniſſimæ hujus Reipublicæ à ſecretis Diſertiſſimus Ambroſius ejuſdem filius igni, & paſſeribus accidere oſtendebat in artificiali aere, me vobis, begnignitatique veſtræ, qua me audiviſtis, adeò devinctum exiſtimavi, ut vel nulla ætate, nullave induſtria me unquam exſolvi poſſe putem. Quod equidem non ſolùm minimè diſplicet, ſed potiùs arctiùs, atque firmiùs ſi fortè fieri poſſit, devinciri exoptem. Cumque nullis videam meis meritis id poſſe contingere, aliquid tamen experiri placuit, quo ſaltem obſequium erga vos meum, animique pietatem demonſtrem: videlicet aliquantò lucidiùs, atque fuſiùs ea exponendo, quæ tunc breviter de illis experimentis ſum locutus. Quo etiam videbor veluti parva, & tenuia quædam mei veſtigia reliquiſſe Venetiis: quibus multos poſt annos poſſint filii veſtri de me dicere, fuit quòque ille quondam hìc inter noſtros, & licèt non longiſſimo tempore, patrum noſtrorum tamen aſpectu frui eidem licuit! Quoniam autem facilè fieri poteſt, ut hæc in eorum etiam manus deveniant, qui non intelligunt, quid pro aere artificiali, ſive factitio accipiatur, non abs re fuerit paucis illud priùs expoſuiſſe.

2. Aer, inquam, artificialis quantum primo aſpectu dignoſcere poſſumus, ſubſtantia eſt ſimilis aeri, quo in reſpirationibus utimur; re tamen ipſa multum differt. Nam præter alia, quæ fortè in his hucùſque minùs ſunt obſervata, in aere artificiali ignis citò extinguitur, & animalia brevi

tem-

temporis momento mortem obeunt. Ac ſi factitius aeris utilis, quo vivimus, aliquid permixtum habeat, in eo animalia ægrotant, & languent, & tandem, etſi longiori tempore, moriuntur etiam, & ignis item tardiùs quidem, ſed paulatim, atque paulatim tandem extinguitur. Artificialis autem, ſive factitius aer dicitur ſubſtantia iſta vitalibus carens auris, non quia non multis in locis ipſius naturæ ſpontè genita reperiatur; ſed quoniam facilè hominum induſtria, & artificio quodam (ut mox referam) ubique locorum parari, & haberi poſſit. Quod ſi quis eum tantùm aerem appellari velit, qui reſpiratus eſt animantibus utilis, vel artificialem etiam aerem dici debere affirmet ſubſtantiam quamcunque quavis induſtria præparatam, & ipſo aere communi reſpirantibus utiliorem; quæſtio jam inanis, & de nomine tantùm erit, in qua non debeam immorari. Et mihi quidem in his placuit retinere aliorum voces, & aliorum more, ac præſertim Clariſſimi Roberti Boylii, quancunque ſubſtantiam aerem dicere, quæ utcunque aer videri poſſit, ſive utilis, ſive inutilis, & reſpirantibus ſalutaris, vel mortifera illa fuerit, ſive quocunque alio nomine eandem libuerit inſignire, & ità ſanè quancunque aliam de nominibus controverſiam, modò de re ipſa conveniamus, præciſam velim.

3. Perpetuò ſubſtantia iſta mortifera reperitur in crypta, quæ propè lacum Agnani non longè à tumulo Celeberrimi Poetarum omnium Vergilii Maronis inter Neapolim, & Puteolos vulgò la *Grotta de' Cani* appellatur. Quod nomen obtinuit, non quia cætera animalia tutò in illa degere poſſint, ſed quoniam in canibus præcipuè mos eſt hominibus rerum naturalium curioſis periculum facere, quàm maturè aer ille præſentem animalibus, extremamque afferat perniciem. Præterea non eſt in canibus tanto opus ſtudio, qui naturæ ferè ſemper terram olfacientes ſtatim vitioſum illum aerem hauriunt.

Hæc eadem ſubſtantia non aſſurgit in crypta niſi ad ſemicubiti circiter altitudinem, ad quam etiam nonnunquam ibidem attollitur tenuis quædam nubecula, & ad hanc eandem præciſè altitudinem circum circa in cryptæ latera, quæ terrea ſunt, videntur humore uvida. Ac experimenta complura docent, aerem iſtum, quem igni, & animalibus inutilem, ſive mortiferum appellamus, ad decliviora ſemper ferri more fluentis aquæ, ac extra cryptam diffluere, & diffuſum paulatim evaneſcere, ut nulla ampliùs poſteà ejuſdem ſigna obſerventur. Præterea in crypta lethalis illa regio calidiuſcula percipitur, cum regio ſuperior ſalubris nullum notabilem in ſenſu calorem excitet: fitque non minus, ac ſi ab aere in proximas thermas transferamus digitum; notabilem ſcilicet à thermis percipimus calorem, cum nullum in contiguo aere notabilem percepiſſemus. Quippe ſubſtantia ſuperior, & inferior ſunt in crypta duo liquores natura nimis diverſi, & non multùm inter ſe communicantes: etſi primo aſpectu non tanta inter ipſos differentia appareat. Confinia autem utriuſque aeris utilis nempe, & mortiferi ſunt veluti in plana ſuperficie ſecundum profunditatem indiviſibili, atque adeò breviſſimo ſanè loci intervallo obſervare licet utrumque aerem, ſcilicet in loco paulùm altiori flamma nutritur, vivit, viget, & perdurat; verùm in paulum humiliori extemplo extinguitur; nihilo ſegnius, ac ſi aquis ignis immergeretur. Anſer qui collo procero, & capite altiori aere utebatur utili,

qui

qui ſemper adeſt in ſuprema regione illius loci, nihil profectò patiebatur, ſed poſtquàm pondere coactus eſt caput reclinare, citò quoque & ipſe mortuus eſt.

4. Et ab his fortè ſimilibuſque Poetarum optimus Vergilius, quem conſtat amænitate illorum locorum maximè fuiſſe delectatum, canendi occaſionem deſumpſit:

Spelunca alta fuit, vaſtoque immanis hiatu
Scrupea tuta lacu nigro, nemorumque tenebris,
Quam ſuper haud ullæ poterant impunè volantes
Tendere iter pennis: talis ſeſe halitus atris
Faucibus effundens ſupera ad convexa ferebat;
Unde locum Graii dixerunt nomine Avernum.

Ac priùs de Columbis Æneæ ducibus, aureas arbores Junoni infernæ ſacras quærenti, dixerat

Inde ubi venere ad fauces graveolentis Averni
Tollunt ſe celeres;

ne ſcilicet reſpiratione ſubjectum mortiferum aerem haurirent, & morerentur. Et alibi ſic cecinit.

Eſt locus Italiæ in medio ſub montibus altis,
Nobilis, & fama multis memoratus in oris
Amſancti valles. denſis hinc frondibus atrum.
Urget utrumque latus nemoris, medioque fragoſus
Dat ſonitum ſaxis, & torto vertice torrens.
Hic ſpecus horrendum, & ſævi ſpiracula ditis
Monſtrantur; ruptoque ingens Acheronte vorago
Peſtiferas aperit fauces.

Tota autem regio illa thermarum eſt ferax, & alicubi exhalatio ſulphurea nares ferit. In crypta tamen, & prope cryptam ad multos ſanè paſſus nullus odor neque bonus, neque malus percipi ſolet.

5. Memini autem me olim cum Neapoli eſſem vulgò accepiſſe nonnullos exteros, neſcio quos theſauros ſibi quærentes, cum prope lacum Agnani terram ad nonnullas ulnas noctu effodiſſent, manè repertos fuiſſe mortuos. Quod aliis in locis terra de recenti effoſſa quandoque ſimiliter accidiſſe compertum eſt, & non ſemel etiam non revoluta terra: videlicet id, quod perpetuum eſt in crypta canum, prout varia ſunt ea, quæ interdum moventur in terræ viſceribus, aliis in locis non raro accidit.

Meis item temporibus pluries tum Romæ, tum Neapoli in iis locis ſubterraneis in quibus hominum cadavera humari ſolent, obſervatum eſt extinctas fuiſſe faces, & mortuos homines imprudentiores, qui priuſquam exhalaſſet noxius vapor, qui ibi fuerat longo tempore incluſus, vel priuſquam is aer cum externo ſatis commixtus utilis fuiſſet redditus, cum face in ſepulchreta deſcenderant. Quod pariter, ubi multa concurrant, contingit in puteis, in quibus frumentum diutiùs fuerit ſervatum: niſi enim aperto putei ore ſinatur prætererire certum temporis ſpatium, quo malus aer exhalet, vel cum externo utili aere quantum opus eſt, permiſceatur, tum ignis, tum animantes in puteo commoriuntur. Simile quid non raro accidere narratur in iis fodinis, è quibus bituminis ſpecies quædam eruitur,

 qua

qua pro carbonibus utuntur tum in inferiori Germania, tum in Anglia; ac in fodinis metallorum quibuſdam temporibus, & quibuſdam in locis ſimile quid fertur quandoque fuiſſe obſervatum. De quibus quidem multæ narrantur hiſtoriæ, quas non refero, quoniam nulla prorſus dum hæc ſcriberem, librorum mihi copia fuit, in quibus aliquo modo de his ageretur: neque profectò nunc mihi hiſtoriæ illæ nimis eſſent ex uſu.

6. Arte autem, & induſtria hic idem inutilis, aut ſimiliter mortiferus aer paratur ſpatio unius, vel alterius, aut plurium dierum ſi in vaſe, puta vitreo, aliquid ſtatuatur maſſæ, ex qua panis conficitur; vel uvarum contuſarum aliquid; vel ſpiritus aceti, & coralliorum pulvis; vel aqua fortis, & oſtreorum teſtæ; vel quid aliud ſimile: ubi enim aer communis, atque utilis conſueto artificio extractus fuerit è vaſe, dum computreſcit, vel fermentatur id, quod in eo collocatum fuit; vel dum ſolvuntur teſtæ, aut corallia, vitioſo, ſive mortifero aere vas repletur: quod citò ſanè fit ex diſſolutionibus pleriſque, ut teſtarum oſtreorum in aqua forti.

7. Verùm enim verò exiſtimo abſque aeris utilis vi, pneumaticæ machinæ extractione vitioſum, ſive mortiferum aerem poſſe nos obtinere ex eorum ſolutione ſivè putrefactione, & fermentatione, quæ in vaſis continentur. Et profectò è puteis, in quibus frumentum diutius fuerit conditum non fuerat extractus utilis aer; cum tamen poſtea non rarò mortifero reperiantur repleti. Item nulla unquam induſtria aer utilis extractus fuerat è ſepulchreto quodam in celeberrimo Templo Divæ Mariæ ad Martyres Romæ, quod Pantheon fuerat ab Agrippa extructum, cum tamen veſpillo quidam unà cum face, quam ſecum deferebat, noviſſimè in eo perierit. Videlicet non videtur inveriſimile (quin imo videtur omnino verum) poſſe nos habere vitro incluſum aerem ad nutriendum ignem, & ad prorogandam, ſuſtentandamque animalium vitam prorſus inutilem, & ineptum, abſque eò, quod communis, & utilis aer priùs extractus fuerit ab ejuſdem vitri capacitate. Memini etiam in doliis, è quibus de recenti extractum fuit vinum maximè generoſum, quo repleta erant, non vivere lucernæ flammulam; item neque in furno, cujus lateres igniti ſunt, quales eſſe debent, cum panis crudus in furnum immittitur, ut excoquatur.

8. Cæterùm utcunque contingant hæc, & multa alia ſimilia nos experiri, illud videtur certum, aliquam eſſe inter flammam, & animalium vitam analogiam. Ubi enim ob aeris vitium flamma non vivit, animal etiam minimè poteſt ſuam vitam prorogare, & è converſo ubi animal aeris utilis defectu nequit vivere, flamma item ob eundem defectum extinguitur, & perit ignis. Atque hæc fiunt ſtatim vel nictu oculi in flamma, ſi omnino deſit utilis ſubſtantia ad ipſam nutriendam, & citius, vel tardius tum in flamma, tum in animantibus prout major, minorve quantitas inutilis aeris utili, idoneoque ad ignem, animaliumque vitam ſuſtentandam fuerit permixta. Præterea ſicuti flammæ præter aerem neceſſarium eſt craſſius aliquod pabulum (puta oleum, vel ſpiritus vini, vel aliud) ita homo, & bos præter aeris, neceſſitatem habent craſſiorum aliorum alimentorùm: nempe cibi, & potus. Ac ſicuti flammâ in vaſe optimè clauſo extinguitur; ita pariter homo, & bos in loco optimè clauſo moriuntur: indigent enim hæc omnia aere, qui poſſit continuò perflari, & recentari, quod clarius conſtabit cum

Deo

Deo adjuvante de reſpiratione diſſeram.

9. Nolim autem his confirmari nonnullorum ſententiam, quæ affirmant in animalium corporibus verum ignem, veramque flammam reperiri. Nam neque hæc, quæ retulimus, neque quæcunque alia valeant adducere, illud demonſtrant.

Fieri autem poteſt, ut unum, idemque neceſſarium ſit pluribus, etſi natura maximè diſcrepantibus. Quod docent flumina omnia, quæ in terris hactenus novimus, quorum aquis vegetant herbæ, plantæque juxta ripas conſitæ; iiſdemque vivunt anguillæ, piſceſque alii, quos fert flumen. Etenim ſi ceſſent aquæ, & exareſcat fluminis alveus, vel mutetur aquarum natura (ut ſi fiant ſalſæ, vel vitriolatæ) vel loco aquarum ſalubrium fluat oleum, vel mercurius, jam brevi tempore una deperibunt piſces, & haud longo intervallo herbæ, & arbores, quæ illis aquis vivebant demortuæ conſpicientur. Quæ accidunt non quia plantæ ſint piſces, vel piſces plantarum naturam habeant, (niſi fortè ubi quis omnia jam velit unum, idemque eſſe,) verùm quia his, licèt in pleriſque nimium, atque nimiùm diſſimilibus, eædem, ſimileſque neceſſariæ erant aquæ ad vitam protrahendam. Sic inquam contingere poteſt, ut quamvis nullus verus ignis, & nulla vera flamma reperiatur in animantibus; attamen animalium vita aliquo indigeat, quod ab aere continuo ſuſcipiatur, quod item neceſſarium ſit flammarum perennitati. Vel fortaſſis utraque hæc flamma, & animalium vita in aere communi, quem etiam utilem dicimus, id habeant, quod neceſſum eſt pro eorundem ſuſtentatione, etſi fortè illud non ſit omninò alterum alteri ſimile. Cumque deſit hoc, vel deſint hæc in aere artificiali, vel in eo, qui eſt in ſacro, horrendoque ſpecu Vergilii verſibus celebrato, nil mirum ſit ſi iiſdem in locis tum ignis, tum animalia exinguantur. Similiter quibuſcunque aliis conjecturis reſponderi poteſt, quibus nonnulli pugnare, & defendere enitantur vitam animalium eſſe verum ignem, veramque flammam, modò, inquam iterum, nolimus illud, omnia unum, unum, idemque eſſe!

10. Neque illi nimis placent, qui ut hæc, atque ſimilia explicent, nitrum quoddam in aere afferunt, quo flamma, & animalium vita nutriantur, cujus defectu utraque vivere ceſſent. Ut neque placent illi, qui ſulphur, vel nitro-ſulphur hoc idem appellant, qui etiam varia alia nomina multò ſanè aliter uſurpant, ac communiter uſurpentur, & nova quadam verborum acceptione, nonniſi ipſis cognita omnia explicaſſe videri volunt. Nam multa mihi videntur præter nitrum, & præter ſulphur, & præter quodcunque aliud ſingulare ipſi dixerint, nutriendæ flammæ idonea: neque omnia, quæ id præſtant, nitrum, aut ſulphur velim appellari, ſed combuſtibilia, ſive inflammabilia, & ad nutriendam flammam idonea. Quoniam enim verò rem iſtam diligentiùs perpendens tandem cognovi, nova, & inuſitata vocum uſurpatione tenebras potiùs offundi veritati, quam claritudinem nos eidem conciliare. Ego autem malim deſpici propter claritatem, & rerum de quibus loquor evidentiam, ſi poſſim illam aſſequi, quàm ſuſpici, & laudari propter ſeſquipedalia verba, & ſermonis obſcuritatem a ſtultis, atque ſtolidis hominibus. Ac cum aliquid conſuetis vocibus explicari nequit, novis definitionibus, circumſcriptionibuſque novis nos ſatiùs uti exiſtimo,

 quàm

quàm nova veterum verborum uſurpatione confuſionem facere rerum. Neque video, cur oleum, ex: grat., ſulphur potiùs, & non canphura, vel terebinti, aut abietis lacryma, vel è contra ſulphur, oleum, vel quid aliud, ſi licentia uti fas ſit, non nos dicere valeamus! Cumque complura, quæ combuſtibilia ſunt, & facile flammam concipiunt, multa ſanè habeant, quibus diſſimilia, & ſint, & dici mereantur, non erunt planè uno, eodemque nomine appellanda, & confundenda, neque ex hoc, quod ſint combuſtibilia, ſulphur prohinde habere, vel oleum dicenda ſunt, ſed ſufficit ad indicandam communem affectionem dixiſſe illa omnia eſſe combuſtibilia, vel inflammabilia.

11. Sed nunc aliquibus minùs prudentibus facilè videri poſſum de nominibus diſceptare, cum re vera de vanitate principiorum cujuſdam ſectæ Philoſophorum diſputem. Idcirco non protraham quæſtionem iſtam. Admonendi tamen quidam fuerunt, qui ſi dixerint quæſtionem eſſe de nomine, patiantur me potiùs meis uti vocibus, quibus panem appello panem, & caſeum caſeum, quàm eorum uti verbis, quibus unum dicunt, & aliud intelligunt, & fortè nonnunquam multa cum dicant, nihil omnino intelligunt. Tamen non negabo pleroſque iſtorum multas habere obſervationes, quæ non parùm contribuere poſſint in naturæ rerum indagatione, quod fortaſſis aliquando manifeſtum faciam.

12. Verùm enim verò exiſtimo, ut ea explicentur, quæ jam relata ſunt, neceſſum eſſe rarefactionum, & condenſationum naturam perceptam habere, vel ſaltem hypotheſim aliquam de his facere, qua reliqua faciliùs exponantur. De natura autem rarefactionum, & condenſationum omnium non plures tribus haberi poſſunt ſententiæ, & quotcunque aliæ ad tres iſtas reducuntur. I. quæ dicat rarefactiones omnes fieri per alicujus corporeæ ſubſtantiæ inter particulas corporis rarefacti novam admiſſionem, condenſationes verò per expreſſionem alicujus ſubſtantiæ. II. quæ dicat rarefactionibus majus ſpatium inane reperiri inter particulas corporis rarefacti, condenſationibus minus. III. tandem quæ affirmet id, quod actu occupat ſpatium unum potentiam habere ad occupandum ſpatium duplum, vel triplum, vel quadruplum, atque ſic corpora rarefieri deducendo potentiam iſtam ad actum, & è converſo condenſari cum potentia, quam habent corpora occupandi ſubquadruplum, vel ſubtriplum, vel ſubduplum ſpatium deducatur item ad actum.

13. Illi, qui primam ſententiam amplectuntur, cum videant magnam procul dubio fieri eorum, quæ inflammantur rarefactionem, rectè ex iis, quæ poſuerunt poſtmodum deducunt, continuò aerem aliquid ſubminiſtrare, quo olei guttulæ ſucceſſivè inflammandæ rareſcant. Nam quaque verſum perquiratis, non invenietis, unde promptiùs haberi poſſit id, quod ad olei guttulam rarefaciendam neceſſum eſt.

Præterea iidem iſti, qui affirmant rarefactiones omnes fieri per alicujus novæ ſubſtantiæ admiſſionem inter particulas corporis rarefacti, cum videant continuò flumen veluti ſubſtantiæ cujuſdam egredi ab igne, puta à flamma cereæ candelæ, & interim flammam videri ejuſdem molis, ſed pedetentim abſumi ceram, ex ſuppoſitis manifeſtò concludunt id nulla alia ratione poſſe contingere, quàm novis, atque novis ab aere ſuccedentibus

par-

particulis, quibus olei, vel ceræ guttulæ dum inflammantur, rareſiant. Atque indè certum eſſe affirmant ignem, flammamque continuò aliquid accipere ab aere.

15. Ea item, quæ ſub cibi, potuſque forma in ventrem ingeruntur, ſolidiuſcula cum ſint, & ab halituum, & aurarum natura nimis remota; poſtea, quæ ab animantibus perenni effluvio per univerſum corporis habitum emittuntur, ſunt tenues halitus, auræque leves. Omitto hic conſiderare ſudores, qui rarò accidunt, & quæ ſub urinarum, aut ſuperfluitatum alvi forma expelluntur, quorum moles minima etiam eſt reſpectivè ad molem ejus, quod nimis rarefactum inſenſibiliter poſtea in tenues auras reſolvitur.

Ex his igitur, ſimilibuſque ſuaſi inquiunt, ut cibi, potioneſque in humores corporis converſi tam immaniter valeant rareſieri, & in tenues auras reſolvi, neceſſum eſſe continuò ſubſtantiale, & corporeum aliquid animalia ab aere accipiant; quod permixtum humoribus corporis eoſdem rarefaciat, & attenuet. Etenim non eſt unde promptiùs, & aptiùs haberi poſſit id, quod ad tam ſenſibiles rarefactiones illas eſt neceſſarium, & ſine additione nullum eſſe poteſt molis cujuslibet augmentum. Atque ideò in animantibus, quæ jam libero fruuntur cœlo, etiam iſti iidem Philoſophi, qui dicunt rarefactiones fieri per alicujus novæ ſubſtantiæ ſuſceptionem inter particulas corporis rarefacti, rectè ex hac hypotheſi concludere poſſunt, multum, atque multum à circumfuſo aere animalibus continuò ſuppeditari ad eorum vitam ſuſtentandam: Niſi enim hæc fiat humorum rarefactio, & attenuatio, atque indè partium reſolutio, animal vivere nequit. Et è converſo tum in animante, quæ jam cœlo libero fruitur, tum in flamma, quæ nuſquam diu eſt, niſi cœlum pateat, cum perennis quædam fiat partium reſolutio, niſi perennis etiam ſit aliarum partium attenuatio, & rarefactio, tum animans, tum flamma neceſſariò extinguantur, de quibus fortaſſe pluribus alibi dicam.

15. Porrò etiamſi hæc non fiat de natura rarefactionum ſuppoſitio (nimirum, quod ſemper aliquid novi accedat iis, quæ rareſcunt) experimentis compluribus conſtare poteſt parte maxima flammam aere nutriri.

Neque hic adducendum puto in vaſe optimè clauſo, etſi aer fuerit utilis flammam tamen, & animalia pleraque haud diu vivere, quod ſupra innui. Nam quis facilè reſpondebit ſuffocari flammam a fumoſitatibus ab ipſamet flamma emanantibus, item, & fuliginibus prodeuntibus è corpore animalium ſuffocari animalia. Quæ verba tam facile prolata a plerique non ſolùm non explicantur; ſed neque intelliguntur: ac meo quidem judicio neque explicari, neque intelligi poſſunt, niſi percepta prius rarefactionum, & condenſationum natura de qua nunc non vacat plura addere iis, quæ jam breviter retulimus.

At illud manifeſtum eſt etiam ſi in lanternæ ſuperiori parte ſit juſtum foramen, per quod ea, quæ ab incluſa flammula prodeunt, poſſint exhalare; niſi tamen alicubi (& aptius erit in parte inferiori lanternæ) ſit aliud juſtum foramen per quod aer admittatur, flamma extinguitur. Et licebit obſervare flammam eandem extenuari, & langueſcere ſi foramen parte ſui aliqua occludatur, ac ſi ex anguſtiori magis, atque magis aperiatur, & amplietur aeri aditus, donèc ad juſtam amplitudinem perveniat, flamma quoque

magis

magis, atque magis creſcet, & perveniet ad magnitudinem ellychnio decenā tem. Simile quid obſervatur in quibuſdam animalibus, in quibus non rarò nonnullæ functiones languidius fiunt, aut omnino ceſſant, ad diminuti uſus aeri rationem.

Quinetiam ſi flammæ, quæ in patenti aere eſt, parte inferiori, quæ veluti baſis eſt, tenue aliquod facile mobile, & leviſſimis auris flexibile corpus admoveas (ut ſunt ſerici tenuiſſima quædam filamenta quovis capillulo tenuiora) obſervabitis tenue illud corpus impelli verſus flammam ab aere, qui continuò ad flammam accedit, non minus, ac perpetuò ſemper aliquid ob eadem egreditur.

15 Atque his quidem ſimilibuſque facile videri poteſt flamma electri vim habere, & forte electro omnino ſimilem vim habet, modo falſum ſit, quod nonnulli verum exiſtimant, trahi leviora corpora a ſuccino, & ab iis, quæ electricam vim habere perhibentur! Sed de his etiam alia occaſione fuſius, neque forte confutanda dicemus.

17 Illud autem idem multo ſane manifeſtius obſervabitur in furno dum ligna comburuntur; nam cum parte ſuperiori oris exhalationes igneæ erumpant, ſi in humiliori regione ejuſdem oris pix, thus, vel quid aliud ſtatuatur, ex quo fumus elevetur, obſervabimus fumum illum vento quodam propulſum (aere ſcilicet, qui fertur ad ignem) horizontali fere motu intra furnum excurrere, & ad ignem accedere.

In fornacibus autem, in quibus lapides excoquuntur, non quidem flammæ erumpunt oſtio, per quod ligna immittuntur, ac ſi quando motuum irregularitate erumpant, veluti vento impelli intra fornacem, vel oculis manifeſtum eſt. Et ad nonnullos paſſus ab oſtio fornacis ſtabilis quidam ventus percipitur: videlicet propter aeris ad os fornacis confluxum. Similis ventus obſervabitur in conclavi in quo ſit ignis, cujus exhalationes, fumique per caminum extra ferantur, per quodcumque enim aliud non nimis amplum foramen haud levi impetu aer irrumpet in conclave, ſecumque advehet corpora leviora per aerem volitantia, haud ſecus ac flumine vehuntur, quæ in ipſo natant corpora. Atque his etiam ſimillima videre licet in fornacibus, in quibus liquatur, excoquiturque vitrum.

Hoc, inquam, continuo aeris ad ignem affluxu clariſſime donemur ignem continuo item multum, atque multum accipere ab aere, quod ſimul cum combuſta olei, ſulphuris, aut lignorum ſubſtantia fluminis ad inſtar feratur, inque auras diſpergatur.

18. Hinc facile quis poterit conjicere quàm efficax ſit ignis ad perpurgandum aera, & eventus ſimul rationem pernoſcere. Nam non minus, ac ſi in limoſam paludem aquas inducas fluminum, rapidiorum præcipue, & puriorum, novis, atque recentibus ſuccedentibus aquis alio transvehentibus, quas in palude auferunt impuritates, perpurgabitur palus, novi, atque novi aeris ad ignem appulſu, dumque ignis motibus aliud decedit ab igne, aliud ad ignem eundem continuo accedit (quæ eſt Platonis corporum in motibus circumpulſio a Thoma Cornelio diſertiſſime expoſita) neceſſario ejus loci aer perpurgabitur, & renovabitur.

19. Id autem, quod flammæ neceſſarium eſt, haud ſemper reperitur in omni aere, ſicuti non in omni aqua æque ea reperiuntur, quæ nutriendis plan-

plantis, & piſcibus utilia ſunt. Ac omnino veritati conſonum eſt differre inter ſe aeris cujuslibet particulas non minus ac differant partes, quæ vinum quodlibet conſtituunt, differre item aerem ab aere, non minus ac differt vinum a vino, vel aqua ab alia aqua; nec minorem eſſe ſecundum locos inter aerem, & aerem diverſitatem, ac inter aquas tum inter ſe, tum aliis liquoribus comparatas. Cumque videam ſpiritus, cœterarumque partium vini, aquæ, olei, mercurii, aliorumque liquorum varios, atque varios in natura eſſe uſus, ac aliquo ex his nequaquam ea omnia fieri, quæ fiunt aliis, pariter exiſtimo non eſſe cujuſcumque aeris eundem uſum in natura, ac tantam nonnunquam eſſe inter aerem, & aerem differentiam, ut alio oppoſitum fiat ejus, quod ab altero fit.

20. Enim verò ex eorum permixtione conſtat aer, quæ ex terra, mareque elevantur, cum illa ſubſtantia, quæ cœlum replet, & undique terraqueum globum amplectitur. Cumque differant mare, & tellus, quin etiam cum mare differat a mare, & inſignes terrarum tractus multum ſane differant inter ſe, ac pleraque ſint, quorum vires neque eædem, neque ſimiles ſunt; neceſſario aer ab aere diverſus erit, & non erunt unius aeris eædem, ac alterius, vel ſimiles vires, quippe alia ſunt componentia unius, & alia ſunt componentia alterius. Præterea vario ſolis aſpectu ſubſtantia, quam diximus cœlum replere, & terraqueo globo undique circumfuſam neque ibi ſimilis ubique eſt, neque ſimiliter, aut æqualiter agitatur.

Hinc eſt quod aliud, atque aliud ad nos advehunt varii venti, & quod ejuſdem venti boreæ, ex: grat. in variis tamen regionibus, non ſint iidem, aut ſimiles effectus.

21. Hinc etiam eſt, quod in quadam aeris conſtitutione ligna tardius comburuntur, & oleum longiori tempore perdurat in lucerna, deficiente ſcilicet eo propterea quod facilius rareſcunt, & inflammantur. In alia autem aeris conſtitutione tum ligna breviori tempore comburuntur, tum oleum minus durat. Et aliquando etiam ſi eodem utamur oleo, tum breviori tempore, tum majores in ellychnio ſuccreſcunt fungi. Ex quibus pluvia, & cœli ſerenitas prædici poteſt. Quod indicat Apulejus, apud quem venefica illa ex iis, quæ obſervabat in flamma lucernæ, pluviam prædixit. Et Apulejus forte monitus à Vergilio fuit, qui cecinit

Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ
Neſcivere hyemem teſta cum ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere fungos.

22. Ex his autem, quæ hactenus dicta ſunt non erit nimis difficile rationes inveſtigare, propter quas homines, & cœteræ animantes in uno aere vegetiorem ducant vitam, & ad omnia alacriorem, in alio aere tanquam minus viverent, languidiores ſint ad omnia, & ad pleraque omnino impotentes. Licebit etiam inveſtigare cur in uno aere plures ad extremam perveniant ſenectutem, in alio pauciores? & cur in uno aere magis appetant animalia, facilius concoquant, & magis diſſipent, in alio vero, vel prorſus non egeant, ut hyeme ſerpentibus accidit, vel vix tenui aliquo, levique indigeant cibo, potuque, ac ſi plus accipiant facilius ægrotent? & unde fit id, quod unuſquiſque facile obſervavit, in quadam aeris conſtitutione ſe ſemetipſo ingenioſiorem, & perſpicaciorem, & qui plura mente videat, &

rectius

rectius dijudicet, & qui magis vivat, ut ſic dicam, in alia ſemetipſo ſtupidiorem, tardiorem, ineptiorem, ad ſomnum magis proclivem, & qui minus vivat?

23. Quæ quidem non contingerent, niſi aere potiſſimum viveremus, & niſi humoribus noſtri corporis reſpirationis beneficio magna ſemper fieret acceſſio ex iis idoneis ſubſtantiis, quæ in aere utili reperiuntur. Atque hæc poſtea una cum liquoribus animati corporis, quibus permiſcentur, in circulum rapta, & variis uſibus abſumpta, iterum inſenſibili tranſpiratione in auras abeunt, atque iterum aeri nobis circumfuſo confunduntur.

24. Ac ſi libeat aliquid addere, quo videamur ad illos accedere, qui additione alicujus ſubſtantiæ affirmant corpora rarefieri, ſanguinem, inquam cœteroſque liquores animati corporis additione iſtarum particularum ab aere deſumptarum rareſcere, & attenuari, ut purior tandem, & tenuior eorundem pars ſpiritus poſſint appellari. Neque alios reperire, & concipere in toto corpore poſſumus ſpiritus, niſi quos genitos credimus, permixtione eorum, quæ ab aere accipimus ſpiritus, niſi quos genitos credimus, permixtione eorum, quæ ab aere accipimus, cum efficacioribus particulis humorum, quæ in animante ſunt.

25. Rarefactio autem iſta major, minorve eſt pro ut ea, quæ intus ſunt, & ea, quæ extrinſecus adveniunt, magis, minuſve ad id ſunt idonea. Et in magis quibuſdam ambientis ſubſtantiæ mutationibus tam immanis illa eſt, ut pluries viderim ranas turpiter toto corpore turgere oculis nimium extra orbitas prominentibus. Oſſeæ ſcilicet capſulæ, quibus oculi conduntur, oculorum nimium turgidorum factæ erant incapaces. Nonnunquam verò hæc eadem rarefactio etſi mole neque major, neque minor ſit, quàm deceat, non eſt tamen earundem, aut plane ſimilis ſit uſus. Ac aliquando omnino ceſſat iſta humorum rarefactio in animalibus, aut olei in lucerna: unde tam animalia, quàm flamma vivere nequeunt, quod contingit in aere artificiali, & in crypta canum, aliiſque in locis ſimilibus, ut lucidius fortè dicam Deo favente cum de reſpiratione agam, & cum nonnulla de fœtus in utero natura explicabo.

Hæc autem, quæ retuli veluti fundamenta ſunt eorum omnium, quæ rectius dici poſſunt, vel ut ignis natura, vel ut uſus aeris neceſſitas exponatur, & quid conferat ſi bonus eſt, quid noceat aer, cum eſt vitioſus, atque ut item alia his ſimilia explicentur, ac de nonnullis aliquid fortaſſis poſtea dicam ſigillatim; nunc verò ne veſtra abutar humanitate rerum ſummam tradidiſſe ſufficiat.

SUM-

SUMMA RERUM.

In hac Secunda Diſſertatione contentarum.

1 *Occaſio ſcribendi.*

2 *Quidpro aere artificiali mortifero accipiatur.*

3 *Crypta canum, vulgò dicta, in agro Neapolitano ſubſtantiam habet mortiferam aeri artificiali ſimilem: ut patet ex eventibus, qui referuntur.*

4 *Ex quibus fortè Vergilius, cujus carmina adducuntur, occaſionem deſumpſit multa de Averno canendi.*

5 *Narrantur infelices eventus, morteſque nonnullorum hominum, vel in ſepulchretis, vel in puteis, in quibus frumentum diutius fuerit conditum, vel in fodinis, ſive metallorum, ſive carbonum foſſilium.*

6 *Ut arte paretur aer mortiferus.*

7 Non *eſt neceſſaria utilis aeris extractio ad habendum aerem artificialem mortiferum: quod confirmatur pluribus experimentis.*

8 *Analogiæ narrantur, quæ ſunt inter flammam, & animalium vitam.*

9 *Quæ quidem analogiæ tanti non ſunt, ut vera flamma, veruſque ignis aſſerendus ſit in corporibus animalium.*

10 *Minimè placent illi, qui defectu nitri cujuſdam in aere, vel ſulphuris, vel nitro-ſulpuris deficere flammam, & enecari animalia affirmant; ſibique licitum faciunt nomina multò ſanè aliter accipere, ac communiter accipiantur.*

11 *Et cum iſtis philoſophis, non quidem lis tantùm de nomine eſt.*

12 *Ad explicandum ea, quæ obſervantur in aere artificiali, crypta canum; aliiſque in locis neceſſum eſt priùs rarefactionum, & condenſationum naturam perceptam habere: de qua tres tantùm opiniones haberi poſſunt.*

13 *Illi, qui credunt rarefactiones fieri per acceſſum novæ ſubſtantiæ, jure merito affirmant ignem, & ea omnia, quæ inflāmantur aliquid continuò ab aere circumjecto accipere.*

14 *Iidem iſti Philoſophi meritò etiàm affirmant multum ſanè animalia à circumfuſo aere continuò accipere.*

15 *Flammam parte maxima aere nutriri multis confirmatur experimentis.*

16 *Flamma electri vim habere videtur.*

17 *Quæ omnia manifeſtiùs obſervantur in fumo dum ligna comburuntur, & in fornacibus, in quibus lapides excoquuntur.*

18 *Ignis vis ad perpurgandum aera demonſtratur.*

19 *Non quicunque aer id habet, quod nutriendæ flammæ neceſſarium eſt.*

20 *Ex quibus aer componatur, & cur differat aer ab aere, & cur ejuſdem venti non ſint in omnibus regionibus ſimiles effectus.*

21 *Prout varia eſt aeris conſtitutio magis, minuſve durant ea, quæ comburuntur, vel inflammantur, & tardiùs, vel citiùs concreſcunt fungi in lucerna, ex quibus de pluvia, vel ſerenitate fieri poteſt conjectura.*

22 *Prout varia eſt aeris conſtitutio, ita haud ſimiliter multa fiunt in homine, & in animantibus.*

23 *Aere potiſſimum homines vivunt.*

24 *Quid ſpiritus ſint in corporibus animalium.*

25 *Non quivis aer æque idoneus eſt ad humorum in corpore animalium rarefactiones.*

DISSERTATIO TERTIA

De rarefactionum natura.

AD N. N.

1 MItius vobiſcum agere videbor, & cumulatiùs mihi conſultum, atque melius proviſum erit, ſi vos omnes innominatos prætercam; nam nullum cum nominem, excipio neminem, & non ſolum notis, ſed occultis etiam ſatisfaciam. Quod ſi ex iis, qui adhuc non ſunt manifeſti, poſtmodum aliquis fiat, qui ſibi fortè velit nominatim ſatisfieri, parte non minima futuri laboris levatus, non immeritò exiſtimabor; nam cum jam omnibus, & conſequenter ſingulis, & prout occaſio datur ad pleraque communi veſtrum omnium conſilio agitata reſpondeam, in poſterum ad ea tantum, quæ dies oſtendet, reſpondere debere videbor. Dixeram equidem, fatebor ultro, tres tantum poſſe nos habere de rarefactionum, & condenſationum natura ſententias, cunctaſque, quas homo poteſt excogitare de his opiniones ad tres facilè reduci; cujus quidem veriſſimæ aſſertionis omiſſa tunc fuit ratio; enim verò puduit in nobiliſſimo congreſſu, virorum omni genere eruditionis ornatiſſimorum, atque clariſſimorum faciliora minutius examinare, & in muſtaceo, ut dicitur, gloriam quærendo pluribus in iis immorari, quæ cuivis in ſtudiis mediocriter verſato eſſe poſſunt obvia. Verùm non ſine aliqua animi moleſtia, opinioniſque, quam de vobis conceperam diminutione audivi audacter me de his protuliſſe ſententiam, & faſtu nimio me hæc determinaſſe vos fuiſſe conqueſtos, quaſi non ſolum omnes legerim de his ſcriptores, verùm etiam circa hæc eadem poſſibilia omnia perſpexerim! Atque hoc mihi de vobis magis diſplicuit, quod judicio veſtro audiverim ſententiam meam viſam fuiſſe falſam, & plures, atque plures habere vos de rarefactionum, atque condenſationum natura ſententias, quæ non omnes poſſint ad tres illas reduci!

2. Cum quis vera loquitur, etſi fortaſſis ea nequaquam ab omnibus intelligantur (cujus rei ex vobis nunc facio periculum) neque faſtu loqui, neque audax dicendus eſt; ſed potius meliora, & plura videns. An audax is fuit, qui generaliſſimè poſſibilia omnia in his proſpexiſſe profeſſus, quamcunque in ſphœra plano factam ſectionem circulum eſſe pronunciavit? Minimè: quin admirandus idem, & laudandus eſt; gratiæque haud leves eidem ſemper debebunt imperitiores, qui paucis verbis multis ſunt liberati ambiguitatibus, & cum honeſti, modeſtique, admirationeque pleni quærunt, an non aliqua ſectio in ſphæra plano facta circulus non ſit, confirmantur in veritate, cum nullam prorſus inveniant.

3. Ego autem etſi potuiſſem tranquillo animo expectare à vobis quartam ſententiam, ſi non tres illæ ſatis, ſuperque ſunt; attamen (non enim ego vos odio habebo unquam, etiam ſi vos me odio habeatis) ut vos liberem

rem ab irrito veſtro conatu in peſſima illa inquiſitione non minus vana, ac ſi quæreretis ſectionem in ſphœra plano factam, quæ non ſit circulus, rationem nunc vobis afferam, quam tunc omiſi, ne ſapientiſſimos pleroſque viros aliqua afficerem injuria, quaſi non hæc ex ſe ſciant.

4. Attendite quæſo ſi quid omittam. Ac primùm loquar de rarefactionibus, id tantùm aſſumens, quod ab omnibus admittitur: ea dici rareſieri, quæ ampliantur, & majus ſpatium videntur occupare, quàm priùs occuparent: nunc ſic.

Corpus quodcunque vel poteſt re vera, & ſtrictè rem accipiendo, ſive rigorosè loquendo majus ſpatium occupare, quàm nunc occupet, vel non poteſt re vera majus ſpatium occupare?

Nemo veſtrum poterit effugere alterum ex duobus; nam eſt principium per ſe notum, aliquid eſt, vel non eſt, aliquid poſſibile eſt, vel non eſt poſſibile, fieri poteſt, vel non poteſt fieri.

5. Si admittatur primum, jam habebimus unam ſententiam de natura rarefactionum: corpus ſcilicet, quod nunc occupat unum ſpatium potentiam habere occupandi ſpatium majus, quàm nunc occupet. Quod ſi unquam occupet majus ſpatium, vel, quod idem eſt, ſi unquam potentia illa deducatur ad actum, & corpus occupet re vera majus ſpatium, quàm priùs occuparet, tunc corpus illud dicetur rarefactum. Neque ex illa hypotheſi *corpus poteſt re vera occupare majus ſpatium, quàm nunc occupet*, alia ſententia naſci poteſt de rarefactionum natura excepta unica, quam modo explicavi; quæve nihil omittit eorum omnium, quæ continentur in hypotheſi, ſed omnia comprehendit: rareſieri ſcilicet corpora cum id, quod poſſibile eſt, deducitur ad actum, rareſieri cum re vera occupant majus ſpatium, quàm priùs occupaſſent.

6. Verùm ſi non admittatur illud *poſſe re vera corpus quodpiam majus ſpatium occupare, quàm nunc actu occupet; ſed aliquando videri tantùm, & proinde dici rarefactum*; habebimus hoc, quod omnino continetur in hac ſecunda hypotheſi: videlicet in ſpatio majori, ſive ampliori, quod videtur occupare corpus, quod dicimus rarefactum, eſſe multa ſpatiola, quæ re vera non occupantur à partibus corporis rarefacti. Enim verò ſi totum illud majus ſpatium, & quæcunque ſunt in eo ſpatiola, occupentur re vera à partibus corporis rarefacti, oporteret admittere id, quod negamus *poſſe corpus aliquod occupare majus ſpatium*, & deſtructa ſecunda hypotheſi, reſtitueremus primam, quæ ſupponit *poſſe re vera corpus quodpiam majus ſpatium occupare, quàm nunc occupet.*

Cum igitur in ſpatio ampliori, quod videtur occupare corpus rarefactum, ſint quædam ſpatiola, quæ re vera non occupantur à partibus corporis rarefacti; jam de his ſpatiolis quærere poſſumus, vel illa eſſe omnino inania, vel illa eadem eſſe adventitio aliquo repleta corpore? Atque iterum in anguſtiis erimus, è quibus non valeamus effugere, quin alterum ex his duobus admittamus: *multa eſſe in ſpatio, quod videtur occupari à corpore rarefacto inania ſpatiola*, vel *in ſpatio, quod videtur occupari à corpore rarefacto re vera eſſe multa adventitio repleta corpore ſpatiola*. Quæ duæ aliæ ſunt ſententiæ de natura rarefactionum; altera, quàm tenent illi, qui vacuum admittunt; altera, quàm habent illi, qui cum affirment repugnare vacuum

in natura, negant poſſe corpora quæcunque re vera majus ſpatium occupare, quàm unquam occupaverint. Qui poſtremi ſi unquam viderint corpus aliquod rarefactum, neceſſariò debent concedere videri illud occupare majus ſpatium, quoniam alicujus novæ ſubſtantiæ facta acceſſio eſt inter illius particulas.

7. Numero quinto unam habuimus ſententiam; numero ſexto habemus binas, quæ ſimul ſumptæ faciunt trium ſententiarum ſummam: 1 & 2 ſumma 3. Neque quicquam omiſſum fuit in quo poſſit collocari quarta ſententia. Patet igitur propoſitum tres tantùm de natura rarefactionum poſſe nos habere ſententias.

8. Quod etiam dicendum eſt de condenſationum omnium natura, & ferè iiſdem planè verbis rem explicabimus: videlicet unam ſententiam eſſe eorum, qui dicunt poſſe re vera corpora in anguſtius ſpatium cogi, quàm nunc actu occupent; binas verò eorum, qui cum hoc negent; alii tamen affirment dari ſpatiola omnino inania inter particulas corporum, quæ ſpatiola minora, vel pauciora, vel minora ſimul, & pauciora ſint, cum corpus condenſatur: alii verò, qui cum non admittant vacuum, affirment inter particulas plerorumque corporum reperiri aliquid aliud corporeum item, quod totum, vel ex parte exprimatur cum corpus condenſatur, atque inde fieri, quod videatur corpus condenſatum minus ſpatium, quàm antea occupare, cum re vera tantundem loci occupet ſemper.

9. Poſſet aliquis conjunctis prima, & ſecunda ſententiis componere quandam veluti quartam, & ex ſecunda, & tertia facere aliam ſententiam veluti quintam, & ex prima, & tertia facere aliam, veluti ſextam ſententiam, & ex omnibus tribus ſimul ſumptis facere quamdam ſeptimam ſententiam, ut tres ſint ſimplices, quatuor compoſitæ ſententiæ, verùm hoc puerile nimis eſſet.

10. Item potuiſſem ego rem aliter, atque brevius proponere, & expedire; ſed veſtro nomini, gloriæque datum eſt plùribus expoſuiſſe: quo etiam addam philoſophos omnes omnino opus habere unam ex illis tribus ſententiis admittere. Enim verò frequentiſſimæ ſunt in natura rerefactiones, & condenſationes, ut vix ultra quicquam progredi valeant in phyſica diſciplina, niſi priùs determinaverint (ſaltem per aliquam ſuppoſitionem, quæ non ſit manifeſtò falſa) ut fiant condenſationes, & rarefactiones. Quod non animadvertentes nonnulli pluries turpiter lapſi ſunt, & multum, atque multùm locuti, nihil tandem dixerunt. Doctiores autem, & ingenioſiores Philoſophi aggreſſi naturæ rerum explicationem primùm determinarunt dari, vel non dari vacuum; poſtmodum unam ex illis tribus opinionibus admiſerunt. Sed de his jam pluſquam ſatis.

SUM-

Digitized by Google

SUMMA RERUM.

Jn hac Tertia Diſſertatione contentarum,

1 *TRes tantum eſſe ſententias, quas de natura rarefactionum, & condenſationum habere poſſumus.*

2 *Quod equidem non eſt adaucter, ſed verè pronunciatum.*

3 *Qui non intelligit tres tantum nos habere poſſe de rarefactionum natura ſententias debet invenire quartam.*

4 *Probatur non plures tribus eſſe de rarefactionum natura ſententias.*

5 *Explicatur quanam ſit prima ſententia.*

6 *Explicatur, quanam ſint bina reliquæ ſententiæ de rarefactionum natura.*

7 *Omnes in univerſum ſunt tres; neque plures haberi poſſunt.*

8 *Similiter oſtenditur tres tantùm de condenſationum natura nos poſſe habere ſententias.*

9 *Puerile eſſet aſſerere plures ſententias, ex varia commixtione trium expoſitarum.*

10 *Philoſophos omnino debere unam Ex illis tribus ſententiis admittere.*

DISSERTATIO QUARTA.

Qua quæritur an frigidi ſit condenſare, & calidi rarefacere.

AD ILLUSTRISS. ET EXCELLENTISS. DD.

SYLVESRTRUM VALERIUM

Æquitem, Divique MARCI Procuratorem,

E T

FRIDERICUM MARCELLUM.

1 CUM ſæpe, dum rerum naturam contemplor, multa in hominum ingeniis, moribuſque demirer Illuſtriſſimi, atque Excellentiſſimi Domini; eos tamen ſæpè numero non convenire, & frequenter unum, idemque capue non eſſe manè, & veſperi unius planè, vel ejuſdem fermè ſententiæ non ſum unquam demiratus. Etenim multa mutantur in homine, ut aliter poſtmodum videat, & aliter ſentiat. Et non pauci mali firmi in omnibus, veluti vento folium hac, illac opinandi facilitate impelluntur. Atque non minùs ac facies, vultuſque, quorum difficillimum eſt duos invenire adeò ſimiles, qui non facilè internoſcantur, hominum d fferunt inter ſe ingenia. Quin etiam plerique haud rectè in pueritia inſtituti, & principiis uſi nimis longè remotis ab iis, quæ ipſa natura cunctis æqua hominum menti veluti ſigillo impreſſit, præjudicia multa biberunt, & nonnullis falſis opinionibus tam tenaciter adhæſerunt, ut meliora non videant, etiam ſi oſtendantur, vel ſi videant, non tamen intelligant, & amplectantur illa: ſed aſpernentur, & pejora ut priùs ſequantur. Verùm ſunt etiam nonnulli, qui ſupra alios intelligendo ſe tollant, quorum exemplo, & conſuetudine ſemper ego aliquid condiſcam. Sed alii quoque ſunt, qui cum multa quidem intelligant, ubi ac ſi digito fuerint ipſis indicata, & propterea à veteri propoſito incipiant titubare, difficultates tamen pleraſque habeant, quibus vereantur meliora amplecti, & amputatis erroribus aliquando demum pati aliquem in eorum animis veritati eſſe locum.

2. Hinc eſt, quod nemini ſuccenſeam, cum aliquas videam eſſe ortas difficultates circa ea, quæ de ignis, & vitæ animalium natura fueram ſpeculatus; dum ea intueremur, quæ in aere artificiali obſervantur. Non equidem quod aliquid ex illis, quantum huc uſque audivi, non videatur verum; ſed timent ne illis iiſdem argumentis aliquid oſtendatur falſum, quod ipſi priùs verum credidiſſent.

3. Et profectò ſumma eorum, quæ tunc dicta ſunt vera omnino eſt: magnam nempe eſſe eorum, quæ comburuntur, vel inflammantur; ſive eorum, quæ ignem concipiunt rarefactionem, quod innumeris conſtat experimentis, & præ omnibus pyrii pulveris accenſione in tormentis bellicis, quod tunc omiſſum fuit: Niſi enim maxima eſſet ejuſdem pulveris rarefactio, non equidem foret vehementiſſima plumbei, vel ferrei globi exploſio. Magnam item dictum fuit eſſe partium in animantibus diſſolutionem, & rarefactionem; idcirco enim corpus animantis quotidiano cibo, potuque reficiendum eſt, quoniam quotidie in tenues, raraſque auras reſolvitur; Quod idem eſt ac dicere, poſt varias alterationes, uſuſque varios, ciborum, potuumque ſubſtantiam tandem nimis, atque nimis rarefactam in tenues halitus converti, & continua tranſpiratione in leves auras abire. Atque illud quoque veriſſimum erat, niſi nos dicamus id, quod actu unum ſpatium occupat potentiam habere ad duplum, vel triplum ſpatium occupandum, vel niſi dicamus rarefactionem fieri ob plura, vel ob majora, vel ſimul ob plura, & majora omnino vacua ſpatia, poſita inter particulas corporis rarefacti, neceſſariò debere nos admittere tertiam ſententiam, quæ in his haberi poteſt: acceſſione ſcilicet alicujus nove ſubſtantiæ corpora rarefieri, ac hujuſmodi ſubſtantiam in ignis, partiumque corporis animalium rarefactionibus haberi ab aere, non quidem quovis, ſed qui ſit ad hoc idoneus, cum magna ſit inter aerem, & aerem differentia.

4. Quæ omnia tam vera ſunt, & tam clarè patent, ut à nemine, quem ſciam doctiorum in dubium vertantur. Attamen ab aliquo dubitatum eſt, ne ab his fortè ſequatur reſpirationem non eſſe præcipuè inſtitutam ad refrigerandum cor, vel ſi hoc admittatur, ne ſequatur illud aliud non eſſe frigidi condenſare, æquè ac calidi eſt rarefacere, quod ab Ariſtotele pronunciatum eſt, cui ferè omnes ſubſcripſere, ut nihil jam tam frequens ſit in ore Philoſophorum?

5. Riſi planè inanem hominis timorem, qui illis veretur conſentire, quæ manifeſta ſunt, ne eorum, quæ crediderat deprehendat falſitatem! cumque haud difficile ſit virum doctiſſimum Ariſtotelem in meliorem ſententiam trahere, ut tamen adverſus me invidiam moveat, concitetque odia iniquorum hominum, Ariſtotelem adducit, quem etiam propterea criminibus omnibus onerare non veretur! Sed ſi vacabit, aliquando oſtendam pleroſque hoc ipſo decipere ſimpliciores animas, quod Ariſtotelei ſe prædicent, cum neque legerint unquam Ariſtotelem, neque ſi legant intelligere valeant.

6. At nunc primò inquam, quod memini reſpondere ſolitum virum doctiſſimum Joannem Baptiſtam Capuccium, qui circa hanc ipſam quæſtionem monebat, conceptum frigidi, ſive frigoris, ſive frigiditatis non includere conceptum denſi, ſive denſitatis, & è converſo conceptum denſi, ſive denſitatis non includere conceptum frigidi: unde eſt, quod poſſimus habere unum abſque alio. Similiter ajebat conceptum calidi non includere conceptum rari, ſive raritatis, & è converſo conceptum rari, ſive raritatis non includere conceptum calidi, ſive caloris, aut caliditatis. Et omiſſis illis, qui pro calido cauſas quaſque intelligendo (calidum innatum, ſive naturale quiddam appellant) quibus aliquid fit in viventibus, calidi nomen fe-

cere æquivocum, ſicuti eſt canis nomen, quod ſydera, piſcem, & terreſtre quoddam animal ſignificat, addebat conceptum ſive frigidi, ſive calidi uſitata magis ſignificatione accepti, neceſſariò includere eam perceptionem, ſenſationemque, quæ frigidi, ſive calidi dicitur. Itaut cum dicimus objectum aliquod, puta nivem, vel ignem eſſe frigidum, vel calidum, ſemper hoc referatur ad ſenſum: videlicet, quod objectum illud applicatum aptè eam faciat ſenſationem, quæ frigidi, vel calidi appellatur, &. idem ſit objectum eſſe frigidum, vel calidum, ac objectum ſic applicatum facere, vel excitare frigidi, vel calidi perceptionem. Quæ perceptio ubi tollatur è medio, jam ignoramus, quid pro frigido, quidve pro calido intelligendum ſit! Hinc eſt, quod cuncti ſemper ſenſum adhibeant judicem, ut dignoſcant frigidum ne, an calidum ſit objectum aliquod, & frigidum illud dicunt, ſi refrigeret ſenſum, hoc eſt ſi eam excitet ſenſationem, quæ frigidi dicitur, calidum ſi ſenſus ex illo fuerit calefactus.

7. Conceptus autem denſi, & rari non quidem aliquid includunt, quod referendum ſit ad ſenſum, vel ad ſenſationem aliquam, ſed potius aliquid, quod referri debeat ad ſpatium nobis, & noſtro animo, ſenſibus, organiſque ſenſuum extrinſecum, quod quidem ſpatium modò ampliùs, & latiùs occupetur, ſive ſaltem videatur occupari ab objecto, & tunc dicimus objectum rarum, ſive rarefactum, modo ſtrictius, & anguſtius ſit ſpatium, quod videtur occupare objectum, & tunc idem objectum denſum, ſive condenſatum dicatur. Porrò ut illos adjuvaret Capuccius, qui minus intelligentes eſſent, illud Vergilii exponebat.

Apparent rari nantes in gurgite vaſto:

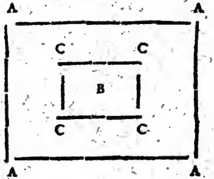
hoc eſt multum maris interpoſitum erat inter ſingulos nantes. Qui ut denſi, confertique intelligantur natare, non eſt aliud neceſſum, niſi eoſdem intelligere acceſſiſſe, & factos fuiſſe proximiores ad invicem, ut minus poſtea maris inter ſingulos interponatur; natentque in gurgite minus patenti, ſive anguſtiori. Quæ omnia intelliguntur abſque ulla relatione ad ſenſationem quamcunque.

8. Atque ideò ad intelligendum aliquid rarefactum, ſive condenſatum, non eſt neceſſum ſimul intelligere illud idem calidum eſſe, vel calefactum, aut frigidum, ſive frigefactum, & è converſo, & ſi contingere poſſit aliquid eſſe rarum, ſive denſum, quod item applicatum ſenſui frigidi, vel calidi perceptionem poſſit facere, & propterea frigidum, vel calidum mereatur quoque dici, non minus ac item contingere poſſit, aliquid rarefieri, vel condenſari à cauſa, quæ alteram ex illis duabus ſenſationibus excitare valeat; licèt non ideò rareſiat, vel condenſetur, quia calefacit, vel quia refrigerat; verùm quia ipſius partes magis, vel minus accedunt, vel removentur ad invicem.

9. Atque hic idem doctiſſimus Vir, ut erat ingenio acutiſſimo, ex hoc ipſo, quod plerique affirmarent frigidi eſſe condenſare, oſtendebat (quicquid tandem pro frigido acciperetur) frigidum poſſe rarefacere, & ex hoc ipſo, quod dicerent calidi eſſe rarefacere, oſtendebat (quicquid tandem pro calido intelligeretur) calidi item eſſe aliquando condenſare. Quæ principio videbantur vel abſurda, vel ſaltem paradoxa: at ille ſic breviter rem totam explicabat. Quocunque motu, ſive quocunque, quod movendi vim

habeat

habeat fieri poteſt, ut aliud quodpiam corpus quaqueverſus moveatur. Quod manifeſtum eſt in horologiis, quorum partes ſolo motu contorti chalybis elaſticam vim habentis diverſiſſimis planè modis, & ad varias plagas moventur: & pro varia horologii poſitione pars eadem nunc in horizontali plano, nunc in verticali, nunc in plano diverſimodè inclinato ſuas tamen obit motiones. Similiter motu gravium pro varia organizatione machinarum fieri poteſt, ut aliquod corpus vel aſcendat, vel deſcendat, vel horizontaliter, vel ſecundum quamvis inclinationem agitetur. Eſtque naturæ lumine manifeſtum, vim, quæ poteſt transferre corpus quodpiam à loco B ad locum C, aliter applicatam poſſe revehere idem corpus à loco C ad locum B, in quo priùs erat, ut ſi dicam patere lumine naturæ naviculam, quæ nos ducit Venetiis Muranum, poſſe nos reducere Murano Venetias. At rarefactiones, & condenſationes non fiunt ſine motu, non conſiſtunt ſine motu, & ea, quæ poſſunt corpus quodpiam vel rarefacere, vel condenſare, non erunt motus expertia. Ut autem omnem adimeret ſcrupulum, addebat, ſine motu locali partium corporis nullas omnino fieri unquam poſſe corporum quorumcunque, ſive rarefactiones, ſive condenſationes.

Conſideratione autem dignum erat, quod contendebat convenire hæc cuicunque hypotheſi, & eſſe admittenda, quamcunque tandem habuerimus de rarefactionum, ac condenſationum natura ſententiam; neque ab iis, qui diſertiſſimum philoſophorum omnium (uno excepto Platone judicio Marci Tullii) Ariſtotelem ſequuntur, vel Democritei, aut alii dicuntur, validi quicquam adverſus hæc adduci poſſe. Omnes enim modo termini tantùm intelligantur, admittere debent in rarefactionibus partes corporis, quod rarefit loco moveri, ut totum poſtea videatur majorem locum occupare: in contenſationibus item partes corporis, quod condenſatur loco moveri, coarctarique, ut totum poſtea videatur ſpatium anguſtius tenere.

Igitur ajebat ſi frigidi eſt condenſare, frigidi etiam erit loco movere, & in anguſtius ſpatium cogere partes corporis, quod condenſatur.

At motu quocunque ad quamvis plagam alios motus quoſcunque ad quaſvis plagas etiam ad oppoſitam dictum priùs fuit excitari poſſe.

Frigido igitur ſi poſſent moveri partes quæcunque corporis B ab A, A,

A, A, ad C, C, C, C, & ſic condenſari corpus B; eodem frigido aliter applicato, atque in alia corporum organizatione eædem partes corporis B moveri poterent ab C, C, C, C, ad A, A, A, A, & ſic corpus B rarefieri, conſtituique ſicut priùs erat. Atque idem adverſus hæc nihil notatu dignum poſſe adduci monebat.

10. Verùm ego etſi pernicibus eſſem donatus alis, non tamen valerem tanti viri ſublimes volatus imitari, & hæc vobis clariùs exponere, quæ ille brevi ratione demonſtrabat; attamen exiſtimo cuncta facilia eſſe excultiſſimo ingenio veſtro, & jam vos tum percepiſſe vim ſermonis diſertiſſimi Capuccii, tum ſi libuerit poſſe vos eandem aliis oſtendere. Ego autem omiſſis rationibus ſubtilioribus nonnulla adducam, quibus manifeſtum ſit non paucas rarefactiones, & non paucas condenſationes quandoque fieri in quavis cœli conſtitutione ſive calida, ſive frigida illa dicenda ſit: ut etiam ſi reſpiratione frigidus aer admittatur, multæ tamen in humoribus acceſſione ejus, quod ab aere accipiunt animalia, rarefactiones fieri poſſint. Quin etiam conſtabit poſſe contingere aliud condenſari, aliud rarefieri unius, ejuſdemque aeris beneficio, quod Capuccii ſententiam confirmat.

Neque adducam, quæ eodem tempore in ſublimi fiunt tonitrua, & fulmina, & pluviarum, tempeſtatumque coactiones, quæ omnia non niſi aliis rarefactis, aliis eodem tempore condenſatis fiunt. Neque iis utar, quæ obſervantur in aere artificiali mortifero, vel in crypta canum, vel in ſepulchretis, vel aliis in locis, in quibus ſive æſtatis, ſive hyemis temporibus illæ ceſſant rarefactiones, quæ neceſſariæ ſunt ad ignis perennitatem, quod neque ad calorem, neque ad frigus poteſt referri. Sed animum quæſo advertite ad ea, quæ fiunt dum ſal tartari humore liquidus, vitriolique ſpiritus ſeſe mutuò tangunt in patenti aere: ſtatim namque quæcunque fuerit anni tempeſtas, amborum fit magna rarefactio, & veluti efflagratio quædam. Neque æſtatis calor, aut hyemis frigus hanc impediunt rarefactionem. Neve quis dicat hæc item eodem tempore videri incaluiſſe; nam calor ille ſubſequitur, non præcedit rarefactionem, & ego quædam oſtendam, quæ dum rareſiunt videntur perſrigerari, ſive frigidiora eſſe, quàm priùs fuerint!

Pulveris item pyrii admota ignis exiguæ ſcintillula vehemens eſt rarefactio in quacunque cœli conſtitutione, & modo ſiccus ſit pulvis, tum æſtatis, tum hiyemis temporibus illa contingit. Nec Boreæ tam latè patentis frigus tam immanem rarefactionem impedit. Nec immenſum aeris frigidi veluti mare undique circumfuſum ſcintillulæ vim, qua bellicus pulvis accenditur, & rareſit, quicquam retardare, aut coercere valet!

Sunt inſuper ſubſtantiæ quædam ponderoſæ nimis, quæ in vaſe clauſo liquorum craſſiorum conſervant formam; ſed ſi aliquid eorum libero, & aperto ſtatuatur in aere, tum hyeme, tum æſtate ſtatim primum in nubem craſſiculam convertitur; mox magis, atque magis attenuatum tenues evaneſcit in auras. Hujuſmodi liquorum non ſemel meminit Robertus Boylius Nobilis Anglus diligentiſſimus naturæ perſcrutator, & ego pluries quid ſimile obſervavi tum Romæ, tum Venetiis.

11. Quo facilè mihi perſuaſum eſt poſſe dari aliquid, quod in vaſe perfectè clauſo propriam ſervet formam, in aere autem libero, & aperto ignem conci-

concipiat. Quorum multa paſſim narrantur à ſcriptoribus, & non rarò habita ſunt, tanquam naturæ ſuperarent vires, à Deo ter Optimo Maximo immediatè nobis oſtenſa. Quin & ignes, quos nonnulli dicunt æternos, hujus generis eſſe exiſtimo: non equidem, quod alicubi ſinè pabuli indigentia diu incluſus ignis eſſe poſſit, ſed quod adaperto loco ex quibuſdam ibi incluſis, & ex patenti aere ſtatim producatur. Et fortè etiam aliquando fumus ſimilis illi, qui attollitur ex liquore, quem refert Boylius, vel pro igne acceptus eſt, vel ab igne genitus eſt creditus, qui in loco illo clauſo diu vixerit, & poſtmodum propter aeris communicationem fuerit extinctus, cum res fortè omnino ex oppoſito ſe habuerit, videlicet quod nullus clauſus fuerit ignis; ſed vel genitus propter extrinſeci aeris communicationem, vel fumus tantum tunc elevatus ſit propter eandem aeris communicationem.

12. Porrò in thermometris hermeticè clauſis flante borea, qui apud nos frigidus dicitur, eodem momento ſpiritus vini condenſatur, & aer incluſus attenuatur, & rarefit. Mutata autem aeris conſtitutione in calidiorem incluſus vini ſpiritus rareſcit, majoremque ſibi locum expoſcit; aer verò incluſus in anguſtius ſpatium conſtipatur a rareſcente vini ſpiritu: hoc eſt condenſatur aer, dum vini ſpiritus rarefit. Quæ vel ſola patent inſpectione.

13. Item in machinis pneumaticis aer ad libitum ferè modò maximè attenuatur, modò maximè condenſatur; nulla facta imaginabili, aut certè perceptibili in calido, vel frigido mutatione.

14. Si quis autem contentioſus homo contra velit pugnare, & aſſerere alia ex his fieri per ſe, alia fieri per accidens, alia formaliter, alia virtualiter tantùm contingere, ego nunc non per Pollucem repugnabo, & dummodo ille quiſquis fuerit, fieri hæc, & paſſim contingere affirmet, libenti, gratoque animo in præſenti dabo illi alia ex his per ſe, alia per accidens fieri, alia formaliter, alia virtuliter tantùm accidere concedam!

15. Neque aqua omittenda eſt, quæ primùm frigore non parum condenſatur; poſtea dum in glaciem convertitur, rarefit, & multò majus ſpatium occupat: quamobrem glacies aquis innatat ejuſdem generis ex quibus fit. Tantaque vis ejus eſt, quod aquam dum in glaciem illa convertitur, rarefacit, ut propter loci incapacitatem, nedùm vitra, ſed metallici orbes, in quibus aqua illa continetur, plerumque diſrumpantur.

16. Ad hujus eventus autem ſimilitudinem exponendum videtur illud Vergilii Georg. 4.

Et quum triſtis hyems etiam nunc frigore ſaxa
Rumperet, & glacie curſus frænaret aquarum.

videlicet quod pleraque ſaxa poris ſuis humorem admittentia, qui poſtea frigore congelaſcat, & mole creſcat, vi diſrumpantur rarefactæ aquæ, & majorem, atque majorem ſibi locum expoſcentis.

17. Atque vidimus hoc anno pluribus in locis ſola glaciei vi marmoreos etiam lapides dimotos. Vidimus, & lapides pleroſque, qui ſeſe mutuò priùs contingebant vi urgentis cunei ad morem glaciei ſejunctos, remotoſque factos ad invicem, ut marmoreæ proindè ſcalæ non multos ante menſes eleganter conſtructæ ad ripas majoris canalis Venetiarum ante fores Templi Sanctæ Mariæ Salutis Reverendiſſimæ, & Spectatiſſimæ Congregationis de Somaſca reſarciendæ fuerint! Et glaciem etiam vidimus hoc eodem anno

multas adaperuiſſe vias imbribus, & adveniente tepido & aquoſo auſtri flatu decimoquarto, & decimotertio Calendas exacti menſis Martii, quo tempore pigrum gelu ex parte ſolutum eſt, vix aliquid fuiſſe tutum in Venetorum domibus, quod non ab imbre corrumperetur, quin & non paucæ domus diruere. Liteſque ex hoc ortæ ſunt inter conductores, & domorum dominos; dum alter, alterius incuria tantum malorum factum contenderet, cùm glacies re vera fuerit in culpa. Vel ſi quæ fuit hominum negligentia, ea potiſſima eſt, quod non ſtatim poſt nivium caſum tecta purgaverint; lætique niveis ſphærulis manu compactis inter ſe ludentes paſſi fuerint nives eſſe in tectis multorum profectò, atque multorum ſpatio dierum. Circa meridiem autem ſolis radiis, etſi languidulis, aqueæ quædam guttulæ ſolutæ ex nivibus ſunt, quæ repentes occupavere rimulas inter ligna, ſaxa, lateresque, aut alias quacunque datum eſt. Sed veſperi guttulæ illæ rigentes iterum, geluque majorem locum ſibi expoſcentes veluti adacto cuneo rimulam effecere ampliorem. At ſequenti die iterum circa meridiem liqueſcentes in rimulis conglaciatæ guttulæ, minuſque ſpatium occupantes locum conceſſerunt novis aquis, quæ ampliorem jam rimulam repleverunt. Indè veſperi, noctuque iterum dum in glaciem converſæ majus ſpatium ſibi expoſcerent, iterum veluti adacto cuneo adhuc ampliorem rimam effecerunt. Similiter etiam factum eſt multis aliis ſequentibus diebus. Hinc dimoti lapides etiam graves; & marmorei è ſuis ſedibus, dilapſæque domus nonnullæ caduciores, & in aliis viæ multæ adapertæ imbribus: adeò ut decimoquarto Calendas Martii cum tepidus veſperi, & humidus inciperet flare auſter ſolutis noctu nivibus, quibus tecta premebantur, ſolutoque gelu inter rimas parietum, & contignationum magnus fuerit aquarum in domos influxus.

18. Quibus quidem ritè perpenſis manifeſtum erit ſæpenumero frigore, geluque haud leviora fieri, & minoris momenti, ac igne fieri conſueverint: cujus vi metallum liqueſcit potiùs, quam quod urgente aqua intus rarefacta alicubi vas adaperiatur! Videlicet, ajebat Capuccius, quædam igne admittuntur inter corporum particulas, quæ haud difficulter dimittantur, & frequenter influxus ſimul, effluxuſque facilis eſt cujuſdam ſubſtantiæ, ut non ſit proindè neceſſum diſrumpi corpora, vel vaſa diffringi, quæ aliquid à circumfuſo igne ſuſceptum admittunt. Quædam verò circum jecto frigido (puta nive, ex: gr:) ita admittuntur inter aquas contentas vitreo, vel metallico orbe, vel in poris nonnullorum ſaxorum, ut haud poſtea facilè dimittantur; ac proinde non rarò propter loci incapacitatem neceſſum ſit ſaxa, vaſaque diſrumpi. Atque hæc, addebat, ratione equidem fieri haud multum diſſimili, ac chordæ ex contorto lino conſtructæ inter fibrillas, & fila ità injectas admittunt aquas, ut non poſſint poſtea facilè illas dimittere; atque ideò aquis turgidæ decurtentur illæ, & ingentia pondera ſimul eleventur. Secùs contingeret ſi alia fortè eſſet fibrillarum illarum conſtructio, & coordinatio, vel cum alio fortè liquore chordæ perfunduntur, qui vel non admittatur inter fila, vel admiſſus facilè dimittatur, vel quacumque de cauſa non in tanta copia admittatur, & retineatur, quanta neceſſaria eſt ad inflandum, & decurtandum chordas.

19. Diligentiùs autem obſervata innumeris quibuſdam aeris bullis ap-

pa-

paret glacies perſperſa. Cumque dictum fuerit tres tantùm eſſe de natura rarefactionum ſententias; ad quas quæcunque aliæ referri poſſint, illi, qui rarefactiones cunctas per acceſſum fieri novæ ſubſtantiæ inter particulas corporis rarefacti exiſtimant, non poſſunt in glacie ſe excuſare, quin illam admittant rarefactam. Habent enim id omne, quod volunt, ut aliquid dicatur rarefactum; aquam nempe, quæ propter perſperſum minutiſſimè aerem inter ejuſdem particulas converſa in glaciem majorem locum videtur occupare. Ac meo judicio ne illi quidem poſſunt abnuere glaciem eſſe aquam certo modo rarefactam, qui rarefactiones fieri inquiunt, cum multa, vel majora ſunt poſita inter particulas corporis rarefacti inania ſpatia. Nam etſi aeris bullis glacies videatur perſperſa, hi tamen iidem in aere affirmant multum inanis reperiri, vel plus ſanè aeri, quàm aquis ineſſe inanis concedunt, & indè inquiunt contingere aerem aquis minus eſſe ponderoſum. Quamobrem cum multum aeris interpoſitum ſit inter conglaciatas aquæ partes, multum etiam inanis, vel ſaltem pluſquam priùs adeſſet inter eaſdem reperiri concedendum eſt. Atque ideò dum glaciei formam aquæ induunt, debebunt & hi quòque Philoſophi concedere, quod illæ rareſiant.

20. Cæterum tertiæ opinionis aſſertores ponentes poſſe re vera corpus quodpiam majus ſpatium occupare, quam actu occupet, ſive, quod idem eſt, corpus quod occupat ſpatium unum, potentiam habere ad duplum, triplum, & multo majus ſpatium occupandum, rarefactionemque corporis eſſe, cum id, quod in potentia eſt, deducitur ad actum, non equidem tenentur aſſerere aquas conglaciatas eſſe rarefactas. Nam cum videant magnam profectò aeris quantitatem inter glaciei particulas conſtitutam, contra poſſunt propriæ inhærentes hypotheſi aſſeveranter dicere aquæ in glaciem converſionem non habere ullam veram aquæ rarefactionem. Enim vero aqua in hac tranſmutatione tantum ſpatii occupat, quantum priùs occuparet, & partium aquæ facta tantùm quædam divulſio eſt, & inter divulſas aquæ particulas aeris facta interpoſitio eſt. Ideoque etſi aquæ converſæ in glaciem videantur primo aſpectu majus ſpatium occupare; non tamen re vera occupant: quin etiam ſi interjectum inter aquæ partes auferas aerem, redibunt aquæ ad ſpatium æquale ſpatio, quod priùs occupabant, & fortaſſis etiam ad minus. At illi volunt corpus rarefactum re vera occupare majus ſpatium, quàm priùs occuparet. Meritò igitur negare poterunt rareſieri aquas, quæ in glaciem convertuntur. Qui ſi obſtinatè in eo perſiſtant, quod aſſumunt, poſſe corpora occupare, ſive potentiam habere occupandi majus, atque majus ſpatium, non eſt profectò, quo illos convincere valeamus. Ac licèt, niſi fallor, ea potiſſimùm via urgeri poſſint, qua admittunt corporum impenetrabilitatem (de qua non leve dubium eſſet in eorum condenſationibus) ſunt tamen acuti, ſunt ingenioſi, ſunt terminis quamplurimis armati, quibus argumentorum omnium vim facilè eludant.

21. Verùm enim verò iidem iſti nunquam clarè, & expeditè corpus quodpiam poterunt oſtendere ſic rarefactum, ut ipſi ſupponunt poſſe rareſieri per majoris loci, quàm priùs exigeret, repletionem; neque hoc ipſum unquam probarunt poſſe contingere, ſed tantùm ſupponunt illud. Contra autem primi illi ſexcenta demonſtrare poſſunt evidenter ſic rarefacta, ut ipſi definiunt fieri rarefactiones per acceſſum novæ ſubſtantiæ, poſitumque

ejuſdem

ejuſdem inter particulas aliorum corporum, quæ proinde majus ſpatium videantur occupare, & rareſacta ex eo dicantur!

22. Cuncti autem cujuſcunque fuerint ſectæ, & quancunque fuerint amplexati ſententiam ex illis tribus, non modicum quidem habent in glacie quo dignè valeant ingenia exercere: ex: gr:, quærere poterunt unde tanta in glacie aeris quantitas? Quo nonnunquam per adventum æſtatis nimis rareſacto, non minùs ac terra interno motu, quatitur glacies, diſſilitque cum fragore! An extrinſecùs adveniat aer ille? Quò admittatur inter aquæ partes; maximè ubi vas aqua plenum fuerit undique clauſum? An partim ex aliquo, quod extrinſecus adveniat, partim ex aliquo, quod jam eſſet in aquis generetur hic aer? Quid ſales plerique, & quædam alia extrinſecùs admota, nivibuſque admixta internæ aquæ conglaciationem promoveant? Quidve ſalium penetret ad incluſas aquas? Et multa alia profecto curioſitate hominum digna quæri poterunt: de quibus luculentiſſimam quamdam veluti hiſtoriam conſcripſit Reverendiſſimus Pater Daniel Bartolus Societatis Jeſu in eruditiſſimo tractatu *De gli agghiacciamenti*; ac non ſatis nunc memini an in his omnibus, quæ ego hac occaſione parerga de glacie ſcripſi, cum amiciſſimo ſanè, & doctiſſimo viro penitus conſentiam.

23. Verùm enim verò quicunque philoſophi hæc, atque ſimilia indagare, & explicare tentabunt, ſemper illud magis, atque magis confirmabunt, frigido (quicquid tandem pro eo intelligant) quo aquæ in glaciem transformantur, multas, atque multas fieri partium ejuſdem aquæ locorum mutationes: ac proinde, ut item ajebat Capuccius, ſi verum eſt ignem ideò rareſacere, quia movet, cum frigidum quoque multa evidenter moveat, poterit etiam frigidum aliquando rareſacere. Neque equidem illud negari poteſt; ignem ideò rareſacere, quia movet, etſi non pauci addant hanc aliam rationem, quam omnino expreſſam volunt, quia ſimul dum ignis movet, aliquid etiam intrudatur inter partes corporis, quod poſtea majus ſpatium exigens propterea dicitur rareſactum.

24. Quæ quidem iis videntur maximè convenire, quæ docuit Hippocrates libro de veteri Medicina; ubi eos acriter (ſed proh facinus ſinè operæ pretio) coarguit, qui febres, & peripneumonias à calido, vel à frigido fieri contendunt; neque quid prò his intelligant, explicare nituntur, vel ſi quid aliud inquiunt, ut ſe ſe explicent, eſt morbos fieri a calido, vel frigido: hoc eſt ab iis quæ calefaciunt, vel refrigerant, & quoniam calefaciunt, vel refrigerant. Et cum hac ſtolida philoſophia, quæ neque apta eſt ad explicandam ſcabiei naturam, vel ad veriſimile aliquid de eadem dicendum, innumeros orco demittunt. Rerum enim præter hoc calefacere, vel refrigerare hominem, infinitus planè, & alius, atque alius poteſt eſſe in natura uſus: ut multa ſanè, atque multa fiant independenter ab hoc calefacere, vel ab hoc refrigerare hominem. Quoniam non eſt hæc omnis vis rerum calefacere, vel refrigerare, ſed illa eadem, quæ id præſtant, aliud, atque aliud efficere valent, tum in homine, tum in lapide, tum in aliis quibuſcunque. Et hoc eſt, quod ajebat Hippocrates eodem libro infinitas ineſſe rebus facultates, quod idem eſt, ac ſi dixiſſet unum, idemque præter illud calefacere, vel illud refrigerare infinita alia præſtare poſſe, & ad infinitorum productionem diverſimodè concurrere.

25. Non

25. Non videtur hic prætereundus primarius quidam Medicinæ profeſſor, qui, quod ego ſciam, nuuquam monuit in ſuis voluminibus non unius viri eſſe, quos ſub unius Hippocratis nomine legimus libros, de quo dicere ſolitus erat Capuccius, quod is tanta fuerit petulantia, & oris impudentia, tanta animi determinatione, & præparatione ad decipiendum, ut aliquando verba nonnulla auſus ſit adducere ex hoc libro de Veteri Medicina, ut alios ſumma ſua dicacitate refelleret, non quicquam interim pudens hoc eodem libro de Veteri Medicina omnem ejus verboſitatem (nam in voluminibus ejuſdem nullam ajebat Capuccius adeſſe doctrinam,) omnino damnari, omnino reprobari, & falſam eſſe manifeſtiſſimo oſtendi. Ajebat inſuper, quod hic idem Impudentiſſimus Medicinæ Profeſſor cum multis annis Hippocraticum, & Galenicum ſe jactitans medicinam maximo cum lucro fecerit, & ſanguinis circulationem vel rejeciſſet, vel non admiſiſſet, calumniiſque ſemper alios, conviciiſque ex hoc petiviſſet tanquam non Galenicos, tanquam non Hippocraticos; tandem æquali petulantia, & impudentia multis diſputavit, & probaſſe videri voluit Hippocrati, & Galeno ſanguinis circuitum fuiſſe cognitum! Non nominabo hominem, & parcam famæ illius, quæ apud pleroſque clariſſima eſt: monendi tamen fuerunt Principes, qui in ſtudiis bonarum artium non ſunt verſati; nam facilè decipiuntur ab illis, qui in oſtentando tantùm ſapientiam, quam non habent, & in meliores calumniis, & verſutiis opprimendo ſunt excellentiſſimi.

26. Sed revertar ad ea, quæ frigido fieri perhibentur amœniſſimumque Vergilium proferam canentem Georg. 3.

Concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ
Undaque jam tergo ferratos ſuſtinet orbes;
Puppibus illa priùs patulis, nunc hoſpita plauſtris.
Æraque diſſiliunt vulgo, veſteſque rigeſcunt
Indutæ, cæduntque ſecuribus humida vina,
Et tota ſolidam in glaciem vertere lacunæ.

Quod hoc etiam anno non ſinè aliquo omnium incommodo factum vidimus in his lacunis, quæ Venetiis ſunt circumfuſæ. Atque equidem frequentiſſimum eſt obſervare eo, quod frigidum dicitur, multa deſinere eſſe liquida: ex quibus alia rareſiunt, ut aqua; alia condenſantur, & anguſtiori contenta ſunt loco, ut oleum: quod etſi amittat frigido liquiditatem, formamque adipiſcatur ſolidæ alicujus pinguedinis, minus tamen loci occupat, quàm priùs liquidum occuparet. Oleum frigidum, & aqua frigida gravitate ſpecifica graviora ſunt reſpectivè oleo, & aqua calidis, vel etiam his iiſdem, minus tamen frigidis ſunt illa graviora. At licèt à validiori frigido utraque deſinant eſſe liquida, & oleum fiat veluti ſpiſſa pinguedo, aqua verò in glaciem vertatur, oleum tamen non liquidum liquido gravius eſt, & in eo conſtitutum fundum petit; glacies autem innatat aquis, etſi calidæ fuerit. Cœlo autem mitiori oleum modo, quo dictum eſt, coagulatum, & conglaciatæ aquæ liquiditatem quidem recuperant; ſed oleum creſcit mole, glacies vero fuſa in aquas mole decreſcit: oleum ex coagulato in liquidum rediens ſpecie fit levius, glacies reverſa in aquas ponderolior ſp ecie fit. Porrò in oleo, dum ex una in aliam ex his tranſit formam, non

ſolent

ſolent apparere bullæ aeris, cum contra frequentiſſimæ, & in maxima copia obſerventur in glacie.

27. Sunt autem, quæ faciliùs calido liquiditatem amittant, quàm frigido, & ſunt, quæ neque frigido, neque calido deſinat eſſe liquida, ut eſt ſpiritus vini puriſſimus, & defæcatiſſimus, cui neque igne, neque nivibus, neque boreæ flatu frigidiori deperit liquiditas, qui tamen ut à pleriſque chymicorum fide dignorum traditum eſt, facilè urinæ ſpiritu coagulatur, Mercurius autem, quantum ego obſervare potui, circumfuſis etiam nivibus non coagulatur, non deſinit eſſe liquidus; at idem Mercurius abſque alterius rei additione, vel ulla ſenſibili ſui deperditione ſolo igne poteſt liquiditatem ſuam amittere, & in pulveris, vel ſacchari forma ſpectari; atque ſic ignis beneficio concretus majori loci amplitudine videtur indigere.

28. Sunt etiam non pauca, quæ fiunt igni ſpecie graviora; quin etiam, & duriora: qualia ſunt ligna pleraque, quibus præuſtis, ſive igne torrefactis, quod reliquum ipſorum eſt, ſpecie gravius, & durius eſt; adeò concinnatum ut decet, pro telo poſſit inſervire.

Quibus quidem ritè perpenſis cuicunque manifeſtum eſſe poteſt, facilè in his, ſimilibuſque decipi eos, qui meliori non ſunt inſtructi philoſophia illa, qua hactenus fuere imbuti.

29. Atque in his etiam, ſimilibuſque tum Philoſophi, tum Medici, quorum non pauci meritò ſunt toto orbe clariſſimi, animadvertere debent non eſſe ſemper idem rareſcere corpus, & liquidius fieri: neque eſſe ſemper idem corpus condenſari, hoc eſt anguſtius ſpatium exigere, & concreſcere, ſive coagulari, & fluiditatem amittere. Nam habemus concreta, quæ ampliorem, & quæ anguſtiorem, quàm cum eſſent liquida, expoſcant locum. Habemus item liqueſcentia, quæ ampliorem, & quæ anguſtiorem, quàm priùs, cum eſſent concreta, exigant locum.

30. Concretiones autem, ſive coagulationes partium liquidorum, quæ ſunt in animante, plerorumque morborum ſunt cauſæ, & à concretionibus humorum potiſſimum fiunt tumores, inter quos illi ſunt, quos inflammationes Medici appellant, in quibus ferè ſemper hoc maximè tentandum eſt, ut ſolvantur, & liqueſcant ea, quæ in parte affecta coagulata ſunt.

31. *Æraque diſſiliunt vulgò, veſteſque rigeſcunt*
Indutæ

Inquit Vergilius. Et profectò frigore, ſive frigido, quod dicunt, pleraque corpora; ut oſſa, cornua, rami arborum, aliaque fiunt magis frangibilia, & faciliùs diſſiliunt, veluti vitream naturam fuiſſent adepta. Quædam etiam, quæ flexibilia nimis erant (ut cera molliuſcula) frigido minus obſequentia fiunt motibus, vel ſi flectantur facilè diſrumpuntur.

Quæ equidem omnia in quibuſdam corporibus contingunt propter humidas ſubſtantias rigentes, &, gelu prehenſas inter particulas eorum, partiumque poris, ut poſtea ad impreſſos extrinſecùs motus diſrumpi, & diſſilire neceſſum ſit. Vel etiam ſæpe ſæpius hæc eadem fiunt ad ſimilitudinem eorum, quæ vaſis accidunt ſive æneis, ſive vitreis, aliiſque, ubi incluſa in ipſis aqua dum in glaciem convertitur, rareſcit, ut ſupradictum eſt. Sed de hujus generis diſruptionibus non videtur intellexiſſe Vergilius cum cecinit *Æreque diſſiliunt vulgo*. Qui fortaſſis hìs verbis referre voluit, quod mul-

ta

ta (metallica quòque) apud Scythas facile diffringantur frigore, etiam ſi illa nullum habeant humorem vel in conſpicua cavitate aliqua, vel in poris contentum, qui gelu prehenſus majorem locum expoſcat. Et de his non ego quicquam memini obſervaſſe. Exiſtimo tamen campanas, quæ ex mixtis metallis quibuſdam componuntur tempeſtate, & regione nimis frigida facilius diſſilire, diffringique in fruſta, quàm tempeſtate, & regione calidioribus: maximè ſi quid aliud concurrat, ut mallei ictus, vel aliquid, quod tinnitum impediat, qui excepto ictu fieri ſolet, vel quid aliud.

32. Ac vitrea quidem vaſa ſemper ac repente, celerique mutatione ex ſtatu frigido in calidum (non eſt neceſſum ut ſæpius repetam, quid pro his vocibus intelligendum ſit, cum ſemel, atque iterum fuit expoſitum) & ex calido in frigidum tranſeunt, diſruptionis ſubeunt periculum. Quod ſi paulatim, atque paulatim, tardoque gradu fiat iſta mutatio ex frigido in calidum, vel ex calido in frigidum, non equidem tam facilè diſrumpuntur. Videlicet aliquod juſtum tempus requiritur, quo partes vitri, vel alterius corporis in mutationibus his poſſint accommodari ad invicem, aptèque diſponi, & coordinari inter ſe; atque in eo ſtatu collocari in quo eſſe debent cum calefacere, vel refrigerare valent: vel juſtum temporis ſpatium requiritur, quo partes vitri diſponantur, & coordinentur ad accipiendum, & retinendum in poris, vel ad dimittendum aliquid ab iiſdem; excurſuſque liberiores concedendum alicui ſubſtantiæ, quæ per poros fluit in uno, vel altero ſtatu ejuſdem vitri, vel in utroque. Nam etiam ſi vitrum ſolidum, atque durum, rigidumque videatur, aliquos tamen patitur partium motus ſinè ſciſſura, quod manifeſtum eſt ex nonnullis vitri, partiumque ejuſdem tum rarefactionibus, tum condenſationibus quæ negari non debent, & à multis recenſentur. Neque profectò eædem omnino, aut ſimiles prorſus ſunt partium coordinationes, quibus tam id, quo vitrum eſt calidum, quàm id, quo vitrum eſt frigidum promptè, & facilè admittatur vel dimittatur. Alii dicerent aliquam debere eſſe in partibus vitri organizationis mutationem cum altera iſtarum qualitatum caliditas, vel frigiditas introducitur: Quamobrem cum deſit in repentinis mutationibus tempus juſtum in quo partes vitri coaptari, coordinarique poſſint ad aliud admittendum, aliud non ejuſdem, aut ſimilis naturæ dimittendum, vel ad excurſus liberos alicui ſubſtantiæ concedendum, vel ad illam novam in organizatione partium mutationem ſinè ſciſſura faciendam, facilè diſrumpuntur, diſſiliuntque. Quæ tamen, quantum memini, faciliùs diffringuntur, diſſiliunt, crepitantque cum repente è ſtatu calido in frigidum tranſeunt, quàm cum à calido in frigidum.

33. Et dignum relatu eſt in ſphærulis plumbeis vulgaribus, & in iis ſæpe ſæpiùs, quæ ſeminum coriandri circiter magnitudinem exæquant, & fiunt ex liquido plumbo guttatim decidente in aquas, frequenter obſervari foraminulum quoddam, effictum, niſi fallor, quod, dum fiunt ſphœrulæ iſtæ, incipiente conſtipatione, & condenſatione partium ex refrigerata primùm extrinſeca cruſta non potuerit ab interioribus partibus aliquid dimitti, niſi facto impetu, & foraminulo aperto: quæ vis,

ut conjicere eſt, ſatis fuiſſet ad vitrum quodpiam, vel quid aliud cum fragore diſrumpendum.

34. Metalla autem, ut plumbum, ſtannum, & quod ex ære, & ſtanno conſtat, percuſſa malleo, vel alio cum calida nimis ſunt (multò tamen priùs quàm fundantur, & liqueſcant) diffinduntur in fruſta, veluti ſi caſei naturam haberent.

35. At metalla pluries, atque pluries, & frequentioribus ictibus percuſſa minus ductilia fiunt, & duritiem magnam acquirunt: nec non etiam vi inflexa reſiliunt, reſtituuntque ſe ſe, videlicet vim elaſticam crebris ictibus acquirunt. Ex quo fit, quod incus, & inſtrumenta pleraque ferrariorum, quæ plures, atque plures exceperunt ictus, ſint duriſſima, & limæ nimium reſiſtant. Quæ omnia calore tum duritiem, tum vim elaſticam deponunt.

36. Ferrum autem maximè perpurgatum, quod chalybs appellatur, ſi ubi ignitum fuerit, aquis immergatur frigidis, & ſic extinguatur, multò ſanè faciliùs in fruſta frangi poteſt, flexumque vi extrinſeca ſe ſe reſtituit in priſtinum ſtatum, multo etiam copioſius ignem è ſilicibus excutit, durum nimis fit, limæque maximæ reſiſtens. Ac de hujuſmodi ferro ſic præparato, quod *temprato* Itali dicunt ab aliis obſervatum ac cepi illud remanere rarefactum, hoc eſt majus ſpatium occupare, quàm occupaſſet ſi paulatim, & lento gradu fuiſſet refrigeratum: de quo minimè dubito; nam in illa repentina partium extimarum mutatione è flexilibus, & ductilibus in rigidas, & duras, non eſt datum tempus partibus profundioribus ſe ſe colligendi. Hoc idem ferrum collocatum inter cineres calidiores, refrigeratumque lento gradu fit denſius, & ſpecie gravius, quod ab aliis obſervatum eſt; amittit vim elaſticam, & eliquò inflexum haud tanta vi, nec tam promptè, nec tam exactè ſe ſe reſtituit in priſtinum ſitum, multò minus durum eſt, limæque minus reſiſtens, & eodem vel nulli, vel pauciores ſanè è ſilice excutiuntur ignes: atque amittit illam temperiem, & *ſtemprato* ab Italis dicitur. Et in his etiam dignum conſideratione eſt, quantum interſit celeriter, vel lentò fieri mutationes, & quantum in omnibus poſſit modus, ad cujus variationem aliud, atque aliud fit.

37. Simile quid accidit vitreis lacrymis, quæ ex Anglia primum advectæ, vel in Anglia primum repertæ Anglicæ dicuntur. Sunt iſtæ parte craſſiori duræ nimis, ut vel mallei ictibus reſiſtere valeant; parte autem tenuiore, qua deſinunt in cuſpidem, ſi digitis diffringantur, totæ in craſſiuſculum pulverem non ſine notabili crepitu diſſolvuntur. Enim verò lacrymæ iſtæ inter cineres calidiores collocatæ ſi ſinantur paulatim, & tardo gradu una cum cineribus refrigerari; vel, ut rectiùs dicam, ſi iterum adapertis poris, laxataque iterum extrema ſuperficie ſinantur partes omnes, ut natura fert, lento motu, & paulatim, atque paulatim componi ad invicem, coordinarique, amittunt virtutem diſſiliendi: nec ampliùs in pulverem diſſolvuntur, ſuntque ut cœtera vitra.

38. Ex his autem, niſi me mea fallit ſententia, æquum videtur poſſe nos tandem concludere, quod etiam ſi reſpiratio inſtituta potiſſimum ſit ad cor, & ſanguinem refrigerandum; non tamen indè ſequatur aeris, & reſpi-

ſpi-

ſpirationis beneficio non rareſieri multa, & non attenuari multa in corporibus animalium! Et illud acerrimè negabat Joannes Baptiſta Capuccius reſpirationis præcipuum uſum eſſe cor, & ſanguinem refrigerare. Qui ajebat non magis ipſi videri reſpirare animalia ut cor refrigeretur, ac aeris flumen quoddam continuò accurrere ad ignem refrigerandum; vel ignem attrahere aerem refrigerii gratia; vel potiùs ad ignes, ad furni, & ad fornacis ardentis oſtium propelli, ac properare aerem, ut ignis cujuſcunque calor moderatior ſit, & ut furnus, vel ardentes fornaces refrigerentur! Quo nihil ineptius dici poſſet.

At ego, ne cum omnibus velle nunc diſputare videar, dico quod etiam ſi illud admittatur, vel ex parte concedatur, nequaquam ex eo ſequitur humores, ſubſtantiaſque complures non rareſieri aeris beneficio. Si quidem multa ſunt, quæ frigido rareſiunt, & majus ſpatium expoſcunt. Neque ex hoc quod multa rareſiant beneficio eorum, quæ accipiunt ab aere, ſequitur eadem magis, vel minùs propterea liquida eſſe. Nam multa rareſiunt, & liquiditatem amittunt; multa condenſantur, & liquiditatem amittunt; & multa rareſiunt, vel condenſantur abſque eo, quod amittant liquiditatem; & quædam liquiditatem amittunt calido; & quædam liquiditatem amittunt frigido.

39. Ex quibus illud conſtat, quod docet Hippocrates libro de Veteri Medicina, cum iis, quæ frigida, vel calida dicuntur aliud, atque aliud ſæpè ſæpiùs adjungi; ut contraria non rarò his iiſdem ſiant. Non enim omnia quæ calida, vel frigida dicuntur, uniuſmodi ſunt; neque his in omnibus eadem, aut ſimilia ſiunt, ut non ſemel Divinus etiam docuit Plato. Aliud liquat, aliud coagulat, aliud ſolvit ventrem, aliud aſtringit, aliud urinas, vel ſudores ciet, aliud venenum eſt, aliud eſt antidotus, & non rarò quòd huic venenum eſt, alteri eſt antidotus, vel etiam cibus ſalutaris. Quod quidem non negatur à prudentioribus Medicorum. Non pauci tamen minùs prudentes miſerabilibus planè conditionibus hallucinati altercantur ad invicem quærentes calidum nè aliquid, an frigidum ſit (puta opium, caphura, acetum, cichorium, vel quid aliud) & in hac inquiſitione eam tenent viam, quæ nullum habet exitum! Qui eo magis commiſeratione digni ſunt, quò ignorant id, quod niſi præjudiciis eſſent occœcati, facillimè cognoſcere poſſent; ex eo, quod ſcimus aliquod eſſe calidum, nihil aliud omnium, quæ in natura ſiunt, poſſe nos rectè deducere, niſi quòd illud valeat calefacere hominem, bovem, vel equum: & ſæpe id, quod calefacit hominem, non calefacit bovem, vel equum; non minus ac multa ſunt venena homini, quæ non ſunt venena bovi, vel equo. Ex eo autem, quod ſcimus aliquod eſſe nobis frigidum, nihil aliud poſſumus rectè deducere; niſi illud idem nobis rectè applicatum poſſe refrigerare noſtrum ſenſum; ſive ſenſationem eam excitare poſſe, quæ frigidi appellatur. Quæ tum iis, quæ docuit Hippocrates eodem loco, tum etiam convenire videntur iis, quæ docuit Galenus quibuſdam tamen in locis, qui non ſunt ab omnibus notati. Sed de his jam ſatis. Quod ſi videam, hæc vobis non diſplicuiſſe, aliquid aliud fortè conabor, quòd non erit levioris momenti.

Vu 2 SUM-

SUMMA RERUM.

In hac Quarta Diſſertatione contentarum,

1 *CUr variæ ſint hominum ſententiæ.*

2 *Non eſt iis ſuccenſendum, qui non mecum in pleriſque ſentiunt.*

3 *Referuntur præcipua, quæ dicta ſunt in diſſertatione ſecunda de aere mortifero.*

4 *Ex quibus orta difficultas eſt, vel non eſſe frigidi condenſare, vel reſpirationem non eſſe præcipuè inſtitutam ad refrigerandum cor.*

5 *Nonnulli Ariſtotelem adducunt teſtem ad concitandam invidiam adverſus alios.*

6 *Joannes Baptiſta Capuccii de frigido, & calido ſententia.*

7 *Ejuſdem de denſo, & raro ſententia.*

8 *Denſum, vel rarum non habent aliquid perpetuò adnexum frigido, vel calido.*

9 *Ex eodem Capuccio ſi frigidi eſt condenſare, & calidi rarefacere, poterit item frigidum rarefacere, & calidum condenſare.*

10 *Multa expeditè, & promptè rareſiunt, vel condenſantur in quavis cœli conſtitutione.*

11 *De igne perpetuo, deque aliis quibuſdam ſententia.*

12 *In thermometris clauſis, quo tempore ſpiritus vini condenſatur, aer rareſit, & è converſo.*

13 *In machinis quibuſdam pneumaticis aer ad libitum condenſatur, vel rareſit abſque ullo frigidi, vel calidi interventu.*

14 *Non cum iis nunc pugnandum eſt, qui alia per ſe, alia per accidens ex his, alia formaliter, alia virtualiter fieri affirmant.*

15 *A qua dum in glaciem convertitur rareſcit.*

16 *Ut ſaxa diſrumpantur propter rareſcentem aquam, dum congelaſcit.*

17 *Exponitur qua ratione hoc anno* 1684. *Venetiis propter gelu nonnullæ domus ruinam paſſæ ſint; lapideſque loco dimoti, & alia ſimilia acciderint.*

18 *Non rarò haud minora fiunt frigido, ac igne fieri conſueverint, cujus eventus ex Capuccio ratio adducitur.*

19 *Qui Philoſophi teneantur concedere aquas rarefieri, cum conglaciantur.*

20 *Qui Philoſophi poſſint negare aquarum rarefactionem in glacie.*

21 *Primi multa poſſunt oſtendere corpora ſic rarefacta, ut ipſi dicunt fieri rarefactiones. Secundi autem non poſſunt oſtendere corpora rarefacta, ut ipſi dicunt rarefieri.*

22 *Enumerantur multa, quæ in glacie ſunt conſideratione digna.*

23 *Eo, quo partes aquæ in glaciem convertuntur, moventur partes aquæ, quo magis confirmatur Capuccii ſententia aſſerentis frigidum poſſe rarefacere.*

24 *Quæ dicta ſunt conſentiunt iis, quæ docuit Hippocrates libro de Veteri Medicina, & præter poſſe calefacere, vel refrigerare infinitas alias ineſſe rebus facultates.*

25 *Narratur petulantia cujuſdam Medicinæ profeſſoris.*

26 *Eo, quod frigidum dicitur, multa corpora liquiditatem amittunt: quorum alia rareſiunt, alia condenſantur, alia fiunt graviora ſpecie,*

cie, alia minus gravia.

27 *Quædam faciliùs calido, ſive ignis vi liquiditatem amittunt, quàm frigido, ſive nivium virtute. Quædam non aliquo ex his deſinunt eſse liquida, ſed aliò potiùs, quod neutrum eſt.*

28 *Quædam igne fiunt ſpecie graviora, & duriora.*

29 *Non eſt idem rareſcere, & liquidius fieri; neque eſt idem condenſari, & liquiditatem amittere, ſive minùs liquidum eſſe.*

30 *Coagulationes liquidarum ſubſtantiarum ſunt in animante plurimorum morborum cauſæ.*

31 *Frigore, ſive frigido, quod dicitur, pleraque corpora fiunt frangibilia, minus flexibilia, & minùs obſequentia motibus, quod diverſimodè poteſt accipi, & diverſimodè explicari.*

32 *Vitrea vaſa in celeri mutatione ex ſtatu calido in frigidum, vel ex frigido in calidum facilè diſrumpuntur, & eventus ratio traditur.*

33 *Plumbeæ ſpherulæ foraminulum habentes propter inæqualem partium eodem momento condenſationem.*

34 *Metalla calida faciliùs malleo diſrumpuntur.*

35 *Metalla, quæ plures excipiunt ictus, fiunt duriora, & vim elaſticam acquirunt.*

36 *Quæ obſerventur in ferro, quod ignitum aquis immergitur.*

37 *Narrantur ea, quæ obſervantur in lacrymis vitreis.*

38 *Etiam ſi reſpiratio ſit inſtituta ad cor refrigerandum, poſſunt tamen aeris beneficio rareſieri humores, & Capuccii de his ſententia.*

39 *Ex eo, quod aliquid rectè frigidum appelletur, nihil aliud rectè poſse nos concludere, niſi quod illud idem poſſit refrigerare.*

F I N I S.

Digitized by Google

IN HIPPOCRATIS
LIBRUM
DE VETERI MEDICINA
LUCÆ ANTONII
PORTII
Neapolitani.
PARAPHRASIS.

Digitized by Google

CHRISTINÆ
SVECORUM REGINÆ.

Audaciæ fortè, ſi non temeritatis, multi me inſimulabunt, Auguſtiſſima Regina, quod varia hæc, quæ præſenti volumine continentur tibi dicare decreverim. Sed ut hoc illis ſi me ſpectem, & meos conatus, non uno ex capite libentiſſimè concedam, & liberè etiam ipſemet fatear; ità haud facilè affirmabo, quod jure ex hac cauſa me poſſint increpare. Norunt namque omnes quod, quò majora quæquè tibi debeantur; eò ſumma clementia, & animi tui magnanimitate humilia non deſpicias: adeò ut inter eos, quos tuo nomine protegis, me quoque volueris connumeratum. Illud certè temeritatis eſſet ſi id, quod multò ſane feliciores calami, digniſſima nempè omnia, quæ de te dici poſſunt, recenſere conati ſunt, & tandem etſi clariſſimo, & copioſiſſimo dicendi genere uſi ad ea ſe impares profeſſi ſunt, ipſe nunc tentare velim! Nihil poſt illos jam ſupereſt, niſi ut univerſus terrarum orbis, qui omnibus futuris ſeculis multa virtutum tuarum veſtigia habebit, & ipſamet tua geſta te prædicent. Vale.

Humillimus Servus
Lucas Antonius Portius.

Digitized by Google

PRÆFATIO.

CUm multa ſub Hippocratis nomine circumferantur, ſi in ipſis tùm ſententia, tùm dictio modò robuſtior, modò remiſſior examinentur; manifeſtum erit vel non eſſe ea omnia ejuſdem Authoris opera, vel ſi ab eodem homine conſcripta ſunt non quidem in eadem ætate, vel ex induſtria aliquem ſibi complacuiſſe varia, & nonnunquam repugnantia poſteris tradere, quod equidem affirmandum non eſt de ingenuo, pio, atque benefico Viro, qualis fertur Hippocrates. Veriſimilius mihi videtur ea, quæ congeſta ſunt in volumina ſub unius Hippocratis nomine non eſſe unius tantùm Viri. Quod apertè deducitur ex iis, quæ Svidas habet, plures fuiſſe ex eodem genere homines, qui Hippocrates dicti ſint; quivè omnes Medica ſcripſerint: ut facillimum inde fuerit, quæ à multis olim diverſiſque temporibus conſcripta ſunt, tanquàm ſi unius fuiſſent monumenta ad nos deveniſſe. Galenus verò *commentario 1. in lib. de victus ratione in morbis acutis tex.*18.poſtquàm quædam notaſſet ex *libro de victu ſalubri*, qui Hippocrati aſcriptus eſt, hæc verba ſubjungit: *nam etſi liber ille Hippocratis non ſit, ſed vel Euriphontis, vel Phaontis, vel Philiſtionis, vel Ariſtonis, vel alterius cujuſpiam ex antiquis (nempè ad multos librum hunc referunt) ſane omnes hi veteres Viri ſunt, atque ex eis quidam, & Hippocrate antiquiores, alii verò tempore ipſius vixerunt. Loquor autem de Hippocrate Heraclide filio, qui librum hunc confecit: nam avus ipſius Gnoſidici filius Hippocrates, quorundam judicio nihil omnino ſcripſit; aliorum verò ſententia duos libros ſcripſit; unum de fracturis, alterum verò de articulis.* Qui duo libelli extant adhuc uſque, & non ſunt profectò ſpernendi. Idem Galenus *commentario 2. in librum de natura humana tex.*1. dubitans & ipſe multa fuiſſe illi libro adjecta *ſigillatim*, inquit, *omnibus hujus orationis verſibus ſignum id Dioſcorides aſcripſit, quod obeliſcum appellant: quo ſigno Ariſtarchus omnes notabat verſus, qui apud Poetam ſibi erant ſuſpecti; ſic & Dioſcorides agebat, quia ſuſpicabatur partem hanc fuiſſe Hippocratis, qui fuit Theſſali filius. Nam duo hi magno Hippocrati fuere filii Draco, & Theſſalus; amboque genuere filios nominatos Hippocrates.* Non eſt Theſſalus hic ille, quem acriter reprehendit Galenus *lib.1. meth. medendi*, qui pariter Medicus fuit; ſed non multùm Galeno antiquior. Ad Theſſalum iſtum, de quo loquimur, extat epiſtola magni Hippocratis, qua Geometriæ, & figurarum, & numerorum ſcientiam commendat. Atque hujus Theſſali honorificè pluries meminit Galenus ut *comment. in lib.3. de morbis vulgaribus*, ubi hæc habet: *& quidem in librum ſecundum, & ſextum de morbis vulgaribus interjecta ſunt quædam, ut etiam ad finem aphoriſmorum: cætera omnia libri ſecundi, & ſexti vulgarium morborum ſunt Hippocratis magna ex parte in commentariis reperta; partem verò eorum is, qui ea contraxit adiecit, ut ajunt. Erat ille Hippocratis filiorum Clariſſimus Theſſalus nomine, qui exactè ſententiam eſt patris æmulatus.* Commentario verò in librum ſextum de morbis vulgaribus multa conqueritur Galenus in librum irrepſiſſe, multa fuiſſe corru-

Digitized by Google

pta ab expoſitoribus, *inter quos*, ait, *& Zeuxis Tarentinus, & Erythræus Heraclides cenſentur, ante quos etiam Bacchius, & Glaucias extiterunt, qui cum quid deletum inveniſſent proprio ingenio adjecerunt nulla mentione facta de vitio Codicis = Sextum verò hunc, quem in præſentia habemus in manibus, & ante ipſum ſecundum librum ex illis, quæ ſibi ipſe Hippocrates collegerat Theſſalum ejus filium ajunt conflaviſſe: quin, & nonnulli ipſum Theſſalum aliquid ex propria ſententia adſcripſiſſe opinantur, nonnulli verò poſt ipſum alios*. Præterea Polybi cujuſdam ſæpè meminit Galenus, quem ait fuiſse Hippocratis diſcipulum, & integros libellos extare, qui ſub Hippocratis nomine leguntur, cum Polybi ſint, non Hippocratis. Neque prætereundum eſt plagiarios, impoſtores, & ſycophantas ſordidiſſimos lucri causa multa inſeruiſſe operibus Hippocratis, & aliorum etiam auctorum: *quo enim tempore*, inquit Galenus commentario 2. in lib. de natura humana: *Attalus & Ptolomæus certatim inter ſe de comparandis ſibi libris contendebant, ab his, qui ex oblatis celebriorum Virorum ſcriptis pecuniam à Regibus reportabant, cœpere inſcriptiones, & digeſtiones librorum vitiari. Unde cum utrique libri, & qui de natura humana eſt, & qui de ſalubri victu* (quem hoc loco Polybi eſſe exiſtimat ipſe Galenus) *eſſent puſilli: arbitratus quiſpiam ob parvitatem neutrum ipſorum multifaciendum, ambos in unum contulit: ſubinde vero alius quidam, vel ille idem etiam, qui hos primùm in unum redegit, hac ipſa illis interpoſuit, quæ nunc exponenda ſuſcepturi ſumus*. Ex his quidem omnibus manifeſtum fit, difficilè ſanè eſſe diſtinguere cujuſnam Hippocratis, aut cujuſnam alterius Viri ſit liber, qui de Veteri Medicina inſcribitur, & inter Hippocratis libros connumeratur. Verùm enim verò cum videam quamplurimis documentis confirmatum, Hippocratem quemdam ætate ſatis provectum Democriti fuiſſe diſcipulum, cujus planè in Phyſicis ſapientiam Hippocrates ſit demiratus; cumque videam librum de Veteri Medicina multa continere, quæ maximè conſentiant cum Democriti placitis; veriſimillimum exiſtimo librum de Veteri Medicina ab eo Hippocrate fuiſſe conſcriptum, qui Democritum audivit. Et profectò ea, quæ docentur *tex*. 1. errare illos, qui hypotheſim habent ex calido, frigido, humido, & ſicco vel alio quocunque his ſimilibus cuncta, quæ in homine accidunt fieri, & ea, quæ *text*.6. neceſſitatem fuiſſe Medicinæ principium, & ea, quæ *text*.26. & 27. impoſſibile eſſe, aut dubium imperare ægroto calidum, aut frigidum, & nomina hæc, hoc eſt calidum, hoc eſt frigidum impoſita fuiſſe ad decipiendum potiùs homines, quàm ad aliquid verum denotandum, & quæ *text*.29. & 30. non ex calido, neque ex frigido homines febribus corripi; neque in calido, neque in frigido quærendam eſſe febrium Medicinam, & quæ *text*.39. oportere cognoſcere rerum figuras, & alia multa quæ hoc libro docentur, ipſum Democritum quam maximè ſapiunt, & non poſſunt placitis aliorum Philoſophorum accommodari. Cæterum cum multis ſæculis Democriti philoſophandi ratio omiſſa fuerit à Medicis etiam magni nominis, ut à Galeno, & ab ejus ſectatoribus; liber iſte Hippocratis de Veteri Medicina, etſi veneratus paſſim, & in hominum aliquandò æſtimatione fuerit, tamen veluti jacuit, & quodam modo delituit: nullum enim uſum habebat apud eos, qui calido, & frigido omnia fieri affirmabant. Atque com-

Digitized by Google

complures alii, qui hoc ipſum negant, quoniam in Democriti philoſophia minus verſati ſunt, non videntur Hippocratis mentem aſsecuti. Quod quidem me movit ad paraphraſim hanc conſcribendam; qua mihi videor Hippocratis ſententiam ſervaſſe, & multa clariùs expoſuiſse, & quædam paſſim adjeciſſe ſcitu neceſſaria deſumpta occaſione ex ejuſdem Hippocratis verbis. Atque cenſeo hoc parvo Hippocratis libello Medicinæ compendium, & inſtitutionem optimam comprehendi; ac neminem alia via aliiſque principiis, quam his, quæ ab Hippocrate hic docentur in Medica diſciplina profecturum.

IN HIPPOCRATIS LIBRUM *DE VETERI MEDICINA* LUCÆ ANTONII PORTII Neapolitani.

PARAPHRASIS.

I. QUicunque de Medicina dicere, aut ſcribere aggreſſi rem in compendium contrahere conati ſunt, & à calido, frigido, humido, & ſicco, vel ab acido, & ſalſo, aut amaro, aut ab alio, ſive aliis quibuſcumque his ſimilibus cuncta, quæ hominibus accidunt, fieri ſuppoſuerunt, in multis quidem manifeſto erraſſe deprehenduntur, & ab ipſa Medica Diſciplina, qua omnes in maximis utuntur, quamvè colunt optimi Profeſſores graviter reprehendi poſſunt, quoniam illam non parùm dehoneſtarunt

II. Ægrotantium namque corporum Medicina ex iis non eſt, quæ prorsùs vana exiſtunt. Neque æquum eſt illam facere iis ſimilem, quæ etiamſi aliquo pacto vera ſint; hypotheſi tamen, & fundamento ficto in praxim deducuntur, & explicantur. Siquidem jam non exiguus eſt inventorum, & obſervationum in Medicina numerus, & alii Medici tùm manu, tùm mente aliis ſunt multo præſtantiores. Quod factum non fuiſſet ſi Medicina prorſus inanis eſſet, & ficta indigeret hypotheſi; ſed etiam nunc qui eam profitentur, æqualiter eſſent ignari, & inexperti, & fortuna potiùs, atque caſu, quam Medicorum prudentia ægrotorum res gubernarentur.

III. Sic ſæpenumero fit, cum de ſublimibus in aere rebus, aut de ſubterraneis, aut de aliis hujuſcemodi agitur; in quibus non eſt, quo conferantur ea, quæ dicuntur, & non eſt, quo vera, ac falſa notentur: ac proinde qui de his loquuntur, æqualiter ſunt ignari, & inexperti, ac ſi aliquid ab ipſis rectè dicitur, id caſu fit, & fortuna, non diſciplina! Secus in Medicina, quæ principium habet, quo multa olim ab antiquis inventa ritè, & manifeſta facta ſunt, & multa deinceps invenientur: modo is, qui inquirat ido-

idoneus ſit, & gnarus eorum, quæ jam ſunt comperta; atque ex his ſimiliter eodem principio ad alia perquirenda procedat. Quicunque verò his rejectis, ac reprobatis alia via, aliave forma, ac methodo inquirere conetur, aut conatus ſit, & quid inveniſſe glorietur, aut fuerit gloriatus, falſus is eſt, aut fuit, non ſolum alios, ſed etiam ſæpe ſe ipſum decipiens. Impoſſibile enim eſt in Medicina alio niti principio diverſo ab illo, quo antiquiores uſi ſunt, & impoſſibile eſt aliis principiis aliquid recte invenire, aut aliquid concludenter addere his, quæ ab antiquis ſunt inventa.

IV. Quas autem ob cauſas hoc ſit impoſſibile demonſtrabo, ac docebo quibus principiis diſciplina Medica, quæ jam eſt, ortum duxerit, & ut hæc eadem principia non ſint deſerenda. Mihi verò de his dicturus videtur debere ea dicere, quæ vulgò intelligi, & ab iis etiam, quorum animus ſtudiis non fuerit excultus concipi poſſint. Enim verò ipſæmet corporis, animique affectiones, quibus hic, vel ille ægrotat, dicendæ nobis, atque quærendæ ſunt.

V. Ac licet indocti, & rudes, qui in naturæ ſpeculatione, atque contemplatione ſe ſe non exercuerunt, condiſcere haud ſemper facile poſſint ipſorummet affectiones corporum, & ut illæ fiant, ac deſinant, & ut augeantur, aut minuantur haud ſemper poſſint ex ſe ſe promptè cognoſcere: attamen ſi quis adſit, qui hæc noverit, & vocibus ad propriam uniuſcujuſque intelligentiam aptis de his loquatur, & prudenter de his interroget, non multò ſanè difficilius indocti homines, quàm docti affectiones proprias intelligent. Nihil enim libentius, aut facilius quiſque recordatur, quàm quæ ſibi ipſi accidiſſe audit. Si quis igitur de Medicina loquatur, & audientium intelligentiam, atque animos ſermone non afficiat; neque ipſe etiam veritatis compos erit, & vana ut plurimum loquetur. Ac nihil proderit, quod omittens affectiones proprias corporum, quas qui patitur intelliget, aliqua hypotheſi, quæ captu ſemper difficilior eſt, aut fundamento in ſermonibus ſuis fuerit uſus. Hypotheſi namque neque initium, neque incrementum ullum habuit Medicina: ac niſi homines obſervaſſent varias eſſe ſanorum, & ægrotantium corporum affectiones, pleraque ex iis, quæ ſanis corporibus conveniunt, ægrotantibus non convenire, & plaraque ex iis, quæ conveniunt ægrotis corporibus, non convenire ſanis, nunquam profecto de Medicina cogitaſſent, & nonnullarum ægritudinum remedia non inveniſſent.

VI. Neceſſitas igitur Medicinæ principium fuit. Quæ quidem ab ipſa viventium natura orta eſt, & ex contactu vario corporum, incurſuque in ſenſum. Ex quibus omnia, quæ fiunt, neceſſario fiunt: neque aliud ex illis fieri poteſt. Cum enim ex hac totius naturæ neceſſitate aliud ex alio fieri olim cognoviſſet homines, quamplurimis experimentis edocti fuerint aliud, atque aliud prodeſſe ſanis, ut conſerventur; aliud, atque aliud opus eſſe ægrotis cum ut ſuperſtites ſint, tum ut integri fiant, de morborum Medicina invenienda, atque excolenda cogitarunt: ea notantes, quæ ipſis ægrotantibus convenientiora vidiſſent, & alia, atque alia inſuper experiundo, atque notando. Quin etiam rem altius expendens cenſeo ea, quibus nunc homines in ſanitate maxime utuntur, vel ut ab æſtu, vel ut à frigoribus ſeſe defendant, & ut vitam melius degant, aliis cibis, potibuſque vita-

vitatis, aliis admiſſis, hac eadem naturæ neceſſitate olim fuiſſe inventa. Natura etenim neceſſitatem, & ſenſum, ſive experiundi multiplicem facultatem indidit tum homini, tum brutis, qua meliora, & convenientiora propriæ uniuſcujuſque naturæ notare poſſent. Hinc fit ut bos etiam, aut canis ſuperſtes ab injuriis ex multiplici corporum incurſu, quibus dum naſcitur eſt obnoxius; poſteà recordatus eorum, quæ obſervavit, ſit callidior, & melius ſe defendat à lupis, aut antra, ſpecuſque quærat intempeſtatum cœli munimenta, aut quercus folia omittat, ſi gramine luxurient prata. Id autem rectius fit ab hominibus, qui præterea animadverterunt pleraque ex aliquo capite ingrata opem in non paucis morbis attuliſſe, & quædam non ingrata, & ſæpe etiam jucunda enecaſſe, quod fortè non fit à brutis, aut certè minus exactè. Quamobrem non ſolum ægritudinum Medicinam, ſed ipſam quoque ſanorum corporum dietam, & alimoniam, ipſam vivendi rationem, qua nunc utimur, non quidem hypotheſi aliqua, ſed multiplici uſu adinveniſſe homines exiſtimo. Qui neque hæc quæſiviſſent, aut inveniſſent, ſi ipſis ſuffeciſſet idem cibus, & potus, qui bovi, aut equo, aut pecudi, quibus ſat eſt fœnum ex quo nutriuntur, & augeſcunt, & illæſi manent, alia fortaſſis non indigentes dieta, qua melius vivant. Uſus autem ubi non viſibilibus machinamentis, ſed cœcis corporibus res geruntur, quid naturæ ferat neceſſitas in unoquoque caſu edocet.

VII. Ac ſimili quidem victu, potuque, aut prorſus eodem ab initio homines, & bruta animalia uſos fuiſſe puto, & ea, quibus nunc veſcimur multa arte excogitata fuiſſe, & inventa poſt multum tempus, & poſt multarum rerum experientiam. Cum olim vidiſſent homines pecus hyeme facilius ferre aeris inclementias, atque minus lædi à rubis, quærentes etiam ſibi ab his tutamen, imitati pecoris naturæ neceſſitatem, qua ob oppoſitam aeri vel duriorem, vel villoſam pellem minus læduntur, detraxerunt pellem pecori, qua poſtea induti ſunt, atque id belle ipſis, & ſecundum vota ſucceſſit. At cum vidiſſent multa, & gravia ipſis fieri à ferino victu, & ab iis, quæ humanam naturam maximè alterare valerent, ac cognoviſſent non eadem ſequi commoda ab iis, quæ facile in noſtri corporis ſubſtantiam abirent, atque ab iis, quibus aut difficulter nutrimur, aut omnino non nutrimur, paulatim deſciverunt à ferarum victu, & nunc hoc, nunc illud aliud vitantes, hoc, vel illud aliud experiundo, ſive naturæ uſi neceſſitate quærentes hanc vivendi rationem, atque dietam, qua nunc utimur, adinvenere, & minus obnoxii facti ſunt quamplurimis doloribus, & morbis, quibus olim dum ferino victu uterentur, affligebantur, & nunc etiam ſæpè ſæpiùs infeſtarentur, ſi his dimiſſi, quibus utimur, ferino antiquorum patrum victu veſcerentur.

Veriſimile autem eſt tunc minus perpeſſos homines à fortioribus eduliis, potibuſque propter conſuetudinem, plurimos tamen debiliori natura præditos periiſſe atque eos, qui victum illum magis ſuperare potuerunt, longiori tempore duraſse, & ſuperfuiſse: quemadmodum etiam nunc ab iiſdem, quæ humano corpori applicari poſſunt, tum propter varias conſuetudines, quæ paulatim aliam inducunt naturam, tum propter varias corporum habitudines, alios magis, alios minus affici obſervamus, alios faciliùs à gravioribus liberari, alios non niſi cum multis doloribus, ac malis, alios omninò extingui.

VIII. Ho-

VIII. Homines, inquam, naturæ edocti neceſſitate ex tritico macerato, & à cortice purgato, molitoque, aquiſque, in quibus fermentum ſit diſſolutum, permixto, poſtmodum ſubacto, fermentato, & aſſato panem fecerunt, ex ordeo vero mazam, quoniam viderunt crudum triticum, & hordeum quale ex campis colligitur, licèt non grave aviculis, & equo, gravia eſſe homini. Alia ex aliis coxerunt, & miſcuerunt; fermentationeque apta aliter, atque aliter pararunt. Fortia, & intemperata, quæ hominem nimis alterarent, aut difficulter in noſtram ſubſtantiam abirent, & propterea morbos crearent, debilioribus temperarunt, & quæ minus ex ſe ſe apta eſſent ad vitam conſervandam, ac bene gerendam, multiplici uſu aliud addentes, aliud detrahentes ſecundum hominis naturam, ac vires affinxerunt.

Quibus quidem inventis non video quodnam juſtius, ac magis conveniens nomen dari poſſit, quàm Medicinæ! quandoquidem ad hominis ſanitatem, alimentumque, ut magis ſanus, morbis, doloribus, & languoribus minus eſſet homo obnoxius, ſunt inventa, in permutationem ferini illius victus, ex quo dolores, & morbi frequentiores erant.

IX. At ſi quis neget convenire aliquem his, quæ ad ſanorum dietam pertinent, Medicum appellari; nihil fortè abſurdi erit: Sicuti abſurdum non eſt dicere inter eos, qui oculos habent neminem habere videndi artem, quoniam ſi objecta adſint viſibilia ſecundum uniuſcujuſque proprios oculos, modo illos adapertos habere velint, omnes neceſſitate quadam naturæ ſunt videntes, & inter eos, qui vulgariter loquuntur, nemo dicitur loquendi artem habere, quoniam conſuetudine eorum qui loquuntur, omnes neceſſitate veluti quadam naturæ loquimur.

Sed ut hoc ipſum loqui magnum quoddam eſt; ità inventum ipſum panis, vini, aliorumque ſimilium, quæ ad ſanorum dietam pertinent, & magnum, & multæ artis, & conſiderationis exiſtit. Quæ licet principio omnibus hominibus communi, hoc eſt neceſſitate quadam naturæ ſenſum habentis, ſint inventa, ſi quis tamen ea, quæ huc uſque comperta ſunt non ignoret, & alia inſuper eadem via inveſtiget: nec ea tantùm, quæ ſibi integro contingunt, advertat; ſed quæ aliis ſanis hominibus accidunt, obſervet, atque notet, non immeritò hic artis reparandarum, & conſervandarum virium, & hujus partis totius Medicinæ artifex peritus dicetur.

X. Sed nos de ea diſciplina ediſſeramus, quæ ab omnibus abſque hæſitatione Medicina appellatur: de ea ſcilicet, quæ propter ægrotos inventa eſt, & conſideremus an re vera ſit, & profeſſores habeat, qui ipſius præcepta ſervare debeant in ægritudinibus, & unde initium ſumpſerit.

Mihi equidem velut in principio dixi, nemo nè quæſiviſſe quidem Medicinam videtur, ſi idem victus & ægrotis, & ſanis conveniſſet, & nihil interfuiſſet aliam inſtituere ægrotis, ac ſanis dietam. Hinc fit ut barbaræ quædam gentes, quæ id huc uſque non animadverterunt eodem, ut fertur, nunc etiam modo, quo ſani victitent ad voluptatem, & à nulla re, quam concupiſcant in morbis abſtineant, neque quicquam devitent. Nec ea profectò omnia, quæ à nobis cognoſcuntur, ab uno aliquo primum inventa ſunt; ſed aliud poſt aliud à pleriſque. Ipſi etenim Patres, ex quibus Ego ortum duco, Trojani tempore belli, in quo Duces fuerunt, non quidem in

peſti-

peſtilentiæ, neque in variis geneneribus morborum opem aliquam commilitonibus ſuis attulerunt, ſed vulneribus tantummodo ferro, & medicamentis mederi ſoliti fuerunt, quoniam licèt tunc comperta eſſent multa, quæ vulneratis convenirent, quæ tamen in aliis morbis potiora eſſent, ignorabantur. Cœterùm qui alicujus morbi Medicinam quæſiverunt, & invenerunt eandem cum illis ſententiam habuerunt, qui relicto ferino victu ipſis etiam ſanis gravi, alium inſtituerunt: de quibus ſuperiori ſermone dictum eſt. Videlicèt ſicuti illi quæſiverunt victum naturæ humanæ magis convenientem, dum homo ſanus eſſet, ſic hi eodem principio deſumpto ex naturæ univerſæ neceſſitate quæſiverunt cibum ægrotis aptum. Et primùm ex his ipſis cibis, quibus ſani utebantur, copiam detraxerunt, (quod ſæpe ex ipſius ægrotantis natura fit, cum parum homines, & canes etiam nonnullis in morbis appetant) & ex multis cibis paucos elegerunt, qui ſcilicet ad ſervandos hos, vel illos ægrotantes magis eſſent idonei.

XI. At hæc detractio ex quantitate ſolidiorum ciborum ſufficiebat quidem nonnullis ægrotis, ſed non omnibus, erant enim quidam ità malè habentes, ut neque modicos cibos ſolidiores ſuperare poſſent. Imbecilliore ſanè quopiam victu tales indigere viſi ſunt, ſorbitiones proinde inventæ ſunt, & pauca ex fortibus atque ſolidioribus ſumpta ſunt, additaque non exigua aquæ quantitate, robur ipſum temperatura, & coctura detractum eſt.

XII. Quod ſi quos viderunt, qui neque ſorbitiones ſuperare poſſent, has quoque detraxerunt, & ad potiones moderatas, quæ neque copia excederent, neque meraciores eſſent, pervenerunt. Probè autem noſſe oportet, quibus in morbis ſorbitiones non conducunt, non rarò namque quibuſdam exacerbantur mala, & manifeſtum fit ſorbitiones, aut aliquid durius aſſumptum morbo quidem incrementum, & alimentum præſtitiſſe, corpori verò ægrotanti tabem, & infirmitatem majorem, quin etiam ſæpe ea, quæ conveniunt, neque omni tempore, neque in quacunque diei hora cum operæ pretio exhibentur.

XIII. Et in his quidem morbis, quos nunc innuo, ſi quis ſicco cibo, aut maza, aut pane utatur etiam modice, decuplo magis, ac manifeſtius lædetur, quàm ſi ſorbitione tantum eſſet uſus. Sorbitio enim etſi & ipſa quoque his ſæpè ſit inconveniens, multo magis tamen inconveniens eſt ſiccus cibus, aut maza, aut panis, maximè intempeſtivè, & hora incongrua exhibitus. Idque ob nullam aliam cauſam, niſi quia ſanum corpus non eſt idem, ac ægrotans, neque ſemper eſt morbus morbo ſimilis, neque tempora ejuſdem morbi ſunt ſimilia. Atque ideò non eſt eadem ratio hujus cibi ad ſanum corpus, ac ejuſdem cibi ad corpus ægrotans, ut neque hujus edulii, ſive ſorbitionis, aut potionis, aut aeris ad hoc corpus ægrotans, & hoc morbi tempore, ac ejuſdem edulii, ſive ſorbitionis, aut potionis, aut aeris, aut alterius cujuſcunque rei, ad aliud corpus diſſimili morbo ægrotans. Unde quo quis in his magis erret, eo magis lædatur homo neceſſum eſt. His potiſſimum ægrotant homines, ac ſi ægrotent, in his potiſſimum ſi delinquant, pejus ſe habent.

Quid igitur aliud cogitaſſe videri queat hic appellatus Medicus, & confeſſus artifex, qui ægrorum dietam, ac victum, & alia multa, quæ convenirent, adinvenit, quàm ille, qui ab initio omnibus fere hominibus victum

ſtum, quo nunc utimur ex agreſti illo, ac ferino reperit, ac ſubornavit! aut quo alio novo principio, ac fundamento hic uſus eſt, ut ægrorum dietam inveniret, quam hic, qui ſanorum reperit dietam fuerit uſus! Mihi equidem videtur idem modus, idem principium, atque via, & unum quoddam, aut ſaltem ſimile eſſe inventum. Et licèt iudicio ſumpto à juvantibus, & lædentibus hæc Medicinæ ſpecies, quæ ægrorum dietam invenit multiplicior, & variegatior ſane ſit, ac multo majoris negotii, ab illa tamen, quæ ſanorum dietam invenit aliquo pacto dependet, aut idem prorſus fuit utriuſque principium.

XIV. Accidit autem quibuſdam in morbis, vel certis temporibus nonnullorum morborum plus lædi ægrotantes ab iis cibis, quibus ſani innoxiè uti ſolent, ut eſt panis, & maza, quam ſani lædantur, aut periclitentur ab ervo, & hordeo crudo, aliiſque ſimilibus, quibus bovum, & equorum neceſſitati ſatisfit.

XV. Neque verum eſt, quod nonnulli putant, fortiora, & quæ corpus ſive ſanum, ſive infirmum magis alterare poſſunt, aut difficilius à viventium viribus tranſmutantur ſimpliciter nocere, & ea, quæ debiliora ſunt, & intus aſſumpta facile mutantur, ſimpliciter propterea prodeſſe, aut nutriendo, aut aliter opem ferendo ſive ſanis, ſive ægris corporibus. Si quidem, ſi ità ſe res haberet, facillimum omnino eſſet neceſſitati tum ſanorum, tum ægrotantium providere, ea ſcilicèt, quæ debiliora, & minoris energiæ eſſent, eligendo, & aliquid de ſecuro, atque mediocri victu detrahendo, ut demum is ſive ſanis, ſive ægris tutiſſimus eſſet. Sed res aliter nimis ſe habet, & ſive modum, ſive rerum ſubſtantiam ſpectes nulla prorſus excepta, quod huic juvat, ſæpè alteri nocet, quæve huic ægrotanti proſunt, poſteà huic eidem, quoniam is mutatus eſt, nocebunt. Præterea fortiora, & fames, & ſitis, ut etiam repletio, & evacuatio, aut quid aliud his ſimile magnam potentiam in naturam hominis habent nunc ſanandi, nunc debilitandi, nunc occidendi. Quapropter multo ſane eſt, uti dixi, hæc diſciplina, quæ ægrotos reſpicit, variegatior, & multo majorem diligentiam requiret, quam illa, quæ ſanorum victum quærit, atque ideò modum, rationemque conjectare oportet, qua certus hic ægrotus ſit habendus.

XVI. Verum enim vero in his omnibus, quæ ad artem ſunt neceſſaria neque certiorem modum, rationemque, neque magis exactum pondus, neque numerum, aut menſuram, aut normam aliquam, ad quam referas reperies unquam, quacunque tandem methodo utaris, quam corporis ſenſum. Difficile autem, & operoſum nimis, exacte adeo, quæ unicuique conveniant condiſcere, ut parum in alterutram partem delinquas: quanquam Ego eum etiam Medicum maximè laudarim, qui parum delinquat, certitudinem enim prorſus exactam rarò videre contingit, neque quicquam reperire licet, adeò perfectum, ut nihil in eo deſiderare poſſis.

XVII. At quidam Medici ſimiles ſunt iis, qui imprudenter, ſine arte, & caſu, fortunaque naves gubernant. Hi cum mare eſt tranquillum, & nulli vehementiores aera turbant venti, & cum nullus adeſt proximus navi ſcopulus, longeque remotæ ſunt ſyrtes, etiam ſi non leviter in munere peccent, haud tamen multum nocent; neque tunc ex eorum erroribus ſequitur facile naufragium. Sed ſi mediocris, aut forte magnus ipſos deprehenderit

rit ventus, aut tempeſtas navem adoriatur, tunc propter imperitiam ignorantes, quæ facienda, quæ præcavenda ſint facile ſibi ipſis, ac navi naufragium parant. Sic ſane etiam imperiti quamplurimi Medicorum contractant homines, nihil quod occidere poſſit patientes, in quos ſi quis etiam non parum delinquat, nihil grave faciat (ſunt autem multi tales morbi, & multo ſæpius, quàm graves hominibus accidunt) etſi in multis errent, aliquando tamen parum, & vix quod notari poſſit, nocent. Ubi vero obtigerit magnus, fortis, periculoſus morbus, tunc ipſorum imperitiæ delicta haud levia afferunt incommoda. Enim vero nonnunquam is, qui facile ſervari potuiſſet, propter remedii ignorationem, habendique modum orco demittitur, ac ſunt non pauci morbi, in quibus ſi aptum remedium non afferas, & res rite non adminiſtrentur, ægrotantes pereant, at ubi afferas cito ſerventur.

XVIII. Quod autem non minores afflictiones ab intempeſtiva evacuatione, quam à repletione, ut etiam à motu, aut quiete, & à pleriſque aliis contrariis hominibus contingant, probe quidem diſcemus, ſi in ſanis rem iſtam expendamus; nam non ſolum ægrum corpus, ſed etiam ſanum mutatur, & alteratur diverſimodè à vario rerum omnium uſu, & varia eſt illius diverſis tamen temporibus neceſſitas.

Quod, ut fiat manifeſtum, omittamus primum eos homines, qui ob voluptatem, aut ob aliam aliquam minus probabilem rationem, non propter utilitatem prandent, aut cœnant, aut utrumque faciunt, & conſideremus eſſe quædam corpora, quorum naturæ neceſſitas exigit, ut ſi bene vivere velint, ſemel tantum in die cibum capiant: idque aliis hominibus fieri debet cœnantibus tantum, aliis prandentibus tantum. Sunt alia corpora, quorum neceſſitas jubet, ſi bene vivere velint, bis in die cibum ſumant, cœnent ſcilicet, & prandeant ſingulis diebus, aut ſunt etiam, quibus pluries opus eſt in unoquoque die ciborum, & potionum uſus.

XIX. Ex his autem, ille, qui ſatis integer erat, neceſſitatem tamen quæ jubebat cœnam tantum non ſervavit, & pranſus eſt, facile fit corpore gravis, & ſegnis, mente piger, & ſomniculoſus, oſcitatione, ſiti, aliiſque forte malis infeſtabitur. Huic, ſi poſteà inſuper cœnet, alia mala facile contingent, ut flatus, tormina, vertigines, vomitus, laxior alvus, atque ſimilia ob mutatam ab inutili prandio corporis ſui neceſſitatem, quam aliquando etiam dicere poſſis diſpoſitionem, propter quam aliquid aliud, quod non fuiſſet factum, neceſſario fit. Item ſi quis prandere debeat, & huic non ſerviat neceſſitati, mox ubi prandii tempus præterierit, facile fit corpore impotens, animo delinquens, oculis languidulis, pallidus, & caligans, urina illi erit craſſior, & mordacior, os amarum, & grave olens, viſcera pendere ipſi videbuntur, & contorqueri, ac membra tremore corripientur: his ſæpe vertigines, iracundiæ, & triſtitiæ adjunguntur. Quæ quidem fiunt ob omiſſum utile prandium ſpe cœnæ, quam conſequuntur nocte inſomnia tumultuoſa, & conturbata, & ægre dormiunt. Sequenti die non fit ipſis hora ſolita prandendi conſueta neceſſitas: idque ob errores præcedentis diei, qui niſi corrigantur alia mala adveniunt.

XX. Et hæc quidem pleriſque ſunt graviorum morborum initia. Aliis quidem quoniam non expectaverunt tempus juſtum ſivè prandii, ſivè cœnæ,

nes, & novos cibos ingeſſerunt prioribus ferventibus adhuc in fermentationibus; & quantum opus erat non conſumptis, aut tranſmutatis, vel cum venter non eſſet evacuatus, & non quieviſſet à priori cibo. Aliis morbi fiunt propter abſtinentiam poſt elapſum jam prandii, aut cœnæ tempus; quoniam conſumptis prioribus cibis non habet corpus alimenti fruitionem; & id, quo aſſumptus cibus paratur in aptum alimentum non habet materiam, in quam ſuas exerceat vires: quapropter neceſſitate quadam ipſam hominis naturam afficit. Aliis autem aliter fit ob alias neceſſitates, ſivè ob alium, atque alium cauſarum neceſſitate quadam agentium concurſum, & complicationem. Quæ tam varia ſunt, ut etiam ſi inutiliter repletis abſtinentia plerunque remedium ſit; expediat tamen non rarò novum ſumere cibum priori adhuc non conſumpto: vel ut ventriculus evacuatione indigens, què plura ingeſſit, eò faciliùs poſtea evacuetur; vel ut id, quod in ipſo mordax nimis jam factum eſt, contemperetur; vel ob alias cauſas. Sic aliquando operæ pretium non erit replere corpora ex nimia inanitione laborantia; vel quia deeſt id, quo ea, quæ ſumuntur parentur, & apponi poſſint, vel ob alias cauſas, ſivè naturæ neceſſitates.

XXI. Eſt tamen rebus in omnibus latitudo quædam, quam ſi non tranſgrediare, nihil magnum, aut notabile facias ſivè boni, ſivè mali: unde nequaquàm ex quovis errore omnis homo ſtatim, aut graviter ægrotat. Illi cui ſaltu, vel curſu corpus eſt nimis agitatum, levis hauſtus egelidæ, aut nihil, aut vix ſenſibiliter nocebit. Corpora, quæ præ nivibus quam maximè diriguerunt, igni proxima citò protinùs corrumpuntur: hæc eadem ab igne remotiori non ſolùm non læduntur, verùm etiam frequentèr reſtituuntur. Is qui ſolitus eſt nudo capite incedere, haud ſtatim ægrotat, ſi cooperiatur brevi tempore, & è converſo: ut neque facilè ægrotabit, qui ex eo, quod noxium eſt, minùs accipiat quàm quo lædi poſſit: maximè ſi alia non concurrant.

Eas autem naturas, quæ facilè non ex leviſſima, ſed ex levi cauſa malè habent, imbecilliores appello; quæ etiam aliquandò facilè mobiles, & alterabiles dici poſſunt, & nonnunquam aliis nominibus congruentès appellantur. Sanis autem imbecilliores, & faciliùs mobiles, & alterabiles ſunt ægrotantes, qui ſi ex ea parte peccent ex qua ægrotant; multò ſanè graviùs læduntur, quàm quilibet imbecillis, aut malè robuſtus homo, ſi ex illa eadem parte ex qua imbecillis eſt, peccet: ſcilicèt ex errore faciliùs movetur æger, quàm imbecillis homo, ſanus tamen; quæve ad movendum hunc eſt levis, & impotens cauſa; ad movendum illum eſt gravis, & potens nimis.

Ex his autem omnibus manifeſtum fit, difficile ſanè in morbis eſſe, rectiſſimum ſemper aſſequi. Sed non propterea debemus veterem diſciplinam damnare, tanquam non exiſtentem; aut non probè inveſtigatam, vel quoniam non habeat circà omnia exactam certitudinem. Quin imò quoniam Medicina in pleriſque recto propinqua eſt, ac ſi prudentiores Profeſſores eadem utantur via, qua veteres ſunt uſi; ad ipſum rectum perveniri poſſit; admirari oportere cenſeo ea, quæ ex multa rerum omnium ignoratione ſunt eruta! Prudens autem Medicus cum multa neceſſariò ſemper fiant in ægro corpore, & circà ægrum corpus etiam nullo jubente; ſæpè

non expectabit magnas mutationes, ut quid faciendum ſit determinet: ſed frequentiſſimè à levioribus quibuſcunque ſivè juvantibus, ſivè nocentibus indicia eorum, quæ conveniunt ſumet, & non ſinet præterire occaſionem rei benè gerendæ.

XXII. Sed redeamus ad eos Medicos, quibus ex hypotheſi omnia ſunt plana: quivè veterem viam deſerentes ad malè confictam hypotheſim omnia deducunt. Si calidum, aut frigidum, ſiccum, aut humidum, acidum, aut amarum, album, aut nigrum, aut aliud quodcunque his ſimile eſt, quod hominem lædit, & oporteat rectè medentem auxiliari calido quidem in frigidum permutato; frigido autem in calidum, & ſic ſimiliter dicant in quacunque ſimili inani hypotheſi: contingat mihi homo non fortis naturæ, qui triticum edat, quod ex area ſuſtulit non elaboratum, & carnes crudas, & bibat aquam. Hoc victu utens ſatis ſcio, quod multa, & gravia patietur: nàm flatibus turgeſcet, doloribus vexabitur, & ejus corpus debile evadet, & venter corrumpetur, & multò tempore vivere non poterit. Quod igitur auxilium præparare oportet ſic habenti calidum, an frigidum, ſiccum, an verò humidum, vel acidum, vel album, vel nigrum? Simplex enim eſt, quodcunque ex iſtis: & ex his factæ hypotheſes ſimiles prorsùs mihi videntur, non quidem ad inveniendum, ſed ad vanas contentiones vix aptæ. Si unum ex his eſt quod hominem lædit, contrario ſolvere oportet, ac liberare, quemadmodum eorum ſermo teſtatur! Atqui certiſſimum, & manifeſtiſſimum medicamentum eſt, victum, quo uſus eſt, auferre, & pro tritico panem dare, pro crudis verò carnibus coctas, inſuperque vinum propinare. His permutatis impoſſibile eſt non fieri ſanum; niſi penitùs fuerit homo tempore, ac victu corruptus. Quid itaque dicemus? núm quòd ipſi à frigido afflicto calida hæc oblata auxilium tulerunt, aut contrà! Equidem opinor me multam hæſitationem interrogato præbiturum: modò is ſit ingenuus, ac benè morigeratus, & contentionum contemptor.

XXIII. Nàm qui panem ex tritico paravit calidum, aut frigidum non quæſivit, neque quicquam aliud ex iis, quæ non pertinent ad panis ſubſtantiam. Refert autem ſit ne panis cui nihil furfurum deceſſit, nec ne? & ex tritico decorticato, aut non decorticato, aliiſque ſeminibus permixto, aut puro, in ſubtiliſſimum pulverem redacto, aut leviter contuſo? Refert multa nè fuerit aquâ ſubactus, aut contra; magis, minùs fermentatus; ſatis coctus, aut crudior fuerit? Et hæc quidem atque ſimilia ſunt conſideranda in pane, quæ re vera ad ipſius naturam, & ſubſtantiam pertinent. At qui hæc non conſiderat, quomodo affectiones, quæ in homine ex pane fiunt cognoſcere poterit! ab unoquoque enim illorum, ſimiliumque ad rerum ſubſtantiam pertinentium afficitur, & alteratur homo vel hoc, vel alio modo, & ex his omnis vita, & ſano, & ex morbo convaleſcenti, & ægroto.

XXIV. Nihil igitur utiliùs, neque magis neceſſarium, quàm rerum proprias affectiones cognoviſſe; quævè ſint illarum in corpus humanum vires, & è converſo, quæ ſint corporis humani, partiumque ejus in res alias vires; quævè fiant ex concurſu mutuò corporum. Et profectò primi Medicinæ inventores multiplici rerum uſu, via ſcilicèt, quam nobis natura tradidit, hæc, quantum tunc licuit, inveſtigantes admirati tùm diffi-

cul-

cultatem rei, tùm utilitatem judicaverunt artem dignam, quæ Deo aſcriberetur, quemadmodum recepimus! Illi autem neque quod ſiccum ſimpliciter dicitur, aut humidum, neque quod calidum, aut frigidum, aut aliud his ſimile putaverunt hominem lædere, neque in his quærendis anxia cura opus eſſe exiſtimaverunt. Nàm fortè de his ſimiliter credebant, ac de gladio; qui non enecat, quia dolorem affert, ſed quia viventis organa dilacerat, quin imò quia partem aliquam dilacerat dolorem affert. Nec ſi quando juvat gladius, ideò juvat, quia dolores excitat, ſed quia ſinus aperit, in quibus ſanies continebatur. Præterea dormientes tùm juvari, tùm perimi poſſunt ferro, vel igne abſque ullo aut dolore, aut calore. Ridiculus autem eſt, qui dixerit ſine doloris quidem perceptione, ſed non ſine dolore ferro nos juvari, vel lædi poſſe. Verùm enim verò quod in unoquoque fortè eſt, & humana natura potentiùs; quodvè non ſolùm omninò ſuperari non poſſit, ſed quod plus minuſvè ſuperet naturam, hoc ipſum lædere ſæpenumerò duxerunt, & hoc ut plurimum auferre quæſiverunt. Fortiſſimum autem eſt, quod aliud maximè immutat: ut ſunt ea, quibus liquida concreſcunt, concreta liqueſcunt, conjuncta, disjunguntur; disjuncta conglutinantur, clauſa aperiuntur; aperta clauduntur, & alia infinita; & inter hæc connumerari poſſunt ea, quæ dicuntur calidiſſima, frigidiſſima, dulciſſima, amariſſima, acidiſſima, & alia; quoniam hæc quidem, quæ vehementes excitare poſſunt ſenſationes (nam nulla alia ratione ſic dicuntur) poſſunt etiam, aut corporea hominis organa vehementer movere, aut viventium partium motus ſi qui erant ſiſtere, ex quibus, vel coagulatio, vel liquatio, vel diſruptio, vel trituratio, aut quid aliud ſimile ſiat in organis, ſivè in hominis partibus corporeis. Quorum quidem omnium cauſæ ſæpè in ipſo homine omnino reperiuntur; neque ſemper opus eſt, ut extrinſecùs occaſiones, ſivè extrinſecæ cauſæ adveniant, ut aliquid ſiat in nobis, ſivè boni, ſivè mali. Si quidem vel ea, quæ corpori inſunt permutari poſſunt, ut aliud, atque aliud ex illis iiſdem poſteà ſiat; vel quæ permixta ſunt, & altera alteris refracta, ut propterea temperata dici mereantur diſcerni, & ſeparari poſſunt; ut unumquodque, aut alterum ex illis intemperatum poſtea ſit, & hominem lædat. Atque ideò nòn abſurdè quandoque dicitur, ineſſe homini non ſolùm calidum, & frigidum, amarum, & ſalſum, dulce, & acidum, & acerbum; ſed etiam alia infinita incidentia, coagulantia, liquantia, & alia aliis vocibus denotata: quibus ſcilicèt omnigenæ potentiæ, & facultates rerum exprimi poſſint. Quod idem eſt, ac ſi dicerem affectiones quaſcunque: partium nempè dilatationes, conſtrictiones, dilacerationes, rarefactiones, condenſationes, coagulationes, liquationes, & alia infinita fieri poſſe in homine ab iis, quæ homini inſunt.

XXV. Sic ſimilitèr pleraque ſunt extra hominem efficaciſſima, quæ cum aliis confuſa conſpicua non ſunt; ſecreta verò ab aliis manifeſta fiunt, & hominem ſæpè lædere poſſunt. Ignis ipſe rariſſimè aliis perſperſus ſubſtantiis nihil magni, aut violenti producit; eſtque idcircò occultus, ſivè temperatus: quod ſi quis partes illas diſperſas iterum congreget, intemperatum quid illarum aggregatum, & excedens erit. Cibi, qui nobis inutiles ſunt, aut ingeſti hominem graviter afficiunt, ſunt nobis intemperati, & aliquid habent ad nos forte, & excedens: quod quidem cum non rarò ſen-

ſenſum vehementer excitet, dicuntur proinde illi aut amari, aut acidi, aut alii deſumpto nomine à ſenſatione magis conſpicua, qua ab illis afficimur. Turbamur ab his quemadmodum etiam ab illis, quæ in ipſo corpore fiunt potentiam magnam habentia ſine manifeſta extrinſeca cauſa; quorum pleraque frequenter excernuntur, & oculis ſubjiciuntur; ſitque eorum vis plurimis ſignis manifeſta. Secùs quæ edit, & bibit homo ſine noxa nihil habent quod ad nos, & noſtram naturam dici poſſit, vel diſſidens, vel excedens, vel aliud quid ſimile: ut ſunt panis, & maza, quibus aſſuetus eſt homo plurimis, & ſemper uti. Id tamen pani, & mazæ aliiſque ſimilibus cibis dandum eſt, dum homo bene valet; nam ægrotanti ſæpè non conveniunt ea ipſa, quæ ſano apta erant; eique non rarò operæ pretium eſt adhibere ea, quæ fortiſſima, & efficaciſſima dicuntur, quæ ſano non conveniunt.

XXVI. Cæterùm ego non video quemadmodum curaturi ſint homines illi, qui rejecta veteri antiquorum via Medicinam ad ſcopum, ſivè ad hypotheſim aliquam ab ipſis excogitatam abducunt. Enim verò non eſt ipſis, velut ego opinor, inventum quid in ſe ipſo calidum, aut frigidum, aut ſiccum, aut humidum; quod ſimpliciter tale ſit, & ideò homini opem afferat, vel lædat illum! Quin imò hæc, quæ nos habemus ſi calida dici quandoque merentur, quia calefacere poſſunt; ſimiliter dici poſſunt frigida, quia aliquando refrigerare poſſunt: Et dulce dici poteſt amarum, vel acidum. Neque equidem arbitror alios eſſe ipſis cibos, aut potus! Illi tamen apponunt huic cibo, quod ſit calidus, huic quod ſit frigidus, huic, quod ſit acidus, aut ſalſus, aut albus, aut niger!

XXVII. Id autem fit, quoniam impoſſibile eſt, aut ſaltem dubium imperare ægroto calidum quid aſſumere; ſtatim enim interrogabit, quid ſit illud ut nugas producere neceſſum ſit, & inanes fabulas, aut aliquid oſtendere eorum, quæ applicantur ſive intus, ſive extra: panem ſcilicet, aut caſeum, aut lactucam, aut aliud.

At cum eorum, quæ calida ab ipſis dicuntur, aliud ſit rarum, aliud denſum, aliud fluidum, aliud non fluidum, aliud aſperum, aliud leve, aliud, quod facile ab his, quæ in corpore inſunt, ſolvatur, aliud quod minime ſolvi poſſit, aliud quod his permixtum ebullitiones faciat, vel è contra, aliud quod hæc liquida coagulet, aliud quod hæc coagulata in liquorem vertat; cumque ſexcenta alia oppoſita notari poſſint in iis, quæ calida appellantur; ut etiam in iis, quæ dicuntur acida, vel amara, quodnam erit hoc calidum, quod Medici præcipient ſive vitandum, ſive ſumendum? ſiquidem eorum, quæ ab ipſis calida dicuntur, non ſunt eædem vires; & ſæpe ab hoc ipſorum calido ſit oppoſitum ejus, quod ſit ab hoc aliò ipſorum calido: idque non ſolùm in homine, ſed etiam in corio, ac ligno, & aliis multis rebus, quæ magis ſtupidum ſenſum habent, quàm homo! Et equidem caliditatem, & frigiditatem, quam nuncupant Medici, omnium facultatum minimè potentes eſſe in corpore exiſtimo; adeout ſæpiſſimè nihil prorsùs referat eorum, quæ calida, an eorum quæ frigida dicuntur, ſit id, quod aſſumitur.

XXVIII. Neque calidum eſt tàm remotum à frigido, quàm multi exiſtimant; neque acidum eſt nimis remotum ab amaro, vel à dulci: hoc eſt illud

illud idem, quod calidi ſenſum producit, paucis mutatis poteſt producere ſenſum frigidi. Quod ex eo conſtat, quod ſæpiſſimè homo nullo auxilio, & nulla indigens præparatione extrinſeca ex ſe ſe mox fit frigidus, mox fit calidus in ſenſu; ſive brevi tempore ex iis, quæ in ipſomet fiunt frigidi, & calidi perceptiones habet. Neque quod huic homini, vel quàm plurimis hominibus calidum, aut viride, aut amarum eſſe dicitur, ſimiliter & cani viride eſſe, vel amarum dicendum eſt, cum neque, & eidem homini hoc ſemper viride, & hoc ſemper amarum ſit.

XXIX. Item ſi quis ſanus hyeme corpus perfrigeret, aut frigidæ lotione, aut alio quopiam modo, quanto id magis fecerit, tanto magis, & amplius poſtea ubi veſtimenta acceperit, & ſub tegmen venerit incaleſcet: dummodo non fuerit prius à frigidæ perfuſione omnino congelatus; tunc enim ut nullum percipit frigus, ita nullum neque ex ſeſe, neque etiam admotis ignibus percipit calorem. Sic etiam ſi quis calido lavacro, vel ignis vi nimis fuerit excalefactus; poſtmodum remotis ignibus multo magis perfrigetabitur, ac magis horrebit, quam is qui præ æſtu ventilationem admiſit, & ſibi frigus paravit, atque hic multo majorem æſtum, & ardorem percipit ab igne, atque à calido lavacro, quam is, qui ſibi frigus non paravit. Præterea quicunque per nivem, aut aliud, quod frigidum dicatur, iter facientes excellenter frigeſcunt, ubi poſtea ab illis locis diſceſſerint, & in tepore extiterint ab æſtu, & pluritu vexantur, quibuſdam etiam velut ambuſtis ab igne bullæ exurgunt: promptè ſcilicèt in nobis utrunque fit, & altera ex iſtis affectionibus promptè nimis ad alteram accedit. Poſſem alia multa recenſere, ſed hæc ſufficere poſſunt iis, qui frigoris, caloriſve naturam apti ſunt intelligere. Id tamen, quod in morbis frequenter obſervatur, in eorum gratiam addamus, qui volentes pertinaces non ſunt in illa ſententia, ſed quia decipiuntur ipſi, alios decipiunt. Nonne ſæpiſſime quibus frigus, & rigor contingit, his acutiſſima febris percalida relucet per totum corpus penetrans, deſinens maximè in pedes, ubi ſane rigor, & frigus validiſſimum diutiſſime duravit? Quod malum ut plurimum, periculo vacat. Rurſus cum ſudor prodierit, & febris deceſſerit, nonne multo magis frigeſcit æger, quam ſi nè febris apprehendiſſet quidem ab initio? Cui igitur brevi adeò contrarium accedit, cuique vis adimitur ſua ſponte, quodnam magnum opus eſt auxilium? aut quid nam magnum, aut grave ab his fiat? Conſiſtit morbus iſte in calido, an in frigido, cum utramque affectionem habeant, qui eo ægrotant? Nonnè unico ille ſanari poteſt remedio, quod neutrum ex his ſit? Eſt nè remedium hocce tum adverſus calidum, ſive caliditatem, tum adverſus frigidum, ſive frigiditatem hujus morbi?

XXX. Verùm dixerit aliquis, qui ardenti febre febricitant, itemque peripneumonia, & aliis pleriſque morbis, non cito ex calore liberantur, neque adeſt hic promptum frigidum adverſus calidum? Atqui Ego hoc maximum ſignum eſſe puto, quod non propter calidum ſimpliciter homines febricitant, neque hoc ſimpliciter ſit afflictionis cauſa. Nam facile eſſet tum naturæ ſpontè, tum Medici inventione remedium. Ineſt rebus amarum, ac calidum idem, & calidum, ac acidum, & ſalſum, ac calidum, & alia infinita, & rurſus frigidum cum aliis infinitis facultatibus conjunctum: hoc eſt tum ſenſus diverſimodè affici poteſt à rebus, (quæ propterea calida dicuntur

tur

tur ſi calefaciant, amara, aut acida; ſi amarities aut aciditas propter ipſa in ore percipiatur) tum etiam condenſationes, & rarefactiones, liquationes, & coagulationes, & alia infinita fieri poſſunt ex vario variarum rerum concurſu, & applicatione. Si calidum igitur dixeris, nihil aliud ſignificabis, niſi quod hoc ſic dictum calefacere poſſit, ſive quod hæc ab ipſo ſenſatio fiat. Quod profecto ſatis non eſt ad explicandam illius rei naturam, cum infinita alia ex illa eadem re fieri poſſint, ſicuti non ſufficit ad ferri naturam explicandam dicere quod incidere poſſit; nam hoc minimum fortè eſt eorum omnium, quæ ferro fieri poſſunt. Ac ſicuti æquum non eſt hanc de ferro ſimplicem hypotheſim facere, quod ſit inciſivum, ſive quod incidere poſſit, & ſicuti ad hanc hypotheſim ineptia eſt infinita alia, quæ in ferro, & cum ferro fiunt, reducere, ita æquum non eſt hypotheſim facere de re quacunque quod calida, aut frigida ſit, aut humida, aut ſicca, & ita quoque ineptia eſt hac hypotheſi, aut alia ſimili infinita alia, quæ rebus inſunt, aut infinita alia, quæ fieri poſſunt à vario rerum uſu hac hypotheſi explicanda ſuſcipere. Namque, vel nulla facienda de rebus hypotheſis eſt, vel ſi quæ ſit omnia compræhendere debet, quæ in rebus reperiuntur, & omnia explicare debet, quæ fieri poſſunt.

XXXI. Signa porro alia adducam ex communibus obſervationibus deſumpta, quibus hoc idem quod dictum eſt manifeſtum magis ſit. Nonnunquam nobis gravedo innaſcitur, & fluxus per nares movetur, qui ſæpe acrior eſt eo, qui prius quotidie per nares prodibat, & tumeſcere facit naſum, quem exurit, calentem, & nimis ignitum reddit. Quod ſi diutius perſeveraverit, exulceratur etiam non rarò naſus. Sedatur autem aliquo modo ardor in naribus poſtquam fluxus minus acris factus, & fluens ſubſtantia concocta magis, & permixta fuerit, hoc eſt cum intemperantias amiſerit propter quas moleſta erat naribus. Quæ cum fiant quandoque tum ab eo, quod dicitur frigidum, tum ab eo, quod dicitur calidum, oportet conjicere quid inſuper inſit in illis rebus, ſive quas alias potentias præter iſtas calefaciendi, & refrigerandi habeant, propter quas gravedines fiant, & id quod fluit nares tumefaciat, & exulcerat. Nam ſi nihil aliud factum eſt, quam perfrigeratio, calefactio ſimplex remedium eſt, ſi calefactio ſimplex facta eſt, refrigeratio eſt remedium. Quæ quidem brevi accedunt, & nulla concoctione opus habent, ut fiant. Verum cum aliquid aliud factum eſt, remedio indigemus, quo illud aliud auferatur, videlicet ſi cutis poruli facti fuerint anguſtiores laxandi illi, & aperiendi ſunt, ſi humor acris factus ſit, & mordax, moderandus, & mitigandus, ſi liquidior, craſſior faciendus eſt, aliæque intemperantiæ corrigendæ ſunt. Sic ſi ſimplex calefactio ab igne moleſtiam afferat, ſimplex refrigeratio, utcunque parata, auferet illam. Sed ſi præterea ignis carnibus ulcere inſiderit, ſi ignis vi membranis, & fibris confricatio facta fuerit, ſi meatus alii fuerint diſrupti, alii clauſi, ſi alia inſuper facta fuerint ab igne, procul dubio fruſtra his omnibus à quacunque ſimplici refrigeratione auxilium ſperabimus. Hæc enim moleſtam tantum calefactionem de medio tollit, non ſanat ulcera, neque membranas, neque fibras reſtituit. Quod adeò verum eſt, ut in iis, quæ præter incongruam calefactionem nobis moleſta fieri poſſunt ab igne ut eſt exulceratio, licet aliquando remedium habeamus ab iis, quæ præter alias potentias, re-

frige-

frigerandi vim habent, non raro tamen remedium hoc inveniatur in iis etiam rebus, quæ non ſolum non refrigerant exulceratum corpus, ſed manifeſto calefaciunt. Sic pleuritis, quæ frequens eſt in rigidiori cœli tempeſtate non ſanatur iis, quæ ſimpliciter calefacere poſſunt, licet & in his quoque illius ſæpe remedium inveniatur. Ita ſimiliter non eſt viride, vel flavum, vel album id, quod in cibis non nutrire poteſt, licet inter ea, quæ viridia nuncupantur multi nobis apti cibi reperiantur.

XXXII. Illa etiam, quæ ab oculis fluunt, ſæpe fortia exiſtunt, & aliquam acrimoniam habent (ſunt enim acrimoniæ multiplices); Unde exulcerantur aliquando, & corroduntur tunicæ oculorum, ut etiam & palpebræ, & genæ ab effluente ab oculis humore. Dolores, ardores, & inflammationes fiunt. Quæ mitiora ſunt cum fluxiones fuerint concoctæ, ſive intemperantiam, quam habebant amiſerint, quod permixtione quandoque fit, & temperatura, (ut cum acetum, aquis permixtum temperatur) quandoque maturatione quadam, ſimilis illi, quæ in fructibus obſervatur, & lemæ frequenter ab his fiunt.

XXXIII. Rursùs quædam fluunt è faucibus, vel in faucibus conſiſtunt, ex quibus vocis, & reſpirationis organa offenduntur, & raucedines fiunt, & anginæ; nonnunquam eryſipelata, peripneumoniæ, febres, aliique morbi. Hæc, vel ideò nocent, quod in loco ſint, cui non conveniunt, & ut ſanguis optimus, qui in venis utilis eſt, in cavitate veſicæ conſiſtens morbos progignit; pleraque, quæ in aliis locis utilitatem aliquam afferrent, in faucibus, & in organis reſpirationis afflictionem aliquam pariunt, vel nocent, quia intemperantiam aliquam habeant, & nimis fluida ſint, aut acria nimis, & mordacia, aut plurimo ſale hujus, vel illius generis ſint referta, aut aliter ſint intemperata. Et illud quidem auferre convenit, propter quod nocent. Oportet enim cauſas uniuſcujuſque ea putare, quæ eum adſunt, illud fieri neceſſum eſt, cum non adſunt, vel cum permutantur in aliud temperamentum, illud ceſſat, & aliud fit.

XXXIV. Item bilis, quæ ad tenue inteſtinum propter aliquam cauſam non deſcendit; ſed per totum corpus diffunditur, aut illa quæ liquidior, & tenuior, aut minus efficax facta eſt, ut etiam illa, quæ acrior, & mordacior, aut craſſior eſt, aut aliter eſt intemperata, morbos pleroſque facere poteſt. Fiunt ſæpe ab ipſa dolores, & febres, rabies, & morſus viſcerum, deſperationes, anxietates, æſtus, impotentiæ; fiunt vomitus, & inappetentiæ, & cibus ſæpè minùs rectè elaboratur. Quæ non ceſſant, niſi id propter quod fiunt, auferatur, vel ſcilicet ad tenue inteſtinum bilem deducendo; & id, quo deſcenſus iſte prohibebatur, auferendo, vel intemperantias corrigendo, vel id, quod alicubi exuperat, & inconveniens eſt evacuando.

XXXV. Temperari autem, & maturari, aut concoqui humores per multas, & infinitas ſpecies contingit. Quapropter & modi, & tempora, & numeri, & menſuræ in his multùm poſſunt. Etenim ut caro, quæ putrida eſt, aut incipit putrefieri, & propterea nobis intemperata dicitur, quibuſdam animalibus, quæ illa utiliter veſcuntur, temperata, matura, & concocta dici poteſt; ita quædam ſunt huic homini temperata, & concocta, quæ aliis hominibus cruda, & intemperata, ac fortia dici debent. Quin

etiam in uno eodemque homine ſæpiſſime, quod prodeſt ventriculo male concoquenti, & ad ventriculum nullam habet intemperantiam; nocet, & intemperatum eſt brachio exulcerato, quodque ad hanc partem corporis coctum, maturum, & temperatum eſt, ad aliam particulam crudum, acerbum, & intemperatum dici meretur.

Sed dicet non nemo pro calido, & pro frigido, ſive pro caliditate, & frigiditate non eſſe intelligendum id tantùm, quod calefacere, & refrigerare poteſt; ſed id, quo omnia fiunt, quæ in fermentationibus, concoctionibus, maturationibus, temperaturis, aliiſque ſimilibus fieri contingunt! Hic etiam ſi fortè de rebus haud malè ſentiat, non eſt tamen ferendus; nam voces multò ſanè aliter accipit, ac communiter accipiantur, & hominum animos ſuis ſermonibus præjudiciis, & erroribus replet. Communi enim hominum ſenſu cum calidum dixeris, intelligitur id, quod calefacere poteſt, non id quod maturationem, vel incraſſationem, vel putrefactionem ſuſcipere aptum eſt, cùm frigidum, intelligitur id, quod refrigerare poteſt: quæ ſignificationes ſunt ſervandæ tùm ut ſermonum, tùm ut eorum de quibus loquimur, confuſio vitetur. Retinendæ ſunt vocum ſignificationes, quas vulgus retinet, & oportet panem appellare panem, & caſeum caſeum, ut homines appellare ſoliti ſunt: etiam ſi & hi quoque in his non rarò peccent; dicunt enim ſæpenumero aliquid tale, non quale eſt, ſed quales illud nos facere conſuevit: ſic Democriti Præceptoris volumina dicuntur erudita, & docta, quoniam, qui legunt, & perlegunt docti, & eruditi fiunt, & calidum ſæpiſſimè dicitur non aliquid, quod tale ſit, ſed id, quo nos calefieri poſſumus.

XXXVI. Cæterum Medici quidam, itemque & ſophiſtæ quamplurimi dicunt, quod impoſſibile eſt Medicinam cognoſcere eum, qui non novit quid ſit homo, & quomodo primùm factus, & compactus ſit. Qui ſi loquantur de eo, qui rectiſſimus, & omni ex capite perfectiſſimus Medicus dici mereatur, verum profectò inquiunt; ſed hoc opus, hic labor apollineus eſt noſſe hominem unumquenque, & quomodo omnia gerantur, quæ in homine fiunt! Mihi equidem nullus videtur hæc exactè cognoviſſe, non inquam in homine; ſed neque in muſca, neque in verme! Scio tamen pleroſque Medicorum, & Sophiſtarum multa confidenter nimis, & audacter de homine fuiſſe locutos, ſed quæ ab ipſis dicta ſunt, minùs cenſeo Medicæ arti convenire, quàm Pictoriæ. At ſi quid de hominis natura cum aliqua certitudine cognoſcere poſſumus, id continget ex Medicina eo principio exculta ritè, & promota, de quo dictum eſt. Ac licèt alia via nonnulli non pauca cognoviſſe videantur, illorum tamen ſcientia, neque evidens eſt, neque ullum, ut plurimum habet in Medicina uſum. Medicus enim maxime cognoſcere debet, quid ſit homo ad ea, quæ comeduntur, aut bibuntur, quid ſit ad hunc, vel illum aerem, quo eſt circumfuſus, quovè in reſpirationibus utitur, quid ſit ad ea, quæ quomodolibet ipſi applicantur, aut ad ea, quæ in ipſomet fiunt, quævè ipſi contingant ab hoc, vel cibo, vel potu, vel aere, vel animi affectu, vel corporis exercitatione cognoſcere oportet.

Neque ſatis eſt exiſtimare, quod malum edulium eſt caſeus, ex: gr:; quoniam aliquando repletio ex ipſo dolorem, & noxam affert, ſed opus eſt ani-

animadvertere, cuinam homini id factum ſit, quænam ſit doloris ſpecies, cui parti intrà hominem exiſtenti, an omnibus incommodus, & inconveniens ſit caſeus, & quænam ab illo huic homini contingat mutatio? Nam cum dicimus hoc incommodum, vel commodum eſt ad nullius peculiarem naturam relatum; tum non diſtinguimus hoc ab aliis, quæ etiam commoda, vel incommoda dici poſſunt, tùm facilè decipi poſſumus, ſiquidem quod uni incommodum eſt, alteri eſt commodum, & conveniens.

XXXVII. Ità ſanè vinum meracum multum potum aliquem hominem debilem reddit, & omnes qui viderint hoc fatentur, & cognoſcunt, quod hæc eſt vis vini, ſed nonnunquam alteri homini aliter, atque aliter fit ex vino. Caſeus etiam non omnes homines lædit, ac ſunt, qui ipſo repleti ne tantillum quidem offenduntur: imò caſeus quibuſdam gracilibus mirabiliter conferre dicitur. Hominum namque naturæ non parùm differunt, eſt in hujus corpore, quod commixtum caſeo proſit, in alio corpore eſt, quod commixtum caſeo noceat. In hujus corpore hanc ſuſcipit caſeus mutationem, ex qua detrimentum ſequatur, in alio verò corpore alia fit mutatio, ſive alteratio ex qua ſequatur utilitas. Si toti humanæ naturæ malus eſſet caſeus, omnes utique læderet, ut etiam vinum, & aliud quodcunque. Hæc ſi quis noviſſet vitatis iis, quæ detrimentum afferunt, non doleret, neque pateretur. Item in quocunque ſtatu ſivè ſanitatis, ſivè ægritudinis, ſivè cum corpora convaleſcunt, & reſtituuntur ex morbis præcipuè Longioribus multæ prævaricationes, & conturbationes fiunt partim ſponte ex ipſa mutabilitate corporum, partim à quibuslibet minùs congruis caſu aliquo, vel temerè admiſſis.

XXXVIII. Novi autem Medicos nonnullos veluti Idiotas, qui ubi homines ſinè illorum conſilio aliquid feciſſent, ut ſi laviſſent, vel deambulaſſent, aut aliquid comediſſent, & bibiſſent, & fortaſſis hæc melius fuiſſet adhibuiſſe, quàm non; nihilominùs cauſam ſivè ægritudinis, ſivè exacerbationis alicui ex his tribuebant, veram quidem cauſam ignorantes, & fortaſſis id quod commodiſſimum fuerat damnantes. Sic autem facere non convenit, ſed oportet ſcire, quid balneum intempeſtivè adhibitum operetur, quid item fatigatio, & laſſitudo, quid hæc ſivè comeſtio, ſivè potatio. Nunquàm enim eadem afflictio ab his, ſimilibuſque provenit, neque cuicunque. Quiſquis igitur hæc non cognoſcet, quomodo ſcilicet ſingula ſe habeant ad hominem comparata, is neque cognoſcere, quæ ab ipſis fiunt, poteſt, neque rectè uti.

XXXIX. Oportet igitur cognoſcere, quænam affectiones homini ex facultatibus, & potentiis fiant, ſcilicèt quæ ſint rerum vires ad nos, quodvè robur. Et hæc quidem haud alio principio faciliùs cognoſcuntur, quàm eo, quo primùm Medicina ortum habuit, hoc eſt experiundo, quæ ſit in his, atque his naturæ neceſſitas. Quibus cognitis tandem aut veras, aut ſaltem minùs abſurdas de rerum natura hypotheſes habere poterimus, quæ ſcilicet res ipſas attingant ſine relatione ad alias res. Quod ſanè difficillimum eſt, & fortè homini impoſſibile; Homo enim facile cognoſcit ignem, quod oculos feriat, quod calefaciat, quod ſolvat aurum, ſed hoc eſt cognoſcere ignem ſibi, & auro comparatum, atque relatum. Verùm haud facile cognoſcitur, quid ipſemet in ſe ſit ignis nulli relatus. Enim verò

ſubſtantiis prohibeatur aditus: alias nihil ex carnibus in cucurbitaru m cavitatem propelletur. Sunt etiam inſtrumenta non pauca ſive ex fer ro, ſive ex alia materia parata, quorum peculiaris figura eſt, vel ut cognoſca ntur vitia, quæ in utero, vel inteſtinis, vel alia in parte latent, vel ut illa c urentur. Sic multa fiunt intrinſecus ab ipſa natura, quæ neceſſario ex pa r-tium figuris pendent. Si veſica cavitatem non haberet, vaſa quæ in ipſam inſeruntur non eſſent fiſtuloſa; nulla unquam fieret in veſica urinæ collectio. Beneficio figuræ partium, quæ in renibus ſunt, urina tantùm ſecernitur ab humoribus, qui ad renes appellunt. Deſcenſus bilis ad inteſtina neceſſario dependet ex figura partium hepatis, ciſtis felleæ, & vaſorum quibus illa ſeparatur, & deducitur. Sic etiam alia infinita neceſſario fiunt motu rerum, aptaque rerum figura, quæ vitioſa ſi fuerit, neceſſum quoque erit mala multa fieri.

XL. Pulmones ſpongiformes ſunt, & molles, & in ipſis innumerabiles canaliculi innumerabiles cellulæ reperiuntur. Qua quidem conſtructione, & figura apti ſunt pulmones magna copia humores ſuſcipere, aliiſque vaſis admittere aerem, aliis ſanguinem, cœteraſque ſubſtantias, & textura illa minutiſſima vaſorum, concurſuque variarum ſubſtantiarum multa fiunt in pulmonibus ad vitæ functiones utilia, quæ non fiunt in aliis partibus. Facillime ampliantur, & turgent aere, quo dimiſſo facillime concidunt. Figuræ mutatio in partibus pulmonis, vaſis diſruptio, anguſtia, contractio fibrarum, & earumdem rigiditas, multos morbos facere poſſunt in pulmonibus, qui quidem morbi non fiunt muſculis ob diverſam muſculorum, & pulmonum figuram, & conſtructionem. Humorum nimia rarefactione alia patitur muſculus, alia pulmones. Ab aere multo ſane facilius læduntur pulmones. quam aliæ partes, quoniam figura, & motu pulmones magnam admittunt aeris quantitatem, quod non accidit aliis partibus. Figura, & motu pulmonum, & partium, quæ ad aſperam arteriam pertinent, figura, & motu œſophagi, & partium, quæ ad ipſum pertinent, aer deſcendit quidem in pulmones, non autem in ventriculum, cibus in ventriculum dilabitur, non autem in pulmones, & licèt uno eodemque ore aer, & cibus ſumantur, licèt proximæ ſint viæ ad pulmones, & ad ventriculum, alter tamen alterius vias non ingreditur. An fortè novit aer vias ſuas, & cibus ſuas cognoſcit? Similiter in liene, & in mammis multa accidunt propter figuram, & ſtructuram, quam obtinent. In ventriculo, & inteſtinis multa fiunt, à flatibus ex: gr:, quæ non contingunt aliis partibus, quarum alius eſt neceſſitate naturæ, ſive propriæ conſtructionis uſus.

XLI. Et in his quidem, quæ à flatibus fiunt, conſiderare oportet ſubſtantiam ex qua elevantur, quæ aliquando aquoſa eſt, & facile flatus in aquam revertitur, aliquando alia eſt, & ſæpè non redit flatus facile in humorem. Alii flatus acres ſunt, & mordaces, & partem aliquam, aut vellicant, aut etiam exulcerant, alii ſunt mitiores, & aquoſiores. Examinare etiam expedit partium, in quibus flatus continentur ſtructura, aliæ facile cedunt, & ampliantur, ſive diſtenduntur, aliæ verò minime, & æquum non eſt opinari fieri eadem in his, quæ eadem non ſunt. Rurſus prò ſitu vario, in quo reperiuntur flatus, hæc, vel alia corporis pars, ut per-

Digitized by Google

nervus, aut muſculus, aut tendo, aut fiſtula aliqua, aut quid aliud comprimitur, & abſque alia cauſa hac ſola compreſſione morbi, & leves, & graves fieri poſſunt.

Ea autem quæ corporibus inſunt infinitis modis alterari, & mutari poſſunt, & figurarum infinitæ ſane ſunt ſpecies, quibus aliud, atque aliud fit tum in ſano, tum in ægro corpore. Neque ſatis eſt cognoviſſe capita magna, an parva ſint, colla tenuia, an craſſa, longa, an brevia, ventres longi, aut rotundi, coſtarum latitudines, & anguſtias, & alia infinita, quæ ſenſibus cognoſci poſſunt, verum etiam ad ſimilitudinem eorum, quæ ſenſibus dignoſcuntur, conjicere oportet, quænam ſint minutiorum corporum figuræ, quæ combinationes, qui motus, ad hoc ut ſingularum affectionum cauſæ probè cognitæ ſint, vel ſaltem majori cum veriſimilitudine concipiantur.

XLII. Ex his enim potentiæ rerum oriuntur, & his cognitis quid unum in aliud poſſit perſpicuum fit, quaſve habeant res inter ſe cognationes. Videndum inſuper an aliquid ex ſe ſe in aliam ſpeciem mutetur, an vero mutetur ex permixtione aliarum ſubſtantiarum, & cuinam*, cum mutatum fuerit conveniat, vel noceat: nam ſæpe venenum non aſſumitur; ſed ex eo, quod aſſumptum eſt, venenum fit, ſæpe non ſumitur remedium; ſed ex eo quod ſumitur, remedium fit. Sit autem noxius humor ex: g: is, qui aciditatis ſenſum prebet, & propter hoc noceat, igitur quidpiam quod potenter id auferat commodiſſimum erit, quod quærendum eſt, & optimum ex iis, quæ id præſtare poſſunt, eligendum eſt. Optimum autem eſt, quod longiſſimè diſtat ab incommodo, quodque ſuperat, & in melius mutat id, quod noxium eſt. Demum quàm maximè refert ea, quæ nota ſunt ſæpiſſimè in Catalogum referre, & ex illis alia minus cognita quærere, & invenire.

FONS

Digitized by Google

FONS JOVIS,
FONS SOLIS,
PADI FONS,
Aliique ſimiles.

QUorum meminit Plinius libro ſecundo naturalis hiſtoriæ capite 103. his verbis: *idem* (ſcilicet Fons jovis in Dodone) *meridie ſemper deficit, qua de cauſa Anapavomenon vocant: mox increſcens ad medium noctis exuberat, ab eo rurſus ſenſim deficit* = Et paucis interjectis: *Jovis Hammonis Fons interdiù frigidus, noctibus fervet. In Troglodytis Fons ſolis appellatur, dulcis, & circa meridiem maximè frigidus, mox paulatim tepeſcens, ad noctis media fervore, & amaritudine infeſtatur. Padi Fons mediis diebus æſtivis, velut interquieſcens ſemper aret. In Tenedo inſula Fons ſemper à tertia noctis hora in ſextam ab æſtivo ſolſtitio exundat.*

Quæ quidem cum quamplurimis admiranda nimis viſa fuerint, non abs re fore judicavi ſi rationem traderem, qua ſimiles fontes parari poſſint. Quod ſi aſſequar, credendum quoque erit iiſdem rationibus natura tum ſolis fontem, tum Hammonis, tum alios quotcunque his ſimiles, vel conſtitiſſe, vel nunc etiam conſtare (quod nunc non quæro) vel ſaltem conſtare poſſe, ea etenim, quæ nos arte diſponere valemus, natura in montium viſceribus diſpoſita eſſe poſſunt.

Sed vereor nè id contingat his, quæ afferam, quod pleriſque aliis rectè inventis contigiſſe animadverſum eſt, quorum, priuſquam publici juris facta eſſent, maxima fuit omnium admiratio; ſed poſt evulgatam inventionem, quoniam manifeſtum fuit facili, & ſimpliciſſima viâ illa fieri poſſe, non ſolum quamplurimi hominum non ſunt amplius admirati naturæ, aut artis opera, ſed ignaviores ex ipſis eorum rationes ſpreverunt, & vili habuerunt, quæ prius propter rerum ignorationem ſummè demirabantur, aut fortè impoſſibilia aſſerebantur. Qui non rarò etiam injurii, & contumelioſi fuerunt in eos, qui aliquid invenerunt, & in eos, qui nova ritè inventa ab aliis primi amplexati ſunt. Ut accidit iis, qui ſtatim audito invento motus ſanguinis ab arteriis in venas, rationum, & experimentorum momentis perceptis, illud probavere, & in explicanda plerorumque morborum natura eo uſi ſunt, ut etiam in Medicina inveſtiganda. Adverſus quos in omnibus fere Europæ urbibus ferum inſurrexit eorum vulgus, qui poſtremi, licèt pluries admoniti, ſanguinis circulationem cognoverunt! Et utinam his etiam temporibus non eſſent, qui huic invento refragentur, & aliis non eſſent moleſti ſemper, & inſenſi nimis.

Aliquem tamen propterea credere nolim me contendere non potuiſſe

alios

Digitized by Google

alios hæc tum cognoſcere, tum oſtendere, & demonſtrare! Neque id profeſto præ me fero. Quin potius tanti hæc eadem mihi non ſunt viſa, ut à quocunque in ſtudiis mediocriter verſato non potuerint facile inveniri, ab iis namque, quæ jam ſatis ſuperque comperta ſunt, manifeſto deduci poſſe videntur. Sed cum illis mihi nunc res agitur, qui fabulas eſſe omnia, quæ à Plinio in hoc capite narrantur, affirmarunt, & impoſſibiles eſſe ſimiles fontes crediderunt, quorum aliquam velim inire gratiam, ſi fortè hoc poſſibile eſt. Sed videamus nunc quæſo quanto facili negotio fontes iſti, ſimileſque, & natura conſtare, & arte etiam parari poſſint.

Sit A B D C (FIG. I.) tubus retortus patulus, & pervius in extremis A, & C. Verùm extremum C proximius ſit centro telluris, quàm alterum extremum A, & crus A B, vel ipſius pars aliqua quantacumque, vaſe, ſive concha aliqua detineatur, ut vaſe E F D G: hac tamen lege, ut vaſis ſuprema pars àltior ſit ſummitate B crurum, & undique illud perfeſte integrum ſit, & clauſum etiam in D, ut nullus humor diffluere poſſit inter vaſis, & tubi commiſſuras in D, nec aliunde, vel ſi foramen aliquod adſit, è quo aqua, vel alius liquor effluere poſſit, parvum illud ſit, & minus, quàm quod opus de quo deinceps, turbare, aut impedire valeat.

His ſic diſpoſitis ſint aquæ confluentes in vas, ſive concham E F D G, ut eſt aqua H I. Manifeſtum eſt, quod principio hujus influxus nihil effluet ab extremo C, etiam ſi utraque extrema A, & C pateant, & A ſit immerſum aquis. Sed poſtquam collectæ aquæ in vaſe E F D G ſuperaverint altitudinem cruris A B, ipſo pondere, & aquarum majori altitudine in vaſe, quàm in crure A B propellentur aquæ in crus B C, & continuo effluent ab extremo C.

Ac ſi nunquam deficiant aquæ in horizontali A K, quæ ducitur ab extremo A, nunquam profeſto ceſſabit aquarum fluxus ab altero extremo C. Quod continget cum quantum aquæ effluit ab extremitate cruris B C, perpetuo tantundem ſaltem influat per H I in vas E F D G.

Quod ſi minus aquarum influet in concham, quàm effluat ab extremo C retorti tubi A B C, tandem, etiam ſi perpetuò influant aquæ in vas, illis tamen deficientibus in horizontali A K ceſſabit fluxus aquarum ab extremo C retorti tubi A B C, qui tunc erit prorſus inanis, & ſine aquis.

Verum cum aliæ, atque aliæ aquæ iterum colligantur in vas ex perpetuo influxu per H I, creſcent iterum illæ in vaſe, & poſt certum aliquod tempus iterum ſuperabunt altitudinem cruris A B, ac proinde ex ſeſe propellentur denuò in crus B C, & renovabitur fluxus aquarum ab extremo C, duraturus ſimiliter uſque quo non deficient aquæ in horizontali A K. Et ſic ſimiliter in perpetuum certis horis fluent aquæ, certis areſcet extremum C.

Fontem igitur habebimus, quem *Anapavomenon* vocari dixit Plinius: hoc eſt veluti recedens, & requieſcens, & cujus aquæ per intervalla fluere deſinant.

Neque inveriſimile eſt ſimiles in montibus reperiri cavitates, & ſimiles reperiri conchas, quæ æquivaleant tubo retorto A B C, & vaſi E F D G.

Neque inveriſimile eſt nonnunquam rivulos dari, qui minus aquarum adve-

advehant in concham E F D G, quàm ab ore effluere poſſit.

Et illud quoque in his notandum eſt, quod principio velocior erit aquarum fluxus ab extremo C, atque ideò majori etiam copia, quàm in fine, & cum deſinunt: quoniam paulatim, atque paulatim deficientibus aquis in vaſe, minor, atque minor ſemper erit earundem altitudo ſupra horizontalem A K, & minori vi impellentur aquæ in crus A B, & inde in crus B C.

Aliæ tamen ſunt rationes haud ſane difficiliores, quibus primum copioſiores aquæ effundantur ab ore aliquo, poſteà minori copia, & quæ tandem omninò ceſſent. Ut ſi plures adſint tubi retorti ſimiles tubo A B C, quorum alterum crus ſimiliter mergatur aquis contentis in concha, ſive conchis, aut vaſis aliquibus, ſed non ad eandem aquarum profunditatem; ſummitates tamen in quibus inflectuntur crura in eodem ſint horizontali plano. Hi tubi ubi aqua vaſis eorundem ſummitates ſuperaverit eodem tempore incipient effundere aquas, ſed non ceſſabunt eodem tempore. Ac proinde aliis prius deſinentibus, aliis poſterius, quæ ab ipſis ad fontem aliquem concurrunt aquæ principiò erunt copioſiores, poſtmodum in minori, atque minori copia.

At ſi tubulorum ſummitates non fuerint in eodem horizontali plano, crura verò merſa ſint aquis ad eandem profunditatem, fontes conſtrui poterunt, qui in principio effluxus parciores habeant aquas, & circa illud tempus, in quo requieſcere, & omnino ceſſare debent, aquas effundant copioſiores.

Quæ cum multipliciter variari poſſint, & multipliciter poſſint moderari, tum ex varia tubulorum diſpoſitione, tum ex vario influxu aquarum in concham, ſive conchas, quibus tubuli applicantur, tum ex varia capacitate concharum, & aquarum in ipſis altitudine, tum etiam ex varia crurum amplitudine, & crurum inter ſe habitudine; alii, atque alii mirabiles prodibunt fontes.

Et ex his quidem facile deducitur ratio, qua conſtrui poſſit fons, cujus meminit Plinius ſecundus junior Epiſtola ad Licinium. *Attuli* inquit *tibi ex patria mea pro munuſculo quæſtionem, altiſſima iſta eruditione digniſſimam. Fons oritur in monte, per ſaxa decurrit, excipitur cœnatiuncula manu facta: ibi paululum retentus in larium lacum decidit. Hujus mira natura ter in die ſtatis auctibus, ac diminutionibus creſcit, decreſcitque. Cernitur id palàm, & cum ſumma voluptate deprehenditur. Juxta recumbis, ac veſceris, atque etiam ex ipſo fonte, nam eſt frigidiſſimus, potas: interim ille certis dimenſiſque momentis, vel ſubtrahitur, vel aſſurgit. Annulum, ſeu quid aliud ponis in ſicco, alluitur ſenſim, ac noviſſimè operitur, detegitur rurſus, paulatimque deſeritur. Si diutius obſerves, utrumque iterum, ac tertio videas*. Si inquam aquis quibuſdam perennibus ter in die certis dimenſiſque momentis aliæ aquæ addantur è tubi alicujus retorti orificio fluentes, & ter in die, qua ſupra expoſitum eſt ratione, ſubtrahantur, huic ſimilem fontem habebimus.

Sed priuſquam reliqua, quæ à Plinio ſeniori memorantur, explicem, placet rationes adducere eorum, quæ in fluxu aquarum è tubis retortis obſervantur.

Digitized by Google

Pro quibus ſupponendum eſt omne ſpatium in rerum univerſitate eſſe plenum, vel ut aliis placet, nullum ſenſibus notabile ſpatium prorſus inane reperiri poſſe, niſi factum à vi majori, ea quam habet mercurius altus in aliquo tubo ad longitudinem cubiti unius cum quadrante, vel ea quam habent aquæ, quarum altitudo ſit ad hanc mercurii altitudinem, ut eſt reciproce pondus mercurii ad pondus aquæ: hoc eſt ut 1. ad 14. ſive ut cubitus 1. e un quarto ad cubitos 18. circiter. Verùm libet potiùs ſupponere omne ſpatium eſſe plenum.

Nec non etiam ſupponendum eſt rarefactiones omnes fieri per introductionem novæ ſubſtantiæ inter particulas corporis rarefacti, condenſationes verò per expreſſionem alicujus ſubſtantiæ.

His ſuppoſitis in tubo retorto A B C aquis pleno, ſi aquis res tentetur, cujus tamen crura minorem habeant altitudinem cubitorum 18. ſi hæc crura fuerint æque alta quieſcent aquæ, & ex neutra parte decident, niſi forte foramina, & orificia A, & C fuerint ampla nimis, ut poſſit ex alia parte orificii utriuſque, vel alterius aqua deſtillare, ex alia aerem, vel aliquid aliud intromitti, quo deſertum ab aquis ſpatium repleatur. Nam cum crurum altitudo minor ſit ea, qua opus eſt ad ætherem exprimendum à circumfuſo aere, vel aliorum ſententia, minor ſit ea, qua opus eſt ad faciendum vacuum in ſummitate tubi retorti, ac cum crura ſint æque alta, prolapſus aquarum fieri nequit. Sed nequaquam idcircò non conabuntur ſemper aquæ utriuſque cruris ad humiliorem locum deſcendere! conatus tamen cum ſint æquales ex una, & ex altera parte, aquæ in cruribus quieſcere videbuntur.

At ſi crura non fuerint æque alta, & ſaltem crus brevius minorem altitudinem habeat cubitorum 18, conatus illi non erunt æquales; major enim ſemper erit vis aquarum in crure majorem altitudinem habente, ut in crure B C figuræ primæ. Atque ideò cum omne ſpatium plenum ſit, majori vi deturbatus aer ex hac parte B C impellet aquas contentas in crure A B: Quæ cum reſiſtere nequeant aquis B C aſcendent, & effundentur ex orificio C, aſcendent, ab aere ſcilicèt propulſæ, & ab aere quidem, qui propellitur, & è ſuo loco exturbatur ab aquis B C.

Cœterum ſi crus A B aliqua ſui parte demerſum fuerit aquis vaſe aliquo contentis, ut in eadem prima figura, hic aeris impetus fiet in aquarum vaſis ſuperficiem, & ſentient vaſis E F D G aquæ exceſſum impetus, ſive gravitatis aquarum B C: atque ideò propellentur in crus A B, & effundentur ab orificio C. Idque fiet quo uſque aquæ vaſis non deficient in horizontali A K; quinimò donec non deficient in A, ubi ſi tubus fuerit aquis madidus, ut ferè ſemper eſt, aquæ vaſis altiores ſunt, & veluti conum faciunt verticem habentem in A: ut alibi diximus.

Cruris autem A B pars demerſa aquis principio nullum uſum habet: verum poſteà effluentibus aquis cum illæ, quæ ſuperſunt humiliores ſint in vaſe, cito disjungerentur ab extremo A, niſi prius cruris A B pars ſaltem aliqua demerſa fuiſſet aquis in vaſe contentis. Verum de his ſatis, reliqua autem perſequar, quæ à Plinio narrantur.

Si diverſorum generum aquas habeamus, quarum aliæ dicantur calidæ,

lidæ, aliæ frigidæ, aliæ ſalſæ, aut amaræ, aut aliæ, quales ſæpè è montium ſcatebris erumpunt, fontes habere poterimus, qui certis horis has fundant aquas, certis alias diverſi generis emittant, & conſtrui poterit fons Jovis de quo Plinius interdiù frigidus, noctibus fervens, & è contrà: vel conſtrui poterit fons Solis ejuſdem Plinii *dulcis, & circa meridiem maximè frigidus, mox paulatim tepeſcens, ad noctis media fervore, & amaritudine infeſtatus*, & è converſo qui circa meridiem amaras, & calidas habeat aquas, noctibus dulces, & frigidas, aliique his ſimiles.

Emanent ex: gr: è fonte P. (FIG. 2.) aquæ dulces, & frigidæ, deductæ ab iis quæ effluunt è tubo retorto A B C. ſuffecturæ pro certo tempore ratione, qua dictum eſt, quo elapſo ceſſent, ac niſi aliunde aquæ advehantur ſiccus propterea futurus ſit fons P. Sed quo tempore finiunt aquæ tubi retorti A B C, aut circa illarum finem fluere incipiant aquæ alterius generis è tubo retorto M N O: nempè calidæ, amaræ, aut aliæ, quæ ſufficiant in fonte P donec ea, qua expoſitum eſt ratione fluant iterum aquæ ab extremo C tubi A B C, & his ceſſantibus fluant aliæ è tubo M N O, & ſic perpetuo: fons P perennis erit; verum certo tempore fundet aquas unius generis, alio tempore alterius generis aquæ ab ipſo ſcaturient.

Ceſſantibus autem aquis tubi A B C, & fluentibus illis tubi M N O, quæ etſi calidæ dici mereantur, tamen cum primum manabunt è fonte P, videbuntur tepidæ, vel quia tranſeunt per frigidam concham Q P, vel quia fortè, ut fieri poteſt, permiſcentur frigidis aquis reſiduis in concha ex iis, quæ deductæ fuerant ex alia vena C. Poſtmodum aquæ fluent calidiores, atque calidiores, aut etiam amaræ. Et his ceſſantibus licèt frigidæ aquæ advehantur è vena C in fontem P, eadem tamen ratione, quæ ferventes fluebant, erunt minus calidæ, poſtea minus, atque minus, ac demum refrigerata ſatis concha Q P, vel omnibus jam effluxis calidis reſiduis aquis ab eadem concha Q P; frigida fundetur è fonte P.

Obſervamus autem in eodem monte alicubi ſcaturigines eſſe aquarum dulcium, & frigidarum, alicubi vel calidas, vel amaras, vel ſalſas, vel aliis vocibus nuncupatas proſilire, ut omnino poſſibile ſit, ſi cavitates adſint, quæ æquivaleant tubis retortis A B C, M N O, fontes, quos diximus dari. Neque ſane difficilius explicatur iiſdem principiis, ut fontes quidam certis horis exundent, ſi quidem dictum eſt varia applicatione, & diſpoſitione in conchis plurimorum tuborum retortorum, copioſiores, aut parciores aquas certis temporibus præbere fontes.

Sed forte in Tenedo inſula fons, cujus aqua *ſemper à tertia noctis hora in ſextam ab æſtivo ſolſtitio exundat*: cum aquas perennes habeat è ſcatebris locorum, alias fortaſſe habebit circa ſolſtitium æſtivum è concretis vaporibus, quæ alicubi collectæ tubi alicujus retorti beneficio à tertia noctis hora ad ſextam addantur aquis perennibus. Ac proinde fons illo tempore exundet, poſteà deficientibus his auctariis aquis fluat fons conſuetis, quæ perennes ſunt: donec iterum è vaporibus collectæ aquæ tubi retorti beneficio his addantur. Et profectò loci plerique ſunt æſtate humidiores, & magis uliginoſi, & ruidiores, quam hyeme: ac ſcimus æſtate potius, quam hyeme, & in cœli conſtitutione potiùs auſtrali, quàm boreali extrinſecus

Digitized by Google

parietibus ſcyphi vitrei aquæ guttulas congregari ſi ſcyphus nives, aut frigidas aquas contineat.

Porro ſi vera ſunt, quæ feruntur contingere in Ægypto: homines nempè junii menſe facillimè gravi, ac veluti peſtilenti morbo corripi, & illos, qui ante Nili exundationem non perierunt, ad primam fluminis intumeſcentiam ſanari; non erit inveriſimile aliquid independens à futura exundatione circa ea tempora reperiri in aere Ægypti, quo hominum corpora facile ægrotent, tellus fermentetur, & ſales concipiat. Qui quidem ſales liquati præter Æthiopiæ pluvias aliquid contribuunt ad Nili intumeſcentiam, & nitro quidem dicitur Nilus tunc temporis abundare. Tellus inſuper illius Regionis, ut ex Georgio Sandio refert expertiſſimus Robertus Boyle lib. de determinata natura effluviorum cap. 4. quæ in loco ſicco ſervata nullam oſtendit toto anno in pondere mutationem exundationis verò tempore fit manifeſtò ponderoſior. Ab aere quidem humidiore hanc patitur ponderis alterationem; ſed fortè id evidentius contingit propter ſalem, quem tellus illa permixtum habet: ſcilicet terra, cui ſal eſt permixtus facillimè ab aere tantùm humidiore humorem imbibit, ſecus quæ ſalis eſt expers. Et ut uno verbo dicam non ſolum ab Æthyopiæ pluviis; ſed ab eo etiam quod ex terra Ægypti ſolvitur, & aquis permiſcetur Nilus excreſcere poteſt. Quod ſi quid ſimile fundatur, & ſolvatur in Delo Inſula, & aquis permiſceatur. *Inopus fons eodem, quo Nilus modo, ac pariter cum eo decreſcet, augebiturque*, ut refert Plinius.

In Ægypti magna parte non pluit, idque non ob ſiderum, & planetarum aſpectum; nam multæ aliæ regiones in globo terraqueo omnino eoſdem habent aſtrorum aſpectus, cum tamen in ſola Ægypto minimè pluat, tellus igitur, & aer Ægypti aliquid habeant, propter quod pluviæ non decidant in illa regione, & fortè ab hoc ipſo multa alia accidunt in Ægypto, quæ non fiunt in aliis regionibus.

Verùm enimverò illud, quod addit idem Plinius: *contra Timavum amnem inſula parva in mari eſt fontibus calidis, qui pariter cum æſtu maris, creſcunt, minuunturque*; (FIG.3.) contingere poſſe videtur ſi in montis, ſive clivi ſinu aliquo aquæ adſint in ſufficienti copia deſcendentes per canalem D E, quarum aliæ in mare decurrant per foramen F ſemper demerſum mari etiam in humiliori æquoris ſtatu, ut cum ejus ſuperficies in maximo refluxu non eſt ſupra horizontalem A B. Foramen vero F minus amplum eſſe debet, quam aquarum copia exigat, ut proinde aliæ aquæ effluere poſſint è Fonte G. In fluxu verò creſcente maris altitudine ex B uſque ad C ex: gr: minori profecto velocitate, atque ideò in minori copia deſcendent per F in mare, ſed majori tum velocitate, tum copia exilient aquæ è fonte G. Aliquid etiam huic operi contribuere videtur major gravitas aquarum maris propter admixtum ſalem, quam ſit ſpecifica aquarum dulcium, & calidarum gravitas, ut ex iis colligitur, quæ monuit Reverendiſſimus D. Urbanus Daviſius in Epiſtola de fluminum origine ad erudítiſſimum virum. D. Geminianum Mantanarium.

Sed aliæ etiam excogitari poſſunt rationes, quibus hoc idem eveniat,

Digitized by Google

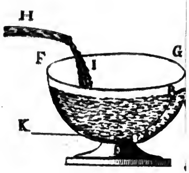
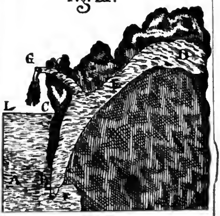

Fig. I.

Fig. III.

Biblioteca Nazionale NAPOLI V.E. III

Digitized by Google

Digitized by Google

niat , ut ſi ex majori aquarum maris altitudine in fluxu ejuſdem compreſſio fiat incluſi aeris in aliqua clivi cavitate, quo quidem aere comprimatur ſuperficies aquarum deſcendentium ad fontem aliquem.

Sit enim (FIG.4.) aer C D crypta aliqua incluſus,& mare A B in humiliori ſtatu aquarum . Et in eadem crypta ſit E concha aquarum , quæ deſcendentes per canalem E H faciant fontem H . In refluxu quidem maris incluſus aer C D ſatis expanſus eſt, atque rarus , & idcircò non comprimit aquas conchæ E . At in fluxu evectis aquis pelagi uſque ad F G comprimetur aer C D ab aquis extrinſecis A F, & proinde is idem aer comprimet aquas contentas in concha E , & ex hac cauſa majori cum velocitate, atque copia deſcendent aquæ iſtæ ad fontem H .

Multa alia, quæ hoc eodem capite 103 libri ſecundi adducuntur à Plinio aliis vel diſcutienda , & explicanda , vel caſtiganda , & moderanda relinquo .

DE

DE INCREMENTO,

Sivè Generatione Metallorum

EPISTOLA

AD ILLUSTRISS. ET REVERENDISS. DD.

D. ANDREAM DE AQUINO

Olim Epiſcopum Tricaricen.

QUæ tua fuit erga me humanitas vir Illuſtriſſime, non ſolum familiariter me ſemper excepiſti, atque ſumma benignitate foviſti, verum etiam non es dedignatus temporis aliquid ſubripere ſtudiis tuis, ut, ſi quid ingenio meo, qualecunque ſit, molirer, audires. Cumque in te uno concurrant animi mores probatiſſimi, magnanimitas, & beneficentia, quæ rogari non patitur, & rerum maxima notitia; effectum eſt, ut tibi potiùs, quàm aliis quamplurimis placere velim, & magni habeam ad te referre, ac tecum communicare quæcunque vel lectione, vel meditatione, vel propriis obſervationibus fuerim aſſecutus. Quod nunc ex parte faciam tum ea recenſendo, quæ Robertus Boyle Nobilis Anglus expertiſſimus de metallorum ſive incremento, ſive generatione habet; tum ea notando, quæ ego ipſe quibuſdam fultus propriis obſervationibus circa hoc idem argumentum ſuſpicatus ſum. Rerum autem ſummam principiò tradam eorum, quæ Boyl. ab aliis collecta, aut ſibi relata communis juris fieri voluit, nè facti aliquid, ut ille dicere ſolet, depereat. Inquit autem ſe accepiſſe ſtanni fodinam quandam octoginta circiter annis intactam relictam, quoniam lotione, cribratione, aliave induſtria, omne metallum inde ſecretum fuerat, à prioribus foſſoribus, & metallurgis, qui recentioribus peritiores, & accuratiores feruntur; poſteà cum non exiguo operæ pretio magnam ſtanni copiam exhibuiſſe. Simile quid obſervatum, inquit, in terra quadam, ex qua metallum, quod abſtrahi potuit, hominum avaritia ſecreverat: terra etenim illa in cumulos congeſta aeri expoſitos poſt triginta circiter annos denuò ſtanno ditata colonis fuit emolumento: alioſque cumulos hujus ſimilis terræ poſt decennium examinatos jam novam ſtanni promittere copiam. Similia de plumbi, & ferri ſive generatione, ſive incremento refert ſe accepiſſe: quin imo evidentius id conſpici in terra ex qua plumbum fuerat liquatum, congeſta ſcilicet in cumulos tum citius,

quàm

quàm ea, quæ ſtannum habuit, tum majori copia plumbum concipere, ut ſic dicam, & fortè ſic dicens non aberro. De argento autem refert ſe vidiſſe lapidem in quo argentum conſpiciebatur permixtum, ac audiviſſe lapidis dominum aſſeverantem argentum tractu temporis excreviſſe in lapidem. Neque reticenda, quæ excerpta addidit ex relationibus quibuſdam gallicè conſcriptis itinerum ad Indias, *Argentum per omnem Indiam optimum, & puriſſimum eſt Potaſinum. Præcipuæ ejus fodinæ inventæ fuerunt in monte Aranzaſſe = Metallum hoc elicitur ex ipſiſſimis mineris terreis, quæ olim fuerant abjectæ, quando ſolum illud fuit recluſum, & foſſæ, puteique in montibus illis occurrentes excavati, cum obſervatum fuerit in recrementis illis metallum denuo poſt ea tempora fuiſſe renatum. Id quod ſatis ſuperque oſtendit ſoli ad metallum hoc gignendum proclivitatem. Certum tamen eſt terras has denuò factas redditas non tantam argenti copiam largiri, ac minera ordinaria, quæ in venis inter ipſas rupes invenitur.* Cœterùm poſtquam idem diſertiſſimus Auctor retuliſſet acceptum in Hungaria cuniculos, ex quibus auri vena fuerat effoſſa iterùm repleri terra, quæ poſteà aurum, quod non habebat ſuppeditet, *& ni*, inquit, *nuperus quidam medicinæ profeſſor Germanus perperam nos inſtruat ipſius patria inſigno nobis vetuſti auri argumentum præbet: nam Corbachi Weſtphaliæ ſub ditione comitis de Iſenburg, & Waldek aurum excoquitur ex cumulis congeſtis, itaut ſingulis quadrienniis iterùm elaboretur cumulus unus, ſemper ſe reſtaurante natura.* His motus præclariſſimus ſcriptor dubitat, an aer multum contribuat ad metallorum ſive incrementum, ſive generationem in apta materia, ut ſane multùm ille contribuere videtur ad ſalium plerorumque generationem.

I. Verùm Ego inviſens Templum Divæ Mariæ ſupra Rotundam, vel, ut alio nomine inquiunt, Divæ Mariæ ad Martyres, quod Pantheon fuerat ab Agrippa extructum, immanes porticus columnas inſpiciens obſervavi marcaſitæ atomos quaſdam, & paſſim granula metallica. Principio ratus ſum exciſas columnas è montibus, in quibus metallum aliquod, & marcaſitæ varia genera reperiebantur has ſecum advexiſſe atomos, atque granula tum marcaſitæ, tum metallorum, neque novum mihi erat metalla, & quæ metallica ſunt non raro reperiri inter lapides etiam duriores. II. Sed rem melius luſtrans conſpexi columnas iſtas in ea parte, quæ boream aſpicit, aut nihil prorſus metallicum continere, aut rariora ſane, & minora ex hac parte obſervari puncta, & granula metallica: frequentiora verò, atque majora reperiri in ea plaga, quæ meridiem ſpectat. III. Præterea in hac meridionali columnarum plaga pluries obſervavi lapidis particulas quaſdam, veluti aſſulas, tempore excindi, & ſponte decidere, vel facili negotio digitis evelli, ac nunc etiam quædam extant, quæ facile divellantur. Cumque id contingere poſſit quampluribus cauſis; ut ex: gr: ab omni eo, quod inter fiſſuras variis anni tempeſtatibus æſtu, geluque rarefiat, & majorem ſibi locum expoſcat, & ab omni eo, quod ibidem congregetur, & veluti vecte lapidis particulas divellat, ut cruſtulæ, poſteà ſive aſſulæ decidant; nonnunquam tamen viſum eſt id accidere ob adauctam metallicarum atomorum copiam in locis quibuſdam, & quoniam ab iis, quæ per aera volitant aliquid additur priori metallo. IV. In quibuſdam verò columnis

lumnis

lumnis frequentius decidunt cruſtulæ iſtæ ex parte boreali, in aliis frequentius ex parte meridionali: Verum in omnibus ex parte boreali, aut nihil, aut vix aliquid metallicum conſpicuum eſt, in meridionali verò ſenſibilia, & conſpicua magis ſunt metallica puncta. V. Omnes columnæ iſtæ numero ſexdecim non ſunt ex uniformi lapide, neque ex uniformi ſubſtantia videntur conflatæ: quin imò ſingulæ ſunt ex lapidibus multorum generum veluti congeries, & coagmentatio quædam. Ac nonnullæ partes quaſdam habent figura varia terminatas, latum circiter unguem plerumque exæquantes, colore ſubnigras, ſubſtantia teneriori, quàm ſint reliquæ partes columnæ. Quarum quidem macularum ſubnigrarum, quædam veluti in fuliginem abierunt, & in hujus fuliginis medio paſſim viſuntur puncta metallica. Et licèt tùm in parte boreali, tùm in meridionali multæ partes ſubnigræ notari poſſint, quæ abire potuiſſent in fuliginem, videntur enim ejuſdem naturæ: illæ tamen, quæ in fuliginem mutatæ ſunt meridiem ſpectant. VI. Inſuper ſi omnia hæc metallica puncta, & marcaſitæ granula antiquiſſima eſſent, & nihil omninò ipſis accederet; tàm diuturnò tempore ambientis injuriis, à quo nihil ſuſcipiant, expoſita, mihi jam viderentur quod mutaſſent aſpectum, ut brevi quidem accidit tùm plumbo, tùm ferro, tùm ſtanno, tùm æri, quæ etſi perpolita, ut lumen reflectant vividum, poſtea minimè talia videntur, argentum etiam, & aurum minus diligenter ſervata mutant aſpectum, & non eodem modò, nec adeò validè lumen reflectunt. Cumque ab initio columnæ levigatæ fuerint, apparent enim nunc etiam in durioribus partibus lapidis ſigna antiquæ levigationis, levigatione quoque viderentur mihi metallica puncta aliter debere videri, ac conſpiciuntur, ut nunc etiam ſi denuò uniformiter levigarentur, aliter viderentur. Neque videtur veriſimile hæc, quæ dicta ſunt, olim ſic extitiſſe in columnis, ut nunc ſpectantur. VII. Binæ ex his erectæ fuerunt ſub Alexandro Septimo P. Op. Maximo, in quibus vix aliquid conſpicitur; ſed jam in altera ipſarum fuliginoſum aliquid apparet in parte ejus plagæ, quæ ad meridiem potiùs verſa eſt, & aliquid metallicum paſſim in hac meridionali plaga conſpicitur.

Verùm enim verò fortaſſis aliquis dicere poterit I. Caſu quidem factum eſſe in his columnis, quæ tunc etiam cum in montibus eſſent omnia hæc metallica puncta habebant, ut dum erigerentur in porticu, ea pars, quæ his punctis metallicis eſſet inſignita ad meridiem ſtatueretur. An non id caſu fieri potuit? II. Caſu etiam fieri potuit, ut earum columnarum, quæ ſubnigras maculas habent, ea pars, in qua metallica puncta obſervantur, ad meridiem vergeret, & ex hac parte ſive naturali aliquarum macularum habitudine, ſive ſolis lumine, ſive imbre, & vento aliquo, cui pars iſta magis ſit expoſita, nonnullæ ex maculis iſtis in ſubſtantiam fuligini ſimilem mutatæ ſint. III. Ad id autem, quod dixi, ſi omnia hæc granula metallica antiquiſſima eſſent, & nihil prorſus ipſis accederet; jam omnia mutaſſent apparentiam; neque tam vivide luminis radios reflecterent, contra quis dicere poſſit, vel ventum, vel quid aliud ſervaſſe eorundem ſuperficiem perpolitam, vel à lapidis cruſtulis antequam deciderent ſervata fuerunt illæſa ab ambientis injuriis. Sed, ut id moneam, nequaquam omnia hæc puncta metallica in iis tantùm locis, è quibus aſſulæ deciderunt,

runt,

Digitized by Google

runt, ſed in aliis etiam è quibus nullæ cruſtulæ ſublatæ ſunt, viſuntur. IV. Demum inquiet, in his, quæ pluries longo tempore ſpectantur, fieri poſſe, ut obliti eorum, quæ priùs viſa ſunt, nova quædam videamur videre, atomos nempe multiplicatas, divulſas aſſulas, cruſtulas alias caſuras, alias, quæ digitis evelli poſſint. Sicuti factum eſt nonnullis, qui dum imaginem aliquam diutius, & attentius intuerentur, tandem viſi ſunt videre illam nictaſſe, vel manum moviſſe, & hominibus, fœminis præcipuè, dùm varia animo ſpeſque, timoreſque concipiunt, multa videri videntur, quæ omnino non ſunt.

Quid Ego his reſpondeam? nihil profectò Vir Illuſtriſſime; ſcio namque facillimum eſſe hominem hallucinari, ac non ſolum exiſtimo alia ratione hæc, quæ dicta ſunt conſtare potuiſſe, verum etiam caſu, fortunave columnas illas non hominum induſtria, tum fundatas, tum erectas in eo ſitu, & poſitione, quibus nunc perſpiciuntur, minime reor fuiſſe impoſſibile. Neque inſiſtam multa, atque varia per aera volitare quorum vi, & concurſu morbi diverſorum generum fiant animantibus, ſpiritus, ſales, olea, & alia multa concipiantur in apta materia, & magnam eſſe aeris, & eorum, quæ aeri permiſcentur, aut per aera excurrunt in omnibus ferè fermentationibus, & permutationibus uſum. Neque addam ex his, quædam penetrare cuncta, quæ ſunt, & poros ſibi invenire aptos, quibus omnia pervadant, ac in generatione metallorum multa concurrere ex his, quæ per aera feruntur, & ſaxa, ac terræ viſcera permeant, non minùs, ac certò ſcimus ex his quæ in aere moventur, & in aere fiunt, quædam metalla corrumpi: hæc ſcilicet, & alia multa omittam, cum quia in præſenti non vacat, tum nè longiori epiſtola humanitatem tuam tedio afficiam. Attamen omittere nolui ea, quæ alios ad hæc curioſius obſervanda excitare potuiſſent, & hoc obſequii erga te mei, & devoti animi extare volui documentum. Vale Vir Illuſtriſſime, & ut me ames, & me foveas enixe rogo. Data Romæ idibus Decembris M.DC.LXXX.

Dominat. Tuæ Illuſtriſſimæ, atque Reverendiſs.

Dum è Capitolio deſcendimus in forum boarium octo ſpectantur columnæ, in quibus ſimilia obſervantur.

Addictiſſimus Servus
L. A. P.

DISSERTATIO LOGICA.

SÆpe cogitanti mihi unde Philoſophorum, & Medicorum diſſenſiones ortum habeant, ea potiſſimum occurrunt, quæ Claudius docuit Galenus Pergamenus libro primo methodi medendi, capite quarto, ſcilicet pleroſque, qui rationales ſe ſe dixerunt, non fuiſſe meditationes ſuas, ac ſcientiarum inventiones ab iiſdem principiis auſpicatos; ſed multa ſupponentes, quæ fortè ab aliis negarentur, in contrarias tandem abiiſſe ſententias. Cumque hi proceres fuerint, & anteſignani, quos reliqui homines ſequuti ſunt, in diſcrepantes quoque partes, & in ſectas varias vulgus diviſum eſt; adeò ut præter vanas quæſtiones, & inutiles altercationes, vix nunc apud nonnullos boni, compertique aliquid reperire valeamus. Debuiſſent autem illi ſi adultas jam poſteris ſuis diſciplinas tradere voluiſſent, ab uno aliquo, de quo inter omnes homines conveniret, exordiri; dehinc ſecundum, tertium, atque quartum, & ſic deinceps alia adjicere, donec ad id quod ab initio propoſitum erat, perventum fuiſſet. Si quidem, ſive noſmetipſos, ſive alios in quacunque rerum inquiſitione verſati docere velimus, neceſſariò aliquid aſſumendum nobis eſt, ex quo noſtra inchoetur oratio, & per quod quidquid deinde dicitur, demonſtretur. Quod ubi ſemel factum, conſtantes eſſe in aſſumpto principio, & ad ea, quæ ab illo ritè conſequuntur diligenter inſpicere debemus. Qua ratione etiamſi plures philoſopharentur, eædem tamen ſemper eſſent omnium inventiones, eædem concluſiones: vix fortè mutato ordine.

His ſimilia conqueſtus Galenus exemplum adducit trianguli rectanguguli latera habentis circa rectum angulum alterum quinque, alterum duodecim, atque ideò aream æqualem 30. menſuris. Quod conſtat tum ex eo, quod quinque in 12 magnitudinem creant æqualem 60 menſuris, tùm ex eo, quod prius demonſtratum eſt omne triangulum dimidium eſſe ejus, quod ſub altitudine, & baſi continetur. Quæ demonſtrationes ab aliis dependent, & illæ ab aliis, donec perducamur ad prima matheſeos principia, quæ cunctis hominibus æque ſunt manifeſta, & ut ſunt indemonſtrabilia, ita quoque demonſtratione non indigent, quoniam ex ſe fidem faciunt. *Si igitur*, inquit Galenus, *Medici omnes de medendi methodo ſic dicere aliquid inſtituiſſent, prorſus ſicuti inter Arithmeticos, Geometras, & Logiſticos, ita inter ipſos conveniſſet, quippe apud illos diſcere ab ipſo ſtatim initio licet; quid quoque nomine, quo uſuri ſunt ſignificetur, quas præterea propoſitiones indemonſtrabiles, quæ axiomata vocantur, ad diſceptationem ſint ſumpturi*. Poſtmodum nulla apud Mathematicos concluſio eſt, quæ non ad aſſumpta principia referatur, nulla, quæ non in aſſumptis principiis contineatur. Ac ſi homines rerum mathematicarum prorſus ignari iiſdem nunc utantur principiis, quibus uſi ſunt mathematici, qui hactenus fuerunt, nihil omnino contrarium his, ſed eadem, quæ jam ſunt inventa invenient, mutato fortè ordine.

Axiomata verò, ſive dignitates, & communes opiniones, ut vocat Ariſtoteles lib. 3. metaphiſ. tex. 4. & 5. & à Galeno loc. cit. *communitates* dicuntur, cuicunque hominum apprimè neceſſariæ ſunt; nam omni in ſcientia, omni arte, omnive diſciplina dignitatum, & communium opinionum uſus eſt maximus, ut jure ſanè merito à ſapientioribus, & ab Ariſtotele cit. loco communes hominum opiniones, eas ſcilicet in quibus cuncti homines conveniunt, principia demonſtrativa appellentur rerum omnium, quæ ab homine inveniri poſſunt. At diſertiſſimus Plato tanti fecit communes opiniones! tanti fecit axiomata! ut ex hac una potiſſimùm cauſa exiſtimaverit (quod tamen probandum non eſt.) homines univerſos ſtudiis quibuſcunque, improbiſque laboribus, & induſtria nihil unquam novi addiſcere; verùm recordari tantùm eorum, quæ priuſquam corporibus inderentur, animæ ſciebant. Enim verò una cum aliis multis credidit Plato opiniones, quæ habemus communes minime eſſe acquiſitas; ſed unumquemque naſci illas bene ab ipſa natura edoctum. Cumque omne, quod homini poſt ortum innoteſcit in communibus comprehendatur opinionibus, quæ ſunt veluti præmiſſæ infinitas ſub ſe continentes concluſiones, viſum eſt illi, ſtudiis nullam novam ſcientiam acquirere homines; verumtamen recordari nonnullarum ex veritatibus, quæ in ſcientia communium opinionum, qua cum naſcimur, continentur. Atque hujus placiti documentum in Phædone eſt: *quod ſi homines rectè interrogentur, ipſi omnia quemadmodum ſunt reſpondent. Atqui nunquam id facere poſſent, niſi ineſſet ipſis ſcientia, rectaque ratio. Deindè ſi quis eos ad geometricas figuras, deſcriptioneſque, vel ſimile aliquid converterit, ibi manifeſte comperiet, ita id ſe habere.* Hæc Plato, quæ confirmari videntur à Renato des Cartes aſſerente, (locum non memini), animas hominum æquales eſſe ad percipiendum omnia, ratione tamen occaſionum, quæ ſemper eædem non ſunt, & ratione differentiæ organorum, quibus corpora conſtructa ſunt, alias citius alias tardiùs quæcumque percipimus percipere.

Cœterùm licèt hæc majori ex parte veriſſima cenſeri poſſint; homini tamen, ut ſatis excultus animo ſit, non ſufficere exiſtimo, univerſalia, & communia ſcientiarum principia. Oportet enim non rarò ad particularia deſcendere, & ſingularem alicujus rei nobis ſcientiam comparare. Quod non fit niſi aſſumpto etiam peculiari, & proprio aliquo quæſitæ rei principio. Sed non inficiabor ingenium excolendi, & exercendi gratia poſſe nos arbitratu noſtro quæcunque velimus determinare, & cujuſcunque ſpeculationis, quod lubet ſtatuere principium, atque inde quænam conſequantur inveſtigare. Quod ſi ea, quæ inveniuntur, conſona fuerint, tum rei, quod ſumpſimus, hypotheſi ſcilicèt prius factæ, tum ſcientiarum dignitatibus, hoc eſt propoſitionibus per ſe notis, & communibus hominum opinionibus, tunc affirmare poterimus rectè nos fuiſſe ſpeculatos. Si quid vero conſequatur, quod, vel repugnet axiomati alicui, vel ſit contra hypotheſim, tunc certi eſſe poſſumus de fallacia aliqua noſtrarum cogitationum. Exemplo rem expediam, etiam ſi nullum habeamus circulum, ut ingenium exerceamus poſſumus aſſumere, ac mente concipere figuram aliquam rudi licèt deſcriptam baculo eſſe circulum, & tanquam ſi re vera circulus eſſet, quænam ex hoc conſequantur contemplari: eritque aſſumpta hypothe-

potheſis unum ex principiis noſtrarum, tum ſpeculationum, tum inventionum. Simili pacto in corporibus animalium ſupponere poſſumus præcipuum glandularum uſum eſſe munire, ac fulcire vaſa, ne diſrumpantur, bilem, quæ in ciſti fellea eſt ſanguinis eſſe excrementum in hepate geniti, humores veluti ſtagnare in vaſis, & aliquando putreſieri, vel intra venas, vel extra, & hinc deducere in priori caſu fieri febres continuas, in ſecundo febres fieri intermittentes, ſic & alia multa arbitrio noſtro ſupponere, ac pro febre quidquid magis placuerit accipere poterimus. Suppoſitis autem quibuſcunque tanquam principijs multa equidem digne quærere, multa & non ſine laude invenire poſſumus. Semper tamen in his omnibus, ſimilibuſque meminiſſe oportet, nos ex hypotheſi fuiſſe locutos non ex ipſa rerum eſſentia: Namque ſi ſcientiam modo, quo dictum eſt, comparatam uſu comprobare velimus, ſæpe fruſtra conceptos ſperabimus eventus; ſpeculationibuſque ſæpe res minimè reſpondebunt. Si pro circulo rudi ſupſimus figuram deſcriptam baculo, fruſtra quæremus applicatas diametro, quæ mediæ ſint inter ſegmenta ejuſdem diametri! fruſtra ſperabimus ex hujus figuræ circa diametrum revolutione ſphæram creari! Ut hæc fiant, oportet circulum, quem fuimus imaginati, aut ſimilem habere, non figuram, quam poſuimus pro circulo, cum re vera circulus non eſſet! Ut uſus ſit ſcientiæ deductæ ex principiis, ut lubuit poſitis de homine, neceſſum eſt talem habere hominem, qualem ſuppoſuimus. Quandoquidem homini, cujus bilis non ſit excrementum, cujus glandulæ multo ſane nobiliorem uſum præſtent, quàm ſi culcitra, ſive pulvinar eſſent, homini cujus humores perpetuo in circulum agantur, non eveniunt, quæ recta licèt uſi ratione eventura, ac futura prædiximus homini ſuppoſito. Et profecto omne erratum ex falſa naſcitur hypotheſi, & omnis hominis deceptio eſt huic ſimilis, qua credere quis poteſt ex quinario in binarium fieri quindecim; quoniam ſumpſit binarium pro ternario. Sed propterea nequaquam binarium factum eſt ternarium! Non quia ponimus hominem non habere naſum, homini, qui in rerum natura eſt, decidit continuo naſus; ſitque homo non habens naſum! Procul dubio remanent res, uti ſtetiſſent, ſi nulla unquam de illis facta fuiſſet hypotheſis. Quamobrem ſi non idcircò philoſophamur, ut ingenium tantummodo exerceamus; verum etiam ut ſpeculationum, & inventionum noſtrarum aliquis ſit uſus, deducendæ illæ ſunt tum ab univerſalibus ſcientiarum principiis communibus hominum opinionibus; tùm ex peculiari non ficto principio, non ficta hypotheſi; ſed quæ ſit ſecundum rei naturam, quam indagandam ſuſcepimus. Atque ideò meo quidem judicio ſumme cuſtodienda, atque promovenda eſt rerum omnium hiſtoria ſive civilium, ſive bellicarum, ſive phyſicarum, ſive aliarum quarumcunque rerum, utcunque obſervatarum. Etenim cum vel ipſa natura univerſalia non edoceat, obſervatarum rerum hiſtoria particularia nobis præbet principia unicuique ſcientiæ propria, quibus adjuti pleraque, quæ nobis occulta erant, dignoſcere valeamus. Ac ſi quid hac methodo in ſecretiori naturæ ſcrinio adhuc abſconditum remanet, aptiores tamen, ac magis idonei ſemper erimus ad hypotheſes univerſaliores, & quanto minus fieri poteſt, abſurdas de rebus confingendas. Atque hujus omninò ſententiæ ex Phœbi nepo-

nepotibus fuiſſe videtur Hippocrates Cous tum alibi, non principio libri de iis, quæ in officina medici: ubi totius artis commune procemium exhibuit pauciſſimis verbis primas, quas dicunt inſtitutiones comprehendens, ut Galenus in commentario affirmat, recenſet enim Hippocrates, quæ medico conſideranda ſint, ut morbum cognoſcat, & remedium inveniat. Inquit autem: *aut ſimilia, aut diſſimilia, principio à maximis, à facillimis, ab his, quæ undequaque penitus cognoſcuntur, quæ & videre, & tangere, & audire licet, quæ & viſu, & tactu, & auditu, & naribus, & lingua, & intelligentia ſentire licet, quæ, & quibus cognoſcuntur omnibus cognoſcere licet*. Hoc eſt, obſervationibus quibuſcunque circa rem quacunque quæſitam in catalogum relatis, iiſdemque poſitis tanquam principiis peculiaribus, quibus reliqua ſingularia inveſtigentur, atque probentur, recta dehinc ſi medici utantur ratione, mentis ſi utantur acumine de morbi natura, ac medendi methodo, remediiſque decernere poterunt: ſin minùs, nunquam rem acu tangent. Placuit tamen mihi, quæ arctius ab Hippocrate pronunciantur via univerſaliori, ac generaliori diſciplinas omnes complectente expoſuiſſe, ut quanam logica ipſe utar in omnibus meis lucubrationibus, manifeſtum facerem; atque etiam, ut breviter oſtenderem in his omnibus me Hippocratem, Carteſium, Platonem, Ariſtotelem, Galenum, alioſque præclariſſimos viros, ſemper, & conſtanter imitari. Atque auſim affirmare *nullum plane eſſe inventum*, quod hac via non ſit inventum, ac nullum, niſi hac methodo diſciplinas habuiſſe incrementum.

EPI

EPISTOLA
DE FONTIUM,
Atque fluminum origine
AD ILLUSTRISS. ET REVERENDISS. DD.

D. ANDREAM DE AQUINO
Olim Epiſcopum Tricaricen.

AUCTORE URBANO DAVISIO.

ILLUSTRISS. ET REVERENDISS. DOMINE.

DOminus Lucas Antonius Portius Vir planè illius Philoſophiæ ſtudioſus, quæ ab experimentis ſuum eſſe cognoſcit, & Nominis tui obſervantiſſimus, opuſculo de admirandis quibuſdam fontibus à Plinio deſcriptis, dum rationes exponit ejus fontis, qui cum maris æſtu creſcit, minuiturque, inquit id ex parte dependere à majori aquarum ſalſarum maris ſpecifica gravitate, reſpective ad aquarum dulcium gravitatem, & hac occaſione honeſtam mei mentionem fecit. Ego enim in quadam Epiſtola ad eruditum Virum Geminianum Montanarium circa Fontium, Fluminumque originem, quæ typis mandata eſt anno 1666. hac aquarum ſalſarum majori gravitate uſus ſum ad diducendas aquas ad montium cacumina. Cumque illius Epiſtolæ deſint exemplaria, decrevi ſummam eorum, quæ tunc dixeram, reſcribere, & objectionibus quibuſdam ſatisfacere, & hæc omnia tuo nomini conſecrare Vir Illuſtriſſime prudentia, antiquiorum morum gravitate, doctrina, & humanitate ſuſpiciende. Atque cuncta omittam, quæ ab aliis fusè explicata ſunt circa hoc idem argumentum, utpotè quæ tibi, in lectione voluminum eruditiſſimorum virorum verſatiſſimo, ſint nota. Hoc ſolum dicam, quod per diſtillationes, hanc Fontium perennitatem demoſtrari poſſe putabam, tum aliis rationibus, tum quia, ut in alia Epiſtola ad Dominum Jo: Baptiſtam Capponum in ſtudio Bononienſi Lectorem directa circa Metheora, exiſtimavi melius, & aptius Ignis Elementum in centro Terræ, quam in concavo Lunæ collocari: Ex cujus calore, non ſolum Plantarum, Metallorumque productiones, ob humorum fermentationes aptiſſime explicari poſſent; ſed etiam infinitis evaporationibus ad montium cacumina delatis, illas aquarum congeries congregari, quæ fontium, fluminumque perennem efficerent fluxum, quem ad terram irrigandam quotidie videmus emanare. Sed in hoc invento minime acquieſcebam. Primo quidam quia hæc immenſa

ampli-

amplitudo receptaculorum non probabatur. Secundo quia numquam legeram aliquem, vel unum ex tantis reperiſſe. Et ultimo quia noveram Sereniſſimum Ferdinandum Secundum Magnum Hetruriæ Ducem, qui circa hoc Problema multum deſudaverat ſecando montes, ſemper aquarum venas aſcendere, & non deſcendere reperiiſſe. Unde deſperans me ad hujus Problematis captionem perventurum, amplius circa illud cogitandum fore non duxi. Quando repente ſacram perlegendo Bibliam in primo Cap. libri Eccleſiaſtes in hæc incidi verba. *Omnia flumina intrant in mare & mare non redundat, ad locum, unde exeunt flumina, revertuntur, ut iterum fluant.* Quæ ita mihi ſunt viſa fontium originem clariſſime demonſtrare, ut ſolum indigerent dicti introitus, & exitus modum eſſe declarandum. Ad quæ reflectendo, inter ſpeculationes, quæ circa gravitatem fluidorum intercedunt, ſubvenit mihi, quod navis onuſta minus deſcendit in aqua marina, quam in aqua dulci: Unde ut aſſequerer differentiam, quæ intercedit inter dictas aquas, animum appoſui, & aſſumpto Siphone vitreo, cujus diameter eſſet latitudinis unius unciæ, & longitudinis uniuſcujuſque brachiorum duorum pedum cum dimidio, infudi prius tantum aquæ ſalitæ in illo, ut ejus medietatem repleret, poſtea ſuperinjeci aquam potam, uſque adeo aqua ſalita per alterum brachium aſcenderet, & obſervavi, quod dum aqua dulcis pervenit ad ſummum dicti Siphonis, tunc aqua ſalita deficiebat ab ipſa libella ſpatio quatuor digitorum, quæ æquabat proportionem, quæ intercedit inter octo, & novem. Quo facto cognovi quod ſalſedo aquæ marinæ, id eſt compoſiti aquæ, & ſalis, qui eſt ſpecies quædam ſubſtantiæ terrenæ gravior ipſa aqua, eſſet cauſa efficiens productionum Fontium, & Fluminum.

Suppoſito enim mare eſſe quoddam vas amplum, latitudinis magnæ, ſed non infinitæ: certum eſt, quod quando plenum fuerit aqua, ſi alia ſuperinducatur, excedet ejus altitudinis terminos, niſi quis ſub ejus fundo foramen appoſuerit tantæ amplitudinis, ut ex illo effluat eadem quantitas aquæ, quæ deſuper inducta fuerit. His poſitis obſervare poſſumus continuo, & perpetuo in mare tam multa ſe exonerare flumina, ut ſi omnia ſimul eſſent unita, efficerent aliud vas ampliſſimum aquæ dulcis, & tamen *mare non redundat*. Unde neceſſe habemus affirmare, quod ſub fundo maris detur exitus æqualis in quantitate aquis fluminum, quæ perpetuo in illud influunt, quem facile inveniemus, ſi conſiderabimus, quod aquæ maris, dum deſcendunt ſub ejus fundo, aut penetrant totum terreſtre globum diametraliter, quod non probatur, aut poſtquam deſcenderint per aliquod ſpatium ſub terra dicti fundi arenoſa, & friabili, incidant in aliam majoris conſiſtentiæ, velut marmorum, in quam impingentes, nec eam penetrare valentes, per lineam perpendicularem, & deſuper ab aqua maris preſſæ, cogantur angulum facere, & percurrere lineam horizontali parallellam, eo uſque pervenerint ad terminum, ſuper quem maris aqua non incumbit, & tunc cum ex parte maris ſint gravatæ ab ejus aqua, & ex altera parte nihil eis opponatur, ſublevabuntur inter ſpatia vacua, quæ intercedunt inter partes terræ, & aſcendent per illa, uſque dum perveniant ad illam lineam, quæ tranſit per ſuperficiem ipſius maris. Quæ aqua, ſi eſſet ejuſdem gravitatis dictæ aquæ maris, in dicta conſiſteret linea. Sed

cum

cum ſal ſit quædam terræ ſpecies, quæ unitur quidem aquæ, & cum ipſa efficit certum corpus, ſed eſt ſeparabilis ab ipſa, ut in diſtillationibus experimur, in quibus aqua exhalatur, & ſal remanet in vaſis fundo: Ita etiam fieri poterit dicta ſeparatio per jugem filtrationem, ſcilicet tranſeundo dictam aquam ſalitam per terræ diverſas ſpecies, in quibus remaneat ſal, & tunc ipſa aqua poſita in minore proportione gravitatis reſpectu marinæ, præmitur ab hac, & ſublevatur ſupra altitudinem ſuperficiei maris, uſque ad eam quantitatem, quam diximus intercedere inter aquam dulcem, & ſalitam, vel ad qualemcumque aliam quantitatem, & ſi inciderit ſub montium fundamentis, per illorum ſe conducens fixuras ad verticem perveniens, per eorum ſuperficiem dilabitur, & unione multorum rivulorum efficit flumina, quæ denuo ad mare ſe conferunt; ubi iterum ſe ſali miſcens efficitur gravior, ad extrudendam inferiorem ſale nudatam, & efficere hanc circulationem, tam neceſſariam ad hujus mundi conſervationem. In quo admiremur ſummam Creatoris ſapientiam, dum tam faciliter, reſpectu noſtram intelligentiam, perfecerit iſtam circulationem, ideſt miſcendo ſalem cum aqua maris, ut gravior effecta quàm pura, cogeret hanc tranſire per terræ venas, ibique ſpoliata ſale, & levior conſtituta, aſcendere per montium altitudines, qui forſan ad hunc effectum conſtituti ſunt, & denuo ad mare confluat, poſtquam irrigaverit ejuſdem terræ ſuperficiem aridam, & reddiderit aptam ad generationes herbarum, & plantarum, animalium potum, & ad navigationem, ex qua hominum commercium exurgit.

Verum ſupereſt nunc mihi quibuſdam objectionibus ſatisfacere viri quidem non mediocris eruditionis. Quarum prima fuit Aquam maris non habere ad dulcem eam, quam dixi, proportionem, ſcilicet ut octo ad novem, ſed eam eſſe ſicut 49 ad 50. Secunda, quod altitudines montium eſſent nimis excelſæ, & ideò non poſſe aquam ea proportione, minùs gravem ad tantam exurgere elevationem, & pro confirmatione dicti aſſumpti affert Picum montem in Tenariffa, una ex inſulis Canariis, eſſe altitudinis quatuor milliarium cum dimidio: Et ideò ut vera eſſet dicta mea demonſtratio, neceſſe foret aquam deſcendere pluſquam ducenta viginti-quinque milliaria, & quadringenta paſſus, ut poſtea potuiſſet ſe extollere ſupra dictum montem: ob quod, vel impoſſibilis, vel perdificillima dicta foret demonſtratio. Tertia, quod ſi in fundo dicti Siphonis ſepararetur ſal ab aqua, tandem aqua maris dulcis evaderet. Quarto quod cum in dicta Epiſtola ego dixiſſem nos debere imaginari quemdam Siphonem habere unum caput in mari, & aliud in montium cacuminibus, & in fundo dicti Siphonis fieri ſeparationem ſalis ab aqua, abſque eo, quod hujus effectus reddiderim rationes, dicit quod ſi ego velim omnia cum intellectu confingere, omnes demonſtrationes mihi facillimas evaſuras.

Quæ objectiones licet nihil dictam meam pervertant demonſtrationem; tamen quia ex earum explanatione iſta magis dilucidata remanebit, ab hac ultima incipiendo, dico nunquam me in tam magnam incidiſſe admirationem, cum quando hanc legi oppoſitionem. Enim vero Ego ſuppoſui, tum veriſimilia, tum poſſibilia, tum quæ captu facilia eſſent; quin imo, quæ omnino concedi debeant: Terram ſcilicet pluribus in

in locis eſſe bibulam, & maris aquas penetrare ejuſdem viſcera, & cavitates reperiri in montibus: quæ quidam ſupponi debent à quocumque, qui de his loqui velit, & in quacumque hypotheſi, ut ſupponuntur ab eodem ſcriptore, licèt ipſe quædam alia ſupponat, quæ concipi minime poſſunt. Ut autem explicem meum dictum Reſpendeo; quod quando dixi nos debere imaginari Siphonem &c. poſui dictum verbum pro conſiderare, ſicut, licèt non videamus ductus fontium, qui ſub terra extant, plumbeos, vel terreos, tamen ſupponimus illos, & non imaginatione confingimus. At ego cum ſupponam aquam maris tranſire per viſcera terræ, & ad montium cacumina pervenire, certum eſt hunc tranſitum non poſſe perfici, niſi tranſeat per aliquos meatus ſubteraneos, & ideo à nobis non niſi imaginatione ſupponendos, ſed cum certa & indubitata ratione, quod non poſſet dici de ſuo orbe terreſtri, & vere ſuo dum totum in ſuo intellectu habuit eſſe.

Ut autem aliis oppoſitionibus ſatisfaciam, & circa primam. Quod aqua ſalita ad dulcem eam proportionem non habeat, quam dixi, ſcilicet, ut octo ad novem, ſed habere ut quadragintanovem ad quinquaginta. Reſpondeo, quod potuerit accipere me ſumpſiſſe aquam magis ſalitam, quam marina, dum dictum experimentum feci, cum mihi non fuiſſet copia dictæ aquæ marinæ, ſicut ipſi, qui ad litus maris ipſum fecit experimentum. Sed hoc nihil contra dictam facit demonſtrationem, quia ſi cum dicta proportione dicebam aquam maris ſub terra deſcendere per octo milliaria, ut poſtea ſale exuta aſcenderet novem, ideſt uno plus ſuper maris lineam horizontalem. Attenta dicta ſuâ proportione, dicam, aquam deſcenſuram milliaria quadragintanovem, ut ſale depoſito aſſurgere poſſit ad quinquaginta. Et hoc non debet illi faſtidium ingerere. Quia in hoc noſtro terreſtri globo adſunt ſpatia multæ profunditatis pro dictis deſcenſu, & aſcenſu, & magis, & minus demonſtrationem non vitiant: Et tanto minus, quia montes non aſſurgunt tot milliaria ut ipſe dicit de ſuo monte Pico in Canariis, ab eo menſurata per ſolam ſuppoſitionem, quod à Botero dicatur viſibilem eſſe in mari ad ſexaginta leucas, quia dictus meus Antagoniſta in hoc calculo oblitus fuit reſcindere à dicta menſura illud, quod addebat angulus refractionis ipſi notiſſimus, dum alias illi viſibiles effecit Solem, & Lunam Eclipſatam. Et ideo cogitur fateri cum cœteris auctoribus, qui tractant de montium altitudinibus, eas non excedere millaria duo.

Circa tertiam autem oppoſitionem; quod ſi in fundo Siphonis ſepararetur ſal ab aqua, tandem aqua maris remaneret dulcis, dico me hujus effectus relinquere cognitionem ad Dei omnipotentiam, quæ dicto omnia perfecit. Mihi ſolum ſufficit demonſtraſſe ſal naturaliter ab aqua ſeparari, licet nec modi deſint quibus explicari poſſit hæc ſeparatio ſalis, & aquæ abſque eo, quod totum ſal remaneat in fundo Siphonum, & aqua maris tandem ad dulcedinem ſit perventura. Quorum unum qui mihi commodè probatur, oſtendam. Supponendo primo, quod experientia patet, Sal poſitum in fundo alicujus vaſis, ſi aqua ei ſuperinfundatur, liquefit, & aſcendit per totum corpus aquæ. Secundo aquam tantam admittere ſalis quantitatem, ut amplius ſalis dictæ ſpeciei, qua inbibita eſt non re-

cipiat, ſicut etiam de illo tantum admittat, quantum ad ſanitatem illi ſufficiat. His poſitis dico aquam maris plenè eſſe ſale imbibitam, ſi flumina aquarum dulcium in illud non influerent, ad quæ ſalienda attrahit ex fundo maris illud ſal, quod depoſitum fuit ab aquis dulceſcentibus, quæ tranſeunt per illos meatus, in quibus ſal ab aqua ſeparatur. Et ideò ſal non in fundo maris remanet, ſed per univerſam diſpergitur aquæ molem. Quibus maxime teneor dicto Auctori, quia cum tantum has attulerit objectiones, quæ nihil officiunt dictæ meæ demonſtrationi, & quod acumen illius intellectus, ſi dicta demonſtratio non exiſteret à parte rei vera, alias validiſſimas objectiones produxiſſet ad illius falſitatem demonſtrandam. Et ex alia parte viderim alios viros eruditiſſimos recepiſſe illam pro concludenti: Lætor me inveniſſe modum facilem, & demonſtratum ad dictam circulationem perficiendam, & adhuc ab aliis auctoribus, quos ſciam, non allatum.

Hoc ſolum reſtat, ut apud te Illuſtriſſime Præſul talis appareat: Quia tunc firmiter credam me male nòn ratiocinaſſe; Certus de perſpicacitate tui intellectus demonſtrationibus mathematicis, ad ingeniorum Lydium lapidem, aſſuetum. Vale Data Romæ ex ædibus noſtris die prima Novembris 1680.

Illuſtriſs. & Reverendiſſimæ Dominationis Tuæ.

Addictiſſimus Servus.
Urbanus Daviſius.

INDEX

INDEX

TITULORUM.

Præfatio. pag. 345

Paraphraſis in librum de veteri medicina. 348

*Fons Jovis, Fons Solis, Padi fons, aliique ſimiles, de quibus Plinius cap.*103. 367

Epiſtola ad Illuſtriſſimum, & Reverendiſſimum D.D. Andream de Aquino olim Epiſcopum Tricaricen. de incremento, ſive generatione metallorum. 374

Diſſertatio Logica. 378

Epiſtola Reverendiſſimi Domini Urbani Daviſii ad Illuſtriſſimum, & Reverendiſſimum D. D. Andream de Aquino, de fontium, atque fluminum origine. 382

Digitized by Google

INDEX
RERUM NOTABILIUM.

A

Abſtinentia. pag. 355
Acidum non eſt remotum ab amaro, vel dulci. 358
Aciditatis ſenſatio moleſta. 366
Acrimoniæ, & intemperantiæ multiplices. 361
Ægroti læduntur à cibis ſanorum. 353. graviſſimè afficiuntur ſi ex ea parte peccent ex qua ægrotant. 355. ægrotis ſæpe proſunt fortiſſima, & excedentia. 358
Aer compreſſus impellit aquas 371. magnus ejuſdem uſus in fermentationibus, & permutationibus. 377
Ægyptus aliquid habet, quod non eſt, in aliis locis. 372
Amarum non eſt omnibus amarum. 359
Antiqui putaverunt calidum non lædere. 357
Anxietas à bile. 361
Aquæ copioſiores, & pauciores in fontibus, earum varia altitudo. 369
Argentum. 375
Aurum. ibid.
Axiomata in omni diſciplina uſum habent. 379

B

Barbaræ gentes. 351
Bilis vitia; morbi. 361
Bruta animantia naturæ edocentur neceſſitate. 350
Bullæ ab iis, quæ refrigerant. 359

C

Calidum cur nam aliquid dicatur. 357. 360. non eſt remotum à frigido. 358. non eſt omnibus calidum 359. non datur quicquam in ſe calidum 358. non eſt remedium, neque cauſa morborum 356. ſæpiſſime nihil refert calidum, an frigidum ſit id quod ſumitur 358. calida, quæ dicuntur oppoſitas vires habent. Calida non juvant, aut nocent quia calida. 357
Caliditas, & frigiditas minime omnium potentes in homine. 358
Calefactio tollit refrigerationem 360. non ſuſcipit concoctionem, aut maturationem. 362
Caſeus, aliis utilis, aliis noxius. 363
Cauſa levis, & potens nimis reſpective 355., quæ cauſæ alicujus dici debent. 361
Ciborum inventiones 351. magnum inventum panis, & vini ibid. cibus intempeſtivus 354. 355. cibus ſanorum nocet ægrotantibus 353. qui prodeſt huic, nocet alteri. 352
Cognitio rerum relativa, & non relativa. 363
Cognationes rerum ut cognoſcuntur. pag. 366
Columnæ in porticu Divæ Mariæ ad martyres 375. in foro boario. 377
Concluſiones eædem ab iiſdem principiis. 378
Communes hominum Opiniones, quæ pag. 379
Comparata ad hominem. 363
Concoctum uni non eſt omnibus concoctum. 362
Conſuetudo aliam inducit naturam. pag. 350
Corporum varia eſt neceſſitas. 354. 352. non læduntur notabiliter à leviſſima cauſa 355. quando repleta magis ſint replenda ibid. corpora tum varie poſſunt allicere ſenſum, tum alia multa præſtant. 360

D

Debilia ſæpe minime juvant. 353
Decipiunt nonnulli, quia decipiuntur. 359
Detractio à quantitate. 352
Difficile eſt aſſequi rectiſſimum. 359
Dignitates, ſive axiomata. 379
Diſſenſiones Philoſophorum, & Medicorum. 378
Dolori nihil ſimile extra ſenſum. 364
Dolorificum, & calidum non quia talia nocent, aut juvant. 357

Eadem

E

Eadem cauſa non producit eadem in his, quæ eadem non ſunt. 365
Experientia cognoſcuntur rerum neceſſitates. 363
Ex eo quod aliquod ſit dolorificum, vel calorificum nihil infertur, niſi quod ſit dolorificum. 364
Eryſipelata. 361

F

Febris non conſiſtit in calido, neque in frigido 359. citò, & facillime ſanaretur ſi in his conſiſteret ibid. remedium ipſius non eſt neque calidum, neque frigidum, ibid.
Ferrum quale definitur ex eo, quod incidere poſſit 360. ferri generatio. 374
Figura eorum, quæ ſub ſenſum non cadunt concipienda 366. figura, motuque diverſo multa ſiunt diverſa 365. figuræ quæ in ſenſu eſt aliquid ſimile habet extra ſenſum 364. figurarum ſcientia utilis ibid. figuræ vitia faciunt morbos. 364. 366.
Flatus à cibo intempeſtivo 354. differunt inter ſe 363. ratione loci 365. comprimere poſſunt vaſa, nervos. ib.
Fluxu reflexuque maris fontes adaucti, vel diminuti. 372. 373
Fons anapavomenon 368. certis temporibus fundens calidas, certis frigidas 371. Plinii junioris 369. in Delo 372. in Tenedo 371. ex fluxu maris creſcens. 373
Fortiſſimum quid 357. fortia aliquando juvant. 353
Frigidum non eſt omnibus frigidum 359. neque æqualiter ibid. non eſt remedium morborũ 356. nihil eſt in ſe frigidum 358. quæ dicuntur frigida alias vires habent, & ſæpe oppoſitas ibid. ſæpe nihil refert frigidum, an calidum ſit, quod ſumitur. ibid.

G

Gravedo, & fluxus ad nares ab eo, quod frigefacit, & ab eo, quod calefacit. 360
Geometria utilis, animum acuit. 364

H

Hippocrates non eſt author omnium quæ ſibi aſcribuntur 345. 346. plures dicti ſunt Hippocrates 345. multa adjecta operibus illius, multa corrupta 346. Democriti diſcipulus, cujus eſt liber de veteri medicina. 346
Hiſtoria rerum omnium cuſtodienda. pag. 380
Homo primùm uſus eſt victu brutorum 350. deſcivit à brutorum victu, & quare ibid. ex ſe ſe ſit frigidus, ſit calidus in ſenſu 359. minus appetit in quibuſdam morbis 352. Homini propter conſuetudinem alia ſunt magis minuſve gravia 350. inſunt ipſi omnes potentiæ. 357
Humorum nimia rarefactione varia ſiunt in variis partibus. 365
Hypotheſes quænam ſint vanæ 358. debent explicare, & comprehendere omnia 360. debent attingere rerum naturam 380. 363. 364. hypotheſi circa figuram multa poſſunt rectè concludi. 364

I

Ignis morbos facit, qui non ſanantur frigido 360. mediocris, aut magnæ vis. 355. ignem relative cognoſcere non eſt cognoſcere ignem. 364
Ignavi ultimi veritates amplectuntur, ſunt ſæpe maligni. 367
Imbecillis. 355
Impotentiæ à bile. 361
Inappetentiæ à bile. ibid.
Impoſſibile eſt imperare aliquid in ſe calidum. 358
Intempeſtiva evacuatio, ſomnus, quies. pag. 354
In pane, quæ ſint quærenda. 356
Ineptia eſt reducere omnia, quæ igne ſiunt ad id quod calefacere poſſit. 360
Intemperantiæ, & acrimoniæ multiplices. 361
Juvantia, & nocentia dant indicia eorum, quæ conveniant. 355
Inopus fons cum nilo creſcens. 372

L

Latitudo moralis eſt in omnibus rebus. 355
Laxior alvus à cibo intempeſtivo. 354
Liber de veteri medicina cujuſnam Hip-

Digitized by Google

Hyppocratis 346. cur hic poſthabitus ibid. continet optimam medicinæ inſtitutionem 347. ſapit Democriti doctrinam. 346

M

Mala quæ fiunt ab igne non ſanantur refrigerantibus. 361
Maris major altitudo, quid in fontibus faciat. 373
Mathematicorum Logica. 373
Maturatio 361. dicitur mutipliciter. ibi.
Medicus debet afficere idiotarum intelligentiam 349. ſimilis navis gubernatori 353. qui minùs errat maxime laudandus ibid. male inquit hoc eſt calidum, hoc eſt frigidum 358. prudens non expectat magnas mutationes 355 rectiſſimus non datur 362. ſæpe damnat, id quod utile eſt, & è contra 363. quid cognoſcere debeat 362. Medici antiquiores vulneribus, & ulceribus tantùm medebantur. 352
Medicina non indiget vana hypotheſi 348. nullum incrementum habuit hypotheſi 349. principium habet ibid. ex neceſſitate orta eſt 351. ſanorum, & ægrotâtium ab eodem principio 352. nullo alio principio niti poteſt 349. Deo aſcripta. 356
Metalla. 354
Morbi, ſæpe enecant propter imperitiam medicorum 354. qui citò non ſanantur non conſiſtunt in calido, aut frigido. 359
Multa dicuntur non qualia ſunt, ſed qualia faciunt. 362
Mutabilitas corporum facit morbos. 363

N

Naturæ facile mobiles 355. hominum differunt 363. natura ſæpè diſpoſita ſunt quæ arte diſponi poſſunt. 367
Neceſſitas naturę, quid ſit 349. 350. 354. 355 reperit medicinam 350. cibi, & potus tempore congruo 354. mutatur 353. 354. neceſſitates cognoſcuntur experientia. 350
Nili intumeſcentia. 372
Non eſt in ſe hoc calidum, hoc frigidum, hoc viride. 358
Nocentia, & juvantia docent quid conveniat. 354
Nullus cognovit quomodo omnia generantur in muſca. 362
Numerorum ſcientia utilis. 364

P

Panis inventum magnum 351. qui bonus, qui malus. 356
Partes corporis mutabiles. 365. 366
Philoſophorum, & Medicorum diſſentiones. 373
Potentiæ rerum in quibus conſiſtunt. pag. 366
Pulmones. 365
Potus intempeſtivus. 354
Putridum non eſt putridum omnibus pag. 361

R

Rationes ejuſdem ad diverſa non ſunt eædem. 352
Replenda corpora repleta, & quando. pag. 355
Remedium ex eo, quod non eſt remedium. 366
Renes. 365

S

Sapores non ſunt iidem omnibus. pag. 359
Senſus menſura omnium 353. quædam habet quibus nihil ſimile extra ſenſum. 364
Senſationes vehementes dant nomina iis, ex quibus excitantur. 357. 358
Sorbitiores. 352
Sonitui nihil ſimile extra ſenſum. 364
Stannum. 374
Siphonis retorti effectus. 369. 370

T

Theſſalus. 345
Temperatum, & temperari. 361, 362
Tormina. 354
Tubi retorti effectus 370. aptitudo, & diſpoſitio varia. 369

V

Validiſſima. 357
Vapores adaugent fontium aquas. pag. 371
Vertigines. 354
Vehementes ſenſationes. 357
Venenum. 366
Vires rerum, vires corporis viventis.

Digitized by Google

tis. 356
Viride non nutrit, quoniam viride. pag. 361
Vinum aliis utile, aliis inutile. 363
Vocum ſignificationes ſervandæ. 362
Ulcera facta ab igne non ſanantur refrigeratione. 361
Voluptati nihil ſimile extra ſenſum. pag. 364
Utile aliquid dicitur reſpective. 363

F I N I S.

422,807

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

428892
2. 7—
100
Digitized by Google